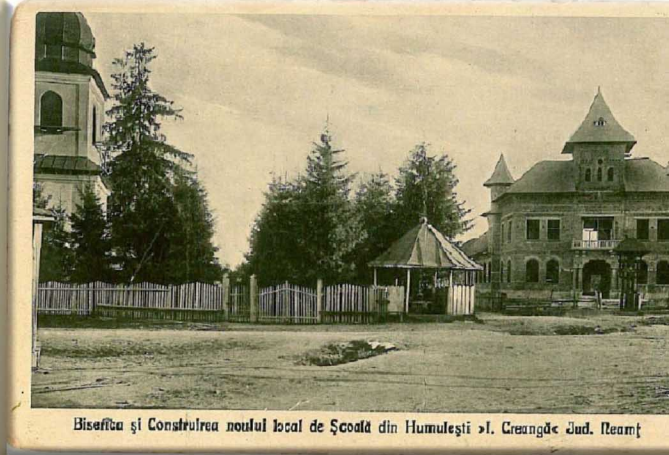
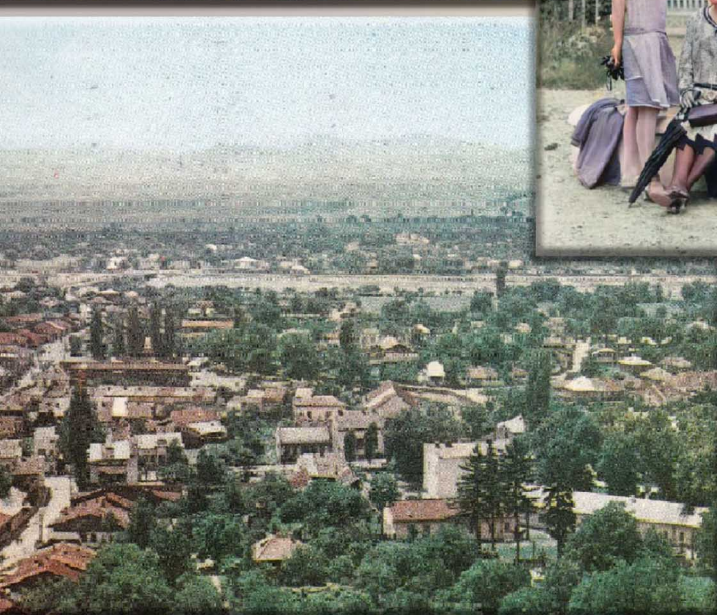

Emanuel Bălan

Târgu-Neamț File de istorie

Emanuel Bălan

Târgu-Neamț
File de istorie locală

Editura Pim
Iași, 2020

Imaginile de pe coperta I și a IV-a: colecția autorului și MNIR

Procesare computerizată: Emanuel Bălan

Design copertă: Ionela-Diana Cozma

Corectura: Mihaela Pavăl și Ioan Fărmuș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Târgu-Neamț. File de istorie locală

BĂLAN, EMANUEL

ISBN:

Conține bibliografie.-index

I. Pintescu, Florin (pref.)

II.Fărmuș, Ioan (postf.)

Editură recunoscută CNCSIS-cod 66

Reproducerea integrală sau fragmentară, prin orice mijloace tehnice, este strict interzisă și se pedepsește conform legii.

Reproducerea se poate face doar cu acordul scris al autorului, cu excepția unor scurte pasaje care pot constitui obiectul recenziilor și prezentărilor

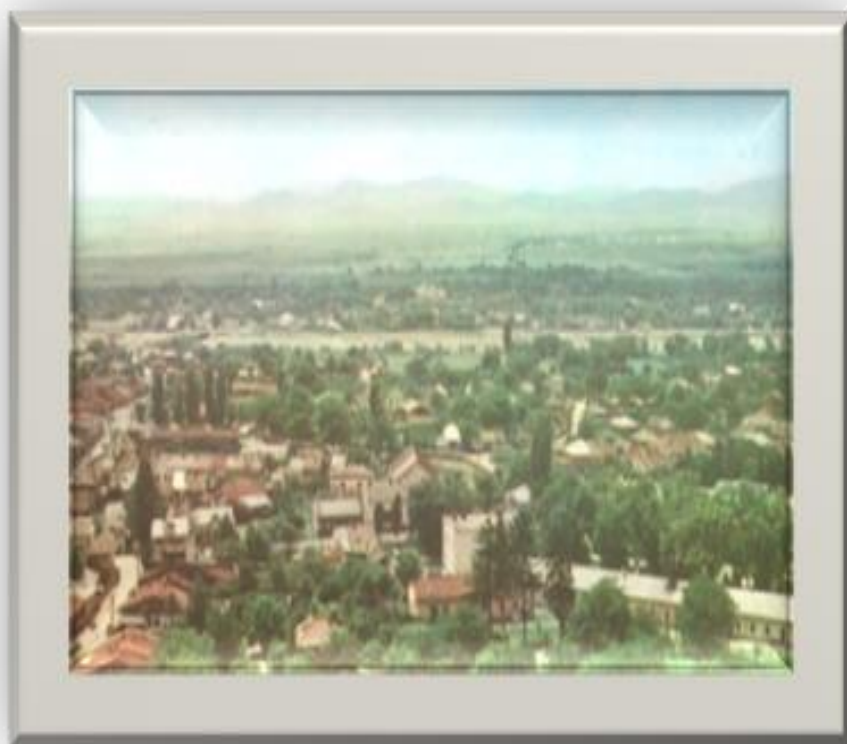
Copyright Editura PIM Iași, 2020

Email: editura @pimcopy.ro; www.pimcopy.ro

MOTTO

„Fiecare loc de pe pământ are o poveste a lui, dar trebuie să tragi bine cu urechea ca s-o auzi și trebuie un gram de iubire ca s-o înțelegi.”

Nicolae Iorga

EMANUEL BĂLAN s-a născut la 24 decembrie 1978 la Onești și este profesor de Istorie la Liceul „Vasile Conta” din Târgu-Neamț. Este absolvent al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, specializarea Istorie-Geografie (2002) și al masteratului în Istorie la aceeași universitate, în 2004. A urmat cursuri de specializare în Istoria Holocaustului la Universitatea București, Centrul de Studii Ebraice „Golstein Goren” (2006) și la Universitatea „Yad Vashem” din Ierusalim (2010). În prezent, este doctorand al Universității „Ștefan cel Mare” Suceava, specializarea Istorie. Este președinte al Asociației Pro Democrația Club Târgu-Neamț din 2007. A susținut prelegeri în politici publice și europene în cadrul unor cursuri de formare din România și Republica Moldova. A publicat articole de istorie națională și universală în „Magazin Istoric”, „Historia”, „Iassidava”, „Acta Bacoviensia”, „Revista de istorie a evreilor din România”, „Antiteze” și „Conta”, dar și în cadrul unor simpozioane naționale și internaționale. A avut numeroase apariții în presa județeană: „Monitorul de Neamț”, „Ceahlăul”, „Realitatea de Neamț” și regională: „Evenimentul”, la posturile de radio județene: MPlus FM, regionale: Radio Iași și internaționale: Radio Ucraina Internațional și Radio Moldova, la posturile TV: TVM Neamț, 1TV Neamț, Tele M, TeleMoldova, TVR Moldova și TVR.

A realizat emisiunea de cultură *Lada de zestre* de la Actual Tv (2007-2009) și rubrica *Lumea lui Emi* la Radio Mplus FM (2012-2015). Realizează emisiunea *De la om la om* la radio MPlus FM.

Este autorul lucrărilor *Biserica Ortodoxă din Basarabia. Mitropolia Basarabiei, de la începuturi până azi*, Editura „Egal”, Bacău, 2010; *Minoritățile naționale din Bucovina în cadrul procesului electoral din perioada interbelică*, Editura „Egal”, Bacău, 2012; *200 de ani de la răpirea Basarabiei de către Imperiul Rus și consecințele ei asupra istoriei românilor* (coordonator), Editura „Sf. Ierarh Nicolae”, Brăila, 2012; *Anticomunism și represiune comunistă în Neamț și Bacău (1945-1989)*, Editura „Egal”, Bacău, 2014; *Neamțul prin călători străini (secolele XV-XX)*, Editura Graphest, Piatra Neamț, 2018. Are în pregătire mai multe lucrări de istorie locală și națională.

Cuprins

Prefață / 11

Introducere / 14

CAPITOLUL I. Instituții

Primăria și Consiliul Local / 21

Armata / 39

Poliția / 41

Pompierii / 44

CAPITOLUL II. Viața politică

Mișcarea comunistă în perioada interbelică la Târgu-Neamț / 49

Extrema dreaptă în Neamț și la Târgu-Neamț / 55

La 1941, se cerea înlocuirea primarului din „lipsă de spirit gospodăresc” / 65

Prima întâlnire „liberă” la Târgu-Neamț după 4 ani de dictatură, 22 octombrie 1944 / 66

Primul 1 Mai „liber” la Târgu-Neamț, 1 mai 1945 / 68

Elementele legionare și religioase în atenția Jandarmeriei Tîrgu Neamț, în 1946 / 69

Probleme dezbătute la Conferința orășenească a P.M.R., din 1958 / 70

Alegerile de deputați în Sfatul Popular Orășenesc din 2 martie 1959 / 72

O ședință de Comitet Executiv al Sfatului Popular Orășenesc la 1960 / 74

Vizita Tovarășului Nicolae Ceaușescu în zona Târgu-Neamț / 76

Alegerile pentru funcția de deputat în Marea Adunare Națională în zona Târgu-Neamț, în 1965 / 78

Realizări și autocritice în plenara P.C.R. Tg. Neamț din 1969 / 81

Angajamentele Consiliului Popular pentru 1971 / 83

Când membrii de partid sunt certați cu disciplina / 84

Pe marginea plenarei lărgite a Comitetului orășenesc de partid Tîrgu Neamț / 85

Darea de seamă a organizației PCR din Târgu-Neamț, pe anul 1972 / 88

Comitetul Executiv al Consiliului Popular Tîrgu Neamț, în 1973 și 1975 / 90

Angajamente și realizări ale Consiliului Local în 1974 / 93

CAPITOLUL III. Educație și cultură

Istoricul Școlii de băieți nr. 2 „Emil Costinescu” / 97

Istoria Școlii din Humulești / 99

Școala din Humulești și problema spațiului la 1939 / 101

Despre directorul școlii din Humulești în 1956 / 103

Istoricul școlii evreiești la Târgu-Neamț / 104

Istoricul școlii profesionale la Târgu-Neamț / 111

Situația școlară interbelică. Câteva date statistice / 114

Pregătiri pentru un nou an școlar / 116

1937. Sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea lui Creangă / 117

Muzeul „Ion Creangă” la 1939 / 119

Inaugurarea monumentului Vânătorilor de Munte, la 29 iunie 1939 / 120

Festivalul artistic al tineretului din raionul Tîrgu Neamț / 122

Inaugurarea Casei de Cultură „Ion Creangă” Tîrgu Neamț, în 1967 / 124

Lipsa activităților de la Casa de Cultură „Ion Creangă” Tîrgu Neamț / 126

Vremuri când teatrele naționale își inaugurasă stagiunile la Târgu-Neamț	/ 127
Filă din presa târgunemțeană de altădată	/ 128
Pregătiri intense și... tergiversări nejustificate, pentru sezonul turistic	/ 130
„Zilele Creangă” din 1971 și 1975 sau cum comuniștii îl elogiau pe Creangă mai bine decât capitaliștii actuali	/ 132
Zilele Creangă în ultimii ani de comunism, 1986-1987	/ 134
Cândva, târgul era capitala poeziei românești. Despre colocviile de poezie de la Târgu-Neamț	/ 136
CAPITOLUL IV. Viața religioasă	
Biserica din cartierul oierilor transilvăneni, „Sf. Nicolae” din Țuțuieni	/ 143
Biserica satului lui Creangă	/ 144
Biserica „Sf. Gheorghe”, singura biserică de patrimoniu	/ 145
Biserica „Sf. Ilie”, construită de breasla cârciumarilor	/ 147
Biserica „Sf. Voevozi Mihail și Gavril” din Pometea	/ 149
Viața religioasă a populației catolice din Târgu-Neamț	/ 151
Biserici ortodoxe din Târgu-Neamț demolate	/ 154
Paraclisul „Sf. Dimitrie” de la Spital	/ 156
Sinagogile evreiești din Târgu-Neamț	/ 158
Biserica și taxele la 1942	/ 162
CAPITOLUL V. Populația	
Evoluția populației de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până la 1860	/ 165
Evoluția populației Humuleștiului în prima jumătate a secolului al XIX-lea	/ 172
Minoritari alături de majoritari	/ 181
Blebea, satul cunoscut pentru fabrica lui Kogălniceanu	/ 186
File de istorie, Humulești, satul marelui Creangă	/ 188
Băile Oglinzi, „Perla Moldovei”	/ 190
Refugiații din Târgu-Neamț la 1940	/ 194
Străinii din Târgu-Neamț în atenția organelor de Siguranță în 1940	/ 195
CAPITOLUL VI. Viața socială	
Târgu-Neamț în viziunea călătorilor străini	/ 199
Alegătorii și aleșii județului Neamț în camera electivă a Moldovei în 1858	/ 206
Calamitățile în istoria Târgului-Neamț	/ 208
Sănătatea județului Neamț la sfârșit de secol XIX	/ 211
Târgu-Neamț și comuna Humulești la 1890	/ 212
Spitalele militare din zona Târgu-Neamț în Primul Război Mondial (1916-1918)	/ 214
Inspecțiile prințului Carol la unitățile militare din zona Târgu-Neamț în 1917	/ 218
Când primarului nu-i plac dansurile și dă în judecată dansatorii	/ 220
Când spitalul din târg se închidea	/ 222
Când tâlharii atacau lângă Târgu-Neamț	/ 224
O poveste de amor, la Târgu-Neamț	/ 226
1930, anul dezastrelor abătute asupra târgului	/ 228
Starea sanitară a județului Neamț, la 1933	/ 229
Grav accident rutier la Crăcăoani	/ 231
Târgu Neamț în date și cifre interbelice	/ 233

Specula cu transportul de pasageri în zona Târgu-Neamț /	235
Cantina socială școlară de la Târgu-Neamț, în vreme de război /	237
Prostituția în Neamțul interbelic /	238
Starea de spirit a populației în timpul războiului /	241
Viața gospodărească la Târgu-Neamț pe timp de război, în 1943 /	243
Lupta antiteroristă în Târgu-Neamț în 1940 /	245
Târgu-Neamț în vara fierbinte a lui 1944 /	247
Acțiunile petrecute în cursul anului 1946 pe raza de responsabilitate a Sectorului de Jandarmi Tîrgu Neamț /	254
Organizația comunistă „Apărarea Patriotică” la Târgu-Neamț /	256
Târgunemțeni în vizorul Miliției în 1952 /	258
De ce n-a început încă pavarea străzii principal din orașul Târgu-Neamț? /	260
Spitalul orașenesc în 1956. Cifre și date /	262
Familia regală a României și vizitele în zona Târgu-Neamț (1866-1940) /	264
Orașul de pe Ozana în 1965 /	268
Comerțul la Târgu-Neamț în 1971, probleme de aprovizionare și igienă sanitară /	269
Cum era înfrumusețat târgul prin munca voluntară a cetățenilor /	271
Plan de măsuri pentru sărbătorirea zilei de 23 August /	273
Când cetățenii propun deputaților Sfatului Popular Orașenesc /	274
Târgu-Neamț nu mai vrea să fie târg sau despre evoluția orașului în anii `70 /	276
Târgu-Neamț – noi repere urbanistice /	278
Servirea populației era încă un deziderat la 1973 /	279
Când cetățenii semnalau problemele autorităților /	281
1 Mai la Târgu-Neamț, în perioada comunistă /	282
Târgul la 1975 /	285
Noi edificii de cazare și de recreere pe harta orașului de pe Ozana /	287
Aprovizionarea bună, dar nu și servirea pe măsură /	290
23 August, sărbătoarea națională de-a lungul timpului /	291
Urbanistica târgului în anii `80 /	295
Când voleiul de la Târgu-Neamț era primul pe regiune /	297
Ozana Târgu-Neamț în Divizia C /	299
CAPITOLUL VII. Viața economică	
Fabrica de postav a lui Kogălniceanu de la Blebea /	307
Banca Populară „Ion Creangă” Humulești /	309
Puțină campanie liberală cu iz economic la 1937 /	311
Câteva date despre economia târgului la 1937 /	312
Dezvoltarea sectorului cooperatist în zona Târgu-Neamț în anii `50 /	322
Preparat la Târgu-Neamț și exportat /	323
Problema aprovizionării cu legume și fructe în 1968-1969 /	324
Sub semnul unui puternic avânt creator, starea economică a orașului în 1969 /	326
Președintele C.A.P. Tîrgu Neamț cu „inimă de mamă” sau cum să furăm de la stat /	329
O experiență pozitivă la C.A.P. Tîrgu Neamț /	331
Angajamente și realizări ale Consiliului Local în 1974 /	333

Istoria căii ferate Pașcani–Târgu-Neamț	/ 335
Căile ferate forestiere din zona Neamțului	/ 340
Volvatir, emblema calității	/ 343
CAPITOLUL VIII. Rezistența anticomunistă în zona Neamțului	
Bande și bandiți anticomuniști din zona Neamțului	/ 342
Femei și tineri pe Golgota suferinței	/ 350
Intelectuali și militari în temnițe	/ 352
Revolte țărănești anticomuniste în zona Târgu-Neamț	/ 356
Viața religioasă din zona Târgu-Neamț în regimul comunist	/ 361
Securitatea în zona Neamțului	/ 374
CAPITOLUL IX. Bande și bandiți din zona Neamțului	
Haiducul Ion Petraru	/ 383
Ion Florea	/ 385
Haiducul Pantelimon Toader	/ 387
Banda fraților Baltă	/ 391
CAPITOLUL X. Personalități ale zonei Neamțului	
T.C. Stan, prozator, traducător și publicist	/ 397
Ana Conta-Kernbach, figură a luptei pentru emanciparea femeii	/ 398
Dumitru A. Cornelson, renumit medic și profesor de igienă	/ 400
Vasile G. Ispir, profesor universitar, deputat și senator	/ 401
Tronescu (Trihinescu) Dimitrie, sculptor și profesor	/ 403
Teodor Nicolau, naturalist și om de știință	/ 405
Mihail Constantin Vasiliu, generalul de brigadă, născut în satul lui Creangă	/ 406
Florin Gheorghiuță, primul cercetător care a scris despre fenomenele paranormale	/ 407
Constantin Crișan, critic literar, epistolar, editor și traducător român din literatura franceză	/ 409
Mariana Simionescu, tenismena căsătorită cu Björn Borg	/ 411
Daniel Corbu, liderul generației de poeți optzeciști	/ 413
Neculai Bancea, un om în slujba comunității	/ 415
Grimberg Raimond, fizicianul de talie mondială	/ 417
Moshe Idel, cel mai mare specialist al Cabalei	/ 418
Sorin Istrail, cel care a descoperit AND-ul	/ 420
Layton Irving, nominalizat la Nobel și textierul lui Leonard Cohen	/ 421
Nehorai Michael Zvi, rabinul și profesorul de filosofie iudaică	/ 423
Ștefan Dănilă, primul general din arma aviație care a îndeplinit funcția de șef al Statului Major General al Armatei Române	/ 424
Ioan Dănilă, profesorul și omul de cultură, un „domnu Trandafir” modern	/ 426
George Potrivitu, humuleșteanul care face propulsoare spațiale	/ 428
Yoel Rippel, cel mai mare umorist israelian	/ 430
Heinrich Benedict, un stomatolog controversat	/ 432
Postfață	/ 433
Bibliografie	/ 435
Acronime	/ 447
Dicționar de termeni	/ 449
Indice	/ 451

Prefață

Deși ne găsim la începutul secolului XXI iar țara noastră este integrată în structurile euro-atlantice (NATO și UE) din 2004 și, respectiv, 2007, istoriografia română nu este încă pe deplin compatibilă cu cea occidentală, mai cu seamă sub aspectul punerii la dispoziția cititorilor a unor *surse de informație primară pentru cititori*.

Astfel, menționăm că până la cel de-al doilea război mondial, în vestul Europei, s-au publicat principalele izvoare narative și documentare vizând epocile antică, medievală și modernă, principalele izvoare vizând istoria diplomației, **lucrările monografice esențiale tratând istoria principalelor orașe** etc.

Sub acest aspect, România continuă să trăiască încă sub zodia eliadianului „nu a fost să fie”, neavând publicate complet până în prezent, în principal din rațiuni financiare, tipurile de izvoare și lucrări mai sus menționate, a căror listă ar putea fi considerabil lărgită.

De aceea, monografia consacrată orașului Târgu Neamț, publicată acum de harnicul profesor de istorie și istoric Emanuel Bălan de la Liceul „Vasile Conta” din localitate, umple un gol de informație și pune la dispoziția cititorilor informații concludente, multe din ele inedite, privitoare la istoria așezării de pe malurile Ozanei „cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul” (Ion Creangă).

Demersul științific al autorului se desfășoară pe parcursul a nouă capitole (secțiuni), purtând titluri sugestive: *Instituții* (Primăria, Consiliul Local, Armata, Poliția, Pompierii), *Viața politică, Educație și cultură, Viața religioasă, Viața socială, Viața economică, Rezistența anticomunistă, Bande și bandiți din zona Neamțului* (le-am putea spune în paralel, fără a greși, haiduci), *Personalități ale zonei Neamțului*.

Din capul locului, autorul nu și-a propus realizarea unei lucrări monografice *stricto sensu*, a cărei narațiune să înceapă cu prezentarea eventual cu prezentarea așezărilor neolitice din zona localității și să se sfârșească în zilele noastre (de aici și sintagma din titlu – *File de istorie locală*), ci a ales să realizeze o lucrare formată dintr-o suită de secvențe, remarcabile fie pentru ineditul, fie pentru spectaculozitatea lor.

Referitor la primul aspect, Emanuel Bălan ne oferă în premieră date inedite privitoare la Primăria și Consiliul Local din Târgu Neamț (1864-1989), la pompierii și poliția de aici (1835 – perioada interbelică), la batalionul III din Regimentul 15 Războieni dislocat la Târgu Neamț la 26 octombrie 1908, la batalionul de Jandarmi Rural înființat după Primul Război Mondial la Tg. Neamț, la diverse aspecte locale ale mișcărilor comunistă și legionară, la rezistența anticomunistă și măsurile de supraveghere ale fostei Securități.

Aspectele „spectaculoase” tratate de Emanuel Bălan în această carte ar fi, printre altele, următoarele: situația sinagogilor și a vieții religioase a populației catolice din Târgu Neamț, vizitele familiei regale a României la Târgu Neamț (1866-1940), situația prostituției din orașul de pe Ozana în perioada interbelică, starea de spirit a populației târg-nemțene în timpul celui de-al doilea război mondial, sărbătorirea, în timpul regimului communist, a zilelor de 1 mai și 23 august, vizitele

președintelui Ceaușescu în localitate sau în județul Neamț, ședințele Comitetului Executiv al Consiliului Popular și ale Sfatului Orășenesc din perioada comunistă etc.

Paginile consacrate unor personalități din Târgu Neamț sau din zona adiacentă orașului sunt realmente spectaculare pentru cititori. Spre exemplu, istoricul Emanuel Bălan îi consacră un medalion lui Layton Irving, născut în 1912 la Târgu Neamț, concurentul din 1981 al lui Gabriel Garcia Marquez la premiul Nobel și textier al faimosului Leonard Cohen, lui Moshe Idel, născut în 1947 la Târgu Neamț, unul din cei mai eminenti specialiști în Kabala sau tenismenei Mariana Simionescu, născută în 1956 în aceeași localitate, căsătorită între 1980-1984 cu faimosul Björn Borg.

La finele acestei prezentări sumare a cărții pe care o recomandăm cu toată căldura spre lectură, o serie de concluzii se impun cu necesitate.

Multe dintre subcapitolele (subsecțiunile) cărții pot fi considerate doar niște schițe ce pot fi (și ar fi foarte bine să fie!), ulterior, amplu dezvoltate, fie într-o viitoare a doua ediție a lucrării, fie în calitate de articole și studii independente. Sub acest aspect, parafrazându-l pe François Furet, cartea aceasta reprezintă un adevărat „atelier al istoriei”, care va putea să ofere, în continuare, lucruri fascinante pentru cititor.

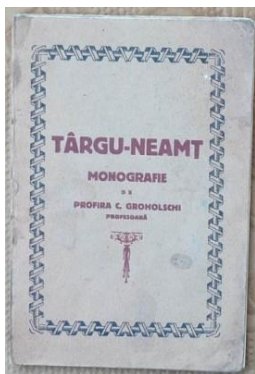
Lucrarea este amplu documentată, fapt demonstrat de multitudinea trimerilor la diverse fonduri documentare aflate în custodia Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București, a Serviciului Județean al Arhivelor Naționale din Piatra Neamț, a CNSAS și Serviciului Român de Informații. În plus, autorul folosește mult presa de secol XIX, din perioada interbelică și cea din timpul regimului comunist, resurse electronice abundente și bibliografia de specialitate reprezentativă pentru tema aleasă.

Scrisă într-un stil elevat, care îmbină judicios cursivitatea expunerii cu erudiția, prezenta lucrare reprezintă o reușită remarcabilă a istoriografiei consacrate localităților urbane din România, iar autorul său, profesorul și istoricul Emanuel Bălan, binemerită din nou aprecierea cititorilor îndrăgostiți de istorie.

**Conf.univ. dr. hab. Florin PINTESCU,
Universitatea „Ștefan cel Mare”**

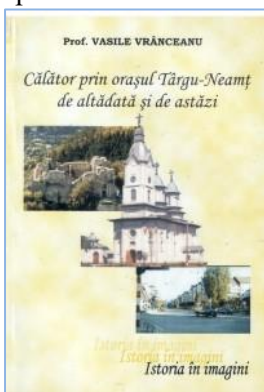
Introducere

Istoria urbei de sub Cetate a fost de-a lungul timpului tratată în lucrările unor oameni pasionați de istoria acestor locuri, oameni trăitori sau nu pe aceste meleaguri. Istoria seculară a târgului, bogată în evenimente, date și oameni, s-a împletit de multe ori cu evenimentele ce au cuprins întreaga Moldovă: războaie, revoluții, calamități etc. Aceste informații variate și bogate, coroborate cu nevoia de a le face cunoscute și celor ce voiau să cunoască istoria acestor locuri, au făcut ca, după 1900, să fie redactate mai multe scrieri monografice dedicate orașului Târgu-Neamț sau unor edificii din urbe.

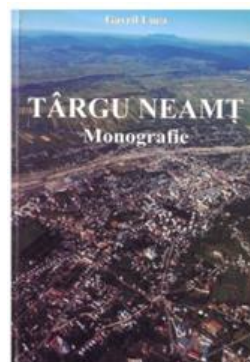
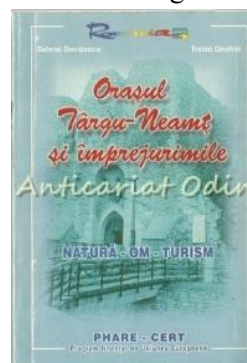

Prima lucrare dedicată orașului i se datorează institutoarei Profira C. Groholschi, care a publicat, în 1928, cartea intitulată *Târgu-Neamț. Monografie*, o sinteză nu foarte amplă, dar bine documentată pentru acea perioadă. Peste exact 60 de ani, apare o nouă încercare monografică, *Orașul Târgu-Neamț și împrejurimile*, semnată de profesorii G. Davidescu și T. Onofrei, carte care pune accentul pe partea geografică a orașului și a zonei și mai puțin pe aspectul istoric. Următoarele

încercări monografice aparțin profesorului Vasile Vrânceanu, care, prin cele două volume ale lucrării *Călător prin orașul Târgu-Neamț de altădată și de astăzi*, primul apărut în 2005, iar al doilea în 2008, propune o altă abordare a istoriei, prin prisma imaginilor, unele cu adevărat inedite. Poate cea mai bună monografie a orașului este cea întocmită de regretatul profesor Gavril Luca, apărută la Piatra Neamț, în anul 2008, și intitulată simplu: *Târgu Neamț.*

Monografie. În cele aproape 500 de pagini, autorul tratează toate aspectele istoriei urbei, din cele mai vechi timpuri și până în prezent. Cartea, redactată pe baza unui bogat fond arhivistic, aduce importante informații inedite despre istoria orașului Târgu-Neamț. Acum câțiva ani, în 2014, apărea cartea semnată de Constantin Pașilea și Viorel Nicolau, *Târgu Neamț în oglinda timpului*, ce reunește cele

mai importante și ilustrative cărți poștale privitoare la Târgu-Neamț. Ultima apariție, recentă, din acest an, este a lui Ștefan Cotoros, *Târgu-Neamț* o carte în două volume, care tratează diverse subiecte din istoria urbei, dar care, din păcate, nu folosește

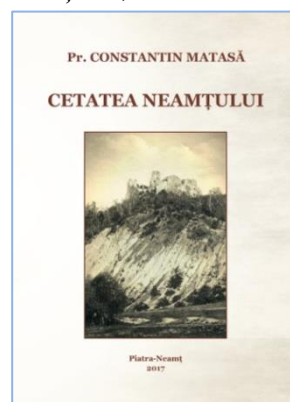
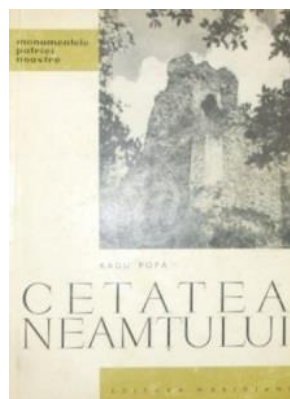
informații din arhive, bazându-se exclusiv pe alte lucrări, fără a oferi în schimb prea multe informații inedite.

De-a lungul timpului, au apărut și monografiile dedicate celui mai important obiectiv istoric și turistic din Târgu-Neamț, Cetatea Neamț. Prima de acest gen este cea scrisă de Profira Groholschi, în 1914, *Cetatea Neamțului*, sinteză nu foarte amplă, dar bine documentată pentru acea perioadă, fiind urmată, la doi ani, în 1916, de lucrarea Lt. col. N. Boerescu, *Cetatea Neamțu (Monografie). Burg Neamtzu (Monographie). La citadelle Neamtzou (Monographie)*. Lucrarea realizată în limbile română, franceză și germană, bine documentată, prezintă și o scurtă istorie a Mănăstirii Neamț, a bisericii „Sf. Voievozi” din Pometea, cuprinzând și o listă a satelor din proprietatea cetății.

În 1958, în colecția „Societății pentru răspândirea științei și culturii”, apărea, sub semnătura lui I. Pașa, lucrarea de popularizare *Cetatea Neamțului*, care punea accentul pe epopeea militară a acesteia. Următoarea lucrare de popularizare, care făcea partea dintr-o colecție intitulată „Monumentele patriei”, a editurii Meridiane, este cea semnată de Radu Popa, scriitor care, în lucrarea *Cetatea Neamțului*, Editura Meridiane, București, 1963, făcea o prezentare a istoriei zburzuite a fortăreței de pe Culmea Pleșului.

După 1990, au apărut și alte lucrări editate de specialiști ai Complexului Muzeal Neamț, precum cea a lui Gavril Luca, Gheorghe Dumitroaia *Cetatea Neamț*, Editura „Constantin Matasă”, 2000 sau a lui Vitalie Josanu, *Reflecții istorice privitoare la Cetatea Neamțului. Pagini de istorie militară medievală*, Ed. Crigarux, Piatra Neamț, 2009, iar, în 2017, cartea semnată de preotul Constantin Matasă, *Cetatea Neamțului*, o reeditare binevenită sub redacția lui Vasile Diaconu.

Un alt obiectiv despre care s-a scris, ce-i drept destul de puțin, este casa marelui povestitor humuleștean, Ion Creangă. În 2012, muzeograful Rocsana Josanu, publica la Editura Cetatea Doamnei, din Piatra Neamț, lucrarea *Ion Creangă și universul copilăriei humuleștene*, o incursiune în viața povestitorului, dar și o prezentare a descendenților și urmașilor acestuia. Roxana Diaconu publica lucrarea *Casa memorială „Ion Creangă” din Humulești*, Editura „Constantin Matasă”, 2014, o carte de popularizare a obiectivului muzeal.

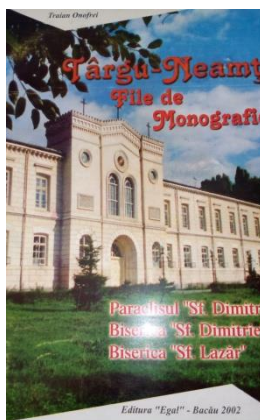

Despre Școala Domnească s-a scris prima dată la 1903 atunci când se împlinesc 50 de ani de la inaugurarea acesteia. Broșura intitulată *Un jubileu* apărea în 1904, fiind o prezentare a manifestărilor din toamna anului 1903, dar și o istorie a acesteia din ultimii 50 de ani. Următoarea lucrare va apărea exact la 100 de ani, în 2003, sub semnătura profesorului de Istorie Vasile Vrânceanu, *Școala Domnească de la Grigore Ghica-Vodă până în zilele noastre*, o adevărată monografie a acestei școli centenare.

Nici spitalul, centenar și acesta, nu a fost uitat de istorici, astfel că, în anii '70, D. Constantinescu, A. Grigorescu, V. Grigorescu și S. Miron realizau lucrarea *Din trecutul istoric al spitalului din Tg. Neamț și al ospiciului de alienați din Mănăstirea Neamț*, o contribuție foarte bine documentată, cu numeroase informații istorice de valoare despre istoria acestui edificiu, construit în aceeași perioadă cu Școala Domnească.

Nici viața religioasă nu a fost neglijată. În acest sens, în 2002, Traian Onofrei publica lucrarea *Târgu Neamț. File de monografie*, al cărui subiect

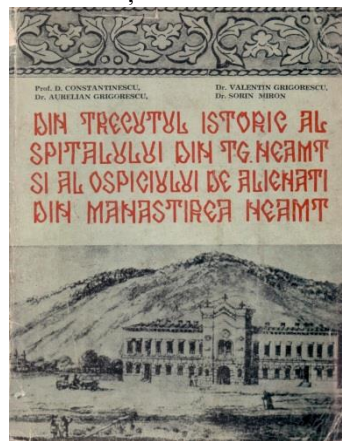

central îl reprezintă însă așezămintele ecleziastice din perimetrul spitalului din localitate, două dintre acestea dispărute astăzi.

În 2015, preotul profesor Mihai Vizitiu, publica, la exact 140 de ani de la punerea pietrei de temelie, lucrarea *Monografia Catedralei Adormirea Maicii Domnului Târgu-Neamț*, istoria celei mai impunătoare biserici a orașului prin stilul arhitectural, alături de istoria slujitorilor acestei biserici-catedrală.

Pe departe epuizat, istoricul locului, al oamenilor și al edificiilor orașului de sub Cetate merită cercetat pentru a scoate la lumină noi informații și documente.

Lucrarea de față este încă un pas în acest sens, care, pe lângă unele informații știute, aduce noi informații despre evenimente, oameni și întâmplări. Structurată pe mai multe subcapitole, sub formă de articole, tratează diverse aspecte, de la o istorie a unor instituții, oferind în premieră o istorie a Primăriei și Consiliului Local, din 1864 și până în 1989, a realizărilor și a oamenilor care au condus destinele orașului sau care au fost consilieri locali la o scurtă istorie a Pompierilor sau a Poliției. Viața politică este și ea prezentă în această lucrare și prezintă aspecte necunoscute ale mișcării comuniste și legionare din perioada interbelică și a războiului, organizarea și programul unor zile de 1 Mai și 23 August sau vizitele tovarășului Nicolae Ceaușescu în zona Târgu-Neamț. Informații inedite sunt și cele privitoare la dările de seamă ale Conferințelor orașenești PCR sau cele de la unele ședințe de Comitet Executiv sau Sfat orașenesc din perioada comunistă.

Din subcapitolul despre Educație și cultură, nu lipsește istoricul unor instituții școlare din oraș, câteva date inedite despre două manifestări „Creangă” din perioada interbelică sau despre organizarea „Zilelor Creangă” în perioada comunistă, cu activități mult mai bogate și frumoase decât multe ediții recente. Festivalul de poezie de la Târgu-Neamț, din deceniul optzecist, este un alt subiect, mai puțin cunoscut, dar care atunci făcuse din oraș capitala poeziei românești. Inaugurarea Casei de cultură și o scurtă istorie a presei de pe Ozana întregesc capitolul dedicat educației și culturii.

Vieții religioase îi este dedicat un alt subcapitol, în care se face cunoscut istoricul unor bisericii, chiar și a unora dispărute, fără a uita viața religioasă a populației catolice, destul de numeroasă la Neamț, ca și a celei evreiești care avea, în perioada interbelică, 8 sinagogi. Aspectele privind populația urbei, chiar dacă sunt destul de restrânse ca informații, tratează istoria a două cartiere ale orașului, Humulești și Blebea și a populației catolice și a bulgarilor care au locuit aici.

Cel mai consistent subcapitol, prin cantitatea de informații oferite, este cel dedicat vieții sociale, multe dintre informații fiind inedite și în premieră. Aflăm despre calamitățile care au bântuit târgul de-a lungul timpului, dar descoperim și aspecte militare din Primul Război Mondial. Accidentele sau specula sunt și ele nelipsite, ca și știrile de cancan care făceau deliciul presei și al cititorilor în trecut, precum povestea de amor de la Târgu Neamț din anii `20 sau interzicerea dansurilor moderne de către primar, deoarece le considerape indecente. Prostițuția este și ea expusă, precum și viața în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Aspectul, organizarea și problemele orașului în perioada comunistă sunt și ele descrise, în paginile acestei lucrări. Nu lipsește sportul, atât cel rege, care aducea cândva faimă orașului, cât și voleiul, la care echipa era campioană regională.

Viața economică nu este deloc neglijată, pornind de la industria prelucrătoare, prin fabrica lui Kogălniceanu de la Blebea, și până la istoria construirii căii ferate ce leagă orașul de Pașcani. Despre sectorul cooperatist din perioada comunistă vorbesc câteva materiale în care găsim informații și despre emblema economică a orașului, fabrica Volvatir.

Orice lucrare monografică nu trebuie să evite rezistența anticomunistă și suferințele populației în timpul regimului comunist. Acest subiect este prezent și în lucrarea de față, de la așa-ziii bandiți trecând fie pe la persoanele care au fost încarcerate, fie la Biserica Ortodoxă și ai ei slujitori întemnițați. Organizarea securității ca instituție de represiune este și ea descrisă în cuprinsul unui articol.

Haiducii și tâlharii sunt și ei amintiți, având în vedere că zona Neamțului a fost renumită în istoria brigandajului românesc. Așadar, cititorul se va întâlni cu istoria câtorva celebri haiduci care au „bântuit” zona în secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea.

Cartea se încheie cu un subcapitol închinat personalităților născute la Târgu-Neamț, din secolele al XIX-lea și al XX-lea, fără a avea pretenția că sunt amintite toate aceste personalități. O carte care pune încă o cărămidă la edificiul istoriei încă prea puțin cercetate a orașului care, în acest an, 2020, împlinește 628 de ani de la prima sa atestare documentară.

Prin această carte încerc să ofer un excurs istoric al târgului de pe apa Ozanei, un excurs în care fastul și nefastul s-au contopit, oferind subiecte interesante

de cercetat atât istoricului cât și sociologului, antropologului, biografului, etc. Așa cum spuneam, nu mi-am propus să realizez o monografie în adevăratul sens al cuvântului, ci am ales să prezint, printr-o serie de secvențe, istoria târgului din zorii modernismului și până în prezent.

Vă invit să citiți și să trageți dumneavoastră concluziile istoriei acestui târg vegheat de cetatea de pe Culmea Pleșului, să fiți călători prin istoria unui târg de poveste și să descoperiți dincolo de perdeaua de lumini și umbre, adevăratul farmec al locului și al oamenilor lui.

Capitolul I

Instituții

Istoricul Consiliului Local și al Primăriei Târgu-Neamț (1864-1989)

I. De la primar numit prin decret domnesc, la primar ales de consilieri din rândul acestora (1864-1918)

Prin legea administrației, votată la 10 martie 1864¹, orașele urmau a fi conduse de Consilii Comunale Urbane, formate din primar și un număr de 5 până la 17 consilieri, în funcție de numărul locuitorilor. Consiliul Comunal se alegea pe 2 ani, iar primarii erau numiți prin decret domnesc dintre consilierii aleși.

Primele alegeri pentru consiliu au avut loc la 10 august 1864, când au fost aleși cei 11 membri, astfel: Theodor Gramma, Ștefan Anastasiu, preotul Ioan Posa, Neculai Velciu, Ioan Drăghici, Ioan Teohari, Alexandru Popovici, Constantin Costandiniu, Nicolae Pârveu, Mihail Mitescu și Ioan Velciu. Primar a fost numit **Ioan Teohari**. Peste doar un an, Ștefan Anastasiu, Nicolae Pârveu, Mihail Mitescu și Ioan Velciu își dau demisia și consiliul rămâne să funcționeze cu 7 consilieri². Până la 1875, **Ioan Teohari** a rămas primar, iar Consiliul a fost format din următorii: Nică Drăghici, Vasile Andoniu, Iorgu Livitschi și Constantin Costandiniu, în 1868, Vasile Th. Ștefănescu, Nică Gaman, Iorgu Livitschi, Vasile Andoniu, Theodor Gramma, Constantin Costandiniu, Alexandru Popovici, Neculai Velciu și Dumitru Bălțătescu, în 1869, pe care îi găsim și la 1870, fără Iorgu Livitschi, înlocuit de Nicolae Ioanescu, iar în 1871, Iorgu Livitschi, Gheorghe Horga, Alexandru Popovici, Nică Drăghici, Petru Nichițiu, Ștefan Anastasiu și Manole Lazăr³.

Se schimbă și modalitatea de alegere a primarului, care de acum înainte este ales de către consilieri din rândul acestora, prin vot secret, în prima ședință a noului consiliu, în prezența pretorului plășii, în fața căruia depuneau jurământul de credință.

În perioada anilor 1875-1879, primar este tot **Ioan Teohari**, cel mai bogat cetățean al orașului, iar consiliul a fost format din Ioan Grigoriu, Alexandru Popovici, Ștefan Anastasiu, Theodor Gramma, Gheorghe Secară, Nicolae Iorist, Ilie David Isăcescu și Manole Lazăr, în anii 1875-1876, și Ilie D. Isăcescu, Constantin

¹ Potrivit Legii de organizare administrativă din 1864 și a celor ulterioare, la nivel comunal funcționează consiliul comunal și primarul. Consiliul comunal este organ deliberativ, ales de un corp de electori. Cele mai importante hotărâri ale sale sunt supuse aprobării reprezentantului local al Guvernului (prefectul, subprefectul). Primarul are dubla calitate, de organ comunal executiv, șef al administrației comunale, și de reprezentant al administrației centrale. Inițial, el este ales de alegătorii comunei, odată cu consiliul comunal, din 1874 este numit de prefect, iar din 1882 este ales de consiliul comunal, fiind apoi confirmat de prefect. În comunele rurale, supuse unei puternice tutele administrative, primarul, ca reprezentant al puterii centrale este subordonat ministrului de interne, prefectului și subprefectului. (cf. Claudiu-Liviu Popescu, *Autonomia locală și integrarea europeană*, Editura ALL BECK, 1999, p. 60 – 66).

² SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 5/1864, f. 69.

³ *Idem*, dosar 4/1986, f. 128, 147.

Gh. Teodoru, Alexandru Popovici, Ioan Avram, Neculai Glodeanu, Petru Nichițiu, Ștefan Hâra și Manole Lazăr, în 1879.

Alegerile locale din 1879 l-au adus la conducerea primăriei pe **Ilie D. Isăcescu**, care se va afla la conducerea urbei Neamț până la alegerile din 1885. În 1882 ajutor de primar era Ștefan Anastasiu, iar consilieri: Nică Draghici, Vasile Andoniu, Gheorghe Secară, Ioan Aron, Neculai Glodeanu, iar în anii 1884-1885, ajutor de primar, Theodor Moişă Dumitriu, iar consilieri: Ioan Teohari, Ioan Gaman, Vasile Andoniu, Ștefan Bodaproste și Neculae Botez⁴.

Din 1885, primar este ales dr. **Nicolae Ursulescu**, ajutor fiind avocatul Alexandru Cazanova, consilieri fiind lt. col. Ioan Holban, Iosif Kertzel, Ioan Ștefănescu, cpt. Ioachim Rusu, Nică Popovici, Gheorghe Secară, Dumitrie Lazăr, Ilie D. Isăcescu și Panaite Burchi.

Din 1887, este numit primar **Panaite Burchi**, ajutat fiind de avocatul Alexandru Cazanova, iar consilieri: lt. col. Ioan Holban, Ilie D. Isăcescu, Gheorghe Secară, Vasile Stoica, Dumitru Lazăr, Gheorghe Singel, Ștefan Hâra, Vasile Scripan și Al. Popovici. În 1889, este ales primar **Nică I. Drăghici**, ajutat de Th. a Moişii Dumitru, iar consilieri: Ioan Teohari, Ștefan Hâra, N. Glodeanu, Ilie D. Isăcescu, Gheorghe Secară, Panaite Burchi și Iosif Kertzel.

Între 1891 și 1893, primar a fost **Alexandru Popovici**, ajutat de Gheorghe Secară. Consiliul local era format din Gheorghe Mathiescu, Ilie D. Isăcescu, Tanasache Crăcăoanu, Vasile Stoica, Nică I. Drăghici, Ioan Al. Teohari, Iosif Kertzel, Gheorghe Singhel și Vasile Scripcă. În anul 1894, primar devine **Ioan Al. Teohari**, iar consilieri: Mihai N. Tăut, Nică I. Drăghici, Gheorghe I. Munteanu, Gheorghe Mathiescu, Ilie D. Isăcescu, Tanasache Crăcăoanu, Iosif Kertzel și Gheorghe Iurest.

În 1897, primar era **Gheorghe I. Munteanu**, iar în 1899, **Iosif Kertzel**, decedat în timpul mandatului și înlocuit cu **Nică A. Drăghici**, ales de către consilieri. Tot atunci erau consilieri: Mihai Caracalescu, Tanasache Crăcăoanu, Nicolae Dănilă, Ștefan a Vădăni, Gheorghe I. Munteanu, Nicolae Tomovici și Nică I. Drăghici.

Astfel, cei mai longevivi consilieri din această perioadă au fost Ștefan Hâra (10 ani: 1879-1882 și 1884-1891), Constantin Costandiniu (11 ani: 1864-1875), Gheorghe Secară (13 ani: 1875-1882, 1885-1891), Nică Drăghici (15 ani: 1871-1875, 1882-1885 și 1891-1899), iar cel mai longeviv primar a fost Ioan Teohari (15 ani: 1864-1879).

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Consiliul comunal a trebuit să rezolve numeroase probleme ale urbei, dar și să ajute populația năpăstuită de distrugerile provocate de calamități: incendiul din Miercurea Mare, 15 aprilie 1864, care a distrus jumătate din oraș; inundațiile din aprilie-iunie 1865, care au distrus numeroase case; foametea și holera din 1866; inundațiile din februarie 1887, ce au afectat cartierul Țuțuieni. Un nou incendiu, tot în Săptămâna Patimilor, a cuprins, în noaptea de 2 spre 3 aprilie 1887, o parte a orașului, fiind arse case de pe strada Cuza

⁴ Gavril Luca, *Târgu Neamț. Monografie*, Piatra Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2008, p. 110.

Vodă și străzile adiacente.⁵ Tot în această perioadă, urbea a fost vizită de membri ai familiei domnitoare, iar din 1881, regale. Astfel, în vara anului 1866, Carol I vizitează orașul, vizită ce a costat bugetul orașului suma de 892 de lei și 40 de bani⁶.

La 20 aprilie 1879, domnitorul Carol I poposește pentru a doua oară la Neamț, vizită care a scos din bugetul orașului suma de 317, 75 lei⁷. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, în timpul mandatului primarului Nică I. Drăghici, Consiliul comunal obține de la Ministerul Domeniilor suprafața de 11 ha și 7649 mp² din moșia Oglinzi pentru captarea izvoarelor minerale, fiind demarate lucrările construcției stabilimentelor Băilor Oglinzi.

La începutul secolului al XX-lea, la 1901, primar era doctorul **Constantin Petroniu**, iar consilieri locali erau Nică A. Popovici, Nicolae Câmpeanu, Gheorghe Secară⁸, Dumitru Bârză, Gavril Vasiliu, Ștefan Hâra, M. Caracalescu și Nicolae Bârliba. Peste un an, în 1902, primăria este câștigată de **Dimitrie Apostoliu**, consilieri fiind Nică A. Popovici, M. Caracalescu, Gheorghe Secară, Ștefan Hâra, Dumitru Bârză, Nicolae Câmpeanu, Gavril Vasiliu, Nicolae P. Bârliba și Gheorghe Avădăni. Opoziția a acuzat falsificarea alegerilor de către câștigători, care au folosit pentru mituirea alegătorilor 100 de litri de rachiu și 200 de litri de vin⁹. La 25 aprilie 1904, primarul în exercițiu își dă demisia, iar consiliul îl alege pe **Nică A. Popovici**. În perioada 1905-1906, primar este **Ștefan Teohari**, consilieri fiind Nică I. Drăghici, Gheorghe I. Munteanu, Ioan P. Cosma, Vasile Stoica, Alexandru Alexandrescu, Gavril Lazăr, Ștefan Bogdaproste și Ioan Nicolau. La începutul anului 1908, primar era **Ilie Șt. Bălănescu**, însă, în urma alegerilor din acel an, câștigate de liberali, primar devine **Nică A. Popovici**, iar consilieri: Gheorghe Secară, Vasile Scripan, Dumnitru Calapod, Ștefan Hâra, Nicolae Câmpeanu, Gheorghe a Vădăni, Nicolae T. Bârliba și Nicolae Dănilă. Și peste doi ani, în 1910, alegerile sunt câștigate tot de liberali, Popovici fiind reales de către consilierii Gheorghe Secară, Vasile Scripan, Dumnitru Calapod, Nicolae Câmpeanu, Ștefan Hâra, Gheorghe a Vădăni, Nicolae T. Bârliba și Nicolae Dănilă.

Însă, la nici un an, sunt organizate noi alegeri, câștigate de conservatori, primar fiind ales **Ștefan Teohari**, ajutat de Gh. I. Munteanu, printre consilieri numărându-se și Gheorghe Orghidan, Ștefan Duțu și Ioan Andrușcă. În 1913, consiliul era format din Ioan Florescu, Alexandru I. Bradu, Dimitrie Zamwel, Gheorghe Cosmovici, Constantin Stan, maior Gheorghe Ștefănescu, Neculai Bancea, Gheorghe Bogrea și șeful poliției.

În anii 1914-1915, primar a fost ales **Dimitrie Zamwel**, ajutor de primar fiind Petru Anton, iar consilieri: Nică A. Popovici, Gheorghe Cosmovici, Rudolf Fritz, Gh. Cosmovici, Vasile Scripan, Gheorghe Macarie, Nicolae Câmpeanu și Nicolae Dănilă.

⁵ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 4/874, f. 18; fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 18/1887, f. 27.

⁶ D. Constantinescu și colab. *Din istoria spitalului din Târgu-Neamț*, p. 26.

⁷ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 3/1879, f. 12.

⁸ Gheorghe Secară, era intendent comunal, angajat al primăriei.

⁹ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 1022/1902, f. 5,8.

La 29 august 1915, Zamwel a fost demis, locul său fiind luat de **Nică Popovici**. Intrarea României în război a condus la numeroase probleme administrative care s-au răsfrânt și asupra stabilității conducerii¹⁰. De pildă, doar în 1917, au fost nu mai puțin de 5 primari: **Nicolae Câmpeanu, Nică A. Popovici, Nicolae Șt. Popescu, Ioan Isăcescu**¹¹, **Gheorghe Cosmovici**. Această instabilitate s-a prelungit până în 1924.

În timpul mandatului primarului Dimitrie Apostoliu, la 26 octombrie 1903, este organizat jubileul de 50 de ani de la înființarea Școlii Domnești (Școala nr. 1 de Băieți). În timpul primarului Nică A. Popovici, sunt organizate manifestările comemorative la împlinirea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, cheltuielile fiind alocate din buget, în sumă de 497,55 de lei. La începutul secolului al XX-lea, în timpul primarului Nică A. Popovici, pe 26 octombrie 1908, este dislocat la Târgu-Neamț Batalionul III din Regimentul 15 Războieni, în primăvara anului 1909, demarându-se astfel lucrările la noua cazarmă. În data de 11 iunie 1910, sub mandatul aceluiași Popovici, sunt inaugurate cazarma batalionului și clădirea Școlii Primare de Băieți, nr. 2, „Emil Costinescu”.

II. De la Primul Război Mondial la dictatura comunistă (1918-1947)

Comisiile interimare au condus orașul până în 1926. În ianuarie 1920, comisia interimară a fost condusă de **Neculai Bancea** și a fost formată din Gheorghe Munteanu, Nicolae Chiriac, ing. Nicolae Petrescu, Manole Crăciun, Vasile Răileanu, Vasile Bârliba, Ștefan Paraschiv și Ioan Grigorescu. În ianuarie 1921, este constituită o nouă comisie interimară formată din Vasile Petrescu, Vasile Răileanu, Nicolae Chiriac, Ștefan Paraschiv, Manole Crăciun, Petru Cercel, Neculai Grigorescu, condusă de același **Neculai Bancea**.

În ianuarie 1922, se constituie o nouă comisie interimară, condusă de **I. Ceacâru** și formată din Grigore Hanganu, Gavril Constantiniu, Herșcu Caț, Mihai Dae, Iancu N. Dumitru și Petru A. Mosor. Pentru prima dată, în consiliu sunt aleși și reprezentanți ai evreilor, cea mai numeroasă minoritate după majoritari.

În perioada 1923-1925, comisia a fost prezidată de **Dumitru Calapod**, membri fiind: Gheorghe Munteanu, Ioan Grigorescu, Samuel Beck, Ioan Șteflea, Constantin Lazăr, Petru Mosor, Vasile Nicolae Bârliba, Vasile Bârză, Iustinian Anastasiu și Bercu Froim. La începutul anului 1926, comisia interimară condusă de **Dumitru Calapod** era formată din: Gh. Gh. Sandu, în locul lui Vasile Bârză decedat, Gh. N. Drăghici, în locul lui Constantin Lazăr, Gheorghe Munteanu, Ioan Grigorescu, Samuel Beck, Ioan Șteflea, Petru Mosor, Vasile Nicolae Bârliba, Iustinian Anastasiu și Bercu Froim. În aprilie 1926, este constituită o nouă comisie interimară, sub conducerea lui Constantin Nădejde și formată din Simion Cuculeanu, Octav Ionescu, Ilie Berariu, Herșcu Zosner, Iancu Sneiberg, Constantin Andrușcă, Gheorghe Cucuș, Nicolae Andronache, David Marcovici și Nicolae Bârliba. În această perioadă este ridicat Monumentul Eroilor din Țuțuieni.

¹⁰ *Idem*, dosar 1372/1914, f. 53.

¹¹ Ioan Isăcescu, secretarul primăriei.

În urma alegerilor locale din noiembrie 1926, se formează un nou Consiliu Local; Primaria este câștigată de **dr. Constantin Nădejde**, iar consilierii erau: Octav Ionescu, S. Cuculeanu, Ilie Berariu, Gheorghe Lucaci, Constantin Andrușcă, Vasile Dochîța, Vasile Bălan, Nicolae Cosma, Nicolae Bârliba, Nicolae Andronache, Herșcu Zosner, David Marcovici, dr. Alexandru Bondescu, dr. Richard Weiss, preot Nicolae Ghiorghiu, Gheorghe Turcu, Nicolae Suliman, Gheorghe Cucuș, Manole Crăciun, dr. Ioan Grigoriu, ing. Ioan Cristescu și Gheorghe Platon.

În 1928, primar era **Ioan V. Bârliba**, iar consilierii: dr. Alexandru Bondescu, preot Ion Petrescu, Gheorghe Platon, Gheorghe Lucaci, Gheorghe Turcu, Ilie Berariu, Vasile Dochîța, Nicolae Bârliba, Vasile Bălan, Ilie Croitoru, Nicolae Cosma, dr. Ioan Grigoriu, Neculai Bancea, ing. Ioan Cristescu, Bercu Froim, David Marcovici, Alex. Bondescu, Simion Cuculeanu, Manole Crăciun, Constantin Andrușcă, Nicolae Andronache, Gh. Paraschiv și Herșcu Zosner¹².

La alegerile din 1932¹³, primar a fost ales **Nicolae Dușescu** și viceprimar Dumitru Cojocariu, iar consilierii: Dumitru Cojocariu, Gh. Lucaci, Gh. Moisii, D. Calapod, M. Feigenbaum, I. Bicleanu, Elisabeta D. Gheorghită, Bercu Froim, Gheorghe Boroianu, P. Anton, W. Vilke, V. Șt. Duțu, Nec. N. Suliman, I. T. Cojocar, N. Gr. Ichim, Chiriac N. A. Petri, David S. Marcovici și consilierii de drept, Mihai Stamate (din partea industriașilor), Elena Brandea (din partea învățământului preșcolar), preotul Haralambie Marcoci (din partea bisericii) și Gh. Dumitrescu (din partea învățământului primar și secundar). Deși a fost ales în luna octombrie, consiliul este demis prin ordin de prefect în același an pentru „fapte de rea administrare și abateri de la art. 89, 90 și 95 din legea administrației locale.” A

¹² *Idem*, dosar 1724/1928, f. 103; 1755/1929, f. 71.

¹³ *Legea nr. 167/1929 pentru organizarea administrațiunii locale*. Consiliul era compus din membri aleși și membri de drept. Alegerea membrilor consiliilor orășenești și municipale se făcea prin vot universal, egal, direct, secret, obligatoriu, cu scrutin de listă, pe baza reprezentării proporționale. Numărul consilierilor se stabilea în raport cu populația localității, variind între 16 și 36 de consilieri. Potrivit art.77 din lege, erau membri *de drept* cu vot deliberativ în consiliile locale: rectorul universității sau conducătorul școlii de învățământ superior din localitate; câte un reprezentant al școlii statului din localitate, de învățământ primar, secundar (gimnazii, școli normale, profesionale, medii) și un reprezentant al școlilor secundare particulare cu drept de publicitate, care aparțineau grupului minorității celei mai numeroase din localitate, desemnați prin vot de membrii corpului din care făceau parte; câte un reprezentant al bisericilor naționale și un reprezentant al bisericii minoritare cu cel mai mare număr de credincioși din localitate, desemnați prin vot de membrii corpului din care făceau parte; președinții Camerelor de industrie și comerț și ai Camerelor de agricultură din localitate; un membru ales de către industriași și comercianții din localitate. Desemnarea consilierilor de drept avea loc înainte de constituirea consiliului comunal sau municipal, durata mandatului fiind de 5 ani, ca și în cazul consilierilor aleși, mandatul acestora încetând dacă pierdeau situația în temeiul căreia fuseseră desemnați. Primarii comunelor urbane se alegeau de consiliul comunal cu majoritatea de două treimi de voturi, dintre membrii aleși ai consiliului. Dacă niciunul dintre candidați nu întrunea această majoritate, Ministerul de Interne numea primar pe unul din cei trei candidați care întrunise cele mai multe voturi. (cf. Benonica Vasilescu, *Organizarea administrativ – teritorială și evoluția legislației în domeniul administrației publice locale*, în „Buletin de informare legislative”, nr. 4/2013, p. 4-6).

fost primul consiliu care a avut în componență și femei. Este numită o comisie interimară care trebuia să organizeze alegeri, condusă de **Victor Moțoc**.

La alegerile din iunie 1933, este ales primar **Victor Moțoc** iar viceprimar Ioan Homoceanu și viceprimar onorific Dumitru Cojocariu. Consiliul era format din: Constantin Andrușcă, Gh. Rafailă, Ițic Lazarovici, Constantin Lazăr, Gh. Boroianu, Ilie Berariu, Moise A. Gross, Dumitru A. Gheorghită, Cerbu Solomon, Riven Ghelber, Emil Calapod, Bercu Froim, Constantin Nicolae, Chiriac N. A Petri, Moise Bercovici, Vasile N. Bârliba, Constantin C. Panaitescu, Ioan V. Bârliba, Ion Bicleanu și preot Neculai Gheorghiu¹⁴.

În perioada 1934-1936, primar ales a fost **Dumitru A. Gheorghită**, iar viceprimari: Bercu Froim (bugetat) și Chiriac N. A Petrei (onorific). La începutul anului 1934, consilieri sunt Victor Moțoc, Constantin Andrușcă, Gh. Rafailă, Constantin Lazăr, Dumitru Cojocariu, Gh. Boroianu, Ilie Berariu, Ițic Lazarovici, Moise Gross, Ioan Homoceanu, Constantin Nicolaie, Moise Bercovici, Constantin C. Panaitescu, Neculai Cosma, Ilie Croitoriu, Cerbu Solomon și Riven Ghelber.

Consilieri de drept erau: I.V. Bârliba, din partea învățământului secundar, Iftimie Istrate, din partea învățământului profesional, Ion Bicleanu, din partea învățământului primar, preot Neculai Cosma, din partea cultului majoritar, Strul Schapira, rabin din partea cultului minoritar, Avram Goldenberg, din partea Camerei de Comerț, C. Croitoru, din partea Camerei de muncă și dr. Alex. Bondescu, medicul orașului.

În urma alegerilor din mai 1934, este numit un nou consiliu, primar fiind același **Dumitru A. Gheorghită**, iar viceprimari: Bercu Froim (bugetat) și Chiriac N. A Petrei (onorific), consilieri fiind aleși: Elena Frițescu, Neculai Adam, Ioan T. Cojocariu, Moise Bercovici, Constantin C. Panaitescu, Petre Șt. Mosor, Haralambie a Predoaie, Neculai Boboc, Ion D. Dumitrof, Victor Moțoc, Mihai. D. Stamate, Constantin Andrușcă, Gh. Boroianu, Neculai Balan, Ioan Dumitrof, iar consilieri de drept I.V. Bârliba (înlocuit în august 1934 cu Elena Brandea), din partea învățământului secundar, Iftimie Istrate, din partea învățământului profesional, Ion Bicleanu, din partea învățământului primar, preot Neculai Cosma, din partea cultului majoritar, Strul Schapira, rabin din partea cultului minoritar, Avram Goldenberg, din partea Camerei de Comerț, C. Croitoru, din partea Camerei de muncă, și dr. Alex. Bondescu, medicul orașului.

La începutul anului 1936, consiliul era compus din următorii: Cerbu Solomon, Neculai Adam, Moise Bercovici, Ioan T. Cojocariu, Constantin C. Panaitescu, Neculai Balan, Haralambie a Predoaie, Ion D. Dumitrof, Petre Șt. Mosor, Neculai Boboc, Victor Moțoc, Mihai. D. Stamate, Dimitrie Șt. Cojocariu, Gh. Boroianu, Constantin Andrușcă, Elena Brandea, preot Constantin Cosma, Iancu Papuc, Avram Goldenberg, Iancu Volfsohn, Constantin Croitoriu, Alex. Bondescu și Romulus Roșiu¹⁵.

¹⁴ *Idem*, dosar 105/1932, f. 199.

¹⁵ *Idem*, dosar 1965/1936, f. 30.

Cea mai importantă realizare a mandatului lui Dumitru A. Gheorghită a fost construirea uzinei electrice, pentru care Consiliul Local a contractat un împrumut de 5.000.000 de lei de la CEC, rambursabil în 5 ani¹⁶.

La alegerile din 27 mai 1936, primar este reales **Dumitru A. Gheorghită**, viceprimari fiind aleși aceiași Bercu Froim și Chiriac N. a Petri.

Nume și prenume	Lista de voturi	Vârsta	Stare civilă	studii	ocupația	funcția	observații
Gheorghită D.A.	PNL/103 5 voturi	45 ani	căsătorit	Școala normală	învățător	primar	
Froim Bercu	idem	41 ani	căsătorit	Școala sup. comerț	director bancă	viceprimar	
A Petrii Chiriac	idem	51 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	viceprimar	
Adam Neculai	idem	66 ani	căsătorit	4 clase primare	comerciant	consilier ales	
Cojocariu T. Ioan	idem	52 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Bercovici Moise	idem	59 ani	căsătorit	4 clase primare	comerciant	consilier ales	
Mosor Șt. Petru	idem	52 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Panaiteșcu C. Constantin	idem	40 ani	căsătorit	4 clase primare	cismar	consilier ales	
Haralambie a Predoaie	idem	55 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Balan Neculai	idem	43 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Boboc Neculai	idem	53 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Dumitrof Ioan	idem	34 ani	căsătorit	4 clase primare	zidar	consilier ales	
Solomon Cerbu	idem	49 ani	căsătorit	4 clase liceu	comerciant	consilier ales	
Moțoc Victor	PNȚ/378 voturi	35 ani	necăsătorit	Licență în drept	avocat	consilier ales	
Stamate Mihai	idem	41 ani	căsătorit	Școala normală	institutor	consilier ales	
Cojocariu Dumitru	idem	38 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Boroianu Gh.	idem	49 ani	căsătorit	4 clase primare	dogar	consilier ales	
Andrușcă C-tin	idem	42 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Istrate Iftimie	-	62 ani	căsătorit	Școala de meserii	Prof. pensionar	consilier de drept	din partea învăț. secund. și profesional
Popescu Ioan	-	38 ani	căsătorit	Școala normală	învățător	consilier de drept	din partea învăț. primar
Cosma Constantin	-	29 ani	căsătorit	Seminar teologic	preot	consilier de drept	din partea bisericii naționale
Volfsohn Iancu	-	38 ani	căsătorit	Școala rabinică	rabin	consilier de drept	Din partea clerului minoritar
Csiurilă Adalbert	-	48 ani	căsătorit	Școala silvică	inginer silvic	consilier de drept	inspector silvic al statului
Bondescu Alexandru	-	55 ani	căsătorit	Fac. Medicină	medic	consilier de drept	medicul orașului
Roșiu Romulus	-	33 ani	căsătorit	Fac. Medicină veterinară	medic	consilier de drept	medic veterinar al orașului
Turcu Gh.	-	51 ani	căsătorit	Școala de agricultură	agronom	consilier de drept	agronom regional

¹⁶ *Idem*, dosar 165/1934, f. 48.

La alegerile din aprilie 1937, **Dumitru A. Gheorghită** este reales primar, iar consilieri: Neculai Adam, Ioan T. Cojocariu, Constantin C. Panaitescu, Moise Bercovici, Cerbu Solomon, Mihai Stamate, Constantin Andrușcă, Gheorghe Boroianu și Haralambie a Predoaiei. Alegerile sunt anulate și repetate la 7 iulie 1937, fiind ales primar tot **Dumitru A. Gheorghită**, iar viceprimar, Bercu Froim. Consiliul era format din următorii¹⁷:

Nume și prenume	Lista de voturi	Vârsta	Stare civilă	studii	ocupația	funcția	observații
Gheorghită D.A.	PNL/836voturi	46 ani	căsătorit	Școala normală	învățător	primar	
Froim Bercu	idem	42 ani	căsătorit	Școala sup. comerț	director bancă	viceprimar	
A Petrii Chiriac	idem	52 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	viceprimar	
Toma Neculaie	idem	48 ani	căsătorit	4 clase primare	pensionar	consilier ales	ales în mai 1937
Cojocariu T. Ioan	idem	53 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Bercovici Moise	idem	60 ani	căsătorit	4 clase primare	comerciant	consilier ales	
Mosor Șt. Petru	idem	53 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Panaitescu C. Constantin	idem	41 ani	căsătorit	4 clase primare	cismar	consilier ales	
Moțoc Victor	idem	36 ani	necăsătorit	Licență în drept	avocat	consilier ales	
Balan Neculai	idem	44 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Boboc Neculai	idem	54 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Dumitrof Ioan	idem	35 ani	căsătorit	4 clase primare	zidar	consilier ales	
Cojocariu D.	PNȚ/378 voturi	39 ani	căsătorit	4 clase primare	agricultor	consilier ales	
Solomon Cerbu	idem	50 ani	căsătorit	4 clase liceu	comerciant	consilier ales	
Gheorghită Ioan	Frontul Național Vaidist/629 voturi	53	căsătorit	Licență în drept	avocat	consilier ales	
Teodorescu Radu	idem	32 ani	căsătorit	Seminar teologic	preot	consilier ales	
Popovici Gh. Constantin	Național Creștin/629 voturi	62 ani	căsătorit	Școala normală	pensionar	consilier ales	
Bondescu Alexandru	-	56 ani	căsătorit	Fac. Medicină	medic	consilier de drept	medicul orașului ales 1934
Istrate Iftimie	-	63 ani	căsătorit	Școala de meserii	prof. pensionar	consilier de drept	din partea învăț. secundar și profesional ales 1936
Popescu Ioan	-	39 ani	căsătorit	Școala normală	învățător	consilier de drept	din partea învăț. primar, ales 1935
Cosma Constantin	-	30 ani	căsătorit	Seminar teologic	preot	consilier de drept	din partea bisericii naționale, ales 1934
Volfsohn Iancu	-	39 ani	căsătorit	Școala rabinică	rabin	consilier de drept	din partea clerului minoritar,

¹⁷Idem, dosar 2000/1937, f. 320.

							ales 1935
Csiurilă Adalbert	-	49 ani	căsătorit	Școala silvică	inginer silvic	consilier de drept	inspector silvic al statului, ales 1936
Roșiu Romulus	-	34 ani	căsătorit	Fac. Medicină veterinară	medic	consilier de drept	medic veterinar al orașului, ales 1935
Volfsohn Iancu	-	39 ani	căsătorit	Școala rabinică	rabin	consilier de drept	din partea clerului minoritar, ales 1935
Turcu Gh.	-	52 ani	căsătorit	Școala de agricultură	agronom	consilier de drept	agronom regional, ales 1936

Noul guvern Goga-Cuza anulează alegerile și în ianuarie 1938 este formată o comisie interimară condusă de Mihai Stamate, vicepreședinte fiind Constantin Goian, iar membri: preot Radu Teodorescu, Constantin Rafailă, Ioan Andrușcă, Gheorghe Iacobaș, Gheorghe Pintilie și dr. Adrain Brețcan. După demiterea guvernului și instaurarea regimului autoritar al lui Carol al II-lea, comisia este dizolvată din ordinul prefectului, colonel Nicolae Ghenerariu, și numită o nouă comisie condusă de dr. Alexandru Bondescu, iar ca membri: maiorul Constantin Comăniță și avocat Ioan Holban.

Conform noii legi electorale¹⁸, primarii comunelor care aveau stațiuni balneare nu mai erau aleși de către consilieri, ci erau numiți de către prefectul județului. Astfel, primar este numit în februarie 1938, maiorul în rezervă **Constantin Comăniță**, iar viceprimar, avocatul Ioan Bălan. În iunie 1939, noul prefect, lt. Col. Eugen Hociung, îl demite pe Comăniță, pe motiv că nu s-a implicat în pregătirea inaugurării Monumentului Vânătorilor de Munte, și îl numește primar pe **Ioan Bălan**¹⁹, iar ajutor de primar, pe Victor Moțoc²⁰. După abdicarea regelui Carol al II-lea, în septembrie 1940, avocatul Ioan Bălan își dă demisia împreună cu ajutorul de primar, avocatul Victor Moțoc²¹. În locul acestuia este numit primar **Constantin**

¹⁸ *Legea administrativă din 14 august 1938*. Primarul se numea dintre membrii comunei de prefectul județului pentru comunele rurale și urbane nereședințe; Legea impunea primarului condiții de vârstă și de studii. Astfel, acesta trebuia să aibă cel puțin 30 de ani. În orașele nereședințe, primarul trebuia să fie cel puțin absolvent de liceu sau al unei școli echivalente, pentru un mandat de 6 ani. Consiliul comunal se compunea din membri aleși și membri de drept. Desemnarea membrilor de drept se făcea de prefectul județului, pentru comunele rurale și urbane, vârsta de 30 de ani și practica efectiv una din îndeletnicirile prevăzute de Lege (cf. Benonica Vasilescu, *Organizarea administrativ – teritorială și evoluția legislației în domeniul administrației publice locale*, în „Buletin de informare legislative”, nr. 4/2013, p. 7-8).

¹⁹ **Avocat Ioan Bălan**, născut în 1909, căsătorit cu 1 copil, absolvent al Facultății de drept. (SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 336/1940, f. 28).

²⁰ **Avocat Victor Moțoc**, născut în 1901, necăsătorit, absolvent al Facultăților de litere și drept, doctor în drept. (*Ibidem*).

²¹ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 336/1940, f. 6, 8.

Grigoraș²², iar ajutor de primar, Ștefan Butnaru²³. După rebeliunea legionară din ianuarie 1941, aceștia sunt demși. Primar revine avocatul **Ioan Bălan**, ajutorul de primar fiind numit abia în iunie 1941, Constantin Gorgos²⁴, aceștia fiind la conducere până la actul de 23 august 1944, într-o perioadă de război cu numeroase greutăți și lipsuri. În cursul anului 1942, Consiliul primăriei era format din următoarele persoane²⁵:

Numele și prenumele	Ocupația/funcția
Ioan Dârțu	judecător
Neculai Gheorghiu	preot
Elena Dârțu	medicul orașului
Valeriu Roban	avocat
C. Raiciu	profesor, directorul gimnaziului industrial de băieți
Dumitru Frițescu	subinspector școlar
Ion Irimia	inginer agronom
Gh. Popovici	perceptor fiscal
Constantin Repcea	comisar de poliție, Șeful Poliției Tg Neamț
Dumitru Calapod	industriaș
Neculai Ghiorghiu	pretorul Plasei Cetatea Neamțului
C. Bidu	medic spital
Gh. Cojoc	inginer silvic, șeful Ocolului silvic Tg. Neamț
Ioan Gheorghită	Comandantul trupelor de premilitari
Dumitru Bârliba	comerciant
I. Andrușcă	agricultor
Romulus Roșiu	medic veterinar
Gh. Popescu	directorul căminului cultural
I.V. Bârliba	profesor pensionar
Gh. Popa	profesor, directorul gimnaziului
V. Moțoc	avocat
Ion Papuc	directorul căminului cultural din Humulești

III. Salariații Primăriei Târgu-Neamț și salariile acestora în 1942

Pentru că subiectul eficienței funcționarilor publice versus salarizarea acestora este un subiect intens dezbătut, vom prezenta în cele ce urmează situația salariaților și a salarizării din 1942, în plin război mondial, la Primăria Târgu-Neamț. Organigrama cuprindea 21 de posturi din care 2 erau vacante (impegat la biroul

²² **Constantin Grigoraș**, învățător la Școala din Valea Seacă-Bălțătești, născut în 1908, căsătorit și fără copii (*Ibidem*, f. 28).

²³ **Ștefan Butnaru**, maistru cizmar, Școala industrială de ucenici, născut în 1910, necăsătorit.

²⁴ **Constantin Gorgos**, 4 clase primare, director al agenției din Târgu-Neamț a Băncii Suceava, născut în 1885, căsătorit cu doi copii (*Ibidem*, f. 50).

²⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, d. 2260/1942, f. 33-34, 73, 100.

stării civile și dactilograf). Primaria avea următoarele servicii: Biroul MONT²⁶ cu un angajat, șef birou în persoana lui Mihail Melniciuc; secția administrativă cu un secretar, în persoana lui Romus Popovici; biroul administrativ cu 2 angajați, arhivar, Caton Ionescu și înregistrator, Ioan Macarie; biroul stării civile, cu 2 posturi, șef birou-Ioan Constantin și impegat, post vacant; secția financiară, cu un șef secție-Emil Avărvarei; biroul contabil cu un post contabil-Emil Boureanu; biroul control, constatare și percepere, cu 4 posturi, controlor constatare - Anton Gherț, preceptor - Ioan Diaconu, agenți - Ioan Ciocoiu și Gh. Sărghie; dactilograf, post vacant: biroul lucrărilor de arhitectură, cu secretar - Ioan Mososr și personalul de serviciu și inferior de specialitate, cu 4 oameni de serviciu - Dumitru Humulescu, Neculai Bumbea, Constantin Buzatu și Constantin Bumbea, un paznic - Neculai Bărlibe, un meseriaș - Ferdinand Iohne și un lemnar - Ioan Anegroaie. Aceștia primeau, pe lângă salariu, un ajutor familial, bani pentru chirie și indemnizație de scumpete.

Redăm în continuare statul de plată al angajaților primăriei Târgu-Neamț așa cum apare în arhiva Primăriei Târgu Neamț²⁷.

Numele și prenumele	Funcția cf. Schemei de organizare	Gradul	G.	Salariu lunar	Chirie	Ajutor familie	Indemnizație de scumpete	Tota lunar
Ioan Bălan	primar	-	-	13400	1876	1000	4200	20476
Constantin Gorgos	aj. primar	-	-	7000	980	2000	3800	13780
Mihail Melniciuc	șef birou	subșef birou f. gradație	A	6850	959	1000	2740	11549
Romus Popovici	secretar	șef secție f. gradație	A	10650	639	-	3344	14633
Caton Ionescu	arhivar	agent ad-tiv III	C	4750	475	-	1900	7125
Ioan Macarie	înregistrator	agent ad-tiv III	C	4750	665	4000	1900	11315
Ioan Constantin	șef birou	subșef birou cu 2 gradații	A	8200	1148	1000	3036	13384
vacant	impegat	impegat f. gradație	A	5300	318	-	2120	7738
Emil Avărverei	șef secție	șef secție grad I	A	11800	1652	2000	3696	19148
Emil Boureanu	contabil	ag. Ad-tiv cl III	C	4750	285	-	1900	6935
Anton Chertș	controlor constatare	subșef birou fără gradație	A	6850	959	2000	2740	12549
Ioan Diaconu	perceptor	impegat	A	6850	959	7000	2740	17549
Ioan Ciocoiu	agent	ag. ad-tiv cl. III	C	4750	475	-	1900	7125
Gh.	agent	ag. ad-tiv	C	4750	665	2000	1900	9315

²⁶ MONT-Mobilizarea și Organizarea Națiunii și Teritoriului

²⁷ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 34/1942, f. 34.

Sărghie vacant	dactilograf	cl. III dactilograf	A	5300	318	-	2120	7738
Ioan Mosor	secretar	ag. ad-tiv cl. III	C	4750	665	1000	1900	8315
Dumitru Humulescu	om de serviciu	om serv. cl. V	D	3150	-	4000	1260	8410
Neculai Bărlibe	paznic serviciu	paznic serv. cl. II	C	4200	588	4000	1680	10468
Constantin Buzatu	om serviciu	om serviciu cl.IV	D	2900	406	6000	1305	10611
Ferdinand Iohne	meseriaș	meseriaș cl. IV	C	4200	-	-	1680	5880
Ioan Anegroaie	lemnar	meseriaș cl. II	C	4200	420	-	1680	6300
Neculai Bumbea	om serviciu	om serv. cl. VI	D	2900	174	-	1305	4379
Constantin Bumbea	om serviciu	om serv. cl. VI	D	2900	174	-	1305	

În 1939, salariul mediu pe țară era între 4500-5000 de lei, iar principalele prețuri erau: pâine neagră - 7 lei; făina - 11 lei kg; mălai - 5 lei kg; carne de vacă -27 - 33 lei kg; carne de porc - 32 lei kg; ouă - 1-2 lei bucata; lapte - 5-6 lei litrul; brânză - 42 lei kg; ulei - 40 lei litrul; vinul - 12-24 lei litrul; cartofi - 3-4 lei kg, benzina - 12 lei litrul și 6 lei litrul motorina, chiria fiind pentru camere și apartament între 1000 și 3000 de lei lunar. Doi ani mai târziu, în 1941, salariul ajunge la 5000 de lei pentru funcționarii cu diplomă de bacalaureat și 6000 de lei pentru cei cu licență, prețurile urcând și ele: pâine neagră - 10 lei; făina - 14 lei kg; carne vită - 60 lei kg; carne porc - 80 lei kg; lapte - 14 lei litrul; brânză telemea - 68 lei kg și ouă - 6,50 lei bucata. În 1942, salariile cresc la 6000 de lei pentru funcționarii cu studii liceale și la 7000 de lei pentru cei cu studii de licență.²⁸

IV. Regimul comunist (1948-1989)

În toamna lui 1944, a fost numit primar **Constantin Andrușcă**, iar ajutor de primar Dumitru Cojocaru, ambii humuleșteni. Din aprilie 1945, primar este numit **Vasile Ciubotariu**, având ajutor de primar pe Gheorghe Lucaci, aceștia formând o echipă până în primăvara lui 1947²⁹. Din martie 1947, este desemnat primar avocatul Valeriu Roban, iar ca ajutor de primar continua Gh. Lucaci³⁰. Până în 1950, au urmat **Ioan Bărliba**, **Gheorghe Dăscălescu (Pavel din Oglinzi)**, **Valeriu Roban**, într-o perioadă marcată de distrugerile războiului, foametea din 1946-1947 și instalarea noii orânduiri.

²⁸ „Cronica secolului XX. Anii 1900-2000 în foiletoane”, nr. 1, anul 1939, p. 2; nr. 3, anul 1941, p. 3 și nr. 4, anul 1942, p. 10.

²⁹ SJAN Neamț, fond *Primăria Tîrgu Neamț*, dosar, 2351/1946-1947, f. 1.

³⁰ *Idem*, dosar 2369/1947-1948, f. 247.

Conform legii nr. 5/1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului României, acesta este împărțit în regiuni, raioane, orașe și comune. Bucureștiul era subordonat direct organelor centrale ale statului și era împărțit în opt raioane de oraș. Constituantul din 1948 introduce, pentru prima dată, instituția organelor locale ale puterii de stat, consiliile populare locale, ca organe reprezentative, alese pentru un mandat de patru ani, prin vot universal, egal, direct, secret, precum și comitetele executive, ca organ de direcție și execuție, concepție menținută atât în constituțiile ulterioare din 1952 și 1965, cât și în legile adoptate în baza acestora. Potrivit dispozițiilor constituționale, erau înființate și secțiuni ale consiliilor populare pe ramuri de activitate, ele fiind subordonate în activitatea lor de „orice fel” consiliilor populare și comitetelor executive, pe lângă care funcționau, iar în privința îndrumării tehnice de specialitate „secțiunilor corespunzătoare precum și organelor administrative de stat competente”. Primele consilii populare sub denumirea de *sfaturi populare* au fost alese la 3 decembrie 1950, în baza Legii 6/1950, organizarea și funcționarea acestora fiind apoi stabilită prin Decretul 259 din același an. În perioada aprilie 1949 – decembrie 1950, în plan local, funcționaseră Comitete provizorii ale sfaturilor populare. În 1949, ca semn clar al politizării administrației, este abrogat Statutul funcționarilor publici care fusese promulgat în 1946. El va fi reinstaurat, într-o nouă formă, abia după evenimentele din 1989³¹.

Sistemul organelor locale este reglementat de Constituția din 1952 prin articolele 51-63. Organele locale ale puterii de stat sunt Sfaturile Populare³². Acestea se compun din deputați aleși pe doi ani prin vot universal. Ele îndrumă munca

³¹ [http://www.lege-online.ro/lr-LEGE-5-1950-\(116926\).html](http://www.lege-online.ro/lr-LEGE-5-1950-(116926).html) (accesat 25 martie 2019).

³² **Sfatul Popular** a fost o autoritate publică locală, electivă, deliberativă și executivă, care a funcționat la nivelul comunelor, plășilor și județelor, ca organe locale ale puterii de stat, în perioada 1950-1968. El a înlocuit Comitetul Provizoriu local, care a funcționat în perioada 1948-1950, în baza *Legii consiliilor populare, nr. 17/1949*. (cf. Andrei Șora, *Comunizarea administrației românești: sfaturile populare (1949-1950)*, în „Revista istorică”, tom XXIII, nr. 3-4/2012). Sfatul Popular își desfășura activitatea în sesiuni și avea ca sarcină realizarea tuturor dispozițiilor și ordinelor primite de la forurile superioare în toate domeniile de activitate și pentru unitățile subordonate. Atribuțiile de competență exclusivă ale sale erau aprobarea proiectului de buget și a planului de stat, înființarea de întreprinderi și instituții, aprobarea regulamentelor unităților aflate în subordine, precum și stabilirea taxelor și impozitelor din raza de competență. Sfatul Popular trebuia convocat în sesiuni ordinare odată pe lună și în sesiuni extraordinare ori de câte ori era nevoie, la inițiativa Comitetului Executiv, a majorității Sfatului Popular sau la cererea organelor superioare. În timpul sesiunilor, Sfatul Popular își alegea un președinte și un secretar, pentru conducerea ședințelor acestuia. În activitatea sa, Sfatul Popular se sprijinea pe Comisiuni Permanente și Comitete de Cetățeni, a căror organizare și funcționare era reglementată separat, prin regulamente. Dintre membrii Sfatului Popular se alegea *Comitetul Executiv*, care era organul de execuție, compus dintr-un: președinte, 1-3 vicepreședinți, un secretar și membri (în funcție de mărimea unității teritorial-administrative). Principalele atribuții ale Comitetului executiv erau: pregătirea proiectului de plan și buget, întocmirea proiectelor de regulament în cadrul competenței, încheierea de contracte și obligațiuni, numirea, mutarea și aplicarea de pedepse disciplinare personalului propriu, convocarea Sfatului popular și elaborarea ordinii de zi a sesiunilor acestuia. Comitetul Executiv prelua o parte din atribuțiile Sfatului popular în intervalul dintre sesiunile acestuia.

organelor administrativ subordonate lor, conduc activitatea locală pe plan economic și cultural, asigură menținerea ordinii publice, respectarea legilor, întocmesc bugetul local. Organele executive și de dispoziții ale sfaturilor regionale, raionale, orășenești și comunale sunt Comitetele Executive alese de deputații sfaturilor populare și sunt alcătuite din președinte, vicepreședinți, secretar și membri. Acestea se află în dublă subordonare atât față de Sfatul Popular, cât și față de Comitetul Executiv al sfatului popular imediat superior. Este elaborată Legea 57 din 1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare care va fi republicată în 1980³³.

Pentru legislatura 1952-1954, Comitetul executiv era format din **Pavel Gheorghe**, președinte, Ioil Avram vicepreședinte, iar Clara Sfarmățanu, Tătaru Gheorghe, Stoleru Constantin, Buraga Constantin și Savin Anton, membri³⁴. Tot pentru aceeași perioadă, Sfatul Popular era format din următorii 29 de deputați: Mosor Toma, Istrate Vasile³⁵, Miron Ioan³⁶, Haras Clementina, Stângu Vasile³⁷, Ionescu Ioan, Paraschiv Constantin, Lipan Ioan, Toma Elena, Șoldan Ana, Macovei Irina, Pop Virginia, Carol Israel, Sachner Leon, Luca Mihai, Petcu Vasile, Iacoboaia Gheorghe, Ilioi Vasile, Stan Vasile, Vartic Vasile, Sârghie Gheorghe, Bărbuleț Ioan, Roșu Ioan, secretarul organizației de bază din Blebea, secretarul organizației de bază din Humulești, directorul spitalului, președintele Cooperativei „V. Roaită”, președintele Cooperativei „Unirea”, președintele Cooperativei „Înfrățirea”³⁸. În urma alegerilor din martie 1956 pentru Sfatul Popular, este ales un nou comitet executiv, format din Muraru Mihai, Mosor Toma, Paraschiv Constantin, Șoldan Ana, Miculescu Constantin, Miron Sorin, Ștefan Victoria, Brill Leon și **Bumbea Constantin**, care este ales președinte³⁹. Sfatul Popular, în legislatura 1956-1958, a fost format din 35 de deputați: Bărzu Gheorghe, Raihman Lupu, Brill Leon, Apostol Gheorghe, Bumbea Constantin, Petraș Margareta, Coșofreț Gheorghe, Goldemerg Bety, Ozias Rubingher, Leșovschi Severin, Muraru Mihai, Ștefan Victoria, Compera Albin, Aizic Șmil, Miculescu Constantin, Muraru Gheorghe, Paraschiv Constantin, Floș Ana, Chisanovici Gheorghe⁴⁰, Floș Ioan, Botez Vasile, Meterciuc Petru, Miron Sorin, Mosor Toma, Oancea Petru, Vrînceanu Neculai, Avădănei Gheorghe, Larger Mirea, Mosor Vasile, Papuc Maria, Acatincai Mihai, Cojocarul Gavril, Istrate Vasile, Șoldan Ana și Vasiliu Ioan⁴¹.

Între anii 1958-1961, Sfatul Popular Orășenesc a fost condus de **Ioan Covrig**, vicepreședinți fiind Paraschiv Constantin și Miculescu Constantin, iar membri ai comitetului executiv: Avădăni Gheorghe, Istrate Vasile, Zoița Mihai, Mosor Toma, Leșovschi Severin și Floș Ioan⁴². În perioada 1958-1961, Sfatul

³³ B.Of. nr. 168/26 dec. 1968.

³⁴ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 2480/1952, f. 52.

³⁵ Învățător la Școala din Blebea.

³⁶ Profesor Școala nr. 1 Mixtă (funcționa în clădirea veche a Școlii „Mihail Kogălniceanu”, actualul corp B de la C.N. „Ștefan cel Mare).

³⁷ Profesor la Liceul Mixt.

³⁸ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 2489/1953, f. 53.

³⁹ *Idem*, dosar 1/1956, f. 59.

⁴⁰ Învățător, Școala Medie Mixtă

⁴¹ *Idem*, dosar 4/1956, f. 14.

⁴² *Idem*, dosar 1/1958, f. 1.

Popular era format în urma alegerilor din martie 1958, din 32 de membri, astfel: Covrig Ioan, Bîrzu Gheorghe, Ilie Haim, Mihai Zoița, Vasile Dumitru, Bumbea Constantin⁴³, Petraș Margareta, Coșofreț Gheorghe, Zisman Brana, Ciocoiu Mihai, Leșovschi Severin, Muraru Mihai, Ștefan Victoria, Compera Albin, Aizic Șmil, Miculescu Constantin, Medrea Virginia, Paraschiv Constantin, Chisanovici Maria⁴⁴, Cojocaru Maria, Floș Ioan, Botez Vasile, Creangă Eugenia, Miron Sorin, Negoită Neculai, Avădănei Gheorghe, Bancea Petru, Mosor Toma⁴⁵, Olteanu Ella, Papuc Maria⁴⁶, Cojocaru Gavril, Acatincăi Mihai, Istrate Vasile, Atomulesei Virvara, Vasiliu Ioan⁴⁷.

În perioada 1961 – 1968, Sfatul Popular Orășenesc a fost condus de **Emilian Gavriliu**⁴⁸, învățător originar din Pipirig, Andrei Neculai⁴⁹, vicepreședinte, iar membri pentru legislatura 1961-1963 au fost Pavel Nicolae⁵⁰, Mosor Toma⁵¹, Olteanu Ella, Cavaleru Gheorghe, Compera Albin, Zeca Ilie⁵² și Apostol Toader.⁵³

În urma alegerilor din 3 martie 1963, rezultă un nou Sfat Popular format din 54 de deputați și un nou Comitet Executiv, condus de același Emilian Gavriliu și ajutat, în calitate de vicepreședinte, de Andrei Neculai. Membrii noului comitet erau

Covrig Ioan⁵⁴, Pavel Nicolae, Zeca Ilie, Olteanu Ella⁵⁵, Cavaleru Gheorghe⁵⁶, Mosor Toma și Vițelaru Ioan.⁵⁷

⁴³ Profesor Școala Mixtă nr. 2.

⁴⁴ Profesor Școala Mixtă nr. 2.

⁴⁵ **Mosor Toma**, învățător, născut la Târgu-Neamț, în 1912, membru de partid, absolvent de Liceu Pedagogic. Directorul Școlii din Humulești. (SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60).

⁴⁶ Învățător Școala Mixtă Humulești

⁴⁷ *Idem*, dosar 2/1958, f. 1. Vasiliu era profesor la Liceul Mixt.

⁴⁸ **Gavriliu Emilian**, învățător, născut la Pipirig în 25 decembrie 1925. Liceul Pedagogic, membru de partid, cu 12 ani de vechime în muncă ca învățător (SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60).

⁴⁹ **Andrei Neculai**, funcționar, născut la Târgu-Neamț în 14 decembrie 1910. Școala medie, membru de partid cu 17 vechime în muncă. Șef Secție Secretariat-Administrativ Sfatul Popular (SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60).

⁵⁰ **Pavel Nicolae**, funcționar, născut la Crăcăoani în 1924. Membru de partid, secretar al Comitetului Orășenesc al PMR, absolvent de școală medie. (SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60).

⁵¹ Director al Școlii din Humulești între 1956-1970

⁵² **Zeca Ilie**, născut în 1921, membru de partid, absolvent de 7 clase primare, președintele Cooperativei „Vasile Roaită” Târgu-Neamț (SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60).

⁵³ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 2/1962, f.1.

⁵⁴ **Covrig Ioan**, muncitor, născut în 1925, membru de partid. De profesie conducător auto, șef la I.G.O. Târgu-Neamț (SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60).

⁵⁵ **Olteanu Ella**, muncitoare, născută la Piatra Neamț, în 1925. Membră de partid, absolventă a 7 clase primare, vicepreședinte al Cooperativei „Unirea” Târgu Neamț (SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60).

⁵⁶ **Cavaleru Gheorghe**, membru de partid, născut la 6 decembrie 1925, absolvent al școlii medii, comandant adjunct la Miliția Raională Târgu Neamț (SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60).

În perioada 1965-1967, în urma alegerilor din martie 1965, noul Comitet Executiv era format din Mosor Toma, dr. Constantinescu Constantin, Scutaru Eugenia, Fornea Ioan⁵⁸, Pipirigeanu Ioan⁵⁹, Scutaru Eugenia⁶⁰, Covrig Ioan și Cojocaru Gheorghe, membri, iar Gavrilu Emilian, președinte, și Constantinescu Genică, vicepreședinte⁶¹. Este perioada în care se încheie colectivizarea prin înființarea la nivelul orașului a trei colective, Întovărășirea „Tractorul” în oraș, GAC „Ozana” la Blebea și Întovărășirea și GAC „Ion Creangă” la Humulești. În vara anului 1968, Consiliul Popular⁶² era condus de Ungureanu Gheorghe, vicepreședinte fiind Muraru Traian, iar membri: Andron Gheorghe, Scutaru Eugenia, Moroșanu Celestin⁶³, Irimia Isache, Răucescu Mina, Miron Sorin⁶⁴ și Ivancihiu Nicolae⁶⁵.

O problemă deosebită în această perioadă a fost legată de sistematizarea orașului, construcția spațiilor de locuit și a celor de producție, construcția unor sedii pentru PTTR, a unui hotel-restaurant de 80 de locuri, a unui cinematograf de 400 de locuri.

În anul 1975, după alegerile din 9 martie, Biroul executiv al Consiliului popular orășenesc Târgu Neamț avea următoarea componență: Președinte: Vasile Șt. Darie (secretarul Comitetului orășenesc de partid); Vicepreședinți: Constantin Gh. Dan și Ioan A. Dumitra (președintele Cooperativei orășenești de consum); Membri: Gheorghe Serghe (directorul Filialei Băncii Naționale), Isache Eremia (șeful Compartimentului arhitectură, sistematizare, control și disciplină în construcții al Consiliului popular orășenesc), Toader C. Popa (secretarul Comitetului orășenesc al UTC) și Niculina Vasluian (inginer la Fabrica de Volvatir)⁶⁶.

⁵⁷ **Vițelaru Ioan**, muncitor, membru de partid, născut la Târgu-Neamț, absolvent a 7 clase, brigadier la GAC Târgu-Neamț, secția zootehnie. SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1963, f. 60.

⁵⁸ **Fornea Ioan**, secretar al organizației orășenești a PCR.

⁵⁹ Președinte C.A.P. Tg. Neamț.

⁶⁰ Președinte Comisia de Femei P.C.R.

⁶¹ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 1/1965, f. 10).

⁶² Consiliile populare sunt organe locale ale puterii de stat, alese prin vot universal, egal, direct și secret, prin care poporul exercită puterea de stat în județe, municipiul București și sectoarele acestuia, celelalte municipii, orașe și comune. Consiliile populare, în exercitarea atribuțiilor lor, adoptă, cu respectarea legii, hotărâri. Hotărârile consiliilor populare sunt obligatorii în unitățile administrativ-teritoriale în care au fost alese. Comitetele executive ale consiliilor populare sunt subordonate consiliilor populare care le-au ales și comitetelor executive ale consiliilor populare ierarhic superioare. Consiliile populare sunt alcătuite din deputați aleși pe circumscripții electorale, câte un deputat pentru fiecare circumscripție, dintre cetățenii cu drept de vot, care au împlinit vârsta de 23 ani, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex sau religie. În orașele cu o populație între 10.001-20.000 locuitori, 59-71 deputați; durata mandatului consiliului popular este de 4 ani și se socotește de la data încetării mandatului consiliului popular precedent. Sesiunile consiliilor populare orășenești și comunale se țin o dată la 2 luni. (<https://lege5.ro/Gratuit/g43tmnzv/legea-nr-57-1968-de-organizare-si-functionare-a-consiliilor-populare>, accesat la 25 martie 2019).

⁶³ Comandantul Miliției orașului.

⁶⁴ Directorul spitalului orășenesc.

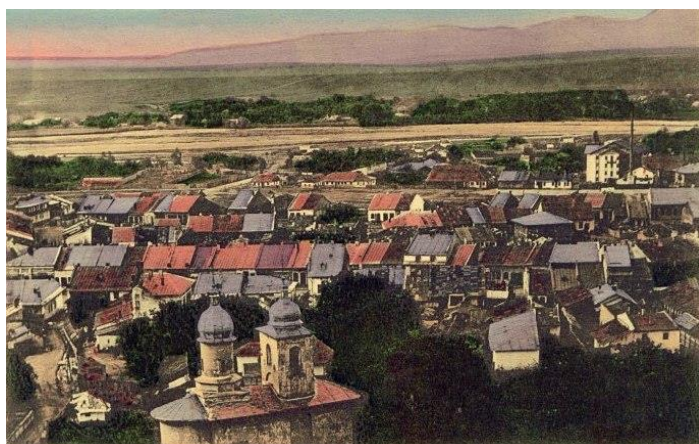
⁶⁵ Profesor, director al Casei de Cultură.

⁶⁶ „Ceahlăul”, nr. 1970, 29 martie 1975, p. 3.

În 1985, comitetul executiv era format din următorii: Gheorghe Lețu, președinte și C. Darie, vicepreședinte, iar membri: Serafim Lungu, Constantin Halițchi, Ion Bivolaru, Vasile Moraru, Gheorghe Cojocaru și Gheorghe Lazăr, pentru ca ultimul comitet să fie format din 1987 din: Andone Rodica - președinte, C. Darie - vicepreședinte și Serafim Lungu, Constantin Halițchi, Gheorghe Lazăr, Vasile Luculescu, Gheorghe Tataru și Petru Boroianu - membri.

Perioada	Numele și prenumele
1864-1879	Ioan Teohari
1879-1885	Ilie D. Isăcescu
1885-1887	dr. Nicolae Ursulescu
1887-1889	Panaite Burchi
1889-1891	Nică I. Drăghici
1891-1893	Alexandru Popovici
1893-1897	Ioan Al. Teohari
1897-1899	Gheorghe I. Munteanu
1899-1901	Iosif Kertzel (decedat în timpul mandatului) Nică A. Drăghici
1901-1902	Dr. Constantin Petroniu
1902-1904	Dimitrie Apostoliu (demisionează)
1904-1905	Nică A. Popovici
1905-1906	Ștefan Teohari
1908	Ilie Șt. Bălănescu
1908-1911	Nică A. Popovici
1911-1914	Ștefan Teohari
1914-1915	Dimitrei Zamwel
1915-	Nică A. Popovici
1917	Nicolae Câmpeanu, Nică A. Popovici, Nicolae Șt. Popescu, Ioan Isăcescu, Gheorghe Cosmovici
1918-1924	Comisii Interimare
1924-1926	Nicolae Dușescu
1926-1928	dr. Constantin Nădejde
1928-1933	Ioan V. Bârliba
1933-1934	Victor Moțoc
1934-1938	Dumitru A. Gheorghită
1938-1939	Mr (r) Constantin Comăniță
1939-1940	Av. Ioan Bălan
1940-1941	Constantin Grigoraș
1941-1944	Av. Ioan Bălan
1944-1945	Constantin Andrușcă

1945-1950	Vasile N. Ciubotariu, Ioan Bârliba, Gheorghe Dăscălescu, Valeriu Roban
1950-1954	Gheorghe Pașcu
1956-1958	Bumbea Nicolae
1958-1961	Ioan Covrig
1961-1967	Emilian Gavrilu
1967-1975	Gheorghe Ungureanu
1975-1980	Vasile Darie
1980-1984	Crăcăoanu Nicolae
1984-1987	Lețu Gheorghe
1987-1989	Andone Rodica

Târgu-Neamț în 1920 (colecția autorului)

Armata la Târgu-Neamț

După evenimentele din 1907, Consiliul Județean Neamț, în ședința extraordinară din 18 octombrie 1907, a luat în discuție problema instalării permanente la Târgu-Neamț a unui batalion din cadrul Regimentului 15 Războieni Piatra Neamț. Documentul preciza că „cheltuielile pentru construcția localului să cadă în sarcina județului, însă să contribuie și Comuna Urbană Tîrgu Neamț cu un ajutor de 1500 de lei anual”⁶⁷. Primăria trebuia să identifice locul pentru construcția cazarmii, iar până la terminarea acesteia, folosirea unor spații închiriate din oraș. În acest sens, Primăria face, la 4 septembrie 1908, o ofertă Armatei pentru încartiruire temporară în 5 imobile, astfel:

- casele lui Chiriac Manoliu de pe strada Veche, cu 600 de lei pe an;
- trapeza bisericii „Sf. Haralambie”;
- casele lui Iosif Kertz de pe strada Cuza Vodă;
- localul lui Herșcu Katz de pe strada Cuza Vodă, cu 300 de lei pe an;
- trei camere la comanda pompierilor de pe strada Mihail Kogălniceanu pentru birouri⁶⁸.

Astfel, la 26 octombrie 1908, Batalionul III din Regimentul 15 Războieni, format din companiile 10, 11 și 12, a fost dislocat la Târgu-Neamț, sub comanda maiorului Gherghiceanu. Construcția cazarmii a început în anul 1909, fiind ridicate trei pavilioane pentru administrație și cazarmă. Licitația a fost câștigată de către Avram Zeiling din Târgu-Neamț, lucrările fiind supravegheate de către căpitanul Păun de la Direcția de Geniu. Suprafața construibilă de 6350 mp² și cele 33 de ha necesare instrucției și poligonului de trageri au fost transferate armatei prin documentul semnat în 6 iulie 1909, de către maiorul Dimitrie Chirculescu, primarul Nica A. Popovici și inginerul orașului, Ioan Cristescu⁶⁹. Costurile construcției s-au ridicat la suma de 120.000 lei, din care județul Neamț contribuia cu 50.000 de lei, iar restul de 70.000 de lei era contribuția armatei. Construcția a fost susținută și de către comunitatea evreiască cu suma de 1.700 de lei, prin donațiile lui Bercu Flandra, Ancel Isvoranu și Vesler Eisenberg.⁷⁰ Inaugurarea a avut loc pe 11 iunie 1910, fiind prezenți Emil Costinescu, ministrul Finanțelor și deputat de Neamț, Vasile Morțun, ministrul Lucrărilor publice, și Spiru Haret, ministrul Învățământului și cultelor⁷¹.

Din cauză că terenul destinat exercițiilor militare era prea aproape de satele Răucești și Munteni, acesta a fost mutat sub Cetate. În 1911, la 9 mai, batalionul a primit vizita unei delegații a Școlii Ofițerilor de Infanterie, condusă de colonelul Ioan Dragalina (eroul din 1916), compusă din 25 de ofițeri superiori, 3 subofițeri și

⁶⁷ SJAN Neamt, Fond *Prefectura*, dosar 83/1908, f. 2.

⁶⁸ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 129.

⁶⁹ SJAN Neamt, Fond *Prefectura*, dosar 86/1910, f. 35.

⁷⁰ Gavril Luca, *op. Cit.*, p. 130.

⁷¹ SJAN Neamt, Fond *Primaria Târgu Neamț*, dosar 1910, f. 56.

77 de elevi. Între 20-27 iunie 1913, Batalionul a fost mobilizat și, la 28 iunie, a plecat spre teatrul de luptă din Balcani, ajungând până aproape de Sofia⁷².

La intrarea României în război, în 1916, batalionul a fost mobilizat în zilele de 14-19 august și dislocat în zona Piatra Neamț, de unde a pătruns apoi în Transilvania. La 21 decembrie 1916, la Târgu-Neamț ajunge Batalionul de vânători de munte, care este cantonat în cazarma Batalionul III și în clădirile Băilor Oglinzi. Batalionul era format din 5 companii de pușcași și 2 de mitraliori sub comanda maiorului Virgil Bădulescu. Acest batalion a plecat pe frontul de la Cireșoaia și Măgura, în vara lui 1917, acoperindu-se de glorie, fiind decorat cu *Crucea Mihai Viteazul clasa a III-a*. În luna noiembrie 1917, Batalionul este adus pentru refacere și este completat cu transilvăneni, fiind trimis în luptele din 1918 și cele din 1919 împotriva trupelor lui Bela Kun.

Imediat după război, este înființat la Târgu-Neamț și un Batalion de jandarmi rurali, format din 4 companii de instrucție pentru formarea elementelor în termen, fiind de fapt o școală pentru pregătirea jandarmilor. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, la Târgu-Neamț au staționat mai multe unități militare române și germane. În primăvara anului 1944, pe linia frontului de la Târgu-Neamț, se afla Corpul VII Armată, sub comanda generalului Hugo Schwab, format din Corpurile 103 și 104 vânători de munte și regimentele 17 infanterie și 8 grăniceri.

Cu anul 1944 s-a încheiat și epopeea unităților militare de la Târgu-Neamț.

⁷² D. Coroamă, *Istoria Regimentului 15 Războieni*, 1939, p. 14.

Scurt istoric al Poliției la Târgu-Neamț

Poliția, în sensul clar de modernitate, a apărut în 1831, prin Regulamentele organice, prima lege care prevedea organizarea Poliției Române înțeleasă ca instituție specializată. În târguri funcționau comisari, sub controlul direct al ispravnicilor de ținut. Instrucțiunile, emise în 8 iunie 1835, statorniceau, între îndatoririle Poliției: „*buna liniște a târgului sau orașului*” și „*pentru siguranța a oricare primejdii prin oraș (...) dezrădăcinarea răilor tâlhari, spărgători de dughene, jefuitori, pungași, gazde de tâlhari și alți asemenea, precum și măsuri de poliție edilitară, sanitară și a moravurilor*”. Anafora din 31 decembrie 1841 rânduia comisari cu leafă la târgurile împărțite în „*patru clasuri*” (categoriile n.n.). În „*clasul al II-lea*”, în care se considera necesitatea numirii unui „*comisar cu leafă*”, figura și **Târgu-Neamț**.

Organizarea deosebită a poliției din Moldova a fost însă dată de „*Așezământul polițienesc*”, întărit prin Ofise domnești, la 9 iunie 1850. În primul capitol erau stabilite atribuțiile poliției, din care menționăm: „*apărarea chiturilor publice și private despre orice lovire, siguranța orașului despre foc și alte asemenea primejdii, slobozenia comunicațiilor, întâia cercetare a delictelor și crimelor*” etc. Subordonarea era direct legată de „*Departamentul Trebilor din Lăuntru*”. Articolul 4 al „*Așezământului polițienesc*” reglementa împărțirea poliției în „*Înalta poliție*” (poliția ocârmuitoare) și „*Obișnuita poliție*” (Agia și ispravnicile). Poliția obișnuită cuprindea, la rândul ei: „*Poliția privitoare asupra liniștei și păzirea bunei rânduiei îndeobște*” (Ordine publică și Judiciară), „*Poliția municipală*” (Poliție administrativă) și „*Poliția județeană*”. O măsură deosebită, în planul acesteia, era „*poliția teatrelor*” și „*poliția moravurilor*” cu supravegherea „*caselor de joc*” și a „*caselor de desfrânare*”. „*Poliția municipală*” veghea la respectarea regulilor edilitare și de igienă. De asemenea, poliția avea, pe lângă atribuții administrative, și unele atribuții judiciare.

Începând cu Legea de organizare a poliției a lui Alexandru Ioan Cuza (4 noiembrie 1860), urmată de Legea lui Vasile Lascăr (1 aprilie 1903) și de Legea pentru organizarea poliției generale a statului (8 iulie 1929), competențele organelor de poliție sunt extinse, iar raporturile cu celelalte structuri ale statului mult mai bine reglementate⁷³. Cea mai importantă lege de organizare și funcționare datează de la 25 martie 1908, când s-a creat Siguranța Generală a Statului și Inspectoratul General de Poliție (care funcționează și în prezent) pe lângă Direcțiunea Poliției și Siguranței.

La 1870, corpul de poliție din târg avea 30 de sergenți de stradă, sub conducerea căpitanului Mihail Caracalesco și a comisarului Ștefan Teodoru. Într-o dare de seamă asupra orașului, din 1877, figurau și 28 de sergenți de stradă pentru care se plătea anual suma de 13.252 de lei⁷⁴.

⁷³ Florin Șinca, *Din istoria Poliției Române*, Tipografia RCR Print, București, 2006.

⁷⁴ „Monitorul Oficial”, nr. 3, 4 ianuarie 1878.

În 1883, Poliția orașului era formată dintr-un polițist, doi comisari, două ajutoare de comisari, un șef de birou pentru servitori, un șef de sergenți și douăzeci și opt de sergenți⁷⁵.

La începutul secolului al XX-lea, în 1901, efectivul poliției cuprindea 1 polițist-șef, 3 comisari, 3 subcomisari, 2 sergenți-șefi călare, 40 de sergenți de stradă și un gardian⁷⁶. Dacă până la apariția legii din 1903, poliția se afla în subordinea primăriei, odată cu această lege, este trecută sub autoritatea Ministerului de Interne, stabilind și personalul acestora, pentru Târgu-Neamț fiind repartizat un comisar, cinci subcomisari și un copist. În 1904, imediat după aplicarea acestei legi, încadrarea poliției târgunemțene era următoarea: Constantin Șoarece, Toma Rădulescu, Adrian Rizescu și Constantin Menoiu, comisari, Nicolae Trifan, Dem. N. Manoliu, Gheorghe Condurache, Constantin Constantinescu, Ștefan R. Rădulescu, Alexandru Constantinescu și Theodor Ștefănescu subcomisari⁷⁷. Din data de 20 mai 1909, poliția orașului a fost mutată într-un local nou, pe strada Judecătoriei, unde a funcționat până la construirea actualei clădiri, în anii '80. În perioada premergătoare Primului Război Mondial, principala problema a poliției și jandarmeriei a fost prinderea celebrului haiduc Toader Pantelimon din Răucești, autor a numeroase fapte de tâlhărie pe raza orașului și a comunelor limitrofe. În 1927, un sergent de poliție câștiga lunar 2500 - 3120 de lei, iar un comisar 5920 de lei, la un salariu mediu de 1700 de lei.

Prin legea din 1929, Poliția era reorganizată, zona Moldovei fiind subordonată Regionalei de Poliție Iași. Problema salarizării polițiștilor era prezentă și în perioada interbelică, așa cum recunoștea și generalul Marinescu: „*personalul polițienesc nu e plătit omeneste, 10 mii lei un chestor, 6750 un comisar șef, 3400 un comisar ajutor, acestea nu sunt lefuri capabile să mențină zelul și abnegația profesională a polițistului*”.

Polițiști în perioada anilor '40

Problemele interbelice erau legate de furturi, prostituție și celebrii bandiți din zona târgului (frații Baltă din Filioara sau Banda Lunčan). După 1938, în vizorul Poliției de Siguranță figura problema simpatizanților și membrilor comuniști și cea evreiască din timpul războiului.

Imediat după război, până prin anii '50, poliția târgunemțeană a fost controlată de elemente evreiești, precum șeful poliției Zelencovici sau

comisarii Ițic Zosel Marcel, Leiba și Tasie Raff sau Iancovici.

⁷⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 143, 2 octombrie 1883.

⁷⁶ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 131.

⁷⁷ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 12/1904, f. 18.

Prin Decretul Prezidențial nr. 25 din 23 ianuarie 1949, s-a înființat Miliția, care a preluat atribuțiile poliției pentru mediul urban și pe cele ale jandarmeriei în mediul rural. Art.1 din acest Decret preciza că Miliția se înființează în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, având ca scop menținerea ordinii publice, asigurarea muncii pașnice, securitatea personală a cetățenilor, apărarea bunurilor statului și ale poporului, respectarea legilor și dispozițiilor date de autorități.

Structura organizatorică era pe principii de specialitate în profilele: economic, judiciar, circulație, pază și ordine, evidența populației, cercetări penale, criminalistică, autorizații, cazier judiciar, cadre-învățământ, pașapoarte, secretariat-administrativ, care aveau corespondent în structurile teritoriale. În 1950, odată cu raionarea administrativă, Miliția raională Târgu-Neamț, aparținea de regiunea Bacău. În 1968, noua organizare teritorială pe județe a condus la o nouă lege a miliției din 18 noiembrie 1969, luând naștere inspectoratele județene de miliție. După 1989, poliția a trecut printr-un proces de demilitarizare, la data de 23 aprilie 2002 fiind adoptată Legea 218 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, iar la 6 iunie 2002, Legea 360 privind Statutul Polițistului.

Personalul Poliției Târgu-Neamț în 1930 (sursa Daniel Butnariu facebook)

Scurt istoric al pompierilor la Târgu-Neamț

Dezvoltarea urbană și manufacturală a dus la luarea unor măsuri de prevenire și stingere a incendiilor. Astfel, la începutul secolului al XIX-lea, Sfatul cîrmuitor al Moldovei, prin anafora din 3 ianuarie 1835, înființa comanda de pompieri din Iași. Această anafora prevedea și măsurile de prevenire a incendiilor, fiind extinsă și în orașele și târgurile unde s-au înființat eforii. Pentru Târgu-Neamț, documentele de arhivă atestă o activitate a pompierilor încă din 1852, când, printre uneltele necesare pentru Comanda de pompieri se găsea „o scară de 7 arsini cu scripeți, o tulumă mare de 40 de vedre și una mică de purtat cu mînere”⁷⁸.

Prevenirea incendiilor a fost cuprinsă în Regulamentul de administrație și de poliție a comunei Târgu-Neamț, care, prin articolul 29, atrăgea atenția că „nici un organ nu va putea fi scos în stradă și nici nu este permis a se ține în stradă afară din prăvălie oale cu foc sau mangan pentru încălzire”, iar prin articolul 31 se interzicea ținerea de fân „prin curți în centrul orașului, ci numai prin mahalale”. La marele incendiu din 15 aprilie 1864, serviciul de pompieri, dotat cu pompe trase de cai, nu a putut să facă față. La 1877, paza contra incendiilor era asigurată de 30 de soldați dotați cu 12 cai pentru tulumbe și sacale, 2 mașini de stins, 1 droagă cu pompă de stins hogeacurile, 6 sacale, serviciu ce costa primăria 13.183 de lei anual⁷⁹. La 1883, personalul era format dintr-un comandant, 2 sergenți majori, un sergent furier și 34 de soldați, slab dotați⁸⁰.

În anul 1899, comandantul pompierilor, Ion Mărgean, aducea la cunoștința primarului de Târgu-Neamț că a predat Stațiunii Oglinzi două mașini de pompieri⁸¹.

Incendiile mari, din noaptea de 10-11 iulie 1900, de la Mănăstirea Văratec, și din noaptea de 22-23 iulie 1903, de la Mănăstirea Agapia, au atras atenția Ministerului de Interne, care cerea pompierilor din Neamț o intervenție rapidă și eficace. La sfârșitul secolului al XIX-lea, primăria construiește un turn foisor și o cazarmă⁸².

La începutul secolului al XX-lea, în 1901, corpul pompierilor era format din căpitanul Ion Mărgean, sergentul major Leonti Mihai, caporalul Ionașcu Vasile și 26 de pompieri soldați⁸³. În perioada 1915-1919, mulți pompieri militari au fost mobilizați pe front. Imediat după război, una dintre multele probleme ce trebuiau rezolvate de către administrație era și cea a activității și dotării pompierilor. O situație a incendiilor din 1923 arată că pompierii au intervenit la 113 cazuri.

Dotarea acestora consta într-o pompă mobilă, 4 trăsură pentru pompe, o trăsură pentru uneltele, o scară Matrij Feig, un automobil de personal, o pompă pe

⁷⁸ Ionel Pirvu, *Înființarea primelor formațiuni de pompieri în ținutul Neamțului*, în „Salvatorii Nemțeni”, an I, nr. 1, 2013.

⁷⁹ „Monitorul Oficial”, nr. 3, 4 ianuarie 1878.

⁸⁰ „Monitorul Oficial”, nr. 143, 2 octombrie 1883

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 911/1901, f. 2-3.

trăsură Knaust, o pompă pe trăsură Volzer, 5 pompe mobile Ianck, 4 pompe mari, un sac de salvare, o pânză saltea de salvare și o mască împotriva fumului. Ca subordonare, subunitatea era arondată unității din Iași. Schema de personal cuprindea, la acea vreme, un comandant, Petru I. Butnariu, un subcomandant, doi comandanți de pluton, doi plutonieri majori, trei plutonieri și treizeci și cinci de pompieri⁸⁴. Una dintre problemele cu care se confruntau în acea perioadă pompierii târgunemțeni era cea legată de asigurarea cazarmamentului din partea primăriei orașului. Astfel, printr-o adresă din 25 august 1924, colonelul Mihai Pohrib, de la Comanda Companiei de pompieri Iași, cerea ultimativ primăriei Târgu-Neamț asigurarea cazarmamentului și a localului destinat acestora, ocupat de Școala de meserii. Răspunsul primarului interimar, Dumitru Calapod, a fost acela că primăria nu poate „asigura secției de pompieri din Târgu Neamț decât suma de 330.000 de lei alocată pentru 1924”.

Totuși, primăria a făcut eforturi pentru alocarea unui buget mai mare, astfel că, în anul bugetar 1931, suma alocată a fost de 255.000 de lei pentru salarii și 485.000 de lei pentru cheltuieli materiale. În această perioadă, sursele de apă erau cele 78 de fântâni din oraș, apa din Ozana și din pârâul morilor⁸⁵. În 1947, corpul este desființat, serviciul de pompieri la nivelul orașului și zonei fiind asigurat, până în 1990, de serviciile de pompieri voluntari de la fabricile Volvatir și cea de mobilă.

În anul 1992, prin OMI nr. 04895 din 01 octombrie 1992, se înființează Compania a 3-a de pompieri Târgu-Neamț, prin redistribuirea de tehnică și efective de la celelalte subunități. În 2004, efectivul stației de pompieri militari era format din doi ofițeri, un maestru militar, zece subofițeri și treizeci și doi de militari în termen. În iulie 2007, unitatea devine detașament prevăzut cu două gărzii de intervenție, Târgu-Neamț și Poiana Teiului. În dotarea pompierilor târgunemțeni se află: 1 autospecială de primă intervenție și comandă, 3 autospeciale de lucru cu spumă și apă, 1 autosanitară SMURD și alte dispozitive de intervenție. În perioada 1992 - 2017, la comanda acestei unități s-au aflat: maior Ioan Barcoci (1992-1995), locotenent-colonel Dumitru Gavrilescu (1992-2016) și căpitan Bogdan Burdulea (2016 - prezent)⁸⁶.

⁸⁴ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 154.

⁸⁵ *Ibidem*, 155, 157.

⁸⁶ <http://www.ijst.ro/istoric.php> (accesat la 10 martie 2017).

Mașina de pompieri a Târgului la 1937 (colecția Irina Țârdea)

Capitolul II

Viața politică

Mișcarea comunistă în perioada interbelică la Târgu-Neamț

În perioada interbelică, la Târgu-Neamț a existat un nucleu comunist, așa cum rezultă din documentele de urmărire ale Siguranței și din dosarele proceselor intentate acestora și judecate, cele mai multe, de instanțele militare. În cele ce urmează, vom face referire la activitatea câtorva târgunemțeni implicați în mișcarea ilegalistă comunistă la nivel de oraș, dar și de țară⁸⁷.

Zavodnicu Mircea, muncitor născut la Târgu-Neamț la 20 octombrie 1920, intră în PCR în 1941, așa cum rezultă din dosarul Siguranței. În 1937, devine activist al UTCDR, activând inițial în sindicat, iar ca membru al tineretului comunist a activat la Comănești între 1938 și 1939. Pentru activitatea sa, a fost arestat și condamnat la un an de închisoare, fiind închis la Doftana, iar după eliberare a fost internat în lagărul de la Caracal și Târgu Jiu. În 1945 este încadrat în Ministerul de Interne, pentru ca în 1952 să îl găsim locotenent major în Securitatea București.

Humulescu Manole, muncitor, născut la Târgu-Neamț, la 16 noiembrie 1913, este simpatizant comunist, devenit membru din 1945. Nu a fost arestat, judecat sau condamnat. Înrolat, cade prizonier la sovietici, fiind antrenat special pentru luptele de partizani. Este parașutat în România, luptând în grupul de partizani Carpați, în perioada mai-august 1944, în zona Brașovului și Ploieștiului. În perioada august 1944 - 1945, este retras în URSS. În 1945, este încadrat în Ministerul de Interne, pentru ca, în 1952, să figureze ca locotenent major în Securitatea București.

Alămaru Rubin, evreu, născut la 24 ianuarie 1912 la Târgu-Neamț, a activat ca simpatizant comunist în perioada 1931-1938 la Târgu-Neamț și Piatra Neamț. Arestat în mai multe rânduri, cu ocazia zilelor de 1 mai, 7 noiembrie, nu a fost judecat sau condamnat, deși în dosarul său figurează mai multe internări în lagăr la Caracal, Tg. Jiu și Vapniarca. În 1951, se număra printre angajați în aparatul Comitetului Central.

În 1932, sunt trimiși în judecată, pentru răspândire de manifeste ilegale ale UTC Târgu-Neamț, Schnerberg Emil și Leibovici Zigmund. În urma cercetărilor Siguranței, a reieșit că cei doi au înființat, în 1930, o secție locală a Uniunii Tineretului Comunist. În 1931, aceștia au atras pe tinerii Ițic Aron Oziaș, Haim Leib Goldenberg, Vasile Sandu, Dumitru Blănaru, Paulina și Toni Abramovici, sub masca unui club al tinerilor, „Victoria”. Siguranța intră pe fir și îi arestează, iar la percheziții au fost descoperite manifeste și broșuri. Cei doi studenți inițiatori sunt condamnați la 6 luni de închisoare, iar Ițic Aron Oziaș și Toni Abramovici sunt achitați⁸⁸. Referitor la acest grup, ziarul *Reformatorul*⁸⁹ publica, într-un număr din februarie 1932, o știre despre arestarea lor. Știrea făcea vorbire despre un succes al poliției de Siguranță, condusă la acea vreme de comisarul șef I. Repcea. Despre ce era vorba?! Un individ pe nume Sneiberg și-a convocat prietenii de idei comuniste la Cetatea Neamțului, fiind prinși de către poliție și ca urmare a unui denunț anonim,

⁸⁷ <http://www.ilegalisti.ro/ro/bazadedate> (accesat 1 aprilie 2018).

⁸⁸ „Reformatorul”, an XV, nr. 700, 15 februarie 1932.

⁸⁹ *Ibidem*.

zice presa, chiar dacă aceștia se aflau în vizorul organelor de poliție. În total 11 inși, toți minori, cu vârste între 17 și 20 de ani, fiii unor mici negustori care „făceau pe comuniștii la Târgu-Neamț, scriind manifeste cu șapirograful”. Dintre aceștia, 6 erau fete, și au devenit cu toții martiri, așa cum remarca presa județeană. După ce au fost arestați, au fost transferați la Piatra Neamț unde au fost interogați de către Stelian Vasiliu, șeful biroului județean de Siguranță.

Dar care era povestea acestui grup?! În 1930, tinerii studenți la Drept, Emil Șneiberg și Leibovici, au înființat în oraș organizația „Uniunea tineretului comunist”, prin care, la început, propagau ideile comuniste prin discuțiile pe care le aveau cu țărani, muncitorii și meseriașii din zonă. În vara anului 1931, pun bazele unei asociații sportive, „Victoria”, în care-i atrag pe tinerii: Ițic Aron Osias, Haim Leib Goldenberg, Vasile Sardu, Dumitru Blănaru, Paulina și Fani Abramovici, Maria și Cecilia Herșcovici și Janeta Iancovici. Pentru a nu se cunoaște între ei, au fost împărțiți în 4 grupe ce activau separat. Grupa conducătoare era formată din Emil Șneiberg, Paulina Abramovici și Dumitru Blănaru, Ițic Aron Osias fiind omul de legătură cu celelalte grupuri. Până la prinderea lor, activitatea grupului a constat în propagandă comunistă și răspândirea de manifeste comuniste, dovadă că la perchezițiile efectuate s-au găsit îngropate manifeste și broșuri comuniste. Cei vinovați erau deja înaintați parchetului. La interogatorii, „parte dintre ei au mărturisit vina ce li se aduce și de la început n-au căutat să ascundă nimic, susținând că nutresc ideile comuniste și n-au ieșit din legalitate. Parte din fete au arătat că au cunoscut pe conducătorii grupului comunist de la o excursiune și că au venit în mișcare pentru a împărștia manifeste.” După efectuarea interogatoriului de către prim-procurorul Panu, acesta a înaintat rechizitoriul judecătorului de instrucție, Petrof.

În 1935, Siguranța anihila un alt grup care făcea parte din Uniunea Tineretului Comunist, din grup făcând parte și Ioji Schneiberg, născut la Târgu-Neamț, în 1917, fără ocupație, fiul lui Iancu și Ghizela, cunoscut comunist.

În 1937, Pretorul plasei Cetatea-Neamț, îngrijorat de starea de spirit a maselor din oraș, dar și de faptul că „lunea, zi săptămînală de tîrg, se adună circa 3000-4000 oameni în acest oraș și că după masă, când cîrciumile gem de lume și spiritele se înfierbîntă, orice idee anarhică poate prinde”, cerea prefectului ca în oraș să fie adusă o unitate militară, să se constituie un detașament de jandarmi, să se mărească numărul gardienilor publici de la 14 la cel puțin 20, secția de jandarmi Bălătești să fie mutată în Târgu-Neamț, să se procure trei cai, absolut necesari șefului de secție și o patrulă călare.

Toate acțiunile comuniste erau atent supravegheate de către autorități, așa cum a fost în ziua de 26 iulie 1937, la fabrica de cherestea de la Mănăstirea Neamț, când doi muncitori au pus în vîrfurile coșului celui mare din fabrică o panglică roșie.

Cei doi au fost arestați și deferiți parchetului. În ianuarie 1942, erau 56 de comuniști descoperiți și 239 de legionari.

Prin adresa 17191 din 19 martie 1943, Poliția Piatra Neamț, prin Biroul de Siguranță, informa Inspectoratul Regional Iași că pe raza comisariatului Târgu-Neamț sunt un membru comunist creștin și patru simpatizanți comuniști creștini, dintre care trei erau femei.

În 1943, erau la Târgu-Neamț 34 de simpatizanți și membri comuniști aflați sub supravegherea poliției.

Ilegaliștii comuniști au folosit mai multe locații conspirative de pe raza orașului pentru a se întâlni sau chiar pentru a tipări manifeste. Despre localizarea acestora găsim informații în arhiva fostului Institut de studii politice și social-istorice, Fototeca - Case memoriale, fond aflat la Arhivele Naționale București.

Astfel, în 1920, pentru pregătirea participării la greva generală, s-a folosit casa de pe strada Fundătura Ceahlău, nr. 1. În perioada 1920-1921, casa conspirativă a fost situată pe strada I.V. Lenin, nr. 173 (azi bulevardul Ștefan cel Mare). În timpul crizei economice, au fost folosite pentru întruniri mai multe imobile: o casă situată pe locul actualului corp B al Colegiului Național „Ștefan cel Mare”, casa lui Iancu Moritz de pe strada 7 Noiembrie, nr. 6 sau cabana de la Oglinzi, folosită de tineretul comunist pentru diverse întâlniri, dar și o baracă de lemn, situată pe locul unde azi se află Casa Culturii. În perioada 1932-1936, în Târgu-Neamț, a funcționat și o tipografie ilegală, situată pe strada V.I. Lenin, la numărul 101⁹⁰.

La începutul lunii septembrie 1940, figurau în dosarele Siguranței Târgu-Neamț, ca suspecte de comunism, următoarele persoane⁹¹:

Nr. Crt.	Numele și prenumele	Adresa domiciliului	Observații
1	Iancu Sneiberg	Ștefan cel Mare, 174	tatăl comuniștilor Emil, Iugu, Elena Sneiberg, plecați din țară
2	Calman Leibovici	Ștefan cel Mare, 168	tatăl comuniștilor Zigmund Leibovici, condamnat și plecat din țară
3	Abramovici Avram	Ștefan cel Mare, 79	tatăl comunistei Fani Abramovici dată în judecată pentru comunism și dispărută din țară.
4	Iancovici Iosub zis Iancu	Radu Teoharie, 6	tatăl condamnatei pentru comunism Janeta I. Iancovici, căsătorită la Iași
5	Peisa Ruhla Avram sin Leiba, zisă Abramovici Paulina	Cuza Vodă, 232	descoperită ca membră UTC
6	Breitholtz Gherșin	Cuza Vodă, 212	bănuț de comunism
7	Sechter A.M. Felix	Ștefan cel Mare, 119	bănuț de activare în UTC. Turnat de Ohias Itic.
8	Iancu I. Ghizela și Iancu Clementina	Radu Teoharie, 6	fiii comunistului Iancovici Iosub, acuzate și ele de apartenență la UTC
9	Ferester Meer	Căpitan Deciu	tatăl comunistului Albert Meer Ferester ce a făcut parte din organizația <i>Școlarul Roșu</i>
10	Kampel Bruha	Gloriei, 16	bănuț că a activat și făcut parte din organizația <i>Școlarul Roșu</i>
11	Șinca Avram	Cuza Vodă, 27	aderat la mișcarea de eliberare a deținuților antifasciști
12	Raffi Țalic	Ștefan cel Mare, 153	simpatizanți comuniști
13	Ruchenștein Bercu Aron	Ștefan cel Mare, 153	
14	Felder Haim	Ștefan cel Mare	

⁹⁰ ANIC, fond *Institutul studii istorice și social-politice, Fototeca-case memoriale, N.55.*

⁹¹ SJAN Neamț, fond *Poliția Tîrgu Neamț*, dosar 14/1940, f. 44-45.

15	Cârligeanu Avram	Ștefan cel Mare, 175	s-a găsit la domiciliul său, la 25 septembrie 1940, broșuri comuniste care au aparținut fiilor săi plecați din localitate
----	------------------	----------------------	---

În 1942, în documentele Siguranței Târgu-Neamț, figurau ca simpatizanți sau membri comuniști, următorii⁹²:

Ițic Ozis, născut în 1915, la Târgu-Neamț, de profesie lucrător mecanic, necăsătorit, cu domiciliul în str. Cuza Vodă, nr. 158. A făcut parte din U.T.C. Târgu-Neamț, fiind trimis în judecată în martie 1932 și încarcerat la Piatra Neamț, fiind eliberat în scurt timp. La 20 iunie 1941, a fost internat în lagăr la Tîrgu-Jiu.

Cârligeanu Saul (Sulică), născut în 1917, student la medicină, necăsătorit, domiciliat în strada Ștefan cel Mare, nr. 175. Condamnat în septembrie 1940 la o lună de închisoare, 5000 de lei amendă și 2000 de lei cheltuieli de judecată, de către Curtea Marțială a C. 10 A, pentru activitate de stânga. Din 20 iunie 1941, a fost internat în lagăr la Tîrgu-Jiu.

Simca Avram Ițic, născut în 1905, tinichigiu, căsătorit, domiciliat în str. Cuza-Vodă, nr. 45. A fost arestat în 1930 pentru propagandă comunistă. Din 20 iunie până la 30 august 1941, internat în lagăr la Slatina.

W. Avram, născut în 1915, cu domiciliul în str. Ștefan cel Mare, de profesie croitor, internat la Slatina.

Marcu Mendel, născut în 1911, necăsătorit, domiciliat în str. Cuza-Vodă, nr. 47, croitor, a făcut propagandă comunistă. Internat în 20 iunie 1941 în lagăr la Slatina.

Șechter Felix (Filică), născut în 1908, licențiat în drept, căsătorit, un copil, domiciliat în str. Ștefan cel Mare, nr. 199, a editat în august 1936 ziarul comunist *Răboj*. Internat din 20 iunie la Slatina.

Cîrligeanu Avram, născut în 1872, hangiu, căsătorit, cu trei copii, domiciliat în str. Ștefan cel Mare, nr. 175. Condamnat de către Curtea Marțială a C. 10 A la 1000 de lei amendă și 2000 de lei cheltuieli de judecată, pentru port ilegal de armă și descoperirea de manifeste comuniste la percheziția domiciliară. Internat la Slatina.

Chelaru Haim, născut în 1898, muncitor, domiciliat în str. Condreni, nr. 6, căsătorit cu trei copii. Condamnat la un an de închisoare corecțională de către Curtea Marțială a C. 10 A, la 10 octombrie 1940, pentru port ilegal de armă.

Ruckenștein Aron, născut în 1915, fost student, căsătorit, a încercat să-și falsifice actele și să treacă ilegal granița în URSS. Internat la Tîrgu-Jiu în perioada 25 iunie - 5 septembrie 1941.

Raff Talic, născut în 1912, comerciant, domiciliat în str. Ștefan cel Mare, nr. 133, căsătorit, a încercat împreună cu Ruckenștein să falsifice documentele de identitate și să treacă ilegal în U.R.S.S. Internat la Tîrgu-Jiu în perioada 25 iunie - 5 septembrie 1941.

Herșcu Iancu, născut în 1911, tinichigiu, domiciliat în str. Radu Teoharie, nr. 4, căsătorit, un copil, a încercat să falsifice documentele de identitate și să treacă ilegal în URSS. Internat la Slatina între 25 iunie - 30 august 1941.

Iosub Leiba Avram, născut în 1919, lăcătuș mecanic, domiciliat în str. Cuza-Vodă, nr. 168, a încercat să treacă ilegal în U.R.S.S.

⁹² *Idem*, dosar 7/1942, f. 5-6.

În aprilie 1942, existau 13 simpatizanți și membrii P.C.R. în evidențele organelor de siguranță, toți evrei, printre cei 13 fiind și 3 femei⁹³. În vara aceluiași an, în răspunsul Siguranței din oraș către Poliția Piatra Neamț, figurau 9 comuniști, aflați sub supravegherea siguranței și anume⁹⁴:

Peisa Ruhla sin Leiba, croitoreasă în vârstă de 30 ani, membră U.T.C. din 1932.

Herșcovici Maria, croitoreasă în vârstă de 29 ani, membră U.T.C. din 1932.

Rubin Avram Golda, funcționar în vârstă de 26 ani, membru U.T.C. din 1932, a semnat petiția pentru eliberarea Anei Pauker.

Șneiberg Iancu, fără ocupație, în vârstă de 68 de ani, cu fiu și fiică comuniști. Figura ca plecat din țară.

Braitholț Gherșin, croitor în vârstă de 29 de ani, simpatizant comunist, a fost internat în lagăr.

Spîțar Froim, muncitor în vârstă de 23 de ani, simpatizant comunist, a fost internat în lagăr.

Iancu Iosub, comerciant de 62 de ani, avea o fiică militantă comunistă aflată în URSS. A fost internat.

Sisler Ozias, comerciant de 18 ani, bănuțit că este simpatizant comunist.

Ghidale Bercu, comerciant de 29 de ani, fost internat.

În 7 septembrie 1942, au fost trimiși în Transnistria următorii evreii comuniști S.I.⁹⁵:

Numele și prenumele	Data nașterii	Domiciliu	Profesia	Antecedente
Sechter A. Felix	1908	Ștefan cel Mare, 199	licențiat în drept	simpatizant comunist
Șneiberg Iancu	1874	Ștefan cel Mare, 174	comerciant	bănuțit comunist cu copii activ. comuniste
Iosub Iancu	1880	Slt. Radu Teoharie, 6	comerciant	suspect, fiică activ. comunistă
Wexler Bercu	1910	Cuza Vodă, 50	comerciant	bănuțit comunist
Marcu Bercu Mendel	1911	Cuza Vodă, 47	croitor	aderat mișcarea antifascistă locală
Ghidale Avram	1915	Ștefan cel Mare	croitor	
Sisler Ozias	1924	Cuza Vodă	elev	bănuțit comunist
Cârligeanu Avram	1862	Ștefan cel Mare, 175	hangiu	Condamnat de C.M. a Corp 10 A pentru port ilegal armă
Cârligeanu Saul	1917	Ștefan cel Mare, 175	student medicină	
Rubin Avram Golga	1924	Bogdan Vodă, 4	funcționar particular	aderat mișcarea antifascistă locală
Herșcovici Maria	1927	Ștefan cel Mare, 361	croitor	făcut parte U.T.C.
Pîțaru Ruha zisă Paulina	1912	Cuza Vodă, 47	croitor	bănuțită activ. comunistă
Ruhla Avram	1912			
Paulina	1912			

⁹³ *Ibidem*, f. 13.

⁹⁴ *Ibidem*, f. 51.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 192-193, 239.

Abramovici				
Chelaru Haim	1898	Condreni, 6	muncitor	condamnat port ilegal armă
Simca Avram Ițic	1905	Cuza Vodă, 45	tinichigiu	aderat mișcarea antifascistă locală
Spîțar Froim	1919	Cuza Vodă, 122	mecanic	simpatizant comunist
Herșcu Iancu	1911	Slt. Radu Teoharie, 4	comerciant	judecat trecere ilegală U.R.S.S.
Raff Țalic zis Stalin	1912	Ștefan cel Mare, 133	comerciant	judecat trecere ilegală U.R.S.S.
Raff Leiba	1914	Ștefan cel Mare,	electrician	judecat trecere ilegală U.R.S.S.
Schvartz Wolf	1906	Gloriei, 30	comerciant	bănuit comunist
Iosub Iancu	1916	Gloriei, 32	comerciant	bănuit simpatii comuniste
Braitholt Ghersin	1913	Regele Carol, 4	croitor	bănuit simpatii comuniste
Soceanu Herman	1911	Romană, 23	comerciant	bănuit simpatii comuniste
Ițic Ozis zis Marcel	1915	Cuza Vodă, 158	muncitor	făcut parte UTC
Ruckenștein Aron	1915		tipograf	bănuit simpatii comuniste
Iosub Buium	1905	Ștefan cel Mare, 118	comerciant	
C. Herșcu	1913	Cuza Vodă, 46	șomer	
Waldman Avram	1915		croitor	aderat mișcarea antifascistă locală
Soceanu Herman	1916		funcționar	bănuit simpatii comuniste

Extrema dreaptă în Neamț și la Târgu-Neamț

Începuturile mișcării de dreapta din județul Neamț sunt surprinse la 1924, atunci când A. Pralea a înființat filiala LANC din județ. Anul 1925 a fost marcat de câteva incidente, cel mai important fiind cel din septembrie, cu caracter antisemit. În prealabil, la Piatra Neamț, a avut loc o întrunire LANC cu participarea lui A. C. Cuza, fapt ce a condus la o creștere a aderenței de membri la această formațiune politică⁹⁶.

La Neamț situația era haotică. Este cunoscut faptul că în această perioadă erau frecvente conflictele dintre studenții evrei și cei numiți, îndeobște, naționaliști-creștini, manifestările violente fiind promovate de către A.C. Cuza, din rândul tinerilor păcătuind doar câțiva⁹⁷. Prefectura avertiza administratorii de plăși, comandamentul companiei de jandarmi, poliția urbei și brigada de siguranță, în marșea din Săptămâna Mare a anului 1925⁹⁸, asupra masei studențești revenită la „casele părintești” cu ocazia sărbătorilor pascale și cerea împiedicarea studenților de la a călători între sate și supravegherea constantă, având în vedere scopul lor propagandistic⁹⁹. Vara deschide sezonul așa-numitelor „tulburări antisemite”, fiind urmărită constant delegația LANC, care pregăteau o „demonstrație antisemită în oraș”¹⁰⁰.

Prefectul cerea polițiilor orășenești din Piatra, Târgu-Neamț și Buhuși un tabel de studenți și în special de elevi de liceu, care au participat la tulburările antisemite din vară, în care să se arate și numele facultății sau al liceului, precum și localitatea de domiciliu¹⁰¹, iar Ministerul de Interne cerea confiscarea tuturor publicațiilor și manifestelor LANC¹⁰². Poliția înființează posturi de pază și control¹⁰³ și se instituie un regim de protecție al cetățenilor evrei față de studenți, pe trenurile CFR¹⁰⁴, luându-se în considerare și un memoriu al evreilor privind tensiunile cu studenții¹⁰⁵, cărora le este interzisă orice serbare pe plan local a zilei de 10 decembrie, în amintirea începuturilor mișcării studențești de la 1922¹⁰⁶. Se consideră a exista o sumă de „agitatori antisemiți cari ar instiga populația din acel județ”, dar care nu au putut fi identificați¹⁰⁷.

⁹⁶ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar 1/1940, f. 39.

⁹⁷ Daniel Dieaconu, *Evreii din Moldova de nord*, Editura „Cetatea Doamnei”, Piatra Neamț, 2009, pp. 236, 276-280.

⁹⁸ Pascalăia în 1925 a fost pe data de 19 aprilie.

⁹⁹ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar 15/1925, f. 15-16.

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 29.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 49.

¹⁰² *Ibidem*, f. 47-48.

¹⁰³ *Ibidem*, f. 52.

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 53, 54, 60.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 50.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 41.

¹⁰⁷ *Ibidem*, f. 32, 33.

Rapoartele poliției locale și ale siguranței către prefect arată că în Piatra-Neamț, pe perioada verii, nu au fost tulburări cu caracter antisemit, și nici studenți sau funcționari publici implicați în astfel de manifestări.¹⁰⁸ Aceeași situație se repetă și la Târgu-Neamț, unde pe fondul unei spargerii date la prăvălia unui negustor evreu din localitate, șeful de post preciza că „evreii din localitate prea sunt fricoși, se alarmează pentru o vorbă și pentru cel mai mic fapt, imediat fac caz și-l consideră ca manifestare antisemită”; este dat exemplul unei reclamații telefonice adresată direct prefectului. De asemenea, polițistul precizează că „fapte și mici incidente între creștini și evrei au fost totdeauna și nu s-a făcut atâta caz, considerându-se ca manifestații antisemite”, crezând că „nu le putem considera ca atare nici în viitor”¹⁰⁹.

La începutul lunii august a anului 1927, a avut loc la Mănăstirea Neamț un Congres general al studențimii, prezidat de Codreanu, cu scopul de a unifica studențimea naționalistă după ruperea secțiunii de tineret din LANC și formarea Legiunii Arhanghelului Mihail, având relații foarte bune cu P.S.S. episcopul Nicodim Munteanu și arhimandritul Daniil Ciubotaru, starețul mănăstirii. La despărțire, după ce au încins o horă în fața mănăstirii, studenții au plecat în două direcții, anume Pașcani și Piatra-Neamț¹¹⁰. De altfel, este știut că primele manifeste electorale au fost realizate în tipografia mănăstirii Neamț¹¹¹. Ajudorul din partea mănăstirilor nemțene s-a păstrat, întrucât după apariția la 1 august 1927 a primului număr din publicația bilunară „Pământul strămoșesc”, legionarii au întâmpinat probleme financiare, făcând un apel către susținători spre a face un număr cât mai mare de abonamente, dintre aceștia remarcându-se patru nemțeni: monahia Pamfilia Ciolac (mănăstirea Văratec, cap de listă „în ordinea în care s-au distins”), ieromonahul Isihie Antohi (mănăstirea Neamț, printre primii), Traian Lelescu și L. Durac, ambii din Piatra-Neamț¹¹².

Începând cu vara anului 1928, folosind camioneta mișcării, cu Radu Mironovici drept șofer, legionarii efectuau curse regulate, ducând pasageri de la Iași la Mănăstirile Văratec, Agapia și Neamț, zona fiind și piață de desfacere pentru zarzavaturile de la grădina din Iași¹¹³. În vara anului următor, la 13 iulie 1929, în număr de 40, sub conducerea lui Codreanu, legionarii „au colindat munții Bucovinei și Moldovei”, începând din nord de la Rădăuți, coborând în jos, trecând muntele Rarău, spre Piatra-Neamț, unde au ajuns în număr mai mare, de 54, la 27 iulie. Din cauza vremii nefavorabile, legionarii au renunțat la vizitele ce urmau să le facă pe la mănăstirile din zonă. Pe parcurs nu a existat niciun incident, ei doar interesându-se de situația economică și politică locală, și fiind primiți pretutindeni „cu o ospitalitate extrem de binevoitoare din partea sătenilor”¹¹⁴.

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 55, 59.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 56.

¹¹⁰ ANIC, fond *Direcția Generală a Poliției*, dosar 30/1927, f. 15-16, apud. Ioan Scurtu, *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol II, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000, p. 56.

¹¹¹ Francisco Veiga, *op. cit.*, p. 136.

¹¹² Corneliu Zelea Codreanu, *op. cit.*, p. 324-326.

¹¹³ SJAN Neamț, fond *Poliția Piatra- Neamț*, dosar 90/1930, f. 39; Corneliu Zelea Codreanu, *op.cit.*, p. 347.

¹¹⁴ ASRI, fond D, dosar nr. 228, f.1-32, apud. Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 206.

La începutul anului 1931, sunt indicați drept lideri ai mișcării studentul Ioan Hergehegiu la Piatra-Neamț, Ioan Macovei la Buhuși și învățătorul David Mihai¹¹⁵ din com. Ghindăoani, la Târgu-Neamț,¹¹⁶ iar Codreanu amintește de existența a cel puțin zece cuiburi, invocând numele unor reprezentanți precum Tărăță, Platon, Loghin, Nuță, Mihai Bicleanu, Ungureanu, Olaru V. Ambrozie ș.a.

Fondul crizei economice din anii 1929-1933 se resimțea din plin la Neamț, cu precădere în plasa Muntele, unde „bântuia cea mai grozavă sărăcie”, populația fiind „lipsită chiar și de alimentele de primă necesitate”, considerându-se că spre primăvară, din cauza sărăciei, locuitorii voi fi predispuși spre acte de criminalitate¹¹⁷.

La alegerile din iunie 1931, mișcarea obține în Neamț 4,23 % din voturi, adică 1200 de voturi. Cum în luna august prin moartea unui deputat liberal, se vacantează un post la Neamț, sunt organizate noi alegeri.

La 20 de zile după alegerile generale, Mihai Manoilescu renunță la locul de deputat, deschizând astfel oportunitatea pentru Codreanu. Deși s-a considerat în istoriografia problemei că puterea de guvernământ nu era interesată de locul de deputat, netrimțând niciun candidat, Argetoianu era avertizat printr-o notă confidențială de un anume Grigore Vericeanu, inspector general administrativ, care se afla la Piatra-Neamț, despre împărțirea voturilor evreiești între liberali și țărăniști, care „împiedică mult realizarea acțiunilor noastre”¹¹⁸.

Situația va fi, de altfel, vizibilă și în presa locală, evreii din Piatra-Neamț și Buhuși susținându-l pe candidatul țărănist Gică Măcărescu,¹¹⁹ avertizând în același timp de pericolul pe care îl reprezenta Codreanu care avea șanse de reușită¹²⁰, pe când evreii din Târgu Neamț îl susțineau pe candidatul liberal-ducist, Leon Pșepelinschi¹²¹, neavând o atitudine ostilă legionarilor, chiar glumind, prin propunerea unui evreu, Marcu Zissman care s-a bucurat de reușita lui Codreanu, drept membru al comitetului local gardist¹²². Succesul lui Codreanu va fi considerat drept un eșec al autorităților, mai cu seamă al celor locale, de către prefectul

¹¹⁵ Născut la 14 martie 1907, învățător și cărturar, președinte al Asociației învățătorilor din jud. Neamț (1942), colaborator al revistei „Apostolul”. Prin strădania sa apare cartea lui Toader I. Ștefan, *Memoriul meu*, în 1974, fiind considerat evenimentul editorial al anului. Publică mai multe eseuri și volume memorialistice și de poezii. A decedat la 17 martie 1999. Recent, i-a apărut postum o lucrare inedită, *Viața filosofului Vasile Conta* (în îngrijirea lui Virgil Savin, Piatra-Neamț, Editura Crigarux, 2010), de a cărui personalitate a fost întotdeauna pasionat, Conta fiind considerat primul dintre precursorii naționalismului (cf. Corneliu Zelea Codreanu, *Pentru legionari*, ed. cit., p. 132-136).

¹¹⁶ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar. 1/1940, f. 39.

¹¹⁷ SJAN Iași, fond *Inspectoratul regional de poliție Iași*, dosar 3/1930, f. 2.

¹¹⁸ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar 61/1933, f. p. 84, 85, 88.

¹¹⁹ Asemenea și presa din Sărindar, care era sigură pe succesul țărăniștilor: „Adevărul”, nr 14597 din 4 august 1931,

¹²⁰ „Reformatorul”, an XIII, nr. 676, 1 septembrie 1931.

¹²¹ Susținut și de partidul Evreiesc, vezi SJAN Iași, fond *Inspectoratul regional de poliție Iași*, dosar 9/1930, f. 54.

¹²² „Opinia Nemțeană”, nr. 1 din 25 iulie 1931, nr. 2 din 17 august 1931, nr. 3 din 20 septembrie 1931.

Gheorghe Isăcescu. Revenind la alegeri, imediat după vacantarea locului de deputat, Codreanu își îndreaptă atenția și toate forțele spre Neamț, unde spera la ajutorul mănăstirilor și preoților. Lucrețiu Pătrășcanu, liderul comunist, descria astfel campania electorală din vara lui 1931, din Neamț: „Cîțiva legionari duceau patul cu muribundul, din sat în sat, iar nenorocitul de Bicleanu (acesta era numele bolnavului) horcăia cu limbă de moarte: *Votați pe Codreanu!* Și caravana asta lugubră pleca mai departe. Bicleanu a murit apoi”¹²³ La 25 iulie a început campania, iar 100 de oameni sunt trimiși spre toate zonele județului. Constantin Argetoianu descria astfel campania electorală a lui Codreanu, simplă, pe înțelesul țăranilor: „

Grupuri de studenți se răspândeau prin sate, ajutau în tăcere oamenii la muncile lor, reparau drumurile și podețele prin sate, săpau scursori la apele stătute sau câte o fântână în locurile lipsite de apă, apoi plecau vestind că în zilele următoare va veni în sat cel care trebuie să vie. Venea Căpitanul călare pe cal alb, însoțit de câțiva flăcăi; se oprea în mijlocul satului, descăleca, îngenunchea, săruta pământul, încăleca din nou și pleca fără să spună un cuvânt”¹²⁴. În urma acestei campanii cu iz de spectacol, Garda a câștigat cu 11.176 de voturi, iar Codreanu a devenit deputat.

La alegerile din 17 - 20 iulie 1932, organizate de către guvernul Vaida-Voievod, mișcarea a obținut la Neamț 15,39% și un loc de deputat în persoana lui Nuțu Eșanu¹²⁵.

Legiunea de Jandarmi Neamț informa că pe 24 februarie 1935, la Mănăstirea Neamț, a avut loc o serbare cu caracter religios pentru „pomenirea celor 10 gardiști morți în dezordinile din 1933”. La perchezitia efectuată de către jandarmi au fost găsite asupra participanților „50 insigne având pe o parte Arhanghelul Mihail, iar pe verso gardul de fier”¹²⁶.

Tot în acel an, o informare a Legiunii de jandarmi Neamț din 14 august către Prefectură spunea că „organizația desființată Garda de fier din jud. Neamț sub conducerea legionarului comandant ajutor Ioan Herghelegiu din Piatra Neamț a lansat un manifest prin care se anunță că în ziua de 18 august, orele 10, un sobor de preoți autorizat de Înalț Preasfințitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei va oficia pe vârful muntelui Pietrosu sfințirea crucii așezate pe acel munte în memoria lui Stere Ciumeți. Mai suntem informați că în ziua de 15 august, fiind patronul schitului Rarău, se crede că va veni și Corneliu Codreanu cu alte persoane din Garda de Fier”¹²⁷. La sfârșitul anului 1934, din datele Siguranței, la nivelul județului Neamț existau 74 de cuiburi legionare¹²⁸.

Într-un material unul dintre dizidenții mișcării, Mihail Stelescu, menționa de un „chiolhan” organizat la Mănăstirea Agapia, la care „am primit în suflet prima

¹²³ L. Pătrășcanu, *Sub trei dicataturi*, p. 37. Este posibil să fie vorba despre Mihai Bicleanu, unul dintre șefii de cuib din Neamț.

¹²⁴ C. Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. IX, Editura Machiavelli, București, 1997, p. 428.

¹²⁵ „Monitorul Oficial”, 18 iunie 1932.

¹²⁶ ASRI, fond D, dosar 6, f. 99, apud Ioan Scurtu, *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol IV, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2003, p. 88.

¹²⁷ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 56/1935, f. 45.

¹²⁸ ASRI fond D, dosar 15, f.112-114.

lovitură și zdruncinare a încrederii mele în virtutea ta și a celor propovăduite de tine. V-am văzut desfrânați în ultimul hal. Maicile erau pentru mușchetari desfătarea lor¹²⁹. După 1933, sunt deschise numeroase tabere de muncă legionare, excelent prilej de popularizare, educare și solidarizare a membrilor. În Neamț, 20 de legionari conduși de preotul Corfescu au făcut cărămizi pentru construirea unei biserici, iar în comuna General Averescu au ajutat la construirea unei locuințe pentru țăranul sărac D. Turșa¹³⁰.

La 24 martie 1935, erau organizate serbări comemorative pentru gardiștii morți în 1933, la mănăstirea Neamț fiind ținute slujbe religioase.

În primăvara anului 1937, legionarii au cerut autorităților permisiunea de sfințire a unei troițe pe muntele Filioru, cerere respinsă de către autorități. În fața acestui refuz, legionarii scriau: „Blestemul lui Dumnezeu să cadă asupra capului tău, Neculai Guranda, pentru că în chip samavolnic și împotriva tuturor legilor omenești ai încercat să oprești sfințirea Crucii de pe muntele Filioru, Varatec și ai oprit slujba Sf. Liturghii în Sfânta mănăstire Văratec. Pentru asta îți va plăti bunul Dumnezeu”¹³¹. Un ziar local nota despre iubirea ce le-o poartă călugării legionarilor, „o mare parte din călugărițele din Mănăstirea Văratec simpatizează cu legionarii sau sunt membre ale organizației. La maica Pompilia Ciolacu - locuiește în incinta mănăstirii - se adună legionarii din comună și din alte județe”¹³².

Acțiunea legionarilor a avut totuși loc, după cum informa Prefectura în nota către ministrul de interne, în fața unui număr restrâns de persoane, dimineața la ora 4.30. La manifestare au participat conform datelor transmise de prefect, Ioan Herghelegiu, avocatul Ioan Timofte, profesorul Victor Andrei, Gheorghe Grigoraș și vreo doi țărani¹³³.

Tot în 1937, dar în septembrie, jandarmii informau autoritățile că la Dumbrava Roșie legionarii au participat la o slujbă religioasă, după care au intonat cântece legionare: „În 14 septembrie 1937, Ioan Herghelegiu din orașul Piatra Neamț, a venit cu un grup de 60 de legionari, unde au mers cu toții la biserica din satul Vânători, unde au luat parte la slujba religioasă și apoi au plecat spre satul Cut cântând cântece legionare și apoi au trecut spre anexa Văleni, comuna Piatra Neamț”¹³⁴. Asemenea informări veneau din tot județul, prefectul redactând la rândul său un raport ministrului de interne. Într-o astfel de informare se menționa: „Domnule Ministru, organizația «Totul pentru țară» în fiecare sărbătoare face marșuri în grupe de câte 300-600 indivizi cutreierând comunele în cântece legionare și împărțind manifeste. Legiunea de jandarmi, cu efective reduse se găsește în imposibilitatea de a-i împiedica și-i reprima prin forță. (...). Cum aceste manifestațiuni se repetă și iau proporții care devin din ce în ce mai amenințătoare

¹²⁹ Mihail Stelescu, *Nici de stânga, nici de dreapta*, în „Cruciada românismului”, nr. 12, 21 februarie 1935.

¹³⁰D. Zamfirescu, *Legiunea Arhanghelului Mihail. De la mit la realitate*, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 363.

¹³¹ *Idem*, fond *Prefectura Neamț* dosar 67/1935, f. 145.

¹³² „Înainte”, an I, nr. 1, 1937, p. 1.

¹³³ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosa 67/1935, f. 150.

¹³⁴ *Ibidem*, f. 173.

pentru liniștea și ordinea publică din cuprinsul județului, vă rugăm a da dispoziții să se trimită pe lângă legiunea de jandarmi a județului 100 de jandarmi din legiunea mobilă sau centrul de instrucție¹³⁵. La algerile din 1937 obținea 20,03% din voturi, Radu Budișteanu fiind ales deputat¹³⁶.

Că autoritățile aveau mari probleme în a controla activitățile legionarilor din Neamț, reiese și din adresa pe care șeful Poliției i-o trimitea prefectului în februarie 1938: „Domnule Prefect, deși s-a pus în vedere domnului profesor Andrei, șeful legionarilor din județul Neamț, că față de noul regim (pe 10 februarie era instaurată dictatura regală, n.n.) nu le mai este îngăduit ca membrii partidului «Totul pentru Țară» să mai țină consfătuiri intime la sediul clubului din str. Cuza Vodă sau la domiciliul d-lui profesor Andrei din str. Parcurilor, ei continuă a se aduna seara între 8-11, după cum s-a întâmplat și în noaptea de 15/16 februarie, cu care ocazie organele noastre au arestat pe legionarul Bistriceanu Neculai din comuna Pipirig, îmbrăcat în cămașă verde și care se ducea la sediul partidului¹³⁷.

La 9 ianuarie 1940, șeful siguranței județene înainta Prefecturii Neamț o situație a legionarilor cu rol în mișcare la nivelul județului, la Târgu-Neamț numărul acestora fiind de 46¹³⁸.

Comisariatul de Poliție Târgu-Neamț întocmea, la 18 februarie 1941, o listă cu funcționarii publici din serviciul statului, județului și al orașului, membri și simpatizanți înscrși în cuiburile de pregătire legionară, identificați până la acea dată. Lista cuprindea 30 de persoane și era semnată de șeful biroului de siguranță, I. Crețu¹³⁹.

Preot Grigore Cosma - diacon M-rea Agapia;
Babata Ghe. - funcționar fiscal;
Baciu Ioan - funcționar fiscal;
Ungureanu Alexandru - controlor financiar;
Avârvarei Emil - casier comunal;
Popovici Romulus - secretarul comunei;
Pr. Ilarie Lupașcu - preot călugăr la Spitalul Târgu- Neamț;
Istrate Ion - Diacon parohia „Sf. Ilie”;
Borcescu Constantin - cantor biserica „Adormirea”;
Pr. Gh. Coșofreț - parohia „Sf. Haralambie”;
Pr. Ioan Bejan - parohia „Sf. Gheorghe”;
Dr. Iftimie Constantin - medic spital (mutat la București);
Dr. Alexandru Bondescu - medicul orașului;
Dospinescu Traian - Dirigintele oficiului P.T.T.;
Pr. Cosma Ion - parohia Humulești;
Pr. Andone Ion - parohia Pogoane;
Frițescu Dumitru - învățător;
Ciocan Constantin - șef Oficiul Asigurări Sociale;

¹³⁵ *Ibidem*, f. 178.

¹³⁶ „Monitorul Oficial”, nr. 301, 30 decembrie 1937, p. 9785.

¹³⁷ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 24/1938, f. 39.

¹³⁸ SJAN Neamț, fond *Poliția Piatra Neamț*, dosar 21/1940, f. 21.

¹³⁹ *Idem*, dosar 41/1941, f. 180.

Crețu Petru - agent Casa Asigurări Sociale;
 Savinescu Ioan - învățător Humulești;
 Miron Ioan- învățător Humulești;
 Verdeș Traian - funcționar comunal;
 Cucinschi Carol - șef mecanic Uzină;
 Enciu Gheorghe - șef electrician Uzină;
 Olteanu Gheorghe - fochist Uzină;
 Ichim Ion - ajutor de electrician;
 Grancea Alexandru - învățător Vânători-Neamț;
 Poenaru D. Saca - profesor, Director Școala de ucenici (mutat Piatra Neamț) ;
 Grigoraș Constantin - învățător Valea Seacă - Bălțătești (concentrat) ;
 Cojoc Gheorghe - inginer șef Ocol Silvic Neamț.

La 10 martie 1941, Siguranța Piatra-Neamț întocmea o lista cu legionarii din oraș care jucaseră un rol important în perioada statului național-legionar, din perioada septembrie 1940 - ianuarie 1941. Lista cuprindea și o scurtă descriere a acestora¹⁴⁰:

Numele și prenumele	Observații
Butnaru Ștefan	Instructor legionar, patru clase, școală de ucenici, român. A depus jurământul la Garda Națională a F.R.N., iar de la 6 septembrie 1940, a reînceput activitatea la legionari. A luat parte la toate ilegalitățile comise de legionari.
Boureanu Eduard	Șef prezumtiv „Frații de Cruce”, curs superior Liceul industrial, român, stare normală. A fost condamnat la 6 luni închisoare și 5000 lei amendă pentru acțiuni politice subversive. A activat în cadrul tineretului legionar.
Tudoran Petru	Român, șef ajutor legionar. A absolvit Școala Normală. A fost trimis în judecată pentru acțiuni politice subversive, fost la F.R.N. apoi a trecut la legionari.
Calapod D. Constantin	Român, șef de plasă și comisar de românizare. Licențiat în drept, cazuri de suicidare în familie. A fost trimis în judecată pentru acțiuni politice subversive. A fost Vaidist, apoi F.R.N.-ist și din 6 septembrie 1940, în legiune.
Grigoraș Constantin	Român, primar de Târgu-Neamț, absolvent Școala Normală. A făcut parte doar din legiune. A patronat și luat parte la ilegalitățile făcute de legionari.
Nițescu Tiberiu	Român, șef Poliția Legionară, absolvent liceu. Provenit din „Frățiile de Cruce”, a făcut acte ilegale și a activat intens în organizație.
Arminici Petru	Român, șef garnizoană, patru clase primare, a

¹⁴⁰ *Ibidem*, f. 269-270.

	făcut parte din legionari. Fost F.R.N., a activat și comis acte ilegale.
Răchieru Gheorghe	Român, șef Poliția Legionară, șase clase liceu, fost simpatizant comunist, a trecut la legionari în 1935, unde a rămas. A comis acte ilegale.
Roban Valeriu	Român, șef Comisariatul Tg. Neamț, licențiat în drept. Vaidist, apoi F.R.N., a trecut după 6 septembrie 1940 la legionari. A patronat ilegalitățile comise și nu le-a împedit.
Atomei Emil	Român, comisar de românizare. Vaidist, apoi F.R.N., încadrat în legiune după 6 septembrie 1940. A luat parte la ilegalitățile comise.

La 19 iunie 1941, Siguranța Târgu-Neamț informa Poliția Piatra Neamț despre numărul legionarilor „periculoși, capabili de acte de teroare”. Lista cuprindea, cu descrieri, numele a patru foști legionari: Nițescu Tiberiu, Boureanu Eduard, Butnaru Ștefan și Verdeș Traian. Despre ultimul aflăm că avea 26 de ani și era sergent-major la Centrul de Rezerve Buhăiești, Roman și era descris ca un „legionar fanatic provenit din *Frățiile de Cruce*”¹⁴¹.

În ianuarie 1942, erau 56 de comuniști descoperiți și 239 de legionari¹⁴².

Dintr-o altă informare din 14 octombrie 1942, privind elementele comuniste și legionare de pe raza Comisariatului Târgu-Neamț, erau scoase de pe lista suspectilor de legionarism unele persoane: Gheorghiușă Horia, de 33 ani, ziarist, aflat în detenție la Deva unde ispășea o pedeapsă de 7 ani închisoare. A fost suspectat că în timpul rebeliunii legionare din ianuarie 1941 a scris un articol de presă prin care îndemna la rebeliune. Motivul scoaterii de sub supraveghere era acela că se află închis, iar ultimul său domiciliu era Timișoara. Al doilea suspect asupra căruia era ridicată supravegherea pentru că nu a mai activat sau comis acte penale cu caracter politic era Boureanu Eduard, de 23 ani, cu domiciliul în Ștefan cel Mare 177, elev și comerciant, fost condamnat la 6 luni închisoare corecțională în 1941. Se afla la studii la Liceul Industrial din Iași¹⁴³. Dumitru Gh. Virgil, de 21 de ani, domiciliat în strada Romană 4, suspectat că a făcut parte din poliția legionară și condamnat la 2 de închisoare pentru port ilegal de armă în timpul rebeliunii, se afla cu pedeapsa suspendată și de atunci nu a mai activat.

Pe listă figura și preotul Roban Ilie Virgil, de 36 de ani, cu domiciliul în Ștefan cel Mare, 215, acuzat că a difuzat știri false, alarmist, în timpul rebeliunii legionare. Era scos de sub supraveghere deoarece a fost achitat de consiliul de război, fiind și „bolnav de nervi”. Rămânea sub supraveghere și avocatul Roban Ilie Valeriu, de 32 de ani, mobilizat și rănit, fiind internat într-un spital din Germania.

Era acuzat că, în calitate de șef al Poliției legionare, a tolerat abuzurile acesteia. Erau ținuți sub supraveghere legionarii: Ionescu Ioan, Gheorghiu State Elena, Arminici Elena, Arhip Pandeale, Zaharia Nicolae, Rusu Gheorghe, Lăcătușu

¹⁴¹ *Ibidem*, f.269-279.

¹⁴² *Idem*, dosar 44/1941, f. 154.

¹⁴³ SJAN Neamț, fond *Poliția Târgu- Neamț*, dosar 7/1942, f. 161.

Petru, Lăcătușu Ioan, Mosor Dumitru, Aanei Vasile, Borcescu Constantin, Olaru Vasile, Andreescu Vasile, Panianopol Ioan, Ungureanu C. Ioan, Boroiană Dumitru, Țuțuianu Dumitru și Anton Emil¹⁴⁴.

La 25 octombrie 1942, Poliția târgunemțeană răspundea adresei Poliției Piatra Neamț că la nivelul orașului și al zonei nu existau legionari S.I, dar existau 9 legionari suspecti internabili S.II și anume: Boureanu Eduard, Dumitrescu Virgil (membru în Poliția legionară), Butnaru Ștefan (fost ajutor primar), Tudoran Petru, Arsinici Petru, Aron Petru (membru în Poliția legionară), Răchieru Gh. (fost șef Poliția legionară) Verdeș Traian (membru în Poliția legionară) și Nițescu Tiberiu¹⁴⁵.

Adresa cuprindea și lista cu legionarii puși sub supraveghere, simpatizanți și presupuși simpatizanți, după cum urmează: Ionescu Ion, Gheorghiu State Elena, Arsinici Elena, Arhip Pandele, Zaharia Neculai, Rusu Gheorghe, Lăcătușu Ioan, Mosor Dumitru, A Anei Vasile, Borcescu Constantin, Olaru Vasile, Andreescu Vasile, Panianopol Ioan, Ungureanu C. Ioan, Boroiană Dumitru, Țuțuianu Dumitru, Anton Emil, Roban Virgil (supraveghiați), Șchiopu Iftime, Agavriloaei Vasile, Dan Constantin, Ostache Vasile, Șchiopu Constantin, Oprea Constantin, Stan Nicolae, Toma N. Ioan, Vasile I. Dumitriu, Chelaru Nicolae, Onofrei T. Simion, Anegroaei Gheorghe, Avasilcăi Ion, Toma Grigore, Never Mihai, Cojocaru Ion, Andreescu Virginia, Rafailă Adela, Gheorghiu Ana, Rafailă Sofica, Hâra Elena, Olaru Maria, Șchiopu Elena, Cucinschi Carol¹⁴⁶, Moraru Gheorghe, Moraru Alexandru, Iațâșen Petru, Meterciuc Petru, Sfetcu Gheorghe, Cozma I. Constantin, Chisanovici D., Beraru Constantin, Silvestru Vasile, A Mariei Neculai, Radu Ion, Rusu Gheorghe¹⁴⁷, Lazăr Octav, Crăciun Vasile, Simion Gheorghe, Trofin Năstase, Georghescu Gheorghe, Cucuș Vasile, Blendea V. Ion, Oancea Petru, Ungureanu Ion, Grigorescu Vasile, Dogaru Toader, Lungu I. Petru, Mosor I. Vasile¹⁴⁸, Ion Constantin¹⁴⁹, Vararu Ion, Loghin Ioan, A Măriuței Vasile zis Orzan, Băboi Neculai, Cosma Dumitru, Trifan Gheorghe, Timișescu N. Constantin¹⁵⁰, Lăcătușu Petru, Lecușescu Ion, Cojocaru Gheorghe, Popa Vasile, Mosor V. Dumitru, Humă Anton, David P. Gheorghe, Ungureanu Neculai, Urzică Neculai, Muraru Vasile, Lăcătușu Vasile, Dulanu Vasile, A Lupoaicei Ioan, A Lucăi Constantin, Susan Ion, Stan Vasile, Borcescu Constantin, Rafailă Gh. Gheorghe, Nicareștiu Alexandru, Olaru Vasile, A Irinei Vasile, Bejan Petru, Petraru Ion, Lazăr Constantin, Cosma Ion, Rusu Octavian, Luncanu Gheorghe, Gheorghe State State, A Aniței P. Vasile, Cozma Grigore, A Aniței Ioan, Nevel D. Gheorghe, Butnaru Mihai, Lipan Mihai, Bârliba Neculai, Chelaru Gheorghe, Anegroaei Șt. Ion, Toma I. Ioan, Pintilie C. Gheorghe, Toma Grigore, Botnărescu Gheorghe¹⁵¹, Macarie Mihai, Anastasiu Vasile, Grancea Al. Gheorghe¹⁵², Roșeț Zanfîr, Enciu Gheorghe¹⁵³, Ichim Ioan¹⁵⁴, Olteanu

¹⁴⁴ *Ibidem*, f. 162.

¹⁴⁵ *Ibidem*, f. 181-182.

¹⁴⁶ Mecanicul uzinei electrice.

¹⁴⁷ Factor poștal.

¹⁴⁸ Factor poștal.

¹⁴⁹ Agent sanitar veterinar.

¹⁵⁰ Factor poștal.

¹⁵¹ Agent sanitar spitalul orașenesc.

¹⁵² Învățător.

Gheorghe¹⁵⁵, A Vârvarei Emil¹⁵⁶, Bondoc Grigore, Bârliba Constantin, Muraru Ion, Zaharia Gheorghe, Alexandrescu Alexandru, Lateș Vasile, Zugravu Iacob, Neamțu Gheorghe, Cojocarui Constantin, Șarpe Victor, Bâlea Ion, Ciocan Constantin¹⁵⁷, Ilinca Gheorghe¹⁵⁸, Popovici Romulus¹⁵⁹, Bonca Petru¹⁶⁰, Țigănașu Vasile, Suliman Mihai, Balașă Marin¹⁶¹, Coșofreț Vasile¹⁶², Bondescu Alexandru¹⁶³, Cojoc Gheorghe¹⁶⁴, Savinescu Ioan¹⁶⁵, Miron Ioan¹⁶⁶, Frișescu Dumitru¹⁶⁷, Munteanu Neculai¹⁶⁸, Cozma Constantin¹⁶⁹, Andone Ion¹⁷⁰, Crețu Petru¹⁷¹, Macarie Constantin, Bumbea Constantin¹⁷², Luca Vasile, Botez Vasile, Stan Petru, Neamțu Ioan, Neamțu Vasile, Petrescu Nicolae, Adam Gheorghe, Diaconu Vasile, Olaru Dumitru, Hurghiș Vasile, Macarie Dumitru, Cherț I. Maria, Grumăzescu V. Aurelia, Grumăzescu Aneta, Chilu Aurel, Istrate Ana¹⁷³, Pușcuță S.¹⁷⁴, Blăgescu A.¹⁷⁵, Stamate Elena¹⁷⁶, Cojoc Magda¹⁷⁷ și Balan Mihai¹⁷⁸ (simpatizanți)¹⁷⁹.

Comisariatul de Poliție Târgu-Neamț trimitea, la 16 decembrie 1944, o notă informativă Prefecturii despre legionarii din raza de activitate a comisariatului. Astfel, în zona Târgu-Neamț erau 117 legionari, 86 dintre aceștia erau triați, 19 arestați, 18 dintre aceștia fiind puși apoi în libertate, 3 arestați pentru internare, iar 22 erau concentrați pe front¹⁸⁰,

¹⁵³ Ajutor electrician uzina electrică.

¹⁵⁴ Ajutor mecanic uzina electrică.

¹⁵⁵ Ajutor mecanic uzina electrică.

¹⁵⁶ Casier comunal.

¹⁵⁷ Șef al oficiului local de asigurări.

¹⁵⁸ Învățător.

¹⁵⁹ Secretar primărie.

¹⁶⁰ Funcționar PTT.

¹⁶¹ Agent sanitar.

¹⁶² Preot.

¹⁶³ Medic oraș.

¹⁶⁴ Șef Ocol Silvic Târgu-Neamț.

¹⁶⁵ Învățător.

¹⁶⁶ Învățător.

¹⁶⁷ Învățător.

¹⁶⁸ Învățător.

¹⁶⁹ Preot, parohia „Sf. Neculai”, Humulești.

¹⁷⁰ Preot.

¹⁷¹ Funcționar Asig. Sociale.

¹⁷² Cantonier comunal.

¹⁷³ Învățător.

¹⁷⁴ Moașă spital.

¹⁷⁵ Moașă spital.

¹⁷⁶ Moașă spital.

¹⁷⁷ Profesor.

¹⁷⁸ Funcționar.

¹⁷⁹ *Ibidem*, f. 183-187.

¹⁸⁰ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 234/1944, f. 5.

La 1941, se cerea înlocuirea primarului din „lipsă de spirit gospodăresc”

În februarie 1941, mai mulți locuitori ai orașului trimiteau un memoriu prefectului, în care deplâneau starea „de ruină” a orașului ca urmare a lipsei de „orice spirit de gospodărie a edililor”, cerând numirea în postul de primar a profesorului pensionar Neculai Bancea, „ca fiind un eminent gospodar și de cinste exemplar”¹⁸¹. Memoriul a rămas fără urmări din moment ce primarul în funcție, avocatul Ioan Bălan, trimitea în vara anului următor un memoriu de activitate prefectului, în care arăta că, în ciuda greutăților cauzate de război, „populația a fost bine aprovizionată, iar curățenia orașului nu lasă nimic de dorit, deoarece în urma muncii depuse au fost curățite toate străzile și maidanele, precum și curțile cetățenilor”¹⁸². Primarul arăta în memoriul de activitate că în oraș funcționa, din septembrie 1941, o cantină pentru copiii mobilizaților în care lua masa zilnic 80-90 de copii, iar pentru asigurarea funcționării cantinei pentru anul următor „s-a făcut o grădina de zarzavat pe terenul comunei”. Populația nevoiașă a urbei a putut cumpăra lemne de foc, „cu prețul oficial, iar pentru cei săraci s-au luat măsuri de subsemnatul să se facă un depozit de lemne la uzină unde cumpărau necăjiții la preț oficial”.

Primarul mai arăta că, în ciuda problemelor financiare, „am achitat complet datoria de 5.000.000 lei, ce am avut la CEC, pentru uzina electrică, s-au achitat salariile funcționarilor la zi”, iar pentru asigurarea cu lemne a uzinei electrice și a școlilor, a fost achiziționat un camion ce a fost plătit din bani ce ar fi urmat a fi dați cărașilor, așa că au fost aduși cu camionul de la Pipirig „1200 metri steri cu 330 lei metru ster loco”, realizându-se o economie de 220 de lei la metru ster, în condițiile în care metru ster se vindea cu 550 de lei. Pentru apărarea urbei de inundații a fost „construit cu muncă de folos obștesc, un dig la apa Ozana de circa 80 de metri liniari, în valoare de aproximativ 100.000 lei”.

În încheierea memoriului, se sublinia că în vremuri grele „este nevoie ca la conducerea acestui oraș, să fie un om de drept, cu multă putere, localnic, cunoscător al situației și gospodăriei comunale, cum și al cetățenilor”, iar ca un răspuns al celor care-l voiau schimbat arăta că primăria trebuie condusă de un „titrat sau ofițer superior cu grad de locot. colonel, în conformitate cu art. 11 din Legea administrației cu noua împărțire a țării (...) și conform dispozițiilor art. 4 din Legea administrației din august 1938, modificat prin Decretul lege 228 din 23 ianuarie 1942 și instrucțiunilor ministeriale din 4 martie 1942”¹⁸³. Cu aceste prevederi, avocatul Ioan Bălan a rămas în funcție până la 23 august 1944.

¹⁸¹ SJAN Neamt, fond *Prefectura Neamt*, dosar 336/1940, f. 36.

¹⁸² *Ibidem*, f. 61.

¹⁸³ *Ibidem*.

Prima întâlnire „liberă” la Târgu-Neamț, după 4 ani de dictatură- 22 octombrie 1944

Așa începea relatarea corespondentului săptămânalului județean „Flacăra”, prezent la manifestația din 22 octombrie 1944¹⁸⁴. Adunarea a fost convocată de către Uniunea Patriotică¹⁸⁵ din oraș, la care au participat, așa cum notează ziaristul, peste 2500 de locuitori ai orașului și comunelor din jur: Vânători-Neamț, Pipirig, Grumăzești, Răucești, Băltătești și Crăcăoani. Manifestanții au plecat încolonați „de la podul Ozanei, au străbătut orașul pavoazat, purtând drapelul românesc și cele ale națiunilor aliate precum și placarde cu inscripțiile: *Trăiască Armata Roșie!*, *Trăiască Mareșalul Stalin!*, *Trăiască Armata Română!*, *Moarte legionarilor!*, *Trăiască muncitorimea și țărâtimea română*”, *Jos specula!*”. Coloana s-a oprit în fața sediului Uniunii Patrioților, manifestându-și atașamentul față de Armata Roșie în fața comandantului garnizoanei sovietice din oraș, locotenentul Ivanov. Acesta, scrie reporterul, a „salutat democrația românească antifascistă; După această dovadă de iubire, mulțimea conștientă „că destinul Țării se află la o răspântie istorică și

¹⁸⁴ „Flacăra”, an I, nr. 5, 30 octombrie 1944, p. 2.

¹⁸⁵ La un an de la declanșarea războiului împotriva U. R. S. S., respectiv în vara anului 1942, P. C. d. R. a procedat la înființarea unei organizații ilegale, Uniunea Patrioților, proiectată să acționeze pentru realizarea obiectivelor proprii comuniștilor, dar deschisă înspre categorii care nutreau sentimente și cultivau atitudini antiantonesciene și antigermane. Pentru a asigura cât de cât (oricum într-o proporție infimă) difuzarea ideilor Uniunii în public, a fost prevăzut un organ de presă, „România liberă”. Intenția de a tipări gazeta în toamna anului 1942 a eșuat, întrucât organele Siguranței au identificat tipografia și pe cei care se ocupau de imprimarea ei, astfel că primul număr al ei a apărut la 28 ianuarie 1943. Organizarea Uniunii a fost încredințată unor intelectuali care erau ei înșiși membri ai P. C. d. R. sau care dovedeau simpatii pronunțate de stânga: C. Agiu, P. Constantinescu-Iași, Mihai Levente, Mihai Magheru, dr. D. Bagdasar, Stanciu Stoian, Simion Stoilov, Gh. Vlădescu-Răcoasa. Uniunea patrioților a acționat prin subordonare la inițiativele și deciziile P. C. d. R.. Astfel, a participat la demersurile pentru crearea Frontului patriotic antihitlerist. Organele Siguranței Statului au arestat, în decembrie 1943, cea mai mare parte a conducerii Uniunii; la începutul anului 1944 a fost declanșat procesul împotriva a 50 de persoane acuzate de apartenență la Uniune⁴; sentința a fost pronunțată în februarie 1944.⁵ După 23 august 1944, Uniunea patrioților a acționat sub imperativele dictate de P. C. d. R. în noul context politic. La sfârșitul anului 1945, la cererea P. C. R., cu ocazia conferințelor județene și regionale, s-a cerut transformarea Uniunii în partid politic, cu scopul de a prinde în sfera de control a Partidului intelectuali, mici-burhezi, meseriași etc. La sfârșitul lunii decembrie 1945, a avut loc consfătuirea cu președinții și secretarii comitetelor regionale ale Uniunii patrioților, care a decis pregătirea congresului și realizarea noului partid. În cadrul Congresului, desfășurat la București, în zilele de 10, 11 și 12 ianuarie 1946, a fost constituit Partidul Național Popular; au fost adoptate programul și statutul, au fost aleși Comitetul central și președintele Partidului. (Mitiță Constantinescu, *Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de P. C. R. 1921-1944*, vol. II, Editura Politică, București, 1981).

doritori de adevărată înnoire” s-a îndreptat către grădina publică unde, de la o tribună amenajată, vorbitorii s-au adresat pe rând audienței.

Primul care a luat cuvântul a fost pretorul plasei Cetatea Neamțului, Eugen Agăpescu, ce era și președintele local al Uniunii Patrioților, care în cuvântarea sa a cerut cetățenilor să sprijine Armata Roșie ca armată aliată. A urmat alocuțiunea locotenentului Ivanov, apoi cea a lui Dumitru Cojocaru, ajutor de primar, urmat de Vasile Stoian. Ion Țucă, țaran fruntaș din Vânători, a spus că românii au fost împinși în război de către legionari și Antonescu, fiind nevoie de unirea forțelor „pentru curățarea aparatului de stat de elemente fasciste și legionare”. Emil Goian, din partea sindicatelor muncitorești, a arătat că, în trecut, muncitorii au fost asupriți, unii arestați și chiar omorâți, fiind nevoie de organizarea muncitorilor și de sprijinirea Uniunii Patrioților care dorește „crearea unei Românie noi care să fie a poporului muncitor de la sate și orașe.”

Ultimul a luat cuvântul judecătorul delegat Felix Sechter, care a arătat că actul de la 23 August 1944 a fost opera P.C.R., unind forțele democratice pentru răsturnarea guvernului Antonescu. Acesta a citit în fața audienței o moțiune a Uniunii Patrioților din plasa Cetatea Neamțului în cinci puncte, prin care se cerea:

„1. Formarea guvernului de Front Național Democratic care să execute cinstit clauzele armistițiului de la 23 August 1944.

2. Continuarea luptei alături de Armata Roșie pentru eliberarea Ardealului.

3. Scoaterea din aparatul de Stat a legionarilor și fasciștilor trădători care au împins poporul român în războiul nedrept împotriva Marelui Republici Sovietice, războiul în care a pierit tineretul român.

4. Acordarea imediată de ajutoare în bani, grâu, porumb, petrol și sare populației țărănești, muncitorești și orășenești din plasa Cetatea Neamțului sărăcită din cauza și în urma războiului.

5. Despăgubirea acestei populațiuni pentru pagubele ce a suferit din averea celor vinovați de dezastrul Țării, în războiul dus împotriva Rusiei Sovietice.

6. Acordarea imediată a unui credit pentru reconstrucția comunei Răucești, greu încercată din cauza operațiunilor de război și a cărei populație este lipsită de locuințe, hrană și semințe pentru arătura de toamnă”.

Primul 1 Mai „liber” la Târgu-Neamț, 1 mai 1945

La aproape un an de la „marea revoluție antifascistă și imperialistă”, Târgu-Neamț sărbătorea, în 1945, primul 1 Mai liber¹⁸⁶. Din presa oficioasă a vremii aflăm cum s-a pregătit orașul pentru această sărbătoare. Pregătirile au început din ajun, când sediile instituțiilor și ale organizațiilor democratice au fost pavoazate cu brad, inscripții și lozinci, nelipsind portretul tovarășului Stalin. Seara, în centrul orașului au cântat muzicile plășii între orele 19 și 22.

Pe 1 mai, la ora 9 fix, în fața primăriei s-au adunat reprezentanții partidelor democratice, ai școlilor, instituțiilor, populației, dar și o companie militară. Erau prezenți din toate satele plășii delegați ai Frontului Plugarilor, având la ei steaguri roșii și tricolore, dar și toți muncitorii fabricilor de cherestea din plasă, adică peste 12000 de oameni, așa cum informează presa. La demonstrație au defilat și 10 care alegorice, „3 ale sindicatelor, 2 ale U.T.C., 2 ale partidului comunist, 1 al micilor patroni meseriași, 1 al școlii de meserii și 1 al școlii profesionale de fete”. Coloana s-a oprit în fața sediului Partidului Comunist, apoi a străbătut tot orașul, îndreptându-se spre Cetatea Neamțului, unde, la baza acesteia, a fost amenajată o tribună „cu covoare, steaguri și lozinci”. Programul artistic a fost deschis de corul U.T.C., urmat de serviciul religios și defilarea unității militare. A fost intonat apoi imnul lui Stalin și cel regal. Manifestația a continuat cu programul artistic pregătit de școlile din oraș, dar și cu unele cuvântări. Au luat cuvântul „prietenul profesor Al. Chirica, președintele Apărării Patriotice, preot Andonie, în numele clerului democrat, d-na Gabriela Gheorghiu, din partea femeilor antifasciste, avocat Wilke, din partea A.R.L.U.S., inspector Frințescu, în numele școalelor primare, avocat Rona Valeriu, pentru Frontul Plugarilor și avocat Gheorghită, în numele baroului”.

Descoperim că programul a fost suspendat la 15.30, cei prezenți luând masa oferită de Partidul Comunist. Programul a fost reluat cu momentele artistice pregătite de elevii școlilor din oraș și de tineretul comunist, dar și de alte alocațiuni: preotul Gheorghiu, din partea P.S.D., Bordeianu, din partea sindicatelor, cele mai apreciate discursuri fiind cele ale lui Ciubotaru Vasile și Felix Sechter, ambii din partea Partidului Comunist. Manifestația a continuat cu programul sportiv al organizației sportului popular. După terminarea programului, cei prezenți „s-au îndreptat spre oraș manifestând pentru Partidul Comunist, Ana Pauker, Gheorghiu-Dej, guvernul Groza și ceilalți conducători ai mișcării democratice din România. De la Partidul Comunist s-a executat o retragere cu torțe, apoi întreaga populație a jucat în horă, în centrul orașului, aclamând pentru 1 Mai liber al anului 1945”.

¹⁸⁶ „Flacăra”, an II, nr. 48, 7 mai 1945.

Elementele legionare și religioase în atenția Jandarmeriei Târgu-Neamț, în 1946

Imediat după instaurarea guvernului Petru Groza, în martie 1945, autoritățile comuniste au fost preocupate de supravegherea și neutralizarea elementelor considerate fasciste și care pot zădărnici planurile instaurării depline a regimului comunist al „oamenilor muncii de la orașe și sate”. În acest sens, Jandarmeria încă nedesființată, dar drastic redusă numeric, trebuia să inventarieze și să supravegheze elementele dușmănoase legionaro-fasciste. Astfel, în 15 mai 1946, Inspectoratele Regionale de Jandarmi trimit în teritoriu adresa 247, prin care se solicită urgent informații despre „elementele fasciste legionare, fasciste maghiare și alte organizații cu caracter fascist”. O astfel de adresă a primit și Sectorul de jandarmi Târgu-Neamț, care, la rândul său, o trimite posturilor din subordine. La 27 iulie 1946, Sectorul Târgu-Neamț realizează centralizarea datelor pe care le trimite Regionalei Iași, prin adresa 365, cu situația cerută și existentă la 1 iulie 1946. Situația se prezenta astfel¹⁸⁷:

Postul de jandarmi	Legionari			Advențiști			Stiliști			Evangheliști		
	B.	F.	T.	B.	F.	T.	B.	F.	T.	B.	F.	T.
Bălțătești	20	1	21	-	-	-	14	7	21	-	-	-
Crăcăoani	33	2	35	1	5	6	25	30	55	-	-	-
Filioara	38	15	53	-	-	-	22	3	25	-	-	-
M. Neamțu	23	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Păstrăveni	6	-	6	-	-	-	23	-	23	21	31	52
Petricani	10	-	10	-	-	-	5	1	6	-	-	-
Pipirig	40	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vânătorii Neamțu	30	-	30	3	3	6	26	3	29	-	-	-

O altă informare din ianuarie 1947, prezintă situația la 25 decembrie 1946, astfel:

Postul de jandarmi	Legionari			Advențiști			Stiliști			Evangheliști		
	B.	F.	T.	B.	F.	T.	B.	F.	T.	B.	F.	T.
Bălțătești	11	-	11	-	-	-	8	3	11	-	-	-
Crăcăoani	52	5	57	1	5	6	25	30	55	-	-	-
Filioara	47	22	69	-	-	-	26	7	33	-	-	-
M. Neamțu	23	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Păstrăveni	6	-	6	-	-	-	31	-	31	46	-	46
Petricani	10	-	10	-	-	-	5	1	6	-	-	-
Pipirig	40	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vânătorii Neamțu	6	-	6	-	-	-	14	1	15	-	-	-
Grumăzești	9	1	10	-	-	-	6	2	8	-	-	-
Văratec	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Răucești	12	-	12	-	-	-	12	2	14	-	-	-

¹⁸⁷ SJAN Neamț, fond Sectorul de Jandarmi Tg. Neamț, dosar 1/1945-1948, f. 6-7, 389, 394.

Probleme dezbătute la Conferința orășenească a P.M.R. din 1958¹⁸⁸

Cum se desfășurau alegerile în partidul unic la nivel de organizație orășenească aflăm dintr-un material publicat de oficiosul raional de partid. Evident că toată lumea vota pentru, în proporție de peste 99%, dar se discutau și problemele organizației și ale orașului, cu autocritica de rigoare.

Trebuia, bineînțeles, insistat pe realizările și pe îndeplinirea sarcinilor, dar și pe exemplul unor comuniști, adevărate modele demne de urmat. În darea de seamă a vechii conduceri, s-a dat exemplul organizației economice din oraș, în cadrul căreia membrii „Ioan Anegroaie, de la secția tâmplărie, Vasile Leonte și Gh. Silvestru de la tipografie și alții au fost exemplu personal în muncă și au mobilizat în jurul lor și pe ceilalți lucrători nemembri de partid. Aceasta a făcut ca pe Întreprindere planul

producției globale pe 9 luni ale anului în curs să fie depășit cu 5 la sută, iar la producția-marfă a fost îndeplinit. Aici și prețul de cost a fost redus în mod simțitor, iar rentabilitatea pe unitate a fost depășită cu 8 la sută, față de cea planificată”.

Realizări și depășiri de plan au fost și la fabrica de cherestea a Comraiproduului Târgu-Neamț, la care exemplul „comuniștilor Constantin Humulescu, Ion Botezatu,

Toader Toma sau a candidatului de partid Petrariu Vasile” a fost urmat și de alți comuncitori, așa că se lucra deja în contul anului 1959.

Nu puteau fi uitate lipsurile, care erau cele mai importante, așa cum au fost prezentate în darea de seamă, respectiv aprovizionarea populației cu bunuri de larg consum. Vinovate erau atât unitățile comerțului de stat (O.C.L., Produse industriale, Alimentara, I.A.P.L.), cât și cooperativa, acestea manifestând o „slabă preocupare în aprovizionarea cu bunuri de larg consum a oamenilor muncii. De aceea, planul la desfacere nu a fost îndeplinit nici pe un trimestru din cele 3 ale anului în curs”.

Probleme erau și cu gospodărirea orașului, vinovat fiind comitetul executiv al sfatului popular orășenesc (adică primarul și consiliul n.n.). Cei prezenți au dezaprobat și neglijența muncii politice și culturale pentru transformarea socialistă a agriculturii, critici în acest sens fiind aduse de către Ion Mocanu, prim-secretar al comitetului raional P.M.R., Onu Gh., de la U.R.C.C. și Cojocariu Gh. de la U.T.M.

¹⁸⁸ „Steagul Roșu”, nr. 1609, 18 noiembrie 1958, p. 3.

Munca de lămurire în acest sens, al cooperativizării, mergea foarte prost în cartierele Pometea, Mahala, Țuțuieni sau satele Humulești și Blebea, cauza fiind prea puținii membri de partid. Vinovat era comitetul orășenesc de partid, care „nu a analizat cu toată seriozitatea munca membrilor comitetului executiv al sfatului popular și nu a tras la răspundere pe acei ce privesc cu puțin simț de răspundere această importantă sarcină trasată de partid”.

Prezent la lucrările organizației, Dumitru Duică, membru al biroului Comitetului regional de partid, a subliniat că, pe lângă realizări, sunt și multe lipsuri, unele ținând de munca ideologică, dând și indicații despre felul în care trebuie depusă munca de partid. În noul comitet erau aleși, printre alții, Gh. Ungureanu, Ioan Ichim, Compera Albin, Leonte Mihai, Maria Chișanovici, care trebuiau „să lupte cu mai multă hotărâre pentru a duce la îndeplinire sarcinile ce le stau în față. Să ridice la o treaptă superioară munca politică în organizațiile de partid din instituții, întreprinderi și cartierele orașului”.

Alegerile de deputați în Sfatul Popular Orășenesc din 2 martie 1959¹⁸⁹

În data de 2 martie 1959 au avut loc alegerile pentru deputații din Sfatul Popular, fiind propuși de către Frontul Democrației Populare 35 de candidați (13 muncitori din industrie și tehnicieni, 2 mici meseriași, 5 funcționari, 6 intelectuali, 3 țărani cu gospodărie mică și mijlocie, 2 membri ai întovărășirilor agricole, 4 casnici). Dintre aceștia, doar 19 erau membri de partid, 25 erau bărbați, iar majoritatea, adică 26, aveau între 35 și 45 de ani. După naționalitate, 32 erau români, iar 3 erau evrei. Pe listele electorale figurau 7310 alegători, la vot fiind prezenți 7247, doar 2 voturi fiind anulate, iar 16 fiind împotriva candidaților. Dintre cei aleși, 22 au fost deputați și în legislaturile 1950-1958, 13 fiind noi aleși. Voturile obținute de fiecare candidat se prezentau astfel:

Numele și prenumele deputatului	Nr. înscriși în listele elect.	Nr. aleg. prezenți la vot	Nr. de vot pentru	Nr. de vot. contra	Nr. de vot. anulate
Bîrzu Gheorghe	153	152	152	-	-
Ilie Haim	262	262	262	-	-
Mihai Zoîța	288	284	283	1	-
Vasilie Dumitru	201	201	201	-	-
Bumbea Constantin	235	235	235	-	-
Petraș Margareta	258	258	258	-	-
Coșofreț Gheorghe	203	203	203	-	-
Zisman Brana	211	211	211	-	-
Ciociu Mihai	198	198	198	-	-
Leșovschi Severin	325	325	324	1	-
Muraru Mihai	267	267	267	-	-
Ștefan Victoria	193	193	193	-	-
Compera Albin	128	128	28	-	-
Aizic Smil	215	215	215	-	-
Miculescu Constantin	238	238	238	-	-
Paraschiv Constantin	200	201	201	-	-
Medrea Virginia	256	256	255	1	-
Chisanovici Maria	217	217	17	-	-
Cojocaru Maria	174	169	166	3	-
Floș Ioan	170	169	168	1	-
Botez Vasile	214	214	214	-	-
Creangă Eugenia	156	156	156	-	-

¹⁸⁹ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 13/1959, f. 248-250.

Miron Sorin	253	253	252	1	-
Negoită Vasile	203	199	198	1	-
Oancea Petru	227	179	178	1	-
Covrig Ioan	135	122	121	1	-
Avădănei Gheorghe	268	234	232	2	-
Mosor Toma	201	201	201	-	-
Olteanu Ella	155	155	155	-	-
Papuc Maria	154	148	147	-	1
Cojocaru Gavril	246	199	199	-	-
Acatincăi Mihai	185	180	178	1	1
Istrati Vasile	159	155	155	-	-
Atomulesei Vîrvara	265	263	262	1	-
Vasiliiu Ioan	107	107	106	1	-
Total	7310	7247	7229	16	2

O ședință de Comitet Executiv al Sfatului Popular Orășenesc - 1960¹⁹⁰

Cum se desfășura și ce se discuta?, care erau hotărârile luate în cadrul unei ședințe de Comitet Executiv?... vom vedea în rândurile de mai jos. Am ales, ședința din 13 mai 1960. Prezenți la ședință: Paraschiv Constantin, Floș Ioan, Leșovschi Severin, Istrati Vasile, Avădănei Gheorghe, Miculescu Constantin și absenți: Mihai Zoita și Toma Mosor. Pe ordinea de zi s-au aflat rapoartele privind munca agricolă de primăvară și a colectărilor.

Ședința este deschisă de către Paraschiv Constantin, care dă cuvântul celor doi raportori, Marian Gheorghe, despre munca agricolă, și Diaconu Neculai, despre colectări. Istrate Vasile aduce în discuție problema însămânțărilor de primăvară de la Întovărășirea 1 Mai, unde țaranii nu au fost sprijiniți de autorități, unii „au semănat același teren, două culturi una peste alta”. Și la Întovărășirea „Ion Creangă” au fost probleme cu însămânțarea, după cum arăta Avădănei Gheorghe. În cuvântul său, Vasiliu evidențiază că au fost însămânțate 9 hectare cu floarea soarelui, dar „nu s-a repartizat pe oameni această cultură” și cerea ca „un număr de oameni care au stat permanent la însămânțări să fie plătiți cu bani. Arată că grâul este frumos, deasemenea și trifoiul”. Miculescu Constantin ridică problema culturilor de toamnă și anume „dacă dăunează recoltei timpul din primăvară, dacă planul dat de Secția Agricolă a Raionului a fost dus la îndeplinire și din ce se compune Lotul Zootehnic”. Aducă că la cele două întovărășiri „nu au fost ajutate în munca de organizare a însămânțărilor de primăvară de către tehnicieni, și din această cauză sunt multe greșeli”. Cere ca tehnicianul Marian Gheorghe să fie lăsat să-și continue munca la Întovărășirea 1 Mai.

În problema contractelor, la cele două întovărășiri nu au fost întocmite tabelele cu cei care trebuiau să predea cotele de porumb, grâu și floarea soarelui. În raportarea sa, Sorea Neculai arăta planul îndeplinit la însămânțarea de primăvară, iar Chițu arăta că la Întovărășirea „Ion Creangă” unii cetățeani au cultivat alte plante în locul florii-soarelui, iar „tov. Cosma Gheorghe, locuitor din Humulești, s-a băgat în perimetrul întovărășirii și a întors însămânțările făcute cu mașina, semănând din nou porumb, pe terenul din tarlăua întovărășirilor”.

În privința cotelor și contractărilor, se arată că Diaconu N. nu luase legătura cu Cooperativa „Vasile Roaită”, „pentru a duce la îndeplinire această problemă”. Paraschiv Constantin, în cuvântul său, propunea ca „imediat ce se reface vremea, să se treacă la întreținerea culturilor, prășitul floarei soarelui și plivitul culturilor de buruieni”. Mai arăta că Serviciul agricol al orașului „nu a organizat niște răsadnițe, pentru aprovizionarea populației cu răsaduri de tot felul”.

În continuarea ședinței s-a discutat referatul agentului fiscal Pîntea Ilie și referatul lui Opincaru Sandu privind construirea unui closet la Școala nr. 2, „care s-a surpat, cheltuindu-se suma de 16.000 lei”.

În finalul ședinței, sunt aprobate unele devize de lucrări prezentate de către Secția Gospodăriei Comunale, astfel: „suma de 13.000 lei pentru podul de lemn de

¹⁹⁰ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 1/1960, f. 130-131.

pe strada 7 Noiembrie; 73.452 lei, digul de beton de pe Ozana; 13.100 lei, podul de lemn de pe strada Emil Sneiberg; 89.000 lei, asfaltarea pieței orașului și 13.100 lei, podul de lemn de pe strada Cuza Vodă”.

Vizita Tovarășului Nicolae Ceaușescu în zona Târgu-Neamț¹⁹¹

Cel mai iubit fiu al poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a făcut mai multe vizite oficiale de lucru în Neamț, din 1965 și până în 1989. Prima dintre acestea, la care ne vom referi în cele ce urmează, are legătură și cu zona Târgu-Neamț, fiind prima vizită efectuată de tovarăș, în Neamț, în septembrie 1966. Au mai urmat și altele, în mai 1970, iunie 1973, iulie 1975, septembrie 1980, dar fără a mai trece și prin Târgu-Neamț.

Astfel, pe 8 septembrie 1966, după o scurtă oprire la Piatra Neamț, Nicolae Ceaușescu se îndreaptă spre Mănăstirea Neamț și Cetatea Neamț, unde, după vizită, ține o cuvântare celor prezenți, declarând: „Ne aflăm în Cetatea Neamțului, care, secole de-a rândul, a constituit un puternic punct de apărare împotriva acelor care au încercat să cotopească țara

noastră, să împiedice poporul nostru să-și făurească o viață liberă și independentă (...). Istoria legendară a Cetății Neamțului este o dovadă a forței și invincibilității poporului român. Mulți au încercat să cucerească aceste meleaguri frumoase și înfloritoare, dar așa cum scria Eminescu, «cum veni ră se făcură toți o apă și-un pământ». Ei nu au putut îngenunchea poporul nostru și nimeni nu-l va putea îngenunchea niciodată. România se va înălța tot mai mândră sub soare! Moldovenii, muntenii, transilvănenii – românii – au fost întotdeauna oameni pașnici, primitivi, n-au râvnit niciodată la avutul altora, dar ei și-au apărat întotdeauna cu vitejie patria, glia strămoșească și aceasta a făcut ca țara noastră să se înalțe continuu și să devină un stat puternic, înfloritor”.

Pe 9 septembrie, face un popas la Humulești, unde urmașii lui Creangă l-au întâmpinat cu: „Bine ați venit în casa strămoșului nostru Ion!”. Tot în acea zi, se oprește în comuna Vânători, la Casa marelui Mihail Sadoveanu, petrecând „mai multe ceasuri de cugetare și reflecție.”

În afară de aceste vizite oficiale, tovarășul efectua aproape în fiecare toamnă, în ultima decadă din septembrie, o vizită de vânătoare la cabana de la Nemțșor.

¹⁹¹ Marian Ștefan, Valeriu Buduru, *Pe pământurile istoriei românești*, „Magazin Istoric”, an XVII, nr. 1, 1983, pp. 34-35.

Sursa fotografiilor: „*Fototeca online a comunismului românesc*”, cota 365/1966

Alegerile pentru funcția de deputat în Marea Adunare Națională, în zona Târgu-Neamț, în 1965¹⁹²

Mare Adunare Națională a fost organismul legislativ unicameral al Republicii Populare Române și al Republicii Socialiste România, în perioada 1947-1989. Organul suprem al puterii din stat a avut sediul în Palatul Marii Adunări Naționale (*Palatul Camerei Deputaților* – după evenimentele din 1989 până în 1997, sediul Camerei Deputaților, din 1997, apoi *Palatul Patriarhal*). Alegerile parlamentare din România din 1965 au fost convocate pe 7 martie 1965, în Republica Populară Română. Frontul Democrației Populare a obținut 99,85% din voturi și 465 de mandate.

Din jurnalul de campanie publicat în ziarul regional „Steagul Roșu”, aflăm că, în ziua de 20 ianuarie 1965, în sala Casei de Cultură din Târgu-Neamț, s-au adunat „peste 600 de muncitori, membri ai cooperativelor agricole de producție, tehnicieni, ingineri, profesori și alți reprezentanți ai oamenilor muncii din cadrul circumscripției electorale nr. 22 Tg. Neamț, pentru a desemna candidatul lor în alegerile de deputați în Marea Adunare Națională”. Apoi adunarea a fost deschisă de către Ioan Fornea, secretarul Comitetului orășenesc Târgu-Neamț al P.M.R., și președintele Biroului orășenesc al Frontului Democrației Populare, care a dat cuvântul lui Ștefan Borș, președintele Comitetului executiv al Sfatului popular regional și membru al Biroului Consiliului regional al Frontului Democrației Populare. Vorbitorul a subliniat „dezvoltarea impetuoasă și multilaterală a economiei socialiste din țara noastră. Datorită politicii înțelepte a partidului nostru, și în raionul Tg. Neamț s-au înfăptuit în anii construcției socialiste numeroase obiective social-culturale (...). Și în orașul Tg. Neamț s-au construit o școală medie, magazine comerciale, o fabrică de pâine, un bloc de locuințe și alte asemenea obiective ce stau la dispoziția celor ce muncesc”. A urmat propunerea de candidat pentru această circumscripție a „tovarășul GHEORGHE ROȘU, membru al C.C. al P.M.R., prim-secretar al Comitetului regional Bacău al P.M.R.”.

Și ceilalți vorbitori au prezentat succesele economice din ultimii ani. Ioan Dumitru, directorul întreprinderii forestiere Târgu-Neamț, a adăugat că „actuala campanie electorală pentru alegerile de deputat în Marea Adunare Națională și sfaturile populare se desfășoară în condițiile unui avânt uriaș de dezvoltare

¹⁹² „Steagul Roșu”, nr. 5201, 21 ianuarie 1965, p. 1.

multilaterală a economiei. În anul 1964, întreprinderea forestieră Tg. Neamț a realizat planul producției globale în proporție de 110,5 la sută. Demn de subliniat este faptul că în mare parte procesul de producție al întreprinderii noastre a fost mecanizat, creînd astfel muncitorilor condiții din ce în ce mai bune de lucru. Și pe viitor noi ne angajăm să ne îndeplinim cu cinste toate sarcinile ce ne revin, iar la 7 martie a.c. vom acorda cu toată încrederea votul nostru candidaților Frontului Democrației Populare”;

Printre vorbitori s-a aflat și Mihai Vădana, directorul Școlii medii din oraș, care a punctat „realizările importante ce au fost obținute în domeniul învățământului de toate gradele. Grija partidului nostru pentru educarea tinerii noastră generații se vede la tot pasul. Sînt convins că prin acordarea votului nostru candidaților Frontului Democrației Populare contribuim la înflorirea continuă a orașelor și satelor, la făurirea unei vieți tot mai fericite”.

Au mai luat cuvîntul Nicolae Bumbea, șeful secției de tâmplărie de la Întreprinderea economică raională, Ioan Pipirigeanu, președintele Cooperativei agricole de producție din Târgu-Neamț, Constantin Panaite, șef de brigadă la S.M.T. și Constantin Constantinescu, directorul Spitalului.

În finalul adunării, prin vot deschis, cei prezenți au aprobat în unanimitate ca Gheorghe Roșu¹⁹³ să fie propus candidat în circumscripția electorală nr. 22 Târgu-

¹⁹³ **Gheorghe Roșu** (n. 9 oct. 1917, com. Grumăzești, jud. Neamț; d. 17 ian. 1986, București) Membru al C.C. al P.M.R./P.C.R. (25 iunie 1960–23 noiembrie 1979); membru supleant al C.C. al P.C.R. (23 noiembrie 1979–22 noiembrie 1984); vicepreședinte (28 aprilie–29 iunie 1981) și membru (29 iunie 1981–22 noiembrie 1984) al Colegiului Central de Partid. **Studii:** școala primară (1924–1928); Gimnaziul teoretic din Piatra Neamț (1928–1932); Școala de Elevi Meseriași C.F.R. din Pașcani (1933–1936); Școala interjudețeană de partid Constanța (februarie–iunie 1948); Universitatea Serală de Marxism-Leninism (doi ani); Școala Superioară de Partid de pe lângă C.C. al P.C.U.S. (1955–1958); Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”, curs fără frecvență; Liceul, curs fără frecvență (1969); Facultatea de Economie Generală, Academia de Studii Economice, curs fără frecvență. **Profesia de bază:** tâmplar. **Activitate și funcții:** ucenic (1933–1936) și tâmplar (1936–martie 1939 și 1942–martie 1945) la Atelierele C.F.R. Pașcani; tâmplar și membru al Comitetului sindical la Atelierele C.F.R. Panciu (martie 1945–martie 1946); tâmplar la Atelierele C.F.R. Roman (martie–iunie 1946); membru de partid din aprilie 1946; responsabil al Secției organizatorice (iunie 1946–februarie 1948) și secretar (iunie 1948–iunie 1949) la Comitetul județean de partid Roman; secretar al Comitetului județean de partid Neamț (iunie–iulie 1949); instructor al Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. (din iulie 1949); șef al unui grup de instructori la Secția Organe Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. (până în august 1952); inspector al C.C. al P.M.R. (august 1952–11 mai 1954); prim-secretar al Comitetului regional de partid Iași (11 mai 1954–15 mai 1955); adjunct al șefului Secției Organizatorice a C.C. al P.M.R. (iunie–6 octombrie 1958); adjunct al șefului Secției Organizații de Masă a C.C. al P.M.R. (6 octombrie 1958–1959); prim-secretar al Comitetului regional de partid Bacău (1959–28 noiembrie 1966); șef al Secției Metalurgie-Chimie a C.C. al P.C.R. (28 noiembrie 1966–1968); prim-vicepreședinte al U.N.C.A.P. (1968–octombrie 1969); prim-secretar al Comitetului județean de partid și președinte al Comitetului executiv al Consiliului popular al județului Bacău (octombrie 1969–5 iunie 1979); membru al Comisiei pentru Probleme de Cadre de Partid și de Stat a C.C. al P.C.R. (din 3 noiembrie 1976, reales la 27 martie 1980); președinte al

Neamț pentru alegerile de deputat în Marea Adunare Națională. În încheiere, a luat cuvântul și Gheorghe Roșu, care a mulțumit adunării pentru încrederea acordată și s-a angajat ca împreună cu alegătorii să contribuie la împlinirea unor noi realizări demne de epoca desăvârșirii construcției socialiste în scumpa noastră patrie”.

În urma alegerilor din martie, acesta a fost desemnat deputat în Marea Adunare Națională, deoarece avea origine sănătoasă.

CENTROCOOP (11 septembrie 1979–24 martie 1981). Deputat în M.A.N., ales în circumscripția electorală: Roznov (1961–1965), nr. 22 Târgu-Neamț (1965–1969), nr. 4 Târgu-Neamț, județul Neamț (1969–1975), nr. 11 Comănești, județul Bacău (1975–1980) și nr. 5 Frățești, județul Giurgiu (1980–1985); președinte al Comisiei pentru agricultură și silvicultură a M.A.N. (din 13 martie 1969); membru al Comisiei M.A.N. pentru elaborarea noii Constituții (25 martie 1961–21 august 1965); membru al Comisiei pentru industrie și activitatea economico-financiară a M.A.N. (22 martie 1975–1 aprilie 1980); membru al Comisiei pentru consiliile populare și administrația de stat a M.A.N. (1 aprilie 1980–1 aprilie 1985). **Decorații:** Ordinul „Steaua Republicii Populare Române” clasa a V-a (1948), clasa a III-a (1964); Medalia „A V-a aniversare a R.P.R.” (1953); „Ordinul Muncii” clasa a III-a (1954), clasa I (1962); Medalia „10 ani de la înființarea primelor unități ale armatei R.P.R.” (1958); Ordinul „23 August” clasa a IV-a (1959), clasa a II-a (1971); Ordinul „Tudor Vladimirescu” clasa a II-a (1966); Titlul de „Erou al Muncii Socialiste” și Medalia de Aur „Secera și Ciocanul” (1974); Ordinul „Apărarea Patriei” clasa a II-a (1974). (cf. *Membrii C.C. al P.C.R. 1945–1989 Dicționar*, coordonator Florica Dobre, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 520-521).

Realizări și autocritice în plenara P.C.R. Târgu-Neamț din 1969

Orice sfârșit de an vine cu un bilanț al realizărilor, neîmplinirilor, dar și al perspectivelor pentru anul ce vine. În decembrie 1969, comuniștii din orașul de sub Cetate au făcut un bilanț, raportând „obținerea unor rezultate meritorii în îndeplinirea angajamentelor și a planului de producție, îmbunătățirea calității produselor, creșterea productivității muncii și dezvoltarea economico-organizatorică a cooperativei agricole de producție”¹⁹⁴. Cei aproape 1100 de comuniști, de la muncitori și până la ingineri, depășind în cele 11 luni ale lui 1969 planul de producție cu „102 la sută, cu o depășire de 1.400.000 lei, producția marfă vândută și încasată – 101,3 la sută, productivitatea muncii îndeplinindu-se în proporție de 101,1 la sută – reușind ca în 10 luni, să se obțină 1.235 mii lei economii peste plan la prețul de cost și beneficiu peste plan, de 2.097 mii lei”. Această adunare de dare de seamă a avut un „caracter de lucru, dezbătând cu spirit de răspundere modalitățile practice de sporire a exigenței, creșterea rolului conducător al organizațiilor de partid, și în mod deosebit, stabilirea amănunțită a măsurilor pentru realizarea ritmică încă în prima lună, a producției pe anul 1970”. Raportul remarca contribuția adusă la depășirea planului de Autobaza de transporturi, cooperativele meșteșugărești „Arta Decorativă”, „Unirea” și I.I.L. „Ozana”.

Totuși, raportul evidenția și unele lipsuri, precum „insuficienta folosire a timpului de lucru, nerealizarea lunară a planului de producție în unele secții ale cooperativei „Unirea”, slaba organizare a muncii în cooperativa agricolă, neefectuarea la timp și de calitate a lucrărilor de sezon și ca urmare obținerea unei producții necorespunzătoare la hectar, unele deficiențe privind aprovizionarea cu mărfuri industriale și agro-alimentare de către cooperativa de consum”.

Conștienți de răspunderea pe care o au față de soarta producției, comuniștii I. Fornea, D. Vilcu, V. Varvara, C. Chelaru, Gh. Bucur, M. Axinte, au arătat în discursurile lor că vina pentru aceste lipsuri o are în primul rând „organul orășenesc de partid (sic!) care nu a controlat întotdeauna felul cum se realizează sarcinile, celelalte organizații de partid care nu au intervenit cu promptitudine, n-au tras la răspundere pe cei vinovați. Era mult mai util dacă și Mina Răucescu, președintele Consiliului orășenesc al U.G.S.R., Victor Zavalichi, secretarul Comitetului orășenesc U.T.C., reprezentanții cei mai autorizați ai unor organizații de masă cu o largă sferă de cuprindere, abordau discuții mai concrete, convingătoare, arătând în mod critic și autocritic cazurile neajunsurilor și în același timp, sugerând găsirea unor soluții optime pentru remedierea lor. Aceștia, cât și alții, s-au mulțumit doar să raporteze sau pur și simplu să repete, într-o altă formă, cele spuse de antevorbitori. Pe viitor, așa cum a subliniat în intervenția sa tovarășul Vasile Dascălu, secretar al Comitetului județean Neamț al P.C.R., se cer din partea Comitetului orășenesc de

¹⁹⁴ „Ceahlăul”, nr. 576, 25 decembrie 1967, p. 1-2.

partid, a celorlalte organizații de bază, tuturor comuniștilor eforturi sporite pentru realizarea cu succes a importantelor sarcini care le vor sta în față”.

Concluziile rapoartelor puneau accent pe întărirea disciplinei, desfășurarea unei munci politice subordonate sarcinilor de producție, care să fie principalele obiective ale organului de conducere din oraș.

Plenara P.C.R. Târgu-Neamț a arătat, dacă mai era nevoie, „hotărîrea comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii din orașul Tîrgu Neamț de a depune eforturi susținute pentru ca sarcinile reieșite din hotărârile Congresului al X-lea cât și din cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la recenta Plenară a C.C. al P.C.R. să fie îndeplinite și depășite într-un mod cît mai corespunzător”.

Angajamentele Consiliului Popular pentru anul 1971

În ședința de început de an, Consiliul popular Târgu-Neamț se angaja ca până la finele anului să depășească prevederile bugetare cu 100.000 de lei, dar să facă și economii la buget de 42.000 de lei, sumă care va fi folosită pentru executarea a 200 mp² trotuare peste planul prevăzut în acest sens. Angajamente erau și pentru alte sectoare de activitate, precum gospodăria comunală, unde „se vor confecționa din resurse locale materiale în valoare de 20.000 de lei”.

Pentru înfrumusețarea orașului vor fi produse peste plan 20.000 fire de flori, iar pe malul Ozanei, pentru consolidarea acestuia, vor fi plantați 20.000 de butași de sălcii. Urma a fi construit un parc de odihnă în fața școlii din Humulești și un altul de 2 hectare pe fostul teren al bazei U.M.T.F. (azi parcul de la Cetate). Pentru punerea în valoare a Cetății Neamț, urma a fi tras cablu subteran pentru iluminarea acesteia. În parcul de la Cetate, urma a fi construit un ștrand pentru copii, iar la stadion un teren de volei și unul de baschet. La cabana turistică Oglinzi, se va amenaja un parc în suprafață de 10 hectare și o oglindă de 2.500 mp² apă. Prin contribuția în muncă, se vor executa lucrări peste plan în valoare de 15.000 lei la amenajarea străzilor din localitatea Blebea. Tot acolo se vor construi, prin muncă patriotică, 500 mp² trotuare peste plan. Prin posibilitățile locale, se vor amenaja spații pentru practica elevilor la Școlile generale nr. 2 și 5. Se va amenaja un spațiu pentru înființarea unei circumscripții sanitare în cartierul Condreni¹⁹⁵.

Toate acestea au fost puse în practică aproape în totalitate.

¹⁹⁵„Ceahlăul”, an IV, nr. 906, 23 ianuarie 1971, p. 3.

Când membrii de partid sunt certați cu disciplina

Plenara restrânsă a organizației orășenești din mai 1971 a dezbătut, printre altele, și disciplina de partid și de stat a unor membri, dar nu a arătat ce ar fi trebuit făcut pentru ca acei membri să nu greșească și să fie deferiți justiției. Din raportul prezentat rezultă că, în 1970, dar și în primele luni ale anului 1971, unii membri au abuzat de funcțiile deținute, fiind astfel excluși din partid. Printre aceste persoane se număra și Gheorghe Enache, de la oficiul P.T.T.R., care „a adus o pagubă în avutul obștesc de 30.000 de lei, întocmind acte false” sau Ion Scutaru și Ion State, de la cooperativa meșteșugărească „Unirea”, care „au produs o pagubă avutului obștesc care s-a ridicat la o valoare de 1.900 lei și respectiv de 20.000 lei, prin întocmirea unor acte false și lipsuri în gestiune”¹⁹⁶.

Nu erau singurele cazuri, pentru că la C.L.F., C.S.L.F. și I.C.I.L., Pinteia Ilie a fost acuzat de delapidare, Mihai Ștefan de abuz în serviciu și Nicolae Ostache de fals și delapidare a 30.000 lei.

Și la alte unități economice de pe raza orașului, precum Cooperativa de consum, Arta decorativă, Autobaza de transporturi, din cauza lacunelor controlului financiar, au fost înregistrate pagube de sute de mii de lei. De exemplu, de la Cooperativa orășenească de consum au fost trimiși în judecată pentru delapidare și furt din avutul obștesc numiții: Croitoru Ion, Cojocar Vasile, Iglodeanu Nicolae, Vais Benu și alții.

În încheierea plenarei, Vasile Dascălu, secretar al Comitetului județean Neamț al P.C.R., a spus printre altele că „transformarea conștiinței omului este o problemă anevoioasă și reclamă cadre bine instruite, bine educate. Partidul nostru, noi toți, ne străduim să educăm în egală măsură pe toți membrii societății noastre”.

¹⁹⁶ „Ceahlăul”, an IV, nr. 1010, 25 mai 1971, p. 2.

Pe marginea plenarei lărgite a Comitetului orășenesc de partid Târgu-Neamț

Despre Plenara lărgită a comitetului orășenesc al P.C.R. din toamna lui 1971 vom vorbi în cele ce urmează cu precizarea că în orașul de sub Cetate, sub „conducerea politică a comuniștilor, oamenii muncii au obținut succese importante atât în dezvoltarea bazei materiale și în creșterea nivelului de trai, cât și în educarea marxist-leninistă, în formarea profilului moral al omului nou, devotat trup și suflet cauzei nobile a partidului. Comitetul orășenesc de partid a acordat o deosebită atenție problemelor organizării și desfășurării muncii politico-educative, asigurării unui bogat conținut de idei, sporirii eficienței sale”.

Plenara a remarcat atât plusurile, cât și minusurile prezentate în raportul secretarului organizației orășenești, Gheorghe Ungureanu, și în luările de cuvânt ale participanților. Printre plusuri, trebuie remarcate unitățile de cultură care „și-au îmbunătățit substanțial activitatea de dezvoltare a conștiinței socialiste a maselor prin organizarea de manifestări culturale care au dezbătut probleme ca pregătirea profesională, respectarea legalității socialiste, de educare etică și estetică a maselor”, însă unele adunări generale „ca cele de la organizațiile de bază: Oficiul P.T.T.R., Comunale-Rețele, Arta decorativă, Baza industriei laptelui, Tipografie, Fabrica de pâine, Baza de recepție, ca și din școlile orașului au manifestat serioase lipsuri în ceea ce privește promovarea combativității, a spiritului critic, militant împotriva lipsurilor și a neajunsurilor. La unele organizații de bază, printre care cele de la Cooperativa de consum, C.L.F. — C.S.L.F., Baza industriei laptelui, la care nu s-a acordat atenția cuvenită pregătirii politico-ideologice a comuniștilor, promovării unui înalt spirit de combativitate și vigilență, adoptării unei atitudini ferme împotriva fenomenelor negative, a manifestărilor înapoiate față de muncă și avutul obștesc, față de manifestările de indolență și superficialitate, s-au comis multe abateri de la disciplina de partid etc. De asemenea, un stil de muncă defectuos, caracterizat prin superficialitate și formalism, este cel practicat de organizații de bază ca cele de la Oficiul P.T.T.R., Baza de recepție, I.I.L. „Ozana”, Autobaza de transporturi și de comitetele de partid de la C.A.P. și S.M.A. la care nu se aplică în viață toate hotărârile adoptate (...). În unele întreprinderi ca și la C.A.P. Târgu-Neamț, la C.L.F. și C.S.L.F., Protecția plantelor, s-au înființat târziu gazetele de perete și gazetele satirice și nu s-au publicat cu curaj articole critice, caricaturi, epigrame și foiletoane”.

Vinovat de unele lipsuri era chiar Biroul comitetului orășenesc, care „a privit cu ușurință lipsurile manifestate în acest important sector al muncii politice.

Lipsa de fermitate a organului local de partid a permis instaurarea unor atitudini șovăielnice față de eficiența tuturor formelor muncii”. Vinovat era și Consiliul orășenesc al sindicatelor care nu se preocupa cu simț de răspundere de „pregătirea profesională a salariaților, de respectarea jurisdicției muncii, de folosirea instrumentelor specifice muncii de sindicat, cum ar fi cabinetul de organizare științifică a producției și a muncii, bibliotecile tehnice, panoul frunțașilor, comisiile de disciplină și de judecată”. Și tinerii comuniști aveau probleme în educația

patriotică neglijată, deoarece „formarea conștiinței politice a tineretului nu a fost urmărită permanent prin folosirea mijloacelor specifice acestei activități. Deși în școlile orașului s-au obținut rezultate bune la învățatură și educație, în privința educației multilaterale a tineretului există și în prezent serioase lipsuri. Îndeosebi educația prin muncă și pentru muncă a înregistrat serioase lacune. Casa de cultură, biblioteca orășenească, Centrul local de radioficare, nu au acordat întotdeauna atenția cuvenită problemelor de educație a tineretului și nu au venit în întimpinarea cerințelor educative ale acestora, punînd accent doar pe activitățile distractive. Mulți profesori și medici refuză să pregătească și să susțină activități culturale destinate dezvoltării conștiinței socialiste a maselor.”

În concluzie, Plenara stabilitatea ca pe viitor principala preocupare să fie „sporirea neconținută a muncii de partid pentru îndeplinirea sarcinilor economice, politice și sociale”.

Din declarațiile participanților, spicuim câteva luări de cuvânt. Ion Fornea, din organizația de bază a cooperativei „Unirea”, a subliniat că „în urma discutării, în adunarea generală a organizației de partid a cooperativei, a sarcinilor pentru îmbunătățirea activității de educare a membrilor de partid și a celorlalți oameni ai muncii s-a înregistrat o intensificare a acesteia” și a criticat Comitetul orășenesc de partid, Consiliul orășenesc al sindicatelor, Comitetul orășenesc pentru cultură și artă pentru „modul nesatisfăcător în care sînt antrenați intelectualii la viața culturală a orașului și nefolosirea eficientă în munca politică și cultural-educativă de masă a casei orășenești de cultură”. Mitică Vilcu, directorul I.I.L. „Ozana”, sublinia că „indiferent de funcția sau munca pe care o prestăm, fiecare membru de partid să fim în primul rînd un promotor activ al ideologiei marxist leniniste a liniei politice a partidului nostru și un luptător consecvent pentru înfăptuirea ei”. La rîndul său, Constantin Angheluș, directorul Liceului „Ștefan cel Mare”, s-a referit la „sarcinile care revin colectivului didactic al liceului în privința ridicării pe o treaptă superioară a procesului instructiv-educativ al elevilor și pentru cultivarea la elevi a dragostei pentru muncă, a educării copiilor prin muncă și pentru muncă”.

Și Constantin Ocheană, din partea C.L.F., a vorbit despre „necesitatea continuei perfecționări a pregătirii profesionale”, iar Vasile Mosor, de la C.A.P. Târgu-Neamț, s-a referit la „slaba participare la munca politică și cultural-educativă de masă a cadrelor didactice din Humulești”, în timp ce Mina Răucescu, președintele Consiliului orășenesc sindical Târgu-Neamț, arăta că „este îndreptățită critica pe care plenara comitetului orășenesc de partid a adus-o sindicatelor din întreprinderile și instituțiile orașului. Sindicatele tot timpul au luat poziție fermă împotriva celor ce irosec avutul obștesc, a abaterilor de la etica muncii și cetățenești. Slab ne-am ocupat de popularizarea obiectivelor întrecerii socialiste și a rezultatelor sale. Trebuie arătat însă că și organizațiile de partid insuficient au controlat și ajutat comuniștii trimiși să lucreze în conducerea organizațiilor sindicale, a celorlalte organizații de masă și obștești”.

Dumitru Bojovschi, secretarul comitetului orășenesc U.T.C., a subliniat „necesitatea ca în activitatea de educare a tineretului, să-și aducă activ contribuția toți factorii interesați — familie, școală, organizație de tineret și sindicat, întreprinderi și instituții, organizații de partid etc.” În privința învățământului de partid, Gheorghe Andron, președintele Cooperativei de consum Târgu Neamț, a

arătat că munca de partid s-a desfășurat cu apatie, vinovați fiind și propagandiștii. Nicolae Ivancihin, locțiitor al secretarului Comitetului orașenesc de partid, s-a referit „la necesitatea creșterii spiritului combativ, critic și autocritic al membrilor organizațiilor orașenești a modalităților ce vor trebui folosite pentru creșterea rolului educativ al adunărilor generale de partid, al adunărilor U.T.C. și de sindicat”.

În cuvântul său, Ștefan Boboș, prim secretar al comitetului județean de partid, a evidențiat succesele organizației orașenești, dar a arătat că principala muncă propagandistică trebuie să fie „formarea omului nou, a lichidării unor neajunsuri ce se mai manifestă în munca unor colective și sectoare de activitate”.

Pentru dezvoltarea unei conștiințe socialiste în rândul oamenilor muncii, Plenara se angaja ca, până la 1 septembrie 1972, să fie efectuate 1.400.000 de ore muncă patriotică, cu membrii U.T.C., pioneri, sindicate, iar pentru educarea oamenilor muncii urma a fi organizat un curs de estetica marxismului, iar la Casa de Cultură „și vor desfășura activitatea următoarele formații artistice de amatori: un cor de 80 persoane; două echipe de teatru; o formație de estradă; brigadă artistică de agitație; un colectiv de recitatori și montaje literare; o formație de dansuri”¹⁹⁷.

¹⁹⁷ „Ceahlăul”, an IV, nr. 1095, 1 septembrie 1971, p. 2.

Darea de seamă a organizației PCR din Târgu-Neamț pe anul 1972

La sfârșitul lunii noiembrie 1972¹⁹⁸, a avut loc conferința Organizației orașenești de partid Târgu-Neamț, pentru darea de seamă și alegeri, conferință care „a evidențiat din nou și cu deosebită pregnanță adevărul că atunci când se muncește susținut pentru creșterea rolului politic conducător al organizațiilor de partid, aceasta se resimte cu efecte din cele mai favorabile asupra întregii vieți social-economice și politico-educative a orașului”.

Conferința a fost deschisă de către Mihai Ciocoiu¹⁹⁹, secretar al Comitetului județean de partid, care a declarat că „este îmbucurător să constatăm că organizațiile de partid din Târgu Neamț, toți comuniștii au acționat cu multă fermitate și dăruire pentru realizarea sarcinilor economice, edilitar-gospodărești”.

Darea de seamă, și discuțiile unor participanți precum I. Dumitru, directorul U.E.I.L., Serafim Lungu, directorul Fabricii de Volvatir, Constantin Chelaru, secretarul comitetului de partid de la C.A.P. Târgu Neamț, Mitică Vilcu, directorul I.I.L. „Ozana” au subliniat „cu satisfacție faptul că colectivele de muncă din întreprinderile și instituțiile orașului, sub conducerea și îndrumarea permanentă a comitetului orașenesc, a organizațiilor de partid, desfășurând larg întrecerea socialistă, au reușit să depășească prevederile de plan și angajamentele asumate pentru anul 1971, iar apoi să continue pe un plan superior activitatea pentru îndeplinirea sarcinilor de producție ale anului curent”. Din cele prezentate reieșea că, în primele zece luni ale anului, se obținuse o producție suplimentară în valoare de peste 7,5 milioane lei la producția globală, 23 milioane lei la producția marfă, depășirea planului productivității muncii cu peste 500.000 lei și a beneficiilor planificate cu 2,5 milioane lei. Se avea în vedere, pentru 1973, „generalizarea schimbului II și trecerea la schimbul III în toate unitățile productive, extinderea muncii în acord global în exploatarea forestieră și pe șantierul orașului etc. În acest fel, se preconizează depășirea planului producției globale pe oraș în 1973 față de prevederi, cu circa 3 milioane lei, a producției marfă cu 10 milioane și creșterea productivității muncii cu cel puțin 1 la sută față de sarcina planificată. Sarcini concrete în acest sens au fost prevăzute și pentru anul 1974 pe fiecare unitate productivă ca premisă a realizării înainte de termen a cincinalului”.

Însă au fost și critici, și anume „faptul că nu întotdeauna comitetul orașenesc de partid și organizațiile de bază au condus cu suficientă competență și oportunitate desfășurarea optimă a activității economice. Din această cauză, în cadrul unor întreprinderi, s-au înregistrat minusuri în ceea ce privește folosirea judicioasă a capacităților de producție, valorificarea tuturor rezervelor interne, aprovizionarea cu

¹⁹⁸ „Ceahlăul”, an V, 1483, 1 decembrie 1972, p. 1.

¹⁹⁹ **Mihai Ciocoiu** (1925 Plăieșu-Timișești-1997 Piatra Neamț), economist. Absolvent în 1971 al Academiei de Științe Economice București, a fost lector la Școala de Partid de un an de la Bacău, secretar al Comitetului Raional Piatra Neamț și între 1972-1976, secretar al Comitetului Județean Neamț al P.C.R. Persecutat, sancționat, iese la pensie pe caz de boală (C. Prangati, *Oameni politici și de stat din județul Neamț*, p. 102).

materii prime și materiale, respectarea riguroasă a disciplinei muncii și altele. Așa bunăoară, la I.I.L. Ozana, cooperativa „Unirea” și fabrica de pâine au fost stagnări în producție din cauza defecțiunilor în aprovizionarea cu energie electrică, neexecutării la termenele stabilite și de calitate a lucrărilor de reparații și întreținere; numeroaselor refuzuri de calitate la U.E.I.L.; din cauza multelor absențe nemotivate și învoiri ce au condus la nefolosirea în întregime a fondului de timp și substanțiale pierderi de producție”²⁰⁰.

Interesante sunt și angajamentele făcute la începutul anului 1972 de către Consiliul popular, și anume:

- depășirea prevederilor bugetare cu suma de 300.000 lei;
- realizarea unor economii în valoare de 50.000 lei la lucrările finanțate de la buget pentru construcții, executându-se 300 mp² trotuare peste plan;
- confecționarea unor materiale necesare curățatului străzilor, prin acțiuni patriotice, economisindu-se astfel 25.000 lei;
- producerea peste plan a 40.000 fire flori pentru înfrumusețarea orașului;
- prin acțiuni patriotice se vor executa peste prevederi lucrări în valoare de 1 milion de lei (curățirea a 300 ha pășune; balastarea și întreținerea a 5 km străzi în localitatea Blebea; executarea a 500 m.c. săpături la rețeaua de alimentare cu apă a orașului; amenajarea și împrejmuirea unei pepiniere în suprafață de 1.600 mp; lucrări pentru eliberarea cu 30 zile înainte de termen a amplasamentelor pe care se vor construi 60 apartamente proprietate de stat);
- se va amenaja spațiul necesar pentru înființarea unei circumscripții sanitare în cartierul Țuțuieni²⁰¹.

²⁰⁰ „Ceahlăul”, an V, 1483, 1 decembrie 1972, p. 2.

²⁰¹ *Idem*, an V, nr. 1220, 27 ianuarie 1972, p.1.

Comitetul Executiv al Consiliului Popular Târgu-Neamț 1973 și 1975

Consiliul Popular a fost o autoritate publică locală, electivă, deliberativă și executivă, care a funcționat la nivelul comunelor, orașelor și județelor, ca organe locale ale puterii de stat, în perioada 1968 - 1989. El a înlocuit Sfatul Popular, care a funcționat în perioada 1950 - 1968, în baza *Legii nr. 5/1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române*²⁰².

Consiliul Popular a fost instituit prin *Legea nr. 1/1968 pentru modificarea unor articole din Constituția Republicii Socialiste România*.²⁰³ Consiliul Popular își desfășura activitatea în sesiuni și avea ca sarcină conducerea activității locale, asigurând dezvoltarea economică, social-culturală și edilitar-gospodărească a unităților administrativ-teritoriale în care au fost alese, apărarea proprietății socialiste, ocrotirea drepturilor cetățenilor, legalitatea socialistă și menținerea ordinii publice. Consiliul Popular se convoca în sesiuni ordinare din inițiativa Comitetului Executiv sau a cel puțin unei treimi din numărul total al deputaților. Dintre membrii Consiliului Popular se alegea Comitetul Executiv, care era organul de execuție, compus din președinte, vicepreședinți și membri. Atribuțiile acestuia erau: să aducă la îndeplinire legile, decretele, precum și hotărârile Consiliului de Miniștri și celelalte acte ale organelor superioare; să execute hotărârile consiliului popular care l-a ales; să elaboreze proiectele de plan economic și de buget local; să execute planul economic și bugetul local; să întocmească raportul cu privire la îndeplinirea planului economic local, precum și contul de încheiere a exercițiului bugetar; conduce, îndrumază și controlează activitatea organelor locale de specialitate ale administrației de stat; să conducă, să îndrumeze, să coordoneze și să controleze activitatea organizațiilor economice, a întreprinderilor și instituțiilor subordonate; să conducă, să îndrumeze și să controleze activitatea comitetelor executive ale consiliilor populare ierarhic inferioare consiliului popular care l-a ales²⁰⁴.

Despre o astfel de ședință a Comitetului executiv vom vorbi în cele ce urmează, respectiv ședința desfășurată în luna martie a anului 1973²⁰⁵. În prima parte a ședinței, Traian Moraru, vicepreședintele Comitetului executiv al Consiliului popular, „a prezentat expunerea de motive la proiectul de hotărâre privind adoptarea planului economic al Consiliului popular pe anul în curs (1973 n.n.). Relevând succesele importante obținute în anul 1972, îndeosebi în sectorul economic, vorbitorul s-a referit apoi pe larg la multiplele sarcini ce stau în fața oamenilor muncii în acel an (1973 n.n.), anul hotărâtor al înfăptuirii în devans a cincinalului. O atenție deosebită va fi acordată I.I.L. „Ozana”, întreprindere cu o mare pondere

²⁰² [*Legea nr. 5/1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române*](#) (accesat la 10 martie 2019).

²⁰³ [*Legea nr. 1/1968 pentru modificarea unor articole din Constituția Republicii Socialiste România*](#) (accesat la 10 martie 2019).

²⁰⁴ *Ibidem*.

²⁰⁵ „Ceahlăul”, nr. 1532, 30 ianuarie 1973, p. 3.

economică în viața orașului, și celei mai tinere unități industriale, Fabrica de Voltatir. De un sprijin mai substanțial vor trebui să beneficieze cooperăția de consum și cooperăția meșteșugărească a căror menire principală rămîne mai departe buna aprovizionare și servirea populației”.

După această prezentare, deputații au votat bugetul local pentru 1973 și planul economic al orașului. Nu au lipsit din discuțiile și luările de cuvânt ale deputaților, deficiențele din unele sectoare, dar și din activitatea Comitetului Executiv. Alți vorbitori, Mitică Vilcu, Serafim Lungu, Leon Barthfeld, și Constantin Angheluș s-au referit la „modul defectuos în care se materializează planul de investiții, indicator rămas nerealizat, afît din vina beneficiarilor, cît și a constructorului”. În acest sens, era dat exemplul I.I.L. „Ozana”, „cele 40 de apartamente al căror termen de dare în folosință a expirat de mai bine de o lună, dar mai ales Secția de semiindustrializare a legumelor și fructelor, care are utilaje demontate în valoare de peste trei milioane lei, multe dintre ele așteptînd de săptămîni în gara Pașcani”.

Au fost discutate și problemele transportului în comun, directorul subunității de transport din Târgu-Neamț, Constantin Irimia, reacționînd la critici prin „strîngere de umeri”. Nu au fost ascunse nici problemele gospodăririi comunale, prezentate de către Victor Varvara, Mina Răucescu, Constantin Angheluș și Sorin Miron care au „arătat că unele străzi planificate a fi întreținute sau modernizate în anul 1973, n-au beneficiat decît de cîteva movile de balast, racordarea beneficiarilor la rețeaua de alimentare cu apă a orașului a rămas numai pe hîrtie, iar salubritatea orașului se face în ritm de melc”.

Alți vorbitori, respectiv Gheorghe Andron, Victor Năforniță, Toader Popa, Viorica Pletea s-au referit „la problema aprovizionării și servirii populației. În anul care a trecut, magazinele au fost aprovizionate mai mult după metodele clasico-empirice, lipsind adesea un studiu al cererilor concrete, o analiză a structurii fondului de marfă, necesar, iar unitățile prestatoare de servicii n-au fost amplasate judicios în toate zonele locuite, fiind orientate îndeosebi spre obținerea cît mai lejeră a beneficiilor și scăpînd din vedere tocmai menirea lor principală: servirea populației cu serviciile de care aceasta are nevoie”.

În finalul ședinței, după aprobarea proiectelor de hotărâre, a vorbit și Petre Risipeanu, secretarul Comitetului executiv al Consiliului popular județean, care a „făcut recomandări prețioase privind îmbunătățirea stilului de muncă al tuturor colectivelor de salariați din întreprinderi și unități cooperatiste”.

Comitetul Executiv al Consiliului Popular Târgu-Neamț își lua angajamentul că, în cursul anului 1973:

- Se vor da în folosință cele 40 de apartamente proprietate de stat cu 20 de zile înainte de termen.
- Se vor realiza economii în valoare de 600.000 lei la lucrările finanțate de la buget, prin reparații și întreținerea suprafeței de 1.000 mp² străzi și trotuare.
- Prin atragerea de noi surse la venituri, se vor depăși prevederile bugetare cu 200.000 lei.
- În sectorul bugetar, organizat de gospodăria comunală, se vor confecționa materiale din resurse locale pentru curățatul străzilor, realizându-se astfel

economii la buget în sumă de 30.000 lei și se vor procura 70 m.c. material lemnos pentru încălzirea serei, economisindu-se pe această cale 20.000 lei.

■ Pentru înfrumusețarea orașului, se vor obține peste plan 50.000 flori în valoare de 80.000 lei.

■ Prin acțiuni patriotice, se vor efectua peste plan lucrări în valoare de două milioane de lei.

Anii `70, str. Ștefan cel Mare. Vedere spre Policlinică (colecția autorului)

Angajamente și realizări ale Consiliului Local în 1974

În anii '60 și '70 ai secolului al XX-lea, orașul de pe Ozana a cunoscut o dezvoltare accentuată, producția globală cunoscând o creștere de cinci ori în perioada 1967-1973. Doar în 1973, s-au dezvoltat unele unități economice, prin creșterea capacității de producție, s-au construit noi blocuri, a fost dată în folosință rețeaua de apă potabilă pe mai mulți kilometri și a început construirea rețelei de canalizare. Pentru anul 1974, planul de dezvoltare economico-social, dar și aprobarea bugetului aferent, au fost dezbătute în sesiunea Consiliului Popular din ianuarie 1974²⁰⁶.

Pentru anul 1974, erau propuse investiții de 14 milioane de lei, fiind propuse darea în folosință a unei fabrici de legume și fructe, extinderea secției de mobilă a fabricii mixte „Ozana”, înființarea unui laborator de cofetărie - carmangerie, construirea a 88 de apartamente, extinderea rețelei de canalizare cu 8, 8 km și a celei de distribuire a apei potabile cu 2, 2 km.

La dezbaterii au fost făcute propuneri de către Sorin Miron, Toma Mosor, Isache Eremia, Victor Năforniță, Gh. Andron, Gh. Hrușcă, Gh. Georgescu pentru îmbunătățirea bazei materiale și investiționale a orașului.

„Consiliul popular Târgu Neamț, în numele locuitorilor orașului, se angajează să realizeze următoarele:

- Planul la producția globală și marfă va fi depășit cu 850.000 lei, realizându-se în plus: 10.000 cahle teracotă și 20.000 curele trapezoidale din cauciuc.
- Secțiile de producție ale Fabricii mixte „Ozana“ vor fi înzestrate cu piese de schimb și utilaje, în valoare de 30.000 lei.
- Planul de prestări servicii pentru populație va fi depășit de Sectorul de gospodărie comunală și locativă cu valoarea de 150.000 lei (în mod deosebit la lucrările de instalații sanitare și construcții).
- 20 de apartamente din fondul de stat vor fi date în folosință cu 20 zile înainte de termen, iar 64 apartamente proprietate personală - cu 30 de zile mai devreme.
- Se vor realiza economii de 20.000 lei prin folosirea mai rațională a combustibililor și energiei electrice.
- Din resurse locale și economii se vor realiza: balastarea și întreținerea a 10 km de drum; executarea a 300 m.p. trotuare.
- Prevederile bugetare la partea de venituri vor fi depășite cu 250.000 lei.
- Se vor amenaja noi spații comerciale și se vor desface mărfuri peste plan în valoare de 500.000 lei.
- Prin participarea populației și a unităților se vor efectua lucrări în valoare de 1.500.000 lei, constând din 10.000 m.p reparații și întrețineri de străzi și trotuare; 20 ha zone verzi amenajări și întrețineri; plantarea a 80.000 arbori și arbuști; 300 ml umpluturi cu pământ la lucrările de canalizare a orașului etc.
- Se vor amenaja și da în folosință 3 săli de clasă.

²⁰⁶ „Ceahlăul”, an VI, nr. 1836, 23 ianuarie 1974, p.1.

- Se va antrena tineretul la efectuarea a 5.000 ore muncă patriotică pentru lucrări la stadionul „Cetatea Neamțului”.
- Se va continua acțiunea de dotare a atelierelor școlare și laboratoarelor cu materialul didactic și utilajele necesare.”.

Precizăm că, spre deosebire de promisiunile din ziua de azi ale celor care conduc urbea, toate acestea au fost realizate.

Capitolul III

Educație și cultură

Istoricul Școlii de Băieți nr. 2 „Emil Costinescu”

În peisajul educațional din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a celui de al XX-lea, un loc important îl ocupă Școala nr. 2 din Târgu-Neamț, rămasă în memoria târgunemțenilor prin școala „Emil Costinescu” sau „cea din spatele parcului”.

Școala a fost înființată în cadrul Mănăstirii Neamț, în anul 1855, cu patru clase primare. Conform statului de plată pe 1867, îi avea învățători pe Ioan Gabor, Gheorghe Grigorescu, Gheorghe Teodorescu și Alecu Vasiliu. Primul ei director a fost Alecu Vasiliu, până în 1870, când școala este transferată la Târgu-Neamț. În acel an avea un număr de 95 de elevi. Școala a funcționat împreună cu Școala nr. 1 de fete, în fosta casă a lui Mihail Kogălniceanu, peste drum de Primărie (fosta Judecătorie).

Dintr-o situație a Primăriei privind școlile orașului din 1883, aflăm că avea 4 clase primare cu 94 de elevi și 2 profesori, preotul Haralambie Celus și Nicolae Albu, director fiind Alecu Vasiliu.

În 1894, a fost înființată o stație meteorologică, grație unui proiect al Institutului Național de Meteorologie, existând 14 astfel de stații meteorologice în tot județul, înființate pe lângă școli. Învățătorii care răspundeau de acestea trebuiau să transmită zilnic la ora 8, printr-o telegramă, evenimentele meteo importante și, lunar, să întocmească un buletin meteo. Responsabil era chiar directorul școlii, Irimia Nistor²⁰⁷.

În anul 1904, Consiliul Comunal ia în discuție construirea unui local nou pentru Școala nr. 2. Planul și devizul au fost întocmite de inginerul arhitect al primăriei, Iohann Fokler, însă lipsa banilor și promisiunile politice amână lucrările până în 1908. În ședința Consiliului Comunal din 2 aprilie 1908, sub conducerea primarului Nica A. Popovici, se decide construirea unui nou local pentru Școala nr. 2 și cea din Humulești²⁰⁸. În acest sens, Primăria face un împrumut de 40.000 de lei necesari demarării lucrărilor. Licitația este câștigată de Meeier Swartz din Târgu-Neamț, care începe lucrările la 16 aprilie 1909, în prezența ministrului Costinescu. Clădirea cu 4 săli de clasă, locuința directorului, este inaugurată la 11 iunie 1910, în prezența patronului, Emil Costinescu, ministrului Lucrărilor Publice, Vasile Morțun și a ministrului Instrucțiunii Publice și Cultelor, Spiru Haret. Terenul a fost donat de colonelul Alcaz, construcția ridicându-se la suma de 90.000 lei²⁰⁹.

În timpul Primului Război Mondial, învățătorul Gheorghe Popescu a fost mobilizat și decorat cu ordinul *Coroana României* în grad de cavaler²¹⁰.

După război, până în 1929, director a fost I. Roban, urmat de Al. Vasiliu. Încadrarea în 1937 era următoarea: Ilie Roban, Dumitru Frițescu, Alexandru Pintilie, Nicolae Tomulescu și Elena Alexandru.

²⁰⁷ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 310.

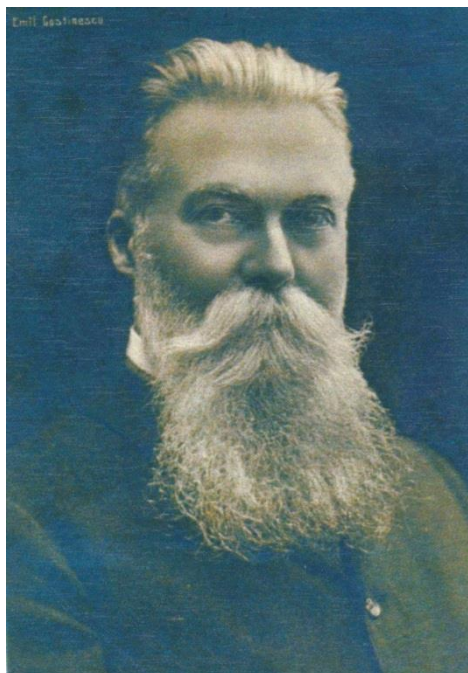
²⁰⁸ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 1246/1910, f. 185.

²⁰⁹ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 314.

²¹⁰ *Ibidem*, p. 317.

În 1948, școala avea 7 clase și 7 posturi de profesor. După reforma învățământului, Școala nr. 2 este înglobată în „Școala medie mixtă de 10 ani”, având 5 clase primare și gimnaziale, director fiind Vasile Stângu. În 1961, școala medie mixtă devenită „Liceul Teoretic mixt”, se mută în actuala clădire străjuită de stejarul multiseclar.

Fosta școală Emil Costinescu, azi parte a CSEI Târgu Neamț (foto autor)

Emil Costinescu (1844-1921)

Sursa: <https://www.ziarpiatraneamt.ro/emil-costinescu-ministru-si-deputat-de-neamt>

Istoria școlii din Humulești

Istoria învățământului humuleștean începe în jurul anului 1800, școala funcționând sub patronajul bisericii din sat. Între 1845 și 1863 funcționează Școala primară condusă de preotul Ion Humulescu și bădița Vasile (cel din *Amintirile* lui Creangă). Localul care a găzduit această școală era de fapt o „chilie” cu două camere aflată în poarta bisericii²¹¹.

În 1863 a luat ființă Școala comunală, care a funcționat cu întreruperi din lipsă de fonduri și învățători, până în 1883.

Oficial, școala din Humulești a fost înființată în anul 1883, la 20 noiembrie, sub conducerea învățătorului Constantin Vrânceanu. A fost prima școală oficială din Humulești, funcționând într-un local cu chirie (baraca picherilor, de lângă podul de peste Ozana), cu patru clase și două posturi de învățători²¹². În toamna lui 1884, după plecarea lui Constantin Vrânceanu,

nemulțumit de salariul primit de la Primăria Humulești, școala este închisă²¹³. Avea să fie redeschisă abia în 1896, funcționând în clădirea fostei primării, cu patru săli de clasă și doi învățători plătiți de la bugetul de stat. Învățătorul Neculai Bancea (titular al școlii din 1899, prin decizie ministerială) s-a preocupat de ridicarea unui local nou pentru școală. În 1910, în baza legii din 1908, directorul Neculai Bancea a reușit să obțină pentru școală 2 hectare de teren agricol situate la nord de sat, pentru practica agricolă a elevilor²¹⁴.

Pe 7 august 1915, este emis decretul regal nr. 1905, prin care se dă numele de „Școala primară «Ion Creangă» din Humulești – Tg. Neamț”.

În 1914, arhitectul Iohann Fokler a întocmit proiectul Școlii din Humulești, costul ridicându-se la suma de 43995, 55 lei²¹⁵, iar în 1919 s-a înființat un Comitet Școlar de Construcție condus de C. Stan. Inginerul Iuliu Stetin din Târgu-Neamț a

²¹¹ Maria Bancea Illoaia, Christina Zarifopol Illias, *Două figuri de seamă ale învățământului românesc. Neculai și Elisa Bancea*, Editura Anima, București, 2011, pp. 44-46.

²¹² Vasile Vrânceanu, *Călător prin orașul Târgu Neamț de altădată și de astăzi*, vol. 2 f.a., p. 53.

²¹³ Maria Bancea Illoaia, Christina Zarifopol Illias, *op. cit.*, p. 48.

²¹⁴ *Ibidem*, p. 50.

²¹⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 1379/1914, f. 70.

întocmit planurile viitoarei școli, folosind ca model pentru fațada școlii pe cea a Palatului administrativ din Craiova. Dirigintele de șantier a fost V. Cristescu din Târgu-Neamț²¹⁶. În 1926, construcția avea zidurile ridicate la roșu, dar îi lipsea acoperișul și, după multe încercări (Bancea a dat 110000 lei), în toamna anului 1931, acoperișul este terminat. Din cauza crizei economice, lucrările sunt sistate, fiind reluate în 1935, când este dată în folosință provizorie aripa de vest. În 1920, ia ființă și Grădinița de copii, sub conducerea educatoarei A. Șerbănescu, cu 21 de copii, iar în 1923 se înființează Școala nr. 3 de fete Humulești, sub conducerea Elizei Bancea.

În 1934, Școala de fete avea 4 posturi de învățători, cu 139 de eleve înscrise în clasele I-IV, dintre care 122 frecventau cursurile. În același an, școala de băieți avea înscriși 155 de elevi, din care frecventau cursurile 143. În anul școlar 1934-1935, este introdusă prima clasă gimnazială a V-a, iar din 1935-1936 și clasa a VI-a²¹⁷.

Școala a fost inaugurată oficial, deși nefinisată în totalitate, în toamna anului 1937, în prezența oficialităților locale și județene. Școala avea 6 învățători și peste 200 de elevi²¹⁸. În timpul războiului, a fost ocupată de trupele germane și cele sovietice, fiind devastată, arhiva arsă, tâmplăria ușilor și ferestrelor fiind puse pe foc. Abia după 1944 s-a dat în funcțiune integral localul școlii, completat cu o sală de sport și o grădiniță de copii, în timpul directorului Toma Mosor. În 1948, Școala de fete avea 6 clase și cea de băieți 5 clase. După război au continuat lucrările de modernizare, astfel că, în 1970, este ridicat Corpul B prin grija directorului profesor Afloarei Dumitru. În 1980 se construiește Corpul C (grădinița) și apoi se finalizează o serie de lucrări mari sub conducerea domnilor directori: Crețu Eugen și Dobreanu Constantin. După 1990 a continuat activitatea de modernizare a spațiilor, astfel că, în 2004, este inaugurat corpul D, iar în 2006 sunt începute lucrările de consolidare la corpul principal, lucrări care nici în prezent nu sunt gata în totalitate, principala problemă, ca și în perioada interbelică, fiind cea financiară.

Este, așadar, o școală cu o tradiție de 134 de ani, care a dat, prin elevii săi, personalități în domeniul educațional, medical, religios, artistic și militar. Din anii '50, școala este vegheată de Ion Creangă, prin reprezentarea sa sculpturală, opera artistului V.A. Gheorghiuță.

sursa foto: colecția autorului

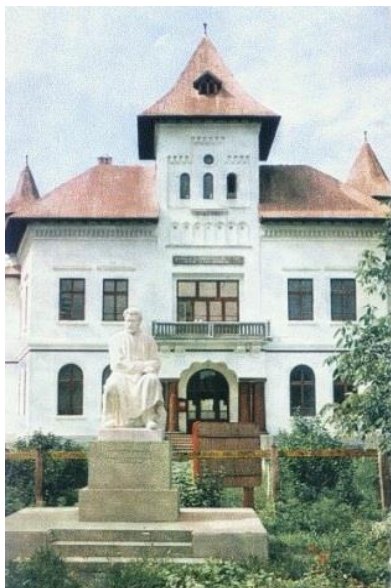
²¹⁶ *Idem*, dosar 45/1914, ff. 56-58.

²¹⁷ Vasile Vrânceanu, *op. cit.*, p. 56.

²¹⁸ Maria Bancea Illoaia, Christina Zarifopol Illias, *op. cit.*, p. 57.

Școala din Humulești și problema spațiului la 1939²¹⁹

Din presa vremii, mai precis din ziarul „Avântul”, săptămânal județean ce apărea la Piatra Neamț, aflăm, în articolul publicat în numărul 160 din 5 martie 1939, că școala din Humulești se confrunta cu lipsa spațiului. Deși construcția clădirii demarase în 1919, aceasta nu era gata nici la 20 de ani de la începutul lucrărilor. Cauza ar fi fost, așa cum aflăm din material, „timpurile critice și politica pătimașă”. Din aceste motive, ambele școli din Humulești, atât cea de fete, cât și cea de băieți, cu o „populație școlară de peste 400 de elevi în vârstă de școală, sunt nevoite a funcționa pe jumătăți de zile și îngrămădite în o singură aripă ce de-abia s-a putut termina de vreo câțiva ani”. Clădirea, aflată la intersecția drumurilor spre târg și mănăstire, nu era o imagine agreabilă pentru vizitatori, nefinalizarea acesteia fiind, după opinia ziaristului, „un blestem”.

Totuși, speranțe ca acest local de școală să fie finalizat erau, pentru că, aflăm din articol, „autoritățile județului se vor implica” prin persoana prefectului, colonel Ilie Crețulescu, care „și-a îndreptat gândul și spre Humulești, și, prin bunăvoința sa, s-a prevăzut în buget suma de 300.000 de lei pentru terminarea lucrărilor”. Suma era însă insuficientă, fiind necesari 500.000 de lei pentru a termina aripa stângă și fațada. O altă problemă a școlii o reprezenta asigurarea încălzirii cu lemne de foc, care, deși existau, nu erau oameni de serviciu care să facă focul în sobe, astfel încât „la ora 8 dimineața copiii să găsească căldură.” Din lipsa banilor la buget pentru plata acestora, „servitorii au părăsit școlile, acest serviciu fiind efectuat cu greutate de către învățători.”

Vedem că astfel de neajunsuri existau și în acea perioadă, problema tergiversării construcției școlii fiind și astăzi actuală, în contextul reabilitării acesteia.

● în imagine Școala la 1964 (colecția autorului)

²¹⁹ „Avântul”, nr. 160, 5 martie 1939, p. 4.

școala în anii '90 (colecția autorului)

Despre directorul școlii din Humulești în 1956

Presa comunistă prezenta, pe lângă munca de partid, și viața unor fruntași comuniști locali, demne modele de urmat. Un astfel de exemplu era directorul Școlii din Humulești, Toma Mosor (director al școlii între 1955-1970)²²⁰, despre care aflăm din articolul publicat de ziarul „Steagul Roșu” în februarie 1965.

Materialul începea cu o scurtă prezentare a Școlii generale nr. 8, cum era denumirea sa, „școală mare, cu etaj, cu 36 de clase, cu laborator unde învață 500 de copii”. Toma Mosor, directorul, era un om vrednic, așa cum îl caracteriza ziaristul, iar „Humuleștenii îl cunosc bine dintr-o îndelungată activitate obștească depusă ca deputat în acest cartier”. Ceea ce îl recomanda ca un bun gospodar aflăm tot din material: „Cînd a fost vorba de extinderea electrificării în Bejeni, pe circa 3 km lungime — pe străzile Horia, Cloșca și Crișan, Griviței, Ozanei — printre alți deputați și cetățeni, umăr la umăr cu ei, a muncit și tovarășul Toma Mosor. Sau iată-l în altă împrejurare: cînd a trebuit să fie consolidat malul drept al Ozanei, care altădată distrugea hectare întregi, mai ales în timpul ploilor mari, în fruntea celor ce au pornit acțiunea a fost și directorul școlii. Așa a fost plantată acea perdea de sălcii, care ar trebui păstrată și întinsă pînă la pod”²²¹.

Directorul dovedea că era un om priceput și prin amenajarea în fața școlii a unui parc cu bănci și ronduri de flori. Toate aceste dovezi de bun gospodar au fost discutate, așa cum aflăm din articol, în cadrul adunării cetățenești care a avut loc în localul școlii, unde Toma Mosor a fost „din nou propus candidat al F.D.P. în circumscripția electorală orășenească 37 Tg. Neamț pentru alegerile de deputați de la 7 martie 1965. Cu acel prilej, Ecaterina Bordeianu, Petru Oancea și alți cetățeni și-au exprimat încrederea că, avînd sprijinul Sfatului Popular Orășenesc, ei vor contribui la amenajarea străzii Nemțișor, la extinderea iluminatului electric pe strada 1 Mai și la multe alte acțiuni de gospodărire și înfrumusețare a bătrînelui Humulești”.

²²⁰ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 146/1956, f. 12; dosar 62/1965, f. 32-38; dosar 19/1970, f. 7.

²²¹ „Steagul Roșu”, nr. 3750, 23 februarie 1956, p. 2.

Istoricul școlii evreiești la Târgu-Neamț

Istoria Târgului-Neamț nu se poate scrie fără a vorbi despre comunitatea israelită care în perioada interbelică reprezenta o treime din populația orașului. Istoria învățământului târgunemțean cuprinde și istoria școlii israelite „Arnold și Charlotte Weinrauch”.

Mărturiile vorbesc despre o școală evreiască construită în aceeași perioadă cu sinagoga. Din 1792 a funcționat neîntrerupt școala de tip Thalmud Thora, care aduna și câte 200 de copii săraci. Școala a fost întemeiată încă de la apariția comunității, sub această formă. O astfel de școală a funcționat neîntrerupt din 1829, fiind frecventată de numeroși copii²²².

Până în secolul al XIX-lea educația s-a realizat în cadrul hadarim-ului, dar trecerea spre educația modernă din cadrul școlii israelito-română a fost grea și anevoioasă. Această trecere lentă a fost cauzată și de conservatorismul din cadrul obștii, dar și a reticenței epitropilor de a susține financiar aceste școli. Într-o lege din 1803, Alexandru Moruzi, domnul Moldovei, nu făcea deosebire de etnie, spunând că „după cum pământeni, și pe cei străini ucenici primim, căci revărsând noi darul, nu oprim nici pe unul dintre aceia ce vor să se împărtășească de dânsul”²²³.

Regulamentul Organic pentru Moldova avea o prevedere asemănătoare: „în școlile publice pământene vor fi și copiii jidovilor”, însă aceștia trebuiau să poarte hainele celorlalți copii „fără vreun fel de deosebire”. În legea pentru învățământul public, elaborată de domnitorul Alexandru Ghica, în 1851, se prevedea că „învățătura publică e gratuită și slobodă pentru tot locuitorul din Moldova, fără deosebire de religie”²²⁴. Și legea instrucțiunii publice, elaborată de Cuza, în 1865, prevedea gratuitatea educației fără deosebire de religie, prevedere întărită și de legea lui I.C. Brătianu, din 1867. Această gratuitate s-a menținut până în 1897, când s-au impus taxe pentru elevii evrei, iar aceștia se puteau înscrie pe locurile rămase libere după înscrierea tuturor elevilor creștini. Acesta a fost momentul înființării de școli evreiești moderne.

În 1861, Epitropia comunității adresează o cerere Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice de a se institui o taxă pentru susținerea școlii evreiești²²⁵. În statistică școlilor publice din Moldova, din 1862, apar menționați și elevi evrei.

Astfel, la școala primară de fete erau opt eleve evreice, iar la cea primară de băieți, doi elevi evrei²²⁶. În 1866, evreii din oraș au înființat o școală particulară de băieți, care putea cuprinde 60 de elevi. Învățătorii care predau aici în limba idiș, trebuiau să facă dovada că știu să scrie și să citească și românește, fiind obligați să

²²² J. Kaufman, *Cronica comunității izraelite din Județul Neamț*, Piatra Neamț, 1928-1929, vol. II, part. II, p. 249.

²²³ Th. Codrescul, *Uricariul*, vol. III, p. 251.

²²⁴ J. Kaufman, *op. cit.*, p. 46.

²²⁵ „Corespondența provincială”, 19 ianuarie 1875.

²²⁶ *Relațiune statistic de starea școalelor în Moldova*, Iași, 1862, anexe.

predea și în limba română. Unele dintre aceste școli nefiind acreditate, au funcționat sporadic. În 1893, existau 14 școli „evreiești de belferi” care funcționau fără autorizație, din care 8 de băieți și 6 mixte, fiecare cu un număr de 10-45 de elevi²²⁷.

Nevoia unei școli moderne a determinat comunitatea să desemneze, în cadrul unei ședințe din 16 iunie 1890, un comitet al școlii format din M. Ipcar, Dr. Schwartz, A. Weinrauch, Schneiberg, A. Gharas, Lupu Wechsler și alții. Director al școlii a fost ales M. Birnbaun. Tot acum s-a decis și înființarea unei școli de fete²²⁸.

Grație eforturilor lui Is. Astruc și a filantropilor Arnold și Charlotte Weinrauch, în 1897 s-a deschis Școala Israelito-română. Weinrauch a donat imobilul și s-a angajat să susțină anual școala cu o sumă de bani²²⁹.

Școala a devenit renumită, astfel că în 1901, preotul din oraș, Haralambie Marcoci, cere ministerului să predea limba română în cadrul școlii. Răspunsul ministrului a fost unul extrem de dur, motivând că prin fapta sa ar „dezonora altarul”²³⁰.

În 1897 se deschidea Școala lui Arnold și Charlotte Wainrach, iar școala condusă de Haim Acherman și Osias Cracaner funcționa în casele lui Iancu Văleanu²³¹. Grație intervenției Jewish Colonization Association, în 1898 este înființată și la Târgu-Neamț o școală a acestei organizații²³². Dintr-o situație întocmită de șeful poliției Târgu-Neamț, la 28 iulie 1897 aflăm că pe raza orașului era 12 școli particulare, din care doar una a fost acreditată, cu autorizație pentru acel an școlar, având și un local propriu spațios. Situația era următoarea:

Numele și prenumele învățătorului	Adresa	Nr. băieți	Nr. fete	Dacă este autorizată
Iosub Iancu	Strada Veche, 265	8,	-	Nu
Arnold Weinrach	Muntele, 314	76	-	Din 1896
Herșcu Dascălu	Rățișanu, 918	15	6	nu
Moise Leiba dascăl	Rățișanu, 928	15	10	nu
Șaia Leibovici	Rățișanu, 928	14	-	nu
Herman Cohn dascăl	Strada a II-a, 639	19	7	nu
Haim Acherman	Strada a II-a, 640	8	4	nu
Ștrul Chelariu dascăl	Strada a II-a, 685	8	10	nu
Ițic Beer	Prundului, 553	16	7	nu
Mendel dascăl	Strada a II-a, 693	8	-	nu ²³³
Șmil Ronar dascăl	Strada a II-a	8	9	nu
Osias Cracaner	Abatorului, 715	9	4	nu

²²⁷ SJAN Neamț, fond *Primăria Tg. Neamț*, dosar 29/1893, f. 2-7.

²²⁸ J. Kaufman, *op. cit.*, vol. II, part. II, p. 245.

²²⁹ „Egalitatea”, an XII, nr. 29, 10 iulie 1901.

²³⁰ Liviu Rotman, *Școala israelito-română (1851-1914)*, Editura Hasefer, București, 1999, p. 220.

²³¹ Gavril Luca, *Târgu Neamț. Monografie*, Editura „Constantin Matasă”, Piatra Neamț, 2008, p. 307.

²³² Liviu Rotman, *op. cit.*, p. 145.

²³³ SJAN Neamț, fond *Revizoratul Neamț*, dosar 421/1897, f. 12.

Situația este semnată de către Șmil Ronar ca director, care răspundea probabil de toate școlile particulare evreiești. Acreditarea se făcea prin verificarea spațiului de școlarizare de către revizorul școlar împreună cu medicul orașului, pentru ca acesta să corespundă spațial, igienic și didactic.

O problemă a acestor școli era încadrarea cu personal specializat, iar autoritățile, deși legiferau predarea materiilor din programa statului de către români, măsură rămâne fără urmări.

La începutul secolului XX, în 1903, exista o școală particulară de fete cu programă proprie, cu 28 de eleve²³⁴. Ura împotriva evreilor, manifestată mai ales în timpul răscoalei din 1907, s-a manifestat și după aceea, pătrunzând și în mediul educațional. Un învățător dintr-o școală publică din Târgu-Neamț a obligat un elev evreu să scrie pe tablă că „evreii sunt ca lipitorile, unde se așază, sug”²³⁵.

În 1909 pe lângă Școala primară de băieți israelito-română „Arnold și C. Weinrauch”, care avea 201 de elevi și funcția după programa statului, exista și

Școala primară de fete „R. Goldșmit”, cu 32 de eleve și programă proprie²³⁶. În 1910, Arnold Weinrauch primește medalia *Răsplata Muncii* pentru Învățământ cl. I²³⁷. Din darea de seamă a Comunității pe 1911-1912, aflăm că bugetul școlii era de 12087 lei anual. În timpul Primului Război Mondial, în anul școlar 1916-1917, Școala Israelito-Română a funcționat cu patru cadre didactice: Albu Bujoreanu, refugiat din Dobrogea, care predă Limba română la clasele a III-a și a IV-a; Sali Haimovici, predă Limba română la clasele a I-a și a II-a; Șmil Mangulies predă ebraica la clasele a I-a și a II-a și Ghidale Aron, ebraica la clasele a III-a și a IV-a²³⁸.

²³⁴ *Evreii din România (1900-1920). Fast și nefast într-un răstimp istoric*, vol.1, Editura Hasefer, București, 2003, p. 337.

²³⁵ Michel Sorer, *La răspântie de veacuri. Evreii în 1900-1901*, București, 2004, p. 291.

²³⁶ *Evreii din România (1900-1920)*, vol. 1, p. 373.

²³⁷ „Egalitatea”, an XXI, nr. 49, 24 decembrie 1910, p.393.

²³⁸ SJAN Neamț, fond *Școala Israelită Târgu-Neamț, dosar corespondență 1917-1918*, f. 1.

Imediat după război, Asociația Corpului Didactic Evreiesc făcea eforturi pentru aderarea corpului didactic din școlile evreiești la aceasta. Printre membrii acesteia erau și A. Ghidalison și S. Margulies din Târgu-Neamț.

Situația acestora era dificilă, mulți erau plătiți cu 4-500 de lei lunar. La Congresul Național al Corpului Didactic Evreiesc și al comitetelor școlare, care a

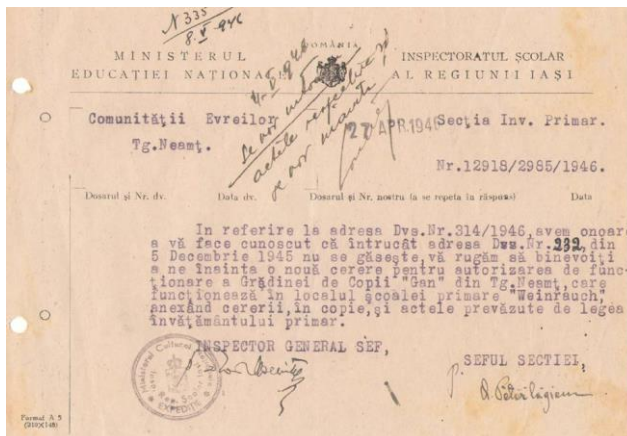
avut loc la București în zilele de 11-12 octombrie 1920, au participat și delegați din Târgu-Neamț. Imediat după război, în anul școlar 1918-1919, numărul elevilor care erau înscriși și frecventau cursurile școlii Israelito-române era de 130 (58-clasa a I-a, 33-clasa a II-a, 26-clasa a III-a și 13 în clasa a IV-a).²³⁹ În privința orarului de curs, prin adresa 20.135 din 1919, ministerul atrăgea atenția conducerii școlii, să respecte orarul de curs stabilit pentru toate școlile statului, de cinci ore zilnic, de la 9-12 și de la 14-16 iarna, iar în restul anului de la 8-11 și 14-16²⁴⁰. În anul școlar 1920-1921, corpul didactic al Școlii Israelito-Române „Arnold și Charlotte Weinracuh”, era format din Alter Weissman, director și institutor de limba română la clasele a III-a și a IV-a; Moise Goldsmith, institutor de limba română, la clasele a I-a și a II-a; Aron Ghidale, institutor de limba ebraică la clasele a III-a și a IV-a; Smil Margulies, institutor de limba ebraică la clasele a I-a și a II-a și Rahela Goldsmith, institutor de lucru manual²⁴¹.

În 1933, printre donatorii școlii, îi găsim pe Elisabeta L. Gheorghită, Leon

Stern, Bernard Froim, M. Feighenbaum și Cerbu Solomon²⁴². În perioada 1930-1944 a funcționat și școala particulară a lui Moșezon Iosub, dar și două hedere cu melamdimi.

Începând cu anul școlar 1932-1933, școala a fuzionat cu Școala nr.2 de fete, în urma unei convenții, care din păcate nu a durat mult.

²³⁹ *Idem, fond Școala israelită, dosar Corespondență 1918-1919, f. 2.*

²⁴⁰ *Ibidem, f.10.*

²⁴¹ *Evreii din România (1900-1920).Fast si nefast într-un răstimp istoric, vol.1, Editura Hasefer, București, 2003, p. 412.*

²⁴² „Reformatorul”, 23 aprilie 1933.

În toamna anului 1938, profesorii școlii erau următorii: Vasile Gârleanu, director; Ernestina Sechter, la clasele a I-a și a III-a; Betti Griller, la clasa a I-a; Oran Ghidale, limba ebraică și religia la clasele a I-a și a III-a; S. Sechetman, limba ebraică și religia la clasele a II-a și a IV-a; Ita Bercu, limba ebraică la clasele I-IV, efectivul de elevi fiind de 143.²⁴³ La 1 septembrie 1939, este numit director al școlii, învățătorul Nicolae Possa, dar în ziua de 14 octombrie 1939, școala a fost ocupată de către Divizia 13 Infanterie, fiind nevoită să funcționeze în trei localuri impropii, Azilul de bătrâni și sinagogile *Doi Lei* și *Iosub Soel*²⁴⁴. Pe 10 mai 1940, școala a fost redată comunității, dar pentru scurt timp, pentru că în vară a fost din nou rechiziționată de Divizia a 7-a²⁴⁵. În vara anului 1940, școlii i se ridică dreptul de publicitate conform decretului lege 3438.

Începând cu anul școlar 1940-1941, se decide amenajarea școlii în localul azilului de bătrâni, acesta fiind gata pentru a primi elevii. Tot în acest an școlar, colectivul de cadre didactice era format din Ernestina Sechter, director și profesor de limba română la clasele I-a și a II-a, cu un salariu lunar de 4.500 de lei; Beti Griler, limba română la clasele a III-a și a IV-a, cu un salariu de 2.700 de lei; Aron Ghidale, limba ebraică la clasele I-a și a IV-a, cu un salariu de 1.500 lei și Ștrul Șechtman, limbă ebraică la clasele a II-a și a III-a, cu un salariu de 2.500 de lei²⁴⁶.

În ciuda războiului și a neajunsurilor, în perioada 1942-1945, la școala israelită au funcționat următoarele cadre didactice²⁴⁷:

Numele și prenumele	Disciplina	Locul nașterii
Sechter Ernestina	Învățătoare lb. română	17 mai 1911, Șoimărești, Suceava
David Ițic David	Învățător lb. română	6 noiembrie 1908, Tg. Neamț
Zalman Manole	Învățător lb. ebraică	25 decembrie 1909, Tulgheș
Ghidale Aron	Învățător lb. ebraică	31 ianuarie 1875, Tg. Neamț
Sechter Gherș	Învățător lb. ebraică	2 ianuarie 1915, Noua Suliță, Hotin
Sechtman Ștrul	Învățător lb. ebraică	Nisiporeni, Lăpușna

Pe lângă școală a funcționat și o grădiniță de copii sub îngrijirea educatoarelor Leibușor Zlata și Catz Tili. Situația instituțiilor educaționale la nivel de județ se prezenta astfel²⁴⁸:

Anul	școli				pers. did.	elevi			
	Tot	grădinițe	primare	licee		grădiniță	primară	licee	total
1940	5	1	3	1	48	35	752	160	947
1941	5	1	3	1	42	30	858	180	1068
1942	4	0	3	1	42	0	809	220	1029
1943	4	0	3	1	44	0	792	220	1012

²⁴³ Arhiva comunității Târgu Neamț, *Registru de procese verbale 1938-1940*, p. 17.

²⁴⁴ *Ibidem*, p. 40, 45.

²⁴⁵ *Ibidem*, p. 129, 142.

²⁴⁶ SJAN Neamț, *fond Școala israelită, dosar Coresponență 1940-1941*, f. 37.

²⁴⁷ P. Pascal, *op. Cit.*, p. 38.

²⁴⁸ *Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație*, Editura Hasefer, București, 2004, p. 717.

Pentru refacerea școlii, în octombrie 1944 se încheie un contract cu meșterii Ioan Dumitrof și Dumitru Bârliba din Târgu-Neamț, care trebuiau să repare interioarele și să văruiască încăperile²⁴⁹. În ședința din 24 octombrie 1944, a conducerii, a fost aprobată încadrarea personalului didactic cu Ernestina Șechter pentru 12000 de lei lunar, David David pentru 9000 de lei, Aron Ghidale pentru 4000 de lei, Șechter pentru 7000 de lei, salarii care vor fi majorate în decembrie 1945²⁵⁰. În anul școlar 1944-1945, numărul elevilor era de 139, repartizați astfel: I-51; II-28; III-24; IV-36²⁵¹.

La 1 septembrie 1945, comunitatea încheie angajamente de predare cu Roza Catz, institutoare de limba ebraică, pentru predarea religiei și limbii ebraice, salariul fiind stabilit la 30.000 de lei lunar, Ștrul Sechtman pentru predarea religiei și limbii ebraice, cu un salariu de 25.000 de lei lunar, Clementina Iancu pentru predarea limbii române, cu un salariu de 30.000 de lei lunar și Ernestina Sechter, limba română cu un salariu de 45.000 de lei lunar²⁵².

Plata salariilor se făcea de către comunitate. La 15 septembrie 1945, școala avea 131 de elevi (66 fete și 65 băieți), fiind deservită de șase profesori care predau în patru clase. Taxa de școlarizare era între 2.000 și 10.000 de lei lunar²⁵³.

În toamna lui 1945 a fost redeschisă grădinița (gan-ul), de către Asociația Culturală a Femeilor Evreice, secția Târgu-Neamț, ca instituție particulară. La 16 iunie 1946 a fost aniversat jubileul de 50 al Școlii Israelito-române, fiind prezente și oficialitățile. În septembrie 1946, școala este din nou reparată, fiind curățate și sobele, lucrare executată de către meșterii Leon Altărescu și Ieremia Ion din Târgu-Neamț, pentru suma de 1.840.000 de lei, achitată de către comunitate. Anul școlar 1947-1948 debuta cu un număr de 132 de elevi, din care 80 erau săraci, fiind deservită de 4 profesori de limba română (Ernestina Sechter era și director, Frida Rozner, Roza David (Katz) și Clementina Charos) și doi de idiș și ebraică (David David, Ștrul Sechtman)²⁵⁴. Grădinița era frecventată de 34 de copii, din care 23 erau săraci²⁵⁵.

În 1948, după reforma comunistă a învățământului, Școala Israelito-română avea șapte clase cu șapte posturi, situată pe strada Ștefan cel Mare, nr. 18. Pentru examenul de atestare în învățământ din 20 august 1948, s-au înscris și Faingold Carol, licențiat în științe comerciale, profesor suplinitor la Gimnaziul Industrial de

²⁴⁹ *Arhiva comunității, dosar 1944*, Proces verbal din 26 octombrie 1944.

²⁵⁰ *Idem, registru de procese verbale 1944-1948*, p. 36.

²⁵¹ SJAN Neamț, *fond Școala israelită Târgu-Neamț, dosar Corespondență 1944*, f. 21.

²⁵² *Arhiva comunității, dosar 1945, angajamente, septembrie 1945*.

²⁵³ *Comisiunea de reconstrucție culturală a evreilor din Europa*, chestionar 1, adresa din 23 decembrie 1946.

²⁵⁴ SJAN Neamț, *fond Școala israelită Târgu-Neamț, dosar Statistică 1947-1948*, f. 19.

²⁵⁵ *Arhiva comunității, dosar 1947*, proces verbal din 9 octombrie 1947, p. 3.

fete, Ernestina Sechter (născută Pincu), licențiată în latină, istorie și filologie comparată, suplinitoare la Liceul Teoretic Mixt, și Betty Griller, pentru catedra de limba română²⁵⁶. La școala de vară pentru perfecționarea cadrelor didactice care predau materii iudaice, ținut la Piatra Neamț, a participat și profesorul Sechtman Ștrul. La sfârșitul anului 1948, în urma unui inventar al clădirilor aflate sub administrarea Primăriei, Școala Israelito-română figura cu șapte posturi²⁵⁷. Printre profesorii de idiș și ebraică îi amintim pe Margulis Smil, Ghedalisohn Aron și Vaisman Lehman.

Aici se încheie istoria învățământului iudaic, parte a istoriei învățământului târgunemțean al cărui început se pierde în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Școala în 2006, înainte de reabilitare...

...și după reabilitarea care a mutilat-o arhitectural.

Fotografii din Arhiva comunității evreiești Tg. Neamț și arhiva autorului

²⁵⁶ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 331.

²⁵⁷ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu -Neamț*, dosar 56/1948, f. 48.

Istoricul școlii profesionale la Târgu-Neamț

În ultimul timp se vorbește tot mai mult despre revigorarea învățământului profesional prin dezvoltarea celui dual. În cele ce urmează, vom vedea care a fost istoria acestui tip de învățământ la Târgu-Neamț, istoria lui începând în jurul anului 1900.

Reformele educaționale ale lui Spiru Haret au cuprins și învățământul profesional. Conform legii educației din 1899, se recomanda înființarea de școli cu profil agricol și de meserii în toate orașele cu o populație de peste 10.000 de locuitori. Chiar dacă Târgul nu avea o asemenea populație, la 10 octombrie 1901, un grup de orașeni adresa o petiție Prefecturii Neamț, spre a fi înaintată Ministerului Învățământului și Cultelor, prin care se cerea înființarea unei școli profesionale cu profil de croitorie și tinichigerie, motivând că „urbea este lipsită total de întreprinderi și că noua generație se lenevește și contactează viciuri”. Prefectura răspunde negativ cererii, arătând că deja există o astfel de școală la Bicaz. Primăria revine însă cu un nou memoriu, la 24 noiembrie 1901, arătând că „cheltuielile pentru școală ar fi la jumătate față de cele de la Bicaz”.

Memoriul găsește răspuns la minister, care comunică faptul că este de acord cu înființarea Școlii de Tinichigerie „dacă comuna urbană Târgu Neamț ar asigura suma de 1.200 de lei, iar județul 1.000 de lei anual, plus asigurarea locului necesar”, iar pentru pregătirea croitorilor, Primăria să trimită la București, anual, câte 3-4 tineri, care să fie împlinit „14 ani, aprobați de medicul urbei pe baza controlului medical de sănătate, pentru ucenicie, cu condiția că orașul să le asigure o întreținere anuală de 1.000 de lei”. Din păcate, problemele financiare ale Primăriei nu au permis punerea în practică a acestor dorințe, înființarea școlii fiind amânată²⁵⁸.

În primăvara lui 1910, Prefectura Neamț înștiința Primăria că Ministerul Industriei și Comerțului a hotărât înființarea în România a 16 centre de învățământ industrial casnic, pentru dezvoltarea industriei la domiciliu. Astfel, în august 1910, lua ființă un atelier industrial casnic de țesut pânze, scoarțe și covoare, care va deveni, mai apoi, Școala de Țesătorie Târgu-Neamț. Inițial a funcționat în Țuțuieni, în casele Nataliei C. Neamțu²⁵⁹. Cursurile au început efectiv la 15 august 1911, sub conducerea maistrei dirigintă Maria Șerbănescu. Din păcate, întreținerea școlii cădea în sarcina Primăriei, oricum lipsită de fonduri, iar Ministerul Industriei și Comerțului suporta doar plata dirigintei-maistre, contravaloarea materialelor de lucru și chiria localului. Școala care trebuia să pregătească fete pentru prelucrarea țesăturilor din pânză, a scoarțelor și covoarelor avea dotări pe măsură: 5 războaie de țesut, o mașină tip Jakar și alte dotări necesare. Din cauza lipsei unui spațiu adecvat, atelierul a trecut prin mai multe spații, casele lui Ioan Dimitriu, apoi casele lui Cerchez, pentru ca, în final, din aprilie 1911, să funcționeze în casele Nataliei Munteanu de pe strada Radu Teoharie.

²⁵⁸ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 195/1901, ff. 4-10.

²⁵⁹ *Idem*, dosar 23/1910, f. 35.

Deși la începutul secolului XX locuitorii au cerut înființarea unei școli de meserii, aceasta a fost înființată abia după Primul Război Mondial, prin aducerea Școlii de Ferărie de la Bicaz la Târgu-Neamț. Școala și-a deschis porțile în toamna anului 1921, sub conducerea lui Ioan Dimitriu. La cursuri se puteau înscrie doar absolvenții de patru clase primare. Din lipsa spațiului, școala a fost instalată în câteva săli de la comanda pompierilor, iar pentru ateliere erau folosite anexele pompierilor. Primăria a asigurat suma de 15.000 de lei pentru nevoile școlii, sumă insuficientă pentru buna funcționare, astfel că a fost necesară organizarea unor colecte în bani și chiar sprijinul Ocolului Silvic, care a asigurat lemnul necesar atelierului de tâmplărie²⁶⁰. Școala funcționa și în 1929, așa cum rezultă dintr-o situație a școlilor întocmită de Primărie.

În 1926, este înființată Școala Profesională, găzduită inițial într-un local închiriat de Primărie cu suma de 30.000 de lei, situat pe strada Mihail Kogălniceanu. Ambele școli funcționau și în 1931, așa cum rezultă dintr-o situație a Prefecturii Neamț²⁶¹.

Într-o situație a instituțiilor educaționale din târg administrate de primărie, în 1939 erau menționate și Gimnaziile Industriale de băieți și fete și Școala Industrială de Ucenici. Școala din urmă a funcționat în 1942 în localul Gimnaziului Industrial de băieți, având și o clasă în limba germană. În anul 1943, a funcționat într-un spațiu închiriat, pe strada Cuza Voda 83, cursurile fiind frecventate de 27 de elevi, director fiind Dumitru Dumbravă²⁶². Din cauza frontului, în 1944 școlile și-au încetat activitatea, iar cursurile Școlii de Ucenici s-au redeschis abia în noiembrie 1947, în localul Școlii nr. 2 de băieți, situat pe strada M. Kogălniceanu, nr. 10, unde funcționa cu 4 clase. Directorul școlii, preotul Niculai Gheorghiu, s-a străduit să asigure buna funcționare a acesteia, în ciuda lipsurilor financiare. În anul 1949, școala avea 5 grupe de pregătire în metal, lemn, piele, textile și comerț, fiind condusă de Ion Davidescu, iar ca profesori – Vasile Stoian, Toma Mosor, Dumitru Ciubotaru, Marcu Grimberg, Vera Rubingher, Maria Davidescu (croitorie), Gheorghe Ticu (pielărie), Rodica Griler (pielărie), Elena Davidescu (comerț). Din anul 1951, Școala de Ucenici patronată de Ministerul Muncii își schimbă numele în Școala Profesională de Metal, continuând să funcționeze în fostul local al Școlii Profesionale de pe strada Radu Teoharie²⁶³.

În 1956, ia ființă Școala Profesională de Mecanici Agricoli, prin transferarea Școlii de Mecanici Agricoli de la Hemeiuși la Târgu-Neamț. În acest sens, Sfatul Popular al Raionului Târgu-Neamț decide transmiterea spre folosință și administrare Școlii Profesionale de Mecanici Agricoli a imobilului situat în orașul Târgu-Neamț, strada I.V. Stalin, nr. 136 (clădirile fostului Batalion de Vânători de Munte), în suprafață construită de 2.428 mp., teren aferent 26.252 mp., a unui imobil al SMT-ului și a celui de pe strada M. Kogălniceanu, nr. 3, a fostei Școli de Ucenici²⁶⁴.

²⁶⁰ *Idem*, dosar 6/1921, f. 58.

²⁶¹ *Idem*, dosar 18.1926, ff. 7-8.

²⁶² *Idem*, dosar 2243/1941, f.18.

²⁶³ Gavril Luca, *op. cit.*, pp. 328-329.

²⁶⁴ *Idem*, dosar 1/1961, f. 10.

În 1956, sunt menționați 26 de absolvenți cu examen de diplomă, iar în 1957 – 54 de absolvenți. Din 1975 și-au început cursurile primele două clase de liceu, profilurile agronomie și mecanică, clase care au absolvit în anul 1979. După Revoluția din decembrie 1989, s-au înființat profiluri noi (electromecanic auto, fermier montan, contabilitate, administrativ, electronică și automatizări, silvic, telecomunicații). Prin absorbția Școlii Profesionale nr.1, grupul școlar existent a devenit Colegiu Tehnic „Ion Creangă”, în anul 2001.

Situația școlară interbelică. Câteva date statistice

Prezentăm în cele ce urmează o situație statistică a învățământului târgunemțean pentru anii școlari 1926-1927 și 1941-1942. Situațiile statistice vizează diverse aspecte ale educației, de la numărul de elevi care frecventau cursurile școlilor din oraș, până la situația materială a acestora și absențele realizate în cursul unui an școlar.

Situația școlară a Gimnaziului „Regina Maria” pentru anul școlar 1926-1927 a fost următoarea²⁶⁵:

Elevi cursiști							Elevi particulari				
Înscriși	Transfer.	Promovați	Absolvenți	Repetenți	Retrași	Eliminași	Înscriși	Neprezența t/retrași	Promovați	Absolvenți	Repetenți
262	1	188	29	30	14	1	115	41	44	16	14

La Școala de Meserii, în cursul aceluiași an școlar, elevii au confecționat în atelierele școlii diverse produse din a căror vânzare au obținut suma de 123.993 de lei. Tot cu ajutorul elevilor au fost ridicate 4 săli de clasă și 2 ateliere. Situația școlară era următoarea²⁶⁶:

Înscriși	Promovați	Repetenți	Absolvenți
81	67	5	9

Bugetul celor 7 școli primare și a celor 3 grădinițe de copii a fost de 450.000 de lei, o sumă insuficientă pentru buna funcționare a acestora²⁶⁷. Pentru anul școlar 1941-1942, arhivele ne prezintă o altfel de statistică, una ce arată starea materială a elevilor, etnia, distanța domiciliului față de școală, numărul zilelor absente de la școală, dar și situația școlară a elevilor promovați sau repetenți²⁶⁸.

²⁶⁵ *Expunerea situației generale a județului Neamț pe 1927*, Imprimeria județului Neamț, Piatra Neamț, 1928, p. 35.

²⁶⁶ *Ibidem*, p. 37.

²⁶⁷ *Ibidem*, p. 38.

²⁶⁸ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar, 321/1943, f. 7.

Școala	Elevi						Stare materială părinți			Distanța până la școală			
	Total	Români	Germani	Unguri	Ortodocși	Romano-catolici	bună	mijlocie	rea	< 500 m	0,5 -1 km	1-2 km	2-3 km
Șc.1 Băieți	175	175	0	0	175	0	40	96	39	11	109	55	0
Șc.2 Băieți	116	111	3	2	115	1	2	13	101	14	38	64	0
Șc. 3 Băieți	228	228	0	0	228	0	6	106	116	61	78	79	10
Șc. Blebea	76	76	0	0	76	0	28	24	24	16	22	23	15

Școala	Zile de absențe								
	Total	Motivate	Nemotivate	Repartiție elevi după zile absențe					
				fără	< 10	11-30	31-60	>61	
Șc.1 Băieți	15181	1793	13383	30	35	40	19	51	
Șc.2 Băieți	5035	1195	3840	1	22	42	26	25	
Șc. 3 Băieți	14525	525	14000	3	54	50	15	106	
Șc. Blebea	6790	415	6375	-	3	29	7	37	

Școala	Situația școlară								
	Promovați				Repetenți				Retrași, eliminați exmatriculați
	Total	F.B.	B.	S.	Total	Absenți	altele		
Șc.1 Băieți	117	30	47	40	49	47	2	9	
Șc.2 Băieți	84	8	31	45	27	16	11	5	
Șc. 3 Băieți	89	4	20	65	135	97	38	4	
Șc. Blebea	38	2	6	30	38	30	8	-	

Pregătiri pentru un nou an școlar

Ca în fiecare an în preajma lui 15 septembrie, toate unitățile școlare sunt pe ultima sută de metri cu pregătirile pentru începerea în bune condiții a unui nou an școlar. Cum se pregăteau sau erau pregătite școlile din Târgu-Neamț, în anul 1987, aflăm dintr-un material publicat în officiosul partidului. Materialul prezintă pregătirile la două unități școlare, Liceul Agroindustrial (n.r. Colegiul Tehnic „Ion Creangă”), Școala nr. 3 și Școala nr. 2²⁶⁹.

La Liceul Agroindustrial, directul Victor Avasilcăi se plângea de întârzierea lucrărilor, cauzată de neimplicarea unității patronatoare (în perioada comunistă fiecare unitate de învățământ era patronată de către o unitate productivă care contribuia financiar la îmbunătățirea bazei materiale a școlii), adică S.M.A. Târgu-Neamț. Chiar și așa, s-a reușit să se „igienizeze interioarele, cantina, internatul, s-a acoperit cu bitum localul nou, s-au adus lemne (din igienizarea pădurii Secu – făcută cu elevii)”. Mai erau de reparat clădirile vechi și de zugrăvit exterioarele.

La Școala nr. 3, directorul Constantin Crețu declara că „putem deschide anul școlar chiar mâine (26 august n.n.) și nimic exagerat, pentru că: manualele sînt asigurate, curățenia este peste tot în drepturi depline”.

La Școala nr. 2, vizita redactorului de la ziarul „Ceahlăul” începea la muzeul școlii, amenajat de către profesorul Vasile Vrânceanu, unde peste 1300 de piese adunate „de-a lungul a 35 de ani de pasionatul profesor (peste 200 sînt înscrise în patrimoniul cultural național) compun aici cadrul unei noi lecții deschise de patriotism și venerație a dăinuirii neamului nostru pe aceste meleaguri”. Directorul Aurelian Pintrijel afirma că este pregătit pentru primirea elevilor, dovadă că „în sălile de clasă, în cabinete e ca în farmacie: materialul didactic-impecabil; la cabinetele de fizică și chimie mobilierul este nou; o pianină nou-nouță așteaptă lecțiile de muzică”. Totul se datora și întreprinderii patronatoare, Autobaza I.T.A., dar și părinților, cadrelor didactice și elevilor.

Așadar, în toamna lui 1987, școlile erau pregătite pentru începerea penultimului an școlar sub regim comunist.

²⁶⁹„Ceahlăul”, an XX, nr. 2618, 29 august 1987, p. 4.

1937 Sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea lui Creangă

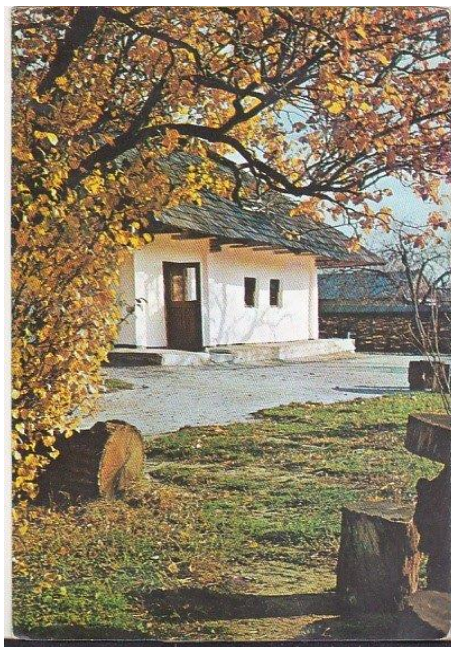
În 1937, aveau loc la Humulești manifestări prilejuite de centenarul nașterii marelui povestitor, a celui care „și astăzi încă în secolul vitezei, al radioului și al sportului, mai delectează sufletele copiilor mici și mari”²⁷⁰. La 1 martie 1937, corpul profesoral din Târgu-Neamț și Humulești a fost prezent la biserica din sat, la slujba religioasă de pomenire a povestitorului, oficiată de un sobor de preoți, în frunte cu arhimandritul Melchisedec Dumitru, starețul Mănăstirii Neamț. A urmat apoi un pelerinaj la casa unde s-a născut Ion Creangă, unde a fost oficiată o slujbă, iar cei prezenți au ținut alocuțiuni. La școală a avut loc „tradiționalul praznic organizat și plătit de către învățători”. Au luat cuvântul starețul Melchisedec, C. Ifrim, din partea Fundațiilor Regale, Virgil Dobrescu, din partea Consiliului Județean, inspectorul școlar V. Găbureanu, P. Gheorgheasa, I. Radu, Savinescu, Stamate, Papuc etc. „Domnișoara Elena Creangă, vară primară a scriitorului, a vorbit despre ultimele zile și moartea lui Creangă”.

În final, cei prezenți au vizitat muzeul aflat în cancelaria școlii, care adăpostea obiecte rămase de la marele povestitor, fotografii, cărți și manuscrise.

Casa Ion Creangă în 1934 (colecția autorului)

²⁷⁰ „Reformatorul”, an XX, nr. 961, 14 martie 1937, p. 1.

Casa memorială Ion Creangă în ani '70 - '80 ai secolului XX
(colecția autorului)

Muzeul „Ion Creangă” la 1939

În curtea bisericii din Humulești, într-o încăpere a Căminului cultural ce purta numele marelui povestitor, preoții și învățătorii satului (n.n. preotul paroh Constantin Cosma și învățătorii Maria și Ioan Papuc și Elena și Ion Savinescu) au amenajat un mic muzeu dedicat celui mai mare fiu al satului, Ion Creangă. „Printr-o fericită împrejurare, muzeul se găsește tocmai pe locul unde a fost chilia în care minunatul povestitor a început să învețe buchile, încercând primele necazuri ale vieții de cărturar și primele strângeri de inimă pentru Smărândița”.

Cum arăta micul muzeu, ne povestește materialul din ziarul „Avântul”²⁷¹ care ne introduce cu imaginația în lumea lui Creangă: de cum ai intrat „dai de lavița pe care stătea turcește Moș Ciorpec cînd lucra cojoacele și harapnicile pentru humuleșteni. Pe laviță e pus ceaslovul vechi, unsuros și picurat cu ceară... Alături, în două «minee» găsești însemnări și semnături puse de povestitor. Și tot pe laviță, stă, la loc de cinste, «bedreagul» pe care Moș Ciorpec, «Ciorpecul dracului», își ajusta curelele, tîmînjînd din cînd în cînd pe ghidușul bălan (...). Un pomelnic din perete, scris cu litere slavone, pomenește de-un Ștefan și de-o Smaranda, care nu pot fi alții decât părinții lui Ion Creangă”. Ctitorul muzeului, învățătorul Ioan Papuc, a ridicat și un cuptor, cu vatră și horn, de care a legat la colț motoceii: „Ca să umple spațiul d-1 Papuc a împodobit odaia cu o haină de șiiac de care purtau negustorii humuleșteni, cămăși minunate, lucrute din in și lână țigae, de către gospodinele din Humulești și Pipirig și o sumedenie de cărți bisericești toate adunate din satul lui Ion Creangă”.

Inițiatorii muzeului, aflăm tot din material, doreau să mute toate exponatele în casa în care a copilărit marele povestitor. Vor avea însă de așteptat până în 1951.

Școala și biserica din Humulești, anii `30 (colecția autorului)

²⁷¹ „Avântul”, an XI, nr. 100, 2 septembrie 1939, p. 3.

Inaugurarea Monumentului Vânătorilor de Munte, la 29 iunie 1939

Pe 29 iunie 1939, în prezența regelui Carol al II-lea, a prim-ministrului Armand Călinescu, a altor miniștri și înalți demnitari civili și militari, a avut loc ceremonia inaugurării monumentului mausoleu, într-o atmosferă de „înaltă însuflețire și pe un timp admirabil, pe «Dealul Gol», lângă Cetatea ridicată de cavalerii teutoni, în care Ștefan cel Mare și plăieșii de mai târziu au lăsat urme adânci în paginile istoriei”, așa cum descria corespondentul ziarului „Avântul” ceremonia de inaugurare²⁷².

Vizita regală era anunțată pentru ora 11.30, Carol sosind cu trenul regal în gara Pașcani, unde a fost primit de Traian Ionașcu, Rezidentul regal al ținutului Prut, prefectul județului Neamț, locotenent-colonel Eugen Hociung, prefectul județului Baia, colonel Crețoiu, generalul Ștefan Ionescu, comandantul corpului 4 armată și alte oficialități civile și militare. Cu un alt tren a sosit premierul Armand Călinescu și ceilalți membri ai guvernului.

„Prima mașină care a deschis cortegiul a fost a d-lui prefect de Neamț. Pe tot drumul până la Tg. Neamț, M.S. Regele a fost întâmpinat de țărani îmbrăcați în frumoase costume naționale, de străjeri și străjere cu flori în mână, de autoritățile comunale și căminele culturale, care în urale nesfârșite au făcut o entuziasmată întâmpinare convoiului. La intrarea în Tg. Neamț, un mare arc de triumf pe care era scris «Trăiască M. S. Regele Carol II-lea». Pe trotuare și pe șoseaua până la monument erau în rânduri școlile primare, arcașii, primarii din întreg județul, căminele culturale și membrii gărzilor naționale în frunte cu d. căpt Șt. Gheorghiu - toți având în mână stegulețe iar în piept portretul M. Sale Regelui. La intrarea în Tg. Neamț și pe întreg traseul până la monument urale nesfârșite au izbucnit din miile de piepturi ale asistenței. La urcarea spre monument, buciumașii, urmași ai plăeșilor lui Ștefan în frunte cu pădurarii Loghin Apetroaie și Petre Munteanu-Țibucani au dat semnalul din buciume” (cultul personalității era deja o caracteristică a regimului Carol al II-lea).

La monument a fost întâmpinat de primarul orașului, avocatul Balan, și a primit raportul generalului Bădulescu, trecând în revistă Batalionul I de vânători de munte. După intonarea imnului regal, acesta a luat loc în tribuna oficială alături de premierul Armand Călinescu, Paul Teodorescu, ministrul Aerului și Marinei, mareșalul Palatului, dr. Marinescu, ministrul Sănătății, Eugen Titeanu, ministrul Propagandei, generalul Mihail, subsecretar de stat la ministerul Armatei, Traian Ionașcu, rezidentul ținutului Prut, Curtea militară a regelui, cu colonelul Filliti, adjutant regal și Blanu, directorul Siguranței statului.

După prezentarea drapelului de luptă a primului batalion, drapel ciuruit de gloanțe, a fost oficiat un parastas de către un sobor de preoți, primul vorbitor fiind generalul Bădulescu, comandantului primului batalion, care a spus printre altele că

²⁷² „Avântul”, an XI, nr. 177, 2 iulie 1939, p. 1.

de „aici plășii lui Ștefan cel Mare au făcut minunea din Cetatea Neamțului și de aici plecând plășii Principelui Moștenitor Carol au făcut minunea de la Tg. - Ocna. Socotim, Majestate, că Târgul Neamț care a fost reședința principală de întremare și pregătire a primilor Vânători de Munte nu și-a pierdut nici unul din darurile sale naturale și istorice, și de aceia respectuos ne îngăduim a crede că ar fi bine să se găsească aci modalitatea cultivării mai departe a acelui spirit militar care plutește în atmosfera Cetății Neamțului și a acestui monument. Și acum, domnule primar îți încredințăm acest monument la a cărui făurire atmosfera comunei Tg.-Neamț a contribuit atât de mult”.

A urmat cuvântarea regelui Carol al II-lea, care a adăugat că „aici, în Târgul Neamț, unde plutea încă amintirea plășilor lui Ștefan cel Mare s’a făurit acest admirabil instrument de luptă: Vânătorii de Munte”²⁷³.

Toate discursurile, ne informează corespondentul, au fost difuzate în oraș prin „instalații speciale făcute de direcția propagandei, pentru numerosul public care n’a putut pătrunde la monument”.

După discursuri, suveranul a mers spre locul de defilare, la poalele dealului, trecând în revistă veteranii primului batalion de vânători de munte și compania de onoare, în frunte cu generalii Bădulescu, Bălănescu, comandantul Brigăzii I-a mixtă de vânători de munte, Pantazi, Manoliu Gheorghe, comandantul Brigăzii a II-a mixtă de vânători de munte. A urmat dineul la Băile Oglinzi cu toți ofițerii și invitații, generalul Bădulescu a ținut un toast, la care a răspuns regele prin cuvintele: „Iubiți camarazi, ca în orice zi de adunare camaraderească, datoria noastră este să ne amintim înainte de toate de acei cari nu mai sunt în mijlocul nostru și primul nostru pahar, în tăcere și reculegere, să-l închinăm întru amintirea colegilor noștri, pieriți, cu entuziasm și avânt tineresc, care l-a dat întâiul Batalion de Munte, în luptele de la Târgul Ocna. (Asistența în picioare păstrează câteva clipe de tăcere). Camarazi! Sunt fericit că serbarea de astăzi coincide cu împlinirea a 25 de ani de la întemeierea acestui falnic batalion”.

Mai aflăm că a mai urmat o masă pentru 500 de nevoiași, după care regele împreună cu prefectul au plecat spre Piatra Neamț.

²⁷³*Ibidem*, p. 4.

Festivalul artistic al tineretului din raionul Târgu-Neamț²⁷⁴

La începutul lunii decembrie a anului 1958, Casa Culturii din Târgu-Neamț găzduia un festival raional al formațiilor artistice de tineret.

Din numeroasele formații și programe artistice, reporterul ziarului „Steagul Roșu” a remarcat doar câteva, evident cele care corespundeau prin prestația și programul lor directivelor de partid. De la Timișești, Brigada artistică de agitație, „alcătuită din tineri săteni și învățători (în care intră însuși președintele sfatului popular, tovarășul Vasile Iftime), a prezentat prin programul său aspecte din munca de agitație locală în problema transformării socialiste a agriculturii, felul cum au muncit unii agitatori, ce greutăți au întâmpinat, cum au combătut uneltirile chiaburilor etc. De sus, de la înălțimea scenei, artiștii amatori au răspândit încă o dată vestea cooperativizării complete a comunei lor”.

Un program asemănător, mobilizator și pro colectivizare au prezentat și brigăzile artistice de la Țibucani și Ghindăoani. „Vorbind de viața lui Constantin A. Rusu, a lui Gh. Gherasim și a altor colectivști, artiștii au îndemnat pe toți ceilalți țărani cu gospodărie individuală să le urmeze drumul. Brigada artistică de agitație din Ghindăoani s-a preocupat de «Ce e nou și ce e vechi în Ghindăoani» cu un program viu antrenant și plăcut în care au alternat versurile și melodiile. Brigada a

smuls spectatorilor furtunoase aplauze”.

Totuși, nu au lipsit dansurile populare aduse pe scenă de formațiile căminelor culturale din Răucești, Drăgănești și Bălătești, care au arătat că sunt „bine pregătite. Stăpânind mișcărilor și aducând pe scenă specificul jocului național din această parte a raionului, echipele de dansatori s-au bucurat de

un deosebit succes. Solistul dansator Dumitru Florea din Oglinzi care în același timp cânta la vioară și dansa o bătuță a fost răsplătit cu vii aplauze”. Nu au lipsit nici tinerii din Drăgănești care s-au prezentat cu o formație corală, apreciată de publicul care „a umplut până la refuz sala «Ion Creangă» de dimineață și până seara târziu”.

Și din zona Pipirigului au venit la festival „vreo 40 de coriști și două echipe de dansuri”, dar ceea ce a stârnit entuziasmul publicului a fost „echipa de dansuri formată numai din bătrâni. Pe moșu Ion Cordoneanu cu mustața și părul sur, pe

²⁷⁴ „Steagul Roșu”, nr. 1823, 4 decembrie 1958, p. 2.

moșu Alexandru Stănică i-am mai văzut pe scenă, dar acum la frumoasa sărbătoare a tineretului parcă strigau și jucau mai cu foc ca oricând”.

Nu puteau lipsi piesele de teatru dintr-un asemenea festival, astfel încât colectivele de la Păstrăveni și Răuceștii de Jos au prezentat piesa „Bărbatul fără opinci” de M. Leonard. „Piesa a fost interpretată bine, natural, având majoritatea personajelor bine alese. Dintre «actori» remarcăm pe Găină Ioan – în rolul lui Gheorghe, Maria Vasiliu – în rolul babei Dochia (de la Păstrăveni), pe Dumitru Stan, Constantin Mihalcea și Elena Ioniță (de la Răucești)”. Și cei de la Ghindăoani au prezentat piesa „Cum semeni așa culegi”.

Festivalul nu ar fi fost complet dacă pe scena sa nu ar fi evoluat și numeroși soliști vocali și instrumentiști, fiind remarcați Simion Ungureanu, din satul Oglinzi, Vasile Măriuca, din Răuceștii de Sus, Neculai Teodorescu, din Pipirig, și alții care „au completat în mod cât se poate de plăcut programul festivalului raional al tineretului din Tg. Neamț”.

Târgu-Neamț în jurul anului 1900
(colecția autorului)

Inaugurarea Casei de Cultură „Ion Creangă” Târgu-Neamț, în 1967²⁷⁵

Actualul edificiu al Casei de Cultură „Ion Creangă” Târgu-Neamț a fost inaugurat cu mare fast pe 24 decembrie 1967. Ziarul raional de partid „Steagul Roșu” a dedicat evenimentului un amplu material chiar pe prima sa pagină. La inaugurare au fost prezenți, pe lângă un public numeros, Leonte Răutu, membru al Comitetului Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., Ioan Ichim, prim-secretar al Comitetului regional Bacău al P.C.R., Ștefan Boboș, președintele Comitetului executiv al Sfatului popular regional, Dumitru Gheorghiu, membru supleant al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România, secretari și alți membri ai Biroului Comitetului regional de partid și ai Comitetului raional de partid Târgu-Neamț, reprezentanți ai organelor de

stat, organizațiilor de masă și obștești, regionale și locale.

Oaspeții au fost întâmpinați de către Valerian Ghineț, prim-secretar al Comitetului raional de partid Târgu-Neamț, care în cuvântul său a afirmat: „Casa de Cultură care se inaugurează astăzi, în preajma aniversării a 20 de ani de la proclamarea Republicii, este expresia grijii părintești a partidului pentru ridicarea nivelului material și cultural al poporului nostru. Noi asigurăm că vom face din acest edificiu un focar de răspândire în mase a culturii, la nivelul sarcinilor trasate de Conferința Națională a P.C.R. Aduc calde felicitări constructorilor care au muncit cu elan și spirit de răspundere la ridicarea acestui lăcaș, iar artiștilor amatori care îi vor urca scena le urez noi și noi succese în numele Biroului Comitetului raional de partid și al Comitetului executiv al Sfatului popular raional Tg. Neamț, adresez tuturor tradiționalul «**Bun venit în casa noastră nouă!**»”.

Panglica a fost tăiată de către Leonte Răutu, oaspeții fiind apoi invitați să semneze în cartea de onoare și să viziteze noul local de cultură. „Din foaierea primitor, dominat de un tablou al povestitorului din Humulești, s-a trecut în sala de expoziție. Aici, elevii Școlii de artă populară, sub conducerea Elisabetei și Gheorghe Gheorghiuță, cunoscuți creatori din partea locului, au sugerat cu mijloace specifice

²⁷⁵„Steagul Roșu”, nr.4629, 26 decembrie 1967, p. 1.

importanța turistică a acestui oraș și a împrejurimilor bogate în monumente ale istoriei, culturii și artei noastre, păstrătoare ale unor vechi și autentice tradiții populare. Au fost vizitate în continuare celelalte încăperi: frumoasa și bine înzestrata bibliotecă, sala de lectură, sălile rezervate cercurilor artistice, repetițiilor și altor activități. Explicațiile au fost date de Nicolae Ivancihin, secretarul Comitetului raional Tg. Neamț pentru cultură și artă”.

Programul a fost completat de un spectacol inaugural „deschis într-un decor de legendă, în sunete de buciume. Celor prezenți; salut românesc din Humuleștiul Moldovei străbune!”, așa au fost întâmpinați cei prezenți în sală. Spectacolul a cuprins formații de dansatori din Răucești, Brusturi și Bălțătești, urători de la Oglinzi sau capra de la Preutești.

Lipsa activităților de la Casa de Cultură „Ion Creangă” Târgu-Neamț

Nu, nu este un titlu care face referire la actualitate, ci o realitate constatată de reporterul ziarului „Ceahlăul” din iulie 1968. La doar 6 luni de la inaugurarea noii clădiri, activitatea culturală nu prea exista, deși pe hârtie erau numeroase activități propuse, însă asupra unora planau reale îndoieli că se vor desfășura. Totuși, directorul instituției, Nicolae Ivancihin, era optimist. La acea dată, activitatea era întreținută de „12 perechi de dansatori populari, formația de estradă, soliștii de muzică ușoară și noua formație de chitare electrice”. În afară de aceste activități, existau doar intenții enumerate de către director. Deși s-a dorit punerea în scenă a comediei *Opinia publică* a scriitorului Aurel Baranga, actorii fiind selectați din rândul cadrelor didactice, piesa nu a fost jucată pentru că repetițiile s-au lungit și a venit vacanța de vară „când au luat concediu și au plecat care pe unde au vrut”, așa cum afirma directorul. Nici înființarea unui cor nu a avut succes, cei doi dirijori desemnați „își pasează mereu răspunderea, eschivându-se de la solicitarea directorului casei de cultură, iar coriștii (...) sunt sublimi, dar lipsesc cu desăvârșire”.

O altă încercare de activitate era cea a unui cerc foto, unde se făceau înscrieri, dar activitatea ne spune corespondentul, va începe în „toamnă din lipsa mijloacelor materiale”.

Mai aflăm că și la Cercul de filatelie erau probleme, deși în programul săptămânal de activități figurau înscrieri încă din luna februarie, acesta nici nu era înființat, iar pentru Cercul de limba franceză erau doar 3 solicitări. Cauza acestei amorțeli culturale, ne spune reporterul, vine din „amatorismul și neseriozitatea multora dintre cei chemați să desfășoare o activitate organizată în cadrul formațiilor sau cercurilor Casei de cultură. Cauzele trebuie căutate și în lipsa unificării eforturilor cadrelor cu munci de răspundere în organizarea și coordonarea activităților artistice și distractive din localitate”. Vinovați pentru această stare de lucru sunt, în opinia reporterului, cei „chemați să-i apropie pe oameni de actul de cultură și care nu și-au îndeplinit îndatoririle”. Și tinerii ocoleau Casa de Cultură, pentru că „nu au găsit aici forma de activitate care să le mențină un interes permanent”.

Materialul se încheie cu speranța unui reviriment „atît de necesar în desfășurarea vieții cultural-artistice din Târgu-Neamț, fiindcă perspectivele conturate în momentul de față nu au deloc un aer îmbucurător”²⁷⁶.

²⁷⁶ „Ceahlăul”, nr. 131, 23 iulie 1968, p. 2.

Vremuri când teatrele naționale își inaugurau stagiunile la Târgu-Neamț²⁷⁷

Erau vremuri când teatrele naționale din țară își inaugurau stagiunile cu piese jucate pe scena Casei de Cultură „Ion Creangă” din Târgu-Neamț. Astfel de evenimente se întâmplau înainte de 1989, iar despre un asemenea eveniment descoperim dintr-un material publicat în „Ceahlăul”, din octombrie 1970, și apărut pe prima pagină a ziarului. Din știre aflăm că „duminică seara (11 octombrie 1970 n. n), la Casa de Cultură din Târgu Neamț, a avut loc un important eveniment cultural în semn de omagiu adus marelui povestitor Ion Creangă, un colectiv de actori al Teatrului Național «Vasile Alecsandri» din Iași a prezentat, în fața unui numeros public, piesa *Catifelei de la Humulești*, dramatizare de I. I. Mironescu după *Amintiri din copilărie*, inaugurând astfel noua stagiune teatrală 1970-1971.

La spectacol au participat tovarășii Ștefan Boboș, prim-secretar al Comitetului Județean Neamț al P.C.R., Ioan Angelescu, secretar al Comitetului Județean Neamț al P.C.R., Nicolae Acrișmăriței, șef de secție la Comitetul Județean Neamț al P.C.R., Dumitru Bîrlădeanu vicepreședinte al Consiliului Popular Județean, activiști ai comitetelor județean Neamț și orășenesc Târgu Neamț ale P.C.R., membri ai Comitetului Executiv al Consiliului Popular Orășenesc Târgu Neamț, reprezentanți ai Comitetului Județean pentru Cultură și Artă Neamț, ai organizațiilor de masă și obștești din localitate. Au fost prezenți, de asemenea, tovarășii Victor Clima, secretar al Comitetului Județean Iași al P.C.R., Cristian Chelaru și Ilie Dodea, șefi de secție la Comitetul Județean Iași al P.C.R., reprezentanți ai Comitetului Județean pentru Cultură și Artă Iași, un mare număr de ieșeni admiratori ai prestigioasei instituții de teatru din localitate, ziariști”.

Piesa a fost jucată de tinerii artiști ai Naționalului ieșean, remarcându-se „printr-o interpretare ireproșabilă, Petru Ciubotaru (Ionică), George Macovei (Oșlobanu), Dionisie Vitcu (Trăsnea), Adrian Tuca (Gîtlan), Liana Mărgineanu (Catrina) ș.a”.

Turneul de la Târgu-Neamț a cuprins spectacole jucate duminică, luni și marți, adică în zilele de 11-13 octombrie 1970.

²⁷⁷ „Ceahlăul”, nr. 820, 13 octombrie 1970, p. 1.

Filă din presa târgunemțeană de altădată

Una dintre sursele importante de documentare pentru istoria locală o constituie presa vremii. Am încercat să reconstitui istoria presei locale a județului Neamț, care va face subiectul unei cărți aflate în lucru. Până la apariția lucrării, care cuprinde perioada 1820-1940, o să redau mai jos publicațiile care au apărut în urbea de sub cetate în perioada 1820-1935.

Astfel, prima apariție publicistică și singura din secolul al XIX-lea a fost „**Nosograpful ospitalului Neamțu**”, editat între iulie 1877 și ianuarie 1878. Primul număr apare la 5 iulie. Editorii acestuia erau doctorii D. Ulle și M. Moscovici. Apariția era lunară, iar abonamentul anual era de 10 lei. Era tipărit la Tipografia județului Neamț, din Piatra Neamț²⁷⁸.

La începutul secolului al XX-lea, în 1906, apare revista „**Cetatea Neamțu**”, revistă bimensuală, cum apare în subtitlu, „menită a deștepta spiritul de solidaritate a tuturor cetățenilor nemțeni, independent de naționalitate, a realiza o unitate de vederi în acțiunea politică și a contribui la prosperarea economică a orașului Neamțu, emancipându-l de orice tutelă”, cu primul număr la 15 noiembrie 1906. Era scrisă de către I.V. Crețu, care era și editor. Un număr costa 10 bani, iar anual 4 lei. Este primul ziar tipărit la tipografia locală a evreului F. Ruckenstein²⁷⁹. A apărut până la 15 mai 1907. La sfârșitul primului deceniu al secolului XX, apare „**Revista școalelor de notari**”, revistă lunară, apărută între 1 iunie și 30 septembrie 1909. Anual, costa 3 lei, fiind condusă de I.N. Florescu și editată la tipografia lui F. Ruckenstein²⁸⁰.

În toamna lui 1912, apare ziarul „**Opinca și Ciocanul**”, ziar independent-umanitar, bilunar. A apărut între 5 și 25 noiembrie 1912, un număr costa 5 bani, iar anual 20 de lei. Era tipărit la Tipografia „Modernă” a lui Ilie Rozner²⁸¹.

În perioada neutralității apare ziarul „**Sentinela română**”, ziar popular bilunar editat sub îngrijirea unui comitet din care făcea parte și învățătorul humuleștean Constantin Bancea. Ziarul a apărut între 15 ianuarie și 15 februarie 1915. Un număr costa 5 bani, iar anual 4 lei. Din 1 februarie își va schimba titlul în „Plăieșul”, păstrând însă subtitlul. Va fi editat la început la Tipografia „Modernă” a lui Ilie Rozner, după care la tipografia lui F. Ruckenstein²⁸².

În ianuarie 1930, apare „**Cetatea Neamț**”, „foaie pentru ridicarea sătianului, scrisă pe înțelesul tuturor”. Prețul era de 5 lei. Apariția era lunară, director fiind avocatul I.V. Crețu. Din păcate au apărut doar două numere²⁸³.

²⁷⁸Publicațiunile periodice românești. 1820-1906, volumul 1, Editura Socec, București, 1915, p. 451.

²⁷⁹Ibidem, p. 125.

²⁸⁰Publicațiile periodice românești, 1907-1918, volumul 2, Editura Academiei RSR, București, 1969, p. 557.

²⁸¹Ibidem, p. 450.

²⁸²Ibidem, p. 616.

²⁸³Marian Petcu, *Istoria jurnalismului din România în date*, Editura Polirom, Iași, 2012, p. 503.

În 9 august 1931, apărea „**Glasul Neamțului**”, organ informativ independent de apărare a intereselor cetățenilor din Târgu Neamț. Era redactat sub conducerea unui comitet și editat la tipografia „Lumina”, a lui D. Abramovici. Prețul unui exemplar era de 1 leu²⁸⁴. În decembrie 1933, apărea „**Aurora**”, foaie enciclopedică săptămânală. A apărut până la 11 februarie 1934²⁸⁵.

„**Frontul Național**”, a fost o altă publicație interbelică apărută la 17 decembrie 1933, la Târgu Neamț, organ săptămânal de afirmare tinerească, apare variabil până la 11 februarie 1934. Un număr costa 2 lei, iar anual, 100 de lei. Director era Horia I. Gheorghită și era editat la tipografia Mănăstirii Neamț²⁸⁶.

„**Curierul**”, a fost tipărit între 24 iunie 1934 și 1 mai 1935. Ziarul era săptămânal și costa 1 leu, fiind tipărit la aceeași tipografie. Nu a apărut între 15 iulie și 23 septembrie 1934 și a avut o ediție specială în 18 octombrie 1934²⁸⁷.

Așadar, vorbim despre o viață publicistică săracă spre deosebire de alte orașe de provincie de aceeași mărime, cauza fiind și lipsa unei elite intelectuale și a unei activități culturale intense.

²⁸⁴ *Publicațiile periodice românești, tom V 1931-1935 partea 2*, București, Editura Academiei Române, 2012, p. 175.

²⁸⁵ Marian Petcu, *op. cit.*, p. 559.

²⁸⁶ *Ibidem*, p. 115.

²⁸⁷ *Idem, 1931-1935*, volumul 5, partea I, Editura Academiei Române, București, 2009, p. 389.

Pregătiri intense și... tergiversări nejustificate pentru sezonul turistic

În peisajul turistic, mănăstirile Agapia și Neamț ocupau un loc important. La Neamț, de exemplu, ne informează articolul, „în anul trecut (1966 n.n.) peste 80.000 de turiști au admirat monumentul de autentică arhitectură veche moldovenească, ctitorie a lui Petru Mușat, iar picturile de la Agapia ale marelui nostru Grigorescu au atras nu mai puțin de 3.700 oaspeți de peste hotare”. Despre cum se pregăteau cele două lavre de cultură și religie pentru un nou sezon turistic, ziariștii au vorbit chiar cu stareții acestora. La Neamț, arhimandritul Nestor Vornicescu relatează că „a fost asigurat un corp special de oameni bine pregătiți (licențiați) pentru primirea și ghidajul tuturor turiștilor. Muzeul Mănăstirii Neamț va fi deschis zilnic între orele 6 și 22, ghidajul fiind asigurat în schimburi. Pentru cei interesați, biblioteca Mănăstirii Neamț, cunoscută pentru manuscrisele sale și cărțile vechi de autentică valoare documentară, stă la dispoziția celor ce solicită acest lucru. În incinta mănăstirii în permanent se va afla un călugăr care va putea furniza turiștilor relații dintre cele mai diverse. În fața mănăstirii s-au amenajat și mărit spațiile verzi, s-au plantat trandafiri și alte plante ornamentale. Se preconizează amenajarea unui loc de parcare a mașinilor în fața oficiului poștal și un nou drum forestier care să ocolească complexul monument istoric, Mănăstirea Neamț, pentru a evita traficul mare de mașini auto ce transportă bușteni. Au fost pregătite 15.000 ilustrate colorate urmând ca încă pe atâtea să mai fie primite de la editură. Și în ce privește mărirea spațiului de cazare a existat preocupare. S-au amenajat în incinta Mănăstirii circa 80-100 paturi în camere de 1-2 și 3 persoane, iar pentru grupuri mari, două dormitoare de câte 15 paturi. Instalațiile sanitare au fost de asemenea, puse la punct”. O problemă era cea legată de amenajarea unei unități de alimentație publică, deoarece singura existentă în comună nu se afla pe traseul turistic.

Măsuri pentru noul sezon au fost luate și la Mănăstirea Agapia, unde a fost reorganizat și extins muzeul. „În prezent se lucrează la amenajarea a două noi săli, în prima sală să fie prezentate obiecte din secolele XVI—XVIII: scoarțe, broderii, ferecături, manuscrise și obiecte de cult. Cea de a doua sală va reuni opere ale lui Nicolae Grigorescu. Sala a treia va cuprinde broderii artistice în fir de aur și argint, ferecături, sculpturi și filigrane, în timp ce ultima sală a muzeului va fi închinată memoriei scriitorilor care au poposit și creat aici: Vlahuță. Caragiale, Delavrancea, Iulia Hasdeu, Duiliu Zamfirescu, Garabet Ibrăileanu, Topîrceanu, Calistrat Hogaș, Gala Galaction. În afara muzeului, la Agapia, va putea fi vizitată și casa în care a trăit Al. Vlahuță, întreținută și amenajată corespunzător. Și aici, la Agapia, s-au luat măsuri pentru mărirea spațiului de cazare, care numără în prezent circa 100 de paturi în incinta mănăstirii, în afara posibilităților largi de cazare în casele particulare din preajma mănăstirii²⁸⁸.

²⁸⁸ „Steagul Roșu”, nr. 4421, 23 aprilie 1967, p. 1-2.

Mănăstirea Neamț -1901-1915 (colecția autorului)

„Zilele Creangă” din 1971 și 1975 sau cum comuniștii îl elogiau pe Creangă mai bine decât capitaliștii actuali

În cele ce urmează, vom reda câteva amănunte despre „Zilele Creangă” din 1971 și 1975. Trebuie spus că prima ediție a „Zilelor Creangă” au avut loc în decembrie 1964, așa cum consemna ziarul „Scînteia” din 21 decembrie, dar debutul oficial a avut loc în 1969, sub denumirea de „Șezătoare la Humulești”. Organizatorii din acea perioadă erau Comitetul de cultură și educație socialistă al orașului Tîrgu-Neamț și Muzeul Memorial „Ion Creangă”. În acest material vom vorbi despre programul edițiilor din 1971 și 1975, program care se întindea pe mai multe zile și care era mult mai bogat și diversificat față de programele edițiilor recente, în special cea din 2018, ediție care s-a desfășurat într-un anonim total. Pentru a ilustra atmosfera celor două evenimente vom folosi articolele publicate de ziarul județean „Ceahlăul” din decembrie 1971 și 1975.

Din articolul publicat în „Ceahlăul”, din 21 decembrie 1971, aflăm că „într-o atmosferă sărbătorească, la Muzeul memorial «Ion Creangă» din Humulești s-au deschis ieri manifestările cultural-artistice organizate în perioada 20-26 decembrie, sub titlul generic «Șezătoare la Humulești» în memoria marelui scriitor. După un cuvînt de deschidere rostit de tovarășul Nicolae Ivancihin, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al orașului Tîrgu Neamț, tovarășul Gheorghe Bunghez, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, a vorbit despre *Locul lui Ion Creangă în spiritualitatea românească*”. Tot în prima zi a avut loc o emoționantă întâlnire a „copiilor din Humulești cu învățătorul Anton Grigoriu, nepotul povestitorului”.

Programul celei de a III-a ediții a mai cuprins: expoziția de artă plastică a pictorului Eugen Ispir „Locuri și amintiri din opera lui Ion Creangă”, spectacolele cu „Harap-Alb” (în realizarea Teatrului Tineretului din Piatra Neamț) și „Catiheții din Humulești” (Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași), șezătoarea literară „În lumea basmului”, concursul cu tema „Nică a lui Ștefan a Petrei”, o sesiune de comunicări științifice la care au participat prof. dr. doc. C. Ciopraga, prof. dr. doc. I. D. Lăudat, prof. dr. Augustin Z. N. Pop²⁸⁹.

Ediția din 1975 a marcat o relansare a manifestării cu un program mai bogat și cu mai multe instituții implicate în organizare. Din același ziar, aflăm, din articolul publicat în 20 decembrie 1975, că „Șezătoarea reprezintă, fără îndoială, unul dintre principalele evenimente culturale ale sezonului. «Cu atît mai mult pentru orașul Tîrgu Neamț — adaugă prof. Nicolae Ivancihin, președintele Comitetului orașenesc de cultură și educație socialistă — unde această săptămână încheie, practic, programul manifestărilor culturale din fiecare an. Reluată, de obicei, în ultima parte a lunii decembrie, Șezătoarea humuleșteană își propune să permanentizeze o nobilă tradiție culturală, tradiția întîlnirilor la izvoarele unei creații inegalabile, să aducă, în preajma Anului Nou, aerul de duioșie și optimism pe care îl respiră copilăria și opera lui Ion Creangă. Manifestarea își adaugă în acest an o nouă

²⁸⁹ „Ceahlăul”, nr. 1190, 21 decembrie 1971, p. 1.

dimensiune, atât prin diversitatea acțiunilor programate, cât și prin inițierea unor interesante concursuri de creație și interpretare artistică»”. Interesant este și programul acestei ediții pe care îl redăm:

„**21 decembrie**, ora 9 – deschiderea festivă, la Căminul Cultural din Humulești; „Întâlnire la Humulești“, program artistic pregătit de elevii Școlii generale „Ion Creangă“; pelerinaj la Muzeul memorial.

22 decembrie, de la ora 11 — la Casa de Cultură — Vernisajul expoziției de desene „Lumea copiilor”, organizată în urma concursului anunțat; Întâlnire cu poetul Corneliu Sturzu, de la editura „Junimea”; deschiderea expoziției de carte „Din opera și despre opera lui Ion Creangă“ .

23 decembrie, ora 17, la Căminul Cultural Humulești — șezătoare literară „Creangă, fiu al satului“; ora 18 — la Biblioteca orașenească — seară literară „Ion Creangă, clasic al literaturii române“; vernisajul unei expoziții de carte.

24 decembrie, ora 17 — la Casa de Cultură — seara literară „Humulești, satul copilăriei universale“, cu participarea unor cenacluri din județ.

27 decembrie, ora 17, la Casa de Cultură — „Ion Creangă în amintirile urmașilor“, întâlnire cu Mihai și Anton Grigoriu, strănepoți ai scriitorului.

28 decembrie, ora 10 – la Casa de Cultură — simpozionul „Permanența operei lui Ion Creangă“. Participă critici și istorici literari, scriitori, cadre didactice universitare. În continuare, un recital din opera lui Ion Creangă, care va fi susținut de actori ai Teatrului Național din Iași. În aceeași zi, la ora 17, vor fi anunțate rezultatele concursurilor de creație și interpretare organizate în cadrul „Șezătorii”²⁹⁰.

Se pare că până și comuniștii acordau o mare atenție culturii, chiar dacă astfel de manifestări aveau și accente propagandistice, în timp ce în prezent nu știm sau nu putem să facem din această manifestare un brand al locului.

²⁹⁰ „Ceahlăul”, nr. 2008, 20 decembrie 1975, p. 4.

Zilele Creangă în ultimii ani de comunism, 1986-1987

După cum am văzut, din decembrie 1969 se organizau anual manifestări dedicate marelui povestitor. Vom vedea în cele ce urmează cum s-au desfășurat acestea în anii 1986 și 1987. Între 12 și 14 decembrie 1986, a avut loc cea de-a XVII-a ediție a manifestării „Șezătoare la Humulești”. Deschiderea manifestărilor a avut loc vineri, 12 decembrie, la Casa memorială „Ion Creangă” din Humulești, programul primei zile cuprinzând reuniuni și evocări ale operei scriitorului „în întreprinderile și instituțiile orașului, în licee și școli generale, pe tema *Ion Creangă – un mare clasic al literaturii românești și universale*”, invitat al primei zile fiind strănepotul scriitorului, Anton Grigoriu. Cea de a doua zi, 13 decembrie, a fost marcată de vernisajul expoziției „Eroi ai operei marelui povestitor Ion Creangă”, cu lucrări ale membrilor cenaclurilor de artă plastică ale Casei pionierilor și șoimilor patriei Tg. Neamț, de întâlnirea cu redactorul Editurii „Ion Creangă”, Gheorghe

Zarafu, vernisajul expoziției de carte „Ediții ale operei lui Ion Creangă și simpozionul «Permanența operei lui Ion Creangă și locul ei în contextul literaturii naționale și universale»”, cu participarea unor critici și istorici literari din Iași și Piatra Neamț. Ultima zi a manifestării a avut în prim-plan festivitatea de premiere a laureaților Concursului de creație literară pentru elevi, „Ion Creangă”, aflat la a treia ediție și

organizat de către Consiliul de cultură și educație socialistă Tîrgu Neamț²⁹¹.

Ediția a XV-a, din 1987, debuta pe 11 decembrie, tot la Casa povestitorului din Humulești, printr-un spectacol susținut de către elevii școlii din Humulești. A doua zi, la Casa de Cultură a au avut loc vernisajul expoziției de desene „Eroi ai operei lui Ion Creangă”, semnate de Eugen Tatu, și recitalul „Nu știu alții cum sînt....”, cu fragmente din *Amintiri* și poveștile lui Creangă, în interpretarea actorului Constantin Bărliba, de la Teatrul „Ion Creangă” din București. Tot a doua zi, a avut loc simpozionul „Permanența operei lui Ion Creangă. Locul ei în contextul literaturii naționale și universale”, cu participarea scriitorilor invitați, simpozion prefațat de vernisajul expoziției de carte „Ediții ale operei lui Ion Creangă”. La Casa pionierilor și șoimilor patriei din Târgu-Neamț, a avut loc o întâlnire cu scriitorii Viniciu Gafița, de la Editura „Ion Creangă” și Constantin Chiriță.

Ultima zi a „Șezătorii la Humulești” a fost consacrată premierii câștigătorilor concursului de creație literară pentru elevi, „Ion Creangă”²⁹². Juriul,

²⁹¹ „Ceahlăul”, an XIX, nr., 2581, 13 decembrie 1986, p. 4.

format din Constantin Ciopraga, președinte, Vîniciu Gafița, Gavril Istrate, Adrian Alui Gheorghe, Constantin Bostan, Aurel Dumitrașcu, Nicolae Sava, Gheorghe Simon și Daniel Corbu, a acordat Marele premiu „Ion Creangă” pentru poezie lui Constantin Acozmei, de la Liceul „Calistrat Hogaș” Piatra Neamț și Marele premiu „Ion Creangă” pentru proză lui Cezar Mocanu de la CPSP Piatra Neamț²⁹³.

²⁹² *Idem*, an XX, nr. 2633, 12 decembrie 1987, p. 7.

²⁹³ *Idem*, nr. 2644, 19 decembrie 1987, p. 6.

Cândva, târgul era capitala poeziei românești. Despre colocviile de poezie de la Târgu-Neamț

În 1984, debutau la Târgu-Neamț *Colocviile de poezie*, o manifestare creată de poetul Daniel Corbu, pe atunci instructor de teatru și poezie la Casa de Cultură Târgu-Neamț. Despre ideea acestor colocvii, poetul își amintește că „Ajuns la Tg. Neamț, după ce ilustrul *Cenaclu de luni* fusese pulverizat, mi-a venit ideea întrunirii poezilor și criticilor literari tineri din întreaga țară. În carne și oase. Într-un oraș mic și frumos, vechi nod de căi cultural, unde s-a întâmplat să formăm o grupare poetică (Aurel Dumitrașcu, Gheorghe Simon, George Calcan, Radu Florescu, Nicolae Sava, Adrian Alui Gheorghe) sau, cum ușor exagerat spunea Laurențiu Ulici, *Școala de poezie de la Târgu-Neamț*. Așa s-a și fost făcut ca ei să sporească, în fiecare toamnă, poezia de la apa Ozanei și din mirificul ținut al Neamțului. Colocviile au fost un prilej extraordinar de intercunoaștere scriitoricească. Pe la întrunirile de la Târgu-Neamț au trecut cam toți poezii optzeciști. Moderatori au fost Laurențiu Ulici, Marin Mincu, Mircea Martin. Dacă au fost evenimente ieșite din comun? O groază! Riscuri erau peste tot și mai ales când era vorba de un fel de banchet (în sensul grecesc al vorbei!) al gureșilor poeți”²⁹⁴.

Dar să revenim la prima ediție, cea din 1984, așa cum era prezentată în paginile ziarului „Ceahlăul”. Ea a debutat pe 20 octombrie 1984 (sâmbătă), sub organizarea Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, C.J.I.C.P.M.A.M. și Casei de Cultură din Târgu-Neamț, inițiativa manifestării. Timp de două zile, scria „Ceahlăul”, manifestarea reunea „reprezenți ai tinerei generații: critici literari, redactori de edituri și reviste de cultură, sub forma unor interesante dezbateri și mese rotunde, șezători, spectacole de muzică și poezie etc.” Acțiunile au avut loc „atât la Casa de Cultură din localitate, cât și la Întreprinderea de volvatir, Școala generală „Ion Creangă” din Humulești, Liceul Industrial „Ștefan cel Mare”.

Organizarea la Târgu-Neamț a „Colocviilor de poezie” consacrate tinerei generații, fiind prima de acest gen din România, era justificată de „existența în orașul de la apa Ozanei, ca de altfel în întregul nostru județ, a unei mișcări literare interesante și fertile, a unui nucleu de talenți creatori care s-au afirmat cu deosebire în ultimii ani: Adrian Alui Gheorghe, Daniel Corbu, Aurel Dumitrașcu, Nicolae Sava, Gheorghe Simon, Radu Florescu, Mina Piăieșu, George Calcan și alții, trei dintre ei (Daniel Corbu, Aurel Dumitrașcu și Nicolae Sava) debutând deja editorial în cursul acestui an”.

Programul primei ediții era următorul:

Sâmbătă, 20 octombrie,

ora 10, Casa de Cultură – deschiderea manifestării; **ora 11**, Casa de Cultură-manifestarea – „Poezia patriotică și formarea conștiinței revoluționare a tinerei generații”; **ora 14**, Întreprinderea de volvatir: șezătoare; **ora 17**, întâlnire cu elevii de la Școala generală „Ion Creangă” Humulești și Liceul Industrial „Ștefan cel Mare”

²⁹⁴ <https://zch.ro/la-vanatori-neamt-cu-poetul-daniel-corbu/> (accesat la 10 februarie 2019).

din Tîrgu Neamţ; **ora 20**, Casa de Cultură: „Daţi-mi un trup, voi munţilor! – recital din lirica lui Lucian Blaga susţinut de actorul Constantin Ghencu de la Teatrul Tineretului.

Duminică, 21 octombrie,

ora 9, Casa de Cultură: recital de poezie patriotică. Creaţii originale în lectura poezilor invitaţi;

ora 11, Casa de Cultură: masă rotundă: „Noi dimensiuni ale poeziei patriotice româneşti actuale”; **ora 13**: pelerinaj la Pădurea de argint, Casa memorială „Ion Creangă”, Casa memorială „Veronica Micle” şi Muzeul „Mihail Sadoveanu”; **ora 16**, Casa de Cultură: închiderea manifestărilor²⁹⁵.

„Ceahlăul” din 27 octombrie 1984 concluziona aceste manifestări: „cele două zile de adevărată sărbătoare a poeziei tinere s-au încheiat cu dorinţa tuturor participanţilor ca, la Tîrgu Neamţ, *Colocviile de poezie* să capete o viguroasă tradiţie, prin mai largă lor deschidere tematică şi organizatorică (antrenînd, evident, şi Uniunea Scriitorilor), prin dezvoltarea modalităţilor de contact cu marea public”²⁹⁶.

Între 23—25 octombrie 1987 avea loc cea de a IV-a ediţie a *Colocviilor de poezie*, „manifestare care s-a impus ca un reper în viaţa noastră literară, reunind poeţi şi critici literari din întreaga ţară. Ca şi la ediţiile precedente, organizarea Colocviilor beneficiază de contribuţia şi colaborarea C.J.C.E.S. Neamţ²⁹⁷, C.J.I.C.P.M.A.M., Comitetul Judeţean al U.T.C., Uniunea Scriitorilor din R.S.R. şi, bineînţeles, ale Casei de Cultură din Tîrgu Neamţ, iniţiatoarea acestor reuniuni”.

Un argument al existenţei acestei manifestări, scriau cei de la „Ceahlăul”, îl reprezintă prezenţa „unui nucleu de tineri poeţi, alcătuiind ceea ce tot mai mulţi comentatori ai fenomenului literar au numit „şcoala de poezie de la Tîrgu Neamţ”, şase dintre ei debutând în volum în ultimii trei ani.”²⁹⁸ În oraşul de pe Ozana, „lunar, se organizează *Salonul de poezie*, activitate intrată deja în conştiinţa iubitorilor de frumos, care facilitează cunoaşterea «pe viu» a literaturii române actuale... Un critic literar spunea că Tîrgu Neamţ este în prezent oraşul cu cei mai mulţi scriitori la mia de locuitori (numai în ultimii 3 ani s-au înregistrat 8 apariţii editoriale). Astfel, a fost posibilă iniţierea şi organizarea la Tîrgu Neamţ a *Colocviilor de poezie*, manifestare unică în ţară, adevărată sărbătoare a poeziei româneşti”²⁹⁹.

²⁹⁵ „Ceahlăul”, 2469, 20 octombrie 1984, p. 7.

²⁹⁶ „Ceahlăul”, 2470, 27 octombrie 1984, p. 7.

²⁹⁷ Comitetul Judeţean de Cultură şi Educaţie Socialistă.

²⁹⁸ „Ceahlăul”, an XX, nr. 2625, 17 octombrie 1987, p. 4.

²⁹⁹ *Idem*, nr. 2626, 24 octombrie 1987, p. 4.

Ediția din 1987 a cuprins în programul ei dezbateri, șezători literare, întâlniri cu publicul cititor din întreprinderile orașului și din școli, sub genericul „Actualitatea poeziei, poezia actualității“, cu participarea criticilor literari, Marin Mincu, Laurențiu Ulici, Gheorge Grigurcu, Al. Călinescu, Mihai Dinu Gheorghiu, Al. Cistelecan și a tinerilor poeți Ion Mircea, Liviu Ioan Stoiciu, Florin Costinescu, Ion Mureșan, Dan David, Nicolae Băciuț, Lucian Vasiliu ș.a. Ultima zi a manifestării a prilejuit acordarea premiului *Colocviilor de poezie* pentru cea mai bună apariție în volum, poetului Adrian Alui Gheorghe, pentru debut în volumul „Poeme în alb-negru”³⁰⁰.

În 27 octombrie 1989, debuta cea de a VI-a ediție, cu participarea a numeroși poeți și critici literari din județul Neamț și din țară. „Temele actualei reuniuni sînt: «Tînărul scriitor și realitatea socialistă a patriei» și «Existență și scriitură», dezbaterile fiind găzduite la sediul Centrului de creație și cultură socialistă «Cîntarea Romîniei» din Tîrgu Neamț. Programul manifestării este completat de șezători literare și întâlniri cu oameni ai muncii din unitățile economice ale orașului, cu elevi, pelerinaje la muzeele și casele memoriale din zonă. Publicul prezent a asistat la un recital de versuri în lectura participanților, între care Dumitru Chioaru, Aurel Dumitrașcu, Emil Nicolae, George Vulturescu, Adrian Alui Gheorghe, Constantin Hrehor, Dumitru Păcuraru, Bianca Marcovici, Ion Pinte, George Calcan, Nicolae Sava, Daniel Corbu ș.a. Recitalul de poezie „De dragoste de cuvinte”, din creația lui Nichita Stănescu, prezentat de un grup de actori de la Teatrul din Satu Mare, pelerinajele la casele memoriale din zonă și decernarea premiilor acordate volumelor de debut „Frontiera dintre cuvinte” de George Vultur și „Cuvânt înainte” de Cristian Popescu au completat ediția, relansându-i ambițiile și sugerându-i totodată noi teme de abordat.³⁰¹

³⁰⁰ *Idem*, nr. 2667, 31 octombrie 1987, p. 4.

³⁰¹ *Idem*, nr. 2731, 28 octombrie 1989, p. 8; nr. 2732, 4 noiembrie 1989, p.3.

Într-un interviu, inițiatorul acestor colocvii, poetul Daniel Corbu, își amintea că „s-au citit aici cele mai dure, subversive poeme, refuzate oricând de cenzură, au fost rostite discursuri libere despre condiția scriitorului și despre o altfel de angajare decât cea impusă de ideologia comunistă. Din această cauză, ediția din 1988 a fost interzisă înainte cu câteva ore de a începe. Dar nimic nu se compară cu entuziasmul tinereții! Am continuat colocviile până la ediția a X-a, în 1993, când am considerat că ele și-au făcut datoria ca mod de rezistență intelectuală față de imbecilitățile sistemului politic, dar și ca identificare a generației la nivel teoretic, prin conferințele sau discuțiile de vădită seriozitate și responsabilitate intelectuală. Îmi place să cred că întrunirile de care vorbim au marcat orice participant, care le-a asimilat unui romantism tineresc de bună calitate³⁰².

³⁰² <https://zch.ro/la-vanatori-neamt-cu-poetul-daniel-corbu/> (accesat la 25 martie 2019).

Capitolul IV

Viața religioasă

Biserica din cartierul oierilor transilvăneni, „Sf. Nicolae” din Țuțuieni

Biserica „Sf. Nicolae” din Țuțuieni a fost construită în perioada 1835-1839, prin eforturile localnicilor în frunte cu Dumitru Jitiu, Toma Posa, Ion Pricop și alții, biserică fiind sfințită la 3 decembrie 1839 de către protoiereul Grigore Buțescu.

Deoarece era din lemn, biserica avea nevoie de reparații repetate, cea mai importantă fiind cea din 1877, când a fost reparat acoperișul și a fost tencuită din nou. Noul preot paroh, Vasile Enăchescu, nemulțumit de felul în care se afla biserica, a făcut o adresă către Primărie arătând că „biserica dacă mai rezista 2-3 ani”. Plângerea mai era semnată de către cei trei epitropi și învățătorii Ioan Bradu și Vasile Bumbea. Noua biserică a început a se ridica din piatră, în 1882, când protoiereul de Neamț, Nicolae Conta, a sfințit locul unde avea să se înalțe noua biserică³⁰³.

Construcția proiectată de către arhitectul orașului, Alexandru Constantinovici, în stil bizantin, treflat, a fost sfințită la 16 august 1887 de către Prea Sfințitul Arhiepiscop Dosoftei Periețeanu-Botoșăneanu, vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Din documente aflăm că suma totală pentru ridicarea și pictarea bisericii a fost de 25.000 de lei, din care 6.000 de lei dați de enoriași, 2010 de lei fiind ajutorul Primăriei, 1800 de lei de la cutia milei și din vânzarea materialelor de la fosta biserică și 12.500 de lei strânși din donații ale creștinilor din oraș și alte localități. În anul 1891, biserica avea 150 de enoriași, pentru ca, după 1894, odată cu reorganizarea parohiilor, când a devenit centrul parohiei a III-a, având în subordine bisericile Sf. Ilie și Sf. Haralambie, să aibă 336 de enoriași.

Până în 1929, paroh a fost Vasile Enăchescu, fiind urmat de Grigore Hoge, Ioan Murariu și C. Boca. În timpul preotului Hoge este introdus curentul electric în biserică, iar preotul Murariu face unele reparații, curăță pictura cu ajutorul pictorului N. Lefteriu, ucenic al lui Grigorescu și construiește gardul exterior³⁰⁴.

Preotul Hoge a păstorit până în 1952, fiind urmat timp de 25 de ani de către preotul Ioan Muraru. Actualul paroh este preotul Stelian Cramba.

³⁰³ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 371.

³⁰⁴ Vrânceanu Vasile, *Călător prin orașul Târgu Neamț de altădată și de astăzi*, vol II, pp. 110-111.

Biserica satului lui Creangă

Biserica „Sf. Nicolae” din Humulești, acolo unde Ion Creangă fost botezat și a cântat pentru prima dată «Îngerul a strigat», înainte de Paște, a fost începută în anul 1766 și sfințită la 9 martie 1776 de către Gavril Calimahi, mitropolitul de atunci al Moldovei. În anul 1835 a fost refăcută prin grija Mănăstirii Neamț. După 1895, odată cu revenirea satului la Târgu Neamț, s-a pus și problema ridicării unei noi biserici, fiind astfel constituit un comitet format din arhimandritul Kiriac Nicolau și preoții Ioan Possa, Vasile Foța și Vasile Enăchescu. Sfințirea locului a fost săvârșită în anul 1897 de însuși mitropolitul Narcis Crețulescu, biserica fiind ridicată din cărămidă pe temelie de piatră, în formă de corabie, în stil romanic cu două turle.

La 7 martie 1902, episcopul prezenta o dare de seamă asupra fondurilor adunate, din care rezulta că a fost strânsă suma de 14.939,69 de lei, din păcate insuficientă pentru a duce la bun sfârșit lucrarea. Proiectul întocmit de arhitectul Petru Lipițer se ridica la suma de 19385,05 lei, așa că abia în 1908 sunt terminate lucrările și a avut loc și sfințirea bisericii. Pictura a fost executată de către Ioan Luchian, nepotul lui Ștefan Luchian, marele pictor. La ceremonia de sfințire din 11 noiembrie 1908 a participat mitropolitul Moldovei, Partenie Clinciu, protopopul județului Neamț, Gheorghe Popovici și toți preoții de la bisericile din oraș, paroh fiind, Vasile Foța³⁰⁵. După război, biserica pierde suprafața de 24 hectare și 54 de arii expropriată și dată celor care au luptat pe front³⁰⁶. În 1931, când sunt efectuate mici reparații, este introdusă lumina electrică, iar după război, în 1949, sunt făcute ale mici reparații. Vechea biserică din lemn a fost dăruiată locuitorilor satului Șoimărești. Biserica din Humulești a cunoscut noi lucrări de reparații în 1931 și 1964, sub conducerea preotului paroh, Constantin Cosma. Înainte de-al Doilea Război Mondial a fost introdus curentul electric, iar în trapeza bisericii, preotul Cosma a înființat Căminul Cultural și Muzeul „Ion Creangă”. În 1938, parohia a cumpărat o casă în centrul satului. În curtea bisericii se afla și cimitirul, mutat apoi în țarina satului, după aceea fiind mutat. pe la 1890. din cauza depărtării de sat și adus în noua locație unde a fost împrejmuit cu 80 de nuci.

Preoții care au slujit la această biserică din 1775 și până în prezent au fost următorii: în 1775, preoții Vasile Chirilă și Vasile Humă, ajutați de diaconii Teodor Humă și Isachi. Între 1835 și 1942, preoții I. Humulescu, cel care a făcut școala din tinda bisericii, Teofan Foța, paroh din 1854 și până în 1894, urmat de fiul său, Vasile Foța, între 1894 și 1926, care era fiul Smărăndiței. A urmat Ioan Petrescu pentru o scurtă perioadă, apoi Constantin Cosma până în 1983. Acesta a fost urmat de fiul său, Neculai Cosma, alături de preotul Mihai Vizitiu care a slujit până în 1998. Pe 1 noiembrie 2015, în timpul preotului paroh Vasile Cojocar, biserica este resfințită în prezența Mitropolitului Moldovei și Bucovinei, Înaltpreasfințitul Teofan. În prezent, preot paroh este Lucian Plugaru.

³⁰⁵ Cosma C. Nicolae, *Istoria vieții bisericesti a orașului Tg. Neamț-teză de licență*, Sibiu, 1977.

³⁰⁶ „Monitorul Oficial”, nr. 179, 10 noiembrie 1920.

Biserica „Sf. Gheorghe”, singura biserică de patrimoniu din Târgu-Neamț

„Sf. Gheorghe” este prima biserică ridicată din piatră din orașul Târgu-Neamț, a cărei construcție a avut loc între 1800 și 1808 prin contribuția negustorilor din familia Brașoveanu. Pisania, datată 31 august 1832, atestă ridicarea construcției de către Chiriac Brașoveanu, Smaranda Brașoveanu, fiul lor Costache, Dumitru Sfetcu și a psaltului Ioan, dar și de alți binefăcători, așa cum sunt amintiți în pomelnicul ctitorilor, din 9 septembrie 1849. Pictura interioară a fost realizată prin cheltuiala psaltului Ioan, la 1822. Catapeteasma, lucrată din lemn de tei, este poleită cu aur. În 1852, biserica era deservită de patru preoți, un diacon și trei cântăreți. În marele incendiu din 1864, când au ars numeroase case din oraș, biserica a rămas și ea fără acoperișul mistuit de flăcări. Lucrările de refacere a acestuia au durat trei ani de zile. În 1865, preot paroh era Vasile Atanasiu, ca peste șase ani, în 1871, acest post să fie deținut de Vasile Resmeriță. Biserica a avut și proprietăți pe urma cărora realiza venituri. Printre acestea se afla o grădină situată în vecinătatea bisericii, dar și moara Brașoveanului, de la care obținea un venit anual de 2.784 de lei și moara Blănăresei, cu un venit de 690 de lei anual.

O situație neobișnuită în istoria acestei bisericii o întâlnim la 1876, când, pentru că au rămas fără preot paroh, enoriașii obțin hirotonirea ca preot a diaconului Dumitru Răsmeriță. În 1886, prin decret, primește donația făcută prin testament de către Catinca Economu, constând dintr-o moară cu trei pietre în valoare de 20.000 de lei³⁰⁷. La sfârșitul secolului al XIX-lea, biserica mai avea doar 54 de enoriași, iar la reorganizarea parohiilor din 1894, Biserica Sf. Gheorghe este subordonată Bisericii Sf. Ilie, preot fiind Nicolae Marcoci. La începutul secolului al XX-lea, în 1907, au loc noi lucrări de reparații, iar din anul 1941 este instalată lumina electrică, prin cheltuiala enoriașului Costea Ivanof. În perioada 1939-1942, preot paroh fiind C. Andoni, biserica se afla „aproape în stare de ruină, fiind nevoie de reparațiuni radicale, mai cu seamă la acoperiș și tencuială”³⁰⁸.

În 1947, au loc noi lucrări de renovare, iar începând cu anul 1959, s-au făcut lucrări de restaurare după devizul aprobat de Departamentul Cultelor și Direcția Monumentelor Istorice. După 1990, devine parohie și încep ample lucrări de restaurare și consolidare, sub îndrumarea inginerului Stroe de la Direcția Monumente Istorice București³⁰⁹. Toate aceste lucrări au fost finalizate în vara anului 1996, iar biserica a fost sfințită de către Preasfințitul Părinte Episcop de Huși, Ioachim Vasluiuanul, delegatul Preafericitului Părinte Daniel, pe atunci Mitropolit al

³⁰⁷ „România liberă”, an X, nr. 2628, 8 mai 1886.

³⁰⁸ Vrânceanu Vasile, *Călător prin orașul Târgu Neamț de altădată și de astăzi*, vol II, p. 107.

³⁰⁹ <https://sfgheorghetgneamt.mmb.ro/13425-scurt-istoric> (accesat 20 ianuarie 2019).

Moldovei și Bucovinei, paroh fiind preotul Munteanu Constantin care slujește și în prezent.

Biserica „Sf. Gheorghe”
(<http://monumenteneamt.ro/biserica-sf-gheorghe-3>)

Biserica „Sf. Ilie”, construită de breasla cârciumarilor

Biserica „Sf. Ilie”, a fost construită de breasla cârciumarilor, pe locul cârciumii lui Alexandru Teohari. Acesta dorea să ridice o cârciumă nouă, dar într-o noapte, spune tradiția orală, i s-a arătat în vis Sf. Ilie care i-a cerut să-i ridice o biserică. Astfel, temelia a fost pusă în 1837, iar cinci ani mai târziu, la 30 ianuarie 1842, a fost sfințită³¹⁰. În 1864, în Săptămâna Mare, miercuri, la ora 4 dimineața, un incendiu a izbucnit din cauza trăsnetului și a cuprins toată Ulița veche, a ars acoperișul și s-au topit clopotele. Enoriașii au contribuit la refacerea bisericii, dar cel mai mult a dat Ion Alexandru Teohari, fiul ctitorului respectiv 300 de galbeni.

Biserica are planul treflat cu două turnuri circulare, iar catapeteasma este în stil baroc, poleită cu aur³¹¹.

Interesant este că, în Statistica târgurilor din 1852, biserica apare cu numele de „Trei Ierarhi”, iar din 1853 cu cea de „Sfântul Ilie”. Tot în acea perioadă, slujitorii acesteia erau preoții Costache Nicolau și Iacob Mihăilescu, fiind ajutați de un diacon și trei dascăli. În urma marelui incendiu din 1864, a ars acoperișul, dar enoriașii s-au mobilizat și au donat bani pentru refacerea bisericii astfel: Ioan Alexandru Teohari, „suma de 300 galbeni, Maria Paharniceasa Vasiliu, născută Petrovici, 100 galbeni, căpităneasa Safta Câteoae, 100 galbeni”³¹².

În anul 1877, i se face o reparație capitală prin grija enoriașilor care susțin financiar această lucrare, cele mai mari contribuții venind de la Primăria orașului care a dat 400 de lei, 300 de galbeni de la „o persoană al cărei nume a rămas secret”, 100 de galbeni de la Ioan Alexandru Teohari și Ioana sulger Chiriac Fasolă și alți enoriași cu 50 de galbeni. Paroh a fost, mult timp, preotul Vasile Ionescu³¹³.

În anul 1894, biserica a trecut în subordinea bisericii „Sf. Nicolae” din Țuțuieni, redevenind parohie proprie în 1909. Un nou incendiu, din noaptea de 22 spre 23 martie 1910, a condus la distrugerea unui turn, refăcut însă de către enoriași în scurt timp³¹⁴.

Înainte de-al Doilea Război Mondial, biserica este racordată la curent electric, în timpul preotului Gh. Maxim, fost protoiereu. Până la 1940, biserica era una dintre cele mai bogate din oraș dacă avem în vedere proprietățile pe care le deținea: o casă în str. Ștefan cel Mare, închiriată ca prăvălie, o casă în strada Radu Teohari, închiriată pentru locuință, casa Mihăilescu de lângă Grădina publică, grădina Savin din Pometea și locul din fața bisericii. În 1941, preot paroh era Gh. Bejan, iar biserica avea ca filiale Bisericile „Sf. Gheorghe” și „Sf. Haralambie”.

³¹⁰ <https://sfilietgneamt.mmb.ro/> (accesat 3 februarie 2019).

³¹¹ Vrânceanu Vasile, *Călător prin orașul Târgu Neamț de altădată și de astăzi*, vol II; pp. 107-108.

³¹² Cosma C. Nicolae, *op. cit.*, p. 56.

³¹³ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 375.

³¹⁴ <https://sfilietgneamt.mmb.ro/> (accesat 3 februarie 2019).

Între 1977 și până în 2008 a fost preot paroh Constantin Mosor, în timpul căruia, în 1980, este realizată o nouă pictură murală de către pictorul Dimitrie Bănică, urmat apoi de Ionesei Irineu³¹⁵.

În pridvor sunt înmormântați ctitorii: Alexandru Teohari cu soția Ioana, rude ale acestora și fiul lui Ioan Alexandru Teohari, Petru, mort prematur. În prezent, preoți la această biserică sunt Ionesei Vasile și Luca Constantin.

Biserica „Sf. Ilie”

<https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/sarbatoare-la-biserica-sfantul-ilie-din-targu-neamt-93281.html>

³¹⁵ Vrânceanu Vasile, *op. cit.*, pp. 108-109.

Biserica „Sf. Voievozi Mihail și Gavril” din Pometea

Biserica „Sf. Voievozi Mihail și Gavril” este una dintre cele mai vechi biserici din oraș, construită în apropierea unei foste biserici catolice (despre acestea într-un material viitor). A fost sfințită la 25 martie 1857. Construită inițial din piatră, cu trei turnuri, la refacerea ei, din 1899-1900, a rămas fără turnuri. La reparația din 1941, preotul paroh Radu Teodorescu i-a adăugat un turn. Printre preoții parohi s-au numărat Costachi Borcescu, Gh. Bejan, Haralambie Marcoci, Radu Teodorescu – primul preot teolog la această biserică.

Amintită în „Catagrafia” de la 1820, se afla într-o situație de degradare, așa cum reiese din documentul „Isprăvniciei Neamțului” din 1834, conform căruia epitropii bisericii au luat piatră din zidăria Cetății Neamț pentru a „preface biserica”. Reconstrucția bisericii a început chiar în același an și s-a încheiat în 1837, fiind sfințită în 1838, în prezența arhiereului Meletie Racoviță. În acea perioadă, preot era Kiriac, urmat de preotul Constantin³¹⁶. În 1867, biserica era deservită de preoții Costachi Borcescu, Ioan Stan și Manolachi Ciudin. Atunci când, în 1890, Pometea a revenit la Târgu-Neamț, s-a ridicat problema bisericii care avea acoperișul în pericol de prăbușire. Abia pe la 1900 lucrările de refacere a acoperișului au fost încheiate, fiind construit pridvorul și pictat interiorul de către pictorii Vasile Muraru și Vasile Vodă, în timpul preotului paroh Haralambie Marcoci. Din lipsă de fonduri s-a renunțat la refacerea turelor și a bolților de cărămidă, încheind plafonul din lemn sub forma unui arc de cerc, iar deasupra acoperișului, pentru estetică, s-a construit o turlă falsă din lemn, deasupra pronaosului, terminată cu un acoperiș din tablă în formă de clopot³¹⁷.

În anul 1938, în timpul preotului paroh Radu Teodorescu (1936 – 1987), se repară din nou acoperișul și se construiește o nouă turlă falsă, de data aceasta pe naos, iar biserica este acoperită în totalitate cu tablă zincată. La 1940, se face instalația pentru lumina electrică, însă în 1944, armatele sovietice eliberatoare devastează biserica, icoana Maicii Domnului păstrând încă urme de gloanțe. În 1946, este refăcută și pictată, pentru ca, în 1981, să aibă loc noi lucrări de întreținere, urmate în anii 1987-1989 de noi lucrări de consolidare. După 1990, au loc ample lucrări de consolidare în timpul preotului paroh Ioan Dogariu, fiind pictată biserica de către pictorul Mihai Chioaru. Biserica a fost sfințită la 12 iunie 1994, de către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, pe atunci Mitropolit al Moldovei și Bucovinei. Păstori sunt preoții Dogariu Ioan și Dogariu Horațiu Ioan.

³¹⁶ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 369.

³¹⁷ <https://sfvoievozi.mmb.ro/1580-scurta-monografie-parohiei> (accesat la 20 februarie 2019).

Biserica „Sf. Voievzi Mihail și Gavril”
(sursa: ziardepiatraneamt.ro)

Viața religioasă a populației catolice din Târgu-Neamț

În perioada medievală, în Târgu-Neamț a existat, pe lângă majoritari, și o populație săsească. Aceștia se ocupau cu meșteșugurile, dar și cu negustoria și agricultura. Prima atestare documentară a sașilor la Neamț este din 12 martie 1437, într-un document ce amintește de „Văratul lui Giurgiu, unde au fost viile sașilor”.

Prima statistică a sașilor la Neamț o avem de la abatele Quirini, din anul 1599, care ne spune, în notițele sale de călătorie, că erau 74 de familii de catolici cu 383 de suflete, aceștia având și două biserici deservite de un preot sas. Prima mențiune a unei biserici catolice la Neamț datează din 1595-1596, în însemnarea călugărului franciscan Francesco Pastis din Candia. La 1599, Bernardino Quirini, care era în trecere prin Neamț, găsește cele două biserici catolice din lemn, deservite de un preot sas de 70 de ani.³¹⁸

La începutul secolului al XVII-lea, viața religioasă de rit catolic era în impas, așa cum este de părere și Ioan Argento, la 1603, fiind „cu puțină a se sluji biserica, preotul bătrân avînd grijă de două biserici de lemn, iar catolicii erau puțini”³¹⁹. Situația se înrăutățește, așa cum observă și misionarul Paolo Bonicio din Malta, care, vizitînd Neamțul pe la anul 1633, nota despre comunitatea catolică de aici: „că are vreo 20 de case, cu o biserică fără preot, pentru că nu au nici o posibilitate de a-l întreține”³²⁰.

În timpul domnitorului Vasile Lupu, catolicii mai aveau o singură biserică, așa cum este descrisă de Petre Bogdan Baksici, la 1643: „o biserică lungă de lemn, de 18 pași și largă de 8 pași, fără preot (...). În fața bisericii se află o clopotniță cu două clopote, iar împrejurul bisericii se află un cimitir (...). Sunt 63 de catolici pentru împărțășanie și 29 de copii, toți sași”³²¹.

În 1646, Marco Bandini vorbește și el despre aceeași biserică din „lemn pe o temelie de piatră în locul în care fusese mai înainte o capelă cu hramul Înălțării Sfintei Cruci, aceasta năruindu-se, o matroană săsoaică, Sofia, a construit în același cimitir o biserică nouă și mai mare, cu hramul Șfântului Nicolae, care a fost terminată de tot în anul 1629”³²². Bandini spunea că mai erau 48 de catolici. Un raport al nunțului din Polonia, din anul 1676, spune că „toți catolicii din Tîrgul Neamț au fugit”³²³. În 1654, un misionar iezuit găsește o „biseriçuță din lemn cu câteva case de catolici, fără preot”³²⁴.

În 1661, imediat după epidemia de ciumă din 1660 care a secerat numeroase vieți în Moldova, Vlas Koicevic găsea încă biserica din lemn, dar și 109 suflete

³¹⁸ *Călători străini despre țările române, vol. IV*, Editura Științifică, București, 1972, pp. 38-39.

³¹⁹ *Ibidem*, p. 72-73.

³²⁰ *Idem*, vol. V, Editura Științifică, București, 1973, p. 16.

³²¹ *Ibidem*, p. 241.

³²² *Ibidem*, p. 324.

³²³ Emil Dumea, *Istoria Bisericii Catolice din Moldova*, Iași, 2017, p. 77.

³²⁴ *Călători...*, vol. V, p. 508.

rămase după ciumă. Biserica era în continuare fără preot, dar în trecut a „slujit preotul Elias din ordinul minoriților observanți din Bosnia (...)”³²⁵.

Totuși, la 1670, când Francesco Maria Spera poposea la Neamț (Nempsi Villa), biserica era deservită de un diacon ce slujea celor 35 de catolici³²⁶. Informația este oarecum contradictorie, dacă o coroborăm cu cea prezentată de misionarul Giovanni Battista del Monte Santa Maria, care, tot în 1670, spune că cele 10 case de catolici nu au preot, iar biserica „este din lemn, cu un altar; are potir și o cruce de argint, odăjdii de altar vechi și rupte, dar are și o vie la Cotnari care era ținută de sătenii de acolo”³²⁷.

În 1682, Antonio Angelini din Campi spunea că „biserica e din lemn cu două clopote; sunt trei case de catolici (...) slujește părintele misionar din Baia odată pe lună, și atunci când este chemat. Via este acum distrusă”³²⁸.

În 1688, Francesco Renzi, trimis al Congregației de Propagandă Fide în Moldova, întocmește o informare în care precizează că la Neamț este o biserică catolică „de lemn, cu clopotele sale și cu odăjdii. Catolicii din aceasta sunt în munți”³²⁹. În raportul din 1691 către propagandă despre situația din Moldova, misionarul minorit Francesco Antonio Renzi informa că la Neamț este o „biserică de lemn, fără clopot și obiecte de cult; sunt cam cinci familii de catolici”³³⁰.

La 1695, apare o ultimă relatare despre această biserică, făcută de către preotul Ioan Bercus, care consemnează că la Neamț „există o biserică catolică din lemn care e pustie [...]. Nu sunt mai mult de 3 sau 4 case de catolici, care înainte erau foarte mulți și cu vază”³³¹. La începutul secolului al XVIII-lea, în zona Neamțului, s-au stabilit foarte mulți negustori de origine armeană și, în dorința lor de a avea un locaș de cult propriu de rit ortodox armeano-gregorian, au cumpărat, de la puținii catolici rămași, biserica rămasă în paragină.

În perioada interbelică, este amintită o biserică catolică. Astfel, în 1922, 51 de locuitori erau catolici, pentru ca, la recensământul din 1930, 57 de locuitori să se declare catolici după religie³³². După căderea regimului comunist, recensământul din 1992 înregistrează 82 de locuitori de religie catolică. Numărul acestora a scăzut, astfel că recensămintele din 2002 și 2012 înregistrează doar 15, respectiv 14 locuitori de religie catolică. În 2011, a fost resfințită biserica parohială „Sfinții Petru și Pavel”.

Lucrările de restaurare, consolidare și extindere au transformat edificiul, donat Bisericii Catolice de familia Kertz (ambii soți au decedat) în anul 1983, într-o biserică demnă și primitoare, care se adaptează foarte bine exigențelor vieții creștine

³²⁵ *Călători străini despre țările române*, vol. VII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 138.

³²⁶ *Ibidem*, p. 208.

³²⁷ *Ibidem*, p. 217.

³²⁸ *Ibidem*, p. 338.

³²⁹ *Călători străini despre țările române, Supliment I*, p. 207.

³³⁰ *Călători străini despre țările române*, vol. VIII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 90.

³³¹ Vladimiri I. Ghica, *Scrisoarea unui preot catolic pământean din veacul al XVII-lea*, în „Revista Catolică”, 1912, p. 35;

³³² *Recensământul general al populației României, 1930*, f. XXX.

a micii comunități catolice din Târgu-Neamț și de prin satele adiacente. Preot paroh după construcția acesteia a fost Iulian Butnaru³³³. În prezent preot paroh este Ghența Iosif ajutat de preot Manni Fernando³³⁴.

³³³ <http://www.catholica.ro/2011/03/24/sfintirea-noii-biserici-din-targu-neamt/>(accesat 21 decembrie 2017).

³³⁴ <http://www.ercis.ro/dieceza/parohii/fisa.asp?id=137> (accesat 30 iunie 2020).

Biserici ortodoxe din Târgu-Neamț demolate

Până în secolul al XIX-lea, în urbea de sub cetate au funcționat două biserici, astăzi dispărute. Una dintre acestea, „Sf. Dimitrie”, a fost dărâmată odată cu construcția spitalului, iar cealaltă, „Sf. Lazăr”, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Biserica „Sf. Dimitrie”, a fost o biserică voievodală, situată pe Ulița Mare, pe locul din spatele Muzeului de Istorie, având în apropiere un cimitir larg. Atestarea acestei biserici încă suscită controverse, însă este certă prima ei atestare documentară, la 25 ianuarie 1599, când este consemnată o vânzare de teren, document redactat de „popa Grigore cel domnesc din Neamț”³³⁵. Narcis Crețulescu afirmă că în pomelnicul de ctitorie a acestei biserici sunt trecuți Petru Voievod și Maria Doamna³³⁶. Biserica este menționată și într-un document emis de Vasile Lupu la 19 aprilie 1641, prin care scutea slugile bisericii de „darea domnească și vlădicească”³³⁷. Biserica este amintită și de către misionarul catolic Petru Baksic, care a vizitat târgul în același an³³⁸. În secolul al XVIII-lea, biserica este amintită de mai multe ori în documente din 1710, 1752, 1761, 1775. Din documentul dat de domnitorul Grigore Ghica Voievod la 1765, reiese că acesta a consolidat biserica³³⁹.

La începutul secolului al XIX-lea, starea acesteia era proastă economic, fapt ce i-a determinat pe slujitori să o închine, în 1815, Mănăstirii Neamț, pentru a fi ocrotită și ajutată³⁴⁰. Speranța a fost însă deșartă, în ciuda numeroaselor memorii ale preotului paroh, Ștefan Bută, către starețul Benedict. La 16 februarie 1848, Mitropolia își dă acordul pentru demolarea bisericii și reclădirea acesteia în incinta spitalului, păstrând însă hramul. Biserica a ființat până la 1853, când începe construcția Bisericii „Sf. Lazăr”. Cele mai de preț icoane au intrat în inventarul Mănăstirii Neamț și al Bisericii „Sf. Lazăr”. Catapeteasma se găsește astăzi la biserica parohială din satul Pluton, Pipirig; icoana Maicii Domnului cu Pruncul se află la biserica „Sf. Haralambie”, fiind „cea mai veche icoană din tot Târgul Neamțului”, alături de alte cărți vechi de valoare și de policandru cu 18 lumânări; masa de piatră pentru sfințirea apei de Bobotează se află la biserica „Sf. Nicolae” din Țuțuieni, ca și stema Moldovei cu capul de zimbriu, iar unul dintre clopotele mari se află la biserica din satul Plăieșu, Timișești³⁴¹. Din păcate, în 1853, această biserică este dărâmată, fără a ști astăzi cum arata.

³³⁵ Ștefan Gorovei, *Am pus pecetea orașului*, în „Magazin Istoric”, nr. 2/1978, p. 56.

³³⁶ Narcis Crețulescu, *Un jubileu*, 1903, p. 66.

³³⁷ *Ibidem*.

³³⁸ *Călători străini prin Țările Române*, vol. V, 1973, pp. 241-242.

³³⁹ D. Balașa, *Cartea lui Grigore Alexandru Ghica-Voievod din 1765, dată slujitorilor Bisericii „Sfântul Dimitrie” Târgu-Neamț*, în „Mitropolia Moldovei și a Sucevei”, nr. 1-2/1975, pp. 167-168.

³⁴⁰ Radu Rosetti, *Conflictul dintre guvernul Moldovei și Mănăstirea Neamțului*, 1910, p. 802.

³⁴¹ Narcis Crețulescu, *op. cit.*, p. 68; Partenie Apetrei, *Arhimandritul Neonil*, în „Mitropolia Moldovei și a Sucevei”, nr. 7-8, 1976, p. 557; SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 2/1890, f. 4; D. Constantinescu, *Din trecutul istoric al spitalului din Târgu-Neamț*, 1972, p. 119.

Cea de-a doua biserică dispărută prin demolare, în secolul al XIX-lea, este Biserica „Sf. Lazăr”. Construcția bisericii a început în 1853, din cărămidă, pe temelie din piatră, sub formă de navă fără boltă, acoperită cu draniță și fără clopotniță. Se afla sub poalele dealului Pleșu, în extremitatea nord-vestică a pavilionului de cardiologie-pediatrie de azi, iar construcția ei a costat Mănăstirea Neamț 220 de galbeni, o sumă mică pentru acea perioadă³⁴². Sfințirea bisericii a avut loc spre sfârșitul anului 1853, în prezența mitropolitului Sofronie Miclescu, a starețului Mănăstirii Neamț, arhimandritul Natanail, a preoților din oraș și a numeroșilor credincioși. Încă de la început, a fost rânduit preot părintele Neculai Oșlobanu din Humulești. Incendiul din 1864, care a distrus o parte a orașului, a transformat în scrum și acoperișul bisericii, refăcut cu sprijinul enoriașilor și al mănăstirii³⁴³. După trecerea spitalului în administrarea Epitropiei Generale a spitalelor, în 1866, biserica „Sf. Lazăr” trece sub administrarea Primăriei orașului, bugetul acesteia abia acoperind salariul preotului. După retragerea la pensie a preotului Oșlobanu, biserica devine pustie, situație care se menține și în perioada cât a fost afiliată bisericii „Sf. Nicolae” din Țuțuieni³⁴⁴.

Situația înrăutățindu-se, în cele din urmă biserica este părăsită, iar inventarul transferat bisericii „Sf. Haralambie”, aceasta devenind „casă de autopsie”, cu aprobarea Consiliului Comunal. La 30 august 1890, Primăria face cunoscut Mitropoliei că biserica este în ruină de câțiva ani și cere aprobarea de transferare a celor două clopote.³⁴⁵

La începutul secolului al XX-lea, biserica era în ruină, iar ultimele părți de zidărie și Sfânta Masă au fost ridicate în 1987, când a început construcția pavilionului de cardiologie. În apropierea bisericii se afla cimitirul pentru morții din spital.

³⁴² Pamfile Tudor, *Două ctitorii nemțene ale lui Vasile Lupu*, în „Omagiu lui N. Iorga”, 1921, p. 251.

³⁴³ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 1/1864, f. 354.

³⁴⁴ VornicescuNestor, *Instituții pentru îngrijirea sănătății patronate de Mănăstirea Neamț*, în M.M.S., nr. 5-6, 1962, p. 450.

³⁴⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 3/1890, f. 56.

Paraclisul „Sf. Dimitrie” de la Spital

Paraclisul „Sf. Dimitrie” a fost sfințit odată cu inaugurarea spitalului, la 16 octombrie 1852, de către un sobor de preoți în frunte cu mitropolitul Sofronie Miclescu, arhimandritul Neonil, starețul Mănăstirii Neamț având alături pe domnitorul Grigore Alexandru Gica. I s-a dat zi de hram, Sf. Dumitru, după biserica din apropiere, care tocmai se demolase. Cu această ocazie, a fost hirotonit ca preot diaconul Gheorghe Creangă, fratele mamei lui Ion Creangă³⁴⁶. În regulamentul de funcționare a spitalului, la articolul 25, se prevedea ca portarul să deschidă porțile pentru credincioșii din oraș la începutul slujbelor, dovadă că biserica era deschisă tuturor credincioșilor din oraș³⁴⁷. Primul slujitor al paraclisului a fost Gheorghe Creangă, dar aici a slujit și Grigore Conta, tatăl viitorului filosof. Plata preoților cădea în sarcina mănăstirii, care trebuia să plătească părintelui Creangă 1200 de lei anual, 12 merțe de păpușoi, 2 merțe de grâu, 2 felce de iarbă, 1 rând de straie, lemne și alte produse necesare traiului³⁴⁸. Din păcate, acestea au rămas doar pe hârtie, dovadă numeroasele jalbe adresate starețului. După 1897, odată cu retragerea la pensie a preotului Creangă, paraclisul a trecut canonic la Biserica din Țutuieni, preoții Vasile Enăchescu și apoi Grigore Hogeia slujind în timpul lor liber, primul până în 1929 și al doilea până în 1952³⁴⁹.

La 31 decembrie 1952, Mitropolia aprobă cererea de închidere a paraclisului, iar bunurile au fost împărțite la bisericile din oraș: „Sf. Ilie”, „Sf. Gheorghe” și „Sf. Nicolae” din Humulești. Încercările conducerii spitalului de modificare a spațiului au fost oprite de adresa Direcției Monumentelor Istorice din noiembrie 1953, prin care se preciza că spitalul, prin arhitectura sa neogotică, este declarat monument istoric de patrimoniu național³⁵⁰. După 1990, la inițiativa părintelui Ioan Mihoc, se reface capela, prima slujbă fiind oficiată la 16 octombrie 1992, în prezența unui sobor de preoți în frunte cu arhierul Calinic Botoșăneanul, vicar al Mitropoliei Moldovei. În prezent, paraclisul este deservit de preotul Emilian Crețu, numit din 1996 misionar de caritate la spitalul din Târgu-Neamț.

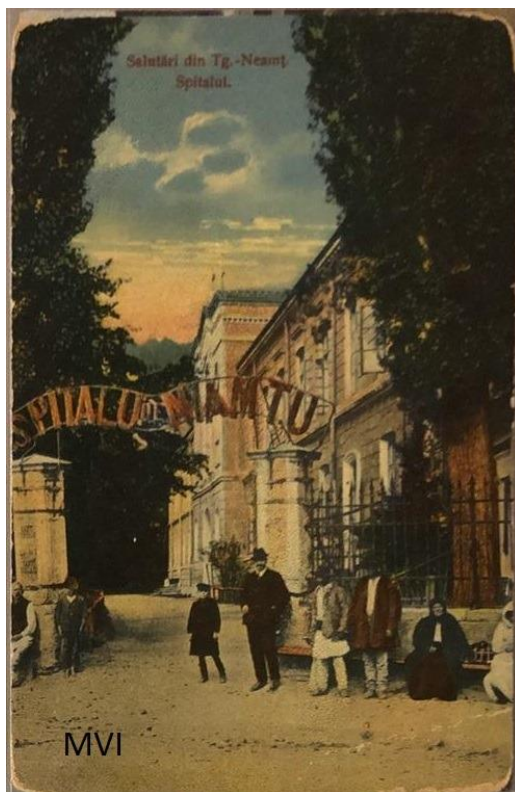
³⁴⁶ Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 449.

³⁴⁷ TG Bulat, *Biserica Moldovei și așezările spitalicești în prima jumătate a secolului a XIX-lea*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 11-12, 1972, pp. 1235-1237.

³⁴⁸ D. Furtună, *Paraclisul spitalului din Tîrgu-Neamț*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1-4, 1938, p. 95.

³⁴⁹ Ioan Muraru, *Scurt istoric a bisericii „Sf. Nicolae” din Tg. Neamț*, ms, 1967.

³⁵⁰ SJAN Neamț, *Fond Sfatul Popular Raional Târgu Neamț*, dosar 89/1957, f. 5.

Spitalul din Târgu-Neamț la începutul secolului al XX-lea
(sursa: colecția Maștei Iulian)

Sinagogle evreiești din Târgu-Neamț

Istoria Târgului-Neamț nu se poate scrie fără a vorbi despre comunitatea israelită care în perioada interbelică reprezenta o treime din populația orașului și care a dat reprezentanți de seamă culturii românești și universale. Într-un capitol anterior am vorbit despre istoricul învățământului evreiesc la Târgu-Neamț.

Începând cu jumătatea secolului al XVIII-lea, numărul evreilor crește, astfel că, în 1803 erau 230 de suflete. Catagrafia din 1820 arată o creștere semnificativă a numărului evreilor, care ajung la 400 de persoane, iar în anul revoluționar 1821 se înregistrau 223 de familii³⁵¹. Numărul acestora continuă să crească și la 1832 erau 642 de evrei (149 de bărbați, 181 de femei, 135 de fii și 177 de fiice), adică 24,53% din totalul populației târgului, de 2688 locuitori³⁵². Creșterea evreilor a condus la necesitatea construirii unor lăcașe de cult, astfel că la 1831 erau menționate 2 sinagogi. Sinagoga arsă în 1821 este reclădită din cărămidă prin hrisovul emis de domnitorul Ioniță Sandu Sturdza, la 6 octombrie 1823³⁵³. Ridicată cu material adus de la Roman și Fălticeni, în vechiul stil oriental, avea în imediata apropiere un mic hegdîș pentru adăpostirea bolnavilor săraci, căsuța pentru dascăl, fereleul și cimitirul sub deal. Nici această sinagogă nu a avut viață lungă, fiind dărâmată în 1849, când Mănăstirea Neamț a decis construirea pe acel loc a spitalului și a școlii. În timpul dărâmării sinagogii s-a produs o încăierare între evrei și cei care trebuia să o dărâme, altercație soldată cu 6 morți și mai mulți răniți din ambele tabere³⁵⁴.

Delegația trimisă la domnitor și formată din Leib Puioles, Motel Feighes și Iosef Bolocan, nu a avut succes. După lungi dispute cu Mănăstirea-Neamț, în 1855, domnitorul Alexandru Ghica emite un hrisov prin care obliga mănăstirea să plătească comunității 2000 de galbeni și piatra necesară construcției și să „dea locul numit a lui Drăghici și osebit alte două locuri alăturate numite a țiganilor”³⁵⁵.

Lucrările începute în 1855 au fost terminate în toamna anului 1857, însă și aceasta a avut de suferit de pe urma focului celui mare din 1866, care a mistuit târgul. În curtea acesteia a fost zidită sinagoga *Lapcscher*, unde se adunau 100 de enoriași. Și ea a fost afectată de incendiul din 1866. În 1830 a fost ridicată sinagoga *Chabat* din lemn, refăcută la 1855, și care putea cuprinde 100 de enoriași. Sinagoga *Boslever*, zidită în 1836 pe locul lui Iosef Melamed, cuprindea și ea 100 de enoriași.

În 1826, Uren Keimes ridică sinagoga *Meites* din lemn. Particularii au ridicat și ei pe cheltuiala lor case de rugăciune, precum *Iosel Șoils*, în 1852, din lemn, care cuprindea 60 de enoriași, *Alter Nocvacs*, în 1854, tot din lemn. În a doua jumătate a secolului sunt construite alte două sinagogi, a *Croitorilor*, în 1869, din

³⁵¹ „Ion Neculce”, fasc. 7, Iași, 1929, p. 140-141.

³⁵² Ștefan Pascu, *Populație și societate*, vol. 1, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1972, anexe.

³⁵³ „Fraternitatea”, an VII, nr. 4.

³⁵⁴ J. Kaufman, *Cronica comunităților israelite din Județul Neamțu, cuprinzând hrisoave, documente, inscripții, fotografii etc.*, Tipografia Record, Piatra Neamț, 1928-1929, vol. II, part. II, p. 253.

³⁵⁵ *Ibidem*, p. 257.

zid și *Klazel*, în 1874, din lemn și zid³⁵⁶. Imediat după război, în 1920, o statistică menționa sinagogile din oras, *Sinagoga Croitorilor*, *Sinagoga Meseriașilor*, *Sinagoga Rentzler*, ridicată la 1880, *Casa de rugăciune a hasidimilor*, *Sinagoga Admorul Nahman Brațevăr*³⁵⁷. Unul dintre rabinii din secolul XIX și începutul secolului al XX-lea a fost Simha Ioel Hacoheh, autor al *Halat Lehem Veșiurei Braha* și *Mei Așilvan*, ambele tipărite la Lvov³⁵⁸. Printre cei mai importanți rabini care au activat a fost Haim Mordehai Roller, rabin al comunității între 1896 și 1944, perioadă în care s-a făcut cunoscut ca una dintre cele mai importante personalități rabinice mondiale³⁵⁹. În 1937 îl găsim rabin și pe N. Strulovici³⁶⁰.

După 1944, viața religioasă s-a desfășurat în cele opt sinagogi din oraș. Situația comparativă a sinagogilor, rabinilor și a familiilor ce aparțineau de acestea în intervalul 1945-1950 este următoarea³⁶¹:

Sinagoga	Anul	Enoriași	Anul	Enoriași	Rabin 1950
Catedrală	1945	550	1950	300	Schulem Rozențweig
Meseriașilor		130		120	Burăch Sigler
Doi Lei		130		140	Sigler Leizer
Boslover		260		140	
Leipzigier		140		130	
Novac		250		105	
Iosub Soil		90		120	
Habot		70		120	

În 1945, rabini erau Ehida User Sigler, Menachem Kahane, iar hahami, Zalman Mendel, Gherș Sechter și cantori: Sigler Zanvel, Moscovici Haim și Foghel Ierichem. În 1947, comunitatea era deservită de doi rabini, doi hahami și zece cantori. În august 1948, comunitatea îl angajează ca rabin, pe postul vacant, pe Schulem Rozențweig, cu un salariu lunar de 10.000 lei și locuință³⁶². Doi ani mai târziu, în 1950, comunitatea era deservită de trei rabini, doi hahami și șase cantori³⁶³.

³⁵⁶ *Ibidem*, pp. 262-263.

³⁵⁷ J. Kaufman, *op. cit.*, vol I, pp. 31-32.

³⁵⁸ B. Tercatin, Lucian Zeev Herșcovici, *Prezențe rabinice în perimetrul românesc. Secolele XVI-XXI*, Editura Hasefer, București, 2008, p. 249.

³⁵⁹ **Haim Mordehai Roller** s-a născut în 1868 în micul târgușor Domănești de lângă Roman, ca fiu la marelui rabin Ițhak Aisic Iehuda Roller. Își petrece copilăria studiind Tora alături de tatăl său și apoi zece ani în sinagoga țadikului de Buhuși. La 28 ani, în 1896 devine rabinul comunității din Târgu Neamț. Era chemat în diverse localități pentru a face arbitraje sau a conferenția. În 1925 publică cărțile *Șaar Nftadi* și *Beer Ițhak*, comentarii despre *Tanah*. În 1946 a emigrat în Israel. A decedat la vârsta de 79 de ani, în 1947. (Prezențe rabinice, pp. 455-456).

³⁶⁰ *O istorie a evreilor din România în date*, vol. II, Editura Hasefer, București, 2000, p. 48

³⁶¹ Arhiva comunității Târgu-Neamț, dosar *Culte*, 1945, p. 2 ; dosar *Culte* 1950, p. 10.

³⁶² *Idem*, dosar 1948, p.5.

³⁶³ *Idem*, dosar 1947, p. 3; dosar 1950, pp. 1-10.

În 1950, noul președinte face inventarul sinagogilor din oraș. Astfel, existau: *Sinagoga Habot*, din str. Cuza Vodă, nr. 63, președintele comitetului fiind Iancu Bergman; *Sinagoga Leipziger*, din str. Cpt. Deciu, nr. 49, președintele comitetului fiind Șmil Iosub; *Sinagoga Boslever*, din str. Cuza Vodă, nr. 107, președintele comitetului fiind Avram Cruparu; *Sinagoga Meseriașilor*, din str. I.V.Stalin, nr. 1, președintele comitetului Ilie Peisah; *Sinagoga Iosub Șoil*, din str. Roger Naum, nr. 7, președintele comitetului Alter Catz; *Sinagoga Mare*, din str. Cuza Vodă, nr. 23, președintele comitetului Strul Bruckmaier; *Sinagoga Novak*, din str. Roger Naum, nr. 15, președintele comitetului Herșcu Paiss; și *Sinagoga Doi Lei*, din str. Roger Naum, nr. 8, președintele comitetului fiind Isac Kass³⁶⁴.

Sinagogile au intrat treptat într-un proces de degradare, astfel că, în ședința comitetului comunității din august 1963, s-a decis înaintarea unui memoriu către Federație pentru aprobarea demolării sinagogilor *Doi Lei* și *Habot*, dar și zidurilor fostei Sinagogi Mari, distrusă de incendiu și aflată în stare avansată de degradare³⁶⁵.

Problema demolării sinagogii *Leipziger* a fost luată în ședința din 31 mai 1965, când s-a hotărât și vânzarea terenului de 303 mp², către Cooperativa „Unirea” Târgu-Neamț, pentru suma de 9.799 de lei³⁶⁶. Demolarea sinagogii *Doi Lei* a fost aprobată în ședința din 6 iunie 1965, când s-a avizat și cererea făcută de Vartic Gheorghe, care, în schimbul achitării sumei de 2.500 de lei comunității, se angaja să demoleze sinagoga și să curețe și terenul aferent³⁶⁷.

În perioada 1960-1964, haham a fost Zalman Mendel Manole, urmat de Herșcu Strul, în perioada 1965-1973³⁶⁸.

Rămasă fără rabini, după emigrarea acestora în anii '50, serviciul religios era oficiat de cantor, iar sărbătorile importante erau oficiate de cantori veniți din Israel sau alte localități. În vara anului 1977, au avut loc lucrări de consolidare a celor două sinagogi și în cimitirul comunității. Lucrările au fost executate de către Cooperativa „Constructorul” din Târgu-Neamț. Pentru *Sinagoga Meseriașilor*, devizul a fost de 40.000 de lei, Federația contribuind cu suma de 35.000 de lei, iar la *Sinagoga Boslever* și cimitir, devizul a fost de 10.170 de lei, din partea Federației contribuția ridicându-se la suma de 8.500 de lei.³⁶⁹ Din cauza lucrărilor de sistematizare a orașului, la începutul anului 1983, *Sinagoga Boslever* este dărâmată, rămânând o singură sinagogă, cea a *Meseriașilor*, care există și astăzi, situată în spatele Policlinicii din oraș.

³⁶⁴ *Idem*, dosar *Procese verbale 1950*.

³⁶⁵ *Idem*, *Registru procese verbale ale Comitetului Comunității, mai 1963-dec.1966*, p. 3.

³⁶⁶ *Ibidem*, p. 17.

³⁶⁷ *Ibidem*, p. 18.

³⁶⁸ Arhiva comunității, *Dosar personal 1960-1973*.

³⁶⁹ *Idem*, *Registru de procese verbale 1974-1977*, p. 189.

1. Sinagoga Boslever

2. Sinagoga Mare

3. Sinagoga Meseriașilor

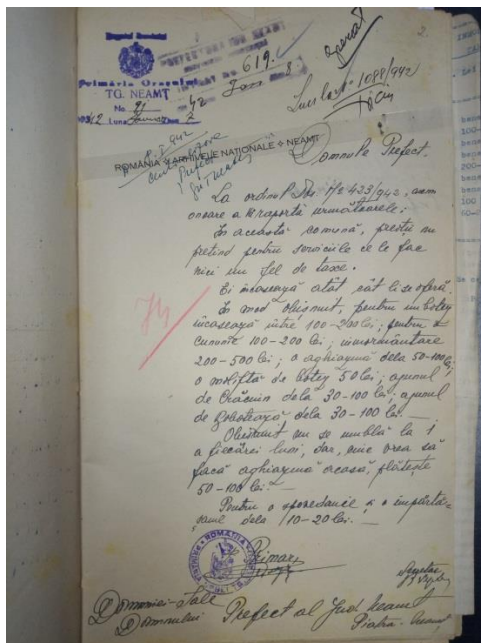
Foto 1 și 2 arhiva Marcel Grimberg. Foto 3 arhiva autorului.

Biserica și „taxele” la 1942³⁷⁰

Un document interesant aflat în fondul Prefecturii Neamț al Serviciului Județean Neamț al Arhivelor Naționale ne arată care erau sumele de bani încasate de către preoții bisericilor din oraș pentru diverse servicii efectuate.

La începutul anului 1942, Prefectura Neamț trimitea în teritoriu ordinul 423, prin care cerea primăriilor să comunice de îndată dacă preoții din localitățile județului, „pretend taxe pentru serviciile ce le fac”. Primăria Târgu-Neamț răspundea prin adresa 91 din 7 ianuarie 1942 că, „în această comună, preoții nu pretind pentru serviciile ce la fac nici un fel de taxe”.

Totuși, preoții „încasează atât cât li se oferă”, adică „în mod obișnuit, pentru botez încasează între 100-200 lei; pentru o cununie 100-200 lei; înmormântare 200-500 lei; o aghiazmă de la 50-100 lei; o moliftă de botez 50 lei; ajunul de Crăciun de la 30-100 lei; ajunul de Bobotează de la 30-100 lei. Obișnuit nu se umblă la 1 a fiecărei luni, dar cine vrea să facă aghiazmă acasă plătește 50-100 de lei. Pentru o spovedanie și o împărțanie de la 10-20 lei”.

³⁷⁰ SJAN Neamț, fond Prefectura Neamț, dosar 75/1942, f. 74.

Capitolul V

Populația

Evoluția populației de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până la 1860

Până la mijlocul secolului al XVIII-lea, date despre structura și componența demografică a târgului nu prea avem, însă unele informații despre populație și număr de case le avem începând cu secolul al XVI-lea, de la călătorii străini, în special misionari catolici. Populația a fluctuat mult ca număr, cauza fiind războaiele, dar și dese epidemii de ciumă, ambele motive contribuind la scăderea populației.

Primele date demografice sigure despre populația târgului le avem din 1774, atunci când a fost realizat un recensământ fiscal de către autoritățile militare ruse, în timpul războiului ruso-turc dintre anii 1768– 1774. Scopul documentului era evaluarea resurselor umane și financiare de care dispunea țara, în vederea asigurării spatelui armatei ruse.

În acel an, târgul avea 145 de case, fiind înregistrați 101 birnici, fiind semnalate și 6 case pustii.

Cei 101 plătitori de bir erau: Enachi hatmanul; Grigori ungurean; Pavăl ungurean; Grigoraș Țălănescu; Lupul Dalu; Vasile Hucu; Strifu a Rusoaei; Dobri muntean; Ion Hucu; Ursul Hucu; Andrei Hucu; Semoil Hucu; Ioniță muntean; Mihai muntean; Stanciul curelar; Neagu muntean; Grigori rus; Grigoraș cojocar; Isaac; Neculai; Ursul pescarul; Radul coșar; Vasăle Cotrube; Neculai a Sâניותii; Alexandru rus; Ion Hucu; Ion cebotar; Ștefan cebotar; Andrei cebotar; Ion Bejan; Iftimi Tănăsescu; Năstas Giurgiuvan; Mihai Brăilean; Constantin muntean; Ioșcu muntean; Partenii brăilean; Ilii muntean; Ion muntean; Gheorghe cârciumar; Ion Borde; Andrei muntean; Drăgan muntean; Dumitru muntean; Dănilă muntean; Constantin muntean; Dumitru muntean; Ion muntean; Eni sân Spiridon; Eftimi Moga; Dumitru Moga; Axânti; Chiriac sân popa Lupul; Simion solonar; Gheorghe solonar; Vasăle blănar; Constantin șoltuz; Ștefan Ropotă; Mihalache cojocar; Lupul olar; Lupul Andronachi; Grigoraș fâlticean; Dumitrescu a lui Gheorghită; Constantin sân popa Ursul; Constantin Muntean; Gavril ungurean; Lupu cârciumar; Nechifor morar; Toader morar ot Blibe; Gavril Cucul; Ioniță bărbier; Axânti Pătrașca; Grigoraș Pilat; Stratu Blibe; Timofti olar; Nechita pogonar; Alexandru cârciumar; Teodor Grămadă; Ioniță sân Pătrașca; Patrichie; Gheorghe Chiriac; Dumitru Andrei; Lupașcu zet Chiriac; Grigore sân Vasăle; Gheorghe Tănăsescu; Ion Chiriac; Ion rus; Lupul porcar; Dumitrașcă ungurean; Ion Săisaracar; Grigoraș Ropot; Ariton salahor; Grigoraș rus; Ion sân Postolachi; Baba Sanda cu fecior holtei; Vintilă; Toader Matei și Vasile cârciumar.

Cei care nu plăteau bir erau în număr de 11: Popa Zharie; Dumitru, diacon; Andrei, diacon; Popa Vasăle; Popa Toader; Popa Sămion; Dănilă, diacon; diaconul Ștefan; Popa Cosma; Popa Ion Roșu și Popa Toader.

Birnici erau și cei 15 negustori străini: Constantin, grec; Ursachi Cenușel; Mihai; Chiru; Enachi; Coste, căldărar; Tudorachi; Coste, arnăut; Toader, dobrogean; State, cebotar; Păun; Radu, săcal; Gavril, cârciumar vechi sârb; Andrei, socru lui Constantin, grec; Vasăle, căldărar dar și evrei, birnici și aceștia: Iancu Negru, jidov;

Iancul Roșu; Leiba Friptul; Isac; Ismail; Herșcul cel bătrân; Aron cel bătrân; Carpu; Leiba sân Herșcu; Lupu sân Cerbu; Eni de șede în Crăcăoani; Isac, dascăl³⁷¹.

La începutul secolului al XIX-lea, în timpul domnitorului Alexandru Suțu, Visteria realiza o inventarie a birnicilor, *Condica Liuzilor*. Potrivit acesteia populația era următoarea³⁷²: 109 liudi Humulești, bir anual 1764 lei

2 liudi fără bir ai vornicului Grigore Ghica

72 liudi Mahalații ot Neamț, bir anual 1092 lei

10 liudi Țuțuenii, tij a mănăstirii Niamțului, bir anual 128 lei

4 liudi fără bir ai mănăstirii

26 liudi Târgu Niamțu, alișevrișul lor cu târgul, bir anual 200 lei

14 liudi scutiți: 4 ai mănăstirii Niamțu; 2 ai schitului Varaticul; 2 ai banului Costachi Lazu și 2 ai vornicului Grigore Ghica

10 slujitori ai căpitaniei târgului, fără bir.

În total, după estimările Elenei Negrutti³⁷³, 705 suflete și 141 de case, adică o scădere a populației față de 1774.

La începutul anului 1820, în timpul lui Mihail Suțu, Visteria realizează o nouă catagrafie fiscală pentru încasarea cifertului al patruilea al birului, dintre 1 martie și 31 iunie 1820³⁷⁴. În această catagrafie apare separat și satul Humulești.

Satul Humulești

Moșie a mănăstirii Neamț. Loc de câmp, se hrănesc și pe alte moșii străine. Munca cu mâinile. Starea lor proastă.

118 lei, 36 birnici,

81 lei, 26 liudi monahiei Agatia Balș (de la Agapia),

15 lei, 15 breslașii caminarului Grigoraș (Neculau), cu 10 liudi din mahalaua (Târgului) Neamț,

20 poslușnicii mănăstirilor: 4 ai stareței de la Agapia, 2 ai monahiei Singlitichia (de la Varatec), 6 ai starețului de la Neamț, 1 al monahului Venedict (de la mănăstirea Neamț), 1 al monahiei Savastia (Munteanca, eclesiarha de la Agapia), 3 ai monahiei Mitrodora (de la Varatec), 1 al monahiei Agatia Balș (de la Agapia), 2 ai bisericii din Humulești,

3 slugi ale postelnicului Alecu Mavrocordat,

2 ai beșliagăi,

2 paștiri ai căpitaniei de (Târgu) Neamț,

5 bejenari: 4 ai (căpitanesei) Anița, fiica sulgerului Movilă, 1 al căpitanului Costachi Băicescu,

10 preoți și alți slujitori ai bisericii,

³⁷¹ *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, partea 1, Academia RSSR Moldovenești, Chișinău, 1975, p. 11-12.

³⁷² Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. VII, Tipografia „Buciumului Român”, Iași, 1886, p. 260.

³⁷³ E. Negrutti, *Clasificarea localităților urbane din Moldova*, în „AIIA-Xenopol”, XII, 1975, p. 39.

³⁷⁴ Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Editura UAIC Iași, 2011, pp. 81-82.

Târgul Neamțului

Moșia mănăstirii Neamț. Nu au loc cu îndestulare, se hrănesc și pe alte moșii. Munca cu mâinile. Starea a 3-a.

28 lei, 11 străinii, starea a 3-a.

67 lei, 45 birnici din mahala și liuzi uniți de acolo, din care 11 văduve și nevolnici,

48 slugi: 2 ale logofătului Dimitrie Ghica, 1 a vornicului Iordachi Ghica, 8 ale postelnicului Alecu Mavrocordat, 1 ale vornicului Alecu Canta, 1 a vistiernicului Sandul Sturza, 1 a spatarului Ștefan Catargiu, 1 a Mitropoliei, 1 a vornicului Costandin Catargiu, 1 a spătarului Iordachi Ghica, 1 a spătarului Petrachi Cazimir, 4 ale spătarului Costachi Lazul, 1 a caminarului Tanase Gosan, 2 a stolnicului Ianacachi Botez, 1 a polcovnicului Iordachi Stan, 2 ale medelnicerului Dimitrachi Feștilă, 13 ale armășiei, 8 ale mănăstirii Neamț,

3 lipoveni ce și-ar fi plătit birul la ținutul Sucevei, cu satul Hornița,

86 supuși pe la arătații mai jos: 9 la beșliaga, 2 la Aliuță turcul, 1 la monahia Epraxia Buzne de la Agapia, 1 la monahia fiica caminarului Manolachi Eni, de la Varatec, 1 la schitul Hangu, 3 la monahia Casiana Tacu de la Agapia, 3 la monahia Rahila de la Agapia, 1 la monahia Agafia Balș de la Agapia, 1 la monahia Olimbiada iconoama de la Varatec, 1 la Stoica arnăutul, 3 la mănăstirea Varatec, 2 la poroșnicul Vasile Blamar, 1 al Mariei Moțocesei, 1 al mănăstirii Agapia, 1 al polcovnicului Iordachi Stan din Târgu Neamț, 1 al monahiei Elisaveta Dorobăț de la Agapia, 2 la stareța de la Agapia, 1 al polcovnicului Luca, 1 al vătafului Grigoraș, 1 al Smarandei Șoldoia, 1 al căpitămesei Anița, fiica sulgerului Movilă, 5 la starostele de sudii Vișole, 4 ai lui Ștefan Vole, 4 la biserica Adormirii din Târgu Neamț, 2 ai polcovnicului Lupu Blaja, 9 ai bisericii Sfântul Dimitrii din Târgu Neamț, 10 ai bisericii Sfintii Voievozi din Pometi, 15 ai bisericii Sfântului Gheorghii din Târgu Neamț,

14 ciocli ai bisericilor

3 paștiri ai căpităniei din Târgu Neamț

2 botezați,

11 bătrâni, nevolnici și iertați, dintr-ai bisericilor și altora,

12 bejenari și supuși la acești de mai jos: 2 la polcovnicul Ioan Gaman, 2 la Toderică a Grecii, 3 la polcovnicul Simionel ce-i zic și Aramă, 5 la poroșnicul Petrea,

15 preoți și alți slujitori ai bisericilor,

7 rupte ale visteriei,

3 ce pot intra la rânduiala mazilo-ruptașilor,

11 la trepte,

1 boiernaș,

272

La 1828, pe finalul domniei lui Ioniță Sandu Sturza, a fost făcută o altă recensare fiscală, realizată în condiții dificile, pe fondul intrării trupelor ruse în

Moldova și instalarea administrației străine, la 25 aprilie 1828, care au impus Vistieriei și autorităților ținuturilor multe alte obligații presante, iar fluctuația numărului locuitorilor în satele afectate direct de prezența armatei de ocupație putea compromite exactitatea recenzării, păstrându-se doar o situație a locuitorilor Moldovei. Potrivit acesteia, situația locuitorilor era următoarea:³⁷⁵

30 scutelnici ai vornicului Ștefan Roset, cu bir 31 lei 90 bani la sfert
27 scutelnici ai comisului Ioan Romanescu, cu bir 6 lei 90 de nai la sfert
5 liude fără bir paharnicului Ștefanache Banu
2 liude fără bir logofătul Constantin Catargiu
4 liude fără bir logofătul Dimitrie Sturza
1 liude fără bir vornicul Ștefan Catargiu
1 liude fără bir vornicul Ștefan Catargiu Dobrianul
4 liude fără bir vistiernicul Iordache Catargiu
2 liude fără bir casa paharnicului Petrache Cazimir
4 liude fără bir paharnicul Costache Vele
2 liude fără bir băneasa Marghioala Vârnab
6 liude fără bir serdarul Iordache Stan
5 liude fără bir medelnicerul Petrachi de la Răucești
16 slugi la Franț Rujinschi, starostele de sudiți, cu bir 9 lei la sfert
10 asemenea la starostele Rujinschi, slujbași ai stărostiei, cu 2 caprari, adică Mihai caprar și Petre caprar
9 la vornicul de poartă Lupul Bejan, cu bir 2 lei 20 bani la sfert
2 casa lui Ștefanache Iliescu, fără bir
1 al lui Isac Răileanu
4 ai Ancuței Hagiica văduvă, fără bir
4 ai polcovnicului Iordache Stavăr, grec, fără bir
3 ai polcovnicului Toader Grecu, fără bir
2 ai vornicului Iordache Roset, fără bir
10 ai monahiei fiica spătarului Gligoraș, cu bir, lei 30 bani fără sfert
6 ai monahiei Sofia Catargi, fără bir
2 ai monahiei Evghenia a Dorobântoai, fără bir
1 al monahiei Eftimia de la Agapia, fără bir
1 al 1 al monahiei Savastia ot Agapia, fără bir
3 ai monahului Serafim ot mânăstirea Neamț, fără bir
3 ai economului Dimitrie ot Neamț, fără bir
1 al bisericii Adormirii din Vânători, fără bir
2 ai maicii starețe ot Varatec, fără bir
3 ai mânăstirii Neamț, fără bir
1 al schitului Vovidenia, fără bir
2 ai monahiei Mitrodora ot Varatec, fără bir
1 Vasile Ciubotariu al monahiei Fevronia Buzne, fără bir
2 ai mânăstirii Neamț ce au fost jidovi și s-au botezat

³⁷⁵ *Izvoare statistice privind mutațiile demografice la est de Carpați în secolele XIX-XX*, Editura Junimea, Iași, 2011, pp. 58-59.

7 biserica Sf. Dimitrie, cu bir 1 leu 60 bani la sfert
 4 biserica Sf. Gheorghe, cu bir 2 lei 30 bani la sfert
 2 economul Iftimie din Piatra, protopop, fără bir
 16 biserica Adormirii, cu bir 6 lei 51 bani la sfert
 7 biserica Sf. Voievozi, fără bir
 50 rămași din pașteric haimanale, birnici, însă după starea lor
 12 cioclii bisericilor din acest târg
 7 cei ce au cărți de iertare fiind betejiți și fără stări
 1 ruptă de Visterie
 12 privilegiați
 9 pașteri au căpitaniei de târg
 5 pașteri ai ocolășiei de ocolul de sus, din oameni străini
 43 supuși austrieci
 1 sudit francez
 17 sudiți rusăști
 29 lumânării isprăvniciei
 219 jidovi în Tg. Neamț

Interesant este că, în perioada 1820-1860, în ciuda epidemiilor de holeră care au bătut Moldova în această perioadă, populația a crescut, ba mai mult s-a dublat. Holera din 1831 a decimat 143 de suflete, adică 5,46% din populația târgului³⁷⁶.

Un alt recensământ a putut fi întreprins abia în anul 1831, dar curând a trebuit refăcut (în 1832), pentru punerea în acord cu prevederile Regulamentului Organic (intrate în vigoare de la 1 ianuarie 1832) privitoare la un nou sistem de impozitare, capitația.

Recensământul din 1832 prezintă următoarea situație demografică pentru târgul de sub Cetate³⁷⁷: Târgul era împărțit în patru cvartale Negru-verde, Albastru, Cenușiu și Mohorât și tocmai trecuse printr-o epidemie de holeră care a secerat 143 de țîrgoveți.

Boierii cu familiile și slugile: 4 boieri, 3 cucoane, 3 fii și 2 fiice, 9 slugi, 9 slujnice cu 2 fii, 19 țigani și 18 țigănci cu 20 fii și 19 fiice, adică 108 persoane.

Clasa mai de gios cu familie și slugi	bărbați	femei	fii	fiice	slugi	slujnice	Copii slugi	Suma peste tot
	365	441	421	370	56	36	16	1705

Tagma bisericească cu familie și	călugări	Slujitori bisericești	Femeile lor	fii	fiice	slugi	slujnice	Fii slugi	Fiice slugi	total

³⁷⁶ Ecaterina Negruți, *Structura demografică a orașelor și târgurilor din Moldova. 1800-1859*, Fundația Acedemică „A.D. Xenopol”, Iași, 1997, anexa 5.

³⁷⁷ Ecaterina Negruți-Munteanu, *Date noi privind structura demografică a târgurilor și orașelor moldovenești la 1832*, în vol. „Populație și societate”, vol. I, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1972, anexele I, II, III.

slugi	-	19	17	21	21	4	3	1	-	86
-------	---	----	----	----	----	---	---	---	---	----

Jidovii cu familie și slugi	jidovi	jidane	fii	fiice	slugi	slujnice	copiii lor	total
	148	181	135	177	17	15	1	675

Nr. total suflete, familii și case	Bărbați	femei	total	familii	case	biserici	Mori de apă	fabrice	velnițe
	1306	1312	2618	596	577	4	13	10	33

Nr. dobitoace	cai	boi	vaci	oi	Mascuri
	214	314	233	1261	225

Boierii	Clasa mai de jos	Tagma bisericească	Evrei	Supuși străini	Slugile	Țiganii	Nestatornici	Total
12	1597	78	642	44	169	76	70	2688

La 1845, situația demografică din timpul domnitorului Mihail Studza era următoarea:

Existau 282 de negustori (starea I-3; starea II-5; starea III-161 și calfe-113), în timp ce meșteri erau 195 (starea III-130; calfe-65), 223 erau birnici, 427 evrei, 13 supuși străini, 48 căpătăieri, 10 bejanari și 16 țigani. Nesupuși birului erau 15 preoți, 2 diaconi, 12 dascăli, 7 privilegheți (la neamuri-2; vel căpitan-1; căpitan-1; polcovnici-2 și postelnic-1), 5 apărați de cărțile ocârmuirii, 84 de bătrâni și nevolnici și 72 de văduve. În total 1411, iar dacă înmulțim cu o medie de 5, avem 7055 de suflete³⁷⁸.

În 1851, erau 97 de negustori (starea I-2; starea II-6; starea III-81 și calfe-8), în timp ce meșteri erau 195 (starea II-2; starea III-126; calfe-56)³⁷⁹.

În 1860³⁸⁰, târgul număra 7257 de suflete, astfel:

Clasa socială	Capi familie	Membri familie	suma
Tagma bisericească și călugărească	49	128	176
Cultivatorii	361	1053	1414
Meseriașii	552	1175	1727
Comercianții	47	130	177
Supușii streini	146	364	510
Clasele ce n-au fost supuse dărilor	89	147	236

³⁷⁸ Gh. Platon, *Populația orașelor moldovenești la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Carpica”, III, 1970, anexele 1, 2, 8.

³⁷⁹ Ecaterina Negruți, *Structura demografică...*, anexa 18.

³⁸⁰ *Din lucrările statistice ale Moldovei*, Tipografia „Adolf Bermann”, Iași, 1862, pp. 108-109.

Jidovii pământeni	662	2344	3006
Orfanii	5 băieți	6 fete	11
Totalul după sex	3476 bărbați	3781 femei	7257

Supușii străini la 1860 erau în număr de 510 suflete, din care capi de familie, 123 bărbați și 23 femei. Starea civilă a acestor capi de familie era următoarea: însurați-108, burlaci-8, văduvoi-7, văduve-23, adică 245 de bărbați și 265 de femei³⁸¹.

O evoluție a populației târgului de la 1774 și până la 1860 se prezintă astfel³⁸²:

1774		1803		1832		1859		1860	
Capi familie	Suflete	Capi familie	Suflete	Capi familie	Suflete	Capi familie	Suflete	Capi familie	Suflete
145	725	141	705	596	2618	1905	7306	1906	7257

³⁸¹ *Ibidem*, p. 74-75.

³⁸² Ecaterina Negruți, *Structura demografică...*, anexa 1.

Evoluția populației Humuleștiului în prima jumătate a secolului al XIX-lea

1829. Statistica asupra satului Humulești³⁸³

Satul Humulești, lângă Târgu- Neamț, ținutul Neamț, a Mănăstirii Neamțului, pe apa Neamțului. Depărtare în ceasuri : 5 de târgul ținutului, 24 de capitala țării.

127 suma tuturor locuitorilor:

54 birnici;

28 hrisovuliți;

21 slugi a unora și altora: 4 a postelnicului Petrache Roset; 3 a casei răposatului D. Feștilă; 4 a bisericii de acolo dați de către sat; 4 a slugerului Iordachi Eni; 1 a căminarului I. Romănescu; 5 a Mănăstirii Neamț;

8 sudiți nemțâști care mai înainte au fost raele ruptași de cameră;

8 bresle din care 4 panțiri a căpităniei de Tg. Neamț și 4 a ocolășiei;

336 suma părții bărbățești și 325 suma suflete femeiești, adică 661 toată suflarea ce alcătuiește numărul acestor locuitori;

130 suma caselor a tuturor treptelor;

969 suma tuturor dobitoacelor: 282 boi, 139 vaci, 234 oi cu berbeci, 28 cai, 286 mascuri;

260 fâlcă întinderea pământului ce cuprinde tot locul moșiei: 140 păpușoi, 60 orz și ovăz, 30 grâu, care se cheltuiesc în trebuința și hrana locuitorilor.

86 fâlcă fânaș, 40 stoguri socotiți;

Spiculația locuitorilor: lucrarea pământului, ciubotăria, dubălăria, cojocărie.

Aerul curat, clima rece.

1830 Statistica satului Humulești³⁸⁴

127 suma tuturor locuitorilor:

54 birnici;

28 hrisovuliți;

21 slugi a unora și altora: 4 a postelnicului Petrache Roset; 5 a Mănăstirii Neamț; 8 supuși nemțâști; 1 ruptaș de cameră;

8 bresle din care 4 panțiri a căpităniei de Tg. Neamț și 4 a ocolășiei;

4 preoți, 1 diacon, 2 diaconi;

Suflete: 336 bărbătească; 661 femeiască;

969 suma tuturor dobitoacelor: 282 boi, 139 vaci, 234 oi cu berbeci, 28 cai, 286 mascuri;

260 fâlcă cu cuprinderea locul moșiei, din care 140 fâlcă locuri de arătură.

³⁸³ SJAN Iași, fond *Isprăvnica Neamț*, dosar 141/1830.

³⁸⁴ *Ibidem*.

230 merță roduri, din care: 140 păpușoi, 60 orz, 30 grâu;
 86 fălci fânaș;
 Spiculația locuitorilor: lucrarea pământului, ciubotăria, dubălăria, cojocărie.
 Aerul curat, clima rece.

Centralizatorul populației la 1831³⁸⁵

5 preoți; 1 diacon; 1 iertat de stat; 3 nevolnici; 13 văduve; 1 străjer; 2 dascăli; 1 rupte de visterie; 60 havalegii; 2 tij, la sporiți; 25 bejenari hrisovuliți fără bir; 38 slugi; 7 sudii; 9 fără căpătâi. Total 168 plus 42 feciori ai acestora. Total 210.

1849. Statistica economică a satului Humulești, moșia Mănăstirii Neamț, la data de 28 decembrie³⁸⁶

1 biserică cu hramul „Sf. Nicolai”;
 180 birnici;
 4 preoți;
 2 diaconi;
 3 dascăli;

Numele și porecla lor	femei	Băieți și fete	Nr.boilor	Nr. vaci	Nr. cai	Nr. oilor	Nr. mascuri	Nr stupi
Biserica Sf. Nicolai	-	-	-	-	-	-	-	-
Duhovnic Gavril sichelar sîn preot Vasili slujitor	1	1	1	2	-	-	-	2
Duhovnic Ioan sîn preot Iordachi slujitor	1	1	3	-	2	-	13	-
Ioan sîn preot Grigori slujitor	1	3	2	2	1	-	-	-
Grigorie sîn preot Isachi nu-i slujitor	1	-	-	-	-	-	-	-
Petre sîn diaconu Andrei slujitor	1	1	1	2	-	-	1	-
Andrei sîn Ioniță Stahi nu-i slujitor	-	-	-	-	1	-	-	-
Iordachi sîn preot Chiriac; cu carte Mitropolie	1	2	7	-	1	-	-	-
Petru sîn sichelaru Gavril; cu carte Mitropolie	1	-	1	-	-	-	-	-
Ioan sîn preot Chiriac; cu carte Mitropolie	-	-	1	-	-	-	-	-

³⁸⁵ SJAN Iași, fond *Visteria Moldovei*, tr. 644, op. 708, dosar 1, f. 133

³⁸⁶ SJAN Neamț, fond *Mănăstirea Neamț*, dosar 17/1849, ff. 154-162.

180 locuitori birnici:										
Grigori sîn David Roşu	1	2	1	2	-	1	-	-	-	-
Chiriac sîn David Roşu	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Chiriac sîn Vasile Andrei	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Andrei sîn Petre Cibotar	1	3	1	-	1	-	30	2	6	-
Chiriac sîn Petre Cibotar	1	1	2	2	1	-	30	1	-	-
Toader Goean	1	2	2	-	1	-	-	1	-	-
Vasili sîn Otavi	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-
Cozma sîn Luca Cibotar	1	1	1	2	-	-	-	1	-	-
Costandin sîn Ioan Bordieanu	1	3	4	-	-	1	40	3	-	-
Ioan sîn Ştefan Bordieanu	1	1	-	2	-	-	-	1	-	-
Alexandru sîn Ioan Bordieanu	1	2	2	-	-	1	-	1	-	-
Gheorghî sîn Ilie Bordieanu	1	3	1	-	-	2	-	1	-	-
Ştefan sîn Neculai Blindi	1	-	2	2	-	-	-	-	-	-
Ioan sîn Simion Grigoraş	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Petri sîn Luca Cibotaru	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioan sîn Gheorghî Munteanu	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Ioan zăt Toma Stahi	1	1	2	-	-	-	-	1	-	-
Costandin sîn Cozma Roşu	1	3	1	2	1	-	3	3	5	-
Petri sîn Cosma Roş	1	2	-	-	1	-	-	2	-	-
Andrei Roşu	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioan sîn Andrei Roşu	1	-	1	2	1	-	-	2	-	-
Toader sîn Toma Stahi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vasili sîn Andrei Roş	1	2	-	2	1	-	-	1	-	-
Simion Jitaru	1	2	1	2	-	-	-	-	-	-
Chiriac sîn Ioan Roşu	1	1	-	2	1	-	-	-	-	-
Ioan sîn Cozma Roşu	1	1	3	-	-	-	-	1	-	-
Simion sîn Ioan Roşu	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Iftimi Humă	1	2	3	-	-	-	-	1	-	-
Nicolai sîn Ştefan Munteanu	1	-	1	-	-	-	-	2	-	-
Iftimi a Oancii	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioan Munteanu	1	-	1	-	2	-	-	2	-	-
Luca Roş	1	1	-	-	1	-	-	1	-	-
Nicolai Ghiba	1	1	3	-	1	-	-	1	-	-
Lupu Vrînceanu	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-
Vasili sîn Lupu Vrînceanu	1	1	2	2	-	-	-	2	-	-
Ioan sîn Lupu Vrînceanu	1	-	1	2	-	-	-	2	-	-
Ioan Boitan	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ioan sîn Pavăl Roşu	1	2	1	2	1	-	-	2	-	-
Grigoraş Roşu	1	1	3	2	1	-	-	2	-	-
Vasili Roşu	1	-	2	2	1	-	30	1	-	-
Petre Sturzu	1	1	2	-	-	1	30	1	-	-
Costachi Stati	1	4	4	2	-	-	-	1	-	-
Ioan Tuţuianu	1	3	-	-	-	1	-	-	-	-

Ioan Tuțiuianu al doilii	1	1	2	-	-	3	34	-	-
Niculai Cășian	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Costantin Tărpescu	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioan Stoianu	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Costantin Tuțiuianu	1	1	1	-	-	1	-	-	-
Gavril sîn Simion Ungureanu	1	-	1	2	-	-	3	1	-
Ioan sîn Simion Ungureanu	1	2	2	2	1	-	3	1	-
Costandin sîn Simion Ungureanu	1	1	2	-	-	-	-	-	-
Petre Ghibei	1	-	1	2	-	-	-	1	-
Gheorghî zăt Petre Stoian	1	2	-	-	-	-	-	-	-
Ștefan Stoianu	1	1	2	2	1	-	-	1	-
Costachi chir Andrei	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Ioan Bejanu	1	1	1	-	-	-	-	1	-
Gheorghî sîn Ioan Bejanu	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Ioan a Tomii	1	-	2	2	-	-	-	1	-
Petre sîn Ioan a Tomii	1	-	2	-	-	2	-	-	-
Nicolai Burlancea	1	1	1	-	-	-	-	1	-
Ioan Moraru	1	1	2	-	1	-	-	-	-
Ioan Anghel	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Dumitru Tudorii	1	1	1	2	-	-	-	-	-
Neculai a Tudorii	1	-	1	-	1	-	-	2	-
Costandin Lăcătușu	1	3	1	-	1	-	-	-	-
Ioan sîn Petru Stoian	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Toader zăt Toma Stati	1	-	1	-	-	-	-	2	-
Enachi a Ghibei	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Vasili sîn Simion Ungureanu	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gheorghî a Apostolului	1	3	-	2	1	-	-	1	-
Iftimi Rusu	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Luca Diaconului	1	2	3	-	-	2	-	2	-
Neculai Onofrei	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Andoni Adascăliții	1	1	3	-	-	-	-	2	-
Costandin Adascăliții	1	-	5	-	-	-	-	2	-
Gavril Rusu	1	2	2	-	1	1	-	-	-
Vasili a Sandului	1	1	3	-	-	-	-	-	-
Simion Gîțlan	1	1	-	-	-	-	8	-	-
Ioan Gîțlan	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Gavril Gîțlan	1	1	-	2	-	-	-	-	-
Costandin a Ștefănesii	1	4	-	2	1	-	-	2	-
Ioan sîn Costandin a Ștefănesii	1	1	-	2	1	1	-	-	-
Anton sîn Costandin a Ștefănesii	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Vasili a Aniții	1	-	2	-	-	-	-	-	-
Ioan sîn Vasili a Aniții	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Costandin sîn Vasili a Aniții	1	1	1	2	-	-	-	-	-
Iordachi sîn Vasili a Aniței	1	-	-	-	1	-	-	-	-

Zaharia Cojocaru	1	-	-	2	-	-	25	-	-
Ioan nepot lui Zaharia	-	1	-	2	-	-	-	-	-
Ioan Turculeți	1	3	1	-	-	1	-	-	-
Vasili Tulburi	1	1	-	2	-	-	-	2	-
Gheorghe sîn Vasili Tulburi	1	1	1	2	1	-	-	-	-
Gavril sîn Vasili Tulburi	1	-	-	-	-	-	-	2	-
Ioan sîn Costandin Stan	1	-	1	-	-	-	-	2	-
Costandin Stan	1	-	-	-	-	-	-	2	-
Vasili sîn Costandin Stan	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioan a Ștefănesii	1	-	2	-	1	-	16	2	2
Vasili Pîrjoalei	1	-	-	-	1	-	-	-	4
Ioan Chiaburu	1	2	2	2	-	-	-	-	-
Gavril a Irimii	1	2	2	2	1	-	-	2	-
Manoli Chiaburu	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Ioan a Dochițai	1	1	1	2	1	-	20	1	6
Costandin a Dochițai	1	1	-	-	1	-	-	2	-
Vasili a Vădănii	1	2	3	-	1	-	-	2	6
Ioan a Vasiicăi	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Ichim Posa	1	3	-	2	1	3	50	2	5
Costandin a lui Iacob a Vasiicăi	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioan Cojocaru	1	4	4	2	-	1	60	-	5
Vasili sîn Ioan Cojocaru	1	1	1	2	1	-	30	-	-
Costachi Stan	1	2	1	2	-	-	10	-	-
Maștei a Irimii	1	2	2	2	-	-	-	-	-
Ioan a Lupoaicii	1	2	2	-	-	-	-	-	4
Isachi David	1	1	1	-	1	-	-	1	-
Andrei a Savinei	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Toader sîn Andrei a Savinei	1	1	-	2	-	-	-	-	-
Gheorghe sîn Ioan a Savinei	1	-	-	-	-	1	-	2	-
Nicolai zît Ioan a Savinei	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Ștefan a Floarei	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Niculai Bistriceanu	1	1	1	2	-	1	-	-	-
Vasili Bradu	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Vasili Tănăsescu	1	1	3	-	1	1	15	1	-
Andrușca Rusu	1	2	2	-	-	-	-	-	-
Simion Pîrlea	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Costandin Crețul	1	-	2	-	-	-	-	-	-
Ioan Avram	-	2	1	2	1	1	-	-	-
Gheorghe sîn Vasili Marian	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Ștefan sîn Costandin Slăbuțu	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Ioan Căldari	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Grigori Avram	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Gavril sîn Ioan a Diaconului	1	4	2	-	-	-	6	1	-
Chiriac sîn Gavril a Diaconului	1	-	-	-	1	-	-	-	-

Vasili a Sandului	1	2	2	-	-	1	30	-	-
Timofti a Apostolului	1	4	3	-	-	-	-	-	-
David a Apostolului	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Toader Ene	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Grigori Olaru	1	2	3	-	1	-	-	1	-
Vasili Marian	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Ștefan sîn Vasili Marian	1	-	1	2	-	-	-	-	-
Grigoraș David	-	2	-	2	-	-	-	-	20
Simion Lungu	1	2	2	2	-	-	-	2	-
Ștefan a Petrei	1	3	2	-	1	-	10	-	2
Ioan Apostolului	1	2	1	2	1	-	-	-	-
Vasili a Petrii	1	2	3	2	-	-	30	-	-
Pavâl Chetreanu	1	2	2	-	-	-	-	-	-
Grigori Cibotaru	1	1	2	-	-	-	-	-	-
Gheorghe a Lucăi	1	-	1	2	-	-	-	3	-
Dumitru Lucăi	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Savu Bârzu	1	-	1	-	-	4	30	-	-
Vasile Tălpălaru	1	2	1	-	1	-	-	-	-
Gavril a Apostolului	1	2	1	2	1	-	-	-	-
Tofan Cucu	2	-	-	2	1	-	-	-	-
Toma Cucu	1	1	4	-	1	-	-	-	-
Toader a Zahariei	1	3	-	-	-	-	-	-	-
Vasile a Zahariei	1	1	2	-	-	-	-	-	-
Ioan a Petricăi	1	2	-	-	-	-	-	-	-
Costandin Munteanu	1	2	2	2	1	-	-	1	15
Petre Stati	1	1	2	-	-	-	-	-	-
Vasili Humă	1	1	-	-	-	-	10		6
Costandin sîn Ștefan Humă	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Sava Humă	1	-	1	-	-	-	-	1	-
Gheorghî sîn Ștefan Humă	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Vasili a Tudorii	1	1	3	-	-	-	-	-	-
Andoni Humă	1	1	1	2	1	-	-	-	-
Toader Rusu	1	-	2	-	-	-	-	1	-
Iordachi zăt Rusu	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Ioan Tănăsăscu	1	1	1	2	-	-	10	1	-
Iftimie Nicolăescu	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Ioan Cucu	1	3	3	2	1	-	-	1	-
Ioan Fote	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Vasili sîn Ioan Tuțuianu	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Petre Mosoră	1	2	3	-	-	-	-	-	-
Ioan a Mihăesii	1	-	2	-	-	-	-	-	-
Ioan Roșu	1	-	-	-	-	2	40	1	-
Niculai Roșu	1	-	-	-	-	2	30	-	-
Ioan a lui Dan Roș	1	1	1	-	-	1	-	1	-

Gheorghe Donțu	1	1	1	2	-	-	-	-	-
Neculai Olteanu	1	1	-	-	-	1	30	1	-
Ioniță Hăra	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Costandin sîn Foti Cojocar	1	-	3	-	-	-	-	-	-
Gheorghe Humă	1	-	1	2	-	-	-	-	-
Fac sama birnicilor. Din aceștia se vor scade opsprezece zăclnici cuviniți proprietății. Nevolnicii, însă:									
Apostol Strat	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Foti Cojocar	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Costandin Surdul	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioniță Stati	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ilie a Vasiicăi	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioniță sîn David Cojocar	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Vasili a Ungurului	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Văduvele:									
Vîrvara Chetrea	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Anastasia lui Ion Donțu	-	2	2	-	-	-	-	-	-
Frasina Floreana	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Mărina Tăvoaia	-	3	3	-	-	-	-	-	-
Maria Ciubuceasca	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Iftimia Sănduleasa	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Catrina Cîmpineasa	-	1	2	-	1	-	-	-	-
Ioana Stănoaia	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Maria Pîrjoloaia	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dochița a lui Vasile Tănăsescu	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Nastasia Isăchioaia	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioana lui Toader a Vasiicăi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paraschiva Baconița	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Smaranda lui Ștefan a lui Iacob Avasiicăi	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Paraschiva a lui Vasili Cibotaru	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mariea Cîmpulungeasa	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Dochița Blîndoaia	-	3	-	-	1	-	-	-	-
Axenia Guțaia	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mărina Boioia	-	2	-	2	-	1	-	-	-
Maria Cozmuleasa	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nastasia Tomni	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ioana Bălțăteasca	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Catrina a lui Costandin sîn Petre Stoian	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Axenia a lui Ionică din Bordei	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Smaranda lui Ștefan a Petricăi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Prezvitiera Ileana	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Prezvitiera Anița	-	1	3	a lui Toader Dulamă ce i-au murit					

			de holeră
Orîndii:			
x Eu, Andrei Roș, paznic			
x Eu, Toader Eni, paznic			
x Eu, Costandin Stan			
Gavril Sachelarie			

Nr. prăjinilor	Demăsurarea moșiei Tîrgului, Humulești, mahalaua Pârâul Ursului și Pometile. Numirea locurilor
5.000	Țarina la drumul de sus
3.800	Țarina mare coasta Valii-Sacăi măsurată de către Topoliceni
13.400	Dealul în gios pînă la hotaru Blebei
<u>3.980</u>	Di la poarta Humuleștilor în gios pi sub coastă, pînă la Blebea
26.180	
5.810	Țarina Tîrgului de la arii pînă la apa Neamțului cu lunca, pînă la tîrla preotului Vasili
<u>11.370</u>	Di la hotarul Măneștilor sus pe șes, pînă la poarta țarinii
43.360	Aceasta este locul mănăstiresc, între care sunt și puține de coasă, bez grădinile și livezile ce le au locuitorii sub îngrăditurile lor.
4.400	Țarina de la picioru porumbului
9.980	Pârâul Ursului Zăneasca pînă la Pometi
<u>14.380</u>	Aceasta se stăpânește de către mahalagii din vatra Tîrgului.
5.134	Curăturile pomeținilor și a păraoanilor
19.514	

Velnițele lucrătoare și nelucrătoare	Nr. căldărilor
Mendel Făinaru jidovul	1
Catinca Greculeasa	1
Avram a Mariei jidovu	1
Iancu Friptu jidovu	1
Froim Ghidali jidovu (Mișăl Zoster)	1
Costachi Vasiliu moldovan	3
David Isăcescu moldovan	1
Nastasachi Andoniu moldovan	3
Moisă Sapsă jidov (Leiba Burih)	2
Chirilă Dumitrașcu moldovan	2
Costachi Ștefăniu moldovan	3
Petrachi sîn Alexandru Tohar moldovan	1
Gavril Rusu	2
Fecioru lui Zămărean, fost velniță lui Nică Rusu	1
Ștefanachi Nastasiu sîn Ilieș	2
Ilieș Moscovici	2
Marcu Lungu	<u>1</u>
	38

Velnițe nelucrătoare		
Mesel, numai șura		
Bercu Ghetel, numai șura		
Mihalachi Valentin, numai șura		
Lupu Mari jidovu, numai locu și este numai herărie		
Iosip Grosu jidov, locul Săcu. Numai o herărie		
Isac Vălianu jidov, velniță în stare bună		
Iosup Rătușanu, tot în stare bună		
Avram Crăcăoanu jidovu, numai șura		
Zalman jidov, numai șura		
Leiba Mari jidov, numai șura		
Avram Fleandor jidov, numai șura		
Leiba sîn Bercu jidov sudetu, numai șura		
Ghidali jidov, numai șura		
Leiba Burich, în stare bună		
Manascu jidov, numai șura		
Leibușor jidov, numai șura		
Todirică Fasolă, numai șura		
Hascal Amorțitu, jidov, numai șura		
Morile di pi partea Târgului		
	Mori	Pietre
Catinca Greculeasa		
Petrachi sîn Alexandru Teoharu	1	3
Paharnicu Velei, în tîrgul vitelor	1	3
Tot a paharnicului Velei la mahala	1	2
Costachi Vasiliu	1	2
Leib Burih	1	3
Andrei a Mărculesei	1	2
Costachi Brașoveanu, ce este dată sîn Gheorghie	1	1
Chirilă Dumitrașcu	1	2
Costachi Ailioaiei	1	2
Par Vărnava Gorgos, fost privighetor	1	2
Toderică Drăghici	1	2
Ioan Ungureanu din Humulești	1	2
	<u>1</u>	<u>1</u>
	13	27

Minoritari alături de majoritari

În perioada medievală, în Târgu-Neamț a existat, pe lângă majoritari și o **populație săsească**. Aceștia se ocupau cu meșteșugurile, dar și cu negustoria și agricultura. Prima atestare documentară a sașilor la Neamț este din 12 martie 1437, într-un document ce amintește de „Văratul lui Giurgiu, unde au fost viile sașilor”³⁸⁷,

În septembrie 1452, „Tuzoane, fiica lui Conatas de la Neamț, și fiul ei Leurinț, vinde o bucată de pământ, care le este lor ocină, mănăstirii Neamț și lui Simion egumen, pentru treizeci și cinci de zloți, anume peste pârâul Sec”³⁸⁸,

Prima statistică a sașilor la Neamț o avem de la abatele Quirini, din anul 1599, care ne spune în notițele sale de călătorie că erau 74 de familii de catolici cu 383 de suflete, aceștia având și două biserici deservite de un preot sas³⁸⁹. Din relatările altor călugări minoriți, din secolul al XVII-lea, precum Paolo Bonici, aflăm că la 1632, trăiau 35 de familii de catolici, iar la 1636, Benedetto Emanuelle Rimondi vorbea de numai 20 de familii, care aveau o biserică de lemn, fără preot³⁹⁰.

Date mai complexe le avem de la Petre Baksici care, vizitând Moldova la 1641, spunea că la Neamț catolicii erau în număr de 92 de suflete și aveau o biserică și un cimitir³⁹¹, iar la 1643, călugărul minorit Bartolomeo Bassetti afirma că orașul este locuit și de 17 case de catolici cu 85 de suflete, având ca preot pe Sigismund polonul³⁹². La mijlocul secolului al XVII-lea, în 1646, în timpul domniei lui Vasile Lupu, a trecut pe la Neamț și misionarul Marco Bandini, care vorbește de „vechii sași bogați și de rămășițele bisericii de zid”, arătând că era o biserică de lemn construită de săsoaica Sofia în 1629 și închinată Sfântului Nicolae³⁹³.

Prezența sașilor este atestată de actul de vânzare a unei case aparținând unui târgoveț din 1661, fiind pomeniți, pe lângă Dumitru șoltuzul de Neamț și Fialtin al Giurgei și Hanoș, vătaful de pușcași. La 1672, are loc o altă vânzare de casă situată între casa lui Hanoș și biserica cea săsească.³⁹⁴

Numărul sașilor începe să scadă, astfel că, la 1691, misionarul Francesco Antonio Renzi găsea doar 5 case de catolici, iar târgul era pustiu, populația fugind în munți din cauza oștilor poloneze și turce, dar biserica catolică din lemn încă se mai

³⁸⁷ *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova, vol. 1 (1384-1448)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, p. 253.

³⁸⁸ Leon Șimanschi, Georgeta Ignat, Dumitru Agache, *Documenta Romaniae Historica. Seria A: Moldova*, vol. II, 1449-1486, p. 21.

³⁸⁹ *Călători străini despre țările române*, vol IV, 1972.

³⁹⁰ *Călători străini despre țările române*, V, 1973, p. 26.

³⁹¹ *Ibidem*, pp. 241-242.

³⁹² *Ibidem*, p. 184.

³⁹³ *Ibidem*, p. 508..

³⁹⁴ Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, Editura Ministerului de Interne, București, 1901, vol. VII, pp. 374-375.

păstra.³⁹⁵ Desele epidemii de ciumă și războaiele care au bântuit Moldova în secolul al XVII-lea, au fost cauza scăderii populației catolice, ca de altfel a întregii populații.

Ultima dată când biserica săsească este amintită într-un document este 6 februarie 1713, când Vasile Botezatu și soția sa, Maria, donează Mănăstirii Neamț, pentru veșnica lor pomenire, „toată partea lor de moșie din Târgu-Neamț, cu loc de casă, pom, locuri de vii, de țarină, de fânaș și de prisăci”. Martorii au arătat locul de casă ca fiind „de lângă biserica săsească și de lângă Pătrașco, fiul lui Ilie Sasul”³⁹⁶.

Documentele de arhivă, dar și mărturiile călătorilor străini atestă faptul că la Neamț a existat o comunitate săsească provenită din coloniști veniți încă din secolul al XV-lea din Transilvania, populație care, din păcate, a scăzut continuu, până la dispariția sa la începutul secolului al XVIII-lea.

În 1923, numărul germanilor la nivelul județului Neamț era de 70 de persoane în zona rurală, din care 42 doar la Târgu-Neamț, pentru ca în 1930 să găsim, la Târgu Neamț, 39 persoane, pentru ca la nivelul județelor Neamț și Roman numărul acestora să fie de 956. Spre deceniul 4, al secolului al XX-lea, numărul acestora a crescut, astfel încât numai la Târgu-Neamț aceștia numărau 142 de persoane, creșterea fiind explicată de adăugarea de noi reprezentanți sosiți de peste munți la solicitarea autorităților, în vederea reamenajării stațiunii Băile Oglinzi³⁹⁷. În deceniile următoare, numărul a scăzut la 12 în 1992 și 2 persoane în 2002

Pe lângă românii majoritari, de-a lungul secolelor populația târgului a fost formată și din minoritari, cei mai numeroși fiind evreii (începând cu secolul al XVIII-lea), iar până atunci sașii, despre care am vorbit. Care au fost ceilalți minoritari, vom vedea în cele ce urmează.

Țiganii au reprezentat, cel puțin la nivelul secolului al XX-lea, a doua minoritate ca număr de persoane, după evrei. Prima atestare a țiganilor în zona Neamțului este într-un document de la Alexandru cel Bun din 8 iulie 1428, în care se menționează că Mănăstirea Bistrița primește 31 sălașe de țigani, 12 bordeie de tătari și niște bulgari. Catagrafia din 1774 menționa pentru Târgu-Neamț, 9 țigani³⁹⁸. O altă catagrafie care îi menționează pe țigani este cea din 1831-1832, în care găsim la Târgu-Neamț, 76 de suflete³⁹⁹.

Un document din 11 noiembrie 1842 atestă existența pe moșia Rădeni, din ținutul Neamțului, moșie a lui Iorga Sturza, a 28 de țigani, conduși de staroste Vasile Bergău⁴⁰⁰. În 1832, existau 76 de suflete, toate situate în cvartalul Negru-verde al târgului.

³⁹⁵ *Călători străini despre țările române*, vol. VIII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 90.

³⁹⁶ *C.D.*, vol. IV, p. 304.

³⁹⁷ Radu Dimitriu, *Depresiunea Neamțului-studiu de geografie umană*, Editura Universității, Iași, 2007, p. 209.

³⁹⁸ *Istoria orașului Roman. 1392-1992*, Imprimeria „Bacovia”, Bacău, 1992, p. 161; Ștefan Pascu, *Populație și societate*, vol. 1, Editura Dacia, Cluj, 1972, anexe.

³⁹⁹ *Ibidem*, p. 166.

⁴⁰⁰ Venera Achim, Raluca Tomi (editori), *Documente de arhivă privind robia țiganilor. Epoca dezrobirii*, Editura Academiei Române, București, 2010, pp. 103-105

La 1845, erau meșteri patentari dintre țiganii care au aparținut mănăstirilor, 6 la număr de treapta a III-a cu 10 calfe⁴⁰¹. Aceste 16 suflete posibil să fie țigani eliberați în 1844.

Imediat după Marea Unire, în 1923, conform cifrelor prezentate în lucrarea *Minoritățile naționale din România – 1918 - 1925*, coordonată de I. Scurtu și L. Boar, în județul Neamț și Roman, trăiau aproximativ 200 de țigani. Conform datelor recensământului din 1930 în județul Neamț, numărul acestora era redus de câteva sute⁴⁰² adică 0,8%. Mai exact, situația se prezenta astfel⁴⁰³:

Județul	Total	%	Orașul	Populație	Procent	Satul	Populație	Procent
Neamț	1221	0,8%	Piatra Neamț	131	0,4%	Calu	50	2,4%
			Buhuși	53	0,6%	Frumoasa	167	9,9%
			Tg. Neamț	33	0,3%	Mărgineni	69	3,3%
						Țibucanii de Sus	61	2,8%
						Vad	127	17,4%
						Crăcăoani	169	9,5%
						Poiana	79	26,6%

În 1942, sunt evacuați în Transnistria 99 de țigani din județul Neamț și 49 din județul Roman⁴⁰⁴. În ceea ce privește deportarea țiganilor nomazi, sursele arhivistice sunt destul de sărace. Operațiunea a început la 1 iunie 1942 – în baza ordinului Ministerului Afacerilor Interne nr. 1051 din 24 mai 1942 –, prin concentrarea țiganilor nomazi în reședințele de județ și trimiterea lor în Transnistria.

Dar, cu an mai înainte, prin Regulamentul nr. 36 al serviciului polițienesc pe teritoriul rural, la art.109, se impuseră sarcini speciale în ceea ce privește țiganii nomazi, mai ales cu referire la supravegherea și controlul permanent al acestora, evidența numerică pe șatre, verificarea averilor, urmărirea deplasărilor și stabilirea traseelor etc (cf. „Monitorul Oficial”, nr. 166, p. I, din 16 iulie 1941).

Potrivit adresei 25667 din 16 octombrie 1942, a Inspectoratului Regional de Poliție Iași privind modul de desfășurarea a evacuării țiganilor în Transnistria, la Piatra Neamț, „în ziua de 9 septembrie a.c., s-au strâns țiganii, în număr de 99, ce urmau să fie evacuați, și au fost trimiși sub pază într-un lagăr special improvizat, precedându-se la inventarierea averii mobile și imobile. Această avere s-a predat cu procese-verbale în custodia Oficiului local de Româнизare. În ziua de 13 septembrie a.c. s-a făcut predarea țiganilor din Piatra Neamț și Tg. Neamț, Legiunii de Jandarmi Neamț. Cum majoritatea nu aveau hrană și nici bani cu ce să și-o procure, Legiunea de Jandarmi Neamț, în conformitate cu ordinele primite, a dat fiecărui țigan câte 5 porții de pâine pentru 5 zile”⁴⁰⁵.

⁴⁰¹ *Izvoare statistice privind mutațiile demografice la est de Carpați în secolele XIX-XX*, Editura Junimea, Iași, 2011, p. 99.

⁴⁰² *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Vol. II, p. 308.

⁴⁰³ ANIC, fond *Președinția Consiliului de Miniștri*, dosar 42/1940.

⁴⁰⁴ ANIC, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 127/1942, f. 255.

⁴⁰⁵ ANIC, fond *Direcția Generală a Poliției*, dos. 190/1942, f.75.

După război, regimul comunist i-a considerat pe țigani, elemente străine, ce trebuiau să devină românești, cultura lor fiind considerată a subdezvoltării și sărăciei⁴⁰⁶, astfel că, în 1966, numărul acestora la nivel de județ era de 239. Politica de asimilare a continuat, în anii '60, prin politici de izolare și asimilare. Această asimilare a fost și benefică, contribuind la supraviețuirea etniei, prin sedentarizare și muncă forțată⁴⁰⁷. Ultimul deceniu comunist a însemnat pentru țigani un regres social, ducând la marginalizare și sărăcie, mulți alegând activitățile ilicite⁴⁰⁸.

După 1989, numărul țiganilor a crescut, în 1992 fiind înregistrate la nivel de județ 3859 de suflete, din care 112 la Târgu-Neamț, pentru ca, în 2011, cifra să fie de 6703 de țigani. Dintre aceștia, 353 trăiau la Târgu-Neamț, adică 1,77%⁴⁰⁹.

Comune cu un procent mare de populație țigănească sunt: Crăcăoani, cu 487 persoane-12,6%, din 3849 de locuitori⁴¹⁰.

Deși sporadică, prezența **italienilor** nu poate fi neglijată. Numărul acestora începe să crească în spațiul românesc după Tratatul de la Adrianopole din 1829, când a sporit importanța porturilor Galați și Brăila. Majoritatea italienilor veniți erau meșteri, comercianți, freelanceri, agricultori, etc.

Primul italian semnalat în spațiul nemțean este Jean Antoine de Mejo, la 1868, muncitor la fabrica de praf de pușcă de pe moșia Pângărați a lui Moriți Cați⁴¹¹.

Potrivit Recensământului din 1899, prezența italienilor în Neamț era următoarea: Păstrăveni-5; Petricani-1; Pipirig-6; Vânători Neamț-11⁴¹². Totuși, până la recensământ, documentele de arhivă atestă prezența la Târgu-Neamț, între 1893 și 1895, a italianului Anselmo Marotti, angajat la stațiunea Oglinzi și prestând diverse munci de antreprinză. Pentru început, obține lucrările pentru săparea a două canale de colectare a apei, unul de 80 de metri și al doilea de 22 de metri. La sfârșitul anului 1893, obține un nou contract, săparea unor izvoare de ape minerale, canale de drenaj, bazine cu apă sărată, amenajarea izvorului cu apă sărată și alte lucrări de amenajare⁴¹³.

În 1894, Marotti a fost solicitat din nou, de această dată pentru construirea a 2 fântâni, una pentru apă sărată și alta pentru apă dulce, lucrări terminate în cinci luni conform angajamentului, dovadă că, în 1895, primește o altă lucrare, un canal de 20 de metri, toate lucrările fiind realizate cu echipa sa de muncitori⁴¹⁴.

⁴⁰⁶ E. Pons, *Țigani din România-o minoritate în tranziție*, Editura Compania, București, 1999, p. 29.

⁴⁰⁷ *Ibidem*, p. 34.

⁴⁰⁸ E. Zamfir, K. Zamfir, *Țigani. Între ignorare și îngrijorare*, Editura Universității București, 1993, p. 159.

⁴⁰⁹ <http://monitorulneamt.ro/6-703-nemteni-sint-etnici-tigani/> (accesat la 21 septembrie 2019).

⁴¹⁰ *Ibidem*.

⁴¹¹ Bokor Zsuzsa, *În căutarea tărâmului promis:italienii din România*, Editura Institutului pentru studierea problemei minorităților din Români, Cluj-Napoca, 2017, pp. 30-31.

⁴¹² *Rezultatele recensământului populațiunei din decembrie 1899. Tablouri generale*, p. LII.

⁴¹³ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 31/1893, f. 1, 42.

⁴¹⁴ *Idem*, dosar 6/1894, f. 1, 28; dosar 21/1895, f. 1, 19.

Din documentele Siguranței, aflăm că, la 1907, firma „Union Pann” avea la Timișești 5 italieni și un anume Domenico Molini la Bălțătești. La 1912, numărul italienilor rezidenți era de 102 în județul Neamț.⁴¹⁵

Celelalte grupuri etnice (polonezii, grecii, cehii, ruși, ucrainenii, bulgarii, sârbii) au avut doar prezențe episodice, secundare, cu reprezentări numerice insignifiante, fără să-și pună amprenta în vreun fel asupra aspectelor legate de evoluția structurală a populației din județul Neamț.

O situație comparativă a principalelor minorități din județul Neamț, în perioada 1930-2011, este prezentată în tabelul următor⁴¹⁶ :

Minoritatea	Evrei	Tigani	Germani	Greci	Rusi/ lipoveni	Polonezi	Armeni	Bulgari	Maghiari
Anul									
1930	17408	3686	956	45	372	392	96	132	3078
1956	5902	205	248	115	140	76	28	28	1522
1966	1015	239	123	19	52	31	8	17	774
1977	633	1991	111	13	124	9	8	6	544
1992	233	3859	136	18	458	19	9	5	413
2002	150	6036	107	50	424	10	7	5	307
2011	34	6398	72	27	204	4	9	-	98

⁴¹⁵ *Ibidem*, pp. 94-95.

⁴¹⁶ <http://colectaredate.insse.ro/phc/aggregatedData.htm> (accesat la 19 septembrie 2019).

Blebea, satul cunoscut pentru fabrica lui Kogălniceanu

Numele cartierului „Blebea” vine de la vornicul Gheorghe Blebe care, pe la 1677-1681 a cumpărat casele și mai multe poiene din capul dealului Boiștei, de la urmașii lui Miron Ciogolea, șoimar, pe care ulterior le-a dat danie Mănăstirii Neamțului, așa cum îl găsim ca moșie a Schitului Vovidenia până la secularizare, în 1863. Aici s-a mutat o parte a locuitorilor fostului sat Mănești. În 1774, este înglobat târgului, până la 1816, când devine sat.

În 1820, este din nou atașat târgului, pentru ca la 1832 să devină parte a comunei Boiștea, iar, din 1871, parte a comunei Petricani. Populația a crescut lent, la 1774, erau 29 de locuitori, iar Condica visteriei Moldovei pe 1816 menționa 7 locuitori scutiți de bir de către mănăstire, pentru ca recensământul din 1992 să dea pentru Blebea 791 de locuitori. Aici, la 1853, Mihail Kogălniceanu ridică Fabrica de postav, mutată în 1885 de noul proprietar, colonelul Eugen Alcaz, la Buhuși. Kogălniceanu mărturisea, într-o scrisoare adresată Mitropolitului în 1852, că a construit fabrica din dorința de a da un izvor de îmbogățire Târgului-Neamț. Locul a fost luat de la Mănăstirea Neamț în schimbul a zece oca de ceară anual, pe care trebuia să le dea mănăstirii, și plata unui bezmăn. Din cauza problemelor financiare, Kogălniceanu vinde fabrica în 1879. Prin decretul regal 3224 din 1925, satul Blebea era alipit orașului Târgu-Neamț, unde va rămâne până în prezent.

În satul Blebea a funcționat și o școală primară înființată după 1864, cu local propriu din 1868. Primul învățător al acestei școli a fost Gheorghe Crăciun, urmat de Mihai Poescu și Nicolae Stamate. Între 1875 și 1880, școala nu a funcționat din lipsă de învățători, pentru ca, în 1880 să fie redeschisă pentru scurt timp, cât a funcționat învățătorul Toma Scobai, școala fiind frecventată de circa 40 de elevi. Închisă din nou, este redeschisă în 1894, funcționând ca școală de sine stătătoare până în anul 2004, când este închisă. În anul 1903, este construită o nouă clădire, școala primind și trei hectare de pământ pentru practica elevilor⁴¹⁷.

Dintr-o statistică a Primăriei pe anul 1926, aflăm că director al acesteia era învățătorul Ion Scobai⁴¹⁸. Situația școlilor din oraș, în anii 1937-1939, arată că la Școala mixtă Blebea funcționau Scobai Ion, Turcu Aurora, Matasă Mihail și Nicu Gheorghe⁴¹⁹. În anii '60, Școala nr. 4 Mixtă avea două posturi de învățători în regim simultan cu învățătorii Vasile și Maria Istrate. În 1965, Școala Elementară nr. 4 Blebea devenise deja gimnazială cu Bârliba Constantin – director și Apetroaie Săvel, Apetroaie Georgeta și Vasiliu Maria, învățători, Afloarei Dumitru, Onofrei Vasile, Teodorescu Mihai, Silvestru Dumitru și Vasilca Sofia, profesori⁴²⁰.

Biserica satului, cu hramul „Sfinții Voievozi” ar fi fost construită între anii 1828 și 1832, fiind sfințită de protoiereul Grigore Buțescu, clopotnița fiind ridicată

⁴¹⁷ Vrânceanu Vasile, *Călător prin orașul Târgu Neamț de altădată și de astăzi*, vol II; pp. 56-57.

⁴¹⁸ SJAN Neamț, fond *Primăria Tg. Neamț*, dosar 7/1926, f. 37.

⁴¹⁹ *Idem*, fond Revizoratul Neamț, dosar 1202/1937-1939, f. 235.

⁴²⁰ *Idem*, fond Primăria Tg. Neamț, dosar 62/1965, f. 87.

în anul 1838. Biserica a fost reparată în 1893. În perioada interbelică, biserica avea 17 hectare de pământ⁴²¹. În prezent, lângă vechea biserică a fost ridicată o altă biserică, prin strădania preotului paroh Platon.

⁴²¹ Vrânceanu Vasile, *op. cit.*, p. 113.

File de istorie, Humulești, satul marelui Creangă

Originea numelui satului încă suscită controverse. Ultima ipoteză asupra etimologiei este cea a lingvistului Vasile Arvinte, care consideră că satul este foarte vechi și are la origine numele unui cneaz, întemeietor de obște țărănească liberă sau al unui boier cu numele Homul.

Istoric, situația este clară, satul fiind format probabil în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, într-o poiană, pe fostul loc al Mănăstirii Neamț, numit *Prisaca lui Buliga*. În anul 1743, acolo se aflau „șăzători niște oameni ce le zic Humulești”, care nu voiau să se supună obligațiilor boierescului față de mănăstire, pretinzând că locul ținea încă de hotarul Târgului-Neamț și, ca urmare, aveau doar îndatoriri către domnie, ca și târgoveții. Domnia va confirma, însă, stăpânirea Mănăstirii Neamț asupra locului, astfel că humuleștenii vor fi, după 1749, clăcași mănăstirești. La origine, așadar, satul Humulești este așezarea unui grup familial aparținând neamului Humă. În anul 1766, aceștia și-au făcut o bisericuță. Printre ctitori se aflau diaconul Toader Humă, preotul Vasile Humă și un Ion Humă.

În 1774, satul Humulești, al Mănăstirii Neamț, avea 35 de gospodării, dar șase erau pustii, trei locuitori erau oamenii bisericii și 29 erau țigani domnești. Condica Liuzilor din 1803 arăta pentru sat 109 liude și doi scutiți de bir ai vornicului Grigore Ghica, pentru ca, în 1814, să fie 44 de fruntași, 32 de mijlocași și 47 de codași. În același an, din ordinul domnitorului, este măsurată suprafața agricolă a satului, rezultând 34971 de prăjini pentru cultură și 12444 de prăjini pentru imaș. Dacă în 1774 satul este înglobat târgului, la 1802 devine sat separat și revine la târg abia în 1895. Între 1870 și 1895, a fost comună alcătuită din satele Humulești, Brătulescu, Ocea, Topolița, Țolicea și Săcălușești, iar prin decretul regal 1810 din 22 aprilie 1895 revenea la Târgu-Neamț. În 1890, comuna Humulești se întindea pe o suprafață de 3520 de hectare, cu o populație de 2339 de locuitori sau 450 de familii, adică 1140 de bărbați și 1199 de femei⁴²².

Interesant este bugetul anului 1895, înainte ca Humuleștiul să fie alipit târgului. Veniturile erau de 8604,91 de lei, iar cheltuielile erau de 8688,69 de lei. Dintre cheltuieli, 1548 erau destinate drumurilor comunale, iar la personal erau alocați 5320 de lei, astfel: 1080 salariul primarului (Vasile Popescu), 420 de lei diurna viceprimarului, 1080 salariul notarului, 420 salariul ajutorului de notar, 120 de lei salariul omului de serviciu al primăriei, 540 de lei salariul brigadierului, 1080 de lei salariul a trei jandarmi, 360 salariul casierului comunei, 120 de lei salariul șefului de garnizoană și 100 diurna consilierilor. În 1895, Consiliul Comunal era format din Vasile Popescu, primar, Gh. Enea, viceprimar și consilierii: Toma Cojocariu, V. Ungureanu, Ion V. Gheorghe, N. Scutariu, Mih. Secășeanu, V. Condrea și Gh. Lăcătușu, între timp decedat.

În secolul al XIX-lea, pe lângă agricultură și creșterea animalelor, humuleștenii se ocupau cu cărămidăria, în partea Bejenilor, tăbăcăritul pieilor, morăritul (la 1849 existau morile lui Costache Ailioaiei și Par Vărvara Gorgos) și

⁴²² C. D. Gheorghiu, *Dicționar geografic al județului Neamț*, București, 1895, pp. 203-205.

industria spirtului. Velnița din Humulești a fost ridicată în 1866, în partea de apus a vetrei satului, pe drum spre Piatra, și a funcționat până la 1895, când a fost distrusă de un incendiu. O altă ocupație a fost albinăritul, astfel că, pe la 1870-1890, numărul stupilor era de 2800, cu o producție de 70000 de kilograme în 1890. Teascurile care produceau uleiul de cânepă aparțineau lui Mihalache Vasiliu Cărășină și diaconului Andrei.

În 1890, agricultura se practica pe 2509 hectare, din care 114 cultivate cu grâu, 590 cu ovăz, 10 cu secară, 12 cu hrișcă, 871 cu porumb, 5 cu cartofi, 3 cu cânepă, 28 cu fasole și 128 cu orz. Livezile însemnau 793 hectare. Creșterea animalelor însemna 1054 de vite, 117 cai, 107 porci, 1391 oi și 1711 juninci⁴²³.

Populația satului a crescut lent, astfel că la 1895 erau 1273 de locuitori. La 1900, satul avea o fabrică de spirt, iar contribuabilii erau în număr de 225. În 1907, este introdus iluminatul public⁴²⁴. Istoria satului continuă cu realizări importante și după alipirea la oraș, devenind suburbie a acestuia.

⁴²³ *Ibidem*.

⁴²⁴ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 463.

Băile Oglinzi, „Perla Moldovei”

Băile Oglinzi datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea, însă izvoarele de slatină au fost exploatate încă din preistorie. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au fost realizate mai multe analize ale calității apelor minerale, realizate de Theodor Stainer în 1856, Iohan Chania în 1873 și de Petru Poni în 1875 și 1888, care au arătat că aceste ape sunt superioare calitativ celor de la Reichenhall și chiar celor de la Băltățești⁴²⁵.

În ședința din 22 octombrie 1888, Consiliul comunal hotărăște să ceară guvernului „să doneze acestei comuni terenul necesar cu apile minerale”⁴²⁶. Analiza făcută de către Petru Poni în același an și trimisă Primăriei Târgu-Neamț, arăta că „apele acestor izvoare conțin mai multe minerale și fac parte din apele minerale sodice și bromurate și prin compoziția lor se asemănă cu apele de la Reichenheld (Reichenhall-Bavaria), de la Ischl, de la Gmunden, de la Hall”⁴²⁷. Consiliul, prin primarul Nică I. Drăghici, a hotărât să ceară prefecturii să intervină pe lângă ministrul domeniilor pentru a se obține suprafața de 11, 76 ha din moșia statului de la Oglinzi, cu locul izvoarelor pentru amenajarea stabilimentului balnear. Terenul a fost obținut gratuit de către Primăria Târgu-Neamț, care avea obligația să nu-l vândă sau arendeze și să realizeze „un stabiliment cu 18 cabine, 2 piscine și 2 bazine – rezervoare de apă”⁴²⁸.

La 3 mai 1892, Parlamentul vota legea prin care autoriza Primăria să împrumute suma de 100.000 de lei pentru a finaliza lucrările de captare a apelor și darea în folosință a stațiunii⁴²⁹. Însă, până la acea dată se cheltuisese suma de 132.585, 55 lei pentru amenajarea stabilementului. Lucrările au fost realizate de către antrepriza de construcții a asociaților Mathias Zwiling și Isidor Eisenberg din Botoșani, fiind împrumutați alți 300.000 de lei. Au fost aduse utilaje de la Viena produse de celebra firmă Kolsen & Comp., care trimisese și doi ingineri pentru punerea în funcțiune a acestora.

În anul 1893, băile au fost date în folosință și au fost prezentate celor care aveau nevoie de tratamente de către doctorul L. Văleanu, prin intermediul broșurei „Băile de la Oglinzi”, în care acesta scria: „Stabilimentul se compune dintr-o clădire pentru băi și dușuri, apoi din clădirea numită Castelul apelor, în care se află mașina de aburi și două rezervoare. Aceste două clădiri sunt în legătură printr-un canal subteran, în care sunt așezate toate conductele (...). În clădirea principală se află

⁴²⁵ C.D. Gheorghiu, *Dicționarul geografic al județului Neamț la anul 1890*, Tipografia „Thoma Basilescu”, București, 1895, p. 282.

⁴²⁶ D. Constantinescu, *op. cit.*, p. 87.

⁴²⁷ *Ibidem*.

⁴²⁸ G. Luca, *op. cit.*, p. 117.

⁴²⁹ „Monitorul Oficial”, nr. 48, 3 iunie 1892, p. 2.

cabinele, două piscine, o sală de așteptare și cabinetul medical. În fiecare cabină se află câte o cadă de porcelană și o dușă cu apă caldă și rece⁴³⁰.

Deschiderea oficială a avut loc la 5 iulie 1896, chiar dacă băile erau folosite încă din 1890. Sezonul balnear se deschidea la 20 mai și ținea până la 10 septembrie⁴³¹. Inventarul băilor la 1900 cuprindea clădirea băilor din lemn, cu 18 cabine de băi, 2 piscine și un hotel din cărămidă cu 2 etaje, cu 28 de camere⁴³². Lipsa banilor a condus la sistarea lucrărilor astfel că, în ședința Consiliului Județean din 19 noiembrie 1898, este luată în discuție situația dezastruoasă a băilor, aflate în stare de faliment. Speranțele autorităților locale de redresare a urbei prin intermediul stațiunii nu au dat roade, dovadă și numărul mic de persoane care s-au tratat aici, 173 în 1896 și 217 în 1897⁴³³.

În ciuda situației în care se aflau băile, autoritățile locale au continuat să facă reclamă stațiunii prin publicitatea din marile ziare ale vremii. O astfel de reclamă era publicată în *Adevărul* din 14 iunie 1903, și menționa că apele de aici „folosesc cu succes boalele scrofuloase, anemiei, boalelor de femei, reumatismelor, sifilis inveterat, rahitismului, eczemelor cronice”. Se putea procura inclusiv sarea la cutii de 2 kilograme, la prețul de 1, 20 lei. „O camera cu două paturi în hotelul băilor 3 lei 50 pe 24 ore, și cu un pat 2 lei 50 bani. Dejunul și masa pe zi la restaurant pentru o persoană 4 lei 50 și de copil până la 10 ani 2 lei 25 bani, iar pentru mai mult timp se poate conveni cu antreprenorul sub prețurile de mai sus”⁴³⁴.

În timpul Primului Război Mondial clădirile au fost rechiziționate de armată și devastate, pagubele fiind evaluate la peste 100.000 de lei, astfel că Primăria l-a somat pe antreprenorul Octav Ionescu să cedeze primăriei inventarul băilor așa cum l-a primit. În 1919, conducerea târgului își exprima dorința de a vinde Băile Oglinzi către CFR cu suma de 10 milioane de lei, oferta fiind refuzată. Așadar, primăria rămânea să administreze băile, ceea ce s-a dovedit a fi un fiasco financiar, motiv pentru care în 1922 au fost concesionate lui Ioan D. Ceacăru din Târgu-Neamț, pentru 20 de ani, acesta urmând să plătească o chirie de 40.000 de lei pentru primii 5 ani și 30.000 de lei pentru următorii 15 ani⁴³⁵. Noul arendaș se pune pe treabă și reface stabilementul bailor, dar și localurile de cazare, publicând noi broșuri de popularizare a „Perlei Moldovei”, cu imaginile Hotelului „Carol” (azi clădirea Taberei Oglinzi), restaurantul „Cazino”, hotelurile „Creangă” și „Ferdinand” și vilele „Bersan” și „Ella”. Stațiunea rivaliza ca eficiență și eleganță cu celebrele ape de Karlo Vivary (Cehia), Ciechocinek (Polonia), Reufelden (Elveția), Hall (Austria), Ischl (Austria), Stotterheim (Germania), Reichenhall (Germania), Salzburg (Austria) sau Salyes (Franța).

Și în perioada interbelică stațiunea a beneficiat de reclamă în presa națională, una dintre cele mai frumoase prezentări fiind găsită în revista *Realitatea*

⁴³⁰ <https://www.roportal.ro/discutii/topic/14998-statiunea-baile-oglinzi-tg-neamt/> (accesat la 10 mai 2020).

⁴³¹ Arthur Gorovei, *Alte vremuri. Amintiri literare*, Tipografia și Librăria „J. Bendit”, Fălticeni, 1930, p. 84.

⁴³² G. Luca, *op. cit.*, p. 119.

⁴³³ D. Constantinescu, *op. cit.*, p. 89.

⁴³⁴ „Adevărul”, an XVI, nr. 4982, 14 iunie 1903.

⁴³⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 1504/1927, f.118.

Ilustrată din iulie 1928: „Le zice „Perla Moldovei”, căci reprezintă într-adevăr o perlă prin nestematele băi ce posedă. Pentru a ajunge la ele și a le admira, luați trenul de Moldova, descinzând la Pașcani, iar de aci pe un drum splendid, ajungeți la „Băile Oglinzi”. Șoseaua e dreaptă ca-n palmă; automobilul urcă mereu, iată că trece peste râul Moldova. Începi să simți acel aer dulce și întremător care-ți dă o viață nouă. La o cotitură încep a se întrezări turlele bisericilor din Târgu-Neamț. În fine, iată-ne ajunși în vechiul târg, în apropierea cetății lui Ștefan-cel-Mare. Ajungem în stațiune în 40 minute. Iată-ne în parc, mii și mii de flori de toate culorile îți încântă privirea și te îmbată cu mirosul lor. Pădurea, o feerie, în care brazii se îngână cu stejarii și mesteacănii...Sub copacii aceștia au stat la sfat prietenește Vlahuță, Delavrancea cu Arthur Stavri și Arthur Gorovei...Aici au primit ei frumoasele lor inspirațiuni. O mulțime de păsări încântătoare și de toate speciile zbor din loc în loc prin tufișuri, pe arbori; aerul ozonizat, dulce și curat îți pare un balsam. Muzica reg. 10 vânători de munte cântă în fiecare seară la Cazino. Foarte modern construit, aci se dau baluri, serbări, teatru, cinema, etc. Restaurantul foarte curat cu o bucătărie aleasă. Coborâm spre băi, ale căror ape sunt cunoscute prin efectele lor și părăsim această stațiune, cu dorința de a mai reveni în acest Paradis al sănătății”⁴³⁶.

Din cauza greutăților, a crizei, stațiunea este vândută de către Primăria Târgu-Neamț, așa cum prevedea și decretul din 26 iunie 1930, „prin bună învoială, Casei Muncii C.F.R., băile Oglinzi cu terenul lor, stabilimentul de băi și toate dependențele, cu prețul de 10.000.000 lei. Convențiunea care se va alcătui în acest scop este scutită de taxa de timbru și impozit proporțional”⁴³⁷. Inventarul băilor era format din: „un pavilion din lemn și paiantă; un pavilion din lemn pentru muzică; Hotel „Creangă”, din paiantă, cu 27 camere; Hotel „Ferdinand”, din paiantă, cu 14 camere; Hotel „Carol”, din cărămidă, cu etaj și 33 camere; Vila „Ella”, din lemn, cu 6 camere; Vila „Sirena”, din lemn, cu 4 camere; Vila „Rozica”, din lemn, cu 6 camere; Vila S.,uzana, din lemn cu 5 camere; o popicărie; un grajd din lemn; o ghețarie; o baracă din lemn; clădirea mașinilor din cărămidă; un pavilion de inhalații, din lemn cu instalații; un bazin de apă sărată; uzina electrică din paiantă, cu instalațiile; clădirea băilor, din cărămidă, cu 18 cabine și instalații; o clădire de băi, din lemn; două chioșcuri din lemn pentru apertive și bazar; un izvor principal cu apă sărată și 3 puțuri secundare”⁴³⁸.

Stațiunea nu a fost vândută și a funcționat până în vara anului 1940. Războiul și-a pus încă o dată amprenta, stațiunea fiind distrusă în vara anului 1944 din cauza situării acesteia pe linia frontului. Rămasă în paragină, revine în atenția autorităților în anii '70, acestea începând cu dificultate să refacă stațiunea. În vara anului 1988, era inaugurată parțial stațiunea care dispunea de două pavilioane cu câte 66 de locuri fiecare, un restaurant cu 100 de locuri și cabine cu căzi de baie. Pentru viitor, urma a fi construit, așa cum declara Mihai Dabija, directorul OJT Neamț, „un complex sanatorial în zona izvoarelor și un complex de vile și hoteluri

⁴³⁶ „Realitatea Ilustrată”, an II, nr. 25, 7 iulie 1928, p. 16.

⁴³⁷ „Monitorul Oficial”, partea I nr. 141 din 28 iunie 1930.

⁴³⁸ Ștefan Cotoros, *op. cit.*, vol. II, p. 273.

destinat petrecerii timpului liber, concediului și convalescenței”⁴³⁹. Închisă imediat după revoluție, din toamna anului 1998, s-a redeschis într-o formă nouă, modernizată și cu baza de tratament cu băi calde la cadă, împachetări cu parafină, băi galvanice, magnetodiaflux, curenți dinamici, ultrasunete, masaj și gimnastică medicală.

Din 2009 nu mai funcționează, desi, în februarie 2008, fostul primar Decebal Arnăutu anunța începerea lucrărilor și implicarea Consiliului Local pentru terenurile care urmau să intre în patrimoniul societății. Era vorba atunci de un parteneriat între SIF Transilvania, Primăria Târgu Neamț, o firmă din Roman și o societate în care sunt prinse Casa Afacerilor Neamț, cu tot ce presupune ea ca acționari și SIF Moldova. Se adaugă și promisiunea unui sprijin financiar din partea CJ Neamț. Investiția promisă era de 20 milioane de euro și așa a și rămas, promisă.

Primăria a făcut drum și canalizare, a pus la dispoziție aproape 7 ha de teren, iar ceilalți au conservat inventarul băilor⁴⁴⁰. Între timp, în 2017, Consiliul Local Târgu-Neamț reușește să redevină acționar majoritar, încercând să pună pe picioare ceea ce era odinioară „Perla Moldovei”, Băile Oglinzi.

⁴³⁹ Luminița Doja-Fodoreanu, *Oglinzi în oglinda timpului*, în „România Pitorească”, nr. 4 (208), 1989, pp. 18-19.

⁴⁴⁰ <https://mesagerulneamt.ro/2015/03/statiunea-oglinzi-acuze-scandal-si-mari-interese/> (accesat la 10 mai 2020).

Refugiații din Târgu-Neamț la 1940

Conform adresei 111194/21 iulie 1942 a Ministerului de Interne, se cerea primăriilor lista cu refugiații din Ardealul de Nord, cedat Ungariei prin Dictatul de la Viena, din 30 august 1940. Primăria înainta ministerului lista de mai jos⁴⁴¹:

Numele și prenumele	Locul nașterii localitate/județ	Vârsta	Ocupația	Locul de unde vine/data	Unde stă acum
Prună Neculai-soț	Pipirig/Neamț	51	comerciant	Corbu/Mureș/ 16.09.1940	Str. Romană, 7
Prună Eftimia-soție		42	Moașă		
Prună Maria-fică		18	Casnică		
Prună Natalia-fiică		13	Casnică		
Prună Vasile Fiu		16	Lucrător cismărie		
Feniș Alexandru-soț	Parhida/Bihor	59	agricultor	Parhida/Bihor/ 20.11.1940	Str. Ștefan cel Mare, 25
Feniș Veronica-soție		58	casnică		
Toma Constanti-soț	Cioara/Fălciu	33	funcț. public	Bistrița/Năsăud/ 02.09.1940	Percepția Tg. Neamț
Toma Valentina-soție	Mingir/Cahul	33	casnică		
Sighetău Ana-necăsătorită	Cluj/Cluj	28	funcț. public	Cluj/Cluj/ 06.09.1940	Spitalul Tg. Neamț
Vodă Toader-necăs.	Toplița/Mureș	33	funcț. comercial	Toplița/Mureș/ 18.11.1940	Fdt. Florilor
Balan Silvia-necăs.	Finciu/Cluj	23	elevă	Bistrița/Năsăud/ 5/09.1940	Str. Carol I, 141
Roman Vasile-soț	Tg. Neamț/Neamț	30	funcț. public	Miercurea Ciuc /Ciuc/10.09.1940	Str. Cuza Vodă 137
Roman Elena-soție	Voșlobeni/Ciuc	26	casnică	Sf. Gheorghe/Trei Scaune/10.09.1940	Spitalul Tg. Neamț
Bidu Valeriu-soț	Brașov	47	medic		
Bidu Melania-soție	Mercheș/Târnavă Mare	42	casnică		
Raicu Florica-căsătorită	Mirăști/Teleorman	26	casnică	Sf. Gheorghe/Trei Scaune/10.09.1940	Spitalul Tg. Neamț
Dodea Florica-necăsătorită	Drăhășești/Tecuci	25	lucrător	Beclean/Someș/07.09.1940	Spitalul Tg. Neamț
Banciu Teodor-soț	Hamargul Român/Bihor	37	funcț. public	Salonta Mare/Bihor/06.09.1940	Str. Reg. Ferdinand
Banciu Maria-soție		34	casnică		
Banciu Ion-fiu		13	elev		
Banciu Romulus-fiu		7	elev		

⁴⁴¹ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 2277/1942, ff. 56-57, 69.

Străinii din Târgu-Neamț în atenția organelor de Siguranță în 1940

În contextul declanșării în septembrie 1939, a celui de-al Doilea Război Mondial, situația politicii externe (dar și interne) a României a devenit una destul de fragilă. În acest context, politica externă a țării a trebuit reconsiderată, în timp ce pe plan intern anul 1940 a fost unul fatidic, prin pierderile teritoriale din august-septembrie, instabilitatea politică și ascensiunea legionarilor.

Imediat după începutul războiului și în contextul disoluției statului polonez vecin, autoritățile de Siguranță au luat măsuri de indentificare și supraveghere a tuturor persoanelor străine aflate pe teritoriul țării.

Astfel, prin ordinul 3007/1940 al Inspectoratului Regional de Poliție Iași, se cerea identificarea supușilor străini, inclusiv evrei, aflați în raza de competență a fiecărui comisariat de Poliție. Comisariatul Târgu-Neamț răspunde cu adresa 1662 din 13 februarie 1940 prin semnătura comisarului șef C-tin I. Repcea, că pe raza orașului au fost identificate 99 de persoane, suspecți categoria B - cetățeni români și supuși străini. Situația centralizată se prezenta astfel:⁴⁴²

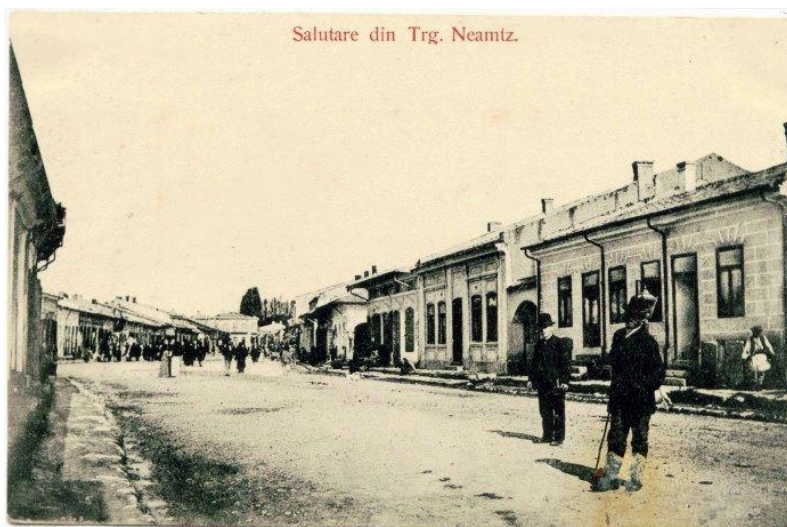
Situația	Naționalitatea	Numărul	Numele și ocupația lor
Cetățeni români	evrei	2	
Supuși străini	evrei	83	
	bulgari	5	Rista Ștefan-zidar Dumitru Ștefan-grădinar Teodorof Mihai-muncitor Costea Ivanof-comerciant Sposa C. Ivanof-casnică
	ruși	3	Socolov Vasile-muncitor Ganăr Pavel-dulgher Dancof Motea-brutar
	italieni	1	Bulbul Iacob-zidar
	turci	1	
	polonezi	3	Lozinschi Th. Iosef-mecanic
	greci	1	Sarvo George-brutar

În septembrie 1940, imediat după cedarea Cadrilaterului, ordinul Ministerului de interne 15716/1940, privitor la schimbul de populație cu Bulgaria, stabilea ca niciun cetățean de origine etnică bulgară să nu mai rămână pe teritoriul românesc. În acest sens, ministerul cerea tuturor primăriilor să centralizeze locuitorii de origine bulgară de pe teritoriul acestora și să trimită tabelul ministerului. Din centralizarea realizată de Primăria Târgu-Neamț reiese că, în septembrie 1940, locuiau în oraș 10 familii de bulgari, totalizând 30 de persoane, conform informațiilor de mai jos⁴⁴³:

⁴⁴² SJAN Neamț, fond *Poliția Târgu Neamț*, dosar 14/1940, f. 3, 7.

⁴⁴³ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 2171/1940, f. 10, 12.

Numele și prenumele	Ocupația	Starea civilă	Nr. membri familie	Bunuri imobile	Observații
Teodorof Mihai	fără	văduv	-	nu are avere	șede din anul 1896; aut. Ședere 131/1938
Dumitru Ștefan	grădinar	căsătorit	5	nu are avere. casa și terenul pe numele soției	Căsătorit cu româncă; aut. ședere 7085/1931
Ivanof Costea	cofetar	căsătorit	1	locuință	în țară din 1918; aut. ședere 30731/1930
Netco Doncef	grădinar	căsătorit	4	nu are avere	aut. ședere 19237/1931; venit în 1915
Ristea Dumitru zis Cristea	grădinar	căsătorit	4	nu are avere	căsătorit cu româncă; încetățenire ord. Trib. Neamț 1108/1919
Dumitrof Deni	grădinar	văduv	4	locuință și 5370 m ²	încetățenire ordin 951/1919
Risto Ștefan	zidar	căsătorit	4	nu are, casa pe numele soției	în țară din 1915; aut. Ședere 7080/1931
Dumitriu Mihai	grădinar	căsătorit	4	casă și 8 ha de teren	căsătorit cu româncă
Dumitrof Ioan	grădinar	văduv	2	nu are	scutit de control; dos. 39/1913 Prefectura Neamț
Dumitrof Constantin	muncitor	căsătorit	1	nu are	provenit căsătorie cu româncă

Târgu-Neamț interbelic (sursa: colecția autorului)

Capitolul VI

Viața socială

Târgu-Neamț în viziunea călătorilor străini

Târgul de sub cetate, din punct de vedere al dovezilor scrise, este unul dintre cele mai vechi orașe din Moldova, fiind atestat documentar la sfârșitul anilor 1300 („Letopisețul Novgorodului” - cunoscut și ca „Lista rusă de orașe”, datat între 1387-1392), din timpul domniei lui Petru Vodă, când se construiește și Cetatea Neamțului⁴⁴⁴. Toponimul *Neamț* este menționat întâia oară în lista rusă de orașe „valahe” - adică românești - întocmită între anii 1387 și 1392, unde este înscris „Neamțul în munți”. Ulterior, regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, a folosit acest toponim „ante castrum Nempch” (înaintea Cetății Neamț) într-un act emis în ziua de 2 februarie 1395, cu ocazia unei incursiuni în Moldova, urmată de o luptă la Ghindăoani, unde a fost învins de domnul Ștefan I⁴⁴⁵.

La 7 ianuarie 1403, toponimul *Neamț* apare într-un document al cancelariei Moldovei, unde domnul țării, Alexandru cel Bun, îl menționa pe boierul *pan Sansru de la Neamț* ca făcând parte din sfatul domnesc. Apoi, termenul apare din ce în ce mai des în documentele vremii. Între timp, Târgu Neamț a devenit, datorită poziției și importanței economice, Centru Vamal cu Pecete, localitate cu însemne proprii, cruci, săgeți ș.a. „Pecetea cea mare” a orașului a fost folosită pe un zapis scris cu litere slavone la Neamț, la data de 25 ianuarie 1599, și avea caracteristici gotice *S. CIVIUM DE NIMCZ* (Sigiul orașenilor din Neamț)⁴⁴⁶. În acea perioadă, în afara zonei Transilvaniei, au mai existat doar trei orașe care au avut propriul sigiliu latinesc (Baia, Roman și Câmpulung-Muscel).

La 1588, Stanislav Warszewicki este primul călător care prezintă Neamțul în însemnările sale. Acesta a condus, în vara lui 1588, prima misiune iezuită în Moldova, misiune cerută de sftnicul domnitorului Petru Șchiopul, Bortolomeo Brutti. La Neamț, el găsea o biserică catolică, la fel și la Piatra (Petra) și Roman⁴⁴⁷.

Biserici catolice sunt și în satele Tazlău (Taslau), Săbăoani (Villa Sabo) și Tămășeni (Tamas)⁴⁴⁸. La Roman îl întâlnește pe episcopul Agaton, așa cum nota în raportul său către conducerea Societății iezuite din Polonia.

În prima jumătate a secolului al XV-lea, avem misiunea lui Petru Baksic, episcop de Gallipoli și mai târziu arhiepiscop catolic de Bulgaria. În toamna lui 1640, ajunge la Târgoviște, și mai apoi în Moldova, unde cercetează starea comunității catolice. La 16 octombrie 1641, Petru Baksic ajunge la Târgu Neamț, „așezat la poalele munților Neamțului, într-o vale acoperită toată cu pruni, meri și alți pomi care pot crește în apropierea munților. Nu există vii și pământul este neroditor, nu produce cereale”⁴⁴⁹. Cetatea Neamțului este situată pe deal și are

⁴⁴⁴ Gavril Luca, *Târgu Neamț. Monografie*, Editura „Constantin Matasă”, Piatra Neamț, 2008, p. 38.

⁴⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁴⁶ Ștefan Gorovei, *Am pus pecetea orașului*, în „Magazin istoric”, nr. 2, 1978, pp. 35-38.

⁴⁴⁷ *Calători străini despre țările române, Supliment I*, p. 141.

⁴⁴⁸ *Ibidem*, p. 142.

⁴⁴⁹ *Călători străini despre țările române*, vol. V, Editura Științifică, București, 1973, p. 241.

„turnuri mici, e părăsită de mulți ani și acum domnul o repară și se lucrează zilnic chiar și acum, deși este în pădure”⁴⁵⁰. Catolicii sunt în număr de 63 de adulți și 29 de copii, fiind deserviți de o „biserică de lemn lungă de 18 pași și lată de 8 pași (...) ce are un altar și o sacristie de lemn, iar cristelnița este în mijlocul bisericii, dar altarul este gol pentru că nu are preot. (...) În fața bisericii se află o clopotniță de lemn cu două clopote, iar lângă se află un cimitir”⁴⁵¹. El mai spune că a fost o biserică „frumoasă și mare de zid, dar este ruinată”⁴⁵² și nimeni nu mai știe hramul acesteia. Românii au 100 de case cu 550 de suflete și „două biserici de lemn, una a Sfântului mucenic Dumitru* și alta a Nașterii Maicii Domnului”⁴⁵³.

În 1646, Marco Bandini, omul de încredere a lui Baksic, uns în 1643 vicar apostolic peste catolicii din Moldova, sosește în târgul aflat „lângă un torent care curge dinspre miază-zi și de la care își ia și numele. Spre miază-noapte un deal (mons) înalt lipit de orașel îl domină, în spre cea de răsărit este loc șes, spre apus, cale de o milă unguerească vezi ba loc șes, ba dealuri mănoase, după care încep munții (alpes) care țin până în Transilvania, și care pot fi trecuți în trei zile, nu pe un drum de care, ci pe o potecă de urmat cu piciorul sau călare”⁴⁵⁴. Sașii au aici doar o biserică din „lemn pe o temelie de piatră în locul în care fusese mai înainte o capelă cu hramul Înălțării Sfintei Cruci, aceasta năruindu-se. O matroană săsoaică, Sofia, a construit în același cimitir o biserică nouă și mai mare, cu hramul sfântului Nicolae, care a fost terminată de tot în anul 1629”⁴⁵⁵. Ortodocșii au trei biserici de lemn și sunt peste 400 de suflete.

Aici se ia și vamă pentru negustorii care trec în Transilvania⁴⁵⁶. În 1654, misionarul iezuit găsește o „biseriçuță din lemn cu câteva case de catolici, fără preot”⁴⁵⁷. La 1650, minoritul conventual Bonaventura din Campofranco spune că biserica din oraș este fără preot⁴⁵⁸.

Noul vicar apostolic, Vlas Koicevic, poposește în 1661 în târgul care era „lângul râul cu același nume, avea multe biserici și mănăstiri schismatice în apropiere, iar Biserica catolică e de lemn. 109 suflete rămase după ciumă. Preot nu

⁴⁵⁰ *Ibidem*.

⁴⁵¹ *Ibidem*.

⁴⁵² *Ibidem*.

⁴⁵³ *Ibidem*, p. 242.

⁴⁵⁴ *Ibidem*, p.324.

⁴⁵⁵ *Ibidem*, p. 324.

⁴⁵⁶ *Ibidem*, p. 242.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, p. 508.

⁴⁵⁸ *Ibidem*, p. 463.

* Biserica „Sf. Dimitrie”, a fost o biserică voievodală, situată pe Ulița Mare, pe locul din spatele muzeului de istorie, având în apropiere un cimitir larg. Atestarea acestei biserici încă suscită controverse, însă este certă priam ei atestare documentară, la 25 ianuarie 1599, când este consemnată o vânzare de teren, document redactat de „popa Grigore cel domnesc din Neamț”. La 16 februarie 1848, Mitropolia își dă acordul pentru demolarea bisericii și reclădirea în încinta spitalului păstrând hramul acesteia. Biserica a ființat până la 1853, când începe construcția Bisericii Sf. Lazăr. (Emanuel Bălan-*Biserici ortodoxe din Tîrgu Neamț demolate* (I), în <https://www.ziartarguneamt.ro/biserici-ortodoxe-din-tirgu-neamt-demolate> (accesat la 10 decembrie 2017).

este. A slujit preotul Elias din ordinul minoriților observanți din Bosnia. (...) Din 1647 n-au văzut episcop și nu au fost confirmați”⁴⁵⁹.

La 1670, misionarul Francesco Maria Spera poposea la Neamț (Nempsi Villa), unde se afla un diacon și 35 de suflete⁴⁶⁰.

Vito Piluzzi din Vignanello, la 1688, găsea „treizeci și cinci de suflete, biserica are o vie, anul acesta a avut de la vie optzeci de ciubere”⁴⁶¹. Existau și două biserici ortodoxe, iar la „două leghe de Neamț este o mănăstire care se numește Agapia. Secul este la trei leghe⁴⁶². Starea bisericii catolice nu era una bună, fiind din „lemn cu două clopote și două clopoțele mai mici de altar, o biblie și multe alte cărți în limba germană”⁴⁶³.

Tot pe la 1670, misionarul Giovanni Battista del Monte Santa Maria găsește o biserică catolică „din lemn, cu un altar; are potir și o cruce de argint, odăjdii de altar vechi și rupe”⁴⁶⁴. Are și o vie la Cotnari, care era ținută de sătenii de acolo. Erau doar 10 case de catolici, care nu aveau preot⁴⁶⁵.

În 1682, minoritul Antonio Angelini din Campi spunea că „biserica e din lemn cu două clopote; sunt trei case de catolici, slujește părintele misionar din Baia odată pe lună, și atunci când este chemat. Via este acum distrusă”⁴⁶⁶.

În 1688, Francesco Renzi, trimis al Congregației de Propaganda Fide în Moldova, întocmește o informare în care precizează că la Neamț este o biserică catolică „de lemn, cu clopotele sale și cu odăjdii. Catolicii din acesta sunt în munți”⁴⁶⁷.

La 1689, misionarul Antonio Giorgini spunea că domnitorul Moldovei avea în Roman 200 de leferi, adică soldați, toți călare, care sunt cu leafă. În Piatra, 40 de soldați călare, iar la Neamț, 60⁴⁶⁸.

În raportul din 1691, către propagandă, despre situația din Moldova, misionarul minorit Francesco Antonio Renzi informa că la Neamț este o „biserică de lemn, fără clopot și obiecte de cult; sunt cam cinci familii de catolici”⁴⁶⁹.

Janos Papi se afla la 9 octombrie 1708 la Târgu Neamț (Namicii), unde trebuia pus în aplicare salvconductul domnitorului, dar, spunea el, localnicii nu au

⁴⁵⁹ *Călători străini despre țările române*, vol. VII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 138.

⁴⁶⁰ *Ibidem*, p. 208.

⁴⁶¹ *Călători străini despre țările române*, vol. VI, Editura Științifică, București, 1972, p. 81.

⁴⁶² *Ibidem*, p. 92.

⁴⁶³ *Ibidem*, p. 93.

⁴⁶⁴ *Călători străini despre țările române*, vol. VII, p. 217.

⁴⁶⁵ *Ibidem*, p. 217.

⁴⁶⁶ *Ibidem*, p. 338.

⁴⁶⁷ *Călători străini despre țările române, Supliment I*, p. 207.

⁴⁶⁸ *Călători străini despre țările române*, vol. VIII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 90.

⁴⁶⁹ *Ibidem*, p. 118.

ținut seama de salvconductul⁴⁷⁰ domnului și „punându-și nădejde în cetatea de piatră, s-au retras acolo, și a trebuit singur să am grijă de aprovizionarea mea”⁴⁷¹.

În 1737, un negustor rus, trecând prin oraș, îl găsea devastat de turci⁴⁷². Într-o descriere a Modovei de la 1740, un dregător turc spune că Neamțul este la vreo zece mile de Suceava⁴⁷³.

Într-o schiță geografică a Moldovei din 1769, redactată de către un evreu galițian, apare și Neamțul printre orașele importante ale Modovei⁴⁷⁴.

În 1815, ofițerul austriac Feodor Karacsay, aflat într-o vizită cu caracter militar în Moldova, trece și prin Neamț, „o localitate mică, dar vestită pentru mănăstirea sa cu 500 de călugări, în care se găsește o icoană în argint a Sfintei Marii și unde moldovenii fac pelerinaje în fiecare an, în ziua Înălțării la cer”⁴⁷⁵.

Peste douăzeci de ani, în 1835, naturalistul austriac Julius Edell, aflat într-o expediție de cercetare prin Moldova, sosește la 13 iunie în oraș, care „are un aspect sărăcăcios, cu puține case frumoase, dar are o foarte bună apă de băut”⁴⁷⁶.

La 1842, germanul Paul Körnbach, în lucrarea sa dedicată Moldovei, scrie că târgul se află „la granița cu Transilvania și nu departe de râul Moldova, este un oraș reședință de ținut, și înconjurat de cele mai frumoase locuri romantice. Are un comerț însemnat cu lemn pentru construcții”⁴⁷⁷.

În 1846, doamna A. de Carlowitz vizitează orașul, fiind primită și ospătată la un fost ispravnic, care știe nemțește. „Casa are divanuri, perne și dulapuri în zid. La masă se aduce tabac și odogaciu de India, care e foarte scump”⁴⁷⁸.

Imediat după revoluția pașoptistă, la 1851, Benjamin Marie Appert, cercetând starea sanitară și educațională a Moldovei, scrie că la Neamț exista un spital întreținut de mănăstirea Neamț⁴⁷⁹.

În toamna anului 1863, englezul Laurence Oliphant vizitează orașul, fiind întâmpinat de subprefect „cu cea mai servilă atitudine”⁴⁸⁰. Îl nemulțumește linguşeala funcționarilor locali, care, în opinia sa, sperau să obțină oarecare avantaje de pe urma influenței sale pe lângă autoritățile de la București: „nimic nu-i

⁴⁷⁰ Când soseau asemenea porunci oamenii preferau să fugă pentru a scăpa de un astfel de ponos.

⁴⁷¹ *Ibidem*, p. 234.

⁴⁷² Gh. Bezviconi, *op. cit.*, p. 105. Trecerea sa a avut loc în timpul războiului ruso-austro-turc din 1735-1739.

⁴⁷³ *Călători străini despre țările române*, vol. IX, Editura Academiei Române, București, 1997, p. 266.

⁴⁷⁴ *Călători străini despre țările române*, vol. X, part. 1, Editura Academiei Române, București, 2000, p. 41.

⁴⁷⁵ *Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea*, vol. I, p. 768.

⁴⁷⁶ Ștefan G. Ciulei, Nina Ciulei, Ecaterina Ciulei, *Manuscrisul cu însemnări din călătoria naturalistului Julius Edell și a farmacistului Joseph Szabo prin Moldova, în 1835*, în volumul „Momente din trecutul medicinei. Studii, note și documente”, Editura medicală, București, 1983, p. 271.

⁴⁷⁷ *Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea*, vol. V, p. 547.

⁴⁷⁸ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 554.

⁴⁷⁹ *Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea*, vol. V, p. 679.

⁴⁸⁰ *Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea*, vol. VIII, p. 129.

determină să ne lase în pace. Nu numai că au stat peste noi la micul dejun, ci au insistat să ne însoțească la mănăstiri, asistați de o escortă călare.” Este dezamăgit și de inteligența funcționarilor, care nu erau în stare să spună nici măcar cât este ora, „cu cea mai mare naivitate ne-a spus că singurii care știau ceasul erau evreii”⁴⁸¹.

Totuși, află că în oraș funcționau două școli, „una cu o sută de băieți, cealaltă cu șizeci de fete”.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, în iunie 1884, poposea sub cetate Mary Walker, o englezoaică căreia micul târg i se părea un loc murdar, situat de-a lungul unei străzi, pe malul unui râuleț secăt, care avea însă și câteva case frumoase la periferie⁴⁸².

La începutul secolului al XX-lea, preotul Raymund Netzhammer poposește la Neamț, venind cu trăsura de la Pașcani, după o călătorie de 3 ore. Târgul se „întindea lin pe partea de nord până la poalele unui lanț muntos (Culmea Pleșului n.n.), fiind delimitat la sud de albia largă, secătă, nisipoasă a unui râu (Ozana n.n.)”⁴⁸³. A poposit în curtea unui han, apoi a vizitat orașul, remarcând „grădina publică cu un pavilion pentru muzică”, plimbarea aducându-i în cale o mai veche cunoștință, domnul Fackler, care era proaspătul inginer al orașului, prilej de depănat amintiri la locuința acestuia⁴⁸⁴.

În 1912, francezul Paul Labbe vizitează orașul chiar într-o zi de târg, când „străzile sunt pline de lume, de soare și de veșminte cu paiete de aur și argint. Niște soldați se plimbă prin piață și schimbă răsând câteva cuvinte cu țărăncile”⁴⁸⁵.

CETATEA NEAMȚ

Cetatea Neamț a fost construită în timpul domniei lui Petru I (1375-1391), ea fiind menționată pentru prima dată la 2 februarie 1395, în timpul expediției regelui Sigismund de Luxemburg al Ungariei în Moldova, în scop de expansiune teritorială. După cum atestă „Cronica veche moldovenească”, domnitorul Ștefan I (1394-1399) i-a învins pe unguri la Hindău (azi satul Ghindăoani, aflat la circa 12 km sud de Târgu Neamț), fapt confirmat și de inscripția de pe piatra de mormânt a lui Ștefan I, aflată în Mănăstirea Bogdana.

Cronica oficială maghiară și documentele emise de Sigismund consemnează că armatele regale au înaintat până la reședința domnească, asediind probabil și Cetatea Neamț. La 2 februarie 1395, s-a emis un act de cancelarie „ante castrum Nempch”, care constituie prima atestare documentară a cetății⁴⁸⁶.

Primul document care menționează numele unui pârcălab (comandant de cetate) datează din anul 1407. Pârcălabii cetății făceau parte din sfatul domnesc, atât în timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1400-1432), cât mai ales în timpul lungii

⁴⁸¹ *Ibidem*.

⁴⁸² Mary Adelaide Walker, *Untrodden paths in Roumania*, p. 67.

⁴⁸³ Raymund Netzhammer, *op. cit.*, vol. 1, p. 63.

⁴⁸⁴ *Ibidem*, p. 64.

⁴⁸⁵ Paul Labbe, *O Românie plină de viață*, p. 120.

⁴⁸⁶ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 78.

domnii a lui Ștefan cel Mare (1457-1504). Dintre aceștia sunt de menționat Șandru, Stanislav Rotompan și Arbore cel Bătrân⁴⁸⁷.

Ca urmare a cercetărilor arheologice efectuate aici în a doua jumătate a secolului al XX-lea, au fost identificate mai multe etape de construcție a cetății.

Nu au fost identificate fortificații anterioare, rezultând că prima construcție fortificată datează din epoca domniei lui Petru Mușat. Totodată, au fost descoperite monede din timpul domniei lui Petru I, acestea constituind o dovadă certă că Cetatea Neamț a fost construită în a doua parte a domniei lui Petru I, perioadă în care Moldova a cunoscut o dezvoltare economică și politică continuă⁴⁸⁸.

Primul călător străin care ajunge la cetate este Petre Diodat Baksic, la 1641, în timpul domniei lui Vasile Lupu, care reface cetatea, ce a stat mulți ani părăsită, cum ne menționează Baksic⁴⁸⁹.

Bandini, la 1646, o descrie astfel „mănăstire înălțată pe culmea muntelui, care arată mai degrabă a cetate decât a mănăstire, zidul spre răsărit este dublu, cel din afară are 80 de picioare înălțime, cel dinăuntru, 50. Are o lățime, în multe locuri, de 15 picioare. Poarta din afară, suspendată, se ridică odată cu podul mobil, la o înălțime de 50 de picioare de la pământ: podul întors într-o parte are 80 de pași în lungime și 12 în lățime; el se sprijină pe niște stâlpi de piatră înalți de 50 de picioare. Înăuntru zidului al doilea este capela Sfântului Nicolae, ridicată cu mare meșteșug, îmbrăcată în icoanele strălucind de aur ale Domnului Hristos și a Maicii Sale, ale sfinților apostoli și ai părinților greci. Înăuntru stau monahi de națiune ruteană. Are patru metereze, păzitorii porților sunt pedestrași de ai principelui. Ai zice cu mai multă dreptate că este o cetate decât o mănăstire”⁴⁹⁰.

La 1835, naturalistul Julius Edell, vizitând zona, se oprește și la Cetate. Accesul de face pe un „drum foarte comod, în zig-zag”, dar edificiul era o ruină și din cauza „boierilor din vecinătate, care au luat piatra pentru casele și mormintele lor”⁴⁹¹. Ruinele i se par mult peste așteptări, cu „forma unui pătrat, cu latura spre miază-zi ceva mai lată decât cealaltă; numai zidul dinspre miază-zi mai are crenele. Intrarea principală se găsește însă pe latura de răsărit, unde mai există încă patru ziduri ascuțite, pe care probabil se sprijinea un pod mobil. O altă intrare se mai găsește pe partea de nord; zidul din această parte este mult mai întărit decât în celelalte părți printr-un parapet și trei reliefuri. Zidurile cetății sunt masive și, ca toate zidurile din evul mediu, sunt din piatră legată cu var. Pe laturile de răsărit și apus se găseau bolți, ale căror urme se mai văd și azi în pereți. (...) În prezent, tot molozul, dărâmurile și chiar șanturile sunt năpădite de bălării”⁴⁹².

Billecocq, la 1846, o descrie ca fiind un „cuib de vulturi pe vârful unei stânci prea puțin accesibilă”⁴⁹³, prezentând apoi faptele de vitejie ale lui Ștefan cel Mare și legenda mumei lui Ștefan cel Mare.

⁴⁸⁷ N. Grigoraș, *Dregătorii târgurilor moldovenești și atribuțiile lor până la Regulamentul Organic*, Tipografia „Avântul”, Iași, 1942, p. 16.

⁴⁸⁸ Gavril Luca, *op. cit.*, pp. 76-77.

⁴⁸⁹ *Ibidem*, p. 86.

⁴⁹⁰ *Călători străini despre țările române*, vol. 5, p. 325.

⁴⁹¹ Ștefan G. Ciulei, Nina Ciulei, Ecaterina Ciulei, *loc. cit.*, p. 271.

⁴⁹² *Ibidem*, p. 271.

⁴⁹³ *Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea. Serie nouă*, vol. V, p. 90.

La 1850-1851, militarul englez James Skeene, vizitând cetatea, o află „situată pe o înălțime ce domină valea râului Neamț și acoperă micul târg cu același nume. Zidurile exterioare au fost total distruse și azi cu greu le pot fi găsite urmele, dar zidurile interioare încă au rămas la fel ca și contraforții unui pod basculant peste o râpă naturală; două turnuri ce flanchează calea de acces nu au fost prea rău afectate; poarta, câteva trepte, o cisternă, bolțile capelei și catacombele încă pot fi văzute, fapt ce vorbește despre vechea glorie a Neamțului”⁴⁹⁴. Vorbește apoi despre gloria cetății, în special despre episodul cu asediul regelui polon Jan Sobieski.

În iunie 1884, Mary Walker vizita ruinele cetății, situate „pe o stâncă, patru turnuri la colțuri, contraforturi puternice, iar șantul de apărare era plin de vegetație. Se mai păstrează trei stâlpi ai podului”⁴⁹⁵.

În trecerea sa spre Mănăstirea Neamț, la 1900, Pittard contemplă în timpul unui scurt popas ruinele Cetății Neamțului, situate pe un versant abrupt, spălate de ploi, care amintesc de bătăliile lui Ștefan cel Mare⁴⁹⁶.

Târgu-Neamț în jurul anului 1900
(colecția autorului)

⁴⁹⁴ *Ibidem*, p. 637.

⁴⁹⁵ Mary Walker, *op. cit.*, pp. 103-104.

⁴⁹⁶ Eugene Pittard, *La Roumanie*, Editions Bossard, Paris, 1917, p. 168.

Alegătorii și aleșii județului Neamț în camera electivă a Moldovei în 1858

Convenția de la Paris din august 1858, între cele 7 puteri ale Europei, conținea și stipulații electorale care, la articolele 2-12, cuprindea următoarele: „Alegătorii sunt primari sau direcți. Este alegător primar în districte oricine va avea un venit fonciar de cel puțin 100 galbeni; este alegător direct, în districte, oricine va avea un venit de cel puțin 1000 galbeni, iar în orașe 6000. Alegătorii primari în districte numesc în fiecare ocol respectiv 3 alegători, care întruniți în capitala districtului vor alege câte un deputat de district. Alegătorii direcți în districte aleg câte 2 deputați de district, iar în orașe, alegătorii direcți aleg câte un deputat”. În baza acestor prevederi, în anul 1858, județul Neamț avea un număr restrâns de alegători, iar **Ocolul de Sus (zona Ținutului Neamț)** avea un singur alegător primar, colonelul M. Kogălniceanu, „proprietarul prisăcii din preajma fabricii de postav”. Ca alegători direcți din rezidența ținutului figurau: „Colonelul Mihail Kogălniceanu, proprietarul fabricii de postav; Aga Grigore Cozadin, posesorul moșiei Târgul Neamțul cu celelalte; Stolnicul Iordachi Nanu, posesorul moșiei Grumăzești; Paharnicul Ioan Grigoriu, posesorul moșiei Davideni și Curechiști, cu proprietatea în Târg; Comisul Neculai Belciu, posesorul moșiei Târpești și Țolici; Medelnicerul Anton Ioan cu acareturi în Târgul Neamț; Slugerul Chiriac Fasolă, asemenea; Dumnealui Nică Drăghici, asemenea”. Din păcate, Ocolul de Sus nu avea și alegători direcți.

La alegerile din decembrie 1858, județul Neamț a trimis în Adunarea Electivă a Moldovei, cea care l-a ales domn pe Alexandru Ioan Cuza, pe următorii deputați: Grigore Balș, ministru de Finanțe în primul Guvern al lui Cuza; Ștefan Catargiu, candidat la Domnie (propus de boieri); P. Roset Bălănescu, unul din cei 5 delegați care au mers la București să prezinte adunării muntene alegerea lui Cuza ca domn al Moldovei și Mihăiță Jora, un boier influent⁴⁹⁷.

⁴⁹⁷ C. Matasă, *Alegătorii și aleșii Județului Neamț în camera electivă a Moldovii -1858*, în „Petrodava”, nr. 5-6-7, 1933, pp. 100-102.

Port popular din zona Târgului Neamț la 1900
(sursa: colecția autorului)

Calamitățile în istoria Târgului-Neamț

Istoria Târgului-Neamț a cunoscut de-a lungul timpului și momente de cumpănă: distrugeri provocate de războaie și armate străine, incendii, inundații, foamete și chiar epidemii.

În 1467, în drum spre Baia, Matia Corvin, regele Ungariei, a ars Neamțul⁴⁹⁸.

Peste nici 10 ani, oștile lui Mahomed al II-lea, în asediul asupra Cetății Neamțului, distrug și târgul. Războaiele turco-polone, din anii 1672-1699, au dus la depopularea târgului, așa cum îl găsea, la 1675, pustiu (deserta), Francesco Buonvisi. În 1685, târgul este incendiat în urma confruntării dintre trupele poloneze aflate în cetate și oștile conduse de Antioh Hatmanul⁴⁹⁹. În 1691, Sobieski descoperă târgul distrus și depopulat: „un orașel a fost în vale, astăzi sunt doar colibe”. În 1788, este din nou distrus de trupele austriece. În timpul zaverii din 1821, „eteriștii au ars târgul la bejenie și locuitorii au fugit”, așa cum aflăm din documentul semnat de eschimonahul Petru, vechilul Mănăstirii Neamț.

În 11 ianuarie 1838, un puternic cutremur a zguduit târgul, „la 11 pol nemțâști ceasuri, la 3 ciferturi ceasuri turcești din noapte, s-au cutremurat pământul foarte tare”⁵⁰⁰.

Incendiile au provocat și ele daune însemnate târgului. Primul incendiu consemnat a fost cel din iarna lui 1788, care a distrus toate casele și dughenele. În 1792, din nou focul a distrus aproape tot târgul. În secolul al XIX-lea, au rămas în istoria târgului incendiile din 1864 și 1887. Cel din 1864 s-a produs pe 15 aprilie, miercuri dimineța, în Săptămâna Mare. Incendiul a cuprins o parte însemnată din oraș, casele situate între Biserica „Sf. Ilie” și „Adormirea”. În incendiu, au ars și acoperișurile bisericilor „Sf. Ilie” și „Sf. Gheorghe”, iar „Adormirea” a ars toată.

Incendiul din 1868, produs la 1 septembrie pe strada principală, a distrus mai mult de 200 de case, pagubele fiind estimate la peste 10.000 de galbeni⁵⁰¹.

Luna martie a anului 1881 a rămas în conștiința locuitorilor ca o zi nefastă, prin incediul din ziua de 25, care a distrus zeci de case, dintre acestea, 14 fiind ale evreilor. Anul următor, un alt incendiu, a distrus tot în martie, pe 5, vare a distrus peste 600 de case. În acea situație, Adunarea Deputaților a votat un ajutor de 100.000 de lei⁵⁰².

Detalii despre acest incendiu devastator sunt publicate și în presa centrală. Astfel, „Romania liberă”, scria că, în ziua de „5 curent pe la ora 2 jumătate când goarna pompierului din observator anunța un nor de fum, iar mai apoi un foc ce izbucnise în strada veche vizavi de școala evreiască cea mare de la un cuptor ce cocea turte și care se afla situat în apropiere și la dreapta și la stânga de câte-o

⁴⁹⁸ Cupșa Ion, *Arta militară a moldovenilor în a doua jumătate a secolului al XV-lea.*, Editura Militară, București, 1959, p. 53.

⁴⁹⁹ Groholschi Profira, *Târgu Neamț. Monografie*, 1930, Imprimeria județului Neamț, p. 49.

⁵⁰⁰ Ilie Crufus, *Însemnări de demult*, Ed. Junimea, Iași, 1975, p. 141.

⁵⁰¹ „Românul”, an VIII, 7 septembrie 1868.

⁵⁰² Kaufman, *op. cit.*, p. 304.

dugheană de stolerie pline cu lemne verzi (...). Supleantul subprefecturii a constatat că incendiul a consumat 400 de case dintre care 250 dughene, lăsând peste 1000 ființe sub cerul liber, o biserică, o moară și mai multe hambare și șuri pline cu produse (...). Pagubele sunt colosale urcându-se la suma de 470.000 franci acarelele și 60.000 franci mărfurile”⁵⁰³. Guvernul a trimis în ajutorul sinistraților suma de 5000 de lei.

Peste doar doi ani, în 1884, în februarie, pe iarnă grea, flăcările au cuprins câteva zeci de case și 9 dughene evreiești, pagubele fiind estimate la 54.000 de lei⁵⁰⁴.

Al doilea incendiu din secolul al XIX-lea, cel din 1887, s-a produs tot în Săptămâna Mare, în noaptea de 2 spre 3 aprilie, și a cuprins casele de pe strada Cuza Vodă și străzile adiacente: „Tot orașul dormea, bătea un vânt puternic și în mai puțin de 2 ore s-au prefăcut în scrum și cenușă 38 de case aparținând la 74 de persoane”.

În noaptea de 7/8 septembrie 1927, un puternic incendiu a cuprins fabrica de scărmanat lână a lui Beck&Elise, de pe strada Cuza-Vodă, foc care s-a extins și a cuprins și brutăria lui Fischer Frenkel. Incendiul a fost stins în urma intervenției pompierilor și jandarmilor.

În toamna anului 1928, un incendiu izbucnit în ceas de noapte a produs distrugerea a „15 clădiri importante din centrul orașului, zece familii rămânând fără adăpost. Pagubele se urcă la 20 de milioane. Focul a izbucnit la librăria Ruckenstein, și a cuprins prăvăliile Calmanovici, Froim Stern, Goldenberg, Schriker, Țețter, Mendel, Crăcăoanu, Bercovici și Abramovici, Stein, Weis, etc”⁵⁰⁵. Focul a fost stins și cu ajutorul batalionului de jandarmi.

Inundațiile produse de-a lungul timpului au făcut și ele pagube însemnate. Astfel, în 1865, în luna iunie, ploile abundente au făcut ca Ozana să inunde gospodăriile din zona Condreni.

Inundațiile din februarie 1877, determinate de topirea rapidă a zăpezii, au provocat inundații mari în zona Țuțuieni. Cele mai mari inundații par a fi cele din 1881, din zilele de 2-6 mai, care au acoperit de apă

jumătate din târg, multe case surpându-se.

În anii 1731-1732, foamețea a făcut ravagii, determinând Domnia să trimită alimente și cereale „fără bani”⁵⁰⁶.

⁵⁰³ „România Liberă”, an VI, nr. 1423, 16 martie 1882.

⁵⁰⁴ Kaufman, *op. cit.*, p. 304.

⁵⁰⁵ „Adevărul”, an 41, nr. 18749, 14 octombrie 1928.

⁵⁰⁶ Mihordea Vasile, *Relațiile agrare din secolul XVIII în Moldova*, Editura Academiei Române București, 1968, p. 207.

Chiar la începutul secolului al XIX-lea holera a secerat jumătate din populația Târgului și a Humuleștiului, restul populației fiind evacuată la Humulești, în Bejeni și pe dealul Humuleștiului și pusă în carantină. Holera din 1812, din timpul lui Calimachi, a nimicit aproape jumătate din evrei, care au fost nevoiți să se retragă în corturi în afara târgului pe drumul Pietrei⁵⁰⁷.

Holera de la 1829-1831 a decimat din nou populația abia refăcută după epidemia din 1812. În 1831, din cauza unei noi epidemii de holeră, evreii s-au mutat în corturi pe drumul Fălticenilor.

În 1848, epidemia de holeră a fost urmată de foamete și invazia lăcustelor. În 1866, holera și apoi tifosul au făcut prăpăd printre locuitorii târgului, medicul orașului, doctorul Muller, fiind neputincios, peste 700 de persoane fiind decimate de epidemie. Sfârșitul anului 1898 a adus izbucnirea epidemiei de angină difterică, ce a secerat câteva zeci de vieți, în ciuda eforturilor medicului spitalului.

Acestea sunt doar câteva dintre momentele ce au marcat negativ evoluția așezării de pe malul Ozanei.

⁵⁰⁷ Ispir, Mircea, *Humulești*, vol. II, 1936-1966, manuscris dactilografiat, p. 209.

Sănătatea județului Neamț la sfârșit de secol XIX

Documentele de arhivă ne oferă informații prețioase despre trecut, uneori surprinzătoare. Uneori trecutul este surprins și în rapoartele oficiale ale medicilor, publicate în „Monitorul Oficial”. Un astfel de raport este cel privind starea de sănătate a Moldovei la 1885 documente realizată în urma unor inspecții sanitare, încheiate prin întocmirea unor rapoarte adresate ministrului de resort. Raportul despre județul Neamț a fost publicat în „Monitorul Oficial” din 2 iulie 1886. Redăm mai jos cele mai relevante aspecte ale acestei relatări păstrând scrierea din document.

Astfel, doctorul Theodori sintetizează starea de sănătate a județului Neamț: „În comunele rurale boalele predominante sunt mai cu seamă: pelagra, sifilisul, intoxicațiune palustră și alcoolismul cronic.

Orașul Piatra. În ce privește situațiunea sa, orașul Piatra se găsește în condițiuni foarte bune. Suprafața solului pe care este construit are o inclinațiune destul de accentuată spre sud către albia râului Bistrița. Atât orașul cât și mai ales împrejurimile lui sunt foarte bogate în vegetațiune (...). Locuințele, mai ales ale populațiunii muncitoare, în rele condițiuni igienice...Aratoriul comunal este o baracă de scânduri construită de particulari (măcelari evrei, n.n.) și întreținută în cele mai rele condițiuni posibile. Situat în oraș și pe râul Cueșdiu, abatoriul e cel mai redutabil focar de infecțiune nu numai pentru populațiunea învecinată dar chiar pentru orașul întreg. Depozite de băligare amestecate cu resturi animale ce se aruncă din baracă și imbinat cu puțină apă care trece din Cueșdiu pe sub abatoriu formează o mocirlă infectă care te respinge de la distanță atât prin odoarea mefitică cât și prin nepracticabilitatea de comunicațiune ce cauzează. De și consiliul de igienă s-a ocupat în mai multe rânduri cu cestiunea construirii unui abatoriu în condițiunile cerute de igienă, totuși decisiunile luate neputând dobândi până acum o formă concretă, vechea șandrama-abatoriu cu vechea sa mocirlă este încă menținută la locul ei și funcționează în scopul așa numit de utilitate publică (...).

Târgul Neamțului. Situațiunea acestui oraș din punct de vedere sanitar nu este dintre cele mai bune...Salubritatea orașului din punctul de vedere al curățeniei lasă de dorit. Lipsa de latrine la foarte multe locuințe și lipsa ori-cărui serviciu de curățirea celor existente, este o cauză puternică de necurătenie a orașului. Cu toate acestea grație răririi populațiunii, boli infecțioase nu s-au ivit în acest oraș decât în casuri izolate (...).

În județul Neamțu sunt 4 farmacii civile dirijate de proprietarii lor, în virtutea drepturilor de concesiune dobândită conform legei, dintre care 2 în orașul Piatra, 1 în Târgul Neamțului și 1 în Târgușorul Buhuși⁵⁰⁸.

⁵⁰⁸ „Monitorul Oficial” din 2 iulie 1886, pp. 1526-1530.

Târgu Neamț și comuna Humulești la 1890⁵⁰⁹

Aducem în atenția cititorului câteva aspecte ale târgului și comunei Humulești din 1890, așa cum sunt acestea surprinse în primul dicționar geografic al județului Neamț, cel redactat de Constantin D. Gheorghiu, apărut în 1895, la București, și premiat de către Societatea de Geografie din România. Dicționarul este, în primul rând, un compendiu de date geografice, istorice, religioase, financiare, educaționale și economice, care alcătuiesc imaginea complexă a dezvoltării județului la sfârșitul secolului al XIX-lea. Am păstrat ortografia originală și am inserat în subsol explicarea unor regionalisme. Menționăm că Humulești a fost comună între 1870 și 1895.

Târgul era comună urbană, fiind formată din „trupurile, mahalalele, suburbiile: Neamțu, Berăria, Boiștea, Haralambie, Pârâul Ursului, Pometea, Prundul și Țuțuieni (...). Populațiunea orașului este de 6690 suflete, sau 1653 capi de familie (...) din această populație 3074 sunt bărbați, 3616 femei, 3601 necăsătoriți, 2526 căsătoriți, 542 văduvi, 21 divorțați, 1430 știu carte, 5260 nu știu...În acest oraș se află: un spital mare, două școli primare de băieți, o școală primară de fete (populația școlară era de 412 elevi, 276 băieți și 136 fete), opt biserici ortodoxe, mai multe sinagoge evreiești, o farmacie, un birou telegrafo-poștal, o judecătorie de ocol, o precepție.

Pentru administrațiune se află: primăria, poliția, comisiile, precum și sub-prefectura plășei. Târgul Neamțu are trei piețe (medenuri) publice, mai multe strade principale și secundare, bine îngrijite și prunduite. Industria este foarte bine reprezentată: 12 tescuri pentru fabricat oleiul din semințe (producțiunea 30-50000 oca oleiu pe an), din aceasta cantitate, aproximativ 1000 ocale se consumă în oraș și satele limitrofe, restul se exportează în alte orașe; 1 tăbăcărie, cu 12 lucrători, capital 30000 lei, asortată și c-o mașina de tăiat scorțe (coje) cu 2 lucrători (producțiune aproximativă 2000 lei pe an pentru încălțări, hamuri, 10000 meșini ce servesc ca căptușeli la cisme), 1 lăcătuș, 1 alămar, 2 căldărari, 1 olar, 4 caretăși, 4 stoleri, 15 cismari, 14 croitori, 1 curelar, fabrice de săpun (pînă la 10000 ocale pe an), 1 pălărier. Ceea ce face însă fală orașului sunt brînzeturile renumite (consumație aproximativ 50000 oca anual) și sumănăria, care se practică pe o scara foarte întinsă;...mai fiecare locuitor are stativa și sumănăria sa; printre acestea însă peste 77 sunt stabilimente comerciale patentate, cu peste 190 lucrători; apoi 2 mori foarte mari, dintre care a d-lui Teoharie (premiată pentru producțiunile sale cu med. de aur) este între cele mai vestite din întreaga țară pentru fabricarea făinei. Comerțul acestui oraș este foarte însemnat și se mai face cu: cereale, lemne, țesături de bumbac, servete, colțuni împletțiți, șaiac călugăresc, vite”.

„Humulești, comună rurală, situată pe podișele și văile ce se cuprind la Miadă-di a tergului și pîrîului Neamț, de-alungul pîrînelor Topolița, Agapia și Veraticul (...). Este alcătuit din 5 cotune: Humulești, Săcălușești, Topolița, Ocea și

⁵⁰⁹ Constantin D. Gheorghiu, *Dicționar geografic al județului Neamțu (la anul 1890)*, București, 1895, pp. 203-205, 268-269.

Țolicea (Bejeni și Deleni sunt trupuri), pe o întindere de 3520 hectare, cu o populație de 2339 suflete, sau 450 familii, după sex: 1140 bărbați, 1199 femei; după stare civilă: 1267 necăsătoriți, 881 căsătoriți, 186 văduvi, 5 devorsați, 78 nevolnici; în raport cu naționalitatea: 14 capi de familie (sau 56 suflete) sunt străini; în raport cu instrucțiunea: 314 știu carte, 2025 nu știu (...). Agricultură se face pe o întindere de 2509 hectare, 65 arii...În această comună se află: 4 biserici (3 întreținute din fondurile comunale, 1 de stat), cu 5 preoți (dintre care unul plătit de comună) și 6 cântăreți; o școală cu un învățător plătit de către stat, iar servitorul precum și materialul necesar școlii se plătesc de către comună; o fabrică de spirt cu un capital de 120000 lei, 56 lucrători și care produce dilnic 800-1000 litruri a 75°; 5 mori; o pivă. Budgetul comunei este de 18536 lei 69 bani, 6401 lei la cheltuieli. Numarul contribuabililor: 532; taxa de 10% asupra salariilor funcționarilor se ridică la cifra de 30 lei.

Fondul drumurilor e de 1400 lei la venituri și 1060 lei la cheltuieli. Salariul picherului 150 lei; salariul factorului poștal 150 lei.

Numărul vitelor ce se cresc în comună se urcă la 3581 capete, dintre care: 1054 vite, 117 cai, 107 rîmători, 1931 oi și 172 junci. Din numărul total al locuitorilor 96 datoresc Creditului Agricol cu suma de 9850 lei, având amanetat: 106 boi, 76 vaci, 386 oi, 10 mînzați, 39 junci, 26 gonitori, 15 viței, 2 berbeci, 3 bivolițe, un bivol, 26 cai, 8 epe, o mînzoacă, 10 kile orz, 31 kile oves, un vagon porumb, 5 harabale, 1 trăsură și 12 grapi. Comunicația cu satele vecine se face prin 3 șosele și mai multe drumuri naturale. Satul Humulești, împreună cu țarina, suprafața sa e de 936 hectare, și c-o populație de 243 familii. În acest sat se află: 2 biserici (1 de lemn, mare, situată spre apusul satului, și alta de piatră); 1 fabrică de spirt. Școla nu a posedat până în anul acesta și copii numai cei care erau mai apropiați, mergeau în urbea Neamț, acum însă are o populație de 58 elevi. Numarul contribuabililor: 225”.

Spitalele militare din zona Târgu-Neamț în Primul Război Mondial (1916-1918)

Intrarea României în război a presupus și înființarea a numeroase spitale militare. Organizarea acestora a început încă din timpul neutralității, prin Comitetul Central Sanitar din cadrul Ministerului de Război. La nivel de județ existau comitete regionale sanitare. Cel din Neamț era condus de prefectul N. Ioaniu. Dintr-un document din 22 aprilie 1916, aflăm că în județul Neamț erau pregătite 15 spitale, printre care și cele de la Mănăstirile Neamț și Văratec⁵¹⁰.

În acest sens, la 20 mai 1916, se ordona realizarea unor lucrări de refacere la spitalele de la Văratec și Mănăstirea Neamț, lucrări ce au fost încredințate Serviciului de Poduri și Șosele Neamț. În august 1916, Ministerul de Război a dat acestor spitale sume de bani pentru amenajare, respectiv 3948,75 de lei la Văratec și 2809,88 lei la Mănăstirea Neamț. La intrarea României în război, capacitatea acestora era de 368 paturi la Văratec, 324 la Mănăstirea Neamț și 200 paturi la Bălțătești. La Mănăstirea Neamț exista și „Colonia școlară” care putea găzdui 100 de paturi. Aceste spitale erau conduse de un administrator ajutat de un contabil. Astfel, spitalului 31C Bălțătești era administrat de Agăpescu, 32C Văratec de Lepădatu, iar cele de la Neamț și Secu de către Arhimandrit Evghenie Ungureanu. În toamna anului 1916, situația acestor spitale era diferită. Cel de la Bălțătești deja avea activitate, în octombrie fiind tratați aici 209 soldați, personalul fiind în număr de 20 de persoane, medicul Tatomir fiind ajutat și de studentul Segal Marcu, iar cel de la Mănăstirea Văratec avea și un ajutor de farmacist. O situație specială era la spitalul de la Mănăstirea Secu, care nu avea medic și nici nu funcționa. La 6 ianuarie 1917, administratorul acestuia, protosinghelul Ilarion, arăta președintelui C.A.S. Neamț că până la acea dată nu a avut răniți. O primă dovadă de activitate reiese din documentul datat în 23 mai 1917, care arăta că aici au fost evacuați infirmii din Piatra Neamț. Abia la 1 iunie 1917, președintele C.A.S. Neamț aproba angajarea aici, cu un salariu de 30 de lei lunar, a 2 bucătari, 3 spălătorese și a 2 gardieni. Din primăvara anului 1917, toate spitalele militare și militarizate depindeau de Direcția a VI-a Sanitară de pe lângă Armata a II-a, Serviciul Spitalelor.

După retragerea în Moldova, în noiembrie 1916, în Neamț au fost evacuate 5 spitale din Prahova, trei dintre acestea: 153, 154 și 440 fiind concentrate la Bălțătești. Din Buzău au fost instalate în zona Târgu-Neamț spitalele 171, 372, 373 și 374. Spitalul 171 a fost instalat în localul școlii din Bălțătești și în două case din sat, administrator fiind Ialomițeanu⁵¹¹.

Un document din 23 septembrie 1917 menționează existența a 25 de spitale în județ. Printre acestea erau și spitalele, 31C Bălțătești, 33C de la Mănăstirea Neamț, 32C de la Mănăstirea Văratec și 431C de la Mănăstirea Secu. Spitalele

⁵¹⁰ SJAN Neamț, fond *Consiliul de Administrație a Spitalelor Militare*, dosar 5/1916, f. 8.

⁵¹¹ *Idem*, dosar 4/1916, f. 392.

funcționau în clădiri rechiziționate, iar pentru cele care nu erau ale statului se plătea chirie.

Aceste spitale de convalescenți au avut și pacienți soldați ruși, deși în zona Târgu-Neamț exista și un spital militar rusesc. Situația din 10 decembrie 1916 ne arată la spitalul de la Bălțătești că pe lângă cei 275 de soldați români erau și 13 ruși, dintre care un locotentent.

Din martie 1917, a fost creat Consiliul de Administrație a Spitalelor din Neamț, care avea printre funcționari, refugiați din Muntenia, ce munceau fără plată în schimbul hranei și locuinței.

Spitalele s-au confruntat în timpul războiului cu problema lipsei de materiale sanitare. Astfel, în februarie 1917, spitalul de la Mănăstirea Neamț nu mai avea deloc medicamente de primă necesitate, precum chinina. Aprovizionarea acestora cu alimente a fost o altă problemă, acestea își asigurau cea mai mare parte de la furnizorii particulari contra const: de pildă, uleiul de floarea soarelui sau cânepă de la teascurile lui Ion Popescu din Valea Arini și Munteanu din Bălțătești.

Spitalul de la Mănăstirea Neamț a cumpărat, de la înființarea sa și până la 1 martie 1917, 875,85 kg carne de vită la prețul de 1,30 lei/kg. Brânza, un aliment de bază în zona de munte, devenise o raritate, astfel că, în 26 mai 1917, CAS Neamț a repartizat 165 de kg pentru spitalul de la Mănăstirea Neamț și câte 60 de kg pentru cele de la Bălțătești și Văratec. Greutățile de aprovizionare cu alimente au fost provocate și de aliații noștri, rușii, care plăteau oricât cereau negustorii și urcau astfel prețurile, cumpărând totul de prin sate. De astfel de practici se plângea administratorul spitalului 373 Buzau, înființat la Valea Seacă, în decembrie 1916. Spitalele se confruntau și cu problema încălzirii, astfel, spitalul de la Mănăstirea Neamț avea nevoie de 3500 de mc³ de lemne, pentru spitalul de la Bălțătești s-a fixat de către Regiunea Silvică pădurea din comună, iar pentru cel de la Văratec pădurea din zonă. Unele spitale aveau gospodării și ateliere anexă, ce-i drept, cele de la Neamț și Văratec le foloseau pe cele ale mănăstirilor, iar cel de la Bălțătești avea și o grădină de zarzavat de peste 40 de prăjini.

Mizeria, foamea, aglomerația au făcut ca, în iarna anului 1917, să apară epidemiile.

Problema personalului medical a fost permanent una stringentă, cele mai multe spitale având studenți medici și un singur medic, de regulă și administrator. Personalul inferior era și acesta deficitar, așa cum rezultă dintr-o informare din 26 mai 1917. La spitalul din Bălțătești erau 32 de persoane, la cel de la Văratec 37 de persoane, iar la cel de la Secu 6 persoane. Foarte mulți angajați ai spitalelor, în special cei din categoria administrativă și de asistență, au lucrat fără nici o retribuție de la stat. Paza spitalelor era asigurată de către milițieni, insuficienți și prost echipați.

Spitalul de la Bălțătești avea 17 milițieni, cel de la Văratec 19, iar cel de la Mănăstirea Neamț 19 milițieni. În aceste spitale au lucrat și călugări, precum la spitalele de la Văratec și Neamț, dar și învățători la partea administrativă, 5 la Bălțătești, 7 la Văratec (din care 3 refugiați) și 3 învățători refugiați la spitalul de la Mănăstirea Neamț.

În cursul anului 1916, în cele trei spitale de convalescenți s-au aflat 97 de militari la Bălțătești, 567 la Văratec și 122 la Mănăstirea Neamț. La 5 mai 1917, la

Văratec, se aflau 291 de răniți și 21 de contagioși. În august 1917, se aflau internați 220 militari la Bălțătești, 111 la Văratec, 695 la Neamț și 138 la Secu.

La începutul anului 1918, activitatea unor spitale s-a redus foarte mult, ceea ce a condus la închiderea acestora. În mai 1918, a fost desființat spitalul de la Văratec, mobilierul fiind predat comunei Filioara.

Mai multe documente ne arată că spitalele militare au fost desființate cel târziu la data de 31 mai 1918⁵¹². Cu toate acestea, unele spitale și-au continuat activitatea și în vara anului 1918. Spitalele militare din Târgu Neamț reprezintă o pagină din contribuția orașului la războiul de reîntregire, una mai puțin cunoscută decât faptele de glorie ale Batalionului de Vânători de Munte.

Prețurile unor alimente cu care un comerciant din Târgu Neamț se oferea să aprovizioneze spitalele⁵¹³:

Alimentul	Unitatea de măsură	Prețul
		Septembrie 1916
pătlăgele roșii	kg	10 bani
ceapă	kg	20 bani
morcov	kg	15 bani
pătrunjel	suta de fire	2 lei
praz	suta de fire	5 lei
varză	suta de bucăți	11 lei
sfeclă	suta de bucăți	3 lei
țelină	bucata	10 bani
fasole uscată	kg	25 bani
cartofi	kg	08 bani

⁵¹²*Idem*, dosar 1/1917, f. 608, 618.

⁵¹³*Idem*, dosar 6/1916, f. 403.

dr. Ioan Cantacuzino la spitalul militar de la Văratec, 9 iunie 1917⁵¹⁴

⁵¹⁴ <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/record/2000088193756> (accesat la 20 aprilie 2019)

Inspecțiile prințului Carol la unitățile militare din zona Târgu-Neamț în 1917⁵¹⁵

În vara anului 1917, prințul Carol a efectuat mai multe inspecții în unități și formațiuni militare ale armatei române. Aceste inspecții veneau în urma ordinului primit de la regele Ferdinand, și aveau scopul de a constata pregătirea, înzestrarea și moralul trupei, în urma cărora prințul făcea unele observații și propuneri. În perioada 23-28 mai 1917, prințul a efectuat mai multe inspecții în zona Pașcani-Prăjescu-apărarea antiaeriană, la Școala centrală de puști-mitraliere de la Sodomeni, la Divizia 13 și centrul de automobile din Hârlău, dar și la Batalionul vânătorilor de munte de la Târgu-Neamț și compania de motocicliști-mitraliere de la Mănăstirea Neamț. Ne vom opri asupra observațiilor și propunerilor sale asupra trupelor din zona Târgului.

„4 iunie 1917, No 7

Raport către Maiestatea Sa Regele

Sire,

Urmare Înaltului Ordin al Maiestății Voastre am continuat inspecțiile în diferitele unități de trupă și comandamente ale armatei, în intervalul dintre 23 mai inclusiv până la 28 mai inclusiv ... Rezultatul acestor inspecțiuni, cu cel mai profund respect, am onoarea a-l supune cunoștinței Maiestății Voastre...

3) *Compania de motocicliști-mitraliere*. Căpitan Manolescu. Se prezintă numai cu un început de organizație, de altfel foarte frumoși cu multă pricepere început de căpitanul comandant. Personalul există; lipsesc încă o parte din piese și motocicletele. Pentru instrucție sunt numai două motociclete montate cu mitraliere și cu care se face toată seria de exerciții.

4) *Batalionul Vânători de Munte*. Maiorul Bădulescu Virgil. Batalionul Vânători de Munte are un efectiv de 35 ofițeri și 1697 trupă. Stare sanitară foarte bună. Acest batalion este împărțit în 5 companii de luptă, două companii de mitraliere și una companie de stat-major. Echiparea oamenilor este completă. Instrucția foarte bine făcută. Am asistat la trageri, la ascensiuni și coborâri cu colțuri, cu frânghii și fără frânghii; la ștafete, la recunoașteri, la școala grenadierilor; semnalizatori; la trageri din copaci etc. Și impresia ce am căpătat este mai mult decât favorabilă. Este o adevărată plăcere a vedea modul cum lucrează această trupă fie în ansamblu, fie individual. Comandantul batalionului și cu ofițerii săi aleși merită toată lauda și respectuos îi prezint bunei voințe a Maiestății Voastre.

Notă a regelui Ferdinand: Ar trebui să aibă și această unitate partea ei sedentară.

Observațiuni și propuneri

2) Batalionul de Vânători de Munte mai are nevoie de un număr de 45 cai de munte pentru purtatul mitralierelor și samarelor. În țară nu se găsesc. Propun a se

⁵¹⁵ *România în „Marele Război”. Anul 1917. Documente, impresii, mărturii*, coordonator General-maior (r) dr. Mihail E. Ionescu, Editura Militară, București, 2018, pp. 198-201.

admite, urgent, ca să se cumpere din „Bicazul Unguresc” unde se găsesc cai foarte buni de munte și cu prețuri destul de avantajoase (350-450 lei unul).

3) Un corp constituit cum este Batalionul Vânătorilor de Munte trebuie neapărat să-și aibă și drapelul. Propun, respectuos, deci, a i se da drapelul...

Carol

Colonel C. Găvănescul”.

Principele Carol al II lea si I.I.C.Brătianu la Târgu Neamț în anul 1918
(ANR, Colecția Documente Fotografice a Arhivelor Naționale -1865-2000)

Când primarului nu-i plac dansurile și dă în judecată dansatorii

Acest fapt, consemnat în paginile ziarului *Reformatorul*⁵¹⁶, s-a petrecut în 1926, când primar era dr. Constantin Nădejde. Acesta, „dintr-un acces de pudoare sau de zel”, dă în judecată un grup de dansatori participanți la un bal organizat în stațiunea Oglinzi, pe motiv „că aceste dansuri sunt indecente”. Unde văzuse primarul indecență, se întreabă ziaristul, „poate în mișcărilor legănate și în tremurăturile dansurilor moderne, tot așa cum am putea numi indecență și rochiile atât de scurte fără mâneci și cu spatele răscoit până în talie ale dansatoarei care uită de tot ce e pudoare feminină”. Oricum, nota ziaristul, primarul a avut mare curaj, fiind unicul proces de acest fel din țară.

Dar ce dorea domnul primar, se întreba ziaristul, „să schimbe mersul vremii și a obiceiurilor?”... pentru că „e și mult farmec în aceste dansuri când sunt frumos executate. E o plăcere să privești o pereche tânără și grațioasă dansând frumos la ritmul cadențat al Pasquitei sau Valenciei”.

Dar ce se întâmplase? Aflăm că la cazinoul băilor Oglinzi avea loc, în fiecare sâmbătă seara, un bal, la care notabilitățile orașului, dar și mulți străini și tineri din zonă, și chiar din Piatra Neamț, veneau pentru a se distra și a dansa foxtrot, schimmy, tango sau charleston, pe muzica orchestrei lui Moțoi. Dar, în seara zilei de 7 august, la bal a venit și primarul care, „văzând cum se dansează și pe unii făcând probabil niște mișcări frivole, ceea ce nu cadrează cu viața patriarhală a micului orașel”, a emis o ordonanță prin care interzicea pe tot cuprinsul orașului dansurile moderne, ca fiind imorale.

Poliția a executat ordinul și a trimis în judecată persoanele care se aflau în acea seară la dans: doamnele Virginia Bicleanu, Suzi Ceacăru, Coca Rosenbaum, Aurelia Lucaci, domnișoarele Maria Grigoriu, Rașela Herșcovici, Trise Iacobi și domnii Eli Rosenbaum, Jean Lucaci (avocat), C.V. Ionescu (ajutor de judecător), medic Mircea Ivașcu, A. Wilche (avocat), Albert Samuel, Emil Calapod, A. Eschenazi, L. Samuel, Gh. Veleanu, Ioan Nădejde (fost primar) și M. Șahan. Termenul de judecată era fixat pentru ziua de 14 august, însă nu știm rezultatul procesului.

⁵¹⁶„Reformatorul”, an VII, nr. 395, 16 august 1926, p. 1.

Băile Oglinzi în preajma primului Război Mondial
(sursa: colecția autorului)

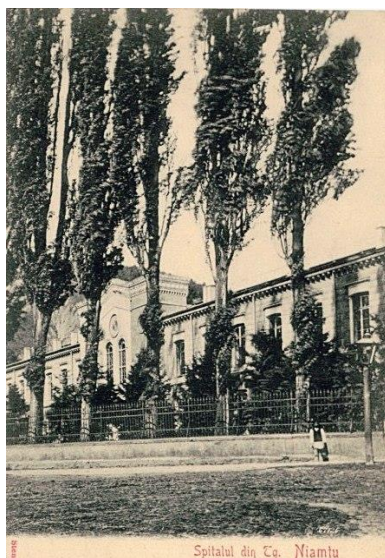
Când spitalul din Târg se închidea

Această informație o aflăm dintr-o știre publicată în „Reformatorul” din octombrie 1927. Cauza, lipsa finanțării, dar să dăm citire materialului acuzator la adresa clasei politice locale și naționale. „În vremea aceasta de fraude și risipă de milioane, bietul spital din Tîrgu Neamț, istoric prin trecutul lui a trebuit să concedieze bolnavii și să-și închidă porțile din lipsă de... fonduri. E o coincidență plină de învățăminte cu risipă, fraude și lipsă de spitale, iată caracteristica vremii”⁵¹⁷.

Autorul articolului insistă asupra importanței spitalului pentru zona Neamțului, dar și contribuția doctorilor care au lucrat în cadrul spitalului de-a lungul timpului, fiind amintiți medicii Petroniu sau Comaniță. Asupra acestuia din urmă, autorul îl rugă să intervină „la locul în drept pentru a se reda acelei populate regiuni spitalul de care nu se poate lipsi și are absolută nevoie”.

Lipsa asistenței medicale era amintită prin cazul unor țărani împușcați din Pipirig și care se plimbau pe „ulițele Neamțului, cu rănille sângerânde, neavând ajutorul medical necesar”, deoarece, spunea ziaristul, „**fonduri se găsesc pentru tot ce vreți, afară numai pentru spital nu**”.

Materialul se încheia cu un apel la parlamentarii de Neamț să „intervie în favoarea acestui nenorocit spital”. Activitatea spitalului a fost reluată după criza economică și cu ajutorul financiar al Ministerului Sănătății.

(sursa: colecția autorului)

⁵¹⁷Reformatorul, an IX, nr. 474, 24 octombrie 1927, p. 1.

Când tâlharii atacau lângă Târgu-Neamț

În zona Neamțului au acționat de-a lungul timpului numeroase bande de tâlhari. Și în perioada interbelică aceștia au continuat să acționeze în ciuda acțiunilor jandarmilor de prindere a acestora.

Uneori și uniforma săvârșește nelegiuiri chiar dacă acești oameni sunt, prin prisma meseriei și jurământului, puși să apere ordinea și să aplice legea. Un astfel de individ al legii, dar certat cu aceasta, a fost subcomisarul Papafil. Chiar dacă acesta nu a fost un bandit cu arma în mână, faptele sale au fost însoțite de violență. Despre activitatea acestuia ne informează ziarul „Informatorul” în două numere din anul 1915. În data de 6 iunie, medical orașului, doctorul Dumitru Tanasache, a fost lovit de către „sub-comisarul Papafil scamatorul care înghite coale timbre numai a 2 lei”, agresorul fugind apoi spre hotelul „Bilibou”.

În fuga sa, acesta a fost oprit de către Nicolai Comoniță, proprietar și arendaș al moarei Teohari, cel care văzuze întreaga scenă. Deși lumea adunată a vrut să-l linșeze, corecția fizică aplicată agresorului de către Comoniță a liniștit masa furioasă. Motivul agresiunii subcomisarului asupra medicului a fost raportul făcut de medic către șeful poliției orașului, în care raporta „incorectitudinea sub-comisarului Papafil în timpul încheerii unui Porces-Verbal de luare de probe pentru analize”.

Ziarul notează ca un amănunt că de partea subcomisarului a fost agentul sanitar al orașului, domnul Athanasiu, care „pentru a-și arăta indignarea față de d-l Papafil, a băut câte-va halbe bune de bere în tovărășia sub-comisarului bătașu ciocnind paharele, în cârciuma D-lui Iosef Bercovici din Tg.-Neamț”.

Evenimentul nu a rămas fără urmări, așa cum ne informează același ziar, șeful poliției orașului, comisarul Crivăț, cerând superiorilor revocarea subcomisarului Papafil.

Despre cum au fost prinși bandiții Negrescu, ne informează ziarul „Telegraful” în numărul său din august 1925. Sub semnătura lui Imos, aflăm detalii despre acțiunea jandarmeriei județene de prindere a temutei bande. Corespondentul informează că, în ziua de 19 august 1925, Neculai Negrescu zis Baltă, a fost prins de către jandarmii din Târgu-Neamț, după ce acesta evadase din arestul de la Piatra Neamț în ziua de 25 aprilie. Trimisul ziarului a reușit să stea de vorba cu șefii poterii, Gr. Moraru, șeful secției de jandarmi Târgu-Neamț și Constantin Silion, șeful secției de jandarmi Filioara. Cei doi au povestit filmul capturării vestitului Neculai Baltă: „de vreo 6 zile le-am dat de urmă, eri 18 august, am reușit să-i surprindem la o stână a lui Nic. Herța din muntele „Palma” e deasupra Mânăst. Agapia. Luându-l fără veste am tras o salvă de focuri, pentru obligă pe bandiți să se predea. La aceasta, cum ei erau înarmați au răspuns și ei cu focuri, încingându-se astfel o luptă pe viață și pe moarte ce a ținut 2 ore. În acest timp șeful bandei Baltă a putu fi rănit, împreună cu fratele său. Nu a putut fi prins însă eri, din cauză că s-a retras în desiș fiind adăpostit de focul viu ce-l punea contra jandarmilor al treilea bandit Gorian, care în cele din urmă a putut fi făcut prizonier. Azi a fost găsit și Baltă într-un pârâu, plin de sângele ce curgea din răni”.

Correspondentul menționează că a fost arestată ca fiind complice o soră de-a lui Baltă, ancheta fiind continuată de către procurorul Panu, căpitanul Măneacă și judecătorul Grigoriu.

Interesant este că aceste atacuri se înmulțeau pe timpul verii, când zona era intens vizitată de turiști.

Primul atac despre care facem vorbire s-a petrecut în seara de 7 mai 1928, „pe la orele 9, la 2 km depărtare de Humulești, pe șoseaua Târgu-Neamțu- Piatra și-au făcut apariția 4 bandiți cari au atacat pe locuitorul Gh. Ursache, jefuindu-l de suma de 3500 lei, precum și pe V. Nastasă, Th. I. Tomescu și Ana Anton Bran toți din comuna Râșca, cărora le-a luat 1300 lei și alimente”. Însă nu au fost singurele victime, pentru că „baricadând drumul cu căruța victimelor, au oprit automobilul cu No. 404 Galați, luând de la călători suma de 1000 lei, un ceas și un inel de aur”⁵¹⁸. Autoritățile au trimis, ca de obicei, putere pe urmele acestora.

Peste doar două săptămâni, un nou atac a avut loc tot aproape de târg, dar pe drumul spre Mănăstirea Neamț, atac petrecut în noapte de 28-29 mai, „pe la orele 22 pe când un convoi de vreo 10 locuitori se îndrepta spre Tg. Neamț au fost opriți de 3 bandiți la locul numit Dumbrava. Sub amenințările bandiților, care erau îmbrăcați militărește și înarmați cu carabine ungurești, au fost legați și jefuiți de tot ce aveau asupra lor. Locuitorului Neculai Gheorghită din Pipirig i-au furat 8000 lei, iar lui Gh. N. Covor 4000 lei. După săvârșirea faptului au dispărut în pădure”⁵¹⁹. Victimele au fost găsite abia după miezul nopții, de către șeful de post din Vânători, fiind legate de copacii de pe marginea drumului. Și de aceasta dată au fost formate putere pentru prinderea atacatorilor.

Cel mai interesant jaf descris de una dintre victime este cel din seara zilei de 24 mai 1929. Atunci, N. Ieșanu se întoarcea la Târgu-Neamț cu mașina condusă de șoferul Mișu. La 2 km de Târgu Neamț au observat că drumul este blocat cu căruțe și boi. Mașina a fost oprită de patru bandiți, „trei îmbrăcați în uniforme de jandarmi și unul țărănești, toți cu carabinele la ochi”⁵²⁰. Sunt deposedați de suma de 8000 de lei, iar șoferul de 300 de lei și de un ceas, după care sunt obligați să stea culcați în șanțul de la marginea drumului. „Acolo mai erau în aceeași situație vreo 16 țărani care veniseră pe jos și cu căruțele. Toți fură jefuiți de bani și de obiecte de valoare”. Lucrurile nu se opresc aici, pentru că, aflăm din același articol, pe drum a apărut mașina prefecturii în care se afla pretorul Radu care aducea de la Piatra Neamț salariile angajaților plășii, aproape 20.000 de lei. Și aceștia au fost prădați și duși în șanț. În acea seară au mai căzut victime și un evreu care venea pe jos împreună cu un tânăr de la Văratec, aceștia fiind deposedați de 400 de lei.

După acest jaf, bandiții au fugit, iar autoritățile au format o nouă putere pentru prinderea lor.

Tot „Telegraful” informa în numărul său din 9 august 1929, chiar pe prima pagină, arestarea unei bande de hoți. Prinderea bandiților care operaseră numeroase jafuri în jurul târgului s-a realizat în urma acțiunii jandarmilor comandați de plutonierii Covătaru și Iacob Alexandru. Bandiții V. Dedeagă, capul bandeii, N.

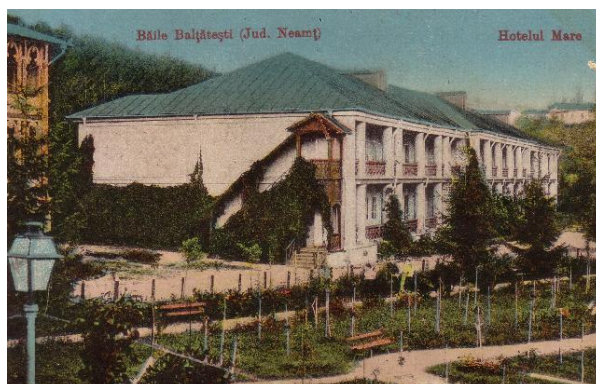
⁵¹⁸ „Avântul”, anul I, nr. 11, 14 mai 1928, p. 3.

⁵¹⁹ *Idem*, an I, nr. 14, 4 iunie, 1928, p. 4.

⁵²⁰ „Reformatorul”, an XI, nr. 557, 27 mai 1929, p. 2.

Irimia și V. Ciurea din Piatra Neamț și Vasile Roșu din Iași au recunoscut la interogatoriu faptele comise și au indicat și complicii, gazdele la care ascundeau prada, aceștia fiind și ei arestați, o parte din obiectele furate fiind recuperate.

Tot în acel an, o altă bandă de tâlhari și-a făcut reparația în zona târgului. Este vorba despre banda lui Luncan, cel care terorizase zona de munte a județului, membrii bandeii fiind autorii unor jafuri de răsunet în epocă, una dintre victime fiind însuși prefectul județului. După aceste jafuri, membrii bandeii s-au retras în munții Sihăstriei. Aflând că proprietarii pădurii din zonă trebuie să sosească, au pus la cale un atac asupra acestora, astfel că, la începutul lunii septembrie 1929, au „atacat la punctul Secărică pe locuitorii Vasile Ursache din Grumăzești, F. Nicolăioasa din Boroaia Suceava și alți doi lucrători din pădure. Aceștia au fost somați să se culce în șanț, după care au fost jefuiți și bătuți. Cu greutate au putut pleca după ce bandiții s-au îndepărtat în desigurile pădurei”. Din păcate deși jandarmii au fost anunțați și au declanșat urmărirea acestora, bandiții nu au putut fi prinși.

Băile Băltătești în perioada interbelică
(sursa: colecția autorului)

O poveste de amor la Târgu-Neamț

Tot din ziarul „Reformatorul”, din 1928, aflăm despre o poveste de dragoste nepotrivită pentru acele vremuri, din cauza rangurilor sociale, cei doi îndrăgostiți fugind de acasă pentru a gusta fericirea vieții, găsind refugiu tocmai la Târgu-Neamț. Ea, fiica unui intelectual cunoscut din Iași, în vârsta de 19 ani, el, șofer în slujba tatălui fetei, în vârstă de 26 de ani, o dragoste nepotrivită, dar care se baza pe un sentiment puternic, „senzualitatea care unește totuși două suflete deși îi desparte educația, intelectul și moravurile”. Rezista oare o astfel de relație, se întreba reporterul, răspunsul fiind „și da și nu, în orice caz fata își riscă viitorul și chiar existența. În clipele de înfrigurare, de frământare când inima bate sub impulsivitatea voluptății și a senzualității evident că îl vede pe iubitul ei în culoarea cea mai frumoasă”⁵²¹.

Între cei doi s-a înfiripat o simpatie, transformată într-o iubire pătimasă. În zadar au încercat părinții fetei să o facă să renunțe la sentimentele pentru șofer, în zadar au certat-o, ținut-o sub observație și chiar pază, că iubirea dintre cei doi a fost mai puternică. Și, într-o noapte, cei doi au fugit cu un automobil tocmai la Mănăstirea Agapia, acolo unde amoresul avea o mătușă ce i-a găzduit timp de o săptămână. Cum banii erau pe terminate, iubitul, Costică Mahalu, a mers la Târgu-Neamț, unde se angajează șofer la Dardalat, unul dintre proprietarii de autobuze care făcea curse pe ruta Târgu-Neamț-Pășcani. Iubita era mulțumită că aveau cu ce trăi, așa că principala preocupare era cea a unei locuințe. Dar Costică face imprudența de a scrie unui prieten din Iași, notând adresa de răspuns: „Dardalat. Târgu-Neamțu”, scrisoare care a ajuns în posesia părinților fetei. A fost înștiințat Parchetul, care a organizat prinderea celor doi. Când cei doi au fugit, au lăsat un bilet în care scriau că, dacă vor fi urmăriți, preferă să moară împreună decât să fie despărțiți. Însărcinat cu prinderea acestora a fost șeful poliției din Piatra Neamț, I. Teodorescu, ajutat de un agent. Ambii au sosit la Târgu-Neamț, unde au luat contact cu șeful poliției, comisarul Ghimicescu și au organizat prinderea, cu atât mai mult cu cât Costică era înarmat cu un pistol marca Browning. Pentru început, polițiștii au stabilit o întâlnire cu patronul tânărului, la o cârciumă, acesta declarând că este mulțumit de serviciile angajatului. Dardalat, la cererea polițiștilor, a trimis după tinerii amorezi, aceștia făcându-și apariția împreună, moment în care au fost prinși de brațe de către ofițerii de poliție, duși la sediul poliției și percheziționați. Tânără era „foarte îngrijorată de soarta lui Costică de care, spunea ea, nu o va putea despărți decât moartea. Refuză mâncarea și se ruga de polițiști să trateze în mod civilizată pe iubitul ei”. A doua zi, Costică a fost trimis la Iași prin Pașcani, iar tânăra a fost dusă la Piatra și seara cu trenul spre Iași, fiind însoțită de subcomisarul Russu.

Din păcate nu știm nimic despre soarta celor doi după sosirea acestora în Iași.

⁵²¹ „Reformatorul”, an X, nr. 493, 1 martie 1928, p. 1.

Îndrăgostiți din vremuri interbelice
(sursa: colecția autorului)

1930, anul dezastrelor abătute asupra Târgului

Presa și documentele de arhivă ne oferă destule informații despre calamitățile abătute asupra Târgului-Neamț, în prima parte a secolului al XX-lea.

Ne-am oprit însă asupra celor din anul 1930. În luna mai a aceluiași an, ploile abundente căzute asupra județului au produs numeroase pagube materiale.

La Târgu-Neamț, „apa Ozanei s-a revărsat, în ziua de 18 mai, inundând cartierele: Țuțueni, Condreni, străzile principale: Ferdinand, Cuza Vodă, Boiștea și a pătruns și într’o parte din Cartierul Humulești. Poliția a evacuat la timp populația și vitele; victime omenești n’au fost. Pe la orele 12, apele au început să se retragă”, așa cum aflăm din săptămânalul „Avântul” din 23 mai 1930. Circulația spre Piatra Neamț era întreruptă din cauză că „podul de peste Ozana a rămas izolat în mijlocul apei, care l-a săpat la ambele capete”⁵²².

Peste doar câteva luni, în noiembrie, orașul a fost cuprins de un incendiu violent. Incendiul a avut loc „luni noaptea (15 noiembrie, n.n). Au ars vre-o 15-20 case din str. Cuza-Vodă. Focul a început la ora 8 jum. seara și a continuat să ardă toată noaptea. A fost stins abia la ora 5 dimineța. Prin telefon s’au cerut ajutoare din Piatra Neamț precum și moto pompa dar acesta a fost imposibil dat fiind distanța mare dintre Piatra și Tg. Neamț”, aflăm dintr-o știre publicată de același ziar în numărul său din 20 noiembrie 1930⁵²³.

Incendiul a avut loc la doi ani după ce un alt incendiu „în noaptea de 12 spre 13 Oct., pe la orele 1, a izbucnit chiar în centrul orașului, arzând vre’o 13 case de pe strada Ștefan cel Mare în apropierea ateneului Hanganu. O panică de nedescris cuprinsese întreaga populație a orașului; Aceasta din pricină că serviciul de pompieri în Tg. Neamț este ca și inexistent precum și datorită faptului că orașul este lipsit de apă. La cererile desperate de ajutor, a fost trimisă la Tg. Neamț o echipă de pompieri din Piatra Neamț. După mari eforturi focul a putut fi localizat. Pagubele n’au putut fi încă evaluate”. Și această știre o regăsim în paginile aceluiași săptămânal, publicată în numărul din 15 octombrie 1928⁵²⁴.

⁵²² „Avântul”, nr. 56 din 23 mai 1930, p. 4.

⁵²³ *Idem* nr. 80-81 din 20 noiembrie 1930, p. 4.

⁵²⁴ *Idem*, nr. 34 din 15 octombrie 1928, p. 3.

Starea sanitară a județului Neamț la 1933

Sub acest titlu, publicația județeană „Avântul” consemna, în interviul luat medicului primar al județului, C. Petrescu, situația stării sanitare a județului, o problemă de interes social. Din articol aflăm cum era organizat din punct de vedere medical județul și care erau principalele boli cu care se confruntau locuitorii.

Administrativ, județul cuprindea 15 circumscripții medicale rurale și 3 orașenești (Piatra Neamț, Târgu-Neamț și Buhuși n.n.), cu 5 spitale județene (Târgu-Neamț, Broșteni, Hangu, Războieni și Roznov n.n.) și unul comunal la Piatra Neamț. Mai exista un spital evreiesc la Piatra Neamț, un ospiciu de bătrâni la Piatra Neamț, 3 dispensare în Piatra Neamț și 12 în comunele rurale.

Bolile răspândite în județ, numite boli sociale, au fost: „**Tuberculoza**, cu 1770 bolnavi vechi, 393 bolnavi noi, din care 143 morți, 15 vindecați; **Sifilisul**, cu 11.967 cazuri vechi, 674 noi, din care 3184 vindecați și 37 morți; **Pelagra**, cu 1034 cazuri vechi, 275 cazuri noi, din care 43 vindecați și 64 morți; **Paludismul**, cu 501 cazuri, cu un mort și 286 cazuri vindecate; **Cancerul**, cu 106 cazuri din care 17 morți”.

Cauzele răspândirii tuberculozei erau, în opinia medicului șef al județului, „în primul rând starea proastă materială și ignoranța populației. Deasemenea igiena școlară lasă foarte mult de dorit”. Pentru combaterea acestora nu se puteau face prea multe: „suntem dezarmați, deoarece n’avem nici localuri, suficiente pentru tratament, nici ospiciu pentru izolare. Pentru stăvilirea bolii, trebuie numaidecât tratament de cură în sanatorii a bolnavilor recuperabili, izolarea bolnavilor cu leziuni deschise, îmbunătățirea locuinței și alimentației în familiile tuberculoșilor, preventorii pentru copii, supravegherea elevilor prin medici școlari, înființare de cantine școlare”. În privința sifilisului, medicul dădea asigurări că boala se tratează la dispensariile medicale, dar „se simte nevoie, mai ales în orașe, de localuri anume destinate izolării și tratamentului venericilor”.

În privința pelagrei, era de părere că aceasta „o să ia anul acesta (1934 n.n.) o extensiune mare datorită calității proaste a porumbului și a hranei exclusiv cu porumb și insuficientă a sătenilor, din cauza marelui sărăciei ce există la sate. Serviciul Sanitar exercită un control sever asupra porumbului pus în consumație, totuși asupra sărăciei acest control nu este eficace”.

În privința paludismului, „ar trebui ca autoritățile să se îngrijească pentru secarea băltoagelor provenite din cauza revărsării apelor. Mai înainte în județul Neamț du exista paludism. Numai din timpul marilor inundații și prin formarea băltoagelor paludismul a luat extindere, fiind adus de lucrătorii agricoli care se duc în alte județe contaminate”.

C. Petrescu atrăgea atenția prefectului să aibă în vedere ca pe viitor, în bugetele comunelor, să fie trecute sume de bani și pentru dezvoltarea sanitară.

Interesante sunt și datele despre epidemiile care au bântuit județul în cursul anului 1933: „**scarlatina**, 487 cazuri, cu 73 morți, restul vindecați; **febra tifoidă**, cu 45 cazuri, din care 6 morți, restul vindecați; **tifosul exantematic**, cu 14 cazuri, din care 2 morți, restul vindecați; **difteria**, cu 43 cazuri, din care 13 morți, restul

vindecați; **dezinteria**, cu 2 cazuri, vindecate; **tusea** convulsivă, cu 294 cazuri, cu 11 morți, restul vindecați; **paralizia infantilă**, cu 4 cazuri vindecate”.

Combaterea acestora a întâmpinat numeroase dificultăți, deoarece „pe de o parte prin faptul că personalului sanitar auxiliar nu i s-au plătit salariile la timp (abia acum a început a i se plăti mai regulat), pe de alta, pentru că spitalele nu puteau funcționa din lipsa de hrană, combustibil, lămpă etc. Chiar dacă aceste dificultăți au fost înlăturate, totuși în prezent mai sunt altele, destul de însemnate. N’avem localuri de izolare în apropierea comunelor contaminate, încât am fost nevoiți a transporta bolnavii la distanțe mari, pe drumuri rele, prin zăpadă și ger. N’avem mijloace civilizate pentru transportul bolnavilor. Cu mijloacele de azi se poate întâmpla să se răspândească boala prin localitățile pe unde trec înspre spitale, bolnavii contagioși. În privința tifosului exantematic, în prezent avem o singură comună infectată, Păstrăveni. S’au luat toate măsurile de combatere, încât putem privi cu liniște situațiunea. Este mare nevoie însă de cupatoare de deparazitare sau etuve de deparazitare: de ceva lămpă pentru o bună parte din populațiune care e săracă și n’are cu ce se primeni, ca să-și dea hainele și lămpă la deparazitat. În această privință doamnele de prin orașe ar avea un rol frumos, colectând ceva lămpă pentru acei ce trebuiesc departizați. Profesorii și învățătorii trebuie să aibă atențiunea îndreptată asupra elevilor în timpul epidemiei de exantematic, controlând foarte de aproape curățenia corporală și alimentațiunea”⁵²⁵.

⁵²⁵ „Avântul”, nr. 128, 24 martie 1934, p. 3.

Grav accident rutier la Crăcăoani

Nu este o știre actuală, ci una din septembrie 1939, care face referire la un grav accident petrecut la Crăcăoani. Chiar dacă circulația și numărul de mașini nu era evident ca cel de astăzi, nu era săptămână ca presa județeană să nu relateze despre vreun accident petrecut pe șoselele județului produse din vina șoferului sau a pietonilor.

În septembrie 1939, acest accident produs la intrare în Crăcăoani dinspre Târgu-Neamț s-a soldat cu 3 morți și 34 de răniți. Dar s-a aflat cum s-a produs accidentul din știrea apărută în ziarul „Avântul”.

„Din Târgul Neamț plecase miercuri spre Piatra-Neamț, autocamionul Nr. 236 P. N., proprietatea fraților Const. și Vasile Neamțu, încărcat cu 57 muncitori, mașina fiind condusă de ajutorul de șofer Gh. Tudose, având alături, în cabină, pe unul dintre coproprietari. Coborând panta dealului Crăcăoanilor, șoferul ne mai fiind stăpân pe volan din cauza vitezei cu care venea la vale, mașina s'a răsturnat în șanțul șoselei. Sătenii cari treceau prin apropiere, au fost martorii acestei uluitoare nenorociri. Cu greu, au putut să-și revină și să înceapă a da primele ajutoare, scoțând de sub mașina sfărâmată zecile de victime cari strigau după ajutor, amestecate într'o baltă imensă de sânge”.

La fața locului au ajuns de la Piatra Neamț prim-procurorul județului și doctorul Comoniță, iar de la Târgu-Neamț, medicii Bondescu, medic primar al orașului, și Eftimie, chirurg al spitalului, dar și numeroși medici din zonă.

Accidentul s-a soldat cu 3 morți (Bundu Ion din Humuleștl, Tache Blăbeanu din Vanători, iar pentru al treilea nu s-a putut stabili identitatea). Alte 34 de persoane au fost rănite, mai grav fiind Boliric Iile din Oglinzi, Teodor Apostol din Răucești și Gh. Rotaru din Petricani, răniți ușor: Boliric Paraschiv din Oglinzi, Gh. Diaconu din Răucești, Ion Gavril Scutaru din Filioara, Ștefan Iftmie din Târgu-Neamț, Gh. Marcu din Pipirig, Acatincăi Mihai din Târgu-Neamț, D-tru Marcu din Pipirig, Scutaru Haralamb din Filioara, Grigoraș D-tru din Răucești, Ichim Iiie din Răucești, Ion Maria Dumitrache din Răucești, Mihai Movilă din Răucești, Vasile Scutaru din Filioara, Scutaru Gh. Gheorghe din Filioara, Moraru I. Vasile din Târgu-Neamț, Vasile Gh. Vasile din Tg. Neamț, D-tru Coruga din Tg. Neamț; Alex. Prună din Pipirig, Ion Gh. Tătărășanu din Pipirig, Marcu Gh. Pavel din Pipirig, D-tru Marin din Rarău, Stan Vasile din Răucești, Ilie Gh. din Pipirig, Vasile Lăcătușu din Pipirig, Coman Grigore din Pipirig, Diaconu N. din Pipirig, Vasile Gh. Varlam din Pipirig, Gh. Dumitru Marian din Pipirig și Vasile C. Cosma din Filioara, toți aceștia fiind tratați la spitalul din Târgu-Neamț.

„Din primele cercetări se constată că ajutorul de șofer care conducea vehiculul, nu posedă permis de circulație. Atât șoferul, cât și proprietarul s'au ales cu neînsemnate leziuni. Ancheta este condusă de șeful de post din Crăcăoani, care a

arestat pe proprietar și pe șofer, urmând a fi înaintați parchetului pentru continuarea cercetărilor”⁵²⁶.

Un accident interbelic

(sursa: <http://arhiva.replicahd.ro/?p=25822>)

⁵²⁶ „Avântul”, nr. 188, 17 septembrie 1939, p. 4.

Târgu-Neamț în date și cifre interbelice

Din expunerea situației generale a județului Neamț pe anul 1927, situație prezentată în ședința extraordinară a Consiliului Județean din 1 februarie 1928, aflăm date interesante despre orașul de sub cetate. Populația orașului la 1 septembrie 1927 era de 10124 de locuitori, din care 7170 erau români, 2773 evrei și 181 alte naționalități. Religios, 7237 erau ortodocși, 2773 mozaici și 114 de alte religii. În perioada 1 septembrie 1926 - 1 septembrie 1927, au avut loc 318 nașteri, 200 decese, 100 căsătorii și 14 divorțuri. Starea economică nu era strălucită, existau 1 fabrică de postav, 2 de apă gazoasă, 3 de oale, 1 de oțet, 4 tăbăcării și 1 teasc de ulei vegetal⁵²⁷.

Școlile secundare erau reprezentate de Gimnaziul „Regina Maria” și Școala Inferioară de meserii, situația scolarizării fiind următoarea:

La Gimnaziul „Regina Maria” - înscriși (cursiști-261; particulari-115); promovați (cursiști-188; particulari-44); absolvenți (cursiști-29; particulari-14); repetenți (cursiști-30; particulari-14); retrași/eliminați (cursiști-14; particulari-41).

La Școala inferioară de meserii, din activitatea atelierelor a fost încasată suma de 101.993 lei, iar prin munca elevilor au fost ridicate 4 săli de clasă și două ateliere cu sală de expoziție a produselor realizate⁵²⁸. Bugetul celor 7 școli primare și a 3 grădinițe a fost de 450.000 de lei⁵²⁹.

În 1930, Prefectura Neamț publica lista⁵³⁰ cu mașinile înregistrate pe raza județului Neamț. Lista cuprindea, pe lângă numele proprietarului și marca mașinii, seria motorului, puterea acestuia și numărul de înmatriculare. La Târgu-Neamț existau 29 de autoturisme, autobuze, camioane și motociclete, după cum urmează:

Numele proprietarului	Felul mașinii	Marca	Nr. înmatriculare
Dumitru Dascălescu	automobil	Renault	25 P.N
Dumitru Dadarlat și D.T. Georgescu	automobil	Chevrolet	15 P.N
T. Georgescu și D. Dadarlat	automobil	Renault	19 P.N
Gh. Richter și D. Dăscălescu	autocamionetă	Chevrolet	199 P.N
Gh. Richter	automobil	Chevrolet	32 P.N
Grigore Hanganu	automobil	Chrysler	36 P.N
Dumitru Tache Georgescu	automobil	Buick Master	205 P.N
Soc. Aut. Richter și Dăscălescu	automobil	Chevrolet	68 P.N
Heinrich Solomon	autocamion	Chevrolet	85 P.N
Teodor Zotter	automobil	Pontiac Turing	87 P.N
Gheorghe Trembiște	automobil	N.A.G.	66 P.N
Iancu Mesis	autocamion	Chevrolet	114 P.N
Aron Orenștein și B. Bruchmaer	automobil	Chevrolet	121 P.N
Wilcke Wilhelm	automobil	Buick	132 P.N
Take Georgescu și D.D.	automobil	N.A.G.	138 P.N
Soc. Automobiliștilor	automobil	Chevrolet	226 P.N
Mircea Stein	automobil	Stude Baker	160 P.N

⁵²⁷ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 130/1927, f. 14.

⁵²⁸ *Ibidem*, ff. 31-32.

⁵²⁹ *Ibidem*, f. 35.

⁵³⁰ SJAN Neamț, fond *Poliția Târgu-Neamț*, dosar 15/1930, ff. 97-100.

Take Georgescu și Dadarlat	autobus	Berliet	164 P.N
Constantin N. Darie	motocicletă	Stock	-
Vasile V. Grumăzescu	camion	Chevrolet	171 P.N
Asociația Automobilistilor	automobil	Chevrolet	192 P.N
Banca de Credit Sucursala	automobil	Nash	109 P.N
Gh. Richter și Dăscălescu	autobuz	Chevrolet	199 P.N
D. Tache Georgescu	automobil	Chevrolet	60 P.N
Soc. Automobilistilor	automobil	Chevrolet	150 P.N
Ioan Gheorghită	automobil	Chevrolet	255 P.N
Vasile Neamțu	automobil	Chevrolet	280 P.N
Costică T. Georgescu	automobil	Che Turing	309 P.N
Gr. Ciuca și Vasile Moșneagu	automobil	Ford	330 P.N

În 1934, activitatea politică la Târgu –Neamț se prezenta astfel, potrivit unui document al Siguranței orașului⁵³¹:

- **Liga Apărării Național Creștine** - 2 simpatizanți, 1 membru supravegheat;
- **Garda de Fier** - 67 membri, 6 simpatizanți, 2 membri încorporați, 6 plecați și semnați, 4 anchetați și dați justiției, 10 supravegheați, 1 ziar confiscat;
- **Partidul Comunist** - 27 membri, 18 simpatizanți, 2 membri încorporați, 5 plecați și semnați, 22 supravegheați, 3 suspecti internabili semnați și 6 suspecti internabili ținuți în supraveghere. În cursul anului 1934 au organizat 26 de întruniri;
- **Organizația sionistă H-H** - 66 membri dintre care 7 supravegheați, 4 întruniri;
- **Organizația sionistă revizionistă** - 25 membri dintre care 6 supravegheați, 3 întruniri;
- **Organizația Macabi**-16 membri dintre care 6 supravegheați și 2 întruniri.

Organizațiile profesionale la nivelul orașului erau⁵³²:

Numele organizației	Situația Membrilor		
	membri	supravegheați	întruniri
Industriașii și meseriași	50	7	2
Comercianții	250	-	5
Asociații sportive	56	-	-
Stiliștii	7	7	-

Tot la 1934, existau 12 prostituate supuse toate vizitei medicale și 12 servitori⁵³³, 23 de automobiliști, 18 trăsuri de piață, 10 camioane de marfă, 150 de căruțe de povară, 20 de biciclete și 7 autobuze de cursă⁵³⁴.

⁵³¹ *Idem*, dosar 14/1935, f. 45.

⁵³² *Ibidem*, ff. 96-97.

⁵³³ *Ibidem*, f. 111.

⁵³⁴ *Ibidem*, f. 112.

Specula cu transportul de pasageri în zona Târgu-Neamț

Chiar așa se intitula un articol apărut în ziarul „Universul” din 29 august 1943 și care a declanșat un mic scandal și schimb de adrese între Prefectura Neamț, Primăria și Poliția Târgu-Neamț. Într-o regiune bogată turistic nu, erau mijloace de transport. Dacă de la Pașcani la Târgu-Neamț, turistul avea asigurat drumul cu autobuzele C.F.R., din oraș spre stațiuni și mănăstiri nu avea cu ce se deplasa. „De la Tg. Neamț la mănăstiri, acum 3 ani se călătorea cu autobuzele C.F.R., cu autobuzele particulare și cu trăsurile de stradă (...) acum lipsesc complet autobuzele. Vizitatorul (...) se învâртеște două trei ore căutând mijloc de transport și la urmă, amărât, se pleacă în fața pretențiilor unui birjar, care numai birjar cum sunt birjarii nu este. Rămas cu o trăsură de ți-e teamă să te urci în ea, murdară și cârpită cu zdrențe o astfel de droagă este trasă de un cal sau doi, căroră le numeri coastele”.

Înainte de război, o cursă până la oricare mănăstire dura o oră și jumătate și costa 60 de lei, însă în prezent „trebuie să mergi 3 ore de drum și pentru care să plătești 1.000-1.200 lei”.

Împotriva acestor birjari erau făcute reclamații, dar nu se putea lua măsuri atâta timp cât nu erau prevăzute prețuri maxime în afara orașului, ținând cont că prețurile pentru oraș erau stabilite de Primărie. Dacă turistul protesta, birjarul se apăra cu scuza că „ovăzul este scump, iar taxele pe care le plătește fiscului și comunei sunt prea mari”. Autorul articolului cerea, în numele turiștilor, ca prefectul să fixeze prețuri maxime în afara orașului, iar acesta să intervină și la Primăria Târgu-Neamț, pentru a se îmbunătăți situația „birjarului, însă cu o condiție: să aibă cai și trăsuri mai ca lumea”⁵³⁵.

Urmare a acestui material din presa centrală, serviciul administrativ al Prefecturii trimite o adresă Poliției Târgu-Neamț, prin care se cere să i se comunice măsurile luate și propunerile de îmbunătățire a situației⁵³⁶. Imediat, Poliția răspunde prefecturii prin adresa din 1 septembrie, în care arată că în oraș sunt 8 trăsuri care deserveșc și zona. Toți birjarii erau oameni săraci, care „din puținul câștig ce-l au după urma meseriei lor abia își pot asigura existența și întreținerea animalelor de care se servesc. Caii și hamurile mai bune au fost rechiziționate pentru armată, așa că în prezent caii de care se servesc sunt din cei respinși de la rechiziție fiind bătrâni și slabi, iar hamurile vechi”.

Se luaseră totuși măsuri pentru remedierea acestei situații în limita posibilităților. În privința tarifelor, Primăria fixase printr-o ordonanță din 19 mai 1943 tarifele pentru oraș (o oră în oraș – 150 de lei, o cursă în oraș – 50 de lei și o cursă la periferie – 70 de lei), dar în afara orașului totul era la mica înțelegere.⁵³⁷

La rândul ei, Primăria răspundea Prefecturii cu adresa din 6 septembrie, prin care propunea Prefecturii stabilirea de către aceasta a tarifului pentru deplasările spre localitățile din afara orașului. În ceea ce privește prețurile cerute pentru o cursă în

⁵³⁵ SJAN Neamț, fond *Prefectura Neamț*, dosar 97/1943, f. 94.

⁵³⁶ *Ibidem*, f. 93.

⁵³⁷ *Ibidem*, f. 95.

afară acestea nu erau speculative, „ci destul de modeste”, având în vedere cheltuielile cu întreținerea birjelor, hrana cailor și dările către fisc și comună⁵³⁸.

Casa dr. Fischer, anii '40
(sursa: colecția Marcel Grinberg)

⁵³⁸ *Ibidem*, f. 101.

Cantina socială școlară de la Târgu-Neamț, în vreme de război

În timpul celui de al Doilea Război Mondial, la Târgu-Neamț a funcționat o cantină socială școlară pentru elevii din ciclul primar, copii ai celor mobilizați pe front, ai orfanilor de război și ai celor săraci. Cantina a fost condusă de un comitet. În anul școlar 1942-1943, cantina a fost deschisă la 9 decembrie 1942, sub conducerea unui comitet condus de profesorul I. Bârliba, doctor R. Roșiu, vicepreședinte, preot C. Andone, administrator și L. Susan, secretar-econom. Zilnic serveau masa caldă circa 80 de copii, „patru zile mâncare cu carne și trei zile mâncare de post foarte bine și gustos pregătită”⁵³⁹.

Funcționarea cantinei se datora donațiilor pe care locuitorii și instituțiile le făceau în alimente și bani. Din articolul publicat în Ceahlăul, din 14 februarie 1943, aflăm și numele celor care au donat, și anume: „Poliția Tg. Neamț, 50 kg făină de grâu confiscată, Primăria orașului Tg. Neamț 10 kg de brânză de oi, Direcția școlii primare nr. 2 de băieți, 60 kg cartofi și 8 kg de fasole din cultura terenului școlii. D-nii: dr. R. Roșiu 18 kg carne de vită și porc, Nic. Sorea idem 5 kg, Alecu Apostol idem 5 kg, D-tru Duțu idem 5 kg, D-tru Sticlaru idem 5 kg, Gheorghe Jipa idem 4 kg, Stf. Răpeanu idem 5 kg, C-tin Neamțu idem 5 kg, I. Sacagiu idem 10 kg, Mihai Suliman, idem 5 kg. Familia d-lui ajutor de primar în ziua de 30 ianuarie a servit masa completă la toți copiii, fam. D-tru Calapod a donat 15 kg făină de porumb și 19 kg fasole, fam. Panaite Pohrib a donat 5 kg fasole, fam. judecător I. Dârțu a donat 10 kg brânză de oi”. Alții au donat bani, precum „căminul cultural Gh. și Smaranda Cosmovici, prin d-l Gh. Popescu director a donat suma de lei 5.000.” Unii cetățeni lăsau prin testament către cantină „doi metri de lemne de foc”, lăsați de colonelul farmacist M. Petraș. Societatea de vânătoare „Găinușa”, prin delegatul Niculae Suliman, a donat „trei cărnuri de epure”.

Comitetul cantinei mulțumea tuturor celor care au donat pentru funcționarea acesteia și credea că „pilda lor va fi mai departe înțeleasă și urmată și de ceilalți cetățeni ai orașului Tg. Neamț”.

Cantina a funcționat până în primăvara anului 1944, când ostilitățile războiului au impus evacuarea orașului.

⁵³⁹„Ceahlăul”, an II, nr. 16, 14 februarie 1943, p. 3.

Prostituția în Târgu-Neamț interbelic⁵⁴⁰

Unul dintre aspectele delicate, abordate arareori de cercetarea istorică, îl reprezintă fenomenul prostituției, de-a lungul timpului. Socotită, fără temeii, a fi „cea mai veche meserie din istoria omenirii”, vânzarea trupului în scopul satisfacerii plăcerilor carnale a fost privită în diverse feluri, în funcție de profilul cultural, religios și moral al fiecărei civilizații umane.

Primele informații din spațiul românesc sunt din 1643, când călătorul Paul de Alep relatează că, în Moldova, femeilor de moravuri ușoare, ale căror fapte fuseseră dovedite, li se tăia nasul ori erau înecate. De asemenea, în Țara Românească aflată sub domnia lui Matei Basarab, prostituția era aspru condamnată, așa cum o arată articolele din „Îndreptarea Legii”, pravilă tipărită la 1652. Odată cu urcarea sa pe tron, în 1710, principele Moldovei, Nicolae Mavrocordat, a întemnițat femeile învinuite de „curvie mărturisită”.

Schimbări de mentalitate au apărut abia în primele decenii ale secolului al XIX-lea, fapt care a făcut ca această meserie să nu mai fie sancționată vehement, ci acceptată și impozitată consistent. După 1812, mânat de nesățioasa patimă a înavușirii, domnitorul fanariot Ioan Caragea le-a supus pe damele de companie la mari taxe fiscale, instituind „birul femeilor rele, zise «kiramela»”.

Documente inedite din arhive ne oferă dovezi grăitoare cu privire la prostituatele din Târgu-Neamț. În perioada 1930-1933, au activat, în urbea de pe malurile Ozanei, 4 prostituate cu vârsta cuprinsă între 18-26 de ani. Biroul Moravurilor din cadrul Comisariatului de Poliție Târgu-Neamț ținea o evidență strictă a acestor dame. La sosirea în oraș, ele fuseseră supuse unui interogatoriu riguros, de pe urma căruia li s-au completat fișe de evidență.

Chestionate fiind „de când se dedau la prostituție și care sunt cauzele care le-a îndemnat?”, majoritatea au răspuns că ajunseseră să presteze din pricina „mizeriei și a lipsei mijloacelor de subzistență”, ceea ce relevă una dintre fațetele sărăciei din perioada interbelică. Toate au debutat la vârste fragede, media fiind de 16 ani.

În cele ce urmează, voi face o prezentare a dosarelor întocmite de Comisariatul de Poliție Târgu-Neamț, biroul moravuri.

Prima dintre acestea a fost Elena Gh. Ciubotariu, născută la 13 februarie 1908 în Răucești, fiica lui Gheorghe Ciubotariu și a Elisabetei. Din dosarul întocmit, aflăm că aceasta știa să citească și era necăsătorită. Ambii părinți au decedat în timpul războiului, singura rudă era o sora de 18 ani, Maria, tot prostituată. Până la 17 noiembrie 1932, când a venit la Târgu-Neamț, a locuit în Bacău.

Din dosar aflăm și cine a fost primul bărbat din viața Elisabetei, fiind „dezvirginată în 1929, la 20 iulie, la 21 de ani de către un individ necunoscut din Târgu Neamț”. Arestarea și întocmirea dosarului s-a făcut în 15 decembrie 1932,

⁵⁴⁰ SJAN Neamt, fond *Comisariatul Tg. Neamt. Dosar Moravuri*, 1/1933, ff. 2-3, 6-7, 10-11 și 22.

când a fost „prinsă la prostituat din lipsă de existență”, fiind sănătoasă în urma controlului medical efectuat după arestare.

O alta practicantă a fost Maria Ciubotariu, sora Elisabetei, născută la 10 februarie 1915 în Răucești. La fel ca și sora sa, știa să citească și să scrie. A stat o vreme la orfelinatul din Bacău, până la 1 iulie 1929, când s-a mutat în gazdă la Elena Grozavu, până în 1931, când a schimbat gazda, la numita Spoială până în septembrie 1932. Aflăm că „a fost dezvirginată în vara anului 1930 la Bacău de către Costică Chuchi din Mărăști-Bacău, la vârsta de 16 ani”. Așa cum reiese din dosar, a ales prostituția ca și sora ei „din lipsă de existență”, fiind însă sănătoasă.

Cea de a treia care avea dosar era Veta Clemente, singura care are și poză la dosar, surorile Ciubotariu fiind doar amprintate. Veta, fată din Miclăușeni-Roman, născută la 1912 din părinții Vasile și Maria, nu știa carte. Tatăl, Vasile, a decedat înainte de război, iar mama trăia la Miclăușeni, fiind casnică. Mai avea trei frați, Costică, șofer la Iași, Ghiță, mecanic la Roman, și Ioan, agricultor în satul natal.

Veta a locuit la Iași, între 1931 și mai 1932, apoi la Roman, până la 1 octombrie 1932, când a plecat la Fălticeni, până în ianuarie 1933. A fost „dezvirginată la Roman în 1929, de un necunoscut, la 17 ani”. Motivul prostituției este același, lipsa de existență. Nici ea nu era bolnavă.

Deși poliția le avea în evidență, acestea reprezentau un atac la morala cetățenească, așa cum reiese dintr-o plângere a unor locuitori ai târgului, adresată comisarului șef al Poliției Târgu-Neamț. Din documentul datat 17 august 1933, aflăm că mai mulți locuitori de pe străzile Radu Teoharie, Pictor Grigorescu, Simion Bărnăușiu și Cuza Vodă, se plâneau de faptul că pe stada Uzinei, la numărul 1, „proprietatea d-lui Grigore Grippa, se află 3-4 prostituate care stau în niște bordee în curtea lui și care, fapt imoral față de atâta lume și circulație pe acolo și în centru orașului”, aduc o decădere morală cu atât mai mult cu cât faptele incriminate se petrec „atât ziua, cât și noaptea”. Acestea, consideră semnatarii plângerii, prin faptele lor, nu sunt un exemplu pentru copii și tineri. Semnatarii cereau „desfîntarea acestor prostituate din centru orașului”, în caz contrar „vom fi nevoiți cu tot respectul să apelăm mai departe”.

Nu știm cum a fost soluționată plângerea și nici dacă prostituatele și-au continuat practica, arhivele neoferindu-ne alte informații.

În anii 1934-1935 și-a făcut veacul în urbea de sub Cetate, prostituata Stănescu Ecaterina, născută în 1911, la Iași. Informații despre aceasta și meseria practică aflăm din mai multe documente ale Poliției, dar și din fișa sa de evidență la Poliția Târgu-Neamț. Aceasta a venit de la Iași, în 17 august 1934, și a locuit în casa lui Grigore Grippa, de pe strada Uzinei, nr. 1. Cât timp a „muncit”, adică până la 15 mai 1935, când a plecat spre Piatra Neamț, „s-a comportant în așa fel că nu a dat loc la nici o reclamație” și nu a fost „urmărită pentru nici un fapt penal” așa cum reiese din recomandarea sa făcută de către Poliția Târgu-

Neamț, ca răspuns la adresa Poliției Piatra Neamț, din 17 mai 1935, care cerea informații despre aceasta.

Prostituția era practică legal, prestatoarea fiind obligată prin lege să fie luată în evidența organelor de poliție locală. O astfel de cerere de practicare a prostituției făcea și Hermina Meliș, născută în Suceava, care venea de la Piatra Neamț și dorea „a rămâne în acest oraș câțiva timp și a practica profesiunea mea pe cont propriu”, urmând să locuiască cu chirie, după cum declara, „în casele din str. Uzinei nr.1”. Din fișa sa de la Poliție, reieșea că s-a născut la data de 1 februarie 1915, necăsătorită, cu patru clase primare și două clase elementare, fără antecedente penale. Venise de la Piatra Neamț, la data de 7 iulie 1935, an în care debuta în această veche meserie. Nu a stat foarte mult pe apa

Ozanei, și după nici o lună, la 21 iulie 1935, a plecat spre Tîrgu-Ocna.

Pentru a verifica cele declarate, Poliția trimite o solicitare colegilor de la Suceava, care, prin adresa din 12 iulie 1935, răspund că, cât timp a fost în acel oraș, a avut „purtări rele în societate, fiind și hoață de buzunare. Colindă orașele din țară, iar după ce se stabilește undeva primește vizita unor persoane dubioase care la indicațiile acesteia comit furturi. În luna maiu a.c. pe când se afla în Suceava, a lovit grav pe fata Elvira Petriuc din Lisaura jud. Suceava. În prezent are legături de prietenie cu fostul puscăriaș Zigmund Mihai originar din orașul Roman.”

La câteva zile de la primirea acestei informări, Hermina Meliș, părăsește orașul. Nu știm soarta ulterioară a acesteia, documentele de arhivă fiind destul de sărace în tratarea acestei meserii, de care se ocupa serviciul moravuri din cadrul Poliției.

În 8 iulie 1935, o altă prostituată, Elena Varariu, din Bacău, adresa o cerere similară poliției, declarând că a venit la 28 iunie, de la Piatra Neamț. Aceasta, născută la 21 mai 1914, fără școală, necăsătorită, practica meseria din 1932, fără antecedente penale.

Ultimele case de toleranță au fost închise în 1949, de ziua lui I.V. Stalin.

Prostituatele erau trimise în Centre de reeducare pentru „adaptarea lor la exercitarea unei meserii și al redresării lor morale”. Incriminarea prostituției s-a făcut prin publicarea articolului 433 din noul Cod Penal, apărut în 1957, în care practicarea acestei meserii era considerată infracțiune. Prostituatele prinse în fapt erau imediat trimise în fabrici. Multe prostituate rămâneau însă în serviciul șefilor comuniști și numai aparent erau angajate în vreo fabrică. Prin anii 1965-1970, tinerele, care în urmă cu două-trei decenii erau prostituate cu carnet, erau acum muncitoare cu vechime. Deveniseră femei respectabile, cu familie și copii, doar securitatea le mai folosea uneori, în diferite misiuni...

Starea de spirit a populației în timpul războiului

Din dările de seamă ale Poliției Târgu-Neamț către Poliția Piatra Neamț, aflăm despre situația stării de spirit a populației de sub Cetate în timpul războiului. În acest sens, ne vom opri asupra a trei astfel de dări de seamă, din aceeași perioadă calendaristică, dar din ani diferiți: 1941, 1942 și 1943, pentru a reface starea de spirit și evoluția vieții sub aspect social, politic, religios și economic.

Cea mai interesantă dare de seamă este cea din martie 1941, evident după evenimentele rebeliunii legionare din ianuarie și a modificării componenței guvernului și aprobării statului național-legionar.

Aflăm din această dare de seamă că fostele partide politice sunt ca și inexistente, niciun membru al acestora nu mai activează, iar legăturile cu foștii conducători de la județ sau de la centru sunt rupte. O mare parte a informațiilor sunt despre mișcarea legionară rebelă, cum este numită în textul documentului. Gruparea fostă legionară din oraș este „moderată”, dar ține „legătura atât cu membrii de la centru județian, cât și cu membri din comune. Se observă la ei oarecare nervozitate, iar prin desele întâlniri ce le au între ei, de la om la om, își fac comunicările pe care le primesc”⁵⁴¹. În privința fostei conduceri, o parte „au fost și mai sunt încă concentrați”. Orașul a fost ferit de rebeliune, după cum aflăm și prin lipsa prezenței trupelor germane. Populația orașului aproba măsurile luate de Antonescu față de reprimarea rebeliunii, mai cu seamă după ce au vizionat „în ziua de 18 martie caravana cinematografică O.N.C. cu jurnalul ce reprezintă dezordinile, distrugerile și omorurile comise de către legionari”⁵⁴².

În oraș se aflau refugiați din Basarabia și nordul Bucovinei și nord-vestul Transilvaniei, care ocupau „funcțiuni publice sau angajați la lucrări de interes public și militar”⁵⁴³, niciunul dintre aceștia nefiind suspecți de acțiuni subversive.

Mișcarea comunistă este inexistentă, dar „aderenții și simpatizanții sunt ținuți în strictă supraveghere”. Evreii sunt liniștiți, dar nemulțumiți „de acțiunile întreprinse contra lor pe cale de Decrete Lege” și „nutresc speranța că odată cu biruința democrațiilor mondiale (Anglo-Americanii) și cu concursul Rusiei Sovietice, calvarul lor să ia sfârșit”⁵⁴⁴.

În perioada supusă analizei a fost înregistrat un singur caz de sabotaj la Legea Speculei, cel al evreului Avram Natanzon, în prăvălia căruiua au fost descoperiți 4 saci cu făină de grâu pentru care nu avea „lista prețurilor și nici etichete”, iar 6.000 de kilograme de cereale nu fuseseră declarate la Primărie, deși se aflau în depozitul prăvăliei. Învinuitul a fost trimis în judecată.

Stiliștii nu activau fățiș, dar erau însă ajutați de „fostul călugăr Ghiorghe Tanasa zis Glicherie, care avea un bordei în pădure de unde continua propaganda și oficierea slujbelor”. Se propunea reinternarea acestuia în lagăr.

⁵⁴¹ SJAN Neamț, fond *Poliția Piatra Neamț*, dosar 4/1941, f. 329.

⁵⁴² *Ibidem*.

⁵⁴³ *Ibidem*.

⁵⁴⁴ *Ibidem*.

În privința stării de spirit a populației, aceasta era nemulțumită față de lipsa făinei de grâu, aprovizionarea cu acest produs se făcea destul de greu, în timp ce „indicele de scumpete s-a urcat vertiginos prin scumpirea excesivă a animalelor și păsărilor din domeniul alimentar precum și a tuturor lucrurilor de îmbrăcăminte și încălțăminte”⁵⁴⁵.

Din cauza vremii răcoroase campania agricolă de toamnă era în întârziere acest lucru fiind accentuat și de lipsa utilajelor agricole și a tracțiunii animale.

Economic, târgul stătea prost, existau doar „2 fabrici mici de cherestea, o mică fabrică pentru prelucrarea lânii, câteva mori de apă și foc și 2 fabrici rudimentare de tăbăcărie”⁵⁴⁶. Cei mai afectați de lipsa materiei prime erau crâșmarii, iar țăranii erau nemulțumiți de lipsa tălpii pentru opinci. Dacă muncitorii aveau de lucru, funcționarii erau „mulțumiți și recunoscători CONDUCĂTORULUI cari a avut grijă să le îmbunătățească situația materială prin recenta sporire a salariilor”⁵⁴⁷.

La fel de mulțumiți erau și pensionarii, invalizii și văduvele de război. Situația avocaților era destul de bună, ca urmare a înlăturării evreilor din barou, însă nu la fel de bună era starea materială; lipsa medicilor era o problemă serioasă, cei trei medici români făcând față cu greu problemelor medicale.

La un an distanță, în 1942, pentru aceeași perioadă, situația era aproape neschimbată. Legionarii nu activau, nu existau trupe germane în localitate, toate categoriile socio-profesionale erau mulțumite, aceleași lipsuri materiale. Organele de Siguranță identificaseră un nou legionar, preotul Virgil Rona, „nou venit în localitate din comuna Moțca, județul Baia”⁵⁴⁸. Piața orașului era bine aprovizionată cu produse ale țăranilor, dar românizarea comerțului nu prezenta vreun progres.

Situația se menținea neschimbată și în 1943. În privința populației majoritare și a celei minoritare, evreii, nu era nimic semnalat. Referitor la curente politice, la fostele partide politice „nu se semnalează nici un soi de activitate”, în schimb la comuniști, chiar dacă nu era semnalată nici o activitate, se afla în oraș suspectul de stânga Leonte Mihai, care locuia în casa mamei sale din strada Isvor, 11, sosit din comuna Coslari, Alba, unde lucrase ca strungar la atelierele C.F.R. Tot în oraș se afla și comunistul Iosub L. Avram zis Leibovici, eliberat din închisoare, unde ispășise o pedeapsă de o luna detenție, pentru deplasarea fără autorizație legală.

La legionari nu era nimic semnalat, în afară de confiscarea unor fotografii cu caracter propagandistic de la fostul șef de cuib, Andreescu Vasile. În privința stilisților (cei pe vechi), aceștia „nu mai activează subversiv și frecventează bisericile”.

Situația economică era un alt aspect prezent în darea de seamă. În agricultură se pregătea campania de primăvară, dar țăranii erau „neliniștiți și nemulțumiți din cauza dispozițiilor guvernului, prin care sunt obligați a declara și preda cea mai mare parte din cereale”⁵⁴⁹.

⁵⁴⁵ *Ibidem*.

⁵⁴⁶ *Ibidem*, f. 330.

⁵⁴⁷ *Ibidem*.

⁵⁴⁸ *Idem*, dosar 44/1942, f. 239.

⁵⁴⁹ *Idem*, dosar 25/1943, f. 219.

Viața gospodărească la Târgu-Neamț, pe timp de război, în 1943

În luna martie 1943, Consiliul Local, în ședința sa lunară sub conducerea primarului, avocat Ioan Bălan, a luat în discuție igiena și salubritatea orașului odată cu venirea primăverii. La această ședință au participat, pe lângă primar, preotul N. Gheorghiu, inginerul silvic Gheorghe Cojoc⁵⁵⁰, doctorul Dârțu, avocatul Gheorghiuță, inginerul agronom Irimia, doctorul veterinar Roșiu, profesorul Ioan V. Bârliba, viceprimarul C. Gorgos, șeful poliției C. Repcea, perceptorul Almășanu și alții.

Consiliul hotărăște măsurile care vor fi luate pentru asigurarea curățeniei orașului, ordonând inspecții pe teren și la magazine, din partea „medicului uman și veterinar, primăriei și poliției, iar cei ce nu se vor conforma ordonanțelor și legilor în vigoare vor fi sancționați”. Din intervenția doamnei doctor Dârțu aflăm că la nivelul orașului „nu mai sunt cazuri de scarlatină, iar stare de sănătate a populației este bună”.

Preotul Gheorghiu, președintele Consiliului de Patronaj⁵⁵¹, arată că în luna februarie s-a strâns din colecte suma de 90.000 de lei, iar în anul financiar 1942-1943, s-au colectat peste 500.000 de lei. Aflăm că cele patru cantine ale orașului (din Humulești, Blebea, gimnaziul industrial și cea din centru orașului), funcționează în bune condiții, funcționare care era asigurată până la sfârșitul anului școlar. În încheierea ședinței, primarul Ioan Bălan, a arătat că aprovizionarea orașului este suficientă, iar „consumul funcționarilor este aprovizionat cu de toate, făină din belșug, zahărul a sosit și se distribuie, uleiul la fel”, însă lipsa făina de grâu pentru care „se fac eforturi spre a se aduce”. O altă problemă era și cea a aprovizionării cu lemne de foc, dar primarul se arăta optimist, deoarece „domnul inginer Cojoc, care în calitate de șef al Ocolului Silvic Tg. Neamț a dat și dă tot timpul sprijinul d-sale

⁵⁵⁰ Inginer forestier șef al Ocolului Silvic Târgu Neamț. În iulie 1942 ing. Gheorghie Cojoc a obținut de la autoritățile din orașul Piatra Neamț ca 50 de evrei să muncească în pădurile din jurul Târgu Neamțului. În acest fel i-a salvat pe acești evrei de la deportarea în Transnistria. Declarat „Drept între popoare” de către statul Israel.

⁵⁵¹ **Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale** a fost persoană juridică de drept public care a fost înființată prin Decretul-lege nr. 996 din 9 aprilie 1941 și a funcționat pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri. Obiectivul principal al Consiliului de Patronaj era ca prin legătura între serviciile publice și activitatea instituțiilor de inițiativă particulară să se ajungă la realizarea unor obiective cerute de imperativul vremurilor de atunci și anume: asistența familiilor celor căzuți în război; crearea unor noi posibilități de viață țăranilor și muncitorilor; asistența sistematică a celor lipsiți de sănătate și de putere de a-și agonisi singuri cele necesare pentru hrana zilnică. Conform regulamentului său de funcționare, el avea misiunea de a coordona activitatea tuturor instituțiilor publice de utilitate publică și privată, care aveau atribuțiuni și activități în domeniul asistenței și ocrotirii sociale. Conform ordinului Ministerului de Război nr. 1392 din 3 septembrie 1944, acestea se desființau, urmând ca toate materialele de care dispuneau să fie predate cu procese-verbale Garnizoanelor militare din orașele de reședință unde erau puse sub pază.

în acest sens”. Ședința a luat sfârșit la ora 19.00, „într-o sinceră atmosferă de mulțumire rezultat al unei munci depusă cu suflet într-un orășel ca Tg. Neamț”⁵⁵².

Cu Renault la Mănăstirea Secu în 1928
(sursa: volganeagra.blogspot.com)

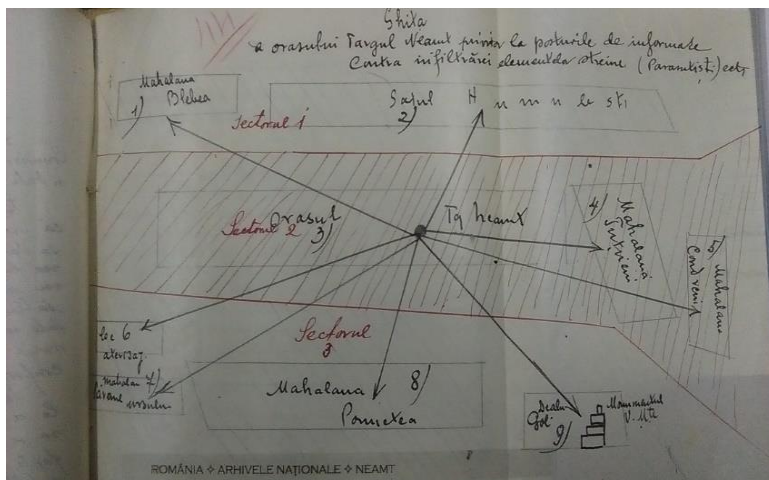
⁵⁵² „Ceahlăul”, an II, nr. 22, duminică 28 martie 1943, p. 2.

Lupta antiteroristă în Târgu-Neamț în 1940⁵⁵³

În vara anului 1940, vestul Europei se afla deja sub talpa nazistă, România pierduse o treime din teritoriu și populație și se pregătea pentru un eventual război cu U.R.S.S. În acest sens, instituțiile de siguranță ale statului elaboraseră un plan de reprimare a elementelor teroriste infiltrate pe calea aerului sau pe cea terestră. Astfel de planuri erau elaborate și la nivelul micilor localități, așa cum reiese dintr-un document al Comisariatului de Poliție Târgu-Neamț, plan de măsuri care se baza și pe rețeaua de informatori existenți la nivelul orașului pe cartiere. Redăm mai jos tabelul cu acești informatori ai Siguranței și aria lor de responsabilitate.

Numele și prenumele	Domiciliu	Postul/Sectorul de supravegheat
Goian C.	Str. Mănăstirea Neamț	Șef sector 1
Pipirigeanu Ion	Blebea	Informator mahala Blebea
Ion A. Toma	Blebea	Informator mahala Blebea
Ion Isache Irimia	Humulești	Informator Humulești
Bumbea Gheorghe	Bejeni	Informator Bejeni
Crețu V. Ion	Str. Ștefan cel Mare	Șef sector 2
Ravu Gh. Gheorghe	Str. Ștefan cel Mare	Informator oraș
Sfetcu Ion	Str. Radu Teohari	Informator oraș
Popovici Constantin	Str. Carol al II-lea	Informator oraș
Vasile Dochiță Moraru	Condreni	Informator Condreni
Roșu Gh. Ion	Str. Bogdan Vodă	Informator Țuțuieni
Bumbea I. Ion	Țuțuieni	Informator Țuțuieni
Budu Nicolae	Pometea	Șef sector 3
Ropotă Gheorghe	Pârâul Ursului	Informator Pârâul Ursului
Constantin Ilinca	Pârâul Ursului	Informator Pârâul Ursului
Davidescu Ion	Pârâul Ursului	Informator Pârâul Ursului
Paraschiv Grigori	Str. Vulturului	Informator Monument-Pometea
Carata Nicolae	Pometea	Informator Monument-Pometea

⁵⁵³ SJAN Neamț, fond *Comisariatul de Poliție Tîrgu Neamț*, dosar 25/1940, f. 45.

Schița cu posturile de supraveghere
 (sursa: SJAN Neamț, fond Comisariatul de Poliție Tîrgu Neamț,
 dosar 25/1940, f. 44)

Târgu-Neamț în vara fierbinte a lui 1944

În cursul anului 1944, Târgu-Neamț, oraș situat pe linia frontului, a avut foarte mult de suferit. În aprilie, o parte a populației a fost evacuată, astfel, toți evreii au plecat în refugiu la Buhuși, iar în prima parte a lunii iunie a avut loc puternica ofensivă sovietică și bătălia de la Borta Dracului. Lupta s-a încadrat acțiunilor armatei ruse, asociate cu prima ofensivă Iași-Chișinău. Scopul acțiunii militare sovietice a fost ruperea apărării Corpului 7 Armată română din zonă, cu scopul de a penetra zona fortificată de la Târgu-Neamț, urmând a face joncțiunea cu trupele care atacau dinspre nord.

În a doua jumătate a lunii aprilie 1944, frontul a fost stabilizat pe aliniamentul Gura Humorului -nord Fălticeni-Târgu-Neamț-sud Pașcani-nord Târgu-Frumos-nord Iași-Masivul Cornești-Orhei-Nistru-Marea Neagră⁵⁵⁴. Apărarea era asigurată de Grupul de armate Ucraina Sud, sub comanda generalului Ferdinand Schörner, iar trupele sovietice se aflau într-o superioritate evidentă.

Pe sectorul de front dintre Timișești și Boroaia, adică pe flancul stâng al Armatei 4 române se afla Corpul 7 armată, sub comanda generalului Gheorghe Potopeanu⁵⁵⁵ (până la 15 august) și apoi a generalului Hugo Schwab, cu misiunea de a interzice pătrunderea inamicului pe direcția Drăgușeni-Târgu-Neamț și de aici spre Piatra Neamț sau spre Poiana Teiului. Forțele aflate în subordinea Corpului 7 erau formate din Comandamentul 104 munte, dispus între Timișești și E de Săvești; Regimentul 8 grăniceri, între Săvești și Drăgănești; Regimentul 17 infanterie, între Drăgănești și Boroaia și Brigada 17 artilerie grea, dispusă pe flancul stâng, între Răucești și Bogdănești. Rezerva era asigurată de Comandamentul 103 munte, sub comanda generalului Mihai Cămărașu⁵⁵⁶, dislocat în zona Topolița, care avea să fie introdus în luptă la începutul lunii mai.

⁵⁵⁴ Gh.Vartic, *Vara anului 1944pe Dealul Căprăriei*, în revista „România Eroică”, nr. 2, 2014, p. 30.

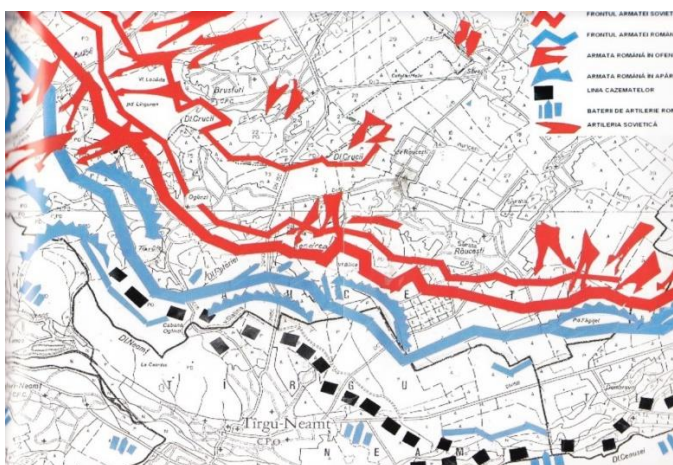
⁵⁵⁵ **Gheorghe T. Potopeanu** (n. 15 aprilie 1889, Târgoviște; d. 1966, București) a fost un general și om politic român, ministru de finanțe al României în anul 1944-1945. A absolvit Școala Militară de Artilerie. A participat la tratativele româno-bulgare de la Craiova, la 19 august 1940, cu privire la cedarea către Bulgaria a Cadrilaterului. A fost decorat la 7 noiembrie 1941 cu *Ordinul Militar „Mihai Viteazul”*, cl. III-a „pentru bravura și destoinicia cu care și-a comandat Divizia în bătălia din jurul Odesei”. În cariera sa militară strălucită, a fost, *inter alia*, guvernator al Transnistriei. În decursul celui de al doilea război mondial, a comandat trupele române care au luptat alături de trupele germane. Generalul Potopeanu a fost numit la 1 septembrie 1944 în funcția de ministru al economiei naționale și ministru ad-interim al finanțelor. A fost arestat și condamnat de două ori, ultima dată în 1957, la 15 de temniță grea, dar a fost grațiat în 1963. (Biographie de Gheorghe POTOPEANU - École Supérieure De Guerre –accesat la 20 iulie 2019).

⁵⁵⁶ **Mihail Cămărașu** (n. 1 august 1891, București – d. 19 iunie 1962, București), a ocupat diferite funcții de comandă. După actul de la 23 august 1944, este numit Șeful Secției "Prizonieri de război" din Statul Major General; 14 noiembrie 1944 - 12 mai 1945 - Comandantul Diviziei a 10 - a Infanterie; 1945 – 1947 - Comandant Adjunct al Corpului al

Pozițiile de apărare fuseseră ocupate de soldații români pe aliniamentul Pădurea Cenușa –Ingărești-Dumbrava-Pădurea Boiștea-Ozana-linia de cazemate care urca la pârâul Ursului-Pometea-dealul Buburuzului-Băile Oglinzi-valea Culeșa-Groși-Săscuța-Moișa⁵⁵⁷. Punctele românești de observație se aflau pe dealul Boiștea, Culmea Pleșului și dealul Nemțisorului, fără vizibilitate spre trupele inamice.

Ofensiva sovietică a fost declanșată în dimineața zilei de 3 iunie 1944, în zona gura Văii Culeșa, iar, după lupte grele, sovieticii au efectuat o breșă pe un front de 1 kilometru. Beneficiind de susținerea tanchetelor, armata sovietică a continuat înaintarea pe coasta dealului, pe Valea Culeșa și Căprărie. Obiectivul sovietic era străpungerea apărării române din acea zonă și ocuparea cotei 733 de pe Culmea Pleșului, pentru a coborî spre Nemțisor, Lunca-Braniște și a ocupa Valea Ozanei și Târgu-Neamț, unde trebuia să facă joncțiunea cu armatele care declanșaseră atacul în zona Răuceștii de Jos-Dumbrava⁵⁵⁸. Încercarea de a rupe frontul în acestor sector a eșuat. Până în seara de 3 iunie, luptele au continuat în zona Borta Dracului, armata sovietică înaintând până aproape de culme, punând stăpânire pe coasta împădurită la nord-vest de Băile Oglinzi și controlând cu foc toată Valea Culeșa. Către miezul nopții, armata sovietică a mai organizat șase atacuri asupra pozițiilor românești, care rezistau.

După înserare, artileria grea română, amplasată pe valea Topolița-Săcălușești, Valea Arini și Valea Seacă, a declanșat un baraj de artilerie spre Valea Culeșa, spre a opri înaintarea sovietică. Spre dimineață, un nou atac sovietic însoțit de tanchete și lovituri de aruncătoare dinspre dealul Bombeac, a avut ca rezultat retragerea trupelor române spre Nemțisor și ocuparea de către sovietici a culmii dealului și înaintarea spre Nemțisor-Lunca⁵⁵⁹.

frontul în zona Târgu-Neamț, aprilie-iunie 1944

5-lea Armată; 1947 – 1948 - Comandant Adjunct al Regiunii a 3-a Militare. În 1948 se pensionează. Este arestat și întemnițat, dar supraviețuiește, fiind eliberat.

⁵⁵⁷ Dumitru Stan, *Război blestemat*, Piatra Neamț, Editura „Cetatea Doamnei”, 2009, p. 159.

⁵⁵⁸ *Ibidem*, p. 161.

⁵⁵⁹ *Ibidem*, p. 162.

Înaintarea sovietică a fost oprită de-a lungul șoselei Mănăstirea Neamț-Vânători. Astfel, frontul situat la nord-vest de Târgu-Neamț fusese străpuns, existând pericolul ca sovieticii să ocupe un nou dispozitiv de luptă pe Culmea Pleșului spre Mănăstirea Neamț. Armata română a declanșat un contraatac al vânătorilor de munte din Corpului 7 Armată, susținut de focul tunurilor ușoare de coastă și cele anticar, sovieticii fiind astfel respinși și împinși în Borta Dracului. După miezul nopții, trupele române s-au regrupat pe culmea dealului, fiind redeschisurate alte trupe din Regimentul 11 Galați, regimentul 24 infanterie Tecuci, regimentul 25-26 infanterie Vaslui și regimentul 8 vânători de munte⁵⁶⁰.

Paralel cu întărirea dispozitivului, au fost efectuate lucrări de apărare, toți brazi pe o lățime de doi kilometri în fața liniei de apărare au fost tăiați la circa 2 metri înălțime și dispuși cu vârful spre inamic, oprind o nouă încercare de ofensivă a rușilor. În dimineața de 7 iunie, după două zile de pregătire, armata română a declanșat înaintarea pe coasta dealului de pe Valea Culeșa. Primul atac a fost eșuat, românii fiind prinși în ambuscadă și nevoiți să se retragă pe coasta dealului. Înaintea unui nou atac, a fost pregătit un baraj de artilerie care lovea Valea Culeșa, rușii lansând și ei foc de artilerie asupra dispozitivului român. Mulți soldați și-au găsit sfârșitul în acest iad, mai ales că primele lovituri ale artileriei române au căzut peste dispozitivul de apărare, ca urmare a proastei reglări și dirijării a focului⁵⁶¹.

Trupele române s-au reorganizat și au declanșat contraatacul pe două flancuri pe coasta dealului, obligând inamicul să se retragă spre Borta Dracului. Armata sovietică a revenit cu forțe proaspete și cu susținerea focului de artilerie grea a lovit panta dealului unde se aflau trupele române. Corpul 7 avea concentrat în acest sector 10 000 de soldați ai Comandamentului 103 și 104 vânători de munte și 6 baterii de artilerie germane, amplasate pe marginea șoselei Mănăstirea Neamț-Vânători. Rușii aveau concentrați în zonă 30 000 de soldați, cu tancuri și armament greu. Atacurile sovietice erau respinse cu greutate spre Borta Dracului, iar în atare condiții artileria germană din Pădurea Braniște a decis fără acordul comandamentului român al Corpului 7 să bombardeze în Borta Dracului cu proiectile incendiare pentru a opri atacurile sovietice. Cei care au supraviețuit bombardamentului german, proiectilele atingând și trupele române, au descris momentele ca o adevărată Sodomă. În acele zile de groază ale frontului din partea de nord-vest de Târgu-Neamț, a sosit și mareșalul Antonescu, care și-a stabilit cartierul general la Văratec⁵⁶².

După ce artileria germană a încetat tragerile cu proiectile incendiare, trupele române au declanșat atacul pentru a respinge ultimele forțe sovietice care mai opuneau rezistență pe Valea Culeșa. În același timp, artileria română a reluat tragerile pe direcția nord-vest și nord-est, prelungind barajul peste Borta Dracului, la nord de satul Oglinzi, Poiana, Groși și Târzia, unde se găseau grupări de tancuri și infanterie sovietică. Trupele sovietice au fost obligate să se retragă spre Boroaia, Pârâul Râșca, Drăgănești, armata română recuperând vechiul dispozitiv de apărare la

⁵⁶⁰*Ibidem*, p. 163.

⁵⁶¹*Ibidem*, p. 164.

⁵⁶²*Ibidem*, pp. 165-167.

nord-vest de Băile Oglinzi, pe la Gura Văii Culeșa spre Moișa⁵⁶³. Această bătălie mai puțin cunoscută a armatei române pe frontul din Moldova, în cursul anului 1944, a provocat moartea a 4.000 de soldați români și ruși. Trebuie făcută precizarea că, această bătălie a fost supraestimată de către unii autori, documentele din arhivele militare fiind cele care ne vor elucida cu privire la această bătălie.

La 24 august 1944, un eveniment tragic a avut loc în contextul încetării focului și întoarcerii armatelor. Directiva încetării focului, în urma actului de la 23 august 1944, a ajuns la comanda Corpului 7 aflat la Văratec, către ora 00.20, în noaptea de 23 spre 24 august 1944. Aici se afla și Hugo Schwab, cel care se va sinucide, în intersecția de la Humulești, în ziua de 24 august.

Un amănunt important pentru a înțelege gestul lui Schwab se găsește în raportul redactat de fostul șef de stat major al Corpului 7 Armată, colonelul At. Lișcu: „după ce s-a terminat darea ordinelor (telegrafice și scrise) pentru deplasarea în noua zonă și după ce în dimineața de 24 august am verificat executarea, la cartierul corpului de armată și al serviciilor de la eșalonul I, defunctul general Schwab – fostul comandant al Corpului 7 Armată – a fost chemat la aparatul hughes, din Piatra Neamț, de un ofițer de stat major de la Corpul 5 Armată, trimis de domnul general Niculescu Constantin. Din partea domnului general Niculescu s-au pus trei întrebări, între care a fost și aceea: «dacă generalul Schwab înțelege să execute întocmai dispozițiunile noului guvern român». La aceasta generalul Schwab a răspuns că înțelege să execute întocmai ordinele și dispozițiunile comandamentului și guvernului român”. La finalul acestui raport, autorul face următoarea precizare în subsol: „Am arătat acest detaliu, pentru a nu plana nici o bănuială asupra memoriei generalului Schwab, care a înțeles să fie în serviciul armatei române până în ultimul moment al vieții sale”⁵⁶⁴.

Cea mai detaliată mărturie despre ultimele clipe ale generalului Hugo Schwab aparține generalului Gheorghe M. Cosma, comandantul artileriei Corpului 7 Armată, într-un raport înaintat la 28 septembrie 1944 Marelui Stat Major Român: „În dimineața zilei de 24 august 1944 generalul Schwab Hugo, comandantul Corpului 7 Armată, după ce dăduse în cursul nopții ordinele operative ce decurgeau din ordinele Armatei a 4-a, pentru executarea Convenției de armistițiu dintre România și Rusia Sovietică, a vrut să vadă, personal, modul cum s-au încolonat unitățile comandamentelor 103 și 104 munte. În acest scop, a ordonat ca subsemnatul, împreună cu colonelul Lișcu [...] și căpitanul Theodoru[...] să-l însoțim, urmând ca, după ce vedem coloanele, să ne deplasăm spre înapoi, la Piatra Neamț, unde se fixase noul punct de comandă al Corpului 7 Armată pentru ziua de 24 august 1944[...]”.

În satul Humulești se găsea Batalionul 113 Vânători de Munte, adunat în repaus și fără o misiune clară, fapt care a determinat pe generalul Hugo Schwab să-i ordone să plece imediat spre sud, pentru a nu încurca coloana Comandamentului 103 Munte, care avea să se scurgă pe șoseaua Humulești-Bălțătești. Comandantul Batalionului 113 Vânători de Munte a raportat că în ariergardă, la nord de Târgu-

⁵⁶³ *Ibidem*, p. 168.

⁵⁶⁴ Stănescu, Manuel, *Generalul Hugo Schwab, simbol al demnității militare*, în „Document”, nr. 2 (40), 2008, p. 82.

Neamț, se găsește Batalionul 114 Vânători de Munte. „Cu toții aveam convingerea că deplasarea noastră este asigurată prin prezența la nord de Târgu-Neamț a Batalionului 114, lăsat ariergardă. Realitatea era însă alta.

Pe drumul de la Vânători Neamț la Humulești ne-am pomenit deodată cu focuri destul de dese de automate, trase de soldați ruși care înaintau în formație de luptă dinspre pârâul Ozana spre șoseaua Vânători Neamț – Humulești. Am mărit viteza mașinii, dar și în satul Humulești strada era deja ocupată de ruși care trăgeau în mașină. Subsemnatul am deschis geamul și, din mers, am strigat tare că este armistițiu și că noi suntem ofițeri români. Unii soldați ruși nu au mai tras, dar alții – cei mai mulți – nu au ținut seama de vorbele mele și au continuat să tragă în mașină, precum în alte două mașini care ne urmau (două Horchuri). De înapoiat din drum nu era posibil, așa că, mărin și mai mult viteza, am ajuns la încrucișarea de drumuri din Humulești, de lângă biserică (Târgu - Neamț Băltătești - Vânătorii Neamț - Humulești), punct care era ocupat de cca 20-30 soldați ruși, armați cu pistoale mitralieră și care ne-au primit cu focuri intense, înconjurând mașina și silindu-ne să ne oprim.

Într-o clipă, generalul Schwab, care probabil încă de mai înainte își scosese revolverul din toc și-l ținea în mâna dreaptă fără să-l observ eu, și-a tras un glonte în tâmpla dreaptă, rămânând mort pe loc. În aceeași clipă, soldații ruși (toți mongoli) au sărit pe mașină, au deschis ușile, iar noi cei trei ofițeri, am coborât jos din mașină. În momentul când am fost prins, mi s-a luat revolverul, centura și binoclul. La fel s-a procedat și cu ceilalți doi ofițeri. Noi eram trei iar soldații mongoli erau numai în jurul nostru 10-12⁵⁶⁵.

Conștient de faptul că datorită originii sale germane va fi luat prizonier de ruși – mai târziu s-a aflat ca era trecut de ruși pe lista criminalilor de război – generalul a preferat să se sinucidă. A făcut acest lucru cât se poate de discret și fără să lase nicio explicație scrisă, dar care a putut fi dedusă logic din atitudinea ulterioară a sovieticilor față de cei de origine etnică germană. Generalul Hugo Schwab este înmormântat la mănăstirea Agapia, în Moldova, iar mormântul său poartă o cruce ortodoxă de lemn pe care scrie: „Eroul general Hugo Schwab, mort la 24.08.1944⁵⁶⁶.

Pe 7 septembrie 2001, oficialitățile orașului Târgu-Neamț au dezvelit cu onoruri militare o placă comemorativă pe locul unde, în august 1944, Hugo Schwab alegea demnitatea militară. Gestul său, al unui militar, nu trebuie privit ca o renunțare și nu trebuie condamnat, pentru că despre eroi nu trebuie să te întrebă niciodată cum au trăit, ci cum au murit.

În contextual agravării situației frontului de est, din ianuarie și până în august 1944, nemții au jefuit de la populație diverse produse, fie au distrus localuri

⁵⁶⁵ Marian Ștefan, Alessandru Duțu, *Generalul din cimitirul mănăstirii Agapia*, în „Magazin Istoric”, nr. 8 (305), 1992, pp. 11-12.

⁵⁶⁶ <http://www.siebenbuenger.de/zeitung/artikel/alteartikel/436-saechsischer-general-in-der-moldau.html>. (accesat la 10 mai 2016).

de pe raza oraşului. Aşa de pildă, la 31 martie „au luat de la persoane particulare diferite obiecte, aşternuturi” şi au consumat „în localuri comerciale fără a plăti”⁵⁶⁷.

Tot în acea zi, 200 de militari germani, care escortau 2000 de prizonieri ruşi, au devastat localul băilor Oglinzi, provocând pagube de peste 5 milioane de lei⁵⁶⁸, au jefuit şi devastat localul şcolii din Humuleşti şi spitalul din oraş.

Distrugerile făcute de armatele germane au provocat peste tot unde acestea s-au aflat, indignare, dispreţ şi revoltă din partea populaţiei civile. Indignat de comportamentul încă al camarazilor germani, comandantul diviziei 104 munte, generalul Ilie Creţulescu, a dat un ordin drastic, în care se spunea că: „oricine va fi prins că jefuieşte, atacă, tulbură liniştea cetăţenilor din zona de acţiune a diviziei 104 munte va fi împuşcat pe loc, fără nici o judecată”⁵⁶⁹.

La întoarcerea din refugiu, în lunile septembrie-octombrie 1944, târgunemţenii şi-au găsit casele devastate atât de armată germană în retragere, cât şi de noul aliat eliberator, Armata Roşie.

Regimentul 8 Vânători Cernăuţi, Divizia a 8-a în sectorul Dealul Căprăriei-Mănăstirea Neamţ

(sursa: colecţia Daniel Siegfriedsohn)

⁵⁶⁷ Gh. Tănase, I. Marin, *Atitudinea populaţiei de pe teritoriul judeţului Neamţ, faţă de regimul de ocupaţie impus de armatele hitleriste*, în „Ceahlăul”, nr. 152, 16 august 1968, p. 2.

⁵⁶⁸ SJAN Neamţ, fond *Prefectura Neamţ*, dosar 136/1944, f. 1.

⁵⁶⁹ „Ceahlăul”, an II, 21 aug. 1968. p. 2.

Culmea Pleşului/județul Neamț, ROMÂNIA (iunie 1944). Soldați români după înhumarea camarazilor lor căzuți în lupta contra invaziei sovietice (sursa: colecția Daniel Siegfriedsohn)

Acțiunile petrecute în cursul anului 1946 pe raza de responsabilitate a Sectorului de Jandarmi Târgu-Neamț⁵⁷⁰

Conform Legii din 1929 a Jandarmeriei rurale, aceasta era un corp organizat militar pentru a veghea în comunele rurale la siguranța, menținerea ordinii publice, legilor și regulamentelor. În mediul rural, atribuțiile Jandarmeriei cuprindeau: „serviciul ordinar” și „serviciul extraordinar”. „Serviciul ordinar” se executa zilnic sau periodic, ca serviciu de poliție al Jandarmeriei rurale, conform atribuțiilor acesteia. „Serviciul extraordinar” se efectua la ordin sau la cerere, pentru executarea mandatelor de aducere și a celor primite în scris de la autoritățile cu atribuții de poliție generală, precum și pentru acordarea asistenței și ajutorului, la cererea scrisă a altor autorități, când acestea erau împiedicate să-și execute atribuțiile. O interesantă radiografie a delictelor anchetate de către sectorul de jandarmi Târgu-Neamț în cursul anului 1946, este prezentată sintetizat în tabelul de mai jos:

Postul de jandarmi	Crime		Delicte		Contravenții			
	întâmpilate	descoperite	întâmpilate	descoperite	la Codul penal		la Legi speciale	
					întâmpilate	descoperite	întâmpilate	descoperite
Bălțătești	-	-	96	96	120	120	31	31
Crăcăoani	2	2	23	21	91	91	14	13
Filioara	-	-	10	10	31	31	8	8
Grumăzești	-	-	1	1	7	7	16	16
M. Neamț	-	-	5	5	6	6	2	2
M Văratec	-	-	-	-	-	-	-	-
Pipirig	2	2	19	19	87	87	4	4
Petricani	1	1	8	8	9	9	39	39
Păstrăveni	3	3	15	14	-	-	1	1
Răucești	-	-	3	1	12	12	8	8
Vânători Neamț	-	-	4	4	14	14	21	21

La 1 ianuarie 1947, situația fabricilor industriale din sectorul Târgu-Neamț, cu numărul de lucrători ai acestora era următoarea⁵⁷¹:

Fabrica	Proprietarul	Număr de angajați	
		români	străini
Fabrica de cherestea Crețulescu	I.V. Crețulescu	22	1

⁵⁷⁰ SJAN Neamț, fond *Sectorul de Jandarmi Tîrgu Neamț*, dosar 1/1945-1948, ff. 399-400.

⁵⁷¹ Idem, fond *Poliția Tîrgu Neamț*, dosar 14/1940, f. 3.

Moara de foc	Ioan Gr. Crețu	2	-
Cooperativa forestieră Cracăul Negru	Cooperativă	35	2
Fabrica de cherestea Toma	Toma	25	-
Fabrica de cherestea Mihuț	Nicolae Mihuț	15	-
Fabrica de cherestea Popovici	Nicolaie Popovici	12	-
Fabrica de cherestea Mihăeț	Mihăeț	25	-
Fabrica de cherestea Fraciko Solomon	Fraciko Solomon	22	-
Fabrica de cherestea Ghe. Acatrinei	Ghe. Acatrinei	15	1
Fabrica de cherestea Mihel Rosenberg	Mihel Rosenberg	22	-
Fabrica de cherestea Bercu Lupu	Bercu Lupu	18	-
Fabrica de cherestea Iancu A. Iancu	Iancu A. Iancu	20	-
Fabrica de cherestea M. Neamț	închiriată de Soc. Prod. Lemn. Buc.	80	-

Organizația comunistă „Apărarea Patriotică” la Târgu-Neamț

Apărarea Patriotică (Organizația de sprijin a luptătorilor pentru libertate și de sprijinire a victimelor terorii hitleriste) era la origine o structură patronată de Partidul Comunist care avea ca scop colectarea de fonduri și bunuri pentru ajutorarea deținuților comuniști și a familiilor acestora. După război, Apărarea Patriotică a îndeplinit tot rolul unei organizații de asistență socială, care avea ca grupuri-țintă orfanii și văduvele de război, invalizii etc. Apărarea Patriotică a fost desființată la începutul lui 1948.

La 1 iulie 1945, la nivel de județ, existau 1494 membri dintre care 380 la Târgu-Neamț. Principalele sarcini la această dată erau: popularizarea acesteia; organizarea tuturor comunelor din județ în Apărarea Patriotică; creșterea numărului de membri; crearea de orfelinate și cămine de zi; organizarea de comitete; popularizarea tuturor acțiunilor guvernului; educarea maselor în vederea aplicării și respectării armistițiului. Numărul membrilor a crescut rapid, astfel că, la 21 iulie 1945, organizația județeană număra 4000 de membri, dintre care la Târgu-Neamț erau 600. Peste două luni, la 21 septembrie 1945, numărul adepților județeni era de 5555, în timp ce la Târgu-Neamț erau 905 membri.

La 24 noiembrie 1945, Organizația Apărarea Patriotică Județul Neamț număra 6180 de membri și 37 de sedii. Urmare a instrucțiunilor primite de la Regionala Iași, au fost organizate secții organizatorice la Piatra Neamț, Buhuși și Târgu-Neamț.

Organizația locală Apărarea Patriotică Târgu-Neamț a luat ființă la 1 noiembrie 1944, lucrând efectiv de la 15 noiembrie 1944. Comitetul Apărarea Patriotică Târgu-Neamț era format din: președinte – pretor N. Agapescu; secretar – avocat Moriș Iancu; Secția financiar: Wolf Schwartz – casier; Macovei Dumitru – contabil; Dumitru Cojocaru – cenzor; Ozias Marcel – șef încasatori pe teren; Secția de ajutorare – primar C-tin Andrușcă; Andronache Nicolae și Modrig Ilie; Secția de propagandă: Herț Moritz, Arthur Mendelovici; Iancu Zeilicovici; membru de comitet – avocat Felix Sechter.

Apărarea Patriotică din Târgu-Neamț a creat următoarele întreprinderi: Cooperativa Apărarea Patriotică; Moara Apărarea Patriotică; Ospătăria Apărarea Patriotică. La 31 decembrie 1944, organizația număra 134 de membri de la care s-a încasat suma de 2.619.620 de lei. La 20.01.1945, s-a înființat dispensarul Apărarea Patriotică.

În iulie 1945, conducerea Comitetului era formată din 7 persoane: secretar – Alexandru Chirica; Secția Economică - Moriș Iancu; Secția Sprijinirea copilului – preot Andone; Secția Juridică – Av. M. Grinberg; Secția Sanitară – Dr. Inchilovici; Secția Reconstrucție – Av. Valeriu Roban. La această dată organizația număra 720 de membri (intelectuali – 73; comercianți și industriași – 96; muncitori – 120; funcționari publici și particulari – 160; laici – 58; agricultori - 213). La 15 august 1945, organizația număra 750 de membri (creștini – 520, iar evrei – 230).

1944. Miting organizat de Apărarea Patriotică la Piatra Neamț
(sursa: <http://www.comunismulinromania.ro>)

Târgunemțeni în vizorul Miliției, în 1952

La 26/27 ianuarie 1952, guvernul R.P.R. anunța o reformă bănească odată cu reduceri de prețuri la unele produse alimentare și industriale. Stabilizarea din august 1947 fusese efectuată prin confiscarea a 94,16% din masa monetară existentă.

Treptat însă, circulația fiduciară și prețurile au crescut, ca urmare a unor mari investiții („industrializarea socialistă“), a cheltuielilor determinate de sporirea efectivelor militare (la indicația Moscovei) și a deficitului în balanța de plăți externe, prin exporturi românești necompensate în Uniunea Sovietică. Soluția guvernului democrat-popular a fost o nouă reformă. Ea a reprezentat o nouă confiscare a masei monetare în circulație. De astă dată, prin cursuri de schimb diferențiate de (a) 1 leu nou pentru 20 lei vechi; (b) 1 la 100; (c) 1 la 400. **Acum, în 1952, această a doua confiscare a numerarului în circulație permitea schimbul banilor în raport de 20 până la 400 lei vechi pentru un leu nou. Acoperirea în aur a leului era de 0,07934 grame aur fin.** Acțiunea financiară a început în toată țara, cu unele mici întârzieri, în dimineața de 28 ianuarie, aceasta finalizându-se la 31 ianuarie 1952. La nivel național au funcționat 5514 centre de schimb care au preschimbat suma de 37.964.446.564 de lei de la 9.014.486 persoane. Unele regiuni au înregistrat o rată de prezență mai scăzută, întrucât capul familiei a schimbat banii pentru toți membrii, ori mulți indivizi dețineau sume infime⁵⁷².

Chiar dacă legea nu stabilea o sumă maximă până la care se puteau schimba banii, așa cum fusese în 1947, organele de Miliție au primit ordin să urmărească pe cei care schimbau mai mult de 200.000 de lei și să-i raporteze organelor de miliție superioare.

În urma unui astfel de ordin, la 10 februarie 1952, Miliția Târgu-Neamț trimitea Direcției Regionale Iași lista cu persoanele din raionul Târgu-Neamț care au schimbat astfel de sume de bani⁵⁷³:

Numele și prenumele	Profesia de bază	Ocupația în prezent	Dacă este salariat	Ce salariu are	Unde lucrează	Suma schimbată lei
Altâr Crăcăoanu	negustor opinci	negustor opinci	-	-	particular	1.200.00
Zosmer Jan	dentist	dentist	-	-	-	900.000
Zosmer Maria	învățătoare	fără ocupație	-	-	-	370.000
Grinberg Leizer Haim	negust. manufactură	negustor	-	-	particular	250.000
Sach Aron	negustor fierărie	negustor	-	-	particular	147.000
Haim Zosmer	negustor fierărie	negustor	-	-	particular	320.000
Viner Avram	medic	medic	-	-	particular	600.000
Lorica Viner	casnică	casnică	-	-	-	371.000
Iancu Viner	dentist	dentist	-	-	particular	400.000
Berlinberg Iosif	fost depozitar de	fără ocupație	-	-	-	304.000

⁵⁷² Valentin Vasile, *Banii, zvonurile și politica. Reforma monetară din ianuarie 1952*, în „Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis”, 5, 2013, p. 529.

⁵⁷³ SJAN Neamț, fond *Miliția Târgu-Neamț*, dosar 1/1952, ff. 22-24.

	vin					
Marcovici Froim	Idem	Idem	-	-	-	600.000
Popa Gheorghe	ferar	ferar	-	-	particular	300.000
Popa Hogeia	preot	preot	da	-	Biserica Sf. Nicolae	600.000
Leon Stern	farmacist	farmacist	da	-	spital	640.000

Tot în 1952, o serie de cetățeni ai orașului erau verificați de organele miliției, pentru că ei sau rudele lor au fost „exploatatori”. Aceștia aveau anumite funcții în instituțiile comuniste. În vizorul organelor intraseră 5 persoane, verificate de Miliția locală care înainta rezultatele anchetei Regionalei Bacău cu mențiunea „Confidențial personal”, prin adresa din 14 septembrie 1952.

Verificarea îi vizase pe următorii: Carol Israel Haim, director la C.C.L. Produse Industriale Târgu-Neamț, a cărui mamă „are cârciumă, toate rudele sale au fost mari exploatatori și speculanți, fiu de exploatator, căsătorit cu o fată de exploatator”; Iuliu Sechter, contabil șef la Intreprinderea mecanică „23 August” Târgu-Neamț, „fiu de mare comerciant și industriaș, a avut o fabrică de cherestea, depozit de cherestea, fost acționar la o fabrică de cherestea, soția sa este contabilă la secția de panificație a pâinii Tg. Neamț”; Șchiopu Vasile, gestor la Intreprinderea de Stat a Regiunii Bacău, „fost mare funcționar al orașului, în trecut proprietar a mai multe blocuri din Tg. Neamț (sic!, nu se spune unde erau blocurile, n.n.)”; Pedemonte Elena, funcționară la Banca de stat Târgu-Neamț, „fiică de exploatator, mama sa are 19 ha de pământ, este licențiată în drept, nu a făcut și nu face politică”; dr. Sava Mihai, seful direcției de sănătate a Raionului Târgu-Neamț, „este fiu de chiabur, în prezent căsătorit cu fiica fostului comerciant și negustor Gh. Orghidan, care a fost cel mai mare afacerist și exploatator pe timpuri în oraș. În prezent are patru blocuri în oraș, proprietatea fiicei sale, soția doctorului Sava”⁵⁷⁴.

⁵⁷⁴ *Ibidem*, f. 98.

De ce n-a început încă pavarea străzii principale din orașul Târgu- Neamț?⁵⁷⁵

Este o întrebare actuală pentru cei care locuiesc în Târgu-Neamț, mai ales pe acele străzi care încă nu sunt asfaltate, deși cei care conduc urbea o tot promis de la Revoluție încoace. Același lucru se întrebau și redactorii de la ziarul raional „Steagul Roșu”, în 1958, și, după cum vom vedea, problema asfaltării în orașul nostru este veche.

„Modernizarea orașelor, înfrumusețarea lor este o problemă principală care stă în atenția permanentă a partidului și guvernului. În fiecare an se alocă sfaturilor populare orășenești sume tot mai mari în vederea executării anumitor lucrări de pavare a străzilor, canalizare, construcții de locuințe etc. Pentru schimbarea în parte, a înfățișării orașului Tg. Neamț s-a alocat la începutul acestui an suma de 800.000 lei care trebuia investită la pavarea străzii principale, pe o suprafață de cca. 7.000 m.p.”, scriau cei de la ziar, doar că acest lucru nu s-a produs, iar cetățenii, ca și acum, așteptau să înceapă lucrările. „Din nefericire însă, așteptarea lor continuă. Deși s-a sfârșit și luna iulie, pavarea străzii principale din Tg. Neamț tot n-a început”.

Vinovat în parte de neînceperea lucrărilor era grupul 4 șantier Piatra Neamț, executantul lucrării, însă vinovatul principal era Întreprinderea economică raională Tg. Ocna, furnizorul pavelelor, care livrase doar 30% din cantitatea necesară, din 1600 de tone de pavele fiind livrate doar 660 de tone.

„Ce s-ar fi întâmplat dacă materialul de construcție ar fi fost trimis la timp? Lucrarea ar fi început acum când pământul poate fi ușor săpat și când prețul de cost per metru pătrat pavaj ar fi costat mult mai ieftin decât atunci când s-ar lucra pe timp de iarnă. Promisiunile făcute de conducerea întreprinderii furnizoare au rămas promisiuni. Se spune când se va trece la fapte? Tovarășul Dumitru Manole, președintele Comitetului executiv al Sfatului popular raional Tg. Ocna, trebuie să tragă la răspundere conducerea Întreprinderii economice pentru lipsa de răspundere manifestată față de prevederile contractului încheiat cu Sfatul popular orășenesc Tg. Neamț”.

În cele din urmă, lucrarea s-a realizat, dar nu știm dacă furnizorul a fost tras la răspundere, cum de altfel se întâmplă și în ziua de astăzi, când vedem prin oraș lucrări prost executate și neterminate fără ca cineva să fie sancționat.

⁵⁷⁵ „Steagul Roșu”, nr. 1723, 6 august 1958, p. 3.

Valea Ozanei în anii '60 ai secolului al XX-lea
(sursa: colecția autorului)

Spitalul orășenesc în 1956. Cifre și date⁵⁷⁶

În ultima ședință de Sfat Popular din anul 1956, directorul spitalului, doctorul Silviu Ștefănescu, prezenta un raport de activitate în patru pagini, arătând realizările, pornind de la principalele sarcini trasate pentru anul 1956 și anume: „îmbunătățirea condițiilor de spitalizare și de tratament; îmbunătățirea sistemului de alimentare a bolnavului spitalizat pe bază științifică și în condiții tehnice mai bune; reorganizarea sistemului de asistență medicală în policlinică și pe teren; luarea în evidență special a anumitor boli și bolnavi în scopul rezolvării mai bune a asistenței lor medicale; creșterea nivelului profesional a personalului medical și auxiliar și reorganizarea pe baze mai tehnice a serviciului administrativ în scopul ridicării randamentului în muncă”.

În privința condițiilor de spitalizare, raportul menționa că au fost făcute „amenajări interioare la secția medicală, pediatrie și maternitate, dotarea cu 60 de paturi noi și moderne și punerea în funcțiune a două grupuri electrogene, o nouă electropompă pentru apă, etc (...). A fost amenajată curtea spitalului (...)”.

Raportul menționa că, din punct de vedere etnic, „s-au luat măsuri și pentru crearea unei atmosfere mai apropiate din partea personalului față de bolnav”.

Și în ceea ce privește dotările cu aparatură, raportul menționa că a fost achiziționat „un nou aparat Rontgen, un aparat de raze ultra scurte, un aparat de ultraviolete, instrumentar pentru cabinetul de stomatologie, chirurgie, și a fost pus la dispoziția bolnavului un laborator propriu al spitalului pentru analize medicale”.

Toate acestea au fost realizate ca, „să poată fi tratați bolnavi ce trebuiau trimiși la alte spitale”.

Importantă pentru medic, dar și pentru pacienți în procesul de vindecare, este alimentația dietetică, iar aici „au existat progrese evidente, cu toate greutățile întâmpinate în aprovizionare și cu toate că personalul de la bucătărie nu are o calificare suficientă”. Pentru îmbunătățirea actului medical, a fost reorganizată activitatea din policlinică și cea de teren: medicii de la interne urmau să dea consultații în policlinică de la ora 8 la ora 15, iar la pediatrie, cei doi medici „asigură 4 ore de consultație în policlinică și 4 ore pe teren. Serviciile auxiliare în speță radiologie, stomatologie, chirurgie, sunt astfel programate încât bolnavii de la cele două servicii principale să poată beneficia în caz de nevoie în bune condițiuni de asistență de specialitate”.

Raportul menționa creșterea numărului de consultații la secțiile interne și pediatrie. În raport era prezentată și scăderea mortalității infantile, ca un rezultat al îmbunătățirii actului medical, „de la 12, 18 în 1954, la 8,73 în 1956, iar mortalitatea generală scade de la 14 în 1954, la 8,40 în 1956”.

Cu toate aceste realizări, raportul prezintă și lipsurile, care trebuiau remediate. Nu funcționau „în condiții normale closetele, bucătăria și spălătoria nu au încă condiții corespunzătoare de muncă, baia nu a funcționat permanent, iar

⁵⁷⁶ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, d. 4/1956, ff. 42-45.

acoperișul spitalului necesită reparații urgente. Numărul de avorturi este mare și natalitatea scade”. Raportul menționa și greutățile, și anume, lipsa fondurilor pentru refacere, dar colectivul spitalului era încrezător pentru că „beneficiind de ajutorul organelor de Partid și ale Puterii locale de Stat, este ferm hotărât să pășească în 1957 cu noi realizări și succese în opera de asistență medicală a populației, de ridicare continuă a nivelului de sănătate”.

Familia regală a României și vizitele în zona Târgu-Neamț (1866-1940)

În august 1866, prințul Carol face prima sa vizită în Moldova, poposind și în județul Neamț, fiind însoțit de cei doi miniștri moldoveni, Ghica și Mavrogheni. Situația agricolă și financiară, dar și cea sanitară nu erau chiar strălucite în acea vară. Holera izbucnise la Târgu-Neamț și apoi se extinsese în tot ținutul, iar seceta a afectat grav recolta. Prințul a sosit la Piatra Neamț pe 14/26 august 1866, după care a luat drumul mănăstirilor, oprindu-se prima dată la Văratec, unde a fost întâmpinat de toată obștea mănăstirii. Despre acest așezământ monahal, Carol și-a notat în carnetul de turist: „în mijlocul curții e biserica (...) iar de jur împrejur se ridică niște căsuțe drăguțe (...) fiecare dintre aceste aziluri este parfumat și curat, unul mai împodobit decât altul. Și înaintea fiecărei case flori de toate culorile și în fiecare odaie mirositoarele melise și lămâi”⁵⁷⁷.

Carol a înnoptat în casa maicii Negri, sora lui Constantin Negri, iar a doua zi, pe 15 august, de hramul mănăstirii, prințul a participat la slujbă, după care a plecat spre Agapia, fiind primit și aici cu ceremonie solemnă. Nu a poposit mult la Agapia, iar mănăstirea nu i-a lăsat o impresie plăcută ca cea de la Văratec. La Neamț, era așteptat de episcopul de Huși și o mulțime de preoți și călugări. Deși mănăstirea era mai mare ca Agapia, aspectul ei nu a fost pe placul prințului, multe grădini erau în paragină, chiliile neîngrijite. Ceea ce a atras atenția Prințului a fost faptul că, în ciuda unei alimentații neechilibrate (masa zilnică era din ciorbă acră cu mămăligă), călugării ajungeau la vârste înaintate (20 aveau deja peste 100 de ani)⁵⁷⁸.

După vizitarea mănăstirii s-a îndreptat spre Cetatea Neamț și Târgu-Neamț, un „orașel locuit mai ales de evrei și ale cărui case sunt cele mai multe din lemn”⁵⁷⁹.

A vizitat și spitalul, în care se aflau bolnavii de holeră și apoi s-a îndreptat spre Cetate. De la Târgu-Neamț a plecat spre Fălticeni.

Peste un an, în iunie 1867, el va vizita din nou zona, în 20 iunie/3 iulie fiind la Agapia și Neamț, după care, călare, va ajunge la Hangu. Starețul mănăstirii Neamț i-a vorbit prințului despre toate problemele sfântului lăcaș, iar acesta îi cere ministrului Culturii, prin scrisoarea din 16/28 aprilie 1869, urgenta refacere a mănăstirilor Neamț și Secu⁵⁸⁰.

Următoarea vizită regală va avea loc abia în aprilie 1879, alături de principele moștenitor al Suediei, Gustav al V-lea, însoțiti de generalul Gheorghe Slăniceanu, colonelul Nicolae Dabija, ministrul de Război și un aghiotant. Vizita a avut loc în 20-21 aprilie 1879. De la Pașcani, au mers cu trăsura spre Târgu-Neamț, vizitând fabrica de postav a lui Alcaz, târgul, mănăstirile Agapia și Văratec. Primarul urbei Neamț a făcut și o dare de seamă asupra situației târgului, din care

⁵⁷⁷ *Din carnetul de turist al Regelui Carol*, Tipografia Dimitrie C. Ionescu, București, 1915, pp. 21-22.

⁵⁷⁸ *Ibidem*, p. 23.

⁵⁷⁹ *Ibidem*, p. 24.

⁵⁸⁰ Constantin Marin, *Un început de domnie sub semnul legitimității*, 2006.

aflăm că „veniturile comunei pe anul curent se urcă la suma de 1663, 48 bani (...) la paza de incendiu a orașului sunt 30 de pompieri și un ofițer, cu toate uneltele necesare. La paza de zi și de noapte a locuitorilor sunt 28 de sergenți cu șeful lor. Sunt două școli de băieți și una de fete cu profesori necesari”⁵⁸¹. Vizitează apoi „pitoreasca mănăstire Agapia, foarte impresionantă”⁵⁸², după care suita regală (din 9 septembrie 1878, purta titlul de Alteță Sa Regală) a poposit la Văratec unde a fost întâmpinată de toată obștea mănăstirii.

În vara anului 1901, are loc vizita princiară în județul Neamț a principelui Ferdinand și a principesei Maria. Primăria urbei Neamț s-a ocupat de organizarea primirii, Consiliul Local votând în ședința din 10 august 1901, cheltuielile legate de realizarea arcurilor de triumf, plata buciumașilor, a birjelor etc⁵⁸³. Programul cuprindea, pentru ziua de 14 august, vizitarea Mănăstirii Neamț, a Cetății Neamț, cu înnoptarea la mănăstirea Agapia, iar a doua zi, pe 15 august, vizitarea mănăstirii Văratec și deplasarea spre Piatra Neamț. Despre această vizită, Regina Maria nota în memoriile sale: „la mănăstirile Agapia, Văratec și la Neamțu, ni se făcură primiri pitorești, cu nelipsita îmbulzeală de călugărițe și călugări adunați în jurul nostru, ca niște mari păsări negre. Multe clopote au fost trase, multe flori ni s-au presărat sub picioare și multe cântece pe nas au fost cântate în biserici; după aceea luam șerbeturi dulci și lipicioase în odăile de primire ale starețului sau ale stareței”⁵⁸⁴.

În plină perioadă de neutralitate, în august 1915, Maria revine în Neamț, în calitate de Regină. Despre această vizită, prefectul județului, Nicu N. Ioaniu, îi cerea primarului de Neamț să facă: „un arc de triumf la intersecția șoselei Piatra Neamț-Mănăstirea Neamț. Veți pavoaza partea din oraș ce duce spre mănăstire, veți fi împreună cu autoritățile în ținuta de rigoare la acel arc de triumf; de asemenea și populațiunea va ieși întru întâmpinarea M. Sale Regina care va trece spre Mănăstirea Neamț, miercuri (12/25 august) pe la orele 12”⁵⁸⁵.

Martor ocular al acestei vizite, G.T. Kirileanu, scrie că suita regală de la Piatra Neamț a luat drumul spre „mănăstirea Văraticeu, unde aștepta o mare mulțime de maici, vizitatori și săteni. După slujba religioasă, maica stareță a rostit o scurtă cuvântare (...). După vizitarea atelierelor de scoarțe naționale, M.S. Regina, în sunetul clopotelor și strigătelor de bucurie ale mulțimii, a plecat spre m-reă Agapia. Aici a admirat neasemănata pictură a icoanelor marelui pictor Nicolae Grigorescu și vechile odoare ale mănăstirii, precum și atelierele de covoare. La ieșire maicile și femeile din sate se înșiraseră în calea Reginei sărutându-i amândouă mâinile la plecare. La mănăstirea Neamțului slujba s-a făcut de arhiereul Antim, vicarul Mitropoliei din Iași, care a rostit o caldă cuvântare (...). Masa de la amiază s-a luat câmpenește, într-o prea frumoasă poiană din dumbrava de stejari a mănăstirii Neamțului (...). După amiază Regina a mers la mănăstirea Secu unde a admirat, ca și la mănăstirea Neamț, vechile și bogatele odoare mănăstirești și bucurându-se de

⁵⁸¹ SJAN Neamț, fond *Primăria Tg. Neamț*, dosar 3.1879, f. 15.

⁵⁸² *Memoriile Regelui Carol I al României-de un martor ocular*, vol. II, Ed. Scripta, București, 1993, p. 234.

⁵⁸³ SJAN Neamț, fond *Primăria Tg. Neamț*, dosar 20/1901, f. 4.

⁵⁸⁴ Regina Maria, *Povestea vieții mele*, vol. III, pp. 327-329.

⁵⁸⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Tg. Neamț*, dosar 44/1915, f. 4.

priveleştea din cerdacul chiliilor”⁵⁸⁶. În ziua de 15 august A.S.R. Elisabeta a vizitat moşia Caragea de la Grumăzeşti şi Cetatea Neamţ.

În timpul Primului Război Mondial, spitalele militare din judeţ sunt vizitate de către Regina Maria, motiv şi pentru a vizita locurile pitoreşti din judeţ. O astfel de vizită a avut loc în perioada 23 septembrie-6 octombrie 1917, şi a cuprins şi zona Târgu-Neamţ. Despre această vizită aflăm din Memoriile Reginei Maria, care a poposit şi la conacul de la Caragea de la Grumăzeşti, unde nora acestuia, Ecaterina C. Caragea, se ocupa de un spital⁵⁸⁷.

Una dintre cele mai importante vizite asupra cărei vom insista mai mult a fost cea din iunie 1939, cu ocazia inaugurării Mausoleului Vânătorilor de Munte de la Târgu-Neamţ. La 28 iunie 1939, regele Carol al II-lea venea la Târgu-Neamţ să inaugureze monumentul dedicat vânătorilor de munte din Primul Război Mondial şi ridicat pe Dealul Gol.

Din presa vremii aflăm detalii despre sosirea regelui. Astfel, Regele a sosit cu trenul regal la Paşcani, unde a fost întâmpinat de Traian Ionaşcu, Rezidentul ţinutului Putna, locot. col. Eugen Hociug, prefectul judeţului Neamţ, alţi militari şi oficiali. Pe drumul spre Târgu-Neamţ, Regele a fost salutat de ţărani şi autorităţi comunale. A ajuns la 11 şi jumătate. La intrare era „un mare arc de triumf pe care era scris *Trăiască M.S. Regele Carol al II-lea*. Pe trotuare şi pe şoseaua până la monument erau în rânduri şcolile primare, arcaşii, primarii din întreg judeţul, căminele culturale şi membrii gărzilor naţionale în frunte cu d. căpitan Şt. Ghiorghiu – toţi având în mână steguleţe, iar în piept portretul M. Sale Regelui (...). La urcarea spre monument, buciumaşii, urmaşi ai plăieşilor lui Ştefan, în frunte cu pădurarii Loghin Apetroaie şi Petre Munteanu-Ţibucani au dat semnalul din buciume”⁵⁸⁸. La monument, Regele a fost întâmpinat de primarul Bălan şi a primit raportul de la generalul Virgil Bădulescu. De faţă erau prezenţi prim-ministrul Armand Călinescu, ministrul Aerului şi Marinei, Paul Teodorescu, mareşalul palatului, general Ilasievici, ministrul Sănătăţii, Eugen Titeanu, ministrul Propagandei, general Mihail şi alte oficialităţi.

Tot în cursul anului 1939, Marele Voievod Mihai de Alba Iulia a vizitat zona Târgu-Neamţ. A fost o vizită de studii, timp de trei zile fiind însoţit de profesorii săi şi doi colegi de clasă, Walter Heltman şi Mircea Ionniţiu. Suita a fost întâmpinată la graniţa judeţului de prefectul judeţului Neamţ, colonel Hociug. La Cetatea Neamţ, Mihai a fost întâmpinat de pădurarii ocolului silvic, în frunte cu inginerul Cojoc, în timp mai mulţi plăieşi au sunat din buciom. După vizitarea cetăţii, grupul s-a îndreptat spre Humuleşti, unde au fost întâmpinaţi de inspectorul regional Boruzescu, primarul oraşului şi alte oficialităţi. Vizita a cuprins Biserica „Sf. Nicolae”, (unde au fost primiţi de preotul Cozma), Căminul cultural şi Casa Memorială „Ion Creangă”, unde a primit explicaţii de la învăţătorul Papuc. Oaspeţii au servit masa sub părul din curtea Casei Creangă. A urmat vizita la Şcoala din Humuleşti, la fosta Şcoală Domnească, unde a primit explicaţii de la învăţătorul

⁵⁸⁶ G.T. Kirileanu, *Familia regală în Neamţ*, în „Vestitorul Satelor”, an IV, 1915, nr. 11, p. 2-3.

⁵⁸⁷ Regina Maria, *Povestea vieţii mele*, vol. III, p. 327-329.

⁵⁸⁸ „Avântul”, nr.177, iunie 1939, p. 1.

Rafailă, după care suita s-a îndreptat spre Mănăstirea Neamț, fiind primiți de Mitropolitul Nicodim. După oficierea unei scurte slujbe, a urmat vizitarea muzeului și a bibliotecii mănăstirii.

Seara, Marele Voievod a înnoptat la Mănăstire, pentru ca a doua zi să viziteze Mănăstirile Agapia și Văratec. După masa de prânz de la Mănăstirea Neamț, în compania mitropolitului, oaspeții au vizitat Mănăstirea Secu, după care s-au îndreptat spre Broșteni⁵⁸⁹.

⁵⁸⁹ *Idem*, nr. 176 din 25 iunie 1939, p. 1.

Orașul de pe Ozana în 1965

O interesantă prezentare a târgului de pe apa Ozanei este făcută în ziarul raional „Steagul Roșu”, ziar ce dedică o întreagă pagină raionului Târgu-Neamț.

Despre Târgu-Neamț citim că „pînă la 23 August 1944, aici era un biet târgușor în care burghezia și moșierimea exploata după bunul plac masele de oameni ai muncii. Anii eliberării au găsit un oraș distrus de război, bîntuit de foamete și boli, în care cei cîțiva negustori speculau fiecare bucățică de pîine vîndută. Au trecut de atunci 20 de ani de viață liberă și înfloritoare în care timp s-a transformat și aspectul urbanistic al orașului Tg. Neamț. Dacă în trecut se găseau aici două fabricuțe de cherestea particulare, astăzi din punct de vedere economic, orașul este mult dezvoltat”. Dezvoltarea s-a datorat puterii populare, fiind astfel înființate „întreprinderea economică raională Tg. Neamț, care a înființat secții noi de mobilă, teracotă și cărămidă (...) o fabrică de produse fermentate care prelucrează 24.000 l lapte pe zi (construită în 1963). În locul vechilor brutării mici și insalubre, s-a construit o fabrică de pîine cu o capacitate de 14 tone pe zi (...) o secție de prelucrare, a fabricii de conserve din Tecuci (despre care am vorbit într-un material anterior)”. Evident că și sectorul cooperativ meșteșugăresc s-a dezvoltat, prin înființarea de noi secții: „de reparații televizoare, de plapume, de lenjerie”.

Pe raza orașului funcționa și o cooperativă agricolă de producție, iar urbanistic orașul își schimbă fața prin „racordarea la sistemul energetic național, înmulțirea posturilor de transformare, extinderea electrificării în toate cartierele (...), iar vechile străzi care în trecut erau pline de noroi, astăzi sunt pietruite, iar unele modernizate. Numai în anul 1964 s-au pietruit 22 km străzi, s-a modernizat strada 23 August (după ce se modernizaseră străzile V. I Lenin și 30 Decembrie), s-a amenajat un stadion prin munca patriotică a cetățenilor”. Educațional, orașul avea „o școală medie cu 16 clase, construită în anii din urmă, o școală generală de 8 ani în cartierul Barieră și alta de 4 ani în cartierul Satul Nou, cu un dispensar uman în cartierul Humulești iar medical s-a renovat spitalul de stat, i s-a mărit capacitatea cu încă 220 paturi și a fost dotat cu aparataj medical modern”.

Toată această prezentare a dezvoltării orașului era făcută de către primarul Emilian Gavrilu. Din aceeași prezentare mai aflăm că obiectivele turistice din oraș „*Cetatea Neamțului, Muzeul „Ștefan cel Mare”, Casa Creangă, au fost cercetate în 1964 de peste 130.000 vizitatori, de la elevii de școală pînă la bărbații cu părul alb*”⁵⁹⁰.

⁵⁹⁰ „Steagul Roșu”, nr. 3747, 19 februarie 1965, p. 2.

Comerțul la Târgu-Neamț în 1971, probleme de aprovizionare și igienă sanitară

În perioada comunistă nu era totul roz, dovadă stau două anchete ale ziarului „Ceahlăul”, realizate cu sprijinul organelor de resort, în 1971, la Târgu-Neamț, în domeniul comerțului, aflat aici sub tutela Cooperăției de consum.

În primul material⁵⁹¹, din februarie 1971, sunt prezentate și realizările acestui domeniu economic cu accente pe renovarea și modernizarea unor spații comerciale existente, lărgirea spațiului de producție al „fabricii de pâine cu încă două cuptoare, creîndu-se posibilitatea de a se realiza zilnic câte 18 tone din acest aliment de primă necesitate”. Chiar dacă baza materială era asigurată, exista însă o problemă, resursa umană. Chiar dacă erau și „gestionari și lucrători care gospodăresc cu grijă unitățile și caută modalități de a servi clientela în condiții corespunzătoare”, sunt unii dintre aceștia care nu se preocupă de buna aprovizionare a magazinelor, vina fiind și a conducerii cooperativei de consum sau a C.L.F.-ul din oraș, deoarece este „de neconceput ca mărfuri obișnuite și foarte solicitate (pește congelat și sărat, foi de tort, pateuri, arpacaș, biscuiți, vinuri și rachiuri, margarină etc.) să lipsească din unități ca acelea cu autoservire nr. 1 și 2, alimentara din piață, alimentara de pe strada 30 Decembrie. La control s-au găsit comenzi făcute, dar neonorate. O situație asemănătoare, la centrele de pâine nr. 1 și 2 (șefi de unitate Elena Lecușescu și Paraschiva Rusu), unde datorită faptului că se fac comenzi mici, sub necesar, anumite sortimente nu le găsești decât în primele ore ale dimineții. Noroc că de la fabrică se trimit adesea cantități în plus de produse de panificație. Cantități insuficiente față de cererea de consum a populației obișnuiesc să comande și alți gestionari. Să numim pe Maria Chelaru, șefa magazinului de lactate și preparate din carne. Adesea ea cere lapte la bidon sau la sticle, iaurt, brînză, urdă în cantități minime, deși — ca urmare a renovărilor și dotărilor efectuate — unitatea dispune de un spațiu corespunzător și de agregate frigorifice care pot păstra produsele în stare proaspătă”.

Nu erau însă singurele unități cu probleme în aprovizionare cu bunuri alimentare. Cele mai multe probleme erau semnalate în unitățile de legume și fructe. Astfel, în urma controlului, „s-a constatat că din aprovizionarea unității din strada V. I. Lenin nr. 9, gestionată de Emil Cojocar, lipseau: morcovi, ceapă uscată, gogoșari în oțet, la borcan, pastă de tomate și bulion, usturoi, produse deshidratate, siropuri — mărfuri comandate dar neonorate. La alt magazin, gestionat de Sura Sechter, s-au găsit 312 kg de ceapă cu impurități și depreciere, ce se vindea la calitatea 1. La unitatea gestionată de Maria Amariei, și ceapa și cartofii se vindeau la calitatea 1, deși prezentau depreciere și impurități”.

Cauzele acestor situații proveneau din „indolență, dintr-o proastă organizare a muncii sau din lipsă de spirit gospodăresc. Un exemplu: la magazinul de lactate și

⁵⁹¹„Ceahlăul”, an IV, nr. 927, 17 februarie 1971, p. 2.

preparate din carne, de care am mai amintit, existau într-o dimineață foarte mulți consumatori care solicitau lapte, în timp ce la raionul celălalt nu era nimeni. A fost necesară intervenția inspectorului comercial ca ambele lucrătoare să treacă la raionul lapte pentru a diminua timpul de așteptare al solicitanților. Alt caz: deși încă la controalele din 1970, la chioșcul de zaharoase din str. 30 Decembrie (șef de unitate Elena Dumitrescu) au fost găsiți biscuiți — drajeuri cu termenul de garanție depășit, aceștia nu erau scoși din unitate nici la 30 ianuarie 1971”.

Toate aceste nereguli au fost aduse la cunoștință vicepreședintelui Comitetului executiv al Consiliului popular orășenesc Târgu-Neamț, Traian Muraru, dar și conducerii Cooperativei de consum (președinte, Gh. Andron) și C.L.F.-ului.

Nu doar aprovizionarea și modul de desfacere erau o problemă a comerțului târguneamțean, ci și normele sanitare, așa cum sunt prezentate în cel de-al doilea material⁵⁹², anchetă din vara aceluiași 1971.

În urma unui control efectuat, nu toate unitățile comerciale erau igienizate, precum Cofetăria „Complex” (responsabilă Maria Cozma) și restaurantul „Ciocîrlia” (responsabil Ioan Cristea). „La majoritatea unităților controlate, aparatele frigorifice nu funcționau sau funcționau defectuos. Dacă ținem cont că aceste unități au în stoc produse ușor alterabile (unt, drojdie, mezeluri, pastă, mici etc.), ne putem ușor închipui ce se poate întâmpla. De altfel, am și găsit carne de miel alterată la centrul de carne din piață, pe care am retras-o din consum. S-a dat un termen de 5 zile conducerii Cooperativei orășenești de consum pentru a pune în funcțiune aparatele frigorifice de la acest centru, cât și de la laboratorul de cofetărie, alimentara din piață, galantarul restaurantului pieții, barul restaurantului „Complex”, cofetăriile „Busuiocul” și „Complex”.” Au fost găsite și unități care vindeau produse perisabile fără a avea frigidere, precum „Alimentara din str. 13 Decembrie — responsabil N. Loghin și Centrul de desfacere a produselor de pescărie din piață chestionat de Ștefan Cojocarul”.

Vinovată era conducerea cooperativei, care nu aplica normele de igienă a instituțiilor sanitaro-antiepidemice, ceea ce conduce la luarea unor măsuri destul de drastice.

⁵⁹² „Ceahlul”, IV, nr. 1031, 18 iunie 1971, p. 2.

Cum era înfrumusețat târgul prin munca voluntară a cetățenilor

Cum în deceniul șase al secolului trecut, orașul de sub cetate se afla în plin avânt al dezvoltării, era nevoie și de muncă patriotică, multe din lucrări fiind realizate de către locuitori (nu era nimic rău, o măsură ce ar trebui și în ziua de astăzi implementată).

În 1971, planul prevedea o valoare a muncii patriotice prestate de 3,1 milioane lei, dar, până în septembrie, au fost realizate lucrări de 6 milioane de lei. Concret, „au fost întreprinse importante lucrări de continuare a amenajării parcului cultural-sportiv de sub Cetate. Astfel, s-a terminat ștrandul olimpic, s-a realizat un bazin de înot pentru copii, un teren de baschet și altul de volei, s-a construit o clădire (pentru vestiar, bibliotecă, terasă de citit, bar și grup sanitar) care va intra în funcțiune la finele acestui an. O bază sportivă a fost amenajată și la Liceul „Ștefan cel Mare”. O a doua zonă de agrement a orașului se realizează pe fostul teren al U.M.T.F., unde deja s-a amenajat un frumos parc și prin taluzarea malului Ozanei”, așa cum aflăm dintr-un material publicat în „Ceahlăul” din octombrie 1971.

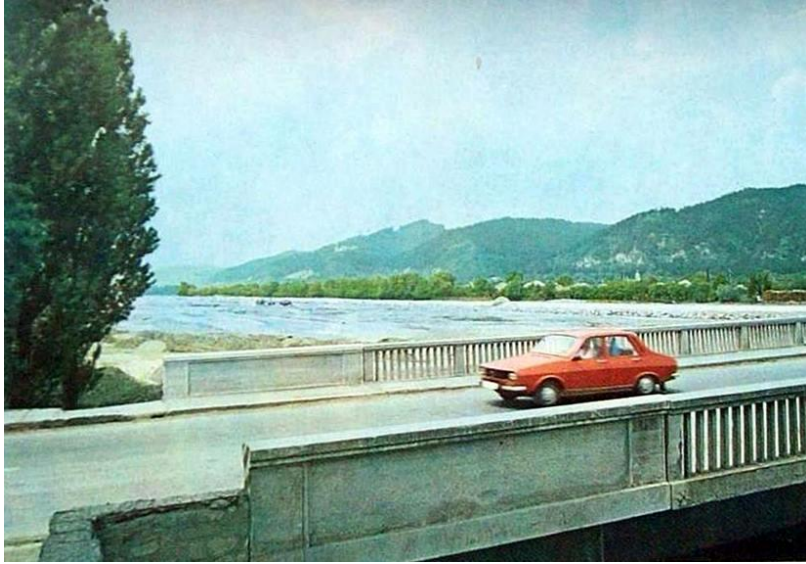
Exemplele de lucrări efectuate pe raza orașului prin muncă voluntară nu se opresc aici, „locuitorii orașului au participat în număr mare la construcția a 5.600 m.p. trotuare, la repararea a 162.000 m.p. străzi, la construirea a 1,8 km de drum, la amenajarea și extinderea a 4,2 ha zone verzi și la întreținerea a 96 ha parcuri și grădini, la plantări de pomi și arbori decorativi”⁵⁹³.

Și tinerii au lucrat organizați într-un șantier al muncii, organizare care cădea în sarcina comitetului orășenesc al U.T.C. Târgu-Neamț. Cum s-au implicat tinerii, aflăm dintr-un material publicat de ziarul „Ceahlăul”, din iulie 1974. Toader Popa, secretarul organizației U.T.C.-iste din oraș spune că tinerii „au început decaparea pietrei cubice de pe strada VI. Lenin (actuala Ștefan cel Mare), pe o porțiune de 1,2 km, pentru lucrările de canalizare, au pregătit spațiile verzi pentru sezonul turistic, au nivelat aleea către cetate și au curățat ștrandul de nămol, de pietre”. Pe șantierul de canalizare au lucrat 100 de tineri de la Liceul „Ștefan cel Mare”, în perioada 17-30 iunie, în timp ce tinerii utciști de la Volvatir și-au amenajat o bază sportivă, iar alții au strâns 500 de kilograme de plante medicinale și au colectat ambalaje din sticlă în valoare de peste 18.000 de lei. Planul de muncă patriotică pe 1974 prevedea, după cum informa secretarul organizației, „o valoare de 3 milioane de lei, din care s-a realizat aproape 2 milioane de lei”⁵⁹⁴.

Din păcate, astfel de munci organizate în timpul regimului comunist de cetățeni pentru cetățeni astăzi nu mai sunt posibile, pentru că..., vorba aceea, e democrație!

⁵⁹³ „Ceahlăul”, nr. 1121, 1 octombrie 1971, p. 2.

⁵⁹⁴ *Idem*, nr. 1933, 13 iulie 1974, p. 4.

Podul peste Ozana prin anii 70
(sursa: colecția autorului)

Plan de măsuri pentru sărbătorirea zilei de 23 August⁵⁹⁵

În timpul regimului comunist, ziua de 23 August, care era ziua națională, se sărbătorea cu mare fast și bineînțeles o asemenea zi trebuia pregătită cum trebuie de către autoritățile locale. În 1959, Comitetul executiv al Sfatului Popular a stabilit, în ședința din aprilie, un plan de măsuri pentru înfrumusețarea orașului, plan care cuprindea următoarele: trebuia terminată pavarea străzii principale (V.I. Lenin) prin munca voluntară, în „acest sens se va mobiliza tineretul și salariații”. Pe străzile Filimon Sîrbu, Cuza Vodă și Tolstoi, urmau a fi puși bolovani de râu și amenajate trotuare, tot prin muncă voluntară. Pe strada principală, trebuia turnat bitum pe trotuare, lucrarea ce revenea Trustului de Construcții. Piața orașului trebuia pavată și asfaltată. Strada 30 Decembrie (actualul bulevard M. Eminescu și strada M. Sadoveanu) trebuia modernizată prin decaparea pavajului vechi și montarea unui pavaj nou din piatră cubică, lucrare care trebuia executată tot prin muncă voluntară.

În cartierele orașului, cu sprijinul populației și implicarea deputaților Sfatului Popular, „se vor amenaja străzile, aprovizionându-se cu pietriș și facerea de șanțuri pe ambele părți ale străzii”. Pe malul Ozanei spre oraș, „se va confecționa un dig din lemn de stejar în lungime de 300 m.l.”, tot prin muncă voluntară. Până la ziua națională „se va menține curățenia în centrul orașului și se vor orna parcurile cu flori”.

Tot în cinstea acestei zile, țăranii agricultori din cuprinsul orașului trebuiau să recolteze grâul de pe cele 368 de hectare, ovăzul de pe 104 hectare și orzul de pe 25 de hectare. Totodată „se va duce muncă de lămurire cu țăranii să execute mai multe prașile la culturile prășitoare și să folosească toate metodele agrotehnice pentru sporirea producției la hectar”. Și contribuția la planul de contribuție voluntară trebuia depășită, iar în acest sens, se propunea ca până la 23 august să se încaseze suma de 45.000 de lei din planul anul de 60.000 de lei, prin dublarea numărului de agenți fiscali.

Astfel de măsuri erau preconizate, dar și realizate anual, în cinstea zilei naționale.

⁵⁹⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu-Neamț* 13/1959, ff. 72-73.

Când cetățenii propun deputaților Sfatului Popular⁵⁹⁶

Periodic, în timpul regimului comunist, deputații aleși organizau pe circumscripții, adică zone ale orașului, întâlniri cu alegătorii, în cadrul cărora cei din urmă făceau propuneri pentru îmbunătățirea vieții cotidiene. Din păcate, astăzi, astfel de întâlniri lipsesc, fiind organizate odată la patru ani, în campaniile electorale. În cele ce urmează, vom prezenta o astfel de întâlnire care a avut loc în decembrie 1959. Aceste propuneri au fost centralizate și urmau a fi discutate în prima ședință de Stat Popular. Cetățenii din circumscripția nr. 1 (zona centrală) cereau pavarea străzii V.I. Lenin „la capătul de la deal”. În circumscripțiile 5-6-7 (zona Barieră) locuitorii doreau o școală, deoarece unii copii mergeau și câte doi kilometri, oferind chiar și terenul „la locuitorul Crețu Petru”. Doreau și un depozit pentru lemne de foc și material lemnos „de unde să-și poată procura pentru mici reparații la locuință”. Se plângeau și de faptul că lumina electrică era foarte slabă, iar străzile Eternității și Libertății să fie pietruite, oferindu-se să facă muncă voluntară, doar să fie adus pietrișul.

În circumscripția 12 (zona Pieței), se cerea intervenția Miliției, întrucât conducătorii auto circulau cu viteză și stropeau casele de pe strada 30 Decembrie (bd. M. Eminescu), iar în spatele pieții exista un focar de infecție cauzat de gunoaiile aruncate în apa gârlei.

Cetățenii din circumscripția 13 (zona Liceului „Vasile Conta”) cereau pietruirea străzii Oituz și îngrădirea gârlei din spatele școlii de meserii (se afla pe locul Fabricii de mobilă, peste drum de Liceul „Vasile Conta”). De asemenea, propuneau deschiderea străzii Popa Șapcă cu strada 7 Noiembrie, lărgirea străzii Oituz la capătul cu strada Obor, iar la Baia Comunală (se afla vizavi de Igo Caffè) să nu se mai folosească cauciuc pentru foc, deoarece produce mult fum.

Cei din circumscripția nr. 14 propuneau pavarea și refacerea podurilor de pe strada V.I. Lenin, iar la circumscripția nr. 16 (zona Pometea) se cerea extinderea rețelei de radioficare și pietruirea străzii Vultur. Circumscripția 18 (zona Batalion – Pârâul Ursului), o zonă uitată de autorități, se confrunta cu lipsa pietrișului pe strada principală și a apei potabile, cerându-se montarea unor pompe de apă pe stradă, dar și înființarea unui magazin universal.

Cetățenii din zona circumscripției nr. 18 (Tuțuieni) se plâneau că mașinile de la IRTA circulă prin zonă fără rost și au distrus drumul și podețul de la moara lui Meșel și „să nu se mai arunce gunoaie pe pârâul Ozana, întrucât vara se creează un focar de infecții.” Tot în acea zonă, locuitorii din circumscripția 19 propuneau construirea unui dig pe Ozana, în partea de sus a cartierului Tuțuieni și plantarea unei liziere de plop și pietruirea străzii Vasile Roaită. Tot în zonă, cetățenii din circumscripția nr. 20 cereau „să nu se mai arunce gunoiul din oraș pe Ozana și pietruirea străzilor Alex. Cel Bun, Ștefan Gheorghiu și Înfundătura Buzescu. Mai propuneau „să se facă educație conducătorilor auto care trec prin cartiere și în oraș, cu viteză mare și stropesc oamenii cu noroi.”

⁵⁹⁶ SJAN Neamț, fond *Primăria Târgu Neamț*, dosar 1/1960, ff. 34-35.

Nici cetățenii din circumscripția nr. 21 nu duceau lipsă de probleme și propuneri. Doreau o școală și pietruirea străzilor. Cei din Humulești doreau un cămin cultural în locul școlii vechi și construirea unui podeț pe strada Ogoarelor.

În circumscripția 26, locuitorii zonei cereau îndiguirea gârlei și a Pârâului Porcului, iar în circumscripția 29 se dorea amenajarea unui iaz cu pește în zona imașului, iar în cadrul Întovărășirii „Ion Creangă” să fie „strînse 100 de oi pentru a avea venit mai mare”. Tot în Humulești, zona Bejeni, în cadrul circumscripției 25, locuitorii semnalau faptul că strada Dragoș este impracticabilă, pietruirea străzii Pușkin și amenajarea unei liziere de plop sau răchite pe malul drept al Ozanei. În circumscripția 28, se dorea un ceas la școala din Humulești, ba chiar un cinematograful și o baie publică, fiind mai realistă cererea de pietruire a străzilor Ana Ipătescu și Căprioarei și refacerea podețului la locuitorul Zaharescu. Și humuleștenii din circumscripția 30 doreau o fântână publică pe strada Petru Groza.

Toate aceste propuneri au fost analizate în ședința Sfatului Popular din luna ianuarie a anului 1960.

Târgu-Neamț nu mai vrea să fie târg sau despre evoluția orașului în anii '70

La începutul anilor 70, târgul era în plin avânt urbanistic. Un material publicat în „Ceahlăul”, din martie 1971, prezintă această dezvoltare urbanistico-economică. Ziaristul însoțit de Ioan Zavate, „conductor arhitect de la Șantierul 2 Roman al I.J.C.M., străbat cei 90000 m.p. rezervați construcției noii fabrici de volvatir și fire semipieptănate utile proceselor de producție din unitățile de confecții. Irimia Isache, șeful biroului de arhitectură și sistematizare a orașului Târgu-Neamț, mă pusese oarecum în temă. Fabrica aceasta, în care se investesc zeci de milioane de lei, va avea o producție globală anuală cu o valoare de circa 100 milioane de lei și va da pe an, începînd de la finele lui 1972, trei milioane m.p. pânză tare și 700 de tone fibre pieptănate. Dar, acum, pe cîmpul neted, din preajma unor gospodării individuale, 70 de oameni lucrează la canalizări, la fundații, la betoane. Camioane intră cu materiale pe drumuri improvizate (...). Alături, peste drumeagul abia deschis, alte zeci de oameni lucrează intens la construirea unei distilerii de rachiuri naturale, începută în 1970 și cu termen de intrare în producție în trimestrul al treilea 1971, adică tocmai în perioada cînd bogatele resurse pomicole din această zonă pot fi valorificate și pe această cale. Și în sfârșit, nu departe, lîngă cartierul Blebea, dăm de un alt șantier, al complexului de industrializare a bovinelor”⁵⁹⁷.

Către sfârșitul deceniului șapte, fața orașului se schimbă, iar „istoria devenirilor socialiste de anvergură este legată organic de industrializare”. Într-un interviu din 1978, inginerul Serafim Lungu, directorul întreprinderii de volvatir, „ne poartă cu amintirea în anul în care constructorii băteau primul țărush pe locul în care se ridică astăzi singura întreprindere din țară specializată în acest fel de țesături (...). Nu pot uita ziua de început, la 28 noiembrie 1972. Am venit de la alte fabrici textile doar trei specialiști. Cei care s-au încadrat aici au fost toți localnici. Vârsta medie – 23 ani. Faptul că astăzi am devenit un apreciat colectiv muncitoresc, capabil să dea asistență tehnică și altor unități similare din țară, este, poate, cea mai spectaculoasă transformare. Industria, timpul comunist au redimensionat destinele oamenilor”⁵⁹⁸.

Despre locuitorii târgului, ziarul, în numărul său din februarie 1979, spunea că „unul din 5 locuitori ai orașului învață la zi, la seral, la locul de muncă. Apar profesii noi. Apare gustul tehnicii: inovații, invenții, tehnologii cu patent de Tîrgu Neamț. Vin apoi satele din jur care gravitează în jurul orașului. Populația Tîrgului crește într-un ritm fără precedent. Și asta înseamnă energie, putere, modernitate, înseamnă, în ultimă instanță, un nou orizont spiritual”. Orașul se dezvoltă și cultural, pentru că „unu din cinci era în „Cîntarea României” din cei 15.000 de locuitori ai orașului, 3.000 sînt interpreți, creatori, membri ai formațiilor artistice și al cenaclurilor, autori de creații tehnice, literare sau plastice, studenți la universitatea cultural-științifică.

⁵⁹⁷ „Ceahlăul”, nr. 956, 23 martie 1971, pp. 1-2.

⁵⁹⁸ „Ceahlăul”, nr. 2146, 12 august 1978, p. 2.

În oraș activează acum peste 120 de formații, cu peste 200 spectacole la activ (numai în faza de masă). Cele mai numeroase, cei mai pasionați artiști amatori: la Volvatir, la Autobază, la spital, în cooperăția meșteșugărească, în școli. Vin apoi cele 7 brigăzi științifice cu numeroase ieșiri chiar în afara orașului. Vin cei 900 de studenți ai universității, vin cei aproape 4.000 de cititori înscriși la biblioteca orașului⁵⁹⁹.

Concluzia era că „Țirgu Neamț nu mai vrea să fie târg“.

Întrecere de carturi pe str. V.I. Lenin, anii `70
(sursa: colecția autorului)

⁵⁹⁹„Ceahlăul”, nr. 2173, 17 februarie 1979, p. 4.

Târgu-Neamț – noi repere urbanistice

La începutul ultimului deceniu comunist, Târgu-Neamț era în plin avânt economic și urbanistic. Dezvoltarea accentuată a început în 1972, odată cu construcția fabricii de volvativ.

Cum evoluase orașul și care erau perspectivele sale, aflăm dintr-un interviu din 1982 cu primarul Nicolae Crăcăoanu. Acesta afirma că în ultimii ani „a intrat în funcțiune fabrica de mobilă cu cele trei secții ale sale, în care lucrează peste 1500 de oameni (...). S-a extins, de asemenea, producția celor două cooperative meșteșugărești, ale căror covoare moldovenești și obiecte de artizanat sînt deosebit de căutate peste hotare. Ființează în oraș o cooperativă agricolă de producție și o asociație economică intercooperatistă de creștere a animalelor.”⁶⁰⁰.

Despre zestrea edilitar-gospodărescă, primarul arăta că în ultimii patru ani s-a edificat centrul civic și au fost „puse la dispoziția populației 1154 de apartamente și s-au dat în folosință peste 3000 m.p. de spații comerciale. Între care noul magazin de prezentare și desfacere a mobilei este o unitate într-adevăr reprezentativă. Se adaugă în aceeași ordine de preocupări pentru creșterea continuă a gradului de confort urban, realizarea unei centrale telefonice cu 1500 linii, care a conectat orașul la telefonia automată interurbană. În sfîrșit, ar fi de precizat că în ultimii doi ani și jumătate, comparativ cu oricare altă perioadă anterioară, s-a executat un volum considerabil sporit de lucrări edilitar-gospodărești”, prin munca patriotică a locuitorilor, astfel că valoarea muncii acestora a fost în perioada 1978-1982 de circa 22 de milioane lei.

În viziunea primarului, viitorul orașului arăta strălucit, „un oraș aproape integral reconstruit. La această dată, o treime din populație locuiește deja în apartamente noi. La anul, vom mai construi încă 300, tot în zona centrală”. Nu trebuie uitat, așa cum ne prezintă materialul din „Ceahlăul”, că „mobilizați de deputați locuitorii orașului au contribuit la modernizarea a 12.300 m.p. străzi, amenajarea a 9000 m.p. trotuare, extinderea spațiilor verzi pe încă 2,5 ha etc. Tot cu sprijinul cetățenilor, s-au executat de-a lungul Ozanei lucrări de îndiguiri și de protecție împotriva inundațiilor în lungime de 3,5 km. La propunerea locuitorilor, s-au refăcut unele canale termice și de scurgere a apei și a fost racordat cartierul Condreni la rețeaua telefonică”.

⁶⁰⁰ „Ceahlăul”, an XV, nr.2366, 30 octombrie 1982, p.3.

Servirea populației era încă un deziderat la 1973

Despre cum era deservită populația orașului, dar și despre probleme semnalate în acest sens, aflăm tot dintr-un material al ziarului „Ceahlăul”. Încă de la început, redactorul ne informează că în cursul anului 1972, „baza tehnico-materială a Cooperativei orășenești de consum Tîrgu Neamț s-a lărgit cu noi unități de servire a populației: complexul comercial de la Humulești, un magazin alimentar, o galanterie, restaurantul din cartierul Barieră, magazinul de prezentare și desfacere a produselor din sectorul prestări, bazarul și chioșcul de alimentație publică din piața orașului. Totodată, au fost reamenajate și modernizate o serie de unități, astfel că suprafața comercială cu amănuntul a ajuns în prezent la 7.500 m.p”⁶⁰¹. Concomitent cu deschiderea de noi spații de desfacere, a crescut și cifra de vânzări, la circa 154 de milioane de lei, dar așa cum semnala și Gheorghe Andron, președintele cooperativei de consum, sunt și deficiente. „Populația orașului a fost lipsită perioade îndelungate de zahăr, orez, paste făinoase, sare măcinată, biscuiți, bomboane și alte produse, deși acestea se aflau în cantități îndestulătoare în depozitele cu ridicata”.

Probleme erau și cu aprovizionarea centrelor de periferie și desfacerea produselor nealimentare, unde planul a fost realizat doar în proporție de 97 la sută. Explicația acestor neajunsuri consta în „deosebi în stilul de muncă defectuos, încă prea rigid și îndatorat metodelor tradiționale, practicat de biroul fostului consiliu de conducere, în inerția întregului colectiv de lucrători, destul de nereceptivi la formele moderne și active de comerț: prezența la târgurile săptămânale, popularizarea unor sortimente de mărfuri de folosință îndelungată, organizarea de demonstrații practice, reclamă corespunzătoare, expunerea atractivă a mărfurilor etc”.

Dacă la aprovizionare și prezentare erau probleme, nici deservirea nu era lipsită de dificultăți, unii lucrători comerciali fiind certați cu normele comerțului civilizat, precum gestionarul Constantin Moraru, de la magazinul de desfacere a cărnii, „care își face singur programul, servește preferențial și are o atitudine necuviincioasă față de consumatori”. Domnul gestionar nu era singurul cu astfel de atitudini, lucrătorii de la cofetăria „Busuiocul”, bufetul „Unic“, magazinul mixt Blebea, magazinul alimentar Pometea, magazinul alimentar din piața orașului”, aveau și ei un comportament asemănător, în plus aceste unități înregistrau și vânzări scăzute, deci o neîndeplinire a planului.

Aceste aspecte negative ale comerțului din oraș erau întărite și de cele afirmate de membrii consiliului de conducere a cooperativei, precum Gheorghe Tataru, Natalia Manole, Toma Mosor, Dumitru Axinte, Constantin Scurtu, Ștefan Petrescu și Olga Bejan. Ce era de făcut, în eradicarea acestor neajunsuri, era sarcina consiliului de conducere a cooperativei care trebuia să imprime salariaților „însușirea unui stil de muncă adaptat situației reale din teren și nu din birou, adoptarea unui sistem unitar de pregătire a cadrelor, îmbunătățirea controlului și

⁶⁰¹ „Ceahlăul”, an VI, nr. 1552, 22 februarie 1973, p. 3.

autocontrolului, generalizarea experienței înaintate, ridicarea conștiinței profesionale a tuturor salariaților.”

Liceul (azi Colegiul Național) „Ștefan cel Mare” în 1964
(colecția autorului).

Când cetățenii semnalau problemele autorităților

Contactul cu masele de cetățeni era o preocupare a organelor de partid, în cadrul unor adunări cetățenești la care participau factori de decizie locali și județeni, dar și reprezentanți ai presei oficiale. O astfel de adunare a avut loc în septembrie 1974, la care participanții „deși nu în număr atât de mare, și-au putut spune deschis păsurile”. Vom vedea ce au propus unii participanți.

Irimia Isache propunea „rezolvarea mai grabnică a aprovizionării cu apă potabilă și extinderea rețelei de distribuție pentru cartierul Pometea”, în timp ce N. Karmaziu propunea construirea unei alei „din pavaj pentru blocurile 11, 12, 13 și 14, aprovizionarea mai bună a chioșcului C.L.F. de lângă liceu. I. Roșu dorea, în numele mai multor cetățeni, dublarea autobuzelor locale în orele la care muncitorii ies din fabrici, dar și spații moderne pentru desfacerea de legume și fructe pe raza orașului.

Și Serafim Lungu, cerea introducerea unor microbuze spre Piatra Neamț după ora 20 și dirijarea animalelor pe anumite căi rutiere”⁶⁰².

Vasile Mărculeț propunea ca spațiile verzi să fie date în îngrijirea fabricilor, școlilor și asociațiilor de locatari, dar cerea și amenajarea de locuri de joacă pentru copii și a unei porțiuni de pe malul Ozanei pentru plajă și baie pe timpul verii. Gh. Spiescu cerea construirea unui autoservice pentru spălarea și întreținerea mașinilor localnicilor și turiștilor, în timp ce Constantin Florescu era nemulțumit de modul cum sunt aprovizionate și servesc unitățile cooperativei, cerând „îmbunătățirea sortimentelor, fondului de marfă și o comportare civilizată a tuturor lucrătorilor”.

A. Pitrinjel a criticat sistemul defectuos de desfacere a buteliilor. În încheiere, primarul Gh. Ungureanu a declarat că mare parte dintre propuneri sunt realizabile, dar pentru a fi grăbite este nevoie de aportul populației și a consiliului județean⁶⁰³.

⁶⁰² „Ceahlăul”, an VII, nr. 1944, 25 septembrie 1974, p. 1.

⁶⁰³ *Ibidem*, p. 5.

1 Mai la Târgu-Neamț, în perioada comunistă

Vom face o incursiune în timp cu ajutorul presei oficiale din perioada comunistă, pentru a descoperi cum era serbată la Târgu-Neamț ziua de 1 Mai.

În țările comuniste, ziua de 1 mai a fost transformată într-o sărbătoare de stat însoțită de defilări propagandistice. Regimurile comuniste încercau să ducă tradiția unei mișcări muncitorești internaționale, apărută sub egida celei de-a doua Internaționale. Am ales trei ani, 1965, 1971 și 1980, pentru a redescoperi atmosfera de sărbătoare.

În 1965, „la Tg. Neamț, ziua de 1 Mai a fost frumoasă încă de dimineață când pe toate străzile orașului, pavoazate cu lozinci, drapele, ghirlande, stegulețe, mii de locuitori se îndreptau spre piața V. I. Lenin. La miting au participat peste 4 000 de cetățeni, care, într-o atmosferă entuziastă au manifestat pentru succesele obținute de poporul nostru, sub conducerea partidului, în desăvârșirea construcției socialismului. A vorbit tovarășul Nicolae Tănase, prim-secretar al Comitetului raional de partid. Cuvântul său a fost în repetate rînduri subliniat de aplauze și ovații în cinstea partidului, a eroiceii noastre clase muncitoare, țărănimii muncitoare, patriei noastre socialiste”. Printre invitați, la tribună s-au aflat și Gheorghe Maftעי, Erou al Muncii Socialiste, președintele cooperativei agricole de producție Țibucani, Nicolae Contu, mecanic la I.R.T.A., Ichim Ioan, conducător auto la I.R.T.A., Ioan Ciocoiu de la Organizația economică locală, Gheorghe Afrăsinci și Nicolae Roșu de la I. F. Târgu-Neamț, „frunțași și evidențiați în întrecerea socialistă”.

După terminarea mitingului, „pe estradele de lângă tribună, sala Ion Creangă, și de la Cetate, formații artistice din oraș și raion au prezentat bogate programe de coruri, dansuri, declamații etc”⁶⁰⁴.

Ca în fiecare an, și în 1971, de ziua celor care muncesc, orașul a fost pavoazat cu „drapele ale P.C.R., R.S.R., lozinci, ghirlande”, iar mii de oameni ai muncii au defilat prin fața tribunei oficiale, purtând „grafice ce prezintă realizările obținute în cincinalul trecut și prevederile celui actual, lozinci, portrete ale conducătorilor partidului și statului, baloane multicolore, stegulețe și multe, multe flori”, evident fără nelipsita voioșie, așa cum semna ziaristul de la „Ceahlăul”.

Discursul lui Gheorghe Ungureanu, secretarul Comitetului orașenesc de partid și președinte al Consiliului popular orașenesc, a fost presărat cu aplauze și scandări. A urmat până târziu în noapte programul artistic și sportiv, care a continuat și pe 2 mai, ziua tineretului”⁶⁰⁵.

Ziua de 1 Mai

Manifestări artistice

ESTRADA DIN PIAȚA V.I. LENIN - Ora 9,20 Program de cântece patriotice și revoluționare susținut de corurile Cooperativei de consum, Casei de

⁶⁰⁴ „Steagul Roșu”, nr. 5289, 4 mai 1965, p. 2.

⁶⁰⁵ „Ceahlăul”, nr. 991, 3 mai 1971, p. 3.

cultură și Liceului „Ștefan cel Mare” din localitate. În continuare, întâlnire cu soliștii formațiilor de muzică populară ale Casei de cultură, Liceului „Ștefan cel Mare” și Cooperativei meșteșugărești „Unirea”. Apoi, elevi ai școlilor generale nr. 2 și nr. 5 vor prezenta montajele literar-muzicale „Slavă partidului” și „Te cînt, partid”.

CASA DE CULTURĂ. Ora 11: Muzică ușoară în compania formației instrumentale „Stereo” a cooperativei orășenești de consum și a soliștilor vocali ai Casei de cultură. Vor fi prezente apoi pe scenă formațiile de dansuri populare ale Școlii generale nr. 3 Humulești, Liceului „Ștefan cel Mare”, Cooperativei meșteșugărești „Unirea” și a Cooperativei meșteșugărești „Arta decorativă”. În încheierea programului, o formație artistică a Casei de cultură va prezenta montajul literar-muzical „Laudă muncii”.

Manifestări sportive

TENIS DE MASĂ. Sala Clubului „Voința” va găzdui de la ora 11 întrecerile din cadrul competiției dotate cu „Cupa 1 Mai”.

FOTBAL. Pe terenurile școlilor generale și pe cel al Liceului „Ștefan cel Mare” se dispută partide de fotbal în 6 în cadrul competiției dotate cu „Cupa 1 Mai”.

Ziua de 2 Mai

Manifestări artistice

CASA DE CULTURĂ. Începînd de la ora 10, pe această scenă vor evolua: soliștii de muzică populară ai Casei de cultură, ai Cooperativei „Unirea” și liceului din localitate, formațiile de dansuri ale cooperativelor „Unirea” și „Arta decorativă”, Școlii generale nr. 3 Humulești și Liceului „Ștefan cel Mare”; formația de muzică ușoară „Stereo” a Cooperativei orășenești de consum și soliștii Casei de cultură. Vor fi prezentate montajele literar-muzicale „Te cînt partid” (Șc. gen. nr. 5), „Slavă partidului” (Șc. gen. nr. 2) și „Laudă muncii” (Casa de cultură). Ora 17: Spectacolul de estradă „Te-aștept cu gluma la concert”, prezentat de un colectiv artistic al Casei de cultură.

Manifestări sportive

ORIENTARE TURISTICĂ. „Cupa 1 Mai” (ora 10, traseu în zona Cetății).

FOTBAL. „Cupa 1 Mai” la fotbal în 6 programează jocuri pe terenurile școlilor generale și cel al Liceului „Ștefan cel Mare”.

ATLETISM. „Cupa Semicentenarului” (ora 10, stadion Cetatea).

ȘAH. „Cupa 1 Mai” (ora 8,30, sala Casei de cultură).⁶⁰⁶

Peste 10 ani, în 1980, ziua de 1 Mai era sărbătorită în avans prin discursuri și parade, programul cultural-artistic și sportiv este mult mai redus după cum se poate vedea, fiind întins pe patru zile, 1 mai fiind într-o zi de joi:

1 Mai

—orele 10 și 16. Casa de cultură-spectacole cultural-artistice;

—ora 9, parcul Cetate, Crosul „Cravatelor roșii”, iar la ora 11, Crosul „Petrodava 2000”.

⁶⁰⁶„Ceahlăul”, nr. 990, 1 mai 1971, p. 3.

2 Mai

— ora 10-13, Casa de cultură, „ Tinerete comunistă“, spectacol literar - muzical;

— orele 16-18, Casa de cultură, spectacol cultural-artistic.

3 Mai

— ora 10, Casa de cultură ,spectacol cultural-artistic prezentat de „Arta decorativă“, Liceul agro industrial;

— ora 9, Casa de cultură, Cupa „1 Mai“ la șah.

4 Mai

—program artistic prezentat de formații de la U.F. E. T. , Autobază ș .a .

— ora 11, Stadionul- Cetatea; fotbal: Cetatea — Siretul Bucecea;⁶⁰⁷

⁶⁰⁷ „Ceahlăul”, nr. 2236, 1 mai 1980, p. 7.

Târgul la 1975⁶⁰⁸

Cum arăta orașul la 1975 și ce se mai construia, aflăm din două materiale publicate de același oficios al P.C.R. Neamț, ziarul „Ceahlăul”. Cei care treceau prin Târgu-Neamț și se îndreptau spre Fălticeni vedeau cum prindea contur „cel mai tânăr șantier, al policlinicii orașenești. De fapt, cu aceasta se pun bazele unei noi etape în sistematizarea orașului, după realizarea introducerii rețelei de apă și a canalizării”.

Toate acestea erau parte a binefacerilor modificărilor socialiste, iar după cum ne spune reporterul, în cincinalul care tocmai se încheia s-au realizat multe lucruri în orașul de pe Ozana, realizări prezentate și de către primarul Vasile Darie, de la care aflăm că „în perioada 1971-1975 s-au alocat orașului 146 milioane lei, mare parte pentru lucrări de construcții-montaj, din care s-au realizat; fabrica de volvatir, complexul intercooperatist de creștere a animalelor, fabrica de conserve, complexul meșteșugăresc și cel de artizanat, Casa Arcașului, motelul Plăieșu, supermagazinul Ozana, filiala Băncii de stat. Au fost construite 240 apartamente, din care 120 de stat, și două centrale termice aferente blocurilor din zonă. Industria locală a primit în acest timp 16 milioane de lei, din care 6,8 milioane de lei numai în 1975 pentru dezvoltări și dotări. Pentru alimentarea cu apă potabilă a orașului s-au cheltuit 8 milioane lei, pentru canalizare aproape 3 milioane, pentru sănătate 2 milioane (ridicându-se o secție de chirurgie nouă și o creșă cu 200 locuri), învățământul a beneficiat de o extindere la Humulești, de finalizarea unor investiții anterioare dotări pentru școli, două ateliere-școală. S-au asfaltat trotuare pe str. V I. Lenin și 30 Decembrie pe 2,5 km, s-a realizat un spațiu de parcare de 760 mp la motel, s-a amenajat ștrandul orașului, s-au extins prestările de servicii pentru populație. Numărul angajaților a crescut cu 1250, din care 900 femei.” Pentru 1975 se preconiza inaugurarea policlinicii, autogării, stației de epurare, dar și continuarea rețelei de canalizare, finalizarea secției de mobilă, a unei noi școli cu 8 săli de clasă, a 85 de apartamente, din care 45 de stat, dar și continuarea asfaltării și modernizării de străzi din zona centrală a orașului.

Se preconiza pentru următorul cincinal ca investițiile să crească la 170 milioane de lei, din care se vor realiza „în principal puternice extinderi și dotări la unitățile existente, 200 apartamente, un internat cu 216 locuri, o sală de gimnastică, o școală specială cu 200 locuri, o creșă cu 100 locuri, un cămin pentru nefamiliști cu peste 300 locuri”.

Despre producția economică, același Vasile Darie declara că planul producției globale la nivel de oraș a fost deja depășit cu 17 milioane de lei, iar cel al producției marfă cu 18 milioane de lei. „În sectorul gospodărie comunală se va realiza o depășire de peste 350.000 lei la prestările de servicii pentru populație. Constructorii vor realiza înainte de termen: cu 30 zile modernizarea și punerea în

⁶⁰⁸ „Ceahlăul”, nr. 1962, 1 februarie 1975, p. 2; nr. 1963, 2 februarie 1975, pp. 1, 6.

circulație a str. V.I. Lenin, cu 20 zile darea în exploatare a primei etape a stației de epurare a apelor uzate, cu 20 zile clădirea școlii generale cu 8 săli de clasă (Școala nr. 2), cu 30 zile darea în folosință a celor 40 apartamente proprietate de stat”.

Veniturile bugetului Primăriei „vor fi depășite cu 500.000 lei și din acesta și din alte posibilități locale se vor balasta și întreține 15 km de drumuri în oraș și în localitățile componente, se vor repara 1.200 mp trotuare.” Și locuitorii orașului contribuiau la aspectul acestuia (din păcate astăzi implicarea este zero), „prin muncă patriotică se vor executa, peste prevederi, lucrări de gospodărire și înfrumusețare în valoare de 1.700.000 lei, mare parte cu aportul tineretului, din care cel școlar s-a angajat să depună 10.000 ore muncă la amenajări în zona de agrement a orașului”.

Din păcate, astăzi, dezvoltarea urbei nu mai este aceeași, iar despre munca voluntară a cetățenilor pentru înfrumusețarea orașului nici nu poate fi vorba.

Noi edificii de cazare și de recreere pe harta orașului de pe Ozana

În anii '70, adică în plină perioadă de socialism multilateral dezvoltat, zestrea arhitecturală a orașului de pe Ozana se îmbogățește cu 3 edificii reprezentative pentru viața social-turistică a zonei. Erau inaugurate Casa Arcașului, Cinematograful și Hotelul Plăieșu (azi Victoria). În cele ce urmează, vom descoperi, folosind oficiosul partidului de atunci, ziarul „Ceahlăul”, cum erau prezentate cele trei minuni arhitecturale.

Casa Arcașului, construcție ridicată și patronată de către U.J.C.C., grație proiectului arhitectului Octavian Florescu, reprezenta un nou edificiu arhitectonic al târgului, construcție premiată pentru forma sa arhitecturală, în 1973. Constructorul a fost I.J.C.M. Neamț, Șantierul 2 Roman, specialiștii de la „Tehnica” Roman, care s-au ocupat de partea de feronerie, sculptorii de la „Ozana”, ce au realizat mobilierul, dar și Fondul plastic București, care a furnizat vitraliile și candelabrele.

Complexul însumează „40 de locuri de cazare în camere cu 2 și 3 paturi, un restaurant cu 80 de locuri în sală și 196 pe terasă, bar de zi cu 40 de locuri, o terasă cu acces de la Cetate (80 de locuri), sala de recepție (concepută într-un mod original) cu 20 de locuri, 8 locuri în separeuri, 28 de locuri în sala de jocuri (atenție, biliard!) și, în sfârșit, 60 de locuri la cofetăria care se va transforma ușurel în bar (să urci două etaje pentru o prăjitură!?!). Responsabil în acea perioadă era Eugen Penelea⁶⁰⁹.

Pe 16 februarie 1977, în prezența unor oficialități (Ștefan Boboș, prim secretar al Comitetului județean Neamț al P.C.R., președintele Consiliului popular județean, ai altor membri ai biroului Comitetului județean de partid, biroului comitetului orașenesc de partid), a constructorului și a târgoveților, se inaugura *Cinematograful Ozana*. „Amplasat în zona centrală, aflată acum în plină modernizare, și bine încadrat în ansamblul arhitectural existent, noul cinematograful se adaugă dotărilor social-culturale puse pînă în prezent la dispoziția populației locale și a numeroșilor vizitatori”. Clădirea dispunea de aer condiționat, încălzire centrală și de o sală cu 350 de locuri cu ecran de tip cinemascop. Construcția a fost realizată de către Șantierul 2 Roman al I.J.C.M. Neamț, iar „în aceste zile sunt în curs de dare în folosință, în clădirea care face corp comun cu cinematograful, o farmacie, o agenție CEC și câteva ateliere prestatoare de servicii pentru populație”, aflăm din știrea publicată în ziarul „Ceahlăul”⁶¹⁰.

Deși situat într-o zonă turistică de mare atracție, orașul Târgu-Neamț nu dispunea pînă atunci, în 1978, de o unitate de cazare care să poată reține un număr mare de turiști. „Darea în exploatare a motelului „Plăieșu”, construit în centrul civic al orașului, vine să umple acest gol. Toate acestea au fost evidențiate de către tovarășul Gheorghe Ibănescu, membru al Biroului Comitetului județean de partid, prim-vicepreședinte al Comitetului executiv al Consiliului popular județean, cu prilejul momentului inaugural de aseară care a avut loc în prezența reprezentanților

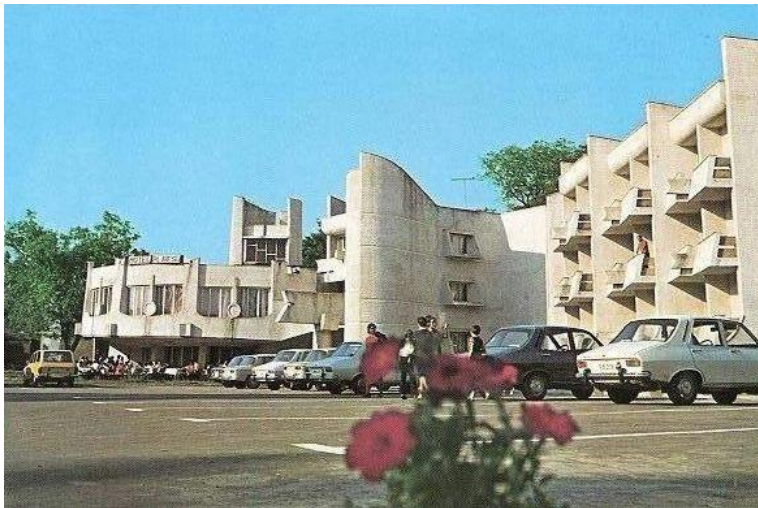
⁶⁰⁹ „Ceahlăul”, an VI, nr. 1633, 27 mai 1973, p. 2.

⁶¹⁰ *Idem*, an X, nr. 2069, 19 februarie 1977, p. 7.

organelor locale din orașul Tîrgu Neamț, ai proiectantului — Institutul județean de proiectare, constructorului — Șantierul nr. 2 Roman al I.J.C.M., beneficiarului — Oficiul județean de turism etc”, scria corespondentul ziarului „Ceahlăul”. Arhitectul Octavian Florescu a declarat celor prezenți care au avut onoarea de a face turul inaugural că acel „corp de cazare cuprinde 44 camere a câte două locuri. El este distinct separat de partea de restaurant. Îmbinînd elemente tradiționale locale cu cele moderne, cred că am realizat o construcție frumoasă, care să satisfacă exigențele actuale de confort turistic”.

Casa Arcașului în anii `80
(sursa: colecția autorului)

Cinematograful, Magazinul Supercoop și Motelul Plăieșul în anii '80
(sursa: colecția autorului)

Aprovizionarea bună, dar nu și servire pe măsură

Pe raza orașului, unitățile de deservire, precum Supercoopul *Ozana*, alimentara cu autoservire nr. 1, unitatea de desfacere a cărnii din piața orașului sau cea de prezentare a produselor lactate de acolo dispuneau de un sortiment variat de mărfuri și preparate. Atenție egală se dă și magazinelor alimentare și nealimentare din cartiere. Meritul revine, după cum aflăm din materialul publicat în ziarul „Ceahlăul”, cooperației de consum, iar președintele acesteia, I. Dumitru, dezvăluia secretul aprovizionării prin „obținerea unor devansuri de la furnizorii locali de produse lactate, de panificație, de conserve de legume și fructe, de produse din carne și trimiterea operativă de delegați la furnizorii din alte zone ale țării pentru impulsivarea livrărilor; eforturi pentru asigurarea de cantități crescînde de mărfuri și în afara contractelor; preocupare pentru sporirea și diversificarea preparatelor executate în laboratoarele proprii; organizarea a 24 de expoziții în „Luna preparatelor culinare“, dintre care unele s-au și soldat cu bune rezultate; renunțarea la trecerea prin depozit a unor mărfuri de imediată necesitate; imprimarea unui ritm mai viu transporturilor spre magazine, prin dotarea cu mijloace de capacitate mică și viteză mare (autofurgonete și motoscutere)”.

Totuși, existau și unități care nu ofereau cumpărătorilor tot sortimentul de mărfuri, precum Gostatul nr. 23, o unitate „solicitată de altfel de cumpărători pentru mărfurile bune — nu putea oferi la data anchetei ouă, carne de pasăre, o serie de preparate din carne sau brînzeturi, pentru că nu se făcuseră comenzile la timp, nici chiar telefonic”. Alte unități precum cele ale Agrocoop, erau închise pentru că „lucrătorii erau convocați la o ședință la Piatra Neamț, deși aveau orar de lucru”.

La alimentara din piață, nu se găseau unele produse din vina gestionarului, Gh. Amariei, care nu întocmea notele de comandă la timp, fiind astfel sancționat de inspecția comercială. Concluzia acestui raid anchetă era acela că „atît cooperația de consum cît și alte întreprinderi care fac comerț la Tg. Neamț mai au încă de muncit pentru instruirea și educarea lucrătorilor din subordine”⁶¹¹.

⁶¹¹„Ceahlăul”, 2003, 12 noiembrie 1975, pp. 1, 8.

23 August, sărbătoarea națională de-a lungul timpului

Cum era sărbătorită Ziua Națională a României instaurată, începând cu 1948 și până în 1989, vom descoperi prin intermediul ziarului *Ceahlăul*. Am ales anii 1968, 1973 și 1981 pentru a reintra în atmosfera perioadei comuniste, în zilele de 23-24 august, zile în care, pe lângă discursurile naționalist-comuniste, oamenii petreceau la un mic și la o bere.

În 1969, de Ziua Națională, 23 august, oamenii muncii din orașul de sub Cetate au sărbătorit „cu mult entuziasm măreața aniversare”⁶¹². Încă de la ora 9, peste 7000 de târgunemțeni erau adunați în fața tribunei oficiale instalate în Piața V.I. Lenin (Piața „Adormirea Maicii Domnului” azi), „dominată de o adevărată mare de flori, lozinci, panouri și portrete ale conducătorilor de partid și de stat”.

Manifestațiile au fost deschise de către Gheorghe Ungureanu, secretarul Comitetului orașenesc de partid Târgu-Neamț și președintele Consiliului popular orașenesc, care le-a vorbit celor prezenți despre importanța acelei zile în istoria românilor, dar și despre realizările deosebite obținute de către întreprinderile și instituțiile locale, evidențiind „întreprinderea forestieră Tg. Neamț, care a realizat la producția globală un procent de 112,7 la sută, iar la producția marfă vândută și încasată procentul de 110,6 la sută, totalizând o depășire la angajamentele luate în valoare de 4.633.000 lei. Cu urmare a activității desfășurate, sarcinile de plan, au fost realizate și depășite și de Autobaza de transporturi Tg. Neamț, în procent de 122,5 la sută la tone transportate, în procent de 109,4 la sută la tone kilometri, în procent de 107,7 la sută la călători kilometri, realizând economii la prețul de cost în valoare de circa 115.000 lei, iar beneficii peste plan în valoare de 200.000 lei”.

După miting, pe scenele și terenurile de sport din oraș, au avut loc bogate și variate programe cultural-artistice și sportive. „În cântec și joc, formațiile artistice ale Casei de cultură, ale Cooperativei meșteșugărești, „Unirea”, ale Cooperativei orașenești de consum și-au exprimat bucuria și satisfacția vieții noi”.

Important era de semnalat că „întreaga sărbătoare a demonstrat, o dată în plus, atașamentul față de partid și guvern, față de politica înțeleaptă menită să asigure neștirbită independența și suveranitatea națională a patriei, indispensabilă dezvoltării pașnice și intens constructive pe drumul socialismului, dovedind hotărârea fermă a oamenilor muncii din Tg. Neamț de a contribui din toate puterile la ridicarea României pe cele mai înalte trepte ale civilizației.” (o concluzie ilustrativă pentru limbajul de lemn, în caz că vă era dor de discursul politic al vremii).

Programul manifestărilor din 1968 era următorul⁶¹³:

23 August

TRIBUNA-ora 9

MITING-orele 9,30-10,30. Muzică populară și ușoară.

CASA DE CULTURĂ

⁶¹² „Ceahlăul”, an I, nr. 159, 24 august 1968, p. 3.

⁶¹³ *Idem*, an I, nr. 157, 22 august 1968, p. 3.

orele 10-12-Montaj literar „Țara mea de aur”, dansuri populare, muzică populară și ușoară, orele 17,30-20,00- Spectacol de estradă al Teatrului „Ion Vasilescu” din București.

TEREN „PROGRESUL”

ora 11-întâlniri de volei și handbal.

STADION „23 AUGUST”

ora 15-fotbal : „Avântul” și „Voința”.

24 August

CASA DE CULTURĂ

orele 10-12-Montaj literar-muzical, muzică populară și ușoară.

ora 16-Spectacol de estradă „Să cânte tinerețea” — Formația de estradă a Casei de cultură.

SALA „ION CREANGĂ”

ora 20-Seară cultural-distractivă pentru tineret.

TEATRUL DE VARĂ

ora 18-„Cântăm bucuria muncii împlinite”, program prezentat de formația de mandoline și chitare a sindicatului C.F.R.

Finalele „Cupei 23 August” la fotbal, volei, popice, înot.

În 1973, Ziua Națională a fost un prilej de reafirmare a „recunoștinței și bucuriei pentru prefacerile înnoitoare petrecute pe aceste străvechi meleaguri în anii socialismului, a încrederii nețărmurite în linia politică a partidului și statului nostru socialist, a hotărârii ferme de a munci cu nepregetată dăruire la materializarea luminoaselor perspective ce le-au deschis în fața țării Congresul al X-lea și Conferința Națională a partidului”.

În acest an, mai puțin locuitori au fost prezenți la deschiderea oficială, „aproape 4000 de locuitori ai orașului — muncitori, ingineri, țărani cooperatori, profesori, medici, meșteșugari, elevi”, iar același vorbitor, Gheorghe Ungureanu, a vorbit și despre ultimele realizări ale oamenilor muncii, care „în primele 7 luni ale acestui an, printr-o mai bună organizare a muncii, folosirea chibzuită a timpului de lucru, a utilajelor din dotare, — planul economic în profil teritorial a fost realizat la producția globală în proporție de 102 la sută și la marfă 105 la suta, obținându-se peste prevederi produse în valoare de 6 milioane lei și respectiv 12,5 milioane lei. În obținerea acestui frumos buchet de realizări cu care a fost întimpinată ziua de 23 August o contribuție deosebită și-au adus-o tînărul colectiv al Fabricii de volvatir, muncitorii, inginerii, tehnicienii și ceilalți salariați de la UFET, colectivele de muncă de la fabrica mixtă „Ozana”, SMA, Lotul 4 construcții, cooperativele meșteșugărești „Unirea” și „Arta decorativă”⁶¹⁴.

A urmat ca în fiecare an un program cultural-artistic derulat pe parcursul celor două zile, 23-24 august.⁶¹⁵

23 August

MANIFESTĂRI ARTISTICE

CASA DE CULTURĂ: program de cântece prezentat de corul cooperativei orașenești de consum, recital de poezie patriotică susținut de Cooperativa „Unirea”,

⁶¹⁴ *Idem*, an VI, nr. 1709, 25 august 1973, p. 4.

⁶¹⁵ *Idem*, an VI, nr. 1708, 23 august 1973, p. 4.

montajul literar-muzical „Eroilor din August” prezentat de un colectiv artistic al fabricii de volvatir, concert de muzică ușoară oferit de formațiile din localitate (9,30-13).

După amiază, între orele 18-19,30, în aceeași sală vor fi prezentate: montajul literar-muzical „Țară scumpă, mîndră floare” (de către un colectiv artistic al casei de cultură), recital de poezie patriotică „Țara și partidul” (colectivul de recitatori al întreprinderii de transporturi auto), un program de dansuri și cîntece populare (formația și soliștii cooperativei „Arta decorativă”), un concert de muzică ușoară susținut de orchestra și soliștii Casei de cultură. Apoi, între orele 19,30 -24, va urma o seară de dans.

MANIFESTĂRI SPORTIVE

Bazele sportive ale orașului vor găzdui între orele 11-14 și 15-18 întreceri dotate cu Cupa „23 August” la atletism, volei, ciclism, popice și fotbal. Pe traseul Cetatea Neamțului — Monumentul vînătorilor de munte se va desfășura un concurs de orientare turistică.

24 August

MANIFESTĂRI ARTISTICE

CASA DE CULTURĂ : program artistic cuprinzînd montajele literar-muzicale „Țară, mîndră floare” și „Patrie, inima noastră” prezentate de colectivele artistice ale Casei de cultură și Cooperativei „Arta decorativă”, dansuri și cîntece populare cu formația și soliștii Fabricii de volvatir, recitalul de poezie patriotică „Întinerim cu tine, străbună Românie” susținut de un colectiv artistic al fabricii mixte „Ozana” și concertul de muzică ușoară oferit de formațiile Casei de cultură și Fabricii de volvatir (orele 18-19,30). În încheiere, se va desfășura o seară de dans (orele 20-24).

MANIFESTĂRI SPORTIVE

Întîlniri de fotbal și întreceri atletice vor fi organizate în cursul dimineții, pe stadionul „Cetatea” (orele 9-13).

Pentru anul 1981, avem doar programul manifestărilor, pe care îl redăm mai jos⁶¹⁶:

23 august

ora 10-18 : Parc Cetate. Program artistic prezentat de orchestra și soliștii de muzică ușoară și populară de la întreprinderea „Volvatir” Tg. Neamț. Dansuri populare prezentate de formațiile Casei de cultură și ansamblul folcloric al întreprinderii „Volvatir”.

ora 18-22: Casa de cultură. Seară cultural-distractivă pentru tineret.

MANIFESTĂRI SPORTIVE

ora 10: Arena „Forestierul”. Cupa „Eliberării” la popice.

ora 11: Stadion „Cetate”. Fotbal: „Cetatea” Tg. Neamț — „Cristalul” Dorohoi.

ora 13: Teren Liceul „Ștefan cel Mare”, întreceri la volei.

24 august

ora 10-12. Casa de cultură. „Biruitoare flamură de August”-spectacol susținut de grupul vocal și recitatori de la cooperativa „Unirea” și de grupul folk al Casei de cultură.

ora 14-18 : Parc „Cetate”. Serbare cîmpenească.

⁶¹⁶ *Idem*, an XIV, nr. 2304, 22 august 1981, p. 7.

MANIFESTĂRI SPORTIVE

ora 10: Casa de cultură. Cupa „Eliberării” la tenis de masă și șah.

ora 12: Teren Liceul „Ștefan cel Mare”, întreceri la handbal.

Urbanistica târgului în anii `80

În anii `80, ultimul deceniu comunist, fața orașului de pe Ozana cunoștea prefaceri importante. Încă din 1980, dezvoltarea avea un nou conținut și un alt ritm, dar și alte nevoi, alt stil de viață, altă mentalitate. În acest spirit, în ultima perioadă, „peste 1300 de familii au intrat în apartamente noi. S-au înălțat apoi o policlinică modernă, un cinematograful cu 350 de locuri, s-au dat în folosință 16 săli de clasă, o sală de gimnastică, 430 de locuri în internate, 120 în cămine și grădinițe. Rețeaua de canalizare a fost extinsă cu 7,5 km, iar drumurile au fost modernizate pe 5 km. La parterul blocurilor vor funcționa, în final, unități comerciale moderne, însumând spații peste 3300 m.p.”⁶¹⁷.

În anul 1983, în preajma Zilei Naționale de 23 august, a fost inaugurat centrul orașului, opera arhitectului Teodora Ropotică, tânăra aflată cu acest proiect „la primul ei examen profesional de o asemenea amploare. Constructorilor le-a fost predată și documentația pentru `84, când urmează să fie sistematizată intrarea dinspre Piatra Neamț. Se prevede, de asemenea, realizarea unor legături fluente cu zona centrală și cu platforma industrială, care a fost mai bine delimitată, ca și cu viitoarea gară a orașului, care va fi inaugurată odată cu darea în folosință a căii ferate Tîrgu Neamț —Pașcani. Racordat la pulsul dinamic al civilizației socialiste, orașul de sub Cetatea Neamț devine, de la un an la altul, o așezare modernă, la a cărei nouă și frumoasă înfățișare și-a adus o valoroasă contribuție și tînăra arhitect”, așa cum aflăm dintr-un articol publicat în ziarul „Ceahlăul” din decembrie 1983⁶¹⁸.

Mutații s-au produs și în domeniul vieții sociale și spirituale. „Majoritatea locuitorilor orașului- trăiesc azi în apartamente noi, confortabile, aproape în totalitate construite după Congresul al IX-lea al partidului. Rețeaua comercială a cărei suprafață însumează peste 8.600 m.p., cu un volum anual al desfacerilor de mărfuri de 300 milioane lei s-a diversificat continuu prin darea în folosință a unor moderne magazine amplasate la parterul noilor blocuri”⁶¹⁹, după cum ne informează ziarul „Ceahlăul” din octombrie 1984.

Dintr-un alt material publicat în „Ceahlăul”, din februarie 1985, în preajma noilor alegeri pentru deputații sfaturilor populare, aflăm că „în această legislatură, s-au construit aproape 1200 de apartamente, numărul total al acestora ajungând la 3400, iar populația a sporit cu peste 3.000 locuitori, astăzi ea cifrîndu-se la aproape 19 mii. Tot în acești ani, s-au creat peste 320 noi locuri în creșe și cămine, s-a extins alimentarea cu apă a orașului și stația de epurare a apelor reziduale, s-au modernizat străzile Mărășești, 7 Noiembrie, Cuza-Vodă, Tudor Vladimirescu, au fost amenajate spații verzi și de joacă pentru copii. Și toate acestea pentru om, pentru bunăstarea lui”. Dezvoltarea orașului privea și partea sanitară, prin modernizarea și construcția unor secții noi la spitalul orașenesc de „pediatrie, chirurgie și contagioase”, dar și prin cele „trei dispensare teritoriale și alte trei de întreprindere”.

⁶¹⁷ „Ceahlăul”, nr. 2225, 16 februarie 1980, p.4.

⁶¹⁸ *Idem*, nr. 2427, 30 decembrie 1983, p. 6.

⁶¹⁹ *Idem*, nr. 2467, 6 octombrie 1984, p. 2.

Dezvoltarea economică însemna o creștere a producției industriale de la „813 milioane lei în 1981, la 1.082.000 lei, în 1984, a exportului de 2,5 ori și de 3 ori a productivității muncii. În intervalul 1981—1984 valoarea producției agricole a sporit aici de la 835 mii lei, la 3,5 milioane lei. Să adăugăm că în actualul cincinal s-au creat 3 mii noi locuri de muncă la platforma de preindustrializare a lemnului, la Volvatir, la Fabrica de mobilă și în cooperăția meșteșugărească. În viitor, la Tg. Neamț se vor construi încă 950 de apartamente, o secție de confecții cu 400 locuri de muncă, o fabrică de furniruri estetice și panel”⁶²⁰.

În anul 1987, târgul era într-o continua dezvoltare, atestată și de cifrele economice. Făcând o comparație cu anul 1968, când producția însuma 101 milioane de lei, „adică mai puțin de jumătate cât produce astăzi Volvatirul (n.n. 1987), în 1987 cotele acestei producții au urcat pînă la 1,36 miliarde lei. Livrările de mărfuri către fondul pieții se ridică la 854 milioane lei, cu o creștere de 82 la sută față de 1968”.

Viceprimarul Constantin Dan menționa în ziarul „Ceahlăul” din octombrie 1987, că în oraș se află un spital cu „430 de paturi, o policlinică, 3 dispensare și două creșe, în care lucrează 75 de medici și 250 de cadre medicale medii. Învățămîntul s-a extins, ajungînd la 6 grădinițe și 10 școli”⁶²¹.

Se observă, astfel, o dezvoltare economică oprită de capitalismul sălbatic, instalat după Revoluția de la 1989, astăzi târgul fiind un sărac oraș de provincie, depopulat, deși potențial și resurse sunt fără a fi pe deplin valorificate, fie din neputință fie din...

(sursa: colecția autorului)

⁶²⁰ *Idem*, nr. 2486, 16 februarie 1985, p. 3.

⁶²¹ *Idem*, nr. 2627, 31 octombrie 1987, pp. 1-2.

Când voleiul de la Târgu-Neamț era primul pe regiune

A fost odată când sportul de la Târgu-Neamț obținea succese la nivel regional. Un astfel de sport a fost voleiul, care prin echipa masculină câștiga, în 1967, campionatul regional. Informații despre acest succes aflăm dintr-un material publicat în ziarul raional „Steagul Roșu”, la rubrica sportivă⁶²².

Succesul echipei țîrgunemțene venea la prima ediție a acestei competiții, organizată, după cum aflăm, cu scopul „de a asigura o activitate continuă, impulsivând munca comisiilor raionale și orașenești de volei atât în ce privește selecționarea și pregătirea unor elemente cât mai talentate, cât și în ce privește organizarea și popularizarea întâlnirilor susținute pe teren propriu. De asemenea și arbitrii existenți au putut fi angrenați într-o activitate organizată, contribuind efectiv la buna desfășurare a partidelor, ridicându-și permanent nivelul de pregătire pentru a conduce cu cât mai multă competență jocurile la care au fost programați. La fel, birourile secțiilor de volei din asociațiile participante au fost mai strâns legate de activitatea echipelor, preocupându-se cu mai multă răspundere de procesul instructiv-educativ și de întărirea bazei materiale”.

Se aprecia că obiectivele stabilite la începutul campionatului au fost îndeplinite, însă se spera la o „creștere calitativă mai substanțială în ce privește nivelul tehnic al echipelor participante, element de bază pentru sporirea numărului de spectatori cât și pentru promovarea unor elemente de valoare în secțiile de performanță”.

Final în campionatul regional de volei (masculin)

Echipa Progresul Tg. Neamț campioană regională pe anul 1967

AL ANULUI

1. Progresul Tg. Neamț	10 11 4 19-20 39
2. Jiulea I. P. Bacău	10 13 1 0-21 31
3. Chimia Orașul Ghiorghiu-Dej	17 11 4 19-20 39
4. Fl. roșie Sascut	10 10 1 15-16 30
5. Vălcuța Roman	10 9 9 16-12 36
6. Tricolorul Iași	10 11 20-42 23
7. Vălcuța Roman	10 11 25-42 22
8. Vălcuța Roman	10 11 25-42 22
9. Știința Iași	10 11 25-42 22
10. Kibicuș Tg. Olt	10 11 10-11 11

Prima ediție a campionatului regional a aliniat la start zece echipe, iar echipa „Progresul” din Târgu-Neamț merita acest titlu, după cum aprecia ziaristul sportiv, „dovedind o mai bună pregătire tehnică și orientare tactică, ca urmare a unui proces de instruire asigurat cu multă competență de către inimosul instructor V. Marian, „Progresul” Tg. Neamț a reușit frumoasa performanță de a obține, în toate întâlnirile pe care le-au susținut, numai victorii. Echipa de sub Cetate a avut ca adversari principali echipele „Știința” I. P. Bacău, „Chimia” Gh. Gheorghiu-Dej și „Flamura roșie” Sascut, „care s-au menținut în apropierea liderului, fără însă a-l putea depăși”.

Redăm mai jos și clasamentul final al acestei prime ediții:

⁶²² „Steagul Roșu”, nr. 4470, 21 iunie 1967, p. 3.

1	Progresul Tg. Neamț	18	18	0	54	8	36 p.
2	Știința I.P. Bacău	18	15	3	47	21	31 p.
3	Chimia Gh. Gh. Dej	17	11	6	39	23	28 p.
4	Flamura Roșie Sascut	18	10	8	35	35	28 p.
5	Voința Moinești	18	9	9	36	30	27 p.
6	Voința Roman	18	9	9	36	30	26 p.
7	Textila Buhuși	18	7	11	28	40	25 p.
8	Viitorul Săvinești	18	5	13	23	45	22 p.
9	Sănătatea Bacău	17	3	14	25	45	20 p.
10	Avântul Tg. Ocna	18	2	16	10	51	11 p.

„Ozana” Târgu-Neamț în divizia C

Echipa „Cetatea” a fost, de-a lungul timpului, fenomenul sportiv cel mai important și de succes pentru zona Târgului-Neamț. Ani de glorie au fost și înainte de 1989, dar gloria adevărată a fost în anii '90, când echipa se lupta pentru promovarea în Liga Națională și puțin a lipsit să ajungă acolo, banii fiind problema.

Pe stadionul de sub cetate au jucat nume mari din fotbalul autohton, Raț și Iencsi fiind doar două dintre acestea. Visul frumos s-a întrerupt odată cu plecarea patronului Valentin Gârbea, un nume uitat din păcate, de către cei care conduc azi destinele echipei. Să revenim însă la începuturile formației sportive.

Deși echipa a fost înființată în 1964, totul începea în anul 1974, atunci când numele echipei era „Ozana” Târgu-Neamț. Un an mai târziu, în 1975, echipa promova în Divizia C a campionatului României, în Seria a II-a. La sfârșitul sezonului, echipa nou promovată avea să termine pe locul 12.

Despre secretul succesului și al promovării, antrenorul Mircea Crețu, consilierul voluntar al formației, spunea: „Ozana, formație cu care Tg. Neamț speră să intre printre combatantele diviziei C — a avut în acest sezon pentru prima oară o conducere tehnică specializată. Apoi un alt atu al său a fost tinerețea jucătorilor: 6 membri ai formației sînt sub 19 ani (din care 2 mai au încă un an de juniorat — Croitoru II și Dumitraș. De la o etapă la alta, a progresat din punct de vedere tactic, practicînd un joc ofensiv. De altfel, în retur ea a pierdut un singur meci — cel cu Azochim. Amatorii de fotbal din oraș își înconjură cu simpatie favoriții, punîndu-și speranțe mari în promovare, speranțe pe care le-am alimentat și eu cu destulă

sămîntă de optimism, asigurîndu-i că în acest an nu ne poate scăpa un loc în eșalonul III al fotbalului nostru. Am o dublă mulțumire, sincer vorbind: mai întîi pentru că dintr-o formație renumită prin joc brutal, am finisat un lot redutabil, disciplinat; apoi pentru că... sînt născut în Tg. Neamț și satisfacția e cu atît mai mare”.

În sezonul 1974/1975, lotul folosit de echipa „Ozana” a fost: Floș, Constantinescu — portari; Croitoru II, Pasat, Axinte, Fodor, Gavriluță — fundași; Meterciuc, Croitoru I, Dascălu, Roman, Dumitraș — mijlocași; Ionașcu, Anegroaie, Tulbure, Doru Apetrei, Hritcu — atacanți⁶²³. În urma barajului de promovare cu echipa „Avîntul” Huși, campioana județului Vaslui, echipa de sub Cetate a promovat în Divizia C, după victoria cu 2-0 la Huși și cu 2-1 în returul de la Târgu-Neamț,

⁶²³„Ceahlăul”, nr. 1985, 12 iulie 1975, p. 8.

meci urmărit de 1500 de oameni, un record pentru un meci de fotbal la Târgu-Neamț⁶²⁴.

În sezonul 1976/1977, numele echipei avea să se schimbe, iar „Ozana” Târgu-Neamț avea să se transforme în „Cetatea” Târgu-Neamț. Pentru sezonul 1979/1980, lotul echipei antrenate de către Ștefan Mingiuc era format din: Floș, Gurău (portari), Rusu, Petrescu, Suliman, Pumel, V. Popovici, L. Popovici, Vrăjitoru, V. Petrescu, Constantinescu, Dascălu, Blejușcă, Vălu, Alucăi, V. Dumitriu. Obiectivul echipei era clasarea în primele zece echipe⁶²⁵.

Tot în această perioadă, fotbalul târgunemțean avea și două echipe în divizia județeană, „Volvatirul” și „Voința”, pentru ca, din sezonul 1979/1980, să rămână cu o singură echipă, „Cetatea”. O prezentare a echipei la începutul returului campionatului 1982/1983, o găsim în numărul din 19 martie 1983 a ziarului „Ceahlăul”. Culorile clubului erau roș-albastru, președintele clubului fiind Neculai Oancea, iar secretarul, Ion Dunca. Antrenor era profesorul Ștefan Mingiuc, iar stadionul „Cetatea” avea o capacitate de 500 de locuri. „Cea mai bună performanță de până atunci era calificarea în șaisprezecimile Cupei R.S.R. Lotul pentru retur era format din: Gârbea Valentin (27 ani) și Dunca Vasile (28), portari; Suliman Radu (27), Petrescu Daniel (24), Rusu Dumitru (21), Scutaru Gh. (24) și Punei Gh. (29), apărători; Strujan Stelian (23), Vrăjitoru Vasile (26), Năstăselu Vălu (20), Cristescu Petru (20), Strujan Petru (29), Dumitraș Ion (25) și Croitoru Constantin (26), mijlocași; Bîrzu Mihai (23), Popovici Gh. (21), Dascălu Ioan (29), Grigoriu Constantin (24), Croitoru Vasile (29) și Țăranu Ovidiu (19), atacanți; obiective — clasarea în primele 6 echipe în acest campionat. Echipa este patronată de întreprinderea „Volvatir”⁶²⁶.

Între timp, în campionatul județean de fotbal 1984/1985, revine echipa „Voința”, pentru ca, în campionatul județean 1988/1989, să revină și „Ozana” Târgu-Neamț, care își va schimba numele în „Cauciucul” apoi „Mobila” Târgu-Neamț.

Revenind la „Cetatea”, după 18 sezoane jucate în al treilea eșalon al campionatului României, promovează în Divizia B. Sezonul 1994/1995 avea să fie cel mai strălucitor an pentru echipa târgunemțeană, aceasta ocupând locul 4 în eșalonul al doilea, venind din postura de nou promovată. Despre această perioadă de după 1990, Valentin Gârbea, patronul din 1991 până prin 1996, declara într-un interviu că totul a început în 1991, când i s-a propus de către „dl. Vasile Dron, dl. Gavril Florescu de la Cooperatie și Ion Bivolaru” să preia echipa. Încet, încet a adus jucători pentru că, „era neplăcut să vezi că la echipa „Cetatea” Târgu Neamț erau vreo 10 jucători din altă parte și erau și titulari.

Luasem vreo trei jucători de la Pașcani, vreo doi de la Bârlad, mai ales că exista un culoar de promovare în liga a doua. Am apăsat pe accelerator și ne-am dus în liga a doua”⁶²⁷.

⁶²⁴ *Idem*, nr. 1987, 26 iulie 1975, p. 8.

⁶²⁵ *Idem*, nr. 2198, 11 august 1979, p. 8.

⁶²⁶ *Idem*, nr. 2386, 19 martie 1983, p. 7.

⁶²⁷ <https://mesagerulneamt.ro/2016/06/destainuirile-unui-milionar-afaceri-fotbal-poker-si-politica-i/> (accesat 10 iulie 2019).

După 1996, încep problemele pentru echipă și jucătorii valoroși încep să plece, lucrul acesta văzându-se în jocul echipei care avea să retrogradeze în Divizia C. Un an mai târziu, mai exact în 1997, „Cetatea” Târgu-Neamț avea să se desființeze pentru prima dată și orașul Târgu-Neamț avea să rămână fără echipa de fotbal. O ultimă tentativă de a reinvia echipa avut loc prin 2012, când un grup de investitori a încercat să se implice, mai mult sau mai puțin, apoi s-a ajuns la deznodământ. În 2016, echipa de fotbal „Cetatea” Târgu-Neamț este în faliment. 2016 va rămâne în istoria fotbalului românesc ca anul în care orașul Târgu-Neamț a rămas fără echipă de fotbal.

Într-un interviu, o fostă glorie a Cetății, Daniel Petrescu, rememora vremurile de altădată, pe când a activat la echipă între 1979 și 1992: „Țin minte că duminica dimineața, la ora 9 se juca handbal, iar la ora 11 începea meciul de fotbal. Spectatorii veneau dis-de-dimineață să vadă handbalul, iar apoi se mutau pe stadion, să urmărească meciul de fotbal. Eram în Divizia C și echipa era finanțată de Volvatar, unde director era dl. inginer Serafim Lungu, iar președintele clubului era Nicolae Oancea. Anul de glorie al echipei a fost când am promovat în Divizia B,

când antrenor era Ioan Dascălu. După ce a plecat dl. Gârbea de la echipă, a început și decăderea. După anul 2000, la „Cetatea” au venit jucători de la Iași, de la „Electroputere” Craiova, a venit și Răzvan Raț, care acum joacă la echipa națională, și a stat vreun an de zile aici. Când era finanțator dl. Gârbea, „Cetatea” s-a bătut pentru promovare în prima ligă.

Am bătut „Politehnica” Iași la noi acasă, cu 1 la 0, dar la Iași am pierdut cu 4 la 1, iar echipa din Iași a jucat barajul cu „Electroputere” Craiova pentru promovare în Divizia Națională. Dacă i-am fi bătut noi pe cei de la Iași, am fi jucat noi barajul cu Craiova și poate ne calificam în Divizia Națională. Asta se întâmpla prin 1997. Acum, orașul nostru nu mai are echipă. Nu poți ține o echipă cu 200 milioane lei vechi de la Consiliul Județean și cu alte 200 de milioane lei vechi din bugetul primăriei. Numai arbitrajul la un meci în Divizia C costă 40 milioane lei vechi. În vremea mea, se pune accent pe juniori. Erau juniori 1 și juniori 2, juniori 3, unde antrenau profesorii Ștefan Mingiuc, Ion Agafiței, acesta din urmă fiind cel care l-a descoperit pe Botez, fostul jucător al Ceahlăului. Aveam o pepinieră de jucători tineri de excepție”⁶²⁸.

⁶²⁸<https://mesagerulneamt.ro/2016/08/marire-si-decadere-cetatea-targu-neamt/> (accesat 10 iulie 2019).

Ioan Dascălu, alt fost mare jucător al „Cetății”, dar și antrenor al echipei, declara în același material, aducându-și aminte de toată perioada cât a fost la „Cetatea”: „Am venit de la C.F.R. Pașcani la „Cetatea” în anul 1975, când s-a făcut fuziunea dintre „Ozana” Târgu-Neamț și „Volvatir”. Atunci, aveam 23 de ani”, își amintește el. „Am jucat ca extremă dreaptă, dar și mijlocăș, și fundaș dreapta. Despre acele vremuri, chiar putem vorbi de un fenomen la Târgu-Neamț, nu de un simplu joc de fotbal. Când aveam meciuri acasă, în fiecare duminică veneau spectatori din toată zona. Mulțimea de microbiști, cu steaguri și pancarte, se întindea pe o distanță mare, de la Policlinică până la stadion. Erau meciuri la care se adunau aproape o mie de spectatori în tribune. În 1976, pe 3 decembrie, la meciul cu „Jiul” Petroșani, unde jucau Dudu Georgescu, Dumitrache, Deleanu, Constantinescu, Mușescu, Ciupitu, Mihai Stoichiță, foști mari jucători dinamoviști, am avut peste 5.000 de spectatori. A fost ceva de nedescris! Meciul acela a fost transmis la radio, de Grigore Elisei. Eu am jucat la „Cetatea” până în 1982, după care, în 1985, am devenit antrenor secund, sub comanda lui Mingiuc și, tot în același an, am devenit antrenor principal. Din '85 până în '91, echipa a stat pe primele șase locuri în Divizia C. Eram o forță în zona Moldovei! În 1991, s-a reușit o fuziune între „Voința” Târgu-Neamț, fosta fabrică de mobilă, și „Cetatea”, cu obiectiv clar promovarea în Divizia B. De altfel, în 1992, obiectivul a fost realizat, atunci eu fiind antrenorul echipei. În 1993, a venit ca sponsor la echipă Valentin Gârbea, eu am devenit antrenor secund și echipa a promovat în Divizia A. Cetatea a ajuns la barajul pentru promovarea în Divizia Națională cu „Poli” Iași, dar n-am reușit. După un an, în ediția 1995-1996, Valentin Gârbea a cedat, din cauza problemelor financiare. Am preluat din nou echipa și ne-am dus în B, apoi am retrogradat în C, în 1996. S-a încercat o fuziune cu „Cimentul” Bicăz, am jucat vreo trei etape în Liga a III-a.

Apoi, ne-am retras. S-a făcut o echipă la Clubul Sportiv Școlar, iar în 1999 C.S.S. Târgu-Neamț, unde antrenori eram eu și Ștefan Mingiuc, a promovat în Liga a III-a. Tot atunci, am făcut o fuziune cu societatea SILVEX Piatra Neamț, unde director la acea vreme era Iftimie Petrariu. În anul 2000, SILVEX-ul s-a retras, apoi echipa a fost vândută la Dacia Orăștie. Doi ani de zile echipa a fost antrenată de Agafiței, cu Mihai Onu președinte. A fost în divizia a IV-a, apoi a promovat în Divizia C și, în 2006, am preluat-o din nou. În 2009, am fost, pentru o perioadă, președinte al clubului, dar în același an mi-a murit soția. Până acum patru ani, am mers cu performanțele care au fost. În acești patru ani, s-au format, din păcate, grupuri de... știutori, nu știu dacă de interese. Și așa am ajuns ca acum să fim la faliment. Se știu persoanele care l-au influențat pe primarul Daniel Harpa, chiar dacă el este de bună credință și știu că iubește fotbalul. Țin minte când eram antrenor la „Cetatea” și venea la antrenamente, la juniori, când era elev. A venit la jocuri și când era polițist și știu cât de mult iubea fotbalul. Dar, probabil, pe lângă dânsul au fost persoane care au avut influență asupra lui și l-au dus într-o zonă nefastă. Au fost oameni și pe plan local care l-au influențat, nu numai cei din alte zone. Nu oricine se pricepe la fotbal și nu oricine se pricepe să conducă un club de fotbal. Dacă mi se va cere vreodată ajutorul și dacă unele persoane cred că pot face ceva pentru club, mă întorc cu drag la Cetatea”⁶²⁹.

⁶²⁹*Ibidem.*

Anul VIII, nr. 1.985
 Sâmbătă, 12 Iulie 1975
 8 pagini 50 bani

Geahlăul
 ORGAN AL COMITETULUI JUDEȚEAN NEAMȚ AL P.C.R. ȘI AL CONSILIULUI POPULAR JUDEȚEAN

Probleme din viața (1975, nr. 1)

Carnet fotbalistic Ozana Tg. Neamț în drum spre divizia C

Deci, pentru prima oară o echipă din Tîrgu Neamț reușește să cucerească titlul județean și să intre astfel în lupta directă pentru promovarea în divizia C. Cîteva amănunte despre „secretul” acestui succes aflăm de la antrenorul **Mircea Crețu**, consilierul voluntar al echipei: „Ozana”, formație cu care Tg. Neamț speră să intre printre combatantele diviziei C — a avut în acest sezon pentru prima oară

movare, speranțe pe care le-am alimentat și eu cu destulă sămîntă de optimism, asigurîndu-i că în acest an nu ne poate scăpa un loc în eșalonul III al fotbalului nostru. Am o dublă mulțumire, sincer vorbind: mai înții pentru că dintr-o formație renumită prin joc brutal, am finisat un lot redutabil, disciplinat; apoi pentru că... sînt născuți în Tg. Neamț și satisfacția e cu a-tit mai mare”.

(sursa fotografiilor: mesageruldeneamt.ro)

Capitolul VII

Viața economică

Fabrica de postav a lui Kogălniceanu de la Blebea

La mijlocul secolului al XIX-lea, lua ființă la Târgu-Neamț cea mai modernă fabrică de postav din Moldova, cea a lui Mihail Kogălniceanu, de la Blebea, la 1853.

Dintr-un izvor bibliografic relativ contemporan, aflăm că în anul 1852 M. Kogălniceanu cere ocărmuirii un privilegiu pe 18 ani, respectiv dreptul de a produce în tot acest timp tot necesarul de postav pentru armată, inclusiv pentru miliție și pompieri, obligându-se în schimb să acorde reduceri de preț de până la 10%, față de contractele anterioare ale hătmăniei cu alți producători și să asigure producției „cel puțin calitatea materialelor cumpărate prin cel din urmă contract”⁶³⁰. Sfatul Țării i-a aprobat lui Kogălniceanu privilegiul cerut, dar cu un amendament de 6 ani mai puțin. Construcția fabricii a început în 1852, construcție „în formă de castel cvadrat, cu un turn nalt în mijloc, zidirea este toată din cărămidă, din fiecare latură are 30 stânjeni lungime și 9 lațime”⁶³¹, așa cum era descrisă la 1854 de „Gazeta de Moldavia”.

Utilajul, foarte modern la acea epocă, a fost importat din Germania printr-o tranzacție comercială cu Firma „Goetse et Co.“, din Stadt. La sfârșitul anului 1853, fabrica a putut intra parțial în funcțiune, folosind inițial forța motrice riverană a Ozanei, iar mai târziu forța mecanică a aburului de la o mașină cu vapori de 24 C.P.

Fabrica avea patru mari secții: lânărie, filatură, țesătorie și finisare, ultima vopsitorie (boiangia), apreturi (pivărie), scărmășătorie (deslânătorie), tunsătoria. decalare (teascul), inclusiv secția de tricostat ciorapi cu câteva mașini „Jacard”. Toate secțiile erau înzestrate cu mașini, lânăria avea o mașină de spălat tip „Leviathan” și o mașină centrifugală pentru uscat lână. La filatură, secție mare dispusă în două mari hale, se aflau 5 „lupi” (scărmănătoare), 10 cadre cu „drusete” pentru recondiționarea lânii și cu „piepteluși” pentru pieptănat și împăturit lâna, 5 mașini continue (cardes fileuses) care „sucesc lâna în ciubuce, spre a se putea toarce”⁶³² și mașini de tors cu câte 180 până la 320 fuse fiecare, cu fir gros și fir subțire. La țesătorie, bobinatoare cu rame pregăteau aducerea firelor la nu mai puțin de 34 de războaie de țesut, prevăzute cu nelipsitele „suveici sburătoare”. Țesăturile erau apoi spălate la o mașină specială și apretate în pive (piue) mecanice cu ciocane (după sistemul „La Croix”), operație „prin care țesătura de lână, învălindu-se, se preface în postav. Mașina linitoare făcea scămoșarea cu scaie vegetale care „scot voinicește părul și-l așează deopotrivă pe fața postavului”. De aici fabricatul de lână trecea la „tuns pe mașini prevăzute cu „peria țilindrică ce mătură postavul”, iar decalarea postavului se făcea la „teasc”, ce asigura presarea și lustruirea materialului printr-un sistem de table metalice încălzite și de cartoane lustruite, tip presă plană. „Boiangia” folosea atât coloranți de import, cât și indigeni, aproape în exclusivitate extrași din plante, dintre care amintim: lemnul de India, lemnul de Indigo etc. Existau și clădirile

⁶³⁰ G. Zane, *Mihail Kogălniceanu întemeietorul marii industrii textile din Moldova*, 1942.

⁶³¹ „Gazeta de Moldavia”, an XXVI, nr. 22, 18 martie 1854, p. 85.

⁶³² Gh. Apostoleanu, în „România Literară”, 1855, Iași.

administrative, atelier mecanic, ateliere de fierărie, strungărie, tîmplărie, depozit de chimicale, birouri, locuințe etc⁶³³.

Între 1856-1860, M. Kogălniceanu, în scopul de a extinde și dezvolta fabrica de postav, achiziționează prin cumpărare utilaje de la fabricantul E. Buhl, viitorul său director, și de la fabrica Mănăstirii Neamț, dar și mașini aduse din străinătate.

Chiar dacă se confrunta cu o concurență de produse de fabricație străină, dar și cu lipsa unor muncitori specializați, această situație nu l-a descurajat, realizând chiar un reviriment în anul 1867, când mostre din producția fabricii sale au fost prezentate la Expoziția Internațională de la Paris, bucurându-se de numeroase aprecieri. Printre sortimentele de postav fabricate enumerăm: postav gros de lână ordinară, la preț accesibil localnicilor; postav din lână țigaie pentru uniforme militare; imitații de postav vienez (cenușiu și albastru) și de postav „Freiberg” foarte mult căutat pe piețele Moldovei aceluși timp. Din producția fabricii nu lipseau nici alte articole ca: ciorapi tricotați, pături cazone, pleduri, cergi și altele. Anual, fabrica prelucra între 50-60 mii oca de lână, scoțând pe piață mai bine de 400 mii de coți de postav⁶³⁴.

În 1868, situația fabricii era precară, având o datorie de 3276 de galbeni și de 9237 de lei, sume împrumutate cu dobândă, dar și suma de 224.000 de lei garanție de la Ministerul de Rezbel, pentru procurarea de furnituri către armată, care intenționa să cumpere fabrica. Cert este că problemele financiare l-au determinat pe Kogălniceanu să concesioneze fabrica, în 1874, la două case de comerț din Galați și București, pe o perioadă de doi ani, în contul datoriilor, fabrica fiind estimată atunci la 42.650 de galbeni⁶³⁵.

În 1876, o concesionează pentru trei ani colonelului Eugen Alcaz, care, în 1879, o cumpără pentru ca, în 1885, să o demonteze și să o mute la Buhuși, motivul fiind linia ferată construită recent de la Bacău la Piatra Neamț.

Trebuie amintit că, în timpul Războiului de Independență, aproape întreaga armată română era îmbrăcată în uniforme fabricate din postavul fabricii de la Blebea. Mai târziu, Gala Galaction scria despre fabrica lui Kogălniceanu: „Trecem pe lângă fosta fabrică a lui Alcaz. Când am văzut-o întâia oară, mi s-a părut că are înfățișarea unei mănăstiri. Azi., au crescut în preajma ei, sau în locul ei, construcții noi! Am căutat ades icoana de altădată și n-am mai găsit-o”⁶³⁶.

⁶³³ L. Boicu, *Știri despre industria de postav din Moldova la jumătatea veacului al XIX-lea*, în „Studii. Revista de istorie”, an XIII, nr. 2, 1960, p. 209.

⁶³⁴ „Ceahlăul”, an VI, nr. 1657, 24 iunie 1973, p. 3

⁶³⁵ N. Angheliescu, *Din începuturile industriei în România*, București, 1934, p. 210.

⁶³⁶ G. Galaction, *Nuvele și povestiri*, Editura Dacia, 1985, p. 275.

Banca Populară „Ion Creangă” Humulești

În istoria Târgului-Neamț și a vieții economico-financiare a acestuia, un loc aparte îl ocupă istoria Băncii Populare din Humulești, creația unui pedagog, Neculai Bancea, care și-a dedicat întreaga viață slujirii comunității.

Banca a fost înființată în 1901, însă oficial, în acte, în februarie 1902, și a funcționat până în 1946.

Învățătorul Neculai Bancea a fost, din 1902, după preotul Ioan Posa, cel mai longeviv președinte al acestei instituții. I-au urmat preotul Ioan Petrescu, învățătorul Ioan Savinescu, țăranul Neculai Simion Cosma și preotul Constantin Cosma. În 1932, cu prilejul aniversării a 30 de ani de la înființare, Banca era condusă exclusiv de țărani-cooperatori: N. I. Cosma – președinte; Ioan Grigorescu – vicepreședinte; Dumitru Oșlobanu – contabil; Chiriac Apetrii – agent urmărire și Dumitru Cojocaru, Gheorghe Cucuș, Constantin Andrușcă și Ioan Andriescu – membri. În timpul mandatului de 10 ani a lui Ioan Savinescu, s-a înființat secția de ajutor social/asigurare, prin care membrii primeau ajutor în caz de nenorociri, dar și sprijin financiar pentru elevii merituoși care doreau să-și continue studiile. Banca a organizat și susținut financiar activitățile dedicate marelui povestitor. Invalizii de război, văduvele și copiii săraci au fost ajutați din fondurile băncii. În timpul Primului Război Mondial, Banca a distribuit sătenilor făină și alimente, încălțăminte și haine.

În 1928, capitalul băncii a fost majorat de la 400.000 de lei la 1.200.000 de lei, iar împrumutul făcut la stat prin federala județeană. în valoare de 2.000.000 de lei a fost restituit, astfel că, în 1938, Banca era cea mai de seamă instituție financiară din zonă. Banca nu a avut un sediu propriu, ocupând diferite case din sat. La început, casa lui Pavel Oceanu de pe strada Mănăstirii (actuala Ion Creangă), apoi casa Zamferei Săndescu de pe strada 30 Decembrie (actuala Mihail Sadoveanu), au urmat apoi casele Tomei Cojocaru și a lui Ioan Niculescu.

În anul întemeierii, Banca Populară a avut 34 de membri cu un capital social vărsat de 220,50 lei. La 16 martie 1906, instituția avea 230 de membri și un capital vărsat de 18.535,75 lei.

În 1947, după 45 de ani de funcționare, Banca avea 1050 de membri, și 1.000.000 de lei capital social. Consiliul Băncii, care în 1947 a semnat actele de preluare a acesteia (și cei 7.000 de lei din casă), către Banca de Stat **Târgu Neamț**, era format din: Neculai Bancea – președinte; Chiriac Apetrii – casier; Ioan Niculescu – contabil; Ioan Tănăsescu, Ioan Andrușcă și Dumitru Cojocaru, membri⁶³⁷.

Profesiunea membrilor	Din care		Capital depus		Împrumuturi lei
	Știutori de carte	Neștiutori de carte	lei	bani	
Plugari	200	67	104.874	10	438.705

⁶³⁷ Mircea Ispir, *Humulești-Ion Creangă. Monografie*, vol. 3, Humulești-București, 1936-1966, exemplar dactilografiat., pp. 62-65.

Comercianți	8		8.269	20	27.000
Meseriași	13		12.056	90	23.300
Funcționari	25		12.385	90	23.300
Preoți	8		40.997	90	1.000
Învățători	18		15.950	95	157.400
Total	268	67	194.535	95	670.705

Situația capitalului depus de către membri la 31 decembrie 1926⁶³⁸

⁶³⁸ SJAN Neamț, fond *Banca populară „Ion Creangă”*, dosar 1/1925, f. 13.

Puțină campanie liberală cu iz economic la 1937

În mandatul primarului D.A. Gheorghiuță, figura construirea unei noi hale de alimente, de fapt o nouă piață, locul ales fiind terenul viran al iarmarocului de pe strada Regele Ferdinand. Fosta hală din strada Ștefan cel Mare a fost demolată, „urmând a se amenaja un squar în mijlocul căruia se va ridica monumentul eroilor”.

Despre această construcție viitoare scria corespondentul ziarului „Reformatorul”⁶³⁹. În ziua de „marți (6 octombrie n.n.), a avut loc solemnitatea punerii pietrei a noii hale din str. Regele Ferdinand”. Și atunci, ca și acum, politicianul nu putea lipsi, fiind motiv de campanie electorală, așa că au fost prezenți deputatul N. Guranda⁶⁴⁰, șeful organizației județene a P.N.L., senatorul C. Scutărăscu⁶⁴¹, primarul D. A. Gheorghiuță, viceprimarul B. Froim, avocatul F. Sechter și învățătorul I. Papuc. După slujba de pomenire, au luat cuvântul participanții, primarul D.A. Gheorghiuță declarând că „în programul de înfrumusețare a orașului, s-a prevăzut mutarea pieței de alimente în strada Regele Ferdinand și amenajarea unei grădini pe locul fostei hale. Cu concursul domnului deputat Guranda, se pornește la realizarea acestei lucrări, care va preceda altă mare înfăptuire edilitară, pavarea orașului în porțiunile sale principale”.

În cuvântul său, deputatul a mulțumit oficialităților pentru invitație „și a promis că va da tot concursul ca această citadelă liberală să progreseze”. Au fost apoi vizitate lucrările de la capela cimitirului, ridicată prin stăruința locuitorilor, de la Monumentul Vânătorilor de munte și de la digurile de apărare de pe ambele maluri ale Ozanei, lucrări executate după cum aflăm din ziar, „din subvențiile obținute de la diverse ministere” de către deputatul Guranda, care în încheierea vizitei a ținut să precizeze (se apropia campania electorală pentru alegerile parlamentare din 1937), că „își va îndrepta atenția asupra nevoilor acestui oraș pe care va căuta să-l ridice cât mai mult posibil”.

⁶³⁹ „Reformatorul”, an XX, nr. 991, 10 octombrie 1937, p. 2.

⁶⁴⁰ **Nicu Guranda** (1896-1962). Deputat, director de bancă. Absolvent al Facultății de drept din Iași, este ales în 1924 la doar 28 de ani, președintele organizației județene a PNL. A fost ales în mai multe legislaturi ca deputat (C. Prangati, *Oameni politici și de stat din județul Neamț*, p. 168).

⁶⁴¹ **Calistrat Scutărăscu** (1879-1949). Învățător la Școala nr. 2 Piatra Neamț, membru al PNL, consilier local și între 1934-1937, senator. Este autor de manuale școlare și colaborator la publicațiile *Reformatorul*, *Avântul*, *Preocupări didactice*, *Apostolul*, *Convorbiri literare* deputat (C. Prangati, *Oameni politici și de stat din județul Neamț*, p. 322).

Câteva date despre economia târgului la 1937

În perioada interbelică, principala industrie a județului (dar și a zonei Neamțului) era exploatarea și prelucrarea lemnului. În 1937, exploatarea materialului lemnos brut pentru construcții a însemnat: 12.000 mc lemn de brad; 200 mc lemn de fag; 700 mc lemn de stejar și 100 mc de lemn de plop, în timp ce exploatarea lemnului pentru foc a fost de 19.000 metri steri fag; 3.600 metri steri stejar; 4.000 metri steri plop și 1.000 metri steri mesteacăn⁶⁴².

Cea mai importantă fabrică de cherestea era cea a lui **Iancu S. Herșcu**, înființată în anul 1930. Fabrica dispunea de o instalație cu aburi, un gater de 24 țoli și altul de 18 țoli. Instalațiile foloseau drept combustibil rumeșugul și deșeurile din lemn. În cursul anului 1937, fabrica a prelucrat pentru diverse persoane circa 1000 mc de buștean. Numărul lucrătorilor este de 10-12.⁶⁴³

Există și fabrica de cherestea a lui **D. Calapod** care în perioada 1933-1937 a avut producție de cherestea ce a oscilat, de la 1000 mc în 1933, la 1500 mc în 1934, 2300 mc în 1934, 200 mc în 1935 și 1000 mc în 1937⁶⁴⁴. Forța motrică era de 12 CP și 15 muncitori.

În târg existau 9 brutării și o fabrică de apă gazoasă a lui Bruckmaier Marcu⁶⁴⁵.

Cea mai importantă tăbăcărie era cea a lui Iosub Tabacaru, fostă Moisă Tabacaru, care funcționa de aproape 40 de ani. Sediul se afla pe strada Radu Teoharie. Avea 5 lucrători. Utiliza ca material de argăsit coaja de brad din țară. Producea pentru nevoile consumatorilor localnici piei lucrate pentru opinci, piei de oaie pentru curelari, tovale pentru bocanci etc. Fabrica se confrunța cu concurența făcută de încălțăminte de cauciuc, mai ieftină și mai durabilă⁶⁴⁶.

În oraș funcționa și sucursula Băncii Cooperăției de Credit Mărunt și Economie Societate. Anonimă.

Înmatriculări de firme în 1937⁶⁴⁷

● Sub nr. 1889/1937 s-a înmatriculat firma comercială „**Herșcu Noich David**”, cu emblema „Continental” pentru comerț de restaurant și cafenea, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 171, a d-lui Herșcu Noich David de naționalitate

⁶⁴² Camera de Comerț și Industrie Piatra-Neamț, *Raport asupra stării economice din județul Neamț și dare de seamă pe anul 1937*, Tipografie, steriotipie, legătorie de cărți și fabrică de ștampile „Lumina”, Piatra Neamț, 1938, pp. 10-11.

⁶⁴³ *Ibidem*, p. 22.

⁶⁴⁴ *Ibidem*, p. 24.

⁶⁴⁵ *Ibidem*, p. 31.

⁶⁴⁶ *Ibidem*, p. 34.

⁶⁴⁷ *Ibidem*, pp. 79-80, 85-86, 87, 90, 96-101, 103-104, 108, 112-113, 116, 118-119, 121, 124, 126.

română, născut la 6 ianuarie 1895, în Piatra-Neamț. A început comerțul din anul 1930; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, având act dotal în valoare totală de lei 50.000, autentificat de Tribunalul Neamț sub nr. 837, din 17 mai 1924.

●Sub nr. 1935/1937 s-a înmatriculat firma comercială „**Șmil B. Gutman**“, cu emblema „Izbânda“, pentru comerțul de cherestea, cu sediul în Târgu-Neamț, a d-lui Șmil B. Gutman de naționalitate română, născut la 11 octombrie 1903 în Piatra-Neamț. A început comerțul la 1 septembrie 1937; activitatea anterioară: funcționar comercial; căsătorit, având act dotal în valoare de lei 130.000, autentificat sub nr. 877/931 de Judecătoria Ocol Târgu-Neamț.

●Sub nr. 1942/1937 s-a înmatriculat firma comercială „**Rădulescu Petru**“, pentru comerț de băuturi spirtoase, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 111, a d-lui Rădulescu Petru, de naționalitate română, născut în anul 1883, în orașul Brăila. A început comerțul la 1 octombrie 1937; activitatea anterioară: viticultor; regim matrimonial: căsătorit fără a avea act dotal.

●Sub nr. 1945/1937, s-a înmatriculat firma comercială „**Vaisman Moise**“, pentru comerț de cereale și precupie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Carol, nr. 169, a d-lui Vaisman Moise de naționalitate română, născut în anul 1895 în comuna Lespezi, jud. Baia. A început comerțul din anul 1936; activitatea anterioară: misit; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 1946/1937, s-a înmatriculat firma comercială „**Ițic Burăch Moise**“, pentru comerț de precupie și mărunțișuri, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 178, a d-lui Ițic Burăch Moise de naționalitate română, născut în anul 1907 în Târgu-Frumos, jud. Iași. A început comerțul în anul 1936; activitatea anterioară: funcționar comercial; regim matrimonial: căsătorit fără a avea act dotal.

●Sub nr. 1947/1937 s-a înmatriculat firma comercială „**Weisman Herșcu**“, pentru comerț de cereale, păsări și brânzeturi, cu sediu în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 257, a d-lui Weisman Herșcu, de naționalitate română, născut în anul 1896 în comuna Lespezi, jud. Baia. A început comerțul din luna martie 1936; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără act dotal.

●Sub nr. 1970/1937 s-a înmatriculat firma comercială „**Ionescu V. Ioan**“, pentru industria de moară de apă, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Radu Theohari, nr. 96, a d-lui Ionescu V. Ioan, de naționalitate română, născut la 15 iunie 1883 în Târgu-Neamț. A început comerțul de la 10 septembrie 1928; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2011/1937 s-a înmatriculat firma comercială „**David Iosub**“, pentru comerț de manufactură, brașovenie și galanterie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 76, a d-lui David Iosub, de naționalitate română, născut în anul 1905 în Târgu-Neamț. A început comerțul din anul 1936; activitatea anterioară: funcționar comercial; regim matrimonial: necăsătorit.

●Sub nr. 2021/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Goldemberg Șmil Zamwel**“, cu emblema „La Țăranca harnică“, pentru comerț de bumbac, manufactură și produse de oi, a d-lui Goldemberg Șmil Zamwel, de naționalitate română, născut la 3 iulie 1917 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 30 decembrie 1937; activitatea anterioară: liberă; regim matrimonial: necăsătorit.

- Sub nr. 2022/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Isăr Nută zis Goldenberg**”, pentru comerț de produse de oi și cereale, a d-lui Isăr Nută zis Goldemberg Șmil Zamwel, de naționalitate română, născut în anul 1894 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 octombrie 1937; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, având act dotal, autentificat de Judecătoria rurală Târgu-Neamț sub nr. 1029/ 1921.
- Sub nr. 2025/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Mendelovici I. Mendel**“, cu emblema „Nemțișorul”, pentru comerț de cherestea, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Sublocot. R. Teohari, a d-lui Mendelovici I. Mendel, de naționalitate română, născut la 26 mai 1903 în Târgu-Neamț. A început comerțul din anul 1937; activitatea anterioară: liberă; regim matrimonial: necăsătorit.
- Sub nr. 2027/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Iancu Iosub Leia**“, pentru comerț de cherestea, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Sublocot. R. Teohari, nr. 6, a d-nei Iancu Iosub Leia, de naționalitate română, născută în anul 1882 în Târgu-Neamț. A început comerțul din anul 1937; activitatea anterioară: casnică; regim matrimonial: căsătorită, fără a avea act dotal.
- Sub nr. 2031/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Sigler Zamvel**”, pentru industria de moară și teasc de ulei și comerț de cereale, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Reg. Ferdinand, nr. 52, a d-lui Sigler Zamvel, de naționalitate română, născut în anul 1879 în Târgu-Neamț. A început comerțul din anul 1932 luna iunie; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.
- Sub nr. 2032/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Iosub Iosub Simon**“ pentru comerțul de hăinărie, galanterie și precupie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare a d-lui Iosub Iosub Simon de naționalitate română, născut la 14 noiembrie 1895 în Târgu-Neamț. A început comerțul din luna septembrie 1936; activitatea anterioară; croitor; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.
- Sub nr. 2035/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Șerbu D. Mihail**”, pentru comerț de precupie, cu sediul în Târgu-Neamț, a d-lui Șerbu D. Mihail, de naționalitate română, născut în anul 1908 în comuna Corbu, jud. Ciuc. A început comerțul în anul 1935, luna iunie; activitatea anterioară; aceeași; regim matrimonial: căsătorit, cu act dotal autentificat de Tribunalul Neamț sub nr. 698/ 1932.
- Sub nr. 2036/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Marcovici Fișei**”, pentru comerț de cereale, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Cuza Vodă, a d-lui Marcovici Fișei de naționalitate română, născut în anul 1909 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 octombrie 1937; activitatea anterioară liberă; regim, matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.
- Sub nr. 2044/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Weissman Solomon**”, pentru comerțul de manufactură, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 110, a d-lui Weissman Solomon de naționalitate română, născut la 5 iulie 1895 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 martie 1938; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: necăsătorit.
- Sub nr. 2045/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Marcovici Froim**“, pentru comerțul de cereale, precupie și produse, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 81, a d-lui Marcovici Froim de naționalitate română, născut la 13 martie 1907 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 februarie 1931; activitatea anterioară:

liberă; regim matrimonial: căsătorit, având act dotal în valoare de lei 250.000 autentificat de Judecătoria Târgu-Neamț sub nr. 1305 din 22 mai 1936.

●Sub nr. 2051/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Bercovici Pincu Strul**”, pentru comerțul de farmacie, cu emblema „La Coroana lui Ștefan cel Mare”, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, a d-lui Bercovici Pincu Strul, de naționalitate română, născut în anul 1912 în Târgu-Neamț. A început comerțul în anul 1938; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: necăsătorit.

●Sub nr. 2068/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Ițicovici Haim Zisu**”, pentru comerț de cojocărie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, a d-lui Ițicovici Haim Zisu de naționalitate română, născut în anul 1904 în comuna Lespezi, jud. Baia. A început comerțul din anul 1934; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea dotal.

●Sub nr. 2069/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Pincu David Blima**”, pentru comerț de precupie și cereale, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Cuza-Vodă, nr. 17, a d-nei Pincu David Blima de naționalitate română, născută în anul 1890 în Fălticeni. A început comerțul din aprilie 1935; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorită, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2070/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Șapira Z. Brana**”, cu emblema „La Eftinătatea”, pentru comerț de manufactură și galanterie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Căp. Deciu, nr. 7, a d-nei Șapira Z. Brana, de naționalitate română, născută în februarie 1900 în Fălticeni. A început comerțul la 1 ianuarie 1936; activitatea anterioară: casnică; regim matrimonial: căsătorită, cu act dotal nr. 43739 din 7 octombrie 1936 autentificat de Judecătoria Neamț.

●Sub nr. 2071/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Froim Ilici Nuhăm**”, cu emblema „La Froim”, pentru comerț de băuturi spirtoase, coloniale și cereale, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 53, a d-lui Froim Ilici Nuhăm, de naționalitate română, născut în 1903 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 octombrie 1936; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: necăsătorit.

●Sub nr. 2072/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Moise Șmil Leiba**” pentru comerț de mărunțișuri și opinci, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Căpt. Deciu, nr. 31T, a d-lui Moise Șmil Leiba de naționalitate română, născut în anul 1909 în Târgu-Neamț. A început comerțul din anul 1929; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2073/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Iuster Tivie**”, pentru comerț de mărunțișuri, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 102, a d-nei Iuster Tivie de naționalitate română, născută la 15 martie 1892 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 27 mai 1915; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: văduvă.

●Sub nr. 2102/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Sigler Idel Litman**” pentru (comerț) industria morăritului cu sediul în Târgu-Neamț, str. Cuza-Vodă a d-lui Sidler Idel Litman de naționalitate română, născut la 1880 în Târgu-Neamț; căsătorit, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2103/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Hanganu Gr Maria**” pentru comerț de droguerie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, a d-nei Hanganu Gr. Maria de naționalitate română, născută la 18 iunie 1880 în orașul Iași. A început comerțul din ianuarie 1936; activitatea anterioară: casnică; regim matrimonial: văduvă.

- Sub nr. 2138/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Gros Huna Ida**”, pentru comerț de încălțăminte de cauciuc, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Regele Ferdinand, nr. 30, a d-lui Gros Huna Ida de naționalitate română, născut în anul 1906 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 aprilie 1937; activitatea anterioară: meseriaș; regim matrimonial: căsătorit cu act dotal în val. de lei 100.000 autentificat de Judecătoria Târgu-Neamț sub nr. 2124/1934.
- Sub nr. 213 /1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Isac M. Beti**”, pentru comerț de precupie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. N. Guranda, nr. 53, a d-nei Isac. M. Beti de naționalitate română, născută în luna martie 1899 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 aprilie 1937; activitatea anterioară: casnică; regim matrimonial: căsătorită, având act dotal în val. de lei 50.000 autentificat de Judecătoria Târgu-Neamț sub nr. 365 /1923.
- Sub nr. 2140 /1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Ițicovici Hava**“, pentru comerț de precupie și mărunțișuri, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Cuza-Vodă, nr. 65, a d-nei Ițicovici Hava ; de naționalitate română, născută în anul 1865 în com. Bâra, jud. Roman. A început comerțul la 1 aprilie 1937; activitatea anterioară: casnică; regim matrimonial: văduvă.
- Sub nr. 2141/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Segal L. Moise**” pentru comerț de mărunțișuri, galanterie, fierărie și brașovenie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr 107, a d-lui Segal L. Moise de naționalitate română, născut la 12 decembrie 1908 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 aprilie 1938; activitatea anterioară: funcționar comercial; regim matrimonial: necăsătorit.
- Sub nr. 2142/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Șechter Haham Leivi**“, pentru comerț de mărunțișuri, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Reg. Ferdinand, Piața nouă, a d-lui Leivi Ițic Haham zis Șechter de naționalitate română, născut în anul 1885 în Moinești. A început comerțul la 1 aprilie 1937; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.
- Sub nr. 2143/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Zarojan Moise**” pentru comerț de precupie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Reg. Ferdinand, nr. 12, a d-lui Zarojan Moisede naționalitate română, născut la 30 iulie 1895 în comuna Darabani, jud. Dorohoi. A început comerțul la 1 aprilie 1937; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, având act dotal în val. de lei 50.000, autentificat de Judecătoria Neamț sub nr. 33 din 12 noiembrie 1920.
- Sub nr. 2144/1938 s-a înregistrat firma comercială „**Aizic Zaharia Leiba**” pentru comerț de sticlărie, articole de menaj și precupie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nrNo. 118, a d-lui Aizic Zaharia Leiba de naționalitate română, născut la 7 decembrie 1908 în Piatra-Neamț. A început comerțul la 1 martie 1938; activitatea anterioară: meseriaș; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.
- Sub nr. 2167 /1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Bercovici David**”, pentru comerț de precupie și cereale, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Cuza-Vodă, nr. 84, a d-lui Buium Calman zis David Bercovici de naționalitate română, născut în anul 1869 în Piatra-Neamț. A început comerțul din anul 1936; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.
- Sub nr. 2168 /1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Craisel Gherșia**”, pentru comerț de fierărie și precupie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Cuza-Vodă, No. 62, a d-lui Craisel Gherșin de naționalitate română, născut în anul 1888 în Târgu-Neamț.

A început comerțul din anul 1920; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, având act dotal în valoare de lei 40.000, autentificat de Judecătoria Lespezi, jud. Baia sub nr. 377/ 1920.

●Sub nr. 2169/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Leiba Leizer**”, pentru comerț de vite și pielce, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Cuza-Vodă, nr. 129 a d-lui Leiba Leizer de naționalitate română, născut la 26 iulie 1901 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 martie 1938; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2170/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Lauer Rachmil**”, pentru comerț de var, cărămidă și precupie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. N. Guranda, nr. 30, a d-lui Lauer Rachmil de naționalitate română, născut în anul 1904 în comuna Lespezi, jud. Baia. A început comerțul din anul 1933; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2186/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Zisu Leibu**”, pentru comerț de băcănie și cereale cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare 260, a d-lui Zisu Leibu de naționalitate română născut la 4 noiembrie 1901 în com. Ivești, jud. Tecuci. A început comerțul la 1 septembrie 1936; activitatea anterioară: funcționar; regim matrimonial: căsătorit fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2187/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Mosezon Strul Moise**”, pentru comerț de olărie și opincărie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Cuza-Vodă, nr. 102, a d-lui Mosezon Strul Moise de naționalitate română, născut în luna iulie 1905 în Târgu-Neamț. A început comerțul din anul 1935; activitatea anterioară: liberă; regim matrimonial: căsătorit, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2203/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Gorgos Const.**”, cu emblema „Moară Țărănească”, pentru moară de apă și comerț de cereale cu derivatele lor, cu sediul în Târgu-Neamț, a d-lui Gorgos Constantin de naționalitate română, născut în anul 1885 în Târgu-Neamț. A început comerțul din anul 1932; activitatea anterioară: funcționar; regim matrimonial: căsătorit, având act dotal, autentificat de Judecătoria rurală Lespezi, jud. Suceava sub nr. 706 din 27 decembrie 1917.

●Sub nr. 2204/ 1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Neamțu Gheorghe**” pentru comerț de băuturi spirtoase, băcănie și restaurant, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 153, a d-lui Neamțu Gheorghe de naționalitate română, născut în anul 1902 în Târgu-Neamț. A început comerțul din anul 1937; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: necăsătorit.

●Sub nr. 2230/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Iakarkaner S-sori**”, pentru comerț de făinărie și coloniale, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 57, a d-nei Haimsohn M. Sara; de naționalitate română, născută în anul 1902 în Târgu-Neamț. A început comerțul la 1 aprilie 1938; activitatea anterioară: casnică; regim matrimonial: căsătorită, fără a avea act dotal.

●Sub nr. 2231/1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Lainer I. Herș Haim**” cu emblema „La Băcăoanul”, pentru scărmanătoare de lână, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Regele Ferdinand, nr. 50, a d-lui Lainer I. Herș Haim de naționalitate română, născut în anul 1909 în Târgu-Ocna. A început comerțul la 1 aprilie 1937; activitatea anterioară: funcționar commercial; regim matrimonial: necăsătorit.

●Sub nr. 2241 /1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Stekel Karl**”, cu emblema „La Bucovineanul”, pentru comerțul de ceasornicărie și bijuterie, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 99, a d-lui Stekel Karl de naționalitate română, născut în anul 1907 în comuna Iacobeni, jud. Suceava. A început comerțul în luna septembrie 1936; activitatea anterioară: aceeași; regim matrimonial: căsătorit, având act dotal autentificat de Judecătoria Târgu-Neamț sub nr. 1147 din 30 iulie 1935.

Înmatriculări de firme sociale⁶⁴⁸

●Sub nr. 229J /1938 s-a înmatriculat firma comercială „**Cerbu Solomon, David Mendelovici și David Herșcovici**”, societate în nume colectiv, pentru comerț de băuturi spirtoase, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare. Asociații: Herșcu Solomon, David Ber Mendelovici și David Șaine Nisel Herșcu, zis David Herșcovici toți de naționalitate română; capital subscris 60.000 lei complet vărsat; data înființării 22 Martie 1938; durata nelimitată. Semnătura socială: Societatea se angajează cu una din semnăturile d-lor Cerbu Solomon sau David Mendelovici, alături de semnătura d-lui David Herșcovici.

Mențiuni la firme individuale⁶⁴⁹

●La firma „**Gotfried I. Haim**” din Târgu-Neamț, str. Sublocot. R. Teohari, nr. 9, de la nr. 1444/ 1932 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor își strămută sediul comercial în Târgu-Neamț, str. Sublocot. R. Teohari, nr. 3”.

●La firma „**Marca Bety zis Braunștein**” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 157, de la nr. 1332/ 1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma comercială va fi sub denumirea de „Beila Șmil Haim Sim Lupu” cu emblema „Balena”, pentru comerț de coloniale, precupie și mărunțișuri, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 157”.

●La firma „**Bercu Froim**” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 24, de la nr. 1136/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma comercială va fi sub denumirea de „Bernhard Froim”, pentru comerțul de agentură, comision, consignațiuni și antrepozite de mărfuri”.

●La firma „**Bercovici Pincu**” din Târgu-Neamț, str. Concordia, nr. 21, de la nr. 1028/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma comercială va fi sub denumirea de „Haim Pincu zis Pincu Bercovici”.

●La firma „**David Șaim Nisel Herșcu**” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, de la nr. 85 /1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor pentru uzul comercial firma comercială va fi sub denumirea de „Herșcovici David”, pentru depozit de vinuri și bereen- gros, cu sediul în Târgu-Neamț, str. Căpitan Deciu, nr. 8”.

●La firma „**Käss Emil**” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 82, de la nr. 135/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita numai comerț de manufactură”.

⁶⁴⁸ *Ibidem*, p. 130.

⁶⁴⁹ *Ibidem*, pp. 134-142.

- Firma „**Bercovici Meer zis Bercu**” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, de la nr. 1113/1931 s-a radiat în baza cererei înregistrate la nr. 447 din 1 martie 1938.
- Firma „**Waissman Avram**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1417/1931 se radiază conform cererei nr. 472 din 3 martie 1938.
- La firma „**Iosubaș I. Iancu**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1416 /1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de vite și măcelărie”.
- La firma „**Ionescu Gh. Maria**” din Târgu-Neamț, de la nr. 36/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita pe lângă comerțul de librărie și papetărie și comerț de semințe de plante furajere, horticoale, legume și plante textile”.
- La firma „**Soceanu M. Iosub**” din Târgu-Neamț, de la nr. 324/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor pe lângă comerțul de cereale va mai exercita și comerț la produse de oi”.
- La firma „**Birnberg Hascal**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1329/ 1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor pe lângă comerțul de sticlărie și porțelanuri va mai exercita și comerț de articole de menaj”.
- La firma „**Bertha I. Wolfsohn**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1584/1933 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor strămută sediul din str. Gloriei, nr. 17, în str. Ștefan cel Mare, nr. 122”.
- La firma „**Marcovici Fișei**” din Târgu-Neamț, de la folio No. 2036/1938; s’a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de cereale, precupie și produse de oi”.
- La firma „**Leibovici I. Calmau**” din Târgu-Neamț, de la nr. 87/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de sticlărie, porțelanuri, tinichigerie și articole de menaj”.
- La firma „**Sach Aron**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1027/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor pe lângă comerțul de fierărie și brașovenie, va mai exercita și comerț de articole de menaj și vopsele”.
- La firma „**Socianu M. Ițic**” din Târgu-Neamț, de la nr. 115/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de băuturi spirtoase și cereal”.
- La firma „**Nuhăm Ber David**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1217/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de pielcele de miel”.
- La firma „**Snirer M. Ițic**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1153/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de băcănie, precupie, fierărie, produse de oi și cereal”.
- La firma „**Strul S. Croitoru**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1541/1933 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma comercială va fi sub denumirea de „Leibovici S. Strul”, pentru comerț de sticlărie și articole de menaj”.
- La firma „**Mendel Meier Leizer**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1031/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de coloniale, precupie și vopsele”.
- La firma „**Chaim Leizer Griinberg zis Haim Sim Simșa**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1573/1933 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma comercială va fi sub denumirea de „Griinberg Haim Leizer” cu emblema „Ch. L. Grunberg Botoșineanu” pentru comerț de manufactură, bogaserie și încălțăminte”.

- La firma „**Gutman Haim**” din Târgu-Neamț, de la nr. 111/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de fierărie, articole de menaj și geamuri”.
- La firma „**Rapaport Aizic**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1013/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de cereale, derivatele lor și precupie, iar pentru uzul comercial firma va fi sub denumirea de „Leuenter Aizic”.
- La firma „**Marcu Sim Nesa Lucia Buium Sim Leiba Lăcătușu**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1029/ 1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma va fi sub denumirea de „Marcu Rosenthal“, pentru comerț de bumbăcărie, brașovenie, opincărie, galanterie și încălțăminte de cauciuc”.
- La firma „**Șloim Nuhăm**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1030/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma va fi sub denumirea de „Șloim Nuhăm Rentler“ pentru comerț de băuturi spirtoase și precupie”.
- La firma „**Avram Iancu Bergman**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1218/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerțul de cereale și produse de oi”.
- La firma „**Iancu Avr. Iancu**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1041/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va mai exercita și comerț și industrie de cherestea pentru care posedă o fabrică în com. Vânătorii-Neamțului, jud. Neamț”.
- La firma „**Șmil Samuel Bech**” din Târgu-Neamț, de la nr. 80/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma va fi sub denumirea de „Bech Samuel“, pentru comerț de băuturi spirtoase”.
- La firma „**Feingold Mința**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1482/ 1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de fierărie, articole de menaj și vopsele”.
- La firma „**Iancovici Leiba**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1062 /1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma va fi sub denumirea de „Iancovici Leon”, pentru comerț de fierărie, articole de menaj și tehnice, precupie, sticlărie și vopsele”.
- La firma „**Moise Haim Marcu zis Blumenfeld Moise**” din Târgu-Neamț, de la nr. 4/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma va fi sub denumirea de „Blumenfeld Moisă”, pentru comerț de băcănie, precupie, fierărie și vopsele”.
- La firma „**Misilem Goldinștein**” din Târgu-Neamț, de la nr. 82/1931, s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma va fi sub denumirea de „Goldștein Moisă” pentru comerț de pânzeturi și îmbrăcăminte țărănești”.
- La firma „**Zeilicovici Țili**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1720/1935 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de cherestea, lemne de construcție și draniță”.
- La firma „**Ichiel Șimșa**” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 64, de la nr. 92/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor firma comercială va fi sub denumirea de „Ichiel Grimberg”, pentru comerț de galanterie și manufactură”.
- La firma „**Stein Carol**” din Târgu-Neamț, de la nr. 1353/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de băuturi spirtoase, coloniale, parfumerie și baterii pentru lămpi”.

- La firma „**Știrban Haralambie**” din Târgu-Neamț, str. Regele Ferdinand, nr. 64, de la nr. 341/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor pe lângă comerțul de cereale, se va mai ocupa și cu distribuirea produselor monopolizate”.
- La firma „**Noech Ițic**” din Târgu-Neamț, str. Cuza-Vodă, nr. 58, de la nr. 704/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de pielărie, precupie și mărunțișuri”.
- La firma „**Axelrad Sumer**” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 104, de la nr. 1850/1933 s-a radiat în baza cererei înregistrate la nr. 670 din 31 martie 1938.
- La firma „**Neamțu Vasile**” din Târgu-Neamț str. Ștefan cel Mare, nr. 115, de la nr. 1414/1931 s-a făcut mențiunea următoare: „Pe viitor pe lângă comerț de băuturi spirtoase, bodegă, restaurant și fabrică de apă gazoasă, va mai exercita și comerț de brutărie”.
- La firma „**Iancu Av. Iancu**” din Târgu-Neamț, strada Ștefan cel Mare, nr. 70, de la nr. 1041/1931 s-a operat mențiunea următoare: „Pe viitor nu va mai face comerț de pielărie și industria de tăbăcărie urmând a exercita numai comerț de opincărie și industrie de cherestea, pentru care posedă o fabrică de cherestea în com. Vanători-Neamț, jud. Neamț”.
- La firma „**Iacobovici Cerna**” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, nr. 88, de la nr. 1604/1933 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor va exercita comerț de brașovenie, încălțăminte țărănească și pălării”.
- La firma „**Wexler Mesei**” din Târgu-Neamț, str. Română, nr. 19, de la nr. 1415/1931 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor mai deschide o sucursală în Tg. Neamț, str. N. Guranda, nr. 32, unde va exercita comerț de băcănie și precupie”.
- La firma „**Marcovici Herșcu**” din Târgu-Neamț, str. Reg. Carol II, nr. 48, de la nr. 1774/1936 s-a făcut următoarea mențiune: „Pe viitor dă procură specială d-lui Ghidale Ghidale din Târgu-Neamț, str. Română, de naționalitate română”.

Mențiuni la firme sociale⁶⁵⁰

- La firma „D. Dadarlat, Gh. Richter, D. Dăscălescuși Sneiberg Iancu” cu emblema „Asociația Automobilștilor” din Târgu-Neamț, str. Ștefan cel Mare, de la nr. 193/1937 s-a făcut următoarea mențiune: În sensul că d-l Sneiberg Iancu se retrage din asociație, iar pe viitor firma va fi sub denumirea de „Dumitru Dadarlat, Gh. Richter și Dumitru Dăscălescu” cu aceeași emblema „Asociația Automobilștilor” Societate în nume colectiv, iar condițiunile noi privind restul de asociați, sunt stabilite prin actul autenticat de Judecătoria Mixtă Târgu-Neamț la nr. 1330 din 13 iulie 1937 și publicat în Monitorul Oficial Partea II-a la No. 194 din 24 august 1937.

⁶⁵⁰ *Ibidem*, p. 150.

Dezvoltarea sectorului cooperatist în zona Târgu-Neamț în anii `50

În anii `50, era în plină desfășurare colectivizarea agriculturii, proces care se va încheia oficial în 1962. Început întâi greoi și haotic, procesul de colectivizare a stagnat între 1953 și 1956, fiind apoi reluat cu agresivitate și dus la final în 1962. Numeroși țărani, atât săraci, cât și mai înstăriți, s-au opus acestei acțiuni, iar guvernul comunist a recurs uneori și la represiuni violente, ucideri, deportări, încarcerări și confiscări ale întregii averi a celor implicați. În zonele montane au existat însă numeroase regiuni necooperativizate. Sistemul de agricultură socialist astfel constituit a intrat treptat într-o criză ale cărei efecte s-au simțit și după ce regimul a fost înlăturat, timp în care s-au depus eforturi pentru reconstituirea proprietății private în agricultură. Gheorghe Gheorghiu-Dej a sărbătorit încheierea procesului de colectivizare a agriculturii prin organizarea unei plenary speciale a C.C. al P.M.R., la 23-25 aprilie 1962, și a unei sesiuni speciale a M.A.N. în București, la 27-30 aprilie 1962, la care au participat 11.000 de țărani, numărul țăranilor invitați fiind o aluzie la numărul victimelor Răscoalei din 1907. Dej a raportat că formele socialiste de proprietate dețineau 96% din terenul arabil și 93,4% din suprafața agricolă⁶⁵¹.

Revenind la acest proces, ziarul „Steagul Roșu”, oficiul P.M.R. din regiunea Bacău, prezenta într-un material publicat în numărul din 14 octombrie 1958, cu mult entuziasm, dezvoltarea sectorului cooperatist din zona Târgu-Neamț. Reporterul remarca că un „important număr de țărani din Bălțătești, aflând despre avantajele lucrării pământului în comun, s-au înscris în întovărășirea *1 Mai* din acel sat”, astfel că 107 familii au venit cu o zestre de 65 de hectare. Printre cei înscrși, notează reporterul, sunt Vasile Manolache, Ion Hanganu, Ilie Roban sau Ilie Abăgeru, iar până la acea dată, Întovărășirea *1 Mai* avea 142 de familii cu 98 de hectare de pământ.

Nici târgunemțenii nu puteau fi mai prejos, așa cum aflăm tot din același material. Așadar, Întovărășirea Tractorul a avut o producție foarte bună de porumb „cu știuleții mari și sănătoși”, de 3000 de kg/hectar. Aceștia au cultivat și 8 hectare cu trifoi de sămânță, recoltând 1530 de kg la hectar. Și la această întovărășire au fost primiți noi membri, „frații Vasile și Ion Sorea, țărani cu gospodării mijlocii, Ion Diaconu și Vasile Jitiu, în total 10 familii cu 8 hectare”. La Blebea, la Întovărășirea *1 Mai*, au fost primite 29 de familii cu 19 hectare⁶⁵².

Astfel, era făurită agricultura socialistă în zona Târgu-Neamț.

⁶⁵¹ Emanuel Bălan, *Anticomunism și represiune comunistă în Neamț și Bacău.1945-1989*, Editura Egal, Bacău, 2014, p. 72.

⁶⁵² „Steagul Roșu”, 14 octombrie 1958, p. 1.

Preparat la Târgu-Neamț și exportat⁶⁵³

A fost o vreme, evident tot în perioada comunistă, când C.L.F. Târgu-Neamț producea conserve, compoturi și alte sortimente din legume și fructe care mergeau la export. Despre această perioadă de glorie a acestei industrii la Târgu-Neamț aflăm dintr-un material publicat în ziarul „Steagul Roșu” din octombrie 1967.

Ghid al reporterului a fost șeful centrului, Leon Barthfeld, care prezintă baza materială aflată în permanentă modernizare și unde lucrau 200 de oameni. „În această perioadă legumele sau fructele se preferă deshidratate, sub formă de conserve sau semiconserve, se pun la murat cu sare sau fără”. Vara, materia primă era procurată de la I.A.S. Cornu Luncii-Roman sau de la cooperativele de producție din alte regiuni, iar toamna, legumele și fructele provin de la C.A.P. Țibucani, Răucești, Grumăzești, unde sunt prelucrate, ambalate și gata de livrare. „E de ajuns să arătăm că semiindustrializatele de la Tîrgu Neamț se consumă nu numai în restaurantele din Bacău sau Brașov, în întreprinderile balneare Borsec sau Sovata, dar și departe, în Cehoslovacia, Austria, Olanda, Anglia, Liban și Malta”.

O mică industrie în care „zeci și zeci de tone de fructe și legume sosesc zilnic în camioane, 11.000 de butoaie se rulează aici anual, zeci și sute de tone de sucuri, pulpe, magiunuri, murături, deshidratate se expediază pe an de la Tîrgu Neamț.” Acest lucru era posibil, așa cum aflăm din articol, grație mecanizării care, „a grăbit procesul de producție în condiții superioare iar când dotarea a lipsit, oamenii de aici au găsit soluții, au adaptat sau au născocit, până ce au ajuns la ce le-a trebuit: o batoză de bătut și sortat pe calități mazărea, un utilaj de transportat preparatele de la malaxoare direct în secția de cazane, o instalație de spălat butoaie ș.a.m.d.”.

Toate acestea se văd, notează reporterul, în valoarea anuală a producției, de aproape 13 milioane de lei: „centrul a realizat deja aproape 1.600.000 lei beneficii depășindu-și până la ora actuală cu circa 390.000 lei sarcinile, că de-a lungul multor ani de activitate nu-a avut nici un refuz de calitate, că— dimpotrivă — clienți serioși, ca Trustul „Carpați”-Brașov al O.N.T., au adresat conducerii mulțumiri pentru modul cum s-a achitat de prevederile contractuale și pentru calitatea ireproșabilă a produselor”.

Din păcate, astăzi, acest centru nu mai există, deoarece imediat după Revoluție a dat faliment, iar tradiția conservelor și legumelor „made in Târgu-Neamț” lua sfârșit.

⁶⁵³ „Steagul Roșu”, nr. 4579, 28 octombrie 1967, p. 1.

Problema aprovizionării cu legume și fructe în 1968-1969⁶⁵⁴

Suntem în plin comunism, când socialismul continua să fie edificat, dar chiar și în socialism sunt probleme, iar una dintre ele - identificată (sic!) de către reporterii ziarului „Ceahlăul”, oficiosul județean al P.C.R., într-un raid anchetă din luna iulie 1968 - era cea a aprovizionării cu legume și fructe, în plin sezon, când acestea se găseau, dar nu în aprovizionare.

Raidul anchetă era deschis cu știrea că Centrul de legume-fructe Târgu-Neamț a deschis două noi aprovizionări, unul permanent și celălalt sezonier, în total în orașul de sub cetate funcționând 7 astfel de unități de desfacere, cu „3 mai mult față de anul trecut, acestea fiind mai bine aprovizionate”. Cu toate acestea, cele mai multe produse lipseau din aceste unități. Piața, acolo unde țărani își aduceau produsele de prin gospodăriile, era și ea destul de săracă, doar varză, morcov și pătrunjel. Însă la magazinul C.L.F.-ului din piață, acolo unde responsabil era Maria Amariei, gospodinele aveau de unde cumpăra, de pe „rafturile pline cu legume și fructe de sezon, adică cartofi, ardei, vinete, morcov, pătrunjel”, dar foarte multe erau nemulțumite că nu se găsea ceapă. Cauza lipsei acesteia era, după cum informa merceologul C.L.F.-ului Toma Dumitrache, „neonorarea contractelor de către C.A.P. Păstrăveni și Urecheni”.

La unitatea nr. 2 din centrul orașului, responsabil Emil Cojocariu, situația aprovizionării era bună, dar existau și aici mici probleme cu aprovizionarea. Această situație era explicată de către directorul C.L.F. Târgu Neamț, C. Ocheană, prin „lipsa mijloacelor de transport care să asigure o aprovizionare permanentă a celor 7 centre din oraș și a altor 45 de centre din comunele de munte și de pe traseele turistice”.

Situația nu se îmbunătățise nici după un an, în vara lui 1969, când un nou raid anchetă scotea la iveală deficitul alimentare, dar și alte probleme. Ziariștii au descins la unitatea nr. 35 de lângă Cetatea Neamț, gestionar fiind Maria Ghiță, unitate „slab aprovizionată într-o zonă plină de turiști”. Situația era știută și de către directorul centrului, unul dintre vinovați fiind merceologul Gheorghe Iliescu, care determina aprovizionarea cu legumele și fructele căutate cu cele care nu prea erau comercializate. Unii șoferi sau merceologi condiționau aprovizionarea de „atențiile” date de gestionarii aprovizionării, situația care se cunoștea la C.L.F., dar și la Consiliul Popular. O altă problemă găsită era cea a comercializării unor produse de proastă calitate la același preț cu cele de calitate superioară. „Ceapă mică, de slabă calitate la același preț, de 4,50 de lei kg, cu ceapă cu bulbul mare, frumos, adusă dintr-un județ din sudul țării sau cartofi mici, plini de pământ erau oferiți cumpărătorilor, deși în magazine erau lăzi pline cu cartofi noi și frumoși”.

Gheorghe Ungureanu, președintele Sfatului Popular (primarul de atunci), știa de problemă și motiva „că datorită unei analize recente, unor măsuri și indicații, aprovizionarea populației din Tîgu Neamț cunoaște acum o oarecare îmbunătățire” și

⁶⁵⁴ „Ceahlăul”, nr 123, 13 iulie 1968, p. 1; nr. 429, 8 iulie 1969, pp. 1, 3.

totuși, concluzionau ziaristii, trebuie mai multă preocupare și implicare, în special din parte C.L.F. Târgu-Neamț, care se angajase să aprovizioneze populația cu „80 de tone de legume și fructe, dar desfăcuse până la 20 iunie doar 4.352 kg”.

„Nici cooperativa orășenească de consum (președinte Gh. Andron) nu s-a achitat prea bine de sarcinile sale. Ea trimisese în ultimele 3 zile spre desfacere în unitățile din oraș... 19 păsări. Or, indicația de a achiziționa mai multă carne de pasăre nu s-a dat întâmplător. Există cerințe care trebuie împlinite printr-o preocupare mai atentă, prin grija continuă de a răspunde operativ solicitărilor populației”.

Sub semnul unui puternic avânt creator, starea economică a orașului în 1969

Sfârșitul de an este unul de bilanț, așa a fost și la Conferința extraordinară a organizației orășenești de partid din Târgu-Neamț, din 1969⁶⁵⁵. La această conferință au participat „delegațiile organizațiilor de partid din întreprinderile, unitățile economice și instituțiile din localitate care au dezbătut cu deosebită însuflețire Tezele Comitetului Central al P.C.R. și proiectul de Directive pentru Congresul al X-lea al P.C.R. Acesta a constituit un minunat prilej de exprimare a hotărârii oamenilor muncii din acest oraș pentru transpunerea în practică a sarcinilor stabilite de partidul nostru, de obținere a noi și importante realizări menite să schimbe din ce în ce mai mult înfățișarea orașului a cărei istorie se pierde în negura trecutului”.

Conferința a fost deschisă de către Gheorghe Ungureanu, secretar al Comitetului orășenesc de partid Târgu-Neamț care a „făcut o amplă expunere cu referiri concrete la realizările oamenilor muncii din acest oraș. Sub îndrumarea și conducerea permanentă a Comitetului orășenesc de partid – a spus vorbitorul – organizațiile de bază din întreprinderi și unități economice, comitetele de direcție s-au preocupat permanent pentru ca în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea al partidului să obțină rezultate importante în realizarea și depășirea planului de producție, creșterea productivității muncii, îmbunătățirea calității produselor, reducerea cheltuielilor materiale de producție și creșterea eficienței economice”.

Acesta a arătat că, în perioada 1966-1968, „producția globală industrială a orașului a crescut cu aproape 39 milioane lei, productivitatea muncii a cunoscut un ritm de creștere anual de 5 la sută, numărul de salariați ocupați în activitatea economică a sporit de la 3.645 în 1966 la peste 4.500 salariați în 1969, iar volumul desfacerii mărfurilor prin unitățile cooperatiei de consum a crescut cu peste 6 milioane lei. Față de 1966, în prezent producția la principalele produse a crescut cu peste 390 mii bucăți cărămizi, se produc anual 2.000 metri pătrați țesături bumbac, 9.600 metri pătrați țesături lână, 4.200 bucăți încălțăminte, 1.020 garnituri de mobilă și alte produse”. Tot în această perioadă a apărut o nouă unitate industrială, Cooperativa „Arta Decorativă”, cu o „producție marfă de peste 5,3 milioane lei, în care lucrează peste 340 de salariați. S-au înființat noi secții în cadrul întreprinderii de industrie locală care au permis ca valoarea producției globale să fie în prezent de 44 milioane lei.”, dar și o nouă secție de semiindustrializare a legumelor și fructelor (despre care vom vorbi într-un material viitor), iar autobaza din oraș „în ultimii doi ani a fost declarată unitate frunțașă pe țară”. La cooperativa meșteșugărească „Unirea” au fost înființate secții noi, s-a construit o nouă Policlinică, 60 de apartamente, localul școlii generale nr. 5, dar și noua Casă a Culturii.

Nu putea lipsi din darea de seamă a secretarului P.C.R. din oraș nici contribuția voluntară a locuitorilor prin munca patriotică la „amenajări și extinderi de zone și spații verzi, plantări de arbori și arbuști ornamentali, în valoare totală de

⁶⁵⁵ „Ceahlăul”, nr. 430, 9 iulie, pp.1-2.

2.900.000 în 1968, iar în prima jumătate a acestui an, valoarea totală a acțiunilor patriotice se ridică la peste 2 milioane lei”.

În discursul său, Gheorghe Ungureanu a scos în evidență și aspectele pe care ar trebui insistat pe viitor și anume „îndrumarea organizațiilor de bază, a comitetelor de direcție și de sindicat, pentru a lua cele mai importante măsuri în vederea creării condițiilor optime necesare desfășurării procesului de producție în anul viitor, îmbunătățirii aprovizionării tehnico-materiale, organizării științifice a producției și a muncii, folosirii la maximum a tuturor capacităților de producție, utilizării integrale a timpului de lucru, valorificării tuturor rezervelor interne și creșterii rentabilității, în așa fel încât întreprinderile din acest oraș să obțină rezultate bune în toate sectoarele, la nivelul cerințelor actuale, iar industria locală să-și dezvolte activitatea de producție în așa fel încât, prin valorificarea mai bună a resurselor de materii prime și materiale, să contribuie, totodată, la folosirea rațională a forței de muncă și a capacităților de producție cu un randament maxim”.

Ceilalți vorbitori s-au referit cu „deosebit realism, simț politic și responsabilitate comunistă la problemele privind contribuția organizațiilor de partid, a unităților economice și instituțiilor din care fac parte la înflorirea vieții orașului Târgu-Neamț și au făcut prețioase recomandări pentru înlăturarea unor deficiențe în realizarea și depășirea sarcinilor de plan. Evidențiind faptul că planul producției globale la T. I. L. «Ozana» pe primul semestru a fost realizat în proporție de 105 la sută, tovarășul Dumitru Vilcu, directorul întreprinderii, a exprimat hotărârea tuturor lucrătorilor de la T.I. L. «Ozana» de a depune eforturi sporite pentru realizarea ritmică a producției și livrărilor, funcționarea și folosirea integrală a capacității mijloacelor de producție, lichidarea unor manifestări de indisciplină”.

Un bilanț a făcut și Ioan Covrig, directorul I.G.O. Târgu-Neamț, care a subliniat realizări privind întreținerea fondului locativ și gospodăririi orașului, iar Ioan Dobre, directorul școlii profesionale de mecanici agricoli din localitate a vorbit despre necesitatea alimentării cu apă potabilă a orașului și a canalizării orașului.

Ioan Fornea, vicepreședintele cooperativei meșteșugărești „Unirea”, a prezentat unele dintre realizările deosebite și anume „creșterea numărului de salariați și diversificarea producției, dezvoltarea bazei tehnico-materiale, depășirea sarcinilor de plan pe primul semestru la producția marfă ca și la producția marfă vândută și încasată, creșterea productivității muncii și reducerea prețului de cost”, arătând că principală sarcină de viitor „lichidarea unor deficiențe la secția de mecanică, rame, reparații ceasuri și secția cismărie, rămase serios în urmă în îndeplinirea sarcinilor de plan”.

Tot despre realizări a vorbit și Victor Varvara, președintele cooperativei meșteșugărești „Arta decorativă”. Dar, așa cum s-a subliniat și în expunere, și la această cooperativă nou înființată, profilată pe produse de artă populară, sunt încă numeroase rezerve de valorificare a bogatului tezaur folcloric din zona Neamțului, de depistare și atragere în cooperativă a noi meșteri populari cu munca la domiciliu.

Au mai luat cuvântul din partea Centrului de semiindustrializare a legumelor și fructelor, Leon Barthfeld, șeful acestuia, Ioan Savin, secretarul maistru, secretar al organizației de partid la Autobaza Târgu-Neamț (producția globală la autobază pe primul semestru a fost realizată în proporție de 103 la sută), Constantin Angheluș, directorul Liceului „Ștefan cel Mare”, Maria Axinte, președinta Comitetului

orășenesc de femei, Carol Istrail, șeful filialei Târgu-Neamț a cooperăției de consum („Filcoop”), Natalia Manole, șefa magazinului de produse industriale al cooperăției de consum, Dumitru Humă, electrician la centrul de rețele Târgu-Neamț, Ioan Pipirigeanu, președintele cooperativei agricole de producție Târgu-Neamț.

Directorul spitalului, medicul Sorin Miron, a subliniat necesitatea „deplinei valorificări a băilor de la Oglinzi, recunoscute pentru importanță curativă a apelor minerale”.

S-a evidențiat grija partidului pentru „continua îmbunătățire a aprovizionării populației cu bunuri alimentare și de larg consum”, dar s-au evidențiat și mai multe lipsuri în activitatea centrului de legume și fructe din orașul Tîrgu Neamț, prezentate de către șeful centrului, Constantin Ocheanu, care a prezentat și măsurile luate „pentru lichidarea urgentă a acestei stări de lucruri, un accent deosebit punînd, în același timp, pe necesitatea creșterii responsabilității membrilor de partid, a tuturor salariaților care își desfășoară aici activitatea”.

Conferința de bilanț a fost încheiată de către Ioan Angelescu, secretar al Comitetului Județean Neamț al P.C.R. care a subliniat „deosebita însemnătate a Tezelor și proiectului de Directive pentru Congresul al X-lea, program științific străbătut de cele mai nobile idealuri ale societății noastre socialiste, evidențiind noile victorii ale poporului nostru în anii socialismului în toate sectoarele vieții economice, sociale și politice”, arătând că „și oamenii muncii din orașul Tîrgu Neamț, sub îndrumarea organelor și organizațiilor de partid, obțin rezultate de seamă în perioada anilor 1966—1968, producția globală industrială a crescut cu 39 milioane lei, productivitatea muncii a sporit cu 5 la sută, numărul salariaților ocupați în producție a sporit cu peste 800, volumul mărfurilor desfăcute anual către populație prin cooperăția de consum este de peste 120 milioane lei, cooperăția meșteșugărească își diversifică tot mai mult producția etc. Rezultate bune au fost obținute și în celelalte sectoare de activitate — învățămînt, cultură, ocrotirea sănătății, gospodărirea și înfrumusețarea orașului. În această perioadă — a spus vorbitorul — s-au întărit organizațiile de partid prin primirea de noi membri, a crescut nivelul politic și ideologic al comuniștilor, simțul de răspundere față de îndeplinirea sarcinilor ce le revin”.

Referindu-se la unele probleme, acesta a subliniat faptul că „trebuie luate măsuri hotărâte pentru realizarea ritmică a sarcinilor de plan a întreprinderilor, mai buna organizare a producției și a muncii, aprovizionarea ritmică a locurilor de muncă cu materii și materiale, ridicarea calificării muncitorilor, lichidarea depășirilor numărului mediu scriptic care afectează productivitatea în unele unități economice”. Ioan Angelescu a vorbit (altfel nu se putea) și despre „necesitatea sporirii rolului Comitetului orășenesc de partid, al organizațiilor de partid din întreprinderi și instituții în realizarea tuturor obiectivelor, perfecționarea continuă a stilului și metodelor de muncă ale acestora”.

Delegații la conferință au adoptat, în unanimitate, într-o atmosferă deosebit de însuflețită, o telegramă adresată Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășului secretar general al C.C. al P.C.R., NICOLAE CEAUȘESCU, în care, în numele tuturor oamenilor muncii din orașul Târgu-Neamț, se angajează să muncească în așa fel încât să întâmpine cu noi succese în muncă Congresul al X-lea și cea de-a XXV-a aniversare a eliberării patriei.

Președintele C.A.P. Târgu-Neamț cu „inimă de mamă” sau cum să furăm de la stat

În luna februarie a anului 1970, Adunarea Generală a C.A.P. Târgu-Neamț, adică vreo 300 de cooperatori prezenți, au înlocuit aproape toată conducerea C.A.P.-ului, pentru nerealizarea planului și patronarea furtului din avutul comun. Cauza revoltei, nerealizarea planului, așa cum aflăm din darea de seamă, „adică de 407.051 lei la porumb, de 144.000 lei la cartofi, 273.000 lei la în fuior, 109.200 lei la floarea soarelui (...). S-au înregistrat neîndepliniri la efectivele de bovine, la producția de lapte, lână, miei. Sintetic spus, veniturile în sectorul producției vegetale s-au realizat în procent de numai 42 la sută, în cel zootehnic de 80,5 la sută, iar la secțiile anexă de 64,4 la sută”. Justificarea nerealizării planului o reprezintă timpul nefavorabil din anul trecut și din această cauză ziua de muncă a fost retribuită cu 15,20 de lei, adică cu vreo 10 lei mai puțin față de cât era prevăzut în plan.

Cei care au luat cuvântul, „oameni care și-au dovedit de mult dorința de a munci pentru ridicarea cooperativei” spun unanim că nu s-a participat suficient la

lucru, s-au efectuat lucrări de slabă calitate, altele au fost făcute cu întârziere... ”, în timp ce cooperatorii Vasile Mosor, Vasile Cocoș, Paraschiva Cojocar, Ioan Vițelaru, Nică Dănilă, Neculai Savina, Ana Ailincăi enumeră și alte cauze, că unii cooperatori, n-au efectuat nici o zi muncă, întreținerea culturilor și recoltatul s-au făcut târziu (au trebuit să vină în ajutor cooperatorii din Ocea, Petricani, Ghindăoani, ca recoltele să nu rămână pe câmp),

mașinile și remorca nu sînt folosite în interesul producției...”.

Însă unele „realizări” sub plan nu se datorau secetei din 1969, adică „producția de teracotă cu peste 100.000 de lei sub plan, cei 45 de stupi care nu produc de doi ani, în timp ce magazionerul Toader Apostol a fost surprins de controale cu mari cantități de produse neînregistrate, iar Copoț Miloș folosește jumătate tonă de tablă pentru nevoile sale și 1200 de saci au fost scoși din gestiune înainte de a acoperi timpul de folosință. Neregulile care s-au perpetuat în activitatea cooperativei sunt mai multe”.

Întrebarea pusă de către redactor era de ce astfel de nereguli nu au fost criticate cu mai multă asprime, deși în cursul anului 1969 au fost 33 de cazuri de abateri cu 35 de învinuți, „trei cazuri au fost de indisciplină în muncă, unul de neglijență în serviciu și 30 pentru furturi din avutul cooperativei”. Din cele 33 de cazuri, 32 au fost sesizate de către Miliție, în timp ce „paznicii, șefii de echipe, brigadierii și membrii consiliului de conducere au prins, într-un an, un singur atentator la bunul public”. Toți cei vinovați au primit mustrare sau amendă de 50-

150 de lei „deși legea care reglementează problema în speță dă dreptul la aplicarea unor amenzi de pînă la 1000 lei. Așadar, furi de 499 lei (la 500 intri pe mîna organelor penale) și plătești 50 sau 150 lei. Bună afacere, bună „judecată”! Cine se făcea vinovat de această situație? Președintele C.A.P-ului, Ioan Pipirigeanu, care avea „*inimă de mamă*” și văr, cumătru sau cumnat, prieten sau vecin, care au intrat treptat sub aripa ocrotitoare a președintelui. Apoi s-au „lipit și alți membri din consiliu într-un tandem care putea duce cooperativa la sapă de lemn”.

A fost nevoie de adunarea generală și de prezența secretarului comitetului județean Neamț al P.C.R., președintele Uniunii județene a C.A.P., Aurel Zbanț, ca problema să fie clarificată, iar întreaga conducere a C.A.P. Târgu-Neamț să fie demisă, iar „lucrurile s-au clarificat. A fost înțeleasă originea răului”⁶⁵⁶.

⁶⁵⁶„Ceahlăul”, nr. 625, 24 februarie, 1970, p. 2.

O experiență pozitivă la C.A.P. Târgu-Neamț

Astfel se intitula un material publicat în „Ceahlăul”, în luna septembrie 1972. Era vorba despre prezentarea realizărilor neagricole ale C.A.P. Târgu-Neamț, o unitate preorășenească. Despre ce realizări era vorba, vom afla lecturând acest material. Încă de la începutul articolului aflăm că Adunarea generală a hotărât să depășească veniturile stabilite prin creșterea producției și a prestărilor de servicii. Aceeași adunare stabilea ca veniturile din aceste activități să fie de 190000 de lei la secția de teracotă și 231000 de lei la prestări servicii. „Față de 1.816.000 lei planificați pe întreg anul, numai pînă la 1 august 1972 se obțin 1.585.000 lei”.

Cum era posibilă o asemenea realizare, se întreba reporterul, iar răspunsul constă în rentabilizarea și eficientizarea producției. „Atenția principală a fost îndreptată spre secția de cauciuc, pentru că aici trebuia să se obțină 70,1 la sută din venituri. Constatîndu-se că ponderea cheltuielilor mari se datora procurării materiei prime, consiliul de conducere a hotărît să-și asigure un valț, pe care și l-au construit cu 20.000 lei credite din mica mecanizare și 40.000 lei din fonduri proprii. Prin Întreprinderea de aprovizionare județeană își asigură necesarul de negru de fum, cretă, cauciuc natural. În felul acesta se obține materia primă pentru întreaga capacitate de producție a secției”.

Prin aceste măsuri și realizări, se puteau livra produse finite către numeroase unități din zonă, precum: C.A.P. Răucești, Consiliul popular comunal Vînători, Cooperativa „Unirea” Târgu-Neamț ș.a. O importanță deosebită o avea secția de cauciuc, care realizase după cum aflăm „numai pe 7 luni o depășire de peste 769.000 lei”. Produsele realizate aici erau dintre cele mai diverse: diverse garnituri cerute de întreprinderi de transporturi și reparații auto, inele de cauciuc pentru etanșizarea conductelor de irigații, capace și cerculețe de gumă pentru bidoanele întrebuințate de industria laptelui, chingi pentru tapițerie etc. „Unitatea a încheiat contracte ferme cu diferite instituții și întreprinderi, iar pînă în prezent n-a înregistrat nici un refuz la marfa livrată.”

O atenție deosebită a fost acordată și secției de teracotă prin aprovizionarea cu materie primă, dar și prin atenția dată calității produselor, „atît cahlele pentru sobele de teracotă, cît și restul gamei de produse (ghivece nutritive, florare etc.) au căpătat o estetică deosebită prin varietatea coloritului și a luciului, calitatea fără cusur a produselor îndemnînd multe unități să încheie contracte cu C.A.P. Tîrgu Neamț”. Beneficiari ai acestei secții erau Casa Pionierilor Târgu-Neamț, I.G.O. Târgu-Neamț, I. C. Piatra Neamț ș.a.

În privința prestărilor de servicii, sectorul cel mai productiv era cel al însilozării gheții și a transportului de lemne pentru populație, unde prin „comenzi ferme unitatea a însilozat gheață atît pentru cooperativa de consum din oraș, cît și pentru alte întreprinderi interesate. Transportul de lemne de la „Combustibilul” la cetățenii orașului este asigurat cu mijloace C.A.P., dîndu-se în felul acesta o replică speculanților.” Beneficiari ai transportului erau nu doar cetățenii, ci și alte unități.

Era de remarcat că, după 7 luni, prevederile planului au fost „depășite cu 48,2 la sută, în timp ce cheltuielile sunt de 91,3 la sută. Fondul de acumulare este de

115 la sută cu toate că C.A.P. n-a mai avut în cultură 500 de ha. teren care a fost dat la complexul de vaci Tîrgu Neamț”. Pentru viitor, adică pentru 1973, „ activitățile industriale vor lua o extindere mai mare. Așa s-au planificat din acest sector venituri de 4.300.000 lei, iar la sfîrșitul cincinalului veniturile planificate a se obține din acest sector se vor dubla. Iată deci, argumente convingătoare care atestă că activitățile industriale constituie un filon de însemnate venituri”⁶⁵⁷.

⁶⁵⁷„Ceahlăul”, nr. 1407, 3 septembrie 1972, p. 3.

Angajamente și realizări ale Consiliului Local în 1974

În anii '60 și '70 ai secolului al XX-lea, orașul de pe Ozana a cunoscut o dezvoltare accentuată, producția globală indicând o creștere de cinci ori în perioada 1967-1973. Doar în 1973, s-au dezvoltat unele unități economice, prin creșterea capacităților de producție, s-au construit noi blocuri, a fost dată în folosință rețeaua de apă potabilă pe mai mulți kilometri și începerea canalizării.

Pentru anul 1974, planul de dezvoltare economico-social, dar și aprobarea bugetului aferent au fost dezbătute în sesiunea Consiliului Popular din ianuarie 1974⁶⁵⁸.

Pentru anul 1974, erau propuse investiții de 14 milioane de lei, fiind propuse darea în folosință a unei fabrici de legume și fructe, extinderea secției de mobilă a fabricii mixte „Ozana”, înființarea unui laborator de cofetărie — carmangerie, construirea a 88 de apartamente, extinderea rețelei de canalizare cu 8,8 km și a celei de distribuire a apei potabile cu 2,2 km. La dezbateri au fost făcute propuneri de către Sorin Miron, Toma Mosor, Isache Eremia, Victor Năforniță, Gh. Andron, Gh. Hrușcă, Gh. Georgescu, pentru îmbunătățirea bazei materiale și investiționale a orașului.

„Consiliul popular Tîrgu Neamț, în numele locuitorilor orașului se angajează să realizeze următoarele:

- Planul la producția globală și marfă va fi depășit cu 850.000 lei, realizându-se în plus: 10.000 cahle teracotă și 20.000 curele trapezoidale din cauciuc.
- Secțiile de producție ale Fabricii mixte «Ozana» vor fi înzestrate cu piese de schimb și utilaje, în valoare de 30.000 lei.
- Planul de prestări servicii pentru populație va fi depășit de Sectorul de gospodărie comunală și locativă cu valoarea de 150.000 lei în mod deosebit la lucrările de instalații sanitare și construcții.
- 20 de apartamente din fondul de stat vor fi date în folosință cu 20 zile înainte de termen, iar 64 apartamente proprietate personală — cu 30 de zile mai devreme.
- Se vor realiza economii de 20.000 lei prin folosirea mai rațională a combustibililor și energiei electrice.
- Din resurse locale și economii se vor realiza: balastarea și întreținerea a 10 km de drum; executarea a 300 m.p. trotuare.
- Prevederile bugetare la partea de venituri vor fi depășite cu 250.000 lei.
- Se vor amenaja noi spații comerciale și se vor desface mărfuri peste plan în valoare de 500.000 lei.
- Prin participarea populației și a unităților se vor efectua lucrări în valoare de 1.500.000 lei, constând din 10.000 m.p. reparații și întrețineri de străzi și trotuare; 20 ha zone verzi amenajări și întrețineri; plantarea a 80.000 arbori și arbuști; 300 ml umpluturi cu pământ la lucrările de canalizare a orașului etc.
- Se vor amenaja și da în folosință 3 săli de clasă.

⁶⁵⁸ „Ceahlăul”, an VI, nr. 1836, 23 ianuarie 1974, p.1.

- Se va antrena tineretul la efectuarea a 5.000 ore muncă patriotică pentru lucrări la stadionul „Cetatea Neamțului”.
- Se va continua acțiunea de dotare a atelierelor școlare și laboratoarelor cu materialul didactic și utilajele necesare”, cu precizarea că spre deosebire de promisiunile din ziua de azi ale celor care conduc urbea, toate acestea au fost realizate.

Istoria căii ferate Pașcani – Târgu-Neamț

Calea ferată Pașcani – Târgu-Neamț a fost dată în exploatare pe 28 decembrie 1986, în prezența constructorilor și a oficialilor vremii. Construcția de 32 de kilometri a fost una dintre cele mai tinere realizări în materie de transport feroviar în România. Datorită reliefului, a fost necesară construcția de lucrări de artă, dintre care amintim Tunelul de la Herești – Cristești, pasaje denivelate și poduri de aproape 300 de metri peste râul Moldova și Drumul European 85. O cale ferată a cărei istorie a început la sfârșitul secolului al XIX-lea și care a fost construită abia peste un secol, grație eforturilor lui Alexandru Filioareanu, fost director al Regionalei C.F.R. Iași, înălțat de curând la ceruri. Anul trecut s-au împlinit 30 de ani de la inaugurarea acestei linii, aniversare uitată de toți cei ce ar trebui să cinstească memoria și istoria acestei realizări. Singura aniversare la care a fost prezent și părintele acestei linii a fost în ianuarie 2007. De atunci, memoria nașterii acestei linii este ținută de un filmuleț care circulă pe net, *Intrarea unui tren în gară* (1988, Copel Moscu), scos la lumină datorită unui inimos al căii ferate, domnul Romeo Roman.

Povestea construcției acestei linii, care face legătură între Bazinul Siretului și Bazinul Moldovei, începe tocmai în 1890, când un comitet ieșean pentru apărarea intereselor economice și culturale ale Moldovei propunea „legarea orașelor Piatra-Bacău cu linia Fălticeni-Dolhasca, printr-o cale ferată care va trece prin Târgu Neamț”.

Opt ani mai târziu, ziarul *Corespondența provincială* din 14 octombrie publica știrea cu privire la un studiu de realizare a căii ferate Pașcani – Târgu-Neamț, în lungime de 40 de km, al cărui cost se ridica la 4 milioane de lei. Problema construcției unei căi ferate spre Pașcani a fost ridicată și în cadrul adunării publice din 26 ianuarie 1899, organizată de Primărie în legătură cu o posibilă concesionare a Băilor Oglinzi, clauza fiind între altele „să se facă drum de fier de la Târgu-Neamț la Pașcani, începând chiar din primăvara anului 1899”.

La începutul secolului XX, odată cu aducerea în 1908 a Batalionul III din Regimentul 15 Războieni la Târgu-Neamț, a renăscut speranța construirii căii ferate, cu atât mai mult cu cât, în 1910, prefectul de Neamț cerea „stabilirea diferitelor proprietăți traversate de linie, precum și stabilirea indemnizațiilor de acordat pentru stricăciunile ce eventual se vor aduce recoltelor de pe aceste proprietăți, pe traseul: Timișești, Plăieșu, Grași, Preutești și Neamț”.

Mai mult, proiectul a fost susținut de miniștrii Emil Costinescu și Constantin Angelescu, iar la 18 octombrie 1915 avea loc sfințirea locului unde trebuia să fie gara. Au fost întocmite chiar liste cu persoanele care trebuiau despăgubite ca urmare a trecerii căii ferate pe proprietățile acestora, liste care cuprindeau un număr de 95 de persoane ce trebuiau despăgubite pentru locurile virane, livezi și imobile, în valoare de 45701,80 lei. Licitarea de concesionare a fost câștigată de inginerul Tiberiu Irimia, cu suma de 5299000 lei.

A venit însă războiul și construcția a fost amânată, deși în 1917, din rațiuni strategice, armata rusă a terasat traseul căii ferate de la Pașcani până la râul Moldova. După război, discuțiile au fost reluate de către politicieni, astfel că în 1924

acestea, devenite aprinse, s-au concretizat într-un **Apel** al primarului interimar al târgului, Dumitru Calapod, și al primarilor comunelor Crăcăoani, Vânători, Timișești, Pipirig, Filioara, Grumăzești, Petricani, Păstrăveni, Urecheni, Răucești și Bălțătești. Apelul, un adevărat strigăt de disperare al zonei, a fost adresat parlamentarilor de la Iași, Mitropolitului Moldovei, parlamentarilor de Neamț care, spune apelul, „ne vizitează numai în timpul alegerilor”, premierului Ion I. C. Brătianu și primarului capitalei, Ioan Costinescu, fiul lui Emil Costinescu, cel care, în secolul al XIX-lea, susținuse dezvoltarea zonei. Ca de fiecare dată, apelul a rămas fără rezultat.

Visul de a se construi drumul de fier a devenit realitate abia în anii '80 ai secolului al XX-lea grație unui inginer, A. Filioareanu, directorul Regionalei C.F.R. Moldova. Într-un interviu, acesta își amintea cum a reușit să construiască calea ferată: „A doua oară (întâlnirea cu Nicolae Ceaușescu n.a.) a fost cu linia Pașcani-Târgu Neamț. Părinții mei sunt din Filioara, de lângă Agapia. Am vrut să fac o linie și pentru oamenii din zona aceea. Am început, așadar, linia și am cheltuit un miliard două sute. Era o sumă imensă, însă nu aveam nici un fel de aprobare. Toți banii erau din fondurile de exploatare feroviară, de unde n-aveai voie să-i iei fără aprobarea cancelariei C.C.-ului. Veneau oamenii la mine și-mi spuneau că ei nu mai semnează nimic, că intră în pușcărie. Am preluat responsabilitatea semnării tuturor actelor pe umerii mei, ca să nu aibă nimeni necazuri. Pe 15 mai 1981, vine Ceaușescu cu trenul prezidențial la vânătoare la Pașcani. La plecare, după vânătoare, Ceaușescu a spus că va lua măsuri pentru dezvoltarea orașelor Pașcani și Târgu Neamț. Atunci, eu am făcut doi pași, am spus cine sunt și i-am explicat următoarele: «Din 1915 e aprobată linia Pașcani-Târgu Neamț și nimeni nu a reușit s-o facă. Veți rămâne în istorie dacă ne-ați ajuta să o construim». După trei zile îmi dă telefon colegul Oprea și-mi spune că s-a aprobat. El nu știa că eu luasem deja un miliard și două sute de milioane. În timpul lucrărilor m-a chemat și Prea Fericitul Părinte Teoctist de două ori la el. Era mitropolit la Iași pe-atunci. Și el m-a sprijinit. Am deschis șantierul, am făcut tunelul, podul peste râul Moldova, gara Timișești și gara Târgu Neamț. Am terminat linia în 1986”⁶⁵⁹.

Epopoea căii ferate de la Târg la Pașcani a fost reluată în ultimul deceniu comunist. Pe 15 iulie 1981, debutau la Timișești lucrările la noua cale ferată.

Prezent la eveniment a fost Gheorghe Manta⁶⁶⁰, membru al C.C. al P.C.R., prim secretar al Comitetului județean Neamț al P.C.R., președintele Consiliului popular județean, alături de alți membri ai biroului Comitetului județean de partid Neamț, reprezentanți ai organelor de partid și de stat din județul Iași, ai Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, un mare număr de oameni ai muncii, tineri și vîrstnici, din Timișești și localitățile învecinate, constructori⁶⁶¹.

⁶⁵⁹ <http://ziarullumina.ro/amintiri-din-viata-unui-fost-ministru-iesean-66388.html> (accesat la 3 martie 2017).

⁶⁶⁰ **Gheorghe Manta** (1935, București, 1994, București), Membru al CC al PCR (1979-1983), deputat de Neamț din 1980 și prim-secretar al Comitetului Județean Neamț al PCR, președinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular al județului Neamț (1981-1983) și ambasador în Mongolia. (C. Pragati, *op. cit.* pp. 226-227).

⁶⁶¹ „Ceahlău”, an XIV, nr. 2299, 18 iulie 1981, p. 1.

Sunt concludente câteva date așa cum erau ele prezentate pe larg în presa județeană. „Drumul de fier ale cărui lucrări au fost recent inaugurate va avea o lungime de 30,4 km. În întregime electrificat, cu centralizare electrodinamică a macazurilor și cu un bloc de linie automat, el va deservi în afara celor două orașe — prin intermediul a cinci stații și halte, localitățile Topile, Valea Seacă, Moțca, Herești, Cristești, Timișești, Nisiporești, Plăeșu și Grași, ultimele patru pe teritoriul județului nostru. Termen de dare în folosință — septembrie 1983. Capacitatea de transport — peste 2800 călători pe zi și mai mult de 6 milioane tone mărfuri anual. Pentru edificarea acestui măreț obiectiv — la care concură trei maxi unități de construcții feroviare din Iași și București — sînt alocate de la bugetul statului fonduri care depășesc o jumătate de miliard lei. Dar proporția lucrării este reflectată și de multe alte detalii. Așa spre exemplu, realizarea terasamentului va necesita excavarea și transportarea a circa 3,3 milioane tone pămînt și străpungerea colinelor Moțca cu un tunel în lungime de peste 1 km. Două mari „obstacole”— Șoseaua națională București — Suceava și rîul Moldova — vor fi depășite de un viaduct și un pod, ultimul, construit din grinzi din beton armat, reprezentînd și o premieră pe țară”⁶⁶². Era un vis de la sfîrșitul secolului al XIX-lea care în sfîrșit devenea realitate.

Lucrările avansau, așa că la începutul anului 1984, pe tronsonul ce revenea județului Neamț, constructorii au terminat terasamentul și montarea liniei, triajul de mărfuri Tîrgu-Neamț, pasajul de la Dumbrava, urmînd ca în următoarele luni să se termine și construcția Gării pentru persoane din Tîrgu-Neamț⁶⁶³. În decembrie 1984, clădirea gării era în stadiul de finisaj, iar despre aceasta, inginerul Constantin Nistor, adjunct șef de lot, oferea câteva informații ziarului *Ceahlăul*, de unde aflăm că, „gara de călători are o lungime de 83 m, 27 lățime, 2 nivele și asigură o capacitate de transport de 5000 călători pe zi. Gara de mărfuri dispune de 7 linii, pod bascul, cheu încărcări-descărcări ce vor permite transportul și manipularea a 15.000 tone mărfuri pe zi”⁶⁶⁴. Dan Constantin, vicepreședinte al consiliului popular orășenesc, declara că „fără îndoială, pentru noi calea ferată reprezintă materializarea unei năzuințe vechi.

Acest drum de fier va asigura orașului o dezvoltare economico-socială mai puternică, valorificarea superioară a potențialului economic, a obiectivelor istorice și turistice ale zonei. Gara noastră — dotată cu tot ce este necesar pentru satisfacerea exigențelor unui trafic fluent și operativ — va fi, așadar, o bijuterie ce va completa într-un mod fericit distincta arhitectură a orașului plăieșilor, și, totodată, o nouă mîndrie pentru toți locuitorii săi”⁶⁶⁵.

Construcția a fost aprobată prin Decretul Consiliului de Stat nr. 130, din 17 aprilie 1980; proiectarea și construirea liniei ferate Pașcani — Tg. Neamț. Construcția a fost realizată de „Brigada complexă 613—614 Cîmpulung ACM 1, Regionala C.F. Iași, condusă de ing. Horia Iordăchescu și Nicolae Gemănar, veterani ai șantierelor feroviare. Tunelul de la Cristești a fost executat de tuneliștii

⁶⁶² *Ibidem*, p. 2.

⁶⁶³ „Ceahlăul” an XVII, nr. 2429, 14 ianuarie 1984, p. 7.

⁶⁶⁴ „Ceahlăul”, an XVII, nr. 2475, 1 decembrie 1984, p. 4.

⁶⁶⁵ *Ibidem*.

brigăzii I Brașov, în lungime de 840 de m, fiind străpuns în mai 1986, iar intrarea lui efectivă în folosința s-a realizat prin festivitatea din 17 decembrie 1986.

Constructorul liniei: I.C.C.F. IAȘI și Antrepriza Construcții-montaj a R.C.F. Iași. Proiectant General: I.P.C.F. București, Director General ing. Ion Antonescu, Șef Proiect ing. Radu Vasile, Arhitectura, arh. Camelia Neagu. Valoarea totală a construcției a fost de 592 de milioane de lei⁶⁶⁶.

Traseul cu o lungime de 31,8 km are 5 stații (Timișești cu 6 linii, Târgu-Neamț cu 8 linii marfă și 5 linii călători și haltele Topile, Cristești, Plăieșu și Sf. Mina), și câteva superlative: Tunelul Herești (840 m lungime), 28 de poduri și podețe dintre care podul peste râul Moldova de 287 de m și podul peste E85 cu o înălțime de 16 m. Electricizarea secției de cale ferată a avut loc în 1989.

La 28 decembrie 1986, sosi ziua cea mult așteptată a inaugurării oficiale a căii ferate Târgu-Neamț-Pășcani. La ceremonie au fost prezenți Maria Gheorghe⁶⁶⁷, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean de partid Neamț, președintele Consiliului popular județean Neamț, Nicolae Ibănescu, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean de partid Iași, președintele Consiliului popular județean Iași, Alexandru Dobre, ministru adjunct la Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor, Alexandru Filioreanu, director al Regionalei de căi ferate Iași, „activiști de partid și de stat, ai organizațiilor de masă și obștești din cele două județe, proiectanți, constructori și brigadieri care au construit noua magistrală feroviară, oameni ai muncii din localitățile cuprinse în teritoriul străbătut de calea ferată Pășcani—Tîrgu Neamț. Împodobit sărbătorește, cu drapelele R.S.R. și P.C.R., cu portrete ale iubitului nostru conducător, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretarul general al partidului, președintele republicii, modernul edificiu al porții feroviare a orașului de la apa Ozanei, încă de la primele ore ale dimineții fremăta de mulțimea de oameni venită aici să participe la acest eveniment deosebit”⁶⁶⁸.

Ora 12 și 15 minute. Pe peroane răsună semnalul de intrare în gară a primului tren de călători — trenul inaugural — împodobit sărbătorește cu ghirlande de brad și cu portretul lui Nicolae Ceaușescu. După cum aflăm din presa vremii, cei prezenți au scandat îndelung „Ceaușescu și poporul”, „Ceaușescu – ceferiștii”, „Ceaușescu – Eroism – Romania – Comunism”.

Pe 28 decembrie 1986, a avut loc inaugurarea oficială a caili ferate. La orele „12.30, s-a auzit semnalul, cu un fragment din opereta „Crai Nou” de Ciprian Porumbescu, apoi vocea crainicului: «Stimați călători, trenul inaugural Pășcani-Tîrgu Neamț sosește în gară la linia unu...», o garnitură superbă alcătuită din 6

⁶⁶⁶ Radu Bellu, *Nodul de cale ferată C.F.R. Pășcani*, Editura Magic Print, Onești, 2018, p. 13.

⁶⁶⁷ **Maria Gheorghe** (1939-), sociolog. Activistă de partid, absolventă a Facultății de Științe Politice și Sociale din București, a fost prim-secretar al Comitetului de partid și președinte al Consiliului Popular al Sectorului 3 din București, membru C.C. al P.C.R. (1979-1989), secretar al M.A.N., prim-secretar al Comitetului Județean Neamț al P.C.R. și președinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean Neamț (1983-1989). În vara lui 1989 este numită secretar al Consiliului județean Ialomița al U.G.S.R. (C. Prangati, *Oameni...*, p. 159).

⁶⁶⁸ „Ceahalul”, an XX, nr. 2584, 3 ianuarie 1987, p. 1.

vagoane cu o locomotivă în față și una în spate... La orele 14.21, de la linia unu, cu același semnal, a fost anunțată plecarea primului tren de călători pe direcția Tg. Neamț-Pășcani”.

„În zi de 28 decembrie '86, pe circuitul telefonic C.F. cu stația Pașcani, pentru prima oară în istoria locurilor a răsunat vocea hușanului Mihai Teodoru, primul șef al noii stații C.F.R. Tg. Neamț: «Cale liberă trenului festiv!». Și, de acum înainte, oricărui tren ce va trebui să intre sau să iasă din Tg. Neamț”⁶⁶⁹.

Până la sfârșitul anilor '90, linia deservea și obiective economice – 3 balastiere mari prin 3 linii desprinse din stația Timișești și platforma industrială Târgu-Neamț (Volvatir, Fabrica de prelucrare a cauciucului, Întreprinderea de prelucrare a lemnului).

Ca material rulant s-au folosit la început locomotive de tip 040-DHC, apoi odată cu electrificarea liniei, în 1989, locomotive 040-EC și vagoane rame TE, vagon poștal-bagaje, apoi vagoane etajate 26-26, material rulant ce aparținea de depoul Pașcani și revizia de vagoane Pașcani, desființată în mai 2013.

În februarie 2010, C.F.R. concesionează linia către operatori privați, infrastructura către S.C. R.C. C.F. Brașov, iar transportul călători către S.C. Regiotrans Brașov, care utiliza automotoare. În martie 2015 operatorului i se ridică licența de transport și traficul este oprit până în septembrie 2015, când trenul revine la Târgu- Neamț. Materialul rulant folosit azi este format din vagoane și locomotive aparținând de depoul Suceava Nord.

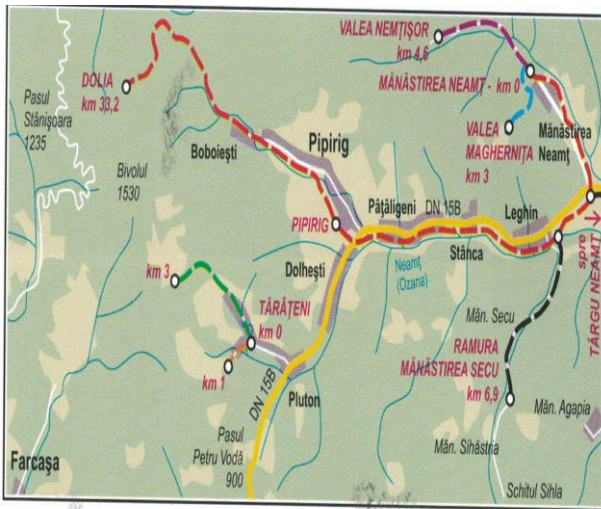
De-a lungul anilor un inimos al căii ferate, pentru care aceasta reprezintă a doua lui dragoste, profesorul Ioan Romeo Roman, a depus eforturi pentru ca această linie să nu moară și pentru a reînvia tradiția mocăniței la Târgu-Neamț. La ultima întâlnire pe această temă din februarie 2016, am participat alături de domnul Roman, la discuțiile autorităților cu domnul Radu Bellu, directorul departamentului istorie din C.F.R., despre construcția unei mocănițe de la Târgu-Neamț la Mănăstirea Neamț și despre aducerea unui tren militar în gara Târgu-Neamț în contextul împlinirii a 100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial.

A rămas ideea, materialul rulant și calea de rulare fiind identificate, urmând doar să fie găsite surse de finanțare.

⁶⁶⁹ *Ibidem*, p. 6.

Căile ferate forestiere din zona Neamțului

Pentru că subiectul căilor ferate înguste (forestiere), numite și mocănițe, este departe de a fi cunoscut, aducem în atenția cititorului o istorie mai puțin cunoscută a zonei Neamțului, cea a căilor ferate forestiere. Căile ferate forestiere au fost un sistem de linii înguste distincte de C.F.R., însumând peste 5000 de km. Au existat peste 150 de linii de bază, cele mai multe având numeroase ramificații. Astăzi mai sunt funcționale doar câteva linii forestiere folosite în scopuri turistice: Vișeul de Sus sau „ghezeșul” de pe Valea Vaserului; mocănița bănățeană pe traseul Oravița-Anina; mocănița din Arieș pe traseul Abrud-Câmpeni; „huțulca bucovineană” la

Moldovița și „mocănița din Sovata” pe traseul Dovata-Câmpul Cetății.

În Moldova au funcționat 31 de căi ferate forestiere, cu o lungime de 1306 kilometri. Prima cale ferată forestieră din Moldova a fost C.F.F. Bicaz, construită în 1885 pentru exploatarea lemnului de pe Valea Biczului. Ultima cale ferată a fost cea de la Roznov, închisă și demontată în 1992. În această zonă au funcționat

căile ferate forestiere de la Pipirig și Crăcăoani.

Istoria căii ferate forestiere de la Pipirig a început în 1930, când Direcția Silvică Bacău a început studiile pentru construirea unei căi ferate de 48,6 km, care să lege zonele forestiere din Ocoalele Silvice Pipirig, Mănăstirea Neamț și Târgu Neamț cu orașul Târgu Neamț. Proiectul a fost executat de către inginerii Nicolae Versesc, Stelian Șerbănescu și Dumitru Ivanovici și a cuprins liniile:

- Târgu Neamț-Dolia-27,6 km;
- Ramura Mănăstirea Neamț-14,1 km;
- Ramura Mănăstirea Secu-6,9 km;

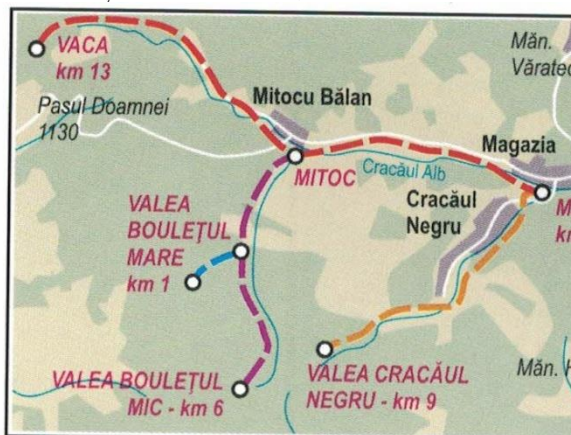
Proiectul a fost aprobat sub rezerva construirii căii ferate Pașcani-Târgu-Neamț, pentru expedierea lemnului în țară, construcție care nu s-a mai realizat, proiectul fiind abandonat. După război, în anii 1952-1955, autoritățile folosind munca deținuților politici, a elevilor și militarilor, prin Societatea „Sovromlemn” a construit calea ferată Pipirig, în lungime de 44,8 km, cu un ecartament de 760 mm, destinată transportului masei lemnoase exploatare din Munții Neamțului la fabricile de cherestea de la Mănăstirea Neamț și Tărățeni. Calea ferată forestieră Pipirig cuprindea următoarele linii:

- Dolia-Boboiești-Pipirig Fabrica cherestea de la Mănăstirea Neamț (fostă Sawmill)-33,2 km;
- Ramura pe Valea Maghernița de la Mănăstirea Neamț-3 km;
- Ramura pe Valea Nemțișorului de la Mănăstirea Neamț-4,6 km;
- pe Valea Tărățeni-4 km;

Între anii 1966-1968, această cale ferată a fost treptat abandonată și închisă, iar ulterior, în anii 1972-1973, a fost demontat și terasamentul transformat în șosea⁶⁷⁰.

Istoria căii ferate forestiere de la Crăcăoani a început la 1880, când s-a construit Fabrica de Cherestea de la Cracăul Negru, care urma să prelucreze lemnul din pădurile de pe Valea Cracăului Negru, Cracăului Alb, Boulețului Mic și Boulețului Mare. Pentru a putea transporta buștenii, fabrica a construit, între anii 1888-1891, calea ferată Crăcăoani, în lungime de 29 de km, pe un ecartament de 760/800 mm și cu șine din lemn. Traseele erau dispuse astfel:

- Magazia-Valea Cracăului-Vaca-13 km;
- Mitocul Bălan-Valea Boulețului Mic-6 km;
- Magazia-Cracăul Negru-Valea Cracăului Negru-9 km;
- Valea Boulețului Mare-1 km;

În anul 1948, linia a fost naționalizată și trecută în administrarea I.F.E.T. Piatra Neamț, care, între anii 1950-1953, a schimbat ecartamentul liniei, de la 800 mm, la 760 mm și a desființat o porțiune de 11 km, dezafectată până în anul 1956. Astfel, au rămas funcționale doar linia de pe Valea Cracăului Negru de 9 km, de pe Valea Boulețului Mare și Valea Boulețului Mic, ambele de 1 km fiecare. Desființarea acestor linii s-a produs treptat, între anii 1959-1962. Modelul de locomotivă folosită a fost 762210 Henschel 1910⁶⁷¹.

⁶⁷⁰ Radu Belu, *Istoria Ilustrată a căilor ferate forestiere din România*, Editura Pro Corona, Brașov, 2007, pp. 115-116

⁶⁷¹ *Ibidem*, pp. 77-78.

În județul Neamț, au mai existat căile ferate forestiere de la Bicz de 42,6 km, Borca de 25,5 km, Tarcău de 84 km, Cuejdiu, de 24 km și Roznov de 99,1 km, ultima care a rezistat până în 1992.

Din păcate, totul este astăzi istorie. Câteva grupuri de entuziaști se străduiesc de mai mult timp să repună unele linii în funcțiune, însă, să sperăm că totuși vor fi salvate măcar câteva dintre acestea.

Volvatir, emblema calității

Volvatir, una dintre emblemele prefacerilor socialiste, era o adevărată familie muncitorească, locul unde an de an erau înregistrate noi realizări. În acest sens, fabrica devenise, așa cum aflăm dintr-un material, „un spațiu deschis dialogului cu performanța (și nu un teritoriu pasiv, în care se află un loc de muncă, căruia îi ești dator cu disciplină și cu semnătură în condică)”⁶⁷².

În primăvara lui 1988, aici lucrau 3100 de oameni, coordonați de inginerul Serafim Lungu, cel care, în 1971, venise la Târgu-Neamț, după cinci ani ca șef al secției Buhuși și după alți șapte ca inginer-șef la Constanța. Fabrica era unică în țară, fiind profilată pe producerea de volvatir (țesătura auxiliară în industria de confecții). În 1972, la punerea în funcțiune, capacitatea anuală era de 3.254.000 m.p. de volvatir și 705 tone de fir semipieptănat tip fină. În 1988, producea peste 8 milioane m.p. de volvatir și 1050 de tone de fir, la care se adăuga o multitudine de articole: „27 de volvatir pentru coasere, 33 de volvatir chimizat, 34 tehnice, 10 decorative, 27 de stofe și tergaluri, 50 sortimente de fire, confecții, piese de schimb, mașini de scuturat și de tuns bascuri ș.a., realizând anual, o producție marfă în valoare de aproape 400 milioane lei, în timp ce numărul beneficiarilor a sporit de la 2, în 1972, la 146, în 1988”.

Acest lucru nu se putea realiza, după cum aflăm, fără oameni de conducere care „au trebuit să facă dovada maturității și competenței depline, pentru a imprima rigoare și disciplină în muncă, pentru a compensa lipsa de experiență prin forța mobilizatoare a tinereții lor”. Iar directorul Serafim Lungu declara că „împlinim 16 ani (13 aprilie n.n) de când am produs primul metru pătrat de volvatir. De atunci, principalii noștri indicatori au crescut de 2,3 ori la țesături, de 1,7 ori la fire lână și tip lână, de 12,9 ori la piese de schimb, cu 360 la sută valoarea producției marfă, cu 500 la sută valoarea producției nete și cu 554 la sută productivitatea muncii. Avem oameni calificați în 50 de meserii, un oficiu de calcul și un atelier de creație și iată, confecțiile realizate de noi au ajuns să fie prezentate la marile magazine din Capitală ca noutăți ale modei. Ca să nu mai spun că la noi organizarea de parade ale modei a devenit o obișnuință. Împreună cu inginera șefă Rodica Stănciulescu, venită la un an după mine, sîntem cei mai vechi în unitate. Așa am judecat și acesta mi-a fost crezul întregii vieți; de a lucra cinstit și corect cu toată lumea, indiferent ce post ocupă în schemă. Și mărturisesc că acest stil de muncă a oferit satisfacții tuturor colaboratorilor, pentru că dacă a cîștigat fabrica, am cîștigat cu toții”.

Pe lângă realizările profesionale, colectivul de la Volvatir se mândrea și cu o bogată activitate cultural-sportivă prin cele 23 de formații artistice și echipe de handbal și fotbal. Baza materială cuprindea un cămin pentru tineret, o creșă cu 100 de locuri, un bloc cu 100 de garsoniere, o cantină modernă cu 300 de locuri, dar și o gospodărie anexă cu peste 100 de porci ș. a. „Ne-am străduit ca oamenii noștri să

⁶⁷² „Ceahlăul”, an XXI, nr. 2651, 16 aprilie 1988, p. 3.

aibă încredere în forțele proprii, în talentul și posibilitățile lor de exprimare”, declara inginera-șefă Rodica Stănciulescu.

Directorul Serafim Lungu era încrezător în viitorul fabricii (din păcate după 1990 s-a ales praful), declarând că „mai avem multe de făcut în dezvoltarea unor secții, în promovarea mai accentuată a noului și, desigur, în ridicarea nivelului de conștiință al oamenilor. Le vom face pe toate, pentru că vrem să ne depășim pe noi înșine, pentru că cinștim lucrul bine făcut, pentru că cei 3100 de oameni cît numără familia noastră sînt harnici, tot mai pricepuți și îndrăgesc întreprinderea”.

Capitolul VIII

Rezistența anticomunistă în zona Neamțului

Bande și bandiți anticomuniști din zona Neamțului

Instaurarea regimului comunist în România a provocat, pe lângă malformarea instituțiilor fundamentale ale statului, o cantitate de suferință umană, materializată prin distrugerea totală sau modificarea ireversibilă a mii de destine individuale. Pe lângă numeroșii oportuniști care s-au grăbit să îngroașe rândurile unui partid minuscul dar în ale cărui pânze suflă un puternic curent dinspre Moscova, poporul român a furnizat și exemple memorabile de verticalitate morală, de refuz al compromisului, de atașament față de un sistem bine încheșat de valori umane universal acceptate. Și în zona Neamțului au existat mici grupuri care au încercat să se opună regimului roșu.

1. Banda Corduneanu Vasile

Organele de Securitate semnalau în primăvara anului 1951 existența pe raza comunei Pipirig, Neamț, a bandei conduse de Corduneanu Vasile. Din bandă mai făceau parte Acatrinei Ioan și Aioanei Nicolae. În luna august a aceluiași an, Aioanei Nicolae a fost arestat, iar ceilalți doi continuau să fie fugari⁶⁷³. Acatrinei Ioan a fost și el arestat, după ce s-a predat de bunăvoie. Nu sunt consemnate confruntări armate cu Securitatea.

2. Organizația 2+1

A fost înființată în 1948 de către câțiva elevi de la Liceul „Regina Maria” din Târgu-Neamț, care avea ca scop organizarea unor manifestații pentru a-i alunga pe ruși, a-l susține pe rege și de a arăta pericolul comunist. Însă unul dintre membri, Mihai Croitoru, a uitat pe masa camerei unde stătea în gazdă câteva manifeste, descoperite de două eleve care mai locuiau la acea gazdă, dar care erau membre ale U.T.M. Acestea i-au denunțat la organizația P.R.M. din oraș, iar în luna mai, cei zece membri erau judecați. Singurul supraviețuitor al lotului, Gheorghe Boancă, își amintea că prima anchetă a avut loc la Târgu-Neamț, condusă de comisarul Mihăilă, apoi la Piatra-Neamț, unde anchetator a fost comisarul Stoian. Ancheta a continuat la Iași, membrii fiind condamnați și petrecând 4 ani prin închisorile Galata, Văcărești, Târgușor și Ploiești.⁶⁷⁴

⁶⁷³ Florica Dobre, (coord.), *Bande, bandiți și eroi. Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968). Documente*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 139.

⁶⁷⁴ Mihail Gaidău, *Despre organizația anticomunistă 2+1*, în „Gazeta de Neamț”, nr. 4, 2004, p. 24.

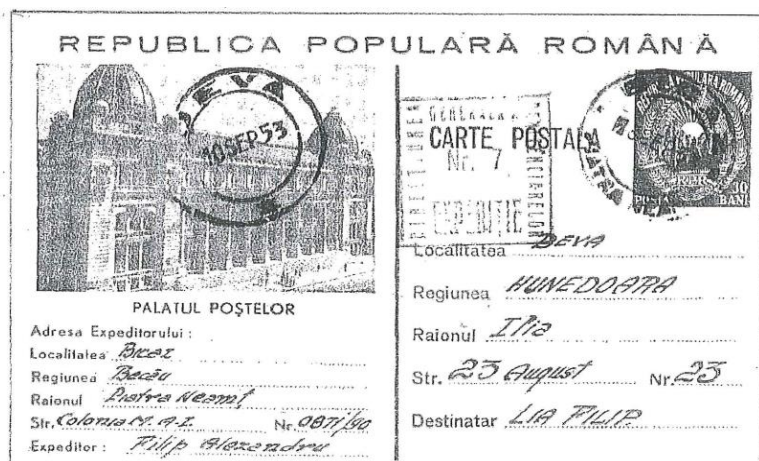
De la stânga la dreapta: Danielescu Valeriu, Croitoru Mihai, Boancă Gheorghe și Ichim Vasile (*Gazeta de Neamț*, mai 2004, p. 24).

3. Grupul „Frățiile de arme”

A fost înființat în primăvara anului 1949 de către Pamfil Sălăjeanu și Grigore Caraza în zona Ceahlău (Neamț). Organizația avea numeroase centre numite verigi, precum cea din Călugăreni, comuna Galu, condusă de Felix Gutman, cea din Pipirig, Borca sau Hangu⁶⁷⁵. În luna august și septembrie 1949, Securitatea a arestat 35 de persoane, trădate ca întotdeauna de un urmaș al lui Iuda, întruchipat în Hrușcă, învățătorul din comuna Pipirig, jud. Neamț. Tribunalul Militar din Iași, prin sentința din 16 februarie 1950, a pronunțat 35 de condamnări între 1 și 10 ani pentru întruniri și discuții dușmănoase împotriva regimului, în vederea organizării și antrenării populației în acțiuni împotriva ordinii sociale, fapte încadrate în „crimă”, pedepsite de art. 209 pct. 2 lit. a. Ca inițiatori și organizatori au fost socotiți doi tineri: Sălăjeanu Pamfil, funcționar, și Caraza Grigore, învățător. Datorită condițiilor de exterminare la care au fost supuși, din acest lot au murit cinci români. Iată componența lotului: Organizația anticomunistă de pe Valea Bistriței și a Ozanei, jud. Neamț, 1949: Sălăjeanu Pamfil, inițiator, 21 ani, funcționar; Grigore Caraza, inițiator și organizator, 20 ani, învățător; Bistriceanu Nicolae, șef de district, funcționar; Gutman Felix, șef de district, muncitor; Roșu Vasile, șef de district, comerciant; Gheorgheasa Vasile, preot; Blăgescu Valentin, student; Vasiliu Măria, învățătoare; Sălăjeanu Ion, învățător; Coroamă Lulu, funcționar; Marin Lulu, funcționar; Almășanu Anton, muncitor; Buium Ion, muncitor; Cojocaru Aurel, muncitor; Cojocaru Ion, comerciant; Iosifescu Constantin, muncitor; Iosub Ion,

⁶⁷⁵ Gheorghe Onișoru, (coord.), *Cu unanimitate de voturi*, Fundatia Academia Civica, Bucuresti, 1997, p. 112; Cicerone Ionițoiu, *Morminte fără cruce. Contribuții la cronica rezistenței românești împotriva dictaturii*, vol. II, Editura Coresi, Freiburg, 1983, p. 123.

muncitor; Chirilă Dumitru, țăran; Grigoriu Nicolae, țăran; Pântea Dumitru, țăran; Gălbează Anton, muncitor; Crăciun Iosif, țăran; Crăciun Ion, țăran; Ursu Vasile, țăran; Masar Ștefan, țăran; Cerbu Constantin, funcționar; Mântescu Constantin, muncitor; Prună Constantin, muncitor; Crăciun Vasile, țăran; Hrușcă, învățător⁶⁷⁶.

Carte poștală cenzurată, trimisă din colonia de muncă 0871/90 Bicăz la, 8.09.1953⁶⁷⁷

⁶⁷⁶ A.S.R.I., fond D, dosar 2168, ff. 264, 282, 296, 308.

⁶⁷⁷ <http://www.romaniastamps.com/artikel/dinu/Detainees%20Political%20Prisoners.pdf> (accesat la 15 martie 2016).

Femei și tineri pe Golgota suferinței

Subiectul este de real interes pentru cei care studiază perioada regimului comunist. Documentele vorbesc despre, mai mult de 4200 de femei închise în închisorile regimului, unele dintre ele, femei partizan sau legionare, dar cele mai multe dintre acestea, rude ale foștilor demnitari, oameni de cultură, intelectuali și călugărițe. Tinerii, câteva mii, au fost reținuți sub acuzații diverse, cele mai multe dintre ele, de acțiuni contra regimului. În cele ce urmează vom prezenta lista cu femeile și tinerii întemnițați din zona Neamțului.

1. Femei întemnițate

DASCĂLU, Veronica, din satul Davideni, comuna Țibucani, Neamț. Arestată de Securitatea Bacău și torturată în timpul anchetei. Condamnată la închisoare de Tribunalul Militar Iași, în 1950⁶⁷⁸.

LEHOTSCI, Domnica, născută la 25 ianuarie 1940, în satul Davidești, comuna Țibucani, Neamț. Domiciliu obligatoriu, de la 18 iunie 1951⁶⁷⁹.

POPESCU, Victoria, din comuna Bălțătești, Neamț, fiica lui Gheorghe Popescu. Este trimisă în domiciliu obligatoriu 5 ani în comuna Pelicanu, Bărăgan⁶⁸⁰.

2. Tineri întemnițați

CHERTIC, Lucian, din Târgu-Neamț. Elev. Arestat, cu un grup de 12 elevi, la 3 februarie 1948. Torturat la Securitatea Iași. Condamnat (sentința 284/1948). A trecut prin penitenciarul Târgșor⁶⁸¹.

CHIȚU, Constantin, din comuna Drăgănești, Neamț. Elev. Aflat în vacanță (iunie 1948), a intrat în școala din sat împreună cu un prieten, Pralea Constantin, și au scos ochii portretelor de pe pereți: Stalin, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Groza și alții. Condamnați la câte 4 luni închisoare (sentința 1.467/1 septembrie 1948)⁶⁸².

ICHIM, Vasile, elev din Târgu-Neamț, arestat la 3 februarie 1948 și judecat de Tribunalul Militar Iași la 3 iunie 1948, condamnat prins sentința 284/1948 la 4 ani închisoare corecțională. A fost închis la Galați, Văcărești și Tîrgușor⁶⁸³.

MĂTASE, Gheorghe, din comuna Petricani, Neamț. Student la Institutul Agronomic din Iași. Arestat la 15 mai 1948. Judecat cu lotul centrului studențesc Iași. Condamnat de Tribunalul Militar Iași la 10 ani închisoare. De la Penitenciarul Suceava a fost dus la Pitești unde, în decembrie 1949, a fost torturat de Zbranca

⁶⁷⁸Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși*. Dicționar D-E, Editura „Mașina de scris”, București, 2000, p 31.

⁶⁷⁹ Cicerone Ionitoiu, *op. cit.*, H, I, J, K, L, p. 337.

⁶⁸⁰ Nicolae Popa, *Represiune și rezistență în ținutul Neamțului*, Editura Vreamea, București, 2000, p. 47.

⁶⁸¹ Cicerone Ionițoiu, *op. cit.*, C, , p. 90.

⁶⁸² *Ibidem*, p.116.

⁶⁸³ Nicoleta Popa, *op. cit.*, p. 52.

Octavian până a acceptat să-și facă demascarea și să se alătore acțiunii de reeducare conduse de Țurcanu⁶⁸⁴.

MUNTEANU, Paul, născut la 13 noiembrie 1924, la Pipirig, Neamț. Student teolog, arestat pentru uneltire, în august 1948, și condamnat prin sentința 210 din februarie 1949 la 1 an de închisoare⁶⁸⁵.

OLARU, Gheorghe, elev din Târgu-Neamț, arestat la 3 februarie 1948, judecat și condamnat de Tribunalul Militar Iași prin sentința 284 din 3 iunie 1948. Este închis la Târgșor⁶⁸⁶.

ROVARU, Radu, din Petricani, Neamț. Student la Politehnica din Iași. Condamnat⁶⁸⁷.

STOIAN, Eugen, elev din Târgu-Neamț, arestat la 3 februarie 1948 și judecat de Tribunalul Militar Iași, fiind condamnat la închisoare prin sentința 284 din 1948. A fost închis la Târgșor⁶⁸⁸.

TEODOSIADE Dumitru, student la silvicultură, urmărit de Securitate pentru poziția sa anticomunistă, se refugiază la mănăstirea Vladimirești, unde este arestat, în 1956 și condamnat la 20 de ani muncă silnică. Trece prin penitenciarele de la Jilava, Galați, Aiud, fiind eliberat în urma Decretului din 1964.⁶⁸⁹

⁶⁸⁴ Cicerone Ionitoiu, *op. cit.*, p. 189.

⁶⁸⁵ Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu, Flori, *Biserica întemnițată. România, 1944-1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998, p. 294.

⁶⁸⁶ Nicoleta Popa, *op. cit.*, p. 52.

⁶⁸⁷ *Ibidem*, p. 53.

⁶⁸⁸ *Ibidem*, p. 52.

⁶⁸⁹ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *BOR sub regimul comunist(1945-1958)*, vol. 1, București, 2001, p. 293.

Intelectuali și militari în temnițe

În perioada 1945 – 1964 au fost pedepsite cu închisoare 73310 de persoane, dintre care 335 au primit pedeapsa cu moartea. Alte 24905 de persoane au fost anchetate, iar în lagăre de muncă au fost trimise 21068 de persoane. Numărul de persoane moarte în detenție este de 3847, dintre care 2851 au decedat în timpul executării sentinței, 203 în timpul anchetei, 137 fiind condamnate la moarte, iar 656 în lagărele de muncă.

O altă statistică arată că în perioada 1950-31 martie 1958 au fost arestate 75808 persoane, fiind condamnate 73636. În aceeași perioadă, 22007 persoane au fost trimise în lagăre de muncă, iar între 1949 și 1958, 60000 de persoane au avut domiciliul forțat. Surse independente dau cifre diferite pentru aceeași perioadă, când au avut loc 134150 de procese politice, fiind implicate 549400 de persoane. Din numărul de deținuți politici, circa 15-20% au fost uciși prin împușcare sau exterminați în închisori ori lagăre de muncă forțată.⁶⁹⁰

1. Intelectuali

BOUREANU Dumitru, născut la 14 decembrie 1899 în Târgu Neamț. Avocat, fost fruntaș liberal. Acuzat că „pune piedici dezvoltării GAS, întreține legături de prietenie cu reacțiunea, ascultă și difuzează știrile de la posturile de radio străine.” Condamnat la 12 luni muncă silnică.⁶⁹¹

CARP Vladimir, medic cardiolog, condamnat de Tribunalul Militar Iași, la 7 ani închisoare prin sentința 123/1960, pentru „discuții dușmănoase la adresa regimului”. A trecut pe la Bacău, Jilava, Canal. Este eliberat în 1964.⁶⁹²

CONDREA Nicolae C., născut la 4 decembrie 1896 la Târgu Neamț. Avocat de profesie, este arestat la 22 septembrie 1959 și condamnat la 9 ani închisoarea corecțională sub acuzația de „uneltire contra ordinii sociale.” Decedat la 1 martie 1963 la Aiud.⁶⁹³

COVRIG Neculai, născut la 25 noiembrie 1924 la Buzău și domiciliat în Tg. Neamț. Funcționar fără apartenență politică, face însă „instigații în rândurile țărănimii.” Condamnat la 6 luni muncă silnică.⁶⁹⁴

CREȚULESCU Ioan, născut la 3 mai 1920 la Tarcău, domiciliat în Tg. Neamț. Funcționar, „mic burghez”, fost industriaș. A fost simpatizant PNT, fiind

⁶⁹⁰ Arhiva CNSAS, *Fond D, dosar 010335, Tabel cu internații în colonii de muncă, 1950; Cartea Albă a Securității*, vol. 3 (1958-1968), Serviciul Român de Informații, București, 1995.

⁶⁹¹ Ștefan Cotors, *Târgu-Neamț, trecător prin secole*, vol. II, p. 208.

⁶⁹² *Ibidem*.

⁶⁹³ Romulus Rusan (coord.), *Cartea morților*, Editura Fundația Academia Civică, București, 2013, p. 130.

⁶⁹⁴ Ștefan Cotors, *op. cit.*, p. 208.

caracterizat ca „element ostil regimului, lansează svonuri alarmiste și corupe muncitorii cinstiți”. Condamnat la 24 de luni muncă silnică.⁶⁹⁵

DASCĂLU Nicolae, născut la 28 iunie 1900 la Păstrăveni. Învățător, „chiabur.” Fost membru PNL-Brătianu, este caracterizat ca „element dușmănos, instigă țăranii și lansează svonuri alarmiste.” Condamnat la 24 de luni muncă silnică.⁶⁹⁶

DUMITRESCU, Gheorghe I., născut la 4 aprilie 1892, în satul Mihăilești, comuna Popești, Olt. Domiciliat în Târgu-Neamț. Funcționar. Arestat la 27 august 1959. A murit în penitenciarul Gherla după 6 luni, la 23 februarie 1960⁶⁹⁷.

FELIU Gheorghe N., contabil, născut la 28 iulie 1894 în Timișești, Neamț. Arestat la 9 septembrie 1952 și condamnat administrativ la 60 de luni închisoare, moare în 5 mai 1953 la Capu Midia.⁶⁹⁸

GHEORGHITĂ, Gheorghe, din Târgu-Neamț. Profesor. Arestat. Condamnat la închisoare, în 1949. Detenția, la penitenciarele Iași, Jilava, Gherla și minele de plumb de la Baia-Spie⁶⁹⁹.

GRĂMADĂ Aurel, fost diriginte al Poștei, este arestat în 1959, sub acuzarea de „uneltire împotriva ordinii sociale și complot împotriva statului”. A fost eliberat în 1963.⁷⁰⁰

IGNEA Neculai, născut la 10 decembrie 1900 la Crăcăoani. Comerciant, fost membru PNL-Brătianu, „colportează svonuri alarmiste și face instigații în rândul populației împotriva regimului actual.” Condamnat la 24 luni muncă silnică.⁷⁰¹

NEMȚEANU Nicolae C., născut la 19 mai 1883, la Vânători Neamț. Avocat, arestat în 1952, rearestat la 13 aprilie 1960 și condamnat la 12 ani temniță grea pentru „uneltire contra ordinii sociale.” Decedat la 19 ianuarie 1961 în penitenciarul Botoșani.⁷⁰²

OPREA, Gheorghe, din comuna Bălțătești, Neamț. Membru P.N.L. A fost timp de 30 de ani primar al comunei. Arestat la 5 mai 1947. O parte din detenție, la penitenciarele Iași, Bacău și Gherla⁷⁰³.

RAFAILĂ Ioan, născut la 16 mai 1899, în Tg. Neamț. Fost legionar, învățător, „face instigații în rândul populației și lansează svonuri alarmiste.” Condamnat la 6 luni muncă silnică.⁷⁰⁴

RADU, Petre, învățător din Agapia, Neamț, este arestat în 1948 și judecat de Tribunalul Militar Iași. Este condamnat și închis la Suceava, Jilava și Canal⁷⁰⁵.

⁶⁹⁵ *Ibidem*, p. 209.

⁶⁹⁶ Roske Octavian, *Mecanismele represive în România 1945-1989. Dicționar biografic*, vol. II, D-G, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 78-79.

⁶⁹⁷ Cicerone Ionițoiu, *op. cit.*, D-E, p. 175.

⁶⁹⁸ *Idem*, F-G, p. 28.

⁶⁹⁹ *Idem*, D-E, p. 182.

⁷⁰⁰ Ștefan Cotors, *op. cit.*, vol. II, p. 209.

⁷⁰¹ Ionitoiu, Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar N-O*, Editura Mașina de scris, București, 2005, p. 35.

⁷⁰² Romulus Rusan (coord.), *Cartea morților*, p. 307.

⁷⁰³ Cicerone Ionițoiu, *op. cit.*, N-O, p. 265.

⁷⁰⁴ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, 2013, p. 358.

⁷⁰⁵ Nicolae Popa, *op. cit.*, p. 56.

ROBAN Valeriu, avocat, fost viceprimar în timpul guvernării Antonescu și primar după 1945, este arestat în 1959 sub acuzația de „uneltire împotriva ordinii sociale și complot împotriva statului”. Cei mai mulți ani de detenția i-a executat la Canal.

ROZNER, Arthur, născut în 1903. Din Târgu-Neamț. Avocat. Arestat în august 1951. Detenția, în lagărul Galeș, Peninsula. Eliberat în 1954, cu grupul sioniștilor⁷⁰⁶.

SPIESCU Simion, născut în 1907 la Târgu-Neamț, referent, decedat la 16 noiembrie 1951 la închisoarea Văcărești.⁷⁰⁷

TABACARU Marcel, născut la 26 noiembrie 1922 la Tg. Neamț. Funcționar, fost sionist. Condamnat la 12 luni muncă silnică.⁷⁰⁸

2. Ofițeri și subofițeri

CREȚU, Ion, din Târgu-Neamț. Comisar. Arestat la 20 iulie 1948. A trecut prin penitenciarul Jilava și a murit în penitenciarul Făgăraș, în 1950⁷⁰⁹.

RADU, Dumitru-Udar, născut la 11 nov. 1918 la Târgu- Neamț. Absolvent al Școlii de Ofițeri de Infanterie și al Universității Tehnico-Științifice. Arestat în 1958. Torturat în anchete, la Securitate. Condamnat la 15 ani muncă silnică. Detenția, la Jilava, Ocele Mari, Văcărești, Gherla și Periprava. Eliberat în urma grațierii din 1964⁷¹⁰.

⁷⁰⁶ Cicerone Ionitoiu, *op. cit.*, R, p. 316.

⁷⁰⁷ Romulus Rusan (coord.), *Cartea morților*, p. 388.

⁷⁰⁸ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, București, 2013, p. 413.

⁷⁰⁹ Cicerone Ionitoiu, *op. cit.*, R, p.256.

⁷¹⁰ Cicerone Ionițoiu, *Cartea de aur a rezistenței românești împotriva comunismului*, vol. III, Microhart SRL, p. 197.

Caricatură „Scânteia”, anii '1950. Munca chiaburească: *am muncit toată viața cu mâinile astea* (din „Historia special”, nr. 1, 2012, p. 16).

Caricatură din „Urzica”, reprodusă în „Magazin Istoric”, nr. 10, 2003, p. 92.

Revolte țărănești anticomuniste în zona Târgu-Neamț

Astfel de revolte au avut loc și în 1953 la Grumăzești, când un țăran a fost împușcat de trupele de Securitate, iar mulți alții arestați și condamnați. În 1956, pe 4 aprilie, la Țibucani, au avut loc arestări în timpul unor revolte. În acel an a fost numit primar Manole Văideanu, iar președinte la C.A.P., Gh. Maftעי. Cei doi au început persecutarea celor care refuzau să se înscrie în colectiv, învinuindu-i pe mulți de sabotaj. Astfel, în acea zi, la orele 23 au fost trase clopotele bisericii, iar sătenii au ieșit pe câmp. Au loc ciocniri sângeroase, fiind necesară intervenția trupelor de Securitate. La 1 mai, încep arestările iar prin sentința 70/21 ianuarie 1957, sunt condamnate mai multe persoane.

Redăm mai jos o listă de țărani din zona Neamțului care au arestați și condamnați în perioada 1945-1964.

ALISTAR, Constantin V., născut la 27 februarie 1906, în Timișești, Neamț. A fost arestat la 17 iunie 1951 și condamnat la 4 ani temniță grea pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale.” Moare la 8 octombrie 1954 la închisoarea din Tg. Ocna⁷¹¹.

CLOȘCĂ, Manole, din comuna Țibucani, Neamț. În noaptea de 4 aprilie 1956, la chemarea clopotului bisericii, întreaga comună s-a ridicat să-și apere pământul de colectivizare. Primarul satului era Manole Văidoianu, venit din U.R.S.S. cu trădătoarea divizie Tudor Vladimirescu (divizie formată de Ana Pauker, din prizonierii români). Arestat. Condamnat la 2 ani închisoare (sentința 270/21 ianuarie 1957)⁷¹².

COZMA Alexandru Alecu, din Grumăzești, Neamț. Ucis de Securitate în 1953 în timpul revoltei țăranilor împotriva colectivizării⁷¹³.

DASCĂLU, Nicolae, din satul Davideni, comuna Țibucani, Neamț. Arestat. Condamnat la închisoare de Tribunalul Militar Iași, pentru uneltire contra ordinii sociale.⁷¹⁴

DUMITRIU, Vasile I., din comuna Țibucani, Neamț. Arestat. Judecat în 1953 în procesul organizației *Frontul Patriei*. Condamnat.⁷¹⁵

GÂTEJ, Radu, născut la 1 iunie 1940, în satul Davideni, comuna Țibucani, Neamț. Domiciliu obligatoriu în Bărăgan, de la 18 iunie 1951.⁷¹⁶

GÂTEJ, Victor, născut la 31 ianuarie 1920, în satul Davideni, comuna Țibucani, Neamț. Domiciliu obligatoriu în Bărăgan, de la 18 iunie 1951.⁷¹⁷

⁷¹¹ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, 2013, p. 50.

⁷¹² Cicerone Ionitoiu, *op. cit.*, C, p.163.

⁷¹³ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, 2013, p. 139.

⁷¹⁴ Cicerone Ionitoiu, *op. cit.*, D-E, p.30.

⁷¹⁵ Ioan Ciupea, *Morții penitenciarului Aiud, 1945-1965*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj”, XLIX, 2010, p. 189.

⁷¹⁶ Cicerone Ionitoiu, *op. cit.*, F-G, p. 145.

⁷¹⁷ *Ibidem.*, p. 146.

GHEORGHE, Gavril D., din comuna Timișești, Neamț. Arestat. Judecat cu unul din loturile *Frontul patriei*. Condamnat la 8 ani închisoare (sentința 342/12 mai 1953).⁷¹⁸

GRĂDINARU, Grigore, țăran din Țibucani, Neamț, arestat în 1948.⁷¹⁹

MARTIN Mihai, născut la 19 noiembrie 1923 la Tg. Neamț. Croitor, fost membru PNT-Maniu, are „manifestări antisemite și antisovietice. Împiedică formarea unei cooperative de producție.” Condamnat la 6 luni muncă silnică.⁷²⁰

MIHAI, David, din satul Ghindăoani, Neamț. Arestat, condamnat la închisoare.⁷²¹

MOROȘAN, Mihai Gh., născut la 8 noiembrie 1913, în comuna Vânători, Neamț. Arestat sub acuzația de propagandă anticomunistă. Torturat în timpul anchetei. A murit în timpul detenției, în 1963.⁷²²

MUNTEANU Petre, născut la 1 ianuarie 1902 la Păstrăveni, domiciliat în Țibucani, fost membru PNL. Este arestat în iulie 1958 și condamnat la 10 ani închisoare corecțională, pentru activarea în *Frontul Patriei*, prin sentința 657/1958 a Tribunalului Militar Iași. Este eliberat în 1964.⁷²³

MUNTEANU, Victor, țăran din Țibucani, Neamț. A participat la revoltele din comună în 1956. Este arestat și anchetat la Securitatea Bacău și condamnat de Tribunalul Militar Iași, prin sentința 270 din 1957, la 7 ani închisoare corecțională pentru uneltire contra ordinii sociale. A murit în detenție.⁷²⁴

MUSTAȚĂ Ion, țăran din Țibucani, Neamț, decedat la Gherla în 1961.⁷²⁵

NICHITA, Dumitru, din comuna Țibucani, Neamț. Participant la revolta țărănească împotriva colectivizării de la 18 mai 1956. Arestat. Torturat în timpul anchetei, la Securitatea Bacău. Judecat cu un lot de 20 de țărani. Condamnat de Tribunalul Militar Iași la un an închisoare (sentința 270/27 iulie 1957), pentru uneltire contra ordinii sociale.⁷²⁶

OLARU, Manole Gh., țăran din Țibucani, Neamț, membru al grupului de rezistență *Frontul Patriei*, este arestat în 1956, după ce participă la revolta locală împotriva colectivizării din comună, în 1956. Judecat de Tribunalul Militar Iași, este condamnat la 4 ani de închisoare corecțională prin sentința 270 din 1957, sub acuzația de uneltire contra ordinii sociale.⁷²⁷

ORGHIDAN, Gheorghe, din comuna Petricani, Neamț. Țăran. Arestat pentru împotrivire la colectivizare. Condamnat la închisoare de Tribunalul Militar Iași, în 1953.⁷²⁸

⁷¹⁸ *Ibidem*, p. 174.

⁷¹⁹ Nicolae Popa, *op. cit.*, p.69.

⁷²⁰ Cicerone Ionitoiu, *op. Cit, M*, p. 243.

⁷²¹ *Ibidem*.

⁷²² *Ibidem*, p. 374.

⁷²³ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, 2013, p. 296.

⁷²⁴ Nicolae Popa, *op. cit.*, p.80.

⁷²⁵ Romulus Rusan (coord.), *Cartea morților*, p. 297.

⁷²⁶ Nicolae Popa, *op. cit.*, p. 80.

⁷²⁷ *Ibidem*.

⁷²⁸ *Ibidem*, p. 69.

POPA Alecu A., născut la 16 martie 1902 la Timișești, Neamț. Țăran, arestat la 17 iunie 1951 și condamnată la 15 ani închisoare corecțională pentru uneltire contra ordinii sociale. Decedat la Caransebeș, la 4 martie 1956.⁷²⁹

POPA, Gheorghe, din comuna Timișești, Neamț. Condamnat în lotul organizației *Frontul Patriei*, inițiate de preotul Nicolae Filip din comuna Brătești care era și autorul următoarei rugăciuni: „Tatăl nostru cel din Moscova, / Prăbușească-se împărăția ta/...și ne iartă nouă condițiile de armistițiu, / Precum și noi iertăm jafurile voastre. / Și nu ne duce pe noi în ispită / De a mai trece o dată Nistrul, / Și ne izbăvește de prietenia cu Rusia, Amin!”⁷³⁰

POPA, Nicolae V, Născut la 13 august 1918 în comuna Petricani, Neamț. Membru al *Frontului Patriei*. Arestat la 13 august 1952, învinuit că procurase, împreună cu Gheorghe Jitaru, Constantin Mahu ș.a., 8 grenade și câteva cartușe. Condamnat prin sentința 344/12.05.1953 la 5 ani de închisoare. Detenția, la Gherla.⁷³¹

POPESCU, Gheorghe V., din Bălțătești, Neamț. A reușit să scape la 24 iunie 1950, când Securitatea venise să-l aresteze. S-a ascuns 2 ani. Arestat în 1952, de Securitatea Bacău, și condamnat la 2 ani de muncă silnică. Detenția în lagărele de la Canal și Borzești.⁷³²

PRICOP, Ion, din comuna Petricani, Neamț. Membru în organizația anticomunistă *Frontul Patriei*. Arestat în august 1952 și condamnat prin sentința 344/12.05.1953 a Tribunalului Militar Iași la 5 ani de închisoare.⁷³³

PRICOP, Ion M., țăran din Petricani, Neamț, membru al organizației anticomuniste *Frontul Patriei* este arestat, judecat și condamnat la 5 ani de închisoare.⁷³⁴

PROFIR, Dumitru, țăran din Petricani, Neamț, membru al organizației anticomuniste *Frontul Patriei* este arestat, judecat și închis.⁷³⁵

RUSU Adam, născut în Petricani, la 13 decembrie 1901, fost legionar, condamnat prin sentința 476/1959 a Tribunalului Militar Iași, la 10 ani închisoare corecțională pentru că a îndemnat cetățenii să nu se înscrie în GAC-uri.⁷³⁶

RUSU, Radu N., țăran din Țibucani, Neamț, participă la revoltele din comună din 1956. Este arestat și anchetat, fiind condamnat de Tribunalul Militar Iași prin sentința 270 din 1957 la 6 ani de închisoare corecțională, pentru uneltire contra ordinii sociale.⁷³⁷

RUSU Toader, născut la 27 februarie 1903, la Petricani. Este arestat la 12 februarie 1959 și condamnat la 8 ani închisoare corecțională prin sentința 219/1959 a Tribunalului Militar Iași. Eliberat în februarie 1960, continuă să figureze în atenția Securității Tg. Neamț.⁷³⁸

⁷²⁹ Romulus Rusan (coord.), *Cartea morților*, p. 342.

⁷³⁰ Cicerone Ionitoiu, *op. Cit, P-Q*, p. 321

⁷³¹ *Ibidem*, p. 331.

⁷³² Nicolae Popa, *op. cit.*, p.80.

⁷³³ Cicerone Ionitoiu, *op. Cit, P-Q*, p. 454.

⁷³⁴ Nicolae Popa, *op. cit.*, p.69.

⁷³⁵ *Ibidem*.

⁷³⁶ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, 2013, p. 369.

⁷³⁷ Nicolae Popa, *op. cit.*, p. 80.

⁷³⁸ Cicerone Ionitoiu, *op. cit, R*, p. 256.

RUSU Vasile, născut la 19 mai 1909 la Petricani, cu domiciliul în Blebea-Tg. Neamț, fost membru PNT. Este arestat în februarie 1959 și condamnat la 6 ani închisoare corecțională, pentru uneltire contra ordinii sociale, prin sentința 219/1959 a Tribunalului Militar Iași. Este eliberat în martie 1960.⁷³⁹

STAFIE, Constantin, din Țibucani, Neamț. Arestat și condamnat cu lotul *Frontul Patriei* este eliberat, dar rearestat în 1956, fiind condamnat la 6 ani de închisoare corecțională, în 1957.⁷⁴⁰

STAFIE, Dumitru, din Țibucani, Neamț, participant la revolta din comună împotriva colectivizării din 1956. Arestat și condamnat de Tribunalul Militar Iași la 2 ani de închisoare corecțională pentru uneltire contra ordinii sociale.⁷⁴¹

STATE, Ion Gh., din Țibucani, Neamț, participant la revolta din comună împotriva colectivizării din 1956. Arestat și condamnat de Tribunalul Militar Iași la 2 ani de închisoare corecțională pentru uneltire contra ordinii sociale.⁷⁴²

ȘTEFANACHE Gavril, născut la 12 ianuarie 1892 la Păstrăveni, fost membru PNL. Arestat la 9 septembrie 1958 și condamnat la 10 ani închisoare corecțională prin sentința 658/1958 a Tribunalului Militar Iași, pentru agitație. Eliberat în aprilie 1962.⁷⁴³

TRIFAN, Constantin, din Țibucani, Neamț arestat și condamnat în cadrul lotului *Frontul Patriei*.⁷⁴⁴

TROFIN Ioan, născut la 12 noiembrie 1894 în Drăgușeni-Suceava, fost membru PNL, cu domiciliul în Răucești. Este arestat în octombrie 1961 și condamnat la 3 de închisoare corecțională pentru redactarea de scrisori anonime prin sentința 3/1962 a Tribunalului Militar Iași. Eliberat în aprilie 1964.⁷⁴⁵

VÂRLAN, Lazăr, din Țibucani, Neamț, participant la revolta din 1956 din comună. Arestat și condamnat la 2 ani închisoare corecțională sub acuzația de uneltire contra ordinii sociale.⁷⁴⁶

VASILIU, Victor, din Pipirig, Neamț, judecat în cadrul lotului *Frontul Patriei*, moare în detenție la Aiud.⁷⁴⁷

VERȘANU Ion, născut la 6 octombrie 1907 în Petricani, fost membru PNL. Arestat în februarie 1959 și condamnat la 15 ani muncă silnică prin sentința 220/1959 a Tribunalului Militar Iași, pentru agitație. Este eliberat în martie 1960.⁷⁴⁸

⁷³⁹ Ibidem, p. 286.

⁷⁴⁰ Nicolae Popa, *op. cit.*, p. 80.

⁷⁴¹ Ibidem.

⁷⁴² Ibidem.

⁷⁴³ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, 2013, p. 406.

⁷⁴⁴ Nicolae Popa, *op. cit.*, p. 69.

⁷⁴⁵ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, 2013, p. 424.

⁷⁴⁶ Nicolae Popa, *op. cit.*, p. 80.

⁷⁴⁷ Roske Octavian, *Mecanisme repressive în România 1945-1989. Dicționar biografic, vol. IX, T-Z*, Editura Academiei Române, București, 2011, p. 317.

⁷⁴⁸ *Cartea Morților din închisori, lagăre, deportări*, Fundația Academia Civică, 2013, p. 439.

Chiaburii sabotează munca câmpului (din „Historia special”, nr. 1, 2012, p. 32).

Viața religioasă din zona Târgu-Neamț în regimul comunist

Biserica Ortodoxă, dar și celelalte biserici și confesiuni, a fost supusă unor acțiuni represive, biserica fiind aservită statului comunist prin diverse acțiuni, de la epurarea clerului, până la naționalizarea proprietăților. Cazul Bisericii Unite a fost dramatic, ea fiind desființată ca entitate autonomă, fiind obligată să se unească cu cea ortodoxă.

Anul 1948 a fost unul crucial pentru Biserică. Acest an a coincis cu declanșarea unui control care va fi permanent în timpul regimului comunist, prin acei inspectori de culte din cadrul Ministerului Cultelor, care supravegheau toate instituțiile bisericești. După înființarea Securității în 1948, Direcția I prin Serviciul III, s-a urmărit infiltrarea unor informatori în cadrul Bisericii, iar mănăstirile au devenit obiective importante aflate în atenția acesteia. După represiunea împotriva cultelor greco-catolic și romano-catolic, la mijlocul anilor '50, a venit rândul și Bisericii ortodoxe, atenția fiind îndreptată spre mănăstiri socotite „focare ale reacțiunii”. Acțiunile împotriva mănăstirilor au început în anul 1948, motivate de faptul că multe organizații anticomuniste au găsit sprijin în bisericile și mănăstirile de pe tot cuprinsul țării.⁷⁴⁹ Într-o notă din 6 octombrie 1958, Alexandru Drăghici, arăta cine erau cei care se duceau spre viața monahală: „anumite elemente aparținând claselor exploatare sau în serviciul acestora; precum și elemente dezorientate și bigote din rândurile țărănimii, s-au îndreptat spre mănăstiri...”⁷⁵⁰

O altă problemă aflată în vizorul Securității era cea a seminarelor monahale care cultivau, după opinia organelor statului, un puternic spirit mistic contrar regimului democratic popular. Numărul monahilor care frecventau cursurile seminarelor a crescut de la 90 câți erau în perioada 1941-1948, la 143⁷⁵¹ în anii '50, în ciuda limitării libertății de credință. Creșterea numărului de monahi care

frecventau aceste școli a condus la o revigorare a vieții monahale, realitate ce nu putea fi tolerată de autorități care, prin modificarea Regulamentului școlilor de cântăreți și al seminarelor, desființa secția monahală de pe lângă Seminarul Teologic de la Neamț. Explicația acestei măsuri a fost oferită chiar de

⁷⁴⁹ Constantin Aioanei, Cristian Troncotă, *Contra armatei negre a călugărilor și călugărițelor*, în „Magazin Istoric”, anul XXX, nr. 1(346), ianuarie 1996, p. 3.

⁷⁵⁰ ASRI, fond D, dosar 2487, f. 74-75.

⁷⁵¹ Din cei 143, frecventau cursurile seminarelor, 53 de călugărițe la Mănăstirea-Agapia și 20 de călugări la școala de cântăreți de la Mănăstirea- Neamț. (ASRI, fond D, dosar 2487, f. 75).

către Alexandru Drăghici, care spunea: „Călugării și călugărițele, de astă dată mai bine pregătiți din punct de vedere dogmatic, reușesc cu mai multă ușurință să-și impună concepțiile lor unui număr însemnat de elemente înapoiate, izbutind să le atragă la mănăstiri”.⁷⁵² Conform Ordinului 15.599 din 28 septembrie 1958 al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, au fost organizate școli monahale la mănăstirile Secu, Horaița, Almaș, Sihăstria, Neamț (cu 22 de elevi), și Agapia (26 de eleve).⁷⁵³

Deoarece mănăstirile erau socotite lăcașuri care adăposteau elemente dușmănoase, încă din toamna anului 1955, Ministerul de Interne lua în calcul posibilitatea desființării acestora prin preluarea și trecerea în proprietatea statului a terenurilor, clădirilor și utilajelor mănăstirilor.⁷⁵⁴ S-a recurs însă la o altă măsură și anume scoaterea credincioșilor de sub influența mănăstirilor și limitarea posibilităților acestora de a recruta noi monahi.

Campania împotriva mănăstirilor a fost reluată în anul 1958, când Alexandru Drăghici propunea luarea unor măsuri. Unele dintre aceste propuneri se vor regăsi în textul Decretului nr. 410 din 28 octombrie 1959, care prevedea desființarea unor mănăstiri și scoaterea din monahism a mai multor monahi. Din datele autorităților aflăm că la 31 martie 1960 existau 132 de mănăstiri ortodoxe, 62 fiind desființate ca urmare a Decretului 410 din 1959.

Din anul 1958 până în toamna lui 1959, numărul monahilor a scăzut cu câteva sute, de la 2100 la 1701, conform tabelului alăturat.⁷⁵⁵ În toamna lui 1959, schiturile Dumbrăvile și Brateș erau desființate și personalul trecut la mănăstirile apropiate. În anul 1961 se încheia procesul de îndepărtare a monahilor din mănăstirile Moldovei, numărul lor fiind cuprins în tabelul de mai jos:

Mănăstirea	31. 12. 1958	01. 10. 1959	1961
Neamț cu schiturile	129	117	79 cu Vovidenia, Icoana și Procov
Secu	64	43 cu Țibucani	26
Sihăstria	72	63	52 cu Sihla
Sihla	11		
Văratec	426	441	218
Horaița	17	14	6 cu Horăicioara
Țibucani	8		
Agapia	500	399	244 cu Agapia Deal

Prin Decizia 14 din 1959 a Mitropoliei erau desființate Mănăstirea- Durău și schiturile Dumbrăvile și Brateș-Piatra Neamț, iar alte 2 rămăneau fără personal: Pângărați și Bisericiani .

Pe lângă plecarea multor călugări, mănăstirile s-au confruntat și cu confiscarea proprietăților, pământurilor și clădirilor, cele mai afectate fiind cele

⁷⁵² *Ibidem*, dosar 2487, f. 76.

⁷⁵³ *Monahismul din Moldova și Decretul 410 din 1959*, p. 25.

⁷⁵⁴ Constantin Aioanei, Cristian Troncotă, „Desființați mănăstirile”-un ordin care nu a mai sosit, în *Magazin istoric*, anul XXXII, nr. 8 (377), august 1998, p. 29.

⁷⁵⁵ *Ibidem*, p. 27.

desființate, bisericile fiind trecute la parohii, iar proprietățile la diferite instituții ale statului: Sfaturi populare, cooperative, spitale, etc. De pildă, la Pângărați, clădirile au fost date Stațiunii de Cercetări Biologice și Geografice Stejarul, iar pământurile Mănăstirii-Durău cedate Sfatului Popular al raionului Ceahlău.⁷⁵⁶

Convins că activitatea informativ-operativă a Securității, atât calitativ cât și cantitativ, privind supravegherea cultelor religioase era necesară, Alexandru Drăghici afirma, potrivit culturii sale proletcultiste, că: „Biserica a fost întotdeauna elementul de frână al progresului poporului... Astăzi statul nostru democrat nu ia poziție împotriva religiei, ci așteaptă doar ca, odată cu ridicarea culturală a poporului, el singur să se edifice asupra acestei noțiuni a «opiului poporului», cum spune Marx, poporul să vadă singur ce este religia”.⁷⁵⁷

Mijloacele folosite de autorități împotriva monahilor și mănăstirilor au fost dintre cele mai diverse: de la atacuri frontale, până la reclamații anonime, calomnii, discreditări etc. Securitatea ancheta monahii, autoritățile locale deposedau de proprietăți, Partidul încerca să compromită moral pe monahi, prin delațiuni josnice, Miliția și Sfatul Popular făceau percheziții și anchete, astfel încât mănăstirile erau cetăți asediate de elementele „democratice” ale poporului. O altă mănăstire vizată a fost Neamțul, care figura în dosarele Securității drept unul dintre cele mai reacționare centre spirituale. Problema acestei mănăstiri este mult mai veche, încă din 1938, pe vremea dictaturii regale al lui Carol al II-lea, când unii monahi au fost acuzați de legionarism.⁷⁵⁸

⁷⁵⁶ *Monahismul din Moldova și Decretul 410 din 1959*, p. 159

⁷⁵⁷ ACNSAS, fond *Documentar*, dosar nr. 114, f 324; Elisabeta Neagoe, Liviu Plesă, *Radiografia Securității în anul 1957*, în volumul C.N.S.A.S., Arhivele Securității, București, Editura Nemira, 2004, p. 1634, nota 3. Drăghici sublinia faptul că există cazuri în care conducătorii unor confesiuni nu erau supravegheați. Direcția a II-a (cea de Informații interne) raporta că există o serie de culte, precum: „creștinii după Evanghelie, unitarian, evanghelic luteran maghiar și musulman, unde organele noastre nu au pătruns încă și ca atare nu cunosc metodele folosite de elementele dușmănoase” (cf. *Ibidem*, ff. 281-282.)

⁷⁵⁸ Jandarmeria locală acuza că monahii din Neamț agită pe muncitorii din fabrica de cherestea „Bradul Carpatina” din cadrul mănăstirii, împotriva evreilor care conduceau fabrica. Evreii însă provocau și ei pe muncitori evreii: „Evreii cu cantina și evreul casier fac propagandă printre lucrători și persecută spunându-le că tot de ei au nevoie, fiindcă ei le dă de mâncare și bani și nu le dă Cuza sau Goga...Călugării din mănăstire sunt foarte agitați și toți sunt legionari. (Arh. Centrului Eparhial Iași, fondul Cancelariei, Dosar 9 1938, nota din 10 februarie 1938). Imediat, la 17 februarie, a urmat o descindere la Mănăstirea-Neamț, foarte mediatizată în presă și la radio, care însă nu a avut rezultatele așteptate de autorii ei, dar care din păcate a denigrat mănăstirea. Deși nu s-au găsit decât zece arme, unele cu permise, folosite pentru pază, și „două manifeste comuniste, manifeste și tipărituri gardiste”, din păcate acest fapt nu a împiedicat jandarmeria să afirme că „m-rea Neamț poate fi considerată ca o citadelă legionară și dacă nu se iau măsuri drastice contra tuturor călugărilor, acțiunea lor poate lua proporții, fiind în detrimentul ordinii și siguranței statului”. (Arh. Centrului Eparhial Iași, fondul Cancelariei, Dosar 9 1938, f. 16). Cu această pecete a rămas mănăstirea și după război, când Securitatea a reluat aceleași acuze. Obiectivul Securității era acela de a menține BOR în limitele trasate de partid, iar dacă aceste limite erau depășite se luau măsuri de represiune. Decretul din 1959 se încadrează în aceste măsuri de represiune, fiind de fapt momentul adevărului în relația dintre Stat și Biserică. Motivele

Pentru a fi pus la adăpost de ingerințe ale statului, Neamțul s-a bucurat pentru o perioadă de statutul de stavropighie, starețul Melchisedec făcând numeroase călătorii la București pentru a salva mănăstirea. Abia la 17 iulie 1952, mănăstirea revine sub autoritatea canonică a Mitropoliei Moldovei, în urma desfășurării Sinodului Mitropolitan aici. Mănăstirea va primi și un ajutor de la Mihail Sadoveanu, care a înlesnit unei delegații a mănăstirii, formată din starețul Melchisedec și arhimandritul Victor Ojog, să fie primită de ministrul Gospodăriei Silvice, Constantin Popescu. Memoriul către ministru viza aprobarea către mănăstire a unei cote de 40% din vânzarea materialului lemnos din foste păduri ale mănăstirii. Memoriul a rămas fără soluționare și atunci s-a făcut apel la ministrul Cultelor, Petre Constantinescu-Iași, care a promis că mănăstirea va beneficia în anul 1953 de reparații din fondurile ministerului.⁷⁵⁹

Supravegherea elementelor dușmănoase din cadrul Bisericii ortodoxe era una dintre activitățile Securității. Astfel preotul Pavel Apetroaiei, ucenic al mitropolitului Irineu, a fost trimis cu manifeste în mănăstirile Agapia, Văratec, Horața și Almaș, precum și la preoții din Piatra-Neamț și Țirgu-Neamț, menținând tot timpul contactul și primind instrucțiuni de la căpitanul pensionar Cuza Mihălcescu, se afirma într-o notă a Siguranței, din 22 ianuarie 1947.⁷⁶⁰ Faptul că autoritățile încercau să propage ideile comuniste în mănăstiri reiese dintr-o altă notă a Siguranței din 10 septembrie 1947, prin care stareța Lecca de la Mănăstirea-Văratec se plângea moseniorului Vladimir Ghika, care se întâlnea aici cu mitropolitul Irineu Mihălcescu, că „oamenii regimului fac propagandă chiar în curtea mănăstirii”.⁷⁶¹

Privitor la infiltrarea ideilor comuniste în rândul monahilor, de tulburare a trăirii călugărești, se referă nota DGSP din 6 noiembrie 1948, unde se spune cum

acestei represiuni sunt acelea că Biserica depășise, cu mult limitele trasate de Stat și Partid. (C. Aioanei, F. Moraru, *Biserica Ortodoxă Română în luptă cu „diavolul roșu”*, în „Altarul Banatului”, 2001, nr. 1-3, pp. 89-99; Cr. Vasile, *Autoritățile comuniste și problema mănăstirilor ortodoxe în anii '50*, în „Analele Sighet”. Anii 1954-1960. Fluxurile și refluxurile stalinismului, vol. VIII, Fundația „Academică Civică”, București, 2000, pp. 179-189; este vorba de un referat din 6 octombrie 1958, semnat de Al. Drăghici, în care se vorbește de „tolerarea pe mai departe a numărului mare de elemente legionare și reacționare în mănăstiri, cât și menținerea numărului mare de mănăstiri unde numărul de călugări se înmulțește încontinuu cu elemente îndoctrinate cu idei contrarevoluționare, [și care] prezintă un pericol social” și, în consecință, propunea ca „elementele legionare și elementele care au avut funcțiuni în aparatul de stat burghezo-moșieresc”, care sunt călugări în mănăstiri, episcopii, mitropolii și patriarhie, să fie scoși din monahism, să li se interzică portul hainei călugărești și să nu li se mai permită întoarcerea la mănăstiri; desființarea seminariilor monahale și interzicerea de către călugări și călugărițe a frecventării cursurilor la Institutul Teologic; pe viitor, intrarea în monahism să se facă numai cu avizul împuterniciților regionali pentru culte; interzicerea cu desăvârșire ca pe viitor să se înființeze mănăstiri sau schituri; numărul de mănăstiri fiind prea mare, să fie redus la jumătate; interzicerea elementelor tinere în mănăstiri, fixându-se limita de vârstă de la 50 de ani în sus (Ibidem).

⁷⁵⁹ *Ibidem*, p. 54.

⁷⁶⁰ ASRI, fond D, dosar nr. 2488, vol. I, f. 213-215.

⁷⁶¹ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *BOR sub regimul comunist(1945-1958)*, vol. 1, București, 2001, d. 21, p. 75.

„arhimandritul Melchisedec, stareș al Mănăstirii-Neamț, a afirmat că îi este foarte greu să facă față obligațiilor oficiale și de a permite ca la mănăstire să se activeze pe linia Arlusului, sindicală și a Frontului Plugarilor”.⁷⁶² Tot Securitatea se pare că infiltrase o persoană, sub masca unui călugăr, Doroftei Lica, cu misiunea de „a dărâma de la conducerea mănăstirii Secu pe actualul stareș Vasian și pe economul Visarion”, fapt ce a determinat „mare fierbere” în soborul mănăstirii, adică mare tulburare, precum ne încredințează nota din 9 februarie 1950, a sursei „Anastasiu”.⁷⁶³

Amintitul călugăr „îi învinovățește” pe cei doi din conducerea mănăstirii, „de a ține contact cu partizanii din munții Neamțului”. Această situație se datora faptului că mulți călugări de la Secu duceau alimentele date de cei din sat pentru cei retrași în munți. Nu știm cum s-a finalizat această gravă problemă pentru mănăstirea nemțeană, însă de aici putem constata cum organele de represiune, din imposibilitatea unei pătrunderi informative în sânul obștii monahale, apela la această soluție de a introduce, prin diferite metode, un intrus pentru a putea controla informativ acest „cuib de activitate contrarevoluționară”.

În nota informativă a DRSP Iași, privind urmărirea unor ierarhi din zona Iașilor, din 26 octombrie 1948, se vorbește despre unii intelectuali, probabil suspectați de Securitate pentru trecutul lor, care s-au retras în unele mănăstiri din Moldova. Este cazul doctorului Fulgeanu Gheorghe, fostul director al Spitalului de Stat din Bacău, care a plecat în septembrie 1948 la Mănăstirea-Neamț, „cu intenția de se călugări”. Și toate acestea se făceau cu binecuvântarea stareșului: „La mănăstirea Neamțului a stat până la 1 octombrie 1948, sub protecția stareșului Melchisedec Dumitru, numita Olga Sturza. În acest timp Olga Sturza a avut strânse legături de prietenie cu Arhimandritul Vasile Vasilache, fost conferențiar la radio în timpul războiului antonescian, izgonit de la Patriarhie, venind la mănăstirea Neamț, stareșul i-a pus la dispoziție palatul vechi al fostului Patriarh Nicodim. Olga Sturza avea legături și cu călugărul Petre Pogonat, fostul decan al baroului Iași până la 23 august 1944. A mai avut legături și cu Vladimir Muscă și Victor Ojoc. David Muscă zis Vladimir are gradul de Arhimandrit și este directorul tipografiei mănăstirii. Acești indivizi, în tot timpul cât a stat Olga Sturza la mănăstire se strângeau fie la stăreție, fie la Olga Sturza și discutau tot felul de chestiuni la adresa actualului Guvern”.⁷⁶⁴

Tot la situația din Mănăstirea-Neamț se referă „Nota” DGSP din 6 noiembrie 1948, unde se relevă cum însuși Patriarhul Iustinian avea cunoștință de toate care se petreceau, de unde rezultă că acesta era de acord. Vedem astfel cum doctorul Fulgeanu Gheorghe, amintit mai sus, era „protejat de Patriarh” și primit de stareșul Melchisedec, alături de avocatul Mârza din Bacău, „protosinghelul Petre Pogonat, fost deputat cuzist și criminal de război”, Olga Sturza, „prost văzută de autorități”, profesorii Gheorghe Ștefănescu și Nicolae Șerbănescu urmăriți de Siguranță și nu în ultimul rând arhimandritul Vasile Vasilache, „ale cărui

⁷⁶² *Ibidem*, d. 30, p. 84.

⁷⁶³ *Ibidem*, d. 87, p. 177.

⁷⁶⁴ *Ibidem*, d. 29, pp. 83-84.

convingeri politice sunt bine cunoscute".⁷⁶⁵ Același arhimandrit, conform notei din 6 noiembrie 1948, „afirmă că continuă să mențină legături cu Olga Sturza, care are legături strânse în mediul britanicilor și cu generalul Iorgulescu din capitală, pe care îl ține la curent cu capacitatea de contribuție la o mișcare de rezistență a călugărilor de la Neamț”.⁷⁶⁶

Pentru a înțelege cum aprecia Securitatea cele ce se petreceau în mănăstiri, redăm mai jos extrase dintr-un document din martie 1949, care prezintă un bilanț al activităților ostile din mănăstiri pentru perioada august 1948 și martie 1949. Activitățile ostile sunt grupate pe categorii astfel:

-propagandă anticomunistă sau legionară, cazul călugărilor Dosoftei Moraru de la Sihăstria Neamțului și starețul Ilie Cleopa de la Mănăstirea- Sihăstria care la 21 mai 1948, de praznicul Sfinților Împărați, a ținut o predică, care printre altele spunea: „Să dea Dumnezeu ca și conducătorii noștri de acum să fie ca Sfinții Împărați, ca să-i pomenească Biserica în veac!”. Și continuă Părintele: „Atunci unul din popor m-a și înregistrat și nici n-am apucat să-mi scot veștmintele, că a venit o mașină și mi-au zis să merg cu ei. M-au dus la Târgu-Neamț și acolo m-au pus într-un beci care nu avea decât un pat de ciment. Apoi m-au anchetat timp de cinci zile, ținându-mă fără apă și fără mâncare. Pe urmă mi-au dat drumul”.⁷⁶⁷ Acuzăția de legionarism plana asupra oricărui monah. Spre exemplu, Ghenadie Caraza de la Mănăstirea- Văratec, era acuzat în 1947 de Direcția Generală a Poliției că ar fi făcut politică legionară.⁷⁶⁸ Ieromonahul Filaret Gămălău⁷⁶⁹ de la Schitul-Rarău a susținut sistemul de legături și aprovizionare a organizației „Gărzile lui Decebal”⁷⁷⁰, condusă de doctorul Gheorghe Vasilache. El era ajutat și de ieromonahul Ursu Chesarie de la Mănăstirea-Neamț, recrutat de primul;

⁷⁶⁵ *Ibidem*, d. 30, p. 84. De menționat că în cazul arhimandritului Vasile Vasilache citatul nu trebuie luat în considerare cuvânt cu cuvânt, deoarece poate fi și o exagerare a unei simple manifestări anticomuniste. Se știe că el a fost unul dintre slujitorii de la Catedrala Patriarhală în timpul guvernării Antonescu, rol pentru care patriarhul Nicodim îl solicita în multe ocazii. De multe ori aceste funcțiuni au fost etichetate de către comuniști, drept „activități legionare”, chiar slujba oficiată în diferite ocazii, așa cum a fost și în cazul părintelui Benedict Ghiuș, considerat de instrumentele lui Stalin „legionar”, deși nu avusese nici o opțiune politică.

⁷⁶⁶ *Ibidem*, d. 30, p. 84. Prințesa Sturza este semnalată și cu o fișă din 5 octombrie 1950, întocmită de DGSP, unde figurează ca un element ce „s-a angrenat într-o luptă intensă contra regimului democrat, activând pe linie bisericească”. În același document se spune că: „și-a creat o serie întreagă de cunoștințe în mediul călugăresc, cu care ține un contact permanent”, printre aceștia fiind starețul Neamțului, părintele Melchisedec, arhimandritul Vasile Vasilache, Petre Pogonat, „fost moșier”, care în timpul verii merge la Mănăstirea-Neamț, de unde vorbește la telefon, uneori în limba franceză, cu persoane din București, Iași și chiar cu Parisul (*Ibidem*, d. 108, pp. 216-217).

⁷⁶⁷ I. Bălan, *Viața și nevoițele arhimandritului Cleopa Ilie*, Iași, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1999, p. 92. După aceste evenimente Părintele Cleopa s-a retras în munți, pentru a nu crea tulburări în obștea mănăstirii (*Ibidem*, pp. 92-95).

⁷⁶⁸ *Ibidem*, p. 44.

⁷⁶⁹ Arestat în 1949 și ținut în detenție până în anul 1964.

⁷⁷⁰ A se vedea: Constantin Voicescu, *Oameni ai Bisericii în rezistența anticomunistă din munții și codrii României*, în „Analele Sighet”, vol. 2, p. 280.

-ascunderea de arme și elemente înarmate din rezistență: cazul de ascunderea a unei arme Z.B. cu mai multe cartușe de către Dionisie Gherman.

Erau considerați ostili și cei care prin gesturile și atitudinea lor erau o amenințare pentru regim. Este cazul lui Vasile Vasilache, stareț la Pocrov, Neamț, care „în timpul războiului anticomunist ținea conferințe, ponegrind regimul sovietic și scoțând în evidență fascismul. A editat diferite cărți care cuprindeau discursuri antisovietice. În anul 1948, venind la mănăstirea Neamț, s-a antrenat în anturajul tuturor reacționarilor cu care avea stranse legături, ca starețul Melchisedec”.⁷⁷¹

O altă situație ce deranja organele de partid era cea de la praznicele împărătești sau hramurile unor mănăstiri. De pildă, în anul 1950, de Înălțarea Domnului (18 mai), la hramul Mănăstirii-Neamț „au participat cca 8000 credincioși veniți din diferite județe ca: Baia, Suceava, Câmpulung, Roman, Iași, Bacău și Neamț”. Sărbătoarea a fost atât de mare încât „credincioșii au început să se adune de la data de 15 mai a.c., iar până la data în care s-a început hramul, au vizitat mănăstirile din raza jud. Neamț”⁷⁷², adică Agapia, Văratec, Bistrița, Secu, Sihăstria, mai ales ultimele două, care depindeau de marea lavră.

Mai mult, „de la data de 15 la 18 mai a.c., slujbele religioase au fost oficiate cu un deosebit fast, în scopul de a atrage cât mai multă populație la aceste ceremonii”, pentru ca „în ziua de 18 mai a.c. când a avut loc hramul mănăstirii, pe lângă preoții și călugării acesteia au mai luat parte și Mitropolitul Rusan Sebastian de la Iași, Episcopul Teofil Herineanu din Roman, Episcopul Emilian Antal, director al Seminarului monahal de la mănăstirea Neamț, precum și profesorii Arhieriei ai acestui seminar. Au mai participat, de asemenea, fostul Episcop al Armatei, Partenie Ciopron, în prezent stareț al mănăstirii Sf. Petru și Pavel din Huși. Numărul mare al credincioșilor veniți la acest hram se datorează tocmai faptului că participarea neobișnuită a Episcopilor menționați mai sus a fost anunțată credincioșilor”.⁷⁷³

Redăm numele preoților, cântăreților bisericești și monahilor care au avut de suferit, fiind arestați, judecați și condamnați la ani de temniță grea.

Preoți

COSMA Constantin, născut la 17 mai 1907, la Humulești. Seminarul Teologic de la Dorohoi și Facultatea de Teologie de la Cernăuți. Din 1930, preot în satul natal. Fost consilier local PNL între 1934 și 1937 și participant la ședințele legionare între 1940-1941. Pentru activitatea sa politică este arestat în august 1952 și condamnat prin sentința 1014 din 1952 la 60 de luni închisoare administrativă, fiind eliberat în 1953 de la Văcărești.⁷⁷⁴

⁷⁷¹ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist, vol. I (1945-1958)*, I.N.S.T., București, 2001, d. 104, p. 204-214.

⁷⁷² Adrian Nicolae Petcu, *Participarea BOR la rezistența anticomunistă*, în vol. „Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. 1944-1962”, Editura „Kullyus”, București, 2003, pp. 205-206.

⁷⁷³ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, d. 98, p. 193; „Memoria”, nr. 3-4 (36-37), 2001, p.198.

⁷⁷⁴ Ștefan Cotors, *op. cit.*, vol. II, p. 209.

COSMA, Grigore, preot din Săcălușești, Neamț, paroh în Vorniceni-Botoșani și profesor la Seminarul din Buzău, a trecut prin închisorile comuniste.⁷⁷⁵

CRĂCIUN, Dumitru, preot din Timișești, Neamț. A fost închis în temnițele comuniste.⁷⁷⁶

GHEORGHIESCU Constantin, născut la 5 februarie 1891 la Ghindăoani. Seminarul Teologic de la Iași. Din 1914 preot la Ghindăoani, învățător la școala din sat până în 1927. Este arestat în 1959 pe motiv că nu susținuse procesul de „socializare a agriculturii”, fiind închis la Bacău. Este eliberat în 1960.⁷⁷⁷

GHEORGHIU, Neculai, preot născut la 26 iulie 1923, paroh în localitatea Brusturi, județul Neamț. A fost condamnat în 1957 la opt ani de închisoare, pedeapsă executată la Bacău, Jilava și Gherla.⁷⁷⁸

GHEORGHIU Nicolai, născut la 10 ianuarie 1896 la Filioara. Școala Militară de Infanterie Dorohoi, și Seminarul Teologic de la Galați. După 1918 lucrează în Ministerul Finanțelor iar în 1925 este hirotonit preot la biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Tg. Neamț. Este arestat în 1959 și condamnat prin sentința 123/1960 a Tribunalului Militar Iași la 3 ani închisoare corecțională pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A fost închis la Bacău, Jilava și Aiud. Este eliberat în 1962.⁷⁷⁹

MĂNDIȚĂ Nicodim, născut la 28 octombrie 1889, în Bunești, Argeș. Preot la Mănăstirea Agapia din 1933 până în 1945, apoi la Văratec, iar din 1961 revine la Agapia. Este arestat în 1964 iar prin sentința 38/1965 a Tribunalului Militar București, este condamnat șă 8 ani închisoare corecțională, pentru delictul răspândirea de publicații interzise. A trecut prin închisorile Piatra Neamț, Bacău, Jilava și Aiud. Este eliberat în 1966 și revine la Agapia.⁷⁸⁰

MUNTEANU Gheorghe, născut la Bălătești, la 11 iulie 1907. Hirotonit diacon în 1928 la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Tg. Neamț, iar din 1933 preot la biserica din Blebea, unde a fost și învățător între 1928-1941. Din 1953 preot la Curechiștea-Grumăzești. Este arestat la 6 octombrie 1959, după un denunț conform căruia nu sprijină colectivizarea. La începutul lunii octombrie 1960 este achitat și eliberat din penitenciarul Bacău. În 1962 este numit preot la Boiștea.

MUNTEANU Paul, născut la 13 noiembrie 1924, la Pipirig, nepot al Patriarhului Nicodim Munteanu. În 1948, fiind în anul IV la Teologie la București, este arestat sub acuzația de implicare în organizațiile studențești legionare și de participare la conferințele *Rugul Aprins* de la Mănăstirea Antim. Prin sentința 210/1949 a Tribunalului Militar București, este condamnat la 1 an închisoare corecțională pentru

⁷⁷⁵ Cicerone Ionitoiu, *op. Cit, C*, p. 225.

⁷⁷⁶ *Ibidem*, p. 268.

⁷⁷⁷ Cicerone onițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar F-G*, Editura „Mașina de scris”, București, 2002, p. 356.

⁷⁷⁸ Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu, *Biserica întemnițată: România 1944-1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998, p. 205.

⁷⁷⁹ Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu, *Biserica întemnițată: România 1944-1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998, p. 205.

⁷⁸⁰ Adrian Nicolae Petcu, Nicolae Catalin Luchian, *Clerici și mireni mărturisitori din Arhiepiscopia Iașilor, în închisorile comuniste (1945-1964)*, Editura Doxologia, Iași, 2017, pp. 113-114.

„uneltire contra ordinii sociale”. După eliberare este hirotonit la biserica din Pipirig.⁷⁸¹

POLITIC, Mihai, paroh în comuna Boboiești, județul Neamț, tată a trei copii, susținător al Organizației de Rezistență Națională „Regele Mihai I”, a fost otrăvit la Târgu-Neamț.⁷⁸²

STOLERU Vasile I., preot, născut la 30 ianuarie 1907, la Davideni, Neamț. Arestat la 16 iulie 1959 și condamnat la 10 ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”, decedat la 12 decembrie 1960 la Aiud.⁷⁸³

Cântăreți bisericești

AIOANEI Nicolaie, născut la 10 aprilie 1924 la Pipirig. A urmat cursurile Școlii de cântăreți bisericești din Iași. Fiind membru activ al Mișcării Legionare, fuge în Germania în 1941. Revine în țară după război fiind numit cântăreț doi la biserica din Pipirig. Pentru că se implică în gruparea anticomunistă a lui Grigore Caraza este arestat în 1951 și condamnat prin sentința 901 din august 1951 a Tribunalului Militar Iași, la doi ani închisoare corecțională pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Iași și Gherla.⁷⁸⁴

BĂLAN Constantin, născut la 2 iunie 1907 la Săcălușești. A urmat Școala de cântăreți bisericești din Iași. Din 1935 a fost cântăreț bisericesc la biserica din Petricani. Arestat în august 1952 pentru apartenența la Frontul Patriei și condamnat prin sentința 334/ 1953 a Tribunalului Militar Iași la 4 ani de închisoare corecțională pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Iași, Aiud, Ploiești, Jilava, Dej dar și prin coloniile de muncă de la Onești, Borzești și Cavnic.⁷⁸⁵

POPA Neculai, născut la Petricani la 11 august 1919, luptător pe frontul de est, până în Caucaz. La 13 august 1952 este arestat și prin sentința 344/1953 a Tribunalului Militar Iași, este condamnat la 5 ani temniță grea pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin penitenciarele Iași, Jilava, Gherla și Poarta Albă. Eliberat în octombrie 1955 și instalat cântăreț bisericesc la parohia Târpești.⁷⁸⁶

VINTEA Grigore, născut la 6 decembrie 1900, la Pipirig. A fost cântăreț bisericesc la parohia Boboiești, apoi la cea din Pipirig. Este arestat la 31 august 1949, pentru implicarea în organizația anticomunistă condusă de Grigore Caraza și condamnat prin sentința 166/1950 a Tribunalului Militar Iași, la 1 an și 6 luni închisoare corecțională, pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A fost închis la Iași, Poarta Albă, Văcărești și Jilava. Este eliberat în iulie 1951.⁷⁸⁷

Monahi și monahii

⁷⁸¹ *Ibidem*, pp. 117-118.

⁷⁸² Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, ediția a II-a, Editura Patmos, 2001, p. 196.

⁷⁸³ *Cartea morților...*, p. 397.

⁷⁸⁴ Adrian Nicolae Petcu, Nicolae Catalin Luchian, *Clerici și mireni mărturisitori din Arhiepiscopia Iașilor, în închisorile comuniste (1945-1964)*, Editura Doxologia, Iași, 2017, p. 28.

⁷⁸⁵ *Ibidem*, p. 35.

⁷⁸⁶ *Ibidem*, p. 129.

⁷⁸⁷ *Ibidem*, p. 162

ANTOHI, Ilarion, ieromonah la Mănăstirea-Sihăstria, a fost arestat în ziua de 15 mai 1948 pentru că deținea cărți cu „conținut subversiv”.⁷⁸⁸

ARTENIA, călugăriță de la Văratec, alungată din mănăstire împreună cu alte maici, a fost arestată la Miercurea-Ciuc.⁷⁸⁹

BOGHEAN, Toader, arhimandrit Mănăstirea-Neamț, născut la Dorohoi în 20 noiembrie 1900, a trecut prin închisorile comuniste în perioada mai 1948-august 1949.⁷⁹⁰

CLEOPA, Ilie de la Mănăstirea-Sihăstria, născut la 10 aprilie 1912 în comuna Sulița, județul Botoșani, era închis la Aiud în 1948.⁷⁹¹

COMĂNICI, Hariton, călugăr de la Mănăstirea-Neamț, născut în 1900 la Hârja, Bacău, a fost deținut în închisorile comuniste.⁷⁹²

CORDUNEANU, Nifon Nicolae, arhimandritul născut la 19 iulie 1916; secretar al Mănăstirii-Neamț, și egumen al Schitului Vovidenia între 1952-1957, a fost arestat în 1959 și condamnat la șase ani de închisoare, apoi întemnițat la Bacău, Jilava și Gherla.⁷⁹³

CREANGĂ, arhimandrit, fost stareț la Mănăstirea-Sihăstria și duhovnic la Mănăstirea-Văratec, a trecut prin temnițele comuniste.⁷⁹⁴

DRĂGUȚU, Mihai, călugăr la Mănăstirea-Neamț (Marchian, nume monahal). Membru al Mișcării Legionare din 1937, semnalat și urmărit de Securitate sub acuzarea de „atitudine dușmănoasă față de regim și legături cu diferite elemente legionare”, 1950-1954.⁷⁹⁵

DUMITRU, Mihail, stareț al Mănăstirii-Neamț (Melchisedec, nume monahal). Urmărit de Securitate sub acuzarea de „atitudine dușmănoasă față de regim”, a acordat adăpost elementelor deblocate, fugare și reacționare infiltrate în mănăstire, 1950-1954. A fost arestat și condamnat la 3 ani de închisoare, fiind închis la Aiud, Pitești și Ocnele Mari.⁷⁹⁶

EVGHENIA, călugăriță la Mănăstirea-Văratec, arestată în 1957.⁷⁹⁷

FUNINGINE, Nicolae, călugăr la Mănăstirea-Neamț (Nectarie, nume monahal). Membru al Mișcării Legionare din 1937, semnalat și urmărit de Securitate sub

⁷⁸⁸ Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu, *Biserica întemnițată: România 1944-1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998, p. 451.

⁷⁸⁹ *Ibidem*.

⁷⁹⁰ *Ibidem*.

⁷⁹¹ *Ibidem*.

⁷⁹² *Ibidem*.

⁷⁹³ *Ibidem*.

⁷⁹⁴ Cicerone Ionițoiu, *Cartea de aur a rezistenței românești împotriva comunismului*, vol. II, Editura Hrisovul SRL, București, 1996, p. 253.

⁷⁹⁵ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, BOR sub regimul comunist(1945-1958), vol. 1, București, 2001, p. 210.

⁷⁹⁶ Octavian Roske, *Mecanisme repressive în România 1945-1989. Dicționar biografic*, vol. II, D-G, Editura Academiei Române, București, 2011, p. 277.

⁷⁹⁷ Cicerone Ionițoiu, *D-E*, p. 228.

acuzarea de „atitudine dușmănoasă față de regim și legături cu diferite elemente legionare”, 1950.⁷⁹⁸

GAROI, Agafia, călugăriță la Mănăstirea-Agapia, urmărită de Securitate pentru „atitudine dușmănoasă față de regim, 1950-1954.”⁷⁹⁹

GAVRILĂ, Glicheria, călugăriță la Mănăstirea-Agapia, urmărită de Securitate pentru „atitudine dușmănoasă față de regim, 1950-1954.”⁸⁰⁰

GHEORGHIU, Ioan, stareț la Mănăstirea-Sihăstria (Ioil, nume monahal); simpatizant legionar, luând parte la ședințele care se țineau la Mănăstirea-Neamț în 1940. A susținut declanșarea războiului antisovietic prin predici. A fost urmărit de Securitate pentru atitudine dușmănoasă față de regim și legături cu diferite elemente legionare”, 1950.⁸⁰¹

GHERCHEL, Vasile, călugăr la Mănăstirea-Neamț. Membru al Mișcării Legionare din 1937, semnalat și urmărit de Securitate sub acuzarea de „atitudine dușmănoasă față de regim și legături cu diferite elemente legionare”, 1950-1954.⁸⁰²

GHERONTIE, Puiu, născut în 1933. Părinți adoptivi (Puiu Ilie, din comuna Todirași). Călugăr la Mănăstirea-Neamț. Arestat în 1959 împreună cu mai mulți călugări și frați de la mănăstire și dus la muncă silnică la Iași. După trei săptămâni a reușit să fugă de sub pază. Prins și bătut din nou cu bestialitate. Condamnat la 15 ani muncă silnică, pentru evadare și agresarea organelor de miliție cu tentativă de omor. Detenția în lagărul Periprava, la tăiat stuf. După trei luni, a reușit din nou să evadeze. De data aceasta nu a mai fost prins și s-a ascuns într-o grotă aflată sub crucea de pe vârful Caraiman. În această grotă și-a construit un mic altar în fața căruia și-a petrecut în rugăciune cea mai mare parte a timpului din următorii 10 ani. În 1989 a fost uns preot la Mănăstirea-Cetățuia. În 1992 a paralizat în urma unui accident vascular cerebral. Imediat după recuperare, împreună cu cinci călugări și cinci frați, s-a întors la grotă de pe Caraiman și a început să ridice o mănăstire: Înălțarea Sfintei Cruci⁸⁰³

LĂDARU, călugăriță la Mănăstirea-Văratice, arestată și închisă la Mislea.⁸⁰⁴

OLARU, Eva, călugăriță la Mănăstirea-Văratice, amenințată cu revolverul de către maiorul Ceia, șeful Securității Iași, și de maiorul Schiller, șeful Securității Târgu-Neamț, pentru a primi la mănăstire pe Silvia Nedelcovici. Aceasta era informatoare a Securității și trebuia să-i discrediteze pe unii călugări. Refuză și este maltrată la Securitatea Târgu Neamț de către maiorul Schiller, între 22 și 24 noiembrie 1949.⁸⁰⁵

POGONAT, Petru, monah de la Mănăstirea-Neamț, a fost închis în temnițele comuniste.⁸⁰⁶

⁷⁹⁸Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *BOR sub regimul comunist(1945-1958)*, vol. 1, București, 2001, p. 211.

⁷⁹⁹ Octavian Roske, *op. cit.*, p. 391.

⁸⁰⁰ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, p. 269.

⁸⁰¹ *Ibidem*, p. 208.

⁸⁰² *Ibidem*, p. 210.

⁸⁰³ Cicerone Ionițoiu, *op. cit.*, F-G, p. 200.

⁸⁰⁴ *Ibidem*, p. 320.

⁸⁰⁵ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, p. 240.

⁸⁰⁶ Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu, *Biserica întemnițată: România 1944-1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998, p. 339.

POPĂRȚAC, Anton, monah de la Mănăstirea-Neamț, originar din Bistrița-Năsăud, a fost închis în temnițele comuniste.⁸⁰⁷

SCRIPCĂ, Vasile, starețul Mănăstirii-Secu, Neamț. Membru al Mișcării Legionare, urmărit de Securitate pentru activitate dușmănoasă.⁸⁰⁸

SPIRIDON, Vasile, călugăr la Mănăstirea-Neamț urmărit de Securitate pentru activitate dușmănoasă.⁸⁰⁹

TUDOR, Alexandru, ieroschimonahul de la Mănăstirea- Sihăstria, s-a născut la 22 decembrie 1896. A fost închis la Aiud, unde a decedat.⁸¹⁰

URMĂ, Ștefan, călugăr la Mănăstirea-Neamț, membru al Mișcării Legionare, din 1937, urmărit de Securitate pentru activitate dușmănoasă.⁸¹¹

UDIȘTEANU, Dionisie, ieromonah și stareț la Mănăstirea- Secu. Profesor la Seminarul Teologic Monahal de la Cernica. A trecut prin închisorile comuniste.⁸¹²

VASILACHE, Haralambie, arhimandrit mitrofor, stareț al Mănăstirii-Neamț, născut în anul 1910 în județul Vaslui, a fost arestat în 1959 și condamnat la opt ani de detenție, dar a murit la Gherla, în 1962. N. Steinhardt își amintește în *Jurnalul fericii* de părintele Haralambie, pe care l-a întâlnit la Gherla, în mai 1963: „Operat de două ori, înspăimântător de slab, abia umblând, mai toată ziua culcat și acoperit cu pătura, cufundat în rugăciuni, părintele Haralambie V. așteaptă moartea. Află însă mijlocul și tăria de a ne vorbi uneori, câte puțin. Monah ce se află, întâmpină sfârșitul cu seninătate, dar nu fără griji: ca omul cuminte care se gătește de drum lung și cunoaște că nu-i de răs, că e bine să chibzuiești din vreme la toate, să faci cuvenitele pregătiri și să te echipezi, cugetând că e mai bine să prisosească decât să lipsească”. Părintelui Haralambie i-a împărtășit „ca unui sfânt” N. Steinhardt, acea experiență a întâlnirii cu Hristos, pe care a trăit-o la Jilava.⁸¹³

VASILACHE, Vasile, arhimandrit, născut la 28 ianuarie 1909, în județul Vaslui, fratele părintelui Haralambie, fost stareț la Pocrov, arestat în 1959, a fost condamnat la opt ani de închisoare, pentru acțiuni dușmănoase față de regim, și închis la Bacău, Jilava și Gherla. Vicar al Arhiepiscopiei Americii și Canadei, Prea Sfințitul Vasile Vasilache își amintește: „... în noiembrie 1962, am simțit că trebuia să privesc pe micuța fereastră a celulei. Nu mi se îngăduia s-o fac, dar mi-am asumat riscul. Am văzut doi condamnați, cărând pe o targă cadavrul unui alt deținut. Era acoperit cu un cearșaf și îl duceau la morga penitenciarului. Iarăși am avut același simțământ, că deținutul mort era Haralambie. S-ar fi putut prea bine să fi fost așa. Într-adevăr, după cum am descoperit mai târziu, Haralambie s-a stins în ziua aceea”.⁸¹⁴

⁸⁰⁷ *Ibidem*, p. 339.

⁸⁰⁸ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, p. 209.

⁸⁰⁹ *Ibidem*.

⁸¹⁰ Vasile Manea, *op. cit.*, p. 254.

⁸¹¹ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, p. 207.

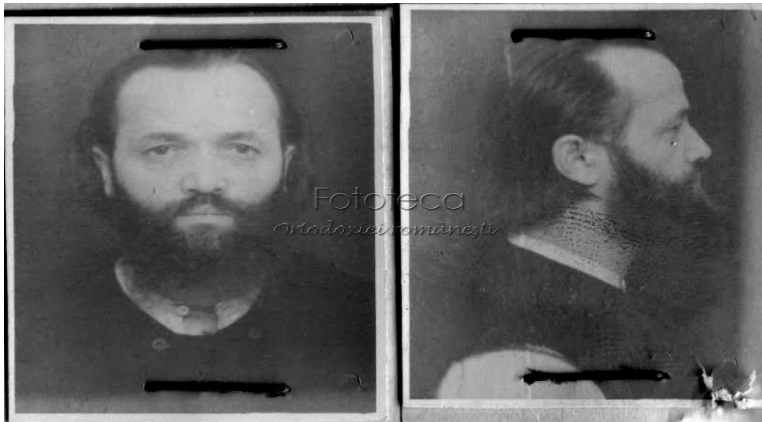
⁸¹² Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Ștefan Iliaie, *Mărturisitorii de după gratii. Slujitori ai Bisericii din temnițele comuniste*, INST – Arhidiecezana Cluj, 1995, p. 56.

⁸¹³ Octavian Roske, *op. cit.*, vol. XI, T-Z, p. 303.

⁸¹⁴ Mihai Rădulescu și PS Slătineanu, *Preoți în cătușe*, București, Editura „Ramida”, București, 1997, pp. 8-9

Ieromonahul Vasile Vasilache, de la Schitul Pocrov-Neamț, în arestul Securității-1959⁸¹⁵

Ieromonahul Nifon Corduneanu, de la Neamț, în arestul Securității, 1959⁸¹⁶

⁸¹⁵ (<http://fototecaortodoxiei.ziarullumina.ro/6-1111-clerici-marturisitori-urmariti-arestati-de-securitate-alte-fotografii/album> (accesat 20 martie 2017).

⁸¹⁶ (<http://fototecaortodoxiei.ziarullumina.ro/6-1111-clerici-marturisitori-urmariti-arestati-de-securitate-alte-fotografii/album> (accesat 20 martie 2017).

Securitatea în zona Neamțului

Prin Decretul nr. 221, din 30 august 1948, a fost înființată, din dispoziția lui Stalin, Securitatea, după modelul N.K.V.D. Astfel lua ființă Direcția Generală a Securității Poporului. Aceasta avea 10 Direcții naționale, cu un efectiv de 1151 cadre și 13 Direcții regionale, cu un efectiv de 2822 cadre. Directorul general a fost numit general-locotenent Gheorghe Pintilie, iar ca subdirectori au fost numiți generalul- maior Alexandru Nicolschi și generalul-maior Vladimir Mazuru. Consilierul sovietic care conducea efectiv securitatea a fost generalul N.K.V.D. Alexandr Mihailovici Zacharovschi.

Zona Neamț era subordonată Direcția regională Iași, condusă de locotenent-colonel Nicolae Pande. În cadrul Direcției regionale Iași, în Neamț erau birouri la Piatra-Neamț, Buhuși, Târgu-Neamț, Borca, Roman și Băcești. Prin Decretul nr. 50/30.03.1951, **D.G.S.P.** devine **Direcția Generală a Securității Statului, deci o prima reorganizare care** crescut și numărul personalului, de la 7252 de posturi la 15 280 de posturi. Dup[mai multe reorganizari

La 22 decembrie 1989, D.S.S. avea La 22 decembrie 1989, numărul total al persoanelor din DSS era de 38682 cadre iar dintre acestea 23370 făceau parte din Comandamentul trupelor de Securitate, iar restul de 15312 includeau 6602 în direcțiile naționale și unități speciale, 2426 în C.I.E., 6059 în birourile județene și 225 în școli. Aceste cifre arată cât de falsă era percepția populației că Securitatea se afla peste tot.

Încă de la înființarea Securității, prin Decretul nr. 221, publicat în Buletinul Oficial din 1 septembrie 1948, s-a pus un deosebit accent pe dezvoltarea rețelei de informatori, a căror misiune era să furnizeze poliției politice comuniste date din mediile considerate „ostile regimului democrat-popular”. Aceste date au fost adunate treptat în „dosare de urmărire informativă”, întocmite celor ce aveau apoi să fie arestați ca „dușmani ai poporului”. Sub îndrumarea consilierilor sovietici din K.G.B., ofițerii Securității își constituiseră deja în 1951 un aparat informativ specializat, care număra 10698 informatori. În 1989, numărul informatorilor înregistrați în evidențele Securității a fost declarat ca fiind în jur de 400.000, dintre care peste 137.000 erau activi⁸¹⁷. În 1989, situația informatorilor la nivelul celor două județe se prezenta astfel⁸¹⁸:

Județ	Mediu		Studii		
	Urban	Rural	Superioare	Medii	Generale
Neamț	34	-	16	16	2

⁸¹⁷ Informațiile au fost făcute publice la începutul anului 1997 de către oficiali ai Serviciului Român de Informații (directorul Virgil Măgureanu și directorul arhivei SRI, Florin Pintilie.

⁸¹⁸ ACNSAS, fond D, dosar 120, vol. 2, f. 136.

Potrivit aceleiași surse, în 1988 au fost furnizate 142 de note informative la Neamț. Rețeaua se baza și pe persoane de sprijin, 11 la număr în Neamț dar și surse cu aprobare, 17 în Neamț. Un alt document din decembrie 1988 prezintă planul de recrutare pe anul în curs.. Astfel, inspectoratul județean Neamț își propuneau să recruteze 7 noi informatori dar potrivit documentului mai sus amintit, în decembrie 1988 se realizase recrutarea a doar 3 informatori.

În 1988 situația dosarelor instrumentate de Securitate în Neamț se prezenta astfel⁸¹⁹:

Dosar informativă urmărire			Mapă de verificare		Supraveghere informativă			
total	deschis	închise	Total	deschise	Clarificate	Total	deschisă	închisă
3	1	-	3	3	-	7	-	1

În 1951, la câțiva ani de la înființarea Securității, organigrama secției Tîrgu Neamț cuprindea un șef de birou, un ajutor de șef birou, 5 funcționari operativi un conducător auto și un îngrijitor⁸²⁰. La începutul lunii iunie 1953, secția de securitate Tîrgu Neamț era formată din 8 persoane, din care 7 erau militari. Șeful secției era locotenentul Vasile Tudose, secretar-dactilograf fiind Buruiana Ana, singura persoană civilă. Grupa sectoriștilor era formată din sublocotenentii Sanda P. Sandu, Manolache Ioan, Mestecăneanu Haralambie, Ciobanu Nicolae și Chiriac Grigore. Birou administrativ-gospodăresc era format dintr-o singură persoană, sergentul-major Pantea Ilie⁸²¹.

Peste doar trei ani, în 1956, încadrarea secției să fie formată din 9 ofițeri, 7 subofițeri și 3 civili⁸²². Printr-un ordin al ministrului securității statului din 1 iunie 1957, Biroul III, se transforma în problemă, astfel că funcția de șef birou devine lucrător operativ principal și se suplimenta cu încă un lucrător operativ principal⁸²³.

Printr-un nou ordin al ministrului, din 1 mai 1958, căpitanul Gavrilă M. Ioan era numit cu un salariu de 1350 de lei, șeful secției Tîrgu Neamț⁸²⁴, organigrama secției fiind următoarea⁸²⁵:

Postul	Grad	Numele și prenumele	Salariu lei
șef secție	lt. col.	Gavrilă Ioan	1350
loc. șef	maior	Dolhescu Gh. Dumitru	1140
secretar	civil	Petraș V. Margareta	575
Problema 3			
lucr.op. prim	lt. maj.	Nechita C-tin Ioan	780
lucr.op. prim	lt. maj.	Manolache Ioan	780

⁸¹⁹ *Ibidem*.

⁸²⁰ ACNSAS, fond DMRU, vol. 1, p. 123.

⁸²¹ *Idem*, vol. 62, p. 289.

⁸²² *Idem*, vol. 10, p. 335.

⁸²³ *Idem*, vol. 8, p. 402.

⁸²⁴ *Idem*, vol. 10, p. 41.

⁸²⁵ *Idem*, vol. 31 A, pp. 37-39.

lucr.op. prim	lt. maj.	Chiriac P. Grigore	780
lucr. operativ	lt. maj.	Ciobanu Nec. Ghe.	730
Problema deservire AC.			
gospodărire	plt.	Pintea Ioan Ilie	680
cond. auto	plt.	Andrei Vasile Aurel	680
cond. auto	plt.	Barbu C-tin	680
serg. paza	sg. maj.	Simion Ghe.	570
serg. paza	sg. maj.	Pavel Gh. Gheorghe	570
serg. paza	sg. maj.	State Vasile Neculai	570
îngrijitor	civil	Chipară Eleonora	410

În perioada 1958-1960⁸²⁶, încadrarea secției nu suferă prea multe modificări, Gavrilă Ioan fiind în continuare șeful secției. Toți ofițerii problemei 3, aveau gradul de căpitan, iar locul lui Nechita C-tin. Ioan este luat de Chiriac V. Vasile. Modificări sunt în structura gospodărire după cum urmează:

gospodărire	plt.	Iacob Ioan Gheorghe	680
cond. auto	plt.	Andrei Vasile Aurel	680
cond. auto	plt.	Barbu C-tin	680
serg. paza	sg. maj.	Simion Ghe.	570
serg. paza	sg. maj.	Boacăș Gavrilă C-tin	570
serg. paza	sg. maj.	State Vasile Neculai	570
îngrijitor	civil	Chipară	410

Pentru anii 1963-1964, încadrarea secției era următoarea⁸²⁷:

Postul	Grad	Numele și prenumele	Salariu lei
șef secție	căp.	Gavrilă Ioan	1580
ofițer I	căp.	Manoliu V. Ioan	1110
ofițer I	căp.	Chiriac Grigore	1110
ofițer II	locot.	Cociobanu Gheorghe	1040
secretar	civil	Bîrzu Elena	890
Problema deservire AC.			
Subofițer cu gestiunea tehnică	plt.	Iacob Gheorghe	850
cond. auto	sg. maj.	Bogovschi Ioan	740
îngrijitor	civil	Chipară Eleonora	610

În final să ne oprim și asupra ofițerilor de securitate care au activitat în zonă și la nivelul județului Neamț, cu precizarea că lista este deschisă și poate fi

⁸²⁶ *Idem*, vol. 12, pp. 28-29.

⁸²⁷ *Idem*, vol. 4, p. 67.

completată pe măsură ce sunt deschise și cercetate și alte fonduri din arhiva fostei Securități.

AGAFIȚEI, Nicolae, locotenent în 1984 la Securitatea Neamț. La 25 mai 1984 semnează o notă de analiză a D.U.I. URSU (Urzică Vasile), în care cere și verificarea în teren a declarațiilor făcute la anchetă de T.Ursut privind activitățile desfășurate în perioada apariției cazului „Pasarela”.⁸²⁸

BOBU, Ioan, născut la 17 iunie 1928 la Văculești, Botoșani și decedat în 1927 la Iași. Între 1972 și 1979 a fost colonel la Inspectoratul Județean Neamț.⁸²⁹

BRĂDEANU, Marian, în 1984, colonel, șeful Serviciului I, din cadrul Inspectoratului Județean de Securitate Neamț. În iunie 1984 semnează o notă-raport de „completare la planul de măsuri asupra modului cum se va proceda pentru influențarea numitului Ursu (Urzică Vasile) pentru a renunța la concepțiile sale ostile.”⁸³⁰

BUJOR, Gheorghe, locotenent-major la 13 octombrie 1977, Brigada 65 Securitate Bacău, evidențiat cu ocazia misiunilor executate pentru „asigurarea securității conducătorului partidului și statului nostru pe timpul desfășurării unor activități în județele Iași, Botoșani, Suceava, Neamț”.⁸³¹

CIUPEARCĂ, Haralambie, căpitan în 1984 la Inspectoratul Județean de Securitate Neamț în cadrul serviciului de informații interne. În iunie 1984 este menționat într-o notă-raport de „completare la planul de măsuri asupra modului cum se va proceda pentru influențarea numitului Ursu (Urzică Vasile) pentru a renunța la concepțiile sale ostile.”⁸³²

CÎMPEANU, Constantin, născut la 3 august 1914 la Târgu- Neamț și decedat în 1991, în București. A fost încadrat în 1948 cu gradul de locotenent. Între 1951 și 1956 a fost șef direcție în cadrul Direcției Regionale Bacău. Trecut în rezervă în 1968 cu gradul de colonel.⁸³³

CUCU, Vasile, născut la 26 februarie 1919 în Grumăzești, Neamț și decedat în 1987, în Grumăzești, Neamț. Între 1948 și 1954 a lucrat la Serviciul Raional Piatra-Neamț.⁸³⁴

DARIE, Constantin, născut la 1 martie 1930 la Pașcani, Iași. Încadrat în 1959 la Direcția Regională Bacău, Serviciul C. Între 1970 și 1972 este șef secție 12 în cadrul Serviciului Județean Neamț. Ocupă funcția de șef serviciu F între 1972 și 1979, în cadrul aceluiași inspectorat.⁸³⁵

FILIP, V., locotenent-major în 1984 la Inspectoratul Județean de Securitate Neamț, în cadrul serviciului de informații interne. În iunie 1984 redactează o „completare la

⁸²⁸ *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 2 pe <http://www.grupul.ro/?p=1064> (accesat 25 mai 2018).

⁸²⁹ http://www.cnsas.ro/cadrede_securitatii.html (accesat 25 mai 2018).

⁸³⁰ *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 3, pe <http://www.grupul.ro/?p=1064>.

⁸³¹ http://www.militiaspirituala.ro/proiecte/detalii.html?tx_ttnews%5Btt_news%5D=129&cH_ash=6c1fac35b279c372904873324554373f (accesat 25 mai 2018).

⁸³² *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 10 pe <http://www.grupul.ro/?p=1064>.

⁸³³ http://www.cnsas.ro/cadrede_securitatii.html. (accesat 25 mai 2018).

⁸³⁴ *Ibidem*.

⁸³⁵ http://www.cnsas.ro/cadrede_securitatii.html (accesat 25 mai 2018).

planul de măsuri asupra modului cum se va proceda pentru influențarea numitului Ursu (Urzică Vasile) pentru a renunța la concepțiile sale ostile.”⁸³⁶

FLOREAN, Ioan, născut la data de 2 decembrie 1941 la Jidvei, Alba și decedat în 1998, în Piatra-Neamț. Încadrat în 1967 la Inspectoratul Județean Neamț până la trecerea în rezervă cu gradul de maior, în 1989.⁸³⁷

GHIȚĂ, Alexandru, născut la data de 2 august 1929 la Pașcani și decedat în 2005, în Bacău. Încadrat în 1950, iar între 1953 și 1962 este încadrat la Serviciul Raional Roman ca șef serviciu. În 1962, cu gradul de căpitan, este mutat la Direcția Regională Bacău ca șef serviciu 3. În anii 1968-1969 și 1971-1972 este locțiitor șef inspectorat județean, pentru a fi între 1978 și 1979 șef inspectorat. Trecut în rezervă în 1979, cu gradul de colonel.⁸³⁸

HĂU, Gheorghe, născut la 19 octombrie 1943, în Ciocani, Vaslui și decedat în 2000, în Iași. Între 1969 și 1970, sublocotenent la Inspectoratul Județean Neamț.⁸³⁹

JIREGHIE, Nicolae, născut la 24 martie 1937 la Reditu, Neamț. Între 1964 și 1968, încadrat la Serviciul raional Piatra- Neamț, iar din 1968 până în 1988, la Inspectoratul Județean Neamț, Serviciul 1. Maior în 1984 la Inspectoratului Județean de Securitate Neamț, serviciului de informații interne. În iunie 1984 semnează o notă-raport de „completare la planul de măsuri asupra modului cum se va proceda pentru influențarea numitului Ursu (Urzică Vasile) pentru a renunța la concepțiile sale ostile.”⁸⁴⁰

MIHALCEA, Aurel, născut la 14 februarie 1931 la Focșani. Încadrat în 1951 la Direcția Regională Bacău. Între 1963 și 1968 a fost șef serviciu la Târgu-Ocna. Din 1968 și până în 1985 lucrează la Inspectoratul Județean Neamț, unde a ocupat funcțiile de locțiitor șef inspectorat (1968-1971, 1972, 1973-1974) și șef inspectorat (1971, 1972), colonel, comandant la Securitatea Piatra-Neamț între 1970 și 1980.⁸⁴¹

NIȚĂ, Marin, născut la 12 iunie 1934 la Bâldana, Dâmbovița și decedat în 1991, în Piatra-Neamț. Încadrat în 1957 cu gradul de locotenent la Secția Bicaz. Din 1961 este numit șef birou la Serviciul raional Târgu-Ocna. Din 1969 și până în 1989 lucrează în cadrul Inspectoratului Județean Neamț, la Serviciul 2. În 1984 era locotenent-colonel la Inspectoratul Județean de Securitate Neamț. La 25 mai 1984 semnează o notă de analiză a D.U.I. (Urzică Vasile), în care se cerea verificarea sa la domiciliu, pentru a identifica materiale asemănătoare celor folosite în cazul „Pasarela”⁸⁴².

OZIAS, Marcel, ofițer de securitate, comandantul Securității Tîrgu Neamț în 1949. Participă la anchetarea elevilor arestați în lotul organizației 2+1.⁸⁴³

⁸³⁶ *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 17 pe <http://www.grupul.ro/?p=1064>.

⁸³⁷ http://www.cnsas.ro/cadrede_securitatii.html (accesat 25 mai 2018).

⁸³⁸ http://www.cnsas.ro/cadrede_securitatii.html (accesat 25 mai 2018).

⁸³⁹ *Ibidem.* (accesat 25 mai 2018).

⁸⁴⁰ *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 26 pe <http://www.grupul.ro/?p=1064>.

⁸⁴¹ Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiei comuniste*, Editura Humanitas, București, 2001, p. 180.

⁸⁴² *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 34 pe <http://www.grupul.ro/?p=1064>.

⁸⁴³ Dorel I. Rusu, *Steaua blestemată*, vol. I, Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2013, p. 129.

PETCU, Grigore Ioan, colonel, în anii 1980 șeful Inspectoratului Județean de Securitate Neamț. A pus în dezbaterea colectivului de oameni ai muncii din cadrul Liceului „Stefan cel Mare” Târgu-Neamț, persoana care făcea acțiuni dușmănoase, asculta Europa Libera și citea Paul Goma, după ce în prealabil „vom informa organele județene de partid”⁸⁴⁴.

POLAK, Toma, născut la 12 martie 1934 la Târgul Frumos și decedat în 1997, în Roman. Între 1956 și 1968 este încadrat la Regionala Bacău, fiind șef secție la securitatea Târgu-Neamț (1963-1967). Între 1968 și 1972 lucrează în cadrul Inspectoratului Județean Neamț, după care până în 1989, la Securitatea Roman.⁸⁴⁵

POPA-STOICAN, Constantin, născut la 17 decembrie 1926 la Simeria și decedat în 2002, în Cincu, Brașov. Între 1966 și 1971 a fost încadrat la Inspectoratul Județean Neamț, fiind șef al acestuia între 1968 și 1971.⁸⁴⁶

RANGU, Constantin, născut la 1 ianuarie 1931 la Pașcani și decedat în 1999, în Suceava. A fost șef de securitate la Inspectoratul Județean Neamț între 1985 și 1989, fiind trecut apoi în rezervă.⁸⁴⁷

STANCIU, Vasile, în 1984 era locotenent-colonel la Inspectoratul Județean de Securitate Neamț, serviciul de informații interne. În iunie 1984 semnează o notă-raport de „completare la planul de măsuri asupra modului cum se va proceda pentru influențarea numitului Ursu (Urzică Vasile) pentru a renunța la concepțiile sale ostile.”⁸⁴⁸

STERPARU, Toderiță, locotenent-colonel în 1981, șeful Serviciului III, la Inspectoratul Județean de Securitate Neamț. La 13 iunie 1981 semnează o notă în care identifică persoanele din județul Neamț care sunt cercetate în problema „Eterul”⁸⁴⁹

ȘLEIM, Avram, sublocotenent, șeful Biroului 5, anchete la Securitatea raionului Neamț. A imigrat în Israel la începutul anilor '80.⁸⁵⁰

TIRON, Constantin, în 1984, era locotenent-colonel la Inspectoratul Județean de Securitate Neamț. La 25 mai 1984 semnează o notă de analiză a D.U.I. (Urzică Vasile), „în comuna Vânători Neamț, urmărirea informativă se va face prin sursele «Neamțu», «Ghiocel», «Strungaru», din legătura lucrătorilor postului de miliție.”⁸⁵¹

VÂRLAN, Nicolae, în 1984, era locotenent-major la Inspectoratul Județean de Securitate Neamț. La 25 mai 1984 semnează o notă de analiză a D.U.I. (Urzică Vasile) în care cere „identificarea persoanelor care au luat cunoștință de conținutul scrierilor tendențioase ale lui D.U.I.”⁸⁵²

⁸⁴⁴ „Monitorul Oficial”, part. III, 800/14 decembrie 2007, decizia CNSAS, 3353/19 octombrie 2007.

⁸⁴⁵ http://www.cnsas.ro/cadrele_securitatii.html (accesat 25 mai 2018).

⁸⁴⁶ *Ibidem*.

⁸⁴⁷ *Ibidem*.

⁸⁴⁸ *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 43 pe <http://www.grupul.ro/?p=1064>.

⁸⁴⁹ *Ibidem*, p. 44.

⁸⁵⁰ Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 100.

⁸⁵¹ *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 46 pe <http://www.grupul.ro/?p=1064>.

⁸⁵² *Lista securiștilor 1949-1989*, p. 48 pe <http://www.grupul.ro/?p=1064>.

Capitolul IX

Bande și bandiți din zona Neamțului

Haiducul Ion Petraru

Pe jumătate intrați în legendă și pe jumătate în istorie, haiducii au fost personaje care au aprins imaginația populară, născând povești și cântece cu care au crescut generații întregi de străbuni de-ai noștri. La începutul secolului al XIX-lea, bandele înarmate din Moldova își făceau de cap și pe fondul ocupației militare ruse de după 1806. După revoluția de la 1821 situația nu prea se schimbase în ciuda unor măsuri drastice luate de unii boieri pentru limitarea fenomenului. După venirea pe tron, în 1834, Mihail Sturdza a luat o serie de măsuri dure, pentru a limita și eradica acest fenomen. În acest sens, ispravnicii erau direct răspunzători pentru tâlhăriile din ținuturile pe care le administrau, fiind organizate și numeroase poteri.

Ion Petrarul, haiducul din prima jumătate a secolului al XIX-lea, a fost transformat de memoria populară, iar puținele documente și numeroasele legende din jurul său, l-au transformat într-un haiduc darnic cu poporul și crud cu cei care îl asupreau.

Ion Pietrarul era originar din ținutul Neamțului, dar părerile asupra satului său natal diferă: fie este satul Bălțătești, fie Vânători Neamț. Într-o legendă publicată în 1897 este amintit orașul Târgu-Neamț, iar Radu Rosetti află dintr-un document al rechizitoriului că era din Vânătorii Neamțului, fiu al lui Iftimie și Safta Pietraru⁸⁵³.

Despre Ion Pietrarul sursele scrise apar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după moartea sa. Între cei care fac referi la faptele haiducului au fost Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Alexandru Asachi, Mihail Kogălniceanu, Vladimir Ghica, Radu Rosetti sau Wilhelm de Kotzebue.

Documentele vremii păstrează și prima faptă „de arme”: a furat o pereche de boi de la un sătean. O povestire populară publicată în perioada interbelică de Radu Rosetti amintește despre prădarea „Hanului lui Pățulă” din Târgu-Neamț, han al unui proprietar evreu, iar Alexandru Asachi, în „Povești și legende”, amintește despre jefuirea unor orândari evrei (arendau „orânda” cârciumăritului în satele din Moldova) de către „haidăii” conduși de Ion Pietrarul⁸⁵⁴. A devenit cunoscut repede pentru faptele sale, fiind sprijin pentru nevoiași, cărora le dădea bani sau porumb din hambarul boierului, bani pentru vite la văduve, bani pentru schituri sărace iar pentru acestea oamenii îl protejau împotriva poterilor. În scurt timp și-a format o bandă din 40 de oameni, printre care și Gavril Buzatu, un țigan fugit din robie, Vasile Mutu, un țăran căruia un boier îi tăiase limba pentru că se împotrivise abuzurilor. Pentru faptele sale oamenii i-au închinat și cântece. O astfel de baladă, publicată de Alecsandri sună astfel: „Cine trece-n lunca mare? /Ion Petreanu cĂlare/ Cu cealmauă despre soare/ Căt o roată de car mare,/ Cu trei rânduri de pistoale /Și-un baltag legat de șale”⁸⁵⁵. Autoritățile au luat măsuri împotriva acestuia, iar în luptele

⁸⁵³ Asachi Al., *Ion Pietraru banditul*, în „Calendarul pentru poporul românesc, pe anul 1873”. Tipografia Buciumul Român, Iași, 1873, p. 44.

⁸⁵⁴ Rosetti Radu, *Alte povești moldovenești*, Editura Viața Românească, Iași, 1920, p. 139.

⁸⁵⁵ Alecsandri Vasile, *Poezii populare ale românilor*, Editura Minerva, București, 2008, p. 296.

cu căpitanul Belibou, conducătorul puterii din ținutul Neamțului, au fost prinși trei dintre oamenii lui Pietraru și duși la Iași pentru spânzurătoare. Printre cei prinși s-a aflat și Gavril Buzatu, colosul țigan, care a acceptat să fie călău pentru a scăpa de spânzurătoare.

După prinderea unora dintre tovarășii săi, s-a spus că, considerându-se vinovat pentru iminenta moarte a tovarășilor, a încercat să scape, apelând la Elena Cantacuzino, cea care stăpânea moșiile de la Bălțătești și Hangu și care avea influență la Domnitor. Este prins însă într-o crâșmă pe Cracăul-Negru împreună cu ibovnica sa de către prefectul (ispravnicul) Bodescu, după un document al vremii, sau la Movileni, în Țara de Jos, de o poteră condusă de căpitanul Dodescu, conform unei alte surse⁸⁵⁶. Cert este că a fost condamnat la spânzurătoare, așa cum o arată un document al hătmăniei din iunie 1836, publicat de Radu Rosetti.

Mitropolitul I-a scăpat de ștreang, iar un document al „Logofeției Mari a Dreptății” din 21 iunie 1836 anunță însă faptul că pedeapsa cu moartea a fost comutată în zece ani de „groapa ocnei”. Totuși, ca urmare a intervenției mitropolitului Veniamin Costache, este eliberat și intră în slujba acestuia. Se spune că mitropolitul ar fi spus: „Am să-l călugăresc și are să se stângă în liniște și în îndurarea Domnului... Acesta-i un om rătăcit⁸⁵⁷”.

Kotzebue e de părere că doar șase luni a stat Pietraru în slujba mitropolitului, fugind apoi peste Dunăre. Sursele care prezintă această perioadă sunt diferite și contradictorii. Contradictorii sunt și sursele ce relatează prinderea sa. Unii, precum istoricul Gheorghe Ungureanu, afirmă că a fost prins la Grințieș, iar Alexandru Asachi și Radu Rosetti vorbesc despre o luptă cu un egumen grec ce luptase în trupele eteriste⁸⁵⁸. Asupra morții sale părerile sunt unanime: a fost spânzurat la Frumoasa, lângă Iași, pe movila Saranda, de către Gavril Buzatu, țiganul care-i fusese tovarăș. „Albina românească” din anul 1839 scria despre evenimentul cu mare răsunet în lumea moldavă a acelor vremuri. Wilhelm de Kotzebue scria la 1850 că n-a mai fost alt mare căpitan de bandă după Pietraru.

Haiducii nu au dispărut, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, celebru fiind Ion Florea, iar în prima parte a secolului al XX-lea, Pantelimon Toader, Frații Baltă sau Gheorghe Coroiu.

⁸⁵⁶ W. de Kotzebue, *Din Moldova. Tablouri și schițe din 1850*, Tipografia Athenais Gheorghiu, Iasi, 1944, p. 8.

⁸⁵⁷ Rosetti Radu, *op. cit.*, p. 144.

⁸⁵⁸ *Ibidem*.

Haiducul Ion Florea

Despre Ion Florea, a scris și Mihail Sadoveanu, cei doi fiind contemporani.

Sadoveanu licean fiind, a fost fascinat de personalitatea acestuia și intenționa să-i dedice o povestire vânătorească - „La poale în codru”, proiect nerealizat, înlocuit cu o odă formată din zece versuri în care deplânge tragica sa moarte petrecută lângă mănăstirea Neamț. Despre faptele sale au scris ziarele sfârșitului de secol al XIX-lea, iar în 1976, Nestor Vornicescu, fost stareț la Neamț, publică un studiu dedicat haiducului „În afara legii-Ion Florea”.

Originar din satul Drăgănești, un răzeș sărăcit și deposedat de pământ de către moșierii zonei, Frunzetti, Șvarț, Mihalache și Safta, decide să-și facă dreptate cu arma în mână⁸⁵⁹. Este arestat și condamnat la muncă silnică la ocele Telega. Ion Florea reușește o evadare spectaculoasă împreună cu alți 14 deținuți, spărgând peretele de sare și trecând prin opt metri de pământ. Doar 12 reușesc evadarea, ceilalți doi fiind împușcați de către gardieni⁸⁶⁰.

Avea în jur de 40 de ani când a evadat și ia calea munților, devenind haiduc în munții Stănișoarei, Rarău, Giupalău. Ducea o viață de pusnic, evitând numeroasele poteri, dar cobora și prin sate, unde avea numeroase gazde, deghizat fiind în cioban, țaran, poteraș, pădurar și chiar femeie. La un moment dat spune unei cârciumărese din Bogdănești, încercând să justifice faptele sale, că „eu nu fur, ci iau”⁸⁶¹.

Cu două poteri pe urmele sale, una din Neamț și a doua din Suceava, și după mai multe tentative nereușite, este surprins alături de alți trei tovarăși, în pădurea Cărbuna. În confruntarea cu jandarmii, Florea este împușcat de jandarmul Nicolae Herța din Târgu-Neamț. Au găsit un țaran, cu opinci, cu ȋtari, flanelă de lână roșie și o pușcă marca Lefoucher⁸⁶².

La înmormântarea sa a fost multă lume, unii din curiozitate, alții din admirație. Arhimandritul Narcis Crețulescu a scris pe inscripția de pe monumentul său funerar de la biserica Bogoslovu, „Eu, Narcis, am examinat pe Florea pe când stătea mort în biserica Bogoslovu, de față cu tatăl și toate rudele lui și s-a constatat că Florea n-a fost nici tâlhar, nici bandit, ci un om nenorocit căzut în năpaste.”⁸⁶³

Amintirea morții sale a rămas peste ani, el fiind cunoscut ca haiducul-martir, al carui portret sugerează intoarcerea spre „înlăuntru, ar reprezenta, din punct de vedere filosofic și moral, prototipul omului ideal: „omul care își săvârșește faptele numai pe seama sa”. Omul de rând credea că haiducul este pedepsit pe nedrept și că

⁸⁵⁹ V.Pretoaia, V. Luchian, *Scurtă istorie a comunei Drăgănești*, în „Identitate nemțeană”, coord. Elena Preda și Daniel Diaconu, Editura Universitară, București, 2012, p. 268.

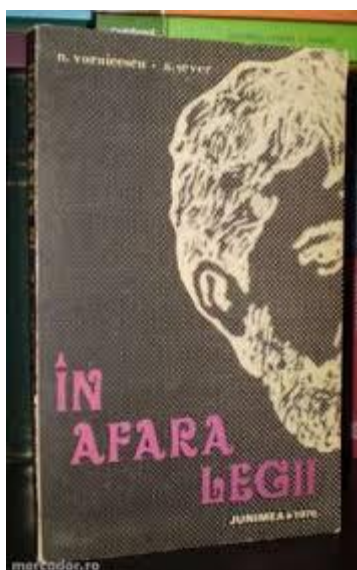
⁸⁶⁰ „Universul”, an XV, nr. 213, 13 septembrie 1897, p. 2.

⁸⁶¹ „Adevărul”, an XI, nr. 3220, 4 iulie 1898, p. 1.

⁸⁶² „Evenimentul”, an VI, nr. 1570, 7 iulie 1897, p. 2.

⁸⁶³ Nestor Vornicescu, A. Sever, *În afara legii-Ion Florea*, Editura Junimea, Iași, 1976, p. 218.

cei care îl omorau erau pedepsiți și ei. Așa a fost pedepsit și jandarmul Herța, după cum afla un reporter de la ziarul „Dimineața” într-o discuție cu un bătrân din Crăcăoani. Acesta îi spuse reporterului că în urmă cu câțiva ani (era 1911 și poterile umblau după haiducul Pantelimon), jandarmul Herța a fost pedepsit de Dumnezeu. „Într-o vară se duce Herța cu nevasta și cu o fetiță de-a lor la Mănăstirea Neamțului. Dar fetița, cum se juca în munte, se uită o dată într-un fund de văgăună și venind-ui amețeala, a căzut jos și s-a prăpădit. Eu mă aflam pe acolo și am auzit pe doftor spunând că i-a venit un vârtej. Acum, vârtej o fi fost ori n-o fi fost un vârtej, de, lumea zicea că de la Florea i s-a tras (...) și pe urmă, să vedeți mata, că n-o trecut mult și s-a smintit la minte și bietu Herța, iar puțin mai încoace i s-o prăpădit și femeia”⁸⁶⁴.

⁸⁶⁴„Dimineața”, 6 septembrie 1911, p. 3.

Haiducul Pantelimon Toader

Dacă la începutul secolului XX în Occident se vorbea de bande de gangsteri care își făceau de cap prin orașe, în Nordul Moldovei, după reprimarea răscoalei de la 1907 autoritățile aveau încă mari probleme cu prinderea haiducilor. Documentele păstrate la Arhivele Piatra Neamț dar și numeroasele articole din presa vremii, conturează portretul haiducului Pantelimon. Cel mai complet studiu închinat haiducului Pantelimon este cel al lui Mihai Stoian, „Reabilitarea unui haiduc” publicat în 1968, ba chiar și un film, în 1983, în regia lui Dan Pița, „Dreptate în lanțuri”. Dar de unde legenda și reputația, pentru că Pantelimon nu era singurul haiduc care dădea de lucru jandarmeriei? Putea să rămână unul dintre sutele de infractori ai epocii, anonim, dacă toate isprăvile sale nu ar fi fost popularizate de presă. Da, haiducul Pantelimon a fost și o afacere de presă, iar N.D. Cocea de la ziarul de stânga *Dimineața* l-a făcut celebru.

Acesta anunță în presă că se duce în nordul Moldovei să îl găsească și să îi ia un interviu. Sfida astfel autoritățile care nu reușeau să îl captureze, deși se pusese un premiu pentru orice informație care ar fi dus la arestarea lui. Povestea a stârnit reacția celorlalte gazete – *Universul*, *Epoca*, *Viitorul* – ceea ce a amplificat mult efectul. Subiectul nu a lipsit practic nicio zi din paginile gazetelor. Pantelimon a ajuns rapid o celebritate datorită știrilor, o parte dintre ele fanteziste, zvonuri false, trimise de N.D. Cocea. Pentru unii era un erou, ultimul haiduc, pentru alții un bandit sângeros. Istoria s-a derulat între ficțiune și realitate, între minciună multă și adevăr puțin. Pentru Cocea și Constantin Mile, Pantelimon era un exemplu viu al „luptei de clasă”, al „țărănimii care se ridică cu arma în mână împotriva exploatării moșierilor și arendașilor”. Din prima întâlnire a lui Cocea cu Pantelimon, acesta descoperă nu imaginea unui erou, ci imaginea unui om simplu, un țăran care prin haine și fizionomie „emană toată tristețea, toată deznădejdea țăranului alungat, prigonit, jefuit, împilat, fără speranța unei soarte mai bune, decât în fugă sau în revoltă. Ghemuit lângă trunchiul unui copac, pare obosit și sfârșit. Dacă n-ar fi pușca cu două țevi – iar nu un Manlicher, cum susțineau autoritățile – culcată la picioarele lui, nimic n-ar spune că în fața mea stătea banditul temut, care de trei luni de zile poartă pe urmele lui corpuri întregi de soldați și de jandarmi. Vorbește într-un glas încet, cu glas tărăgănat și ostenit”⁸⁶⁵.

Haiducul Teodor Pantelimon a Dumitroaiei, fiul ajutorului de primar și, ulterior, receptorului Dumitrache Pantelimon și al Catinicăi din Răucești, avea, în iulie 1914, când începea cea mai spectaculoasă urmărire a sa, patruzeci și unu de ani (s-a născut în 22 ianuarie 1870), opt condamnări definitive, dintre care cinci executate, o mulțime de amante, inclusiv o văduvă din Boroaia, doi frați, Ioan – mai mare, dispărut de multă vreme de acasă, și Neculai, un flăcău de vreo nouăsprezece ani, care locuia cu mama sa, o femeie de șaiszeci de ani, inteligentă, „șireată și rafinată”, care le râdea în nas autorităților și jandarmilor care îi tot călcau pragul.

⁸⁶⁵ „Adevărul”, an 24, nr. 7887 din 27 august 1911, p. 3.

Conform documentelor din dosarul său de la Tribunalul Județean Neamț (unde a fost judecat în 1913), avea două clase primare și era de meserie lemnar. A ales haiducia, așa cum îi mărturisea ziaristului N. D. Cocea, după ce a fost acuzat de un furt de vite, o faptă pe care nu o făcuse. Cum nu s-a putut prezenta la proces pentru că citația nu a ajuns la el, a fost condamnat la un an și jumătate de închisoare. Îi declara lui N. D. Cocea că, pus în fața închisorii, „alege codrul, considerând că decât temniță, mai bine moartea”. O caracteristică a lui Pantelimon era că îi ataca pe cei cu dare de mână. „Din pușca sa nu a plecat niciun glonț omorător, iar cei spre care a îndreptat-o se supuneau de îndată”. Printre păgubiți s-au aflat negustori, cârciumari români sau evrei, un polițist, un preot, administratori și antreprenori de păduri. „Toți aceștia, la vederea puștii ce întinsesem spre dâșii, pe dată ce le-am spus cine sunt nu mi-au opus nici cea mai mică împotrivire și mi-au lăsat banii și obiectele de preț ce aveau la dâșii”, este mărturia haiducului în procesul de la Botoșani, primul pe care l-a avut după ce a fost prins.

Ziarele *Dimineața* (unde activa scriitorul N. D. Cocea), *Universul*, *Adevărul*, sau chiar revista umoristică *Veselia* prezentau faptele haiducului și luau în derâdere pățaniile jandarmilor și poterilor care nu reușeau să pună mâna pe el.

În vara lui 1911, N. D. Cocea reușea primul interviu cu Pantelimon, găsimdu-l pe acesta dând peste nas autorităților, jandarmilor, penibilului comandant Coroiu, soldaților Regimentului 15 și ai Batalionului 2, conduși de procurorul Floareș și căpitanul de jandarmi Sandu Chiriac, care nu reușeau să-l prindă. Premiul pus pe capul său de către Prefectura Neamț a crescut de la 500 de lei, la 3000 de lei în câteva luni, fiind trimiși (pe lângă forțele existente) și 30 de agenți speciali ai Siguranței de la București⁸⁶⁶.

Datorită cetașilor lui Teodor Pantelimon, călătoriile se făceau „cu frică. Toți călătorii care merg în trăsuri, precum și țăranii care parcurg calea pe jos sunt îngroziți și, la fiecare răspântie, așteaptă apariția lui Pantelimon. Comercianții călătoresc înarmați”. Cocea dă exemplul arendașului moșiei Grumăzești, Leon Tarcauanu, care venise, în 31 iulie, la Piatra Neamț, înarmat până în dinți, ca și vizitiul și pădurarul care îl însoțeau, dar și „în condițiile astea, a făcut drumul până la Piatra tot cu frică (...). Frica e contagioasă. Ea a început să bântuie și prin oraș, căci se lansase zvonul că autoritățile ar fi primit scrisori de la Pantelimon, prin care înștiințează că vine, pentru câțva timp, și la Piatra”.

Ziarul *Universul* povestește o altă ispravă de-a lui Pantelimon, și anume cum a reușit să scape de poteră la Bozieni. „Pe când străbătea satul, apar deodată jandarmii. Pe drum trecea și un bătrân cu o căruță cu doi boi plină de strujeni, iar Pantelimon aruncă pușca și geanta în car, îl împinge pe moșneag în șanț și pornește agale în fața boilor trăgându-i de funie. După ce-au trecut jandarmii, Pantelimon se întoarce, îl ridică pe bătrân din șanț, îl scutură și-i dă 20 de lei, mulțumindu-i”⁸⁶⁷. Un alt ziar ce relatează faptele sale prin intermediul unui corespondent din zonă era *Opinia*, ce apărea la Iași. Titlurile din paginile acestui ziar erau sugestive: „Isprăvile lui

⁸⁶⁶ Stoian Mihai, *Reabilitarea unui haiduc*, Editura Tineretului, București, 1968, p. 23.

⁸⁶⁷ „Universul” 15 august 1911.

Pantelimon”; „Pantelimon la mănăstiri”, „Deghizamentul banditului”; „O scenă interesantă: Pantelimon în restaurantul gărei Pașcani”; „Urmărirea”⁸⁶⁸.

În august 1911 se întetiseră urmărirea, iar cercul puterilor se strângea în jurul lui Pantelimon. În 21 august 1911, sesizate de guardul Câmpeanu Bouleț că Pantelimon s-ar afla în pădurea Coroiu, de lângă Răucești, autoritățile au organizat un impresionant cerc de puteri, cu o mie de oameni, cerc care s-a tot strâns ca un năvod, dar fără să-l poată captura pe haiduc, despre care s-a zvonit, imediat și contradictoriu, că ar fi fost văzut îndreptându-se ba spre pădurea Chitele, ba în Poiana. În coliba părăsită de Pantelimon s-au găsit arma și cartușiera haiducului;⁸⁶⁹.

Interogat din nou, Neculai, fratele lui Pantelimon, a strâns din umeri. La fel au procedat și frații Dumitru și Gheorghe ai lui Toader Luca, din Răucești, pe care autoritățile i-au ademenit cu sume mari de bani. Țăranii adunați în puteri rădeau pe seama incapacității autorităților, iar căpitanul Neculai Chiriac și inspectorul Popovici, după ce i-a demobilizat, au rămas, peste noapte, la Mitocul lui Bălan, ultimele puteri rămânând cele din Hangu, care au fost demobilizate a doua zi, dar nu înainte de a se rechiziționa toate armele din zonă. Înfrânte și ironizate, autoritățile s-au năpustit asupra presupusele gazde ale lui Toader Pantelimon, începând cu Vasile al Catrinei, din Timișești, pe care îl presupunea drept apropiat al haiducului însuși șeful secției de jandarmi din localitate⁸⁷⁰.

În după-amiaza zilei de 28 august 1911, Pantelimon ospăta, în fânețele de lângă Răucești, împreună cu consătenii lui, Teodor Gheorghe Ghiba, Gheorghe Vasile Cozma și Gheorghe Vasile Alexandru, care avea să-l vândă autorităților. Numai că haiducul, cu formidabilele lui instincte, s-a făcut nevăzut, la ora 2, după miezul nopții, cu puțin timp înainte de sosirea jandarmilor, îndreptându-se spre mănăstirea Neamț, unde s-a întâlnit cu călugărul Atanasie, apoi spre stâna de lângă stânca Hălăuca, de pe muntele Rusu. La stână se aflau doi ciobani și zece țărani, care veniseră să-și aleagă oile și care s-au întins la pământ, după ce haiducul a tras un foc de pistol în aer. Când au sosit la stână și jandarmii, ei nu au mai găsit decât sumanul cel vechi al lui Pantelimon, pe care haiducul îl abandonase, suman pe care l-au depus la primăria din Vânători. Primarul din Vânători, ambițios, a plecat imediat împreună cu doi agenți îmbrăcați țărănește, spre munții Stânișoarei, bănuindu-se că spre județul Suceava s-a abătut Pantelimon⁸⁷¹.

Haiducul a fost descoperit într-o colibă între Crăcăoani și Hangu, dar a scăpat de poteră la Mitocul Bălan. A plecat spre Tecuci, cu intenția să treacă apoi în Basarabia, dar cel mai apropiat tovarăș al său, Iov, a fost arestat și se spune că acesta l-ar fi trădat. Pantelimon a fost prins apoi pe lângă Focșani, înconjurat de jandarmi într-o casă. La închisoare au venit mulți oameni să-i aducă bani, mâncare, ziare și țigări⁸⁷².

În procesul desfășurat în anul 1912 la Tribunalul Botoșani, haiducul a fost apărat de ziaristul N.D. Cocea. Păgubiții n-au avut o atitudine prea ostilă, iar în fața

⁸⁶⁸ „Opinia”, an VIII, nr. 1367, 4 august 1911, p. 3.

⁸⁶⁹ Stoian Mihai, *op. cit.*, p. 55.

⁸⁷⁰ *Ibidem*, p. 58.

⁸⁷¹ Stoian Mihai, *op. cit.*, p. 55.

⁸⁷² *Ibidem*, pp. 127-128.

unei săli arhipline, verdictul a fost unanim: achitare. Haiducul a fost reținut în arest și a urmat un nou proces, cu alte capete de acuzare, la Piatra-Neamț. Din cauza condițiilor grele de detenție și pentru că judecata se tergiversa, în august 1913 Pantelimon a evadat împreună cu tovarășii săi și un gardian⁸⁷³.

A plecat spre munți dorind să ajungă în Bucovina, dar a fost prins dincolo de Borca, într-o colibă părăsită. „A fost surprins în somn, în timp ce-și usca hainele ude. Lume multă a venit să însoțească drumul său dinspre Borca spre Piatra și au fost multe dovezile de simpatie”⁸⁷⁴.

La procesul nou intentat la Piatra-Neamț, lucrurile au fost din nou tergiversate, în condițiile în care părțile civile nici nu s-au prezentat. Avocatul N. Calmuschi a adus în atenția juriului vremurile haiducilor de odinioară, arătând că, spre deosebire de alți haiduci Pantelimon, „n-a omorât niciodată”.

Pantelimon a fost declarat nevinovat la 7 octombrie 1914 (între anii 1900-1914 va fi condamnat în total la 10 ani, 10 luni și 20 de zile închisoare). A venit la București în 1914, iar C. Mille i-a oferit un post de portar la ziar pe Sărindar unde *Dimineața* și *Adevărul* își aveau sediul. Nu s-a putut adapta vieții de oraș și s-a întors acasă, în 1915, în Răucești, căsătorindu-se în 1916 cu Maria, o fată de 22 de ani. Și-a făcut gospodărie nouă, muncind cu ardoare, parcă pentru a recupera anii pierduți, pentru a arăta că-și ține cuvântul dat⁸⁷⁵. A dus o viață pașnică, deranjat din când în când de câte un gazetar curios care dorea să-i audă povestea.

Faima lui a scăzut după război, dar nu l-a părăsit complet niciodată. A murit de cancer în patul lui la 30 mai 1929 și a fost înmormântat cu trei preoți, așa cum a cerut.

⁸⁷³ *Ibidem*, p. 230.

⁸⁷⁴ *Ibidem*, p.253.

⁸⁷⁵ *Ibidem*, pp. 349-389.

Banda fraților Baltă

Frații Baltă au rămas încă în memoria colectivă a sătenilor de pe Valea Bistriței sau din zona Târgu-Neamț. Actele comise de aceștia cu mai bine de șase decenii în urmă stârnesc și acum dispute atunci când se vorbește despre ei ca haiduci sau tâlhari la drumul mare. Frații Baltă, pe numele lor adevărat Nicolae, Dumitru și Constantin Negrescu, au format o bandă care atenta la bunurile oamenilor înstăriți din zona Târgu-Neamț și Bicaz (Valea Muntelui) în perioada anilor 1942-1946. Frații Baltă au rămas în memoria oamenilor acestor locuri drept ultimii haiduci din ținutul Neamțului. Arhivele Statului Piatra Neamț păstrează documente importante cu privire la activitatea bandei fraților Baltă. Conform acestor documente, mai exact istoricului bandei întocmit de Legiunea de Jandarmi Neamț înaintat către Inspectoratul Regional de Jandarmi Iași, se arată că în anii 1936-1937 au început atacurile asupra unor cetățeni cu stare din zona Târgu-Neamț⁸⁷⁶.

Povestea începe atunci când Dumitru Negrescu (Mitiță sau Mitriță cum i se mai zicea) „fecior de oameni gospodari din comuna Negrești, tatăl său ținând stână”, avea 16 ani, iar fratele său Nicolae era în armată. Nicolae a găsit o cale de a obține permisii mai dese, îi ducea comandantului de pluton câte un caș de brânză și de urdă de la stâna tatălui său. Dar cum în permisii era bine, petrecând la hore și prin cârciumi, iar tatăl refuză să-i mai dea brânză, Nicolae cu un coleg de-al său, fură un caș de la o stână, hoția este descoperită, iar jandarmii îl găsesc și pe Dumitru, fratele său mai mic pe care îl trimit la închisoarea Aiud⁸⁷⁷. Aici reușește o evadare spectaculoasă alături de alți deținuți, săpând un tunel cu ajutorul furculițelor, pământul fiind cărat cu gamelele și împrăștiat în curtea închisorii. În acest timp, Niculiță dezertase din armată și fugise în munți. Dumitru i s-a alăturat, dar au fost prinși de jandarmii secției Bălțătești și Poliția Târgu-Neamț și trimiși în judecată de Tribunalul Neamț, fiind condamnați la pedepse corecționale de 2 ani⁸⁷⁸. În 1939, sunt puși în libertate cu condiția „că se vor face oameni de treabă”, dar nu pentru mult timp, pentru că banda care cuprindea și dezertori din armată continuă jafurile.

În luna mai 1942, jandarmii Secției Vânători Neamț reușesc capturarea lui Nicolae Negrescu, zis Baltă. Dar Dumitru îl ia alături pe fratele său Constantin, Nicolae fiind condamnat la 25 de ani muncă silnică, evadând din Penitenciarul Piatra Neamț și revenind în bandă⁸⁷⁹. Din acest an, se înmulțesc referirile documentare la banda fraților Baltă, acțiunile acestora fiind tot mai numeroase. Astfel, la 15 iunie 1942, sunt jefuiți trei călugări din Dolhasca, iar la 25 octombrie este jefuit învățătorul Gheorghe Ailenei din Dobreni care reclamă lipsa unor obiecte casnice⁸⁸⁰.

⁸⁷⁶ SJAN Neamț, fond *Legiunea de Jandarmi Neamt*, dosar 19/1946, f. 146.

⁸⁷⁷ Ardeleanu C. *Chetronia*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2005, pp. 66-67.

⁸⁷⁸ Gh. Radu, *Contribuții la istoria județului Neamț*, Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, p. 266.

⁸⁷⁹ *Ibidem*, pp. 266-267.

⁸⁸⁰ SJAN Neamț, fond *Tribunalul Neamț*, dosar 2372/ 1945, ff. 6-7.

Tot în 1942, au jefuit o cârciumă din Stânca-Pipirig, de unde au luat 17.000 de lei (la acest atac au participat și Maria Cozma intrată în bandă în vara anului 1942 și Elena Lupu), iar de la o șatră de țigani nomazi se iau covoare și curele, pe Dealul Petru-Vodă. Tot pe acest deal, este oprit subprefectul de Roman, dar nu este jefuit, pentru că cel așteptat era un evreu, despre care se știa că are bani la el⁸⁸¹. Bandei i se alătură și unii dezertori, precum Neculai Mustață și Alexandru Cozma din Filioara, fratele Mariei Cozma.

Banda nu iartă nici lăcașurile monahale, în septembrie 1944 fiind atacate schitul Sihla și schitul Sihăstria, unde stareț era din acel an părintele Ilie Cleopa.

Conform declarației starețului Vasian Scripcă de la Sihla, au fost maltratați călugări, au fost luate haine, încălțăminte și bani. Schitul Sihăstria a fost și el prădat, după ce în acel an suferise un incendiu ce mistuise o parte din chilii și din biserică. Unul dintre călugări, părintele Macarie Tănase, își amintea că „la Sfântul Dimitrie, pe la nouă, când erau la litie, a intrat un ofițer cu caschetă și pistol automat. A cerut liniște și a vorbit. Era Mitiță Baltă. Era urmărit de jandarmi și s-a apropiat de icoana Maicii Domnului, s-a închinat, a pus bani și a cerut să i se cânte ceva frumos, căci plătise. A plecat apoi la stăreție cu părintele Cleopa și Ioil Gheorghiu, cerând să fie ospețit; doi oameni stăteau de pază și nu au lăsat pe nimeni să iasă afară din biserică, călugări sau mireni care veniseră la schit cu căruțele. Au scotocit prin chilii și au luat o damigeană plină de rachiu, pe care au băut-o. După ce s-au îmbătat, șeful a cerut să fie toți împușcați, dar unii s-au opus și astfel au scăpat creștinii din biserică. Spre dimineață au plecat certându-se spre Sihla. În iarna lui 1944-1945, tâlharii ne-au vizitat de mai multe ori și au luat tot ce era mai bun. Dar Privegherea Acoperământului Maicii Domnului, așa cum a cerut părintele stareț Cleopa, i-a ferit apoi de alte necazuri și tâlharii n-au mai venit”⁸⁸².

În 1945, au continuat atacurile și jafurile, jefuind un evreu, Isac Keis din Târgu Neamț, pe drumul de la Oșlobeni la Crăcăoani. Alt evreu, Leiba Aperman, este jefuit pe Dealul Petru-Vodă de toată marfa, tutun și țigări și depozitat de 7000 de lei, banda fiind formată la acest jaf din Dumitru și Costică Baltă, Maria Cozma, Iosif Păscuță, Constantin Cilibiu și Alexandru Cozma. Urmează jaful asupra unei mașini și a mai multor căruțe în șesul Crăcăoanilor, prada fiind de peste 800.000 de lei⁸⁸³.

Dovadă că banda era numeroasă și bine înarmată o constituie și atacul asupra unui convoi rusesc de camioane și căruțe pe Dealul Petru Vodă, rușii fiind lăsați fără haine⁸⁸⁴.

În decurs de doi ani și jumătate, din primăvara anului 1942 și până la 10 septembrie 1945, banda fraților Baltă a săvârșit 15 tâlhării, 2 crime de tâlhărie, 4 furturi calificate, conform unui document al Curții Marțiale de la Iași⁸⁸⁵. Din documentele de arhivă reiese că în vara anului 1945, banda număra aproape 30 de

⁸⁸¹ *Ibidem*, ff. 185, 198, 207.

⁸⁸² *Ibidem*, f. 639; Cleopa Ilie, *Mânca-v-ar Raiul*, vol. II, Editura Mănăstirea Sihăstria, f.a, p. 32.

⁸⁸³ SJAN Neamț, fond *Tribunalul Neamț*, dosar 2372/1945, ff. 10, 639.

⁸⁸⁴ *Idem*, dos. 482/1945, ff. 13-15

⁸⁸⁵ SJAN Neamț, fond *Tribunalul Neamț*, dos. 2775/1945, ff. 1-3.

persoane, dintre care mai mulți dezertori și fugari. Pe 23 iulie 1945, are loc o confruntare cu jandarmii în zona schitului Sihla, iar pe 7 august a avut loc o nouă confruntare la locul numit „Scaune”, lângă mănăstirea Agapia, cu banda condusă de Dumitru Negrescu (se pare că la acea dată cei doi frați, Dumitru și Nicolae, conduceau grupări separate, existând deci două bande Baltă)⁸⁸⁶.

O nouă confruntare violentă are loc într-o pădure lângă Bălțătești, la 10 august 1945, când a fost împușcat mortal Nicolae Baltă, o lovitură pentru frații Baltă, dar jafurile nu se opresc, ci continuă. În noaptea de 30/31 august sunt prădați, pe dealul Humuleștiului doi negustori evrei, iar la 2 septembrie, în locul „La Cerbărie”, i se iau unui evreu banii și pistolul, fiind jefuit apoi de alimente schitul Pocrov. Pe Dealul Petru Vodă sunt atacate două camioane rusești, dar fără succes⁸⁸⁷.

Banda lui Constantin Baltă va acționa mai mult pe Valea Muntelui, în timp ce Dumitru Baltă, rămas cu Maria Cozma (îi devenise între timp soție), va ataca mai rar.

Însă, în noaptea de 21/22 septembrie cele două bande compuse din 9 membri vor ataca Mănăstirea Neamț cu scopul de a o jefui, fără rezultat, întâmpinând rezistența unor călugări conduși de starețul Vladimir Muscă, care aveau alături mai mulți jandarmi de la postul de jandarmi Mănăstirea Neamț. Pe Valea Muntelui, banda Baltă continuă acțiunile jefuind pe crâșmarul evreu Aizic Tanentap din Fărcașa, prădând stânele din Pârvu și Pipirig, atacând mănăstirile Almaș, Procov, jefuind pe notarul din Galu sau furând banii din casieria Administrației Domeniilor Coroanei Borca, aproximativ 7 milioane de lei, banii muncitorilor.

În ziua de 28 octombrie 1945, Banda lui Constantin Baltă este surprinsă de un grup de jandarmi condus de plutonierul Luca Craus din Târgu-Neamț, la Sabasa, iar după un schimb de focuri, Constantin Baltă este împușcat în cap, iar Iosif Păscuță este prins de jandarmi. Ceilalți, Mihuș, Negrea și Elena Lupu s-au predat după patru zile la Fărcașa. Astfel, se încheia epopeea lui Constantin Baltă⁸⁸⁸.

Situația devenise dramatică și pentru Dumitru Baltă, pe care se pusese un premiu însemnat (20.000 de lei). În noiembrie 1945, se predau autorităților Constantin Cilibu, Alexandru Cozma și Aneta Cilibu. În aprilie 1946, Dumitru Baltă, împreună cu cei care i-au rămas fideli, au săvârșit mai multe jafuri la diverși săteni din comuna Gârcina, de unde au furat alimente și haine. În iunie, au jefuit călugării de la Secu, iar pe 18 iulie, au furat de la stâna mănăstirii Secu, 70 de kilograme de brânză. La 25 august, avocatul bucureștean Luca Stroici, aflat în excursie pe la mănăstiri, este atacat de Dumitru Baltă și depozat de ceas. În septembrie a furat de la Sihăstria, câteva zeci de kilograme de cartofi, iar la 22 septembrie a încercat jefuirea schitului Vovidenia. Este momentul când se alătură bandei, Petre, pe care Maria Cozma nu l-a vrut, simțind parcă pericolul, acesta fiind locotenent de miliție infiltrat în bandă. În ziua de Sf. Dimitrie a anului 1946, Dumitru pleca, alături de Petre, să dea o lovitură, el cu pușcă, Petre doar cu un baltag. La trecerea peste apa Cuejdiului, Petre l-a lovit cu baltagul pe la spate, în dosul capului, puternic, încât abia i se mai ținea capul de trup. Pentru

⁸⁸⁶ SJAN Neamț, fond *Tribunalul Neamț*, dosar 2372/ 1945, f. 190.

⁸⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸⁸ *Idem*, dosar 982/1947, f. 11.

înmormântarea sa (în cimitirul bisericii vechi din Negrești), șeful de post din Bodești-Precista a dat 5000 de lei⁸⁸⁹.

Maria Cozma a fost judecată și condamnată la doi ani și jumătate, fiind eliberată pentru bună purtare, la 6 august 1948. S-a căsătorit cu un gospodar din Tazlău, împreună cu care a avut trei fete⁸⁹⁰. Aici se încheie epopeea ultimilor tâlhari sau haiduci din zona Neamțului, dar și o parte din istoria acestor locuri.

⁸⁸⁹ Ardeleanu C. *Chetronia*, p. 155; SJAN Neamț, fond *Tribunalul Neamț*, dosar 443/1949, ff. 112-115.

⁸⁹⁰ SJAN Neamț, fond *Tribunalul Neamț*, dosar 443/1949, ff. 49, 446-452.

Capitolul X

Personalități ale Târgului Neamț

T.C. Stan, prozator, traducător și publicist

S-a născut la 1 februarie 1907 la Târgu-Neamț. A urmat clasele primare la Târgu-Neamț, apoi gimnaziul la Piatra Neamț și cursurile Facultății de Litere și Filosofie și ale Facultății de Drept din București. A fost redactor la ziarul „România” și la Agenția de știri RADOR⁸⁹¹.

A avut debutul literar în ziarul „Avântul” din Piatra Neamț.

Colaborează la *Viața românească*, *România literară*, *Convorbiri literare* ș.a., în care publica sub pseudonimul Nemțeanu Tudor sau Tristan. Obține Premiul „I.E. Torouțiu” al Societății Scriitorilor Români

(1934).

Este autorul a trei romane valoroase, *Cei șapte frați siamezi* (1934), *Eu, Tina și Adam* (1935) și *Femeia de la miezul nopții* (1936), în colaborare cu Galia Faressova, cărți care au fost receptate, cu obiectivitate, de E. Lovinescu, G. Călinescu, Ovidiu Papadima, Al. Piru, Romulus Demetrescu, Nicolae Roșu și, desigur, alții. Face traduceri din: Alexandre Dumas, Hermann Wendel, Karl Tschuppik⁸⁹².

În 1930, alături de Sadoveanu și Topîrceanu redactează și publică o serie de abecedare, *Cartea de citire*, cl. II-IV, V-VII, *Geografiile*, cl. III-IV, V-VII și *Științele agricole*, cl. V-VI⁸⁹³. A murit la București, la 19 mai 1940.

Sursa imaginii: <https://zch.ro/tag/t-c-stan/> (accesat 25 martie 2019)

⁸⁹¹ Constantin Tomșa, *Personalități ale culturii din județul Neamț*, Editurile Crigarux & Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2014, p. 25.

⁸⁹² http://193.231.13.10:8991/F?func=find-b&request=000018532&find_code=SYS&local_base=BCU10&CON_LNG=ENG;http://zch.ro/inscriptii-nemtene-insemnari-despre-romancierul-t-c-stan/ (accesat la 10 august 2018).

⁸⁹³ C. Tomșa, *op. cit.*, p. 25.

Ana Conta-Kernbach, figură a luptei pentru emanciparea femeii

S-a născut la 5 noiembrie 1865, la Târgu-Neamț. Soră a filosofului Vasile Conta și soție a poetului George Kernbach, a fost printre primele femei licențiate în filozofie și o profesoară distinsă de pedagogie. Mutându-se cu părinții la Iași, a copilărit și și-a făcut studiile în acest oraș, unde de altfel și-a desfășurat întreaga activitate didactică și publicistică. Și-a făcut pregătirea superioară la Universitatea din Iași, luând licența în filozofie și istorie. Și-a perfecționat pregătirea în Franța și Italia, luându-și doctoratul cu o problemă de etică. Crescută sub influența fratelui său, Vasile Conta, Ana Conta (adăugându-și numele de Kernbach în urma căsătoriei cu poetul Gheorghe Kernbach, cunoscut sub pseudonimul Gheorghe din Moldova), a

cunoscut de tânără ideile progresiste ale acestuia, fapt care s-a reflectat în concepția și activitatea sa pedagogică de mai târziu. După terminarea studiilor, a fost numită în învățământ, unde a desfășurat atât activitatea de profesoară și de inspectoare, cât și cea de publicistă. A fost directoarea școlii de aplicație și profesoară la catedra de pedagogie și psihologie la Școala normală de învățătoare „Mihail Sturza” din Iași⁸⁹⁴.

A avut și o participare activă la viața social-științifică din țară și din lume, fiind prima delegată din România la reuniunile științifice internaționale, participând la Congresul internațional al instituțiilor feminine, Paris 1899 și la Congresul internațional de pedagogie de la Bruxelles din 1911. În 1918, înființează la Iași *Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române*⁸⁹⁵. A decedat la 13 decembrie 1921, la Iași.

Opera sa cuprinde două direcții: lucrări de pedagogie și scrieri beletristice. Opera pedagogică este alcătuită din manuale didactice, lucrări de didactică și metodică, studii și comunicări științifice. Ideile pedagogice sunt expuse în lucrările: *Noțiuni de pedagogie* (1907), *Noțiuni de didactică*, *Elemente de metodică* (1905), *Școlile profesionale din Franța* (1893), *Despre muzică* (1920).

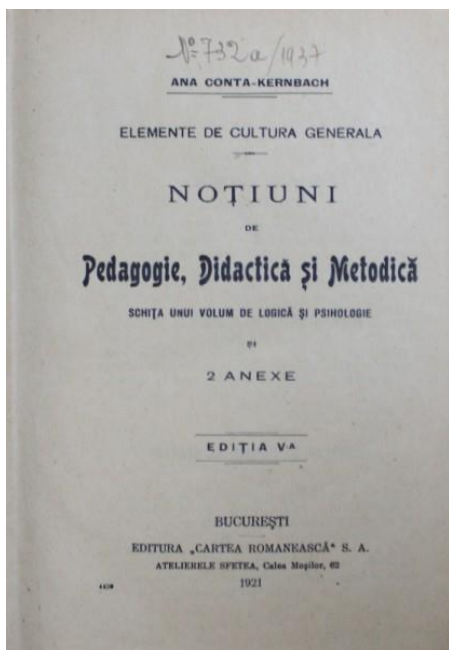
A lăsat și unele scrieri cu caracter beletristic-documentar: *Biografia lui Vasile Conta* (1916), un volum de cugetări intitulat *Pulbere (cugetări)*, *Clipe* (1897), poezii, un volum de proză, *Boabe de mărgean* (1922) și un volum de traduceri și impresii intitulat *Fulgi* (1905)⁸⁹⁶. Prin activitatea pedagogică, Ana Conta-Kernbach

⁸⁹⁴ <https://www.ziarulevenimentul.ro/stiri/moldova/ana-counta-kernbach-pedagog--217348759.html> (accesat la 15 august 2018).

⁸⁹⁵ Traian Cicoare, *Oameni, locuri și comori spirituale din Ținutul Neamțului*, Editura Acțiunea, Piatra Neamț, 2012, pp. 67-68.

⁸⁹⁶ <https://www.ziarulevenimentul.ro/stiri/moldova/ana-counta-kernbach-pedagog--217348759.html> (accesat la 15 august 2018).

ocupă un loc meritoriu în gândirea pedagogică românească. S-a stins din viață în Iași, la 13 decembrie 1921⁸⁹⁷.

Sursa imaginilor: wikipedia.org; anticariat-unu.ro (accesat la 15 august 2018)

⁸⁹⁷ George Marcu (coord.), *Enciclopedia personalităților feminine din România*, Editura Meronia, București, 2012, p. 298.

Dumitru A. Cornelson, renumit medic și profesor de igienă

Dumitru A. Cornelson s-a născut la Târgu-Neamț, la 25 octombrie 1901, într-o familie de intelectuali. A urmat cursurile liceale la Galați și cele universitare la Facultatea de Medicină din București, unde obține titlul de „Doctor în medicină” în anul 1927. După o specializare în malariologie realizată în Franța și SUA (1927-1929) se întoarce în țară și, începând cu 1927 și până în anul 1946, desfășoară o activitate de cercetare la Institutul de Igienă din București, concomitent cu activitatea didactică de la Facultatea de Medicină⁸⁹⁸.

În 1946, este numit profesor la Catedra de Igienă a Facultății de Medicină din Iași, ocupând și postul de director al Institutului de Igienă din același oraș, funcții pe care le va ocupa până la încetarea din viață, în 1962⁸⁹⁹. Numele lui este legat de organizarea tuturor acțiunilor epidemiologice întreprinse în Moldova⁹⁰⁰. A contribuit activ la studiul, combaterea și eradicarea malariei din România. Dumitru A. Cornelson a făcut parte din Comisia de malarie organizată de academicianul Mihai Ciucă. A reorganizat activitatea Institutului de Igienă din Iași, contribuind la toate acțiunile de combaterea a unor boli transmisibile în Moldova, precum tifosul exantematic, febra recurentă, febra tifoidă, poliomielita, etc. Alături de profesorul Paul Pruteanu a contribuit la formarea studenților și cadrelor de specialitate în domeniile igienei, medicinei preventive și sănătății publice.

Profesorul Cornelson a fost președintele Secției de igienă și sănătate publică a Societății de Medici și Naturaliști⁹⁰¹. A decedat la 13 aprilie 1962, la Iași.

⁸⁹⁸ Stavri G., *Le professeur dr. D.A. Cornelson*, „Rev Med Chir Soc Med Nat Iași”, 1970, oct-dec, nr. 74 (4), pp. 987-990.

⁸⁹⁹ *Personalități ieșene. Aniversări și comemorări, 2017*, Editura Asachiană, Iași, 2017, p. 122.

⁹⁰⁰ <http://zch.ro/calendar-24-30-octombrie-2014/>(accesat la 15 august 2018).

⁹⁰¹ Stavri G, *op. cit.*, pp. 987-990; Maftעי I., *Medicul Dumitru A. Cornelson, un secol de la naștere*”, *Evenimentul*, 10 octombrie 2001.

Vasile G. Ispir, profesor universitar, deputat și senator

S-a născut la 28 decembrie 1886, la Târgu-Neamț, Absolvă seminarul „Veniamin Costachi” din Iași, în 1906, iar mai apoi, în 1910, Facultatea de Teologie de la București, urmând studii de specializare la Berlin și Oxford, unde obține titlul de *Bachelor of science*. Își ia doctoratul în teologie la București. A fost ofițer combatant în primul război mondial, profesor la Liceele „Mihai Viteazul” și „Spiru Haret” din București (1918-1922), docent (1920), apoi profesor titular la noua catedră de *Îndrumări misionare și Sectologie* (1922- 1938 și 1942-1946), un timp la catedra de *Catehetică și Pastorală socială* (1938-1942), de la Facultatea de Teologie din București, decan al Facultății (1944-1946), secretar general în Ministerul Cultelor și Artelor (1922-1926), deputat⁹⁰².

A înființat *Asociația Misionară Ortodoxă, Institutul de îndrumări misionare, Cercul social-creștin „Solidaritatea”* organizând cursuri de vară în mănăstirile Neamț și Cozia, a susținut și întemeiat atenee populare, biblioteci parohiale, școli duminicale în diferite localități din țară.

Deputat, membru în Congresul național bisericesc și director la revistei „Misiunea creștină”. Participă la lucrările *Congresului mondial pentru înfrățirea popoarelor prin biserică-Copenhaga*, 1922, ale *Conferinței internaționale a creștinismului* – Stockholm, 1925 și ale *Congresului profesorilor de teologie ortodoxă* – Atena, 1936⁹⁰³. Este senator numit de regele Carol al II-lea, în 1939. A publicat mai multe lucrări din domeniul istoriei religiilor și misiologiei, fiind un adevărat „părinte” al acestei ultime discipline în teologia românească. Publică: *Introducere în studiul religiunii comparate*, București, 1915; *Îndrumarea misionară a Bisericilor Ortodoxe București*, 1922; *Curs de îndrumări misionare*, București, 1929; *Sectele religioase din România*, Arad, 1928; *Manuale de Religie pentru clasele I-V de fete și I - IV de băieți pentru liceele industriale* (în colaborare). A fost apreciat pentru studii, articole, note, recenzii publicate în „Neamul Românesc”, „Viitorul”, „Revista Ortodoxă”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Raze de Lumină”, „Solidaritatea”, „Misiunea Creștină”, revista de cultură spirituală și socială (din 1939, întemeiată și condusă de el) e.t.c⁹⁰⁴.

A murit la 5 iulie 1947 la București.⁹⁰⁵ În mormântarea a avut loc la Biserica „Radu Vodă” din București (Internatul Teologic), în prezența reprezentanților Bisericilor și reprezentanților diplomați, a Ministerelor Educației Naționale și al Cultelor, a Universității și a corpului profesoral de pe lângă Facultatea de Teologie

⁹⁰² C. Prangrati, *Oameni politici și de stat din județul Neamț (1864-2003)*, Editura Babel Bacău, 2004, pp. 192-193.

⁹⁰³ Pr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, București, Univers Enciclopedic, 1996, pp. 215-216.

⁹⁰⁴ <http://biserica.org/WhosWho/DTR/I/VasileIspir.html>+ (accesat la 15 august 2018).

⁹⁰⁵ <http://basilica.ro/18-decembrie-1886-s-a-nascut-in-targu-neamt-vasile-ispir-profesor-la-facultatea-de-teologie-din-bucuresti/> (accesat la 15 august 2018).

din București. Slujba a fost oficiată de un sobor de preoți în frunte cu Episcopul Antim Nica⁹⁰⁶.

⁹⁰⁶ *Profesorul dr. Vasile G. Ispir*, în revista „Biserica și școala”, nr. 31, 27 iulie 1947, p. 231.

Tronescu (Trihinescu) Dimitrie, sculptor și profesor

Dimitrie Tronescu s-a născut la 21 mai 1843, la Târgu Neamț. După studiile primare la Școala Domnească, urmează Școala de Arte Frumoase din Iași în calitate de bursier⁹⁰⁷. Urmează apoi studii la Roma, la școala celebrului Ettore Ferrari, timp de opt ani, ca bursier al statului român⁹⁰⁸.

După studiile la Roma se întoarce la Iași, unde ca profesor suplinitor la Școala de Arte Frumoase, va coordona din 1897 și până în anul morții sale specializarea Sculptură⁹⁰⁹, apărută ca specializare de sine-stătătoare în cadrul Școlii în anul 1863. Dimitrie (Trihinescu) Tronescu va milita – cu succes – împotriva desființării Școlii ieșene, semnând la 9 noiembrie 1900, împreună cu alți profesori, un memoriu către Ministerul Instrucțiunii Publice⁹¹⁰. În arta sa academică, care îi evidențiază solidele cunoștințe de meșteșug dobândite la Roma, eleganței construcției i se adaugă finețea modelajului.

O parte din lucrările sale se află la Muzeul de artă din Iași, dar și la alte instituții din țară precum Pinacoteca din București sau Facultatea de medicină. A murit la 21 mai 1906, la Iași.

<http://clasate.cimec.ro/> (accesat la 15 august 2018).

⁹⁰⁷ C. Prangrati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț : de la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, Editura Crigarux, 1999, p. 180.

⁹⁰⁸ „Familia”, an XVIII, nr. 21, 1882, p. 259.

⁹⁰⁹ Valentin Ciucă, *Dicționarul ilustrat al artelor frumoase din Moldova. 1800-2010*, Editura ART XXI, Iași, 2011, p. 490.

⁹¹⁰ Sava Valentin, *Învățământul artistic național ieșean și vocația lui europeană*, Editura Artes, Iași, 2010, p. 28.

Orientală (1880) –Muzeul de Artă din Iași

Vanitatea (1893)- Muzeul de Artă din Iași

(sursa: <http://clasate.cimec.ro/> (accesat la 15 august 2018)).

Teodor Nicolau, naturalist și om de știință

Teodor Nicolau s-a născut la Târgu-Neamț, la 9 februarie 1863. Face cursurile primare la Școala Domnească, apoi la Iași, unde urmează Seminarul „Veniamin Costache” și Facultatea de Științe, avându-l profesor pe Gr. Cobălcescu.

După terminarea studiilor, în 1889, devine profesor la Brăila și la Liceul Internat din Iași⁹¹¹. În 1896, primește o bursă din partea Academiei Române la Universitatea din Leipzig, specializându-se în mineralogie și petrografie.

Doctor în mineralogie (1899), își continuă studiile la Heidelberg. Se întoarce în țară în 1901 ca profesor și director al Liceului Internat din Iași.⁹¹² A fost o figură de seamă în lumea științifică românească, într-o vreme când cercetările petrografice și mineralogice erau la noi abia la început.

Activitatea sa științifică a fost puternic influențată de geologul Gr. Cobălcescu. La început, cercetările sale se refereau la tratarea diferitelor probleme de petrografie, după care s-au restrâns în studii de cristalografie. A fost membru de onoare al Societății de Mineralogie din Paris, membru în Societatea Științifică din Iași și al Societății științifice și literare *Archiva*⁹¹³.

Dintre lucrările sale amintim: *Cristalele de sulfure de la Miera și Valea Sărei* (1906); *Asupra minereurilor de mangan de la Șarul Dornei* (1909). Moare la Bonn, la 28 august 1913, la doar 50 de ani⁹¹⁴.

⁹¹¹ C. Prangrati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț : de la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, Editura Crigarux, 1999, p. 162.

⁹¹² <http://193.231.13.10:8991/F?func=find-> (accesat la 15 august 2018).

⁹¹³ *Personalități ieșene. Aniversări și comemorări. 2018*, Editura Asachiană, Iași, 2017, p. 153.

⁹¹⁴ <https://zch.ro/calendar-22-28-august-2014/> (accesat la 15 august 2018).

Mihail Constantin Vasiliu, generalul de brigadă născut în satul lui Creangă⁹¹⁵

Mihail Vasiliu a văzut lumina zilei la 17 martie 1898. A urmat cursurile școlii primare în orașul natal, iar mai apoi Liceul internat din Iași, între 1910-1916.

După absolvirea liceului, urmează cursurile Școlii militare de ofițeri de artilerie și geniu, refugiată la Iași, unde va fi elev între 1 octombrie 1916 și 1 iunie 1917. La terminarea școlii, este avansat sublocotenent de artilerie și încadrat comandant de pluton de tunuri la Regimentul 3 artilerie grea, participând la luptele de la Mărășești. După încheierea războiului, este avansat succesiv la gradul de locotenent și comandant de companie. În toamna anului 1923, după absolvirea Școlii speciale de artilerie de la Timișoara, este numit șef de secție la Arsenalul Armatei. În 1925, este avansat căpitan, pentru ca în perioada 1927-1929, să urmeze cursurile Școlii Superioare de Război, fiind încadrat în 1931 șef al Biroului operații la Divizia 21 infanterie, de unde, în noiembrie 1936, este mutat la Divizionul 3 tunuri munte din Râșnov, ca ajutor de comandant iar mai apoi de comandant. Pentru o scurtă perioadă (martie 1940-noiembrie 1941), locotenent-colonelul Vasiliu a lucrat în cadrul Marelui Stat Major, ca șef al secției Studii.

Din noiembrie 1941, este numit șef al statului-major al Diviziei 8 Infanterie din Cernăuți, participând la luptele din Crimeea și peninsula Taman, apoi din mai 1943 este șef de stat-major al Regimentului 42 artilerie, până în mai 1944, când, în calitate de colonel, este șef de stat major al artileriei Diviziei 1 Munte, participând la luptele din Cuban, Crimeea și Sevastopol.

În august 1944, este numit subșef al Secției 1 din Marele Stat Major, pentru ca de la 2 septembrie 1944 să fie numit șef de stat-major în Comandamentul Militar al Capitalei, funcție deținută până la 1 noiembrie 1945. După o scurtă trecere pe la Armata a III-a, în iunie 1946 este numit comandant al artileriei Diviziei 6 Infanterie din Roman, fiind avansat brigadier. În august 1947, este numit șef de stat-major al Regiunii Militare București, funcție pe care o va îndeplini până la 30 septembrie 1949. În noiembrie același an, este numit la comanda Regiunii 3 Militare Cluj, până în mai 1952, când cade în dizgrația noului regim deoarece „și-a manifestat neîncrederea în temeinicia regimului instalat la 23 august 1944, și se lasă influențat de zvonuri reacționare”, fiind trecut în rezervă la 3 mai 1952, la numai 54 de ani.

⁹¹⁵ Vasile Apostol, *Urmașii demni ai plăieșilor cetății Neamț*, pp. 114-117.

Florin Gheorghită, primul cercetător care a scris despre fenomenele paranormale

De profesie inginer și specialist în proiectare, Florin Gheorghită s-a născut la 24 august 1928, la Târgu-Neamț. Face studiile liceale la Liceul „C. Negruzzi” Iași (1939-1947), apoi Facultatea de electrotehnică a Institutului Politehnic din Iași (1947-1951). Devine inginer proiectant la D.S.A.P.C. Brașov (1960-1967), ing. pr. consilier la D.S.A.P.C. Cluj (1967-1975), ing. pr. consilier și ing. șef. colectiv la I.C.P.R.O.M. Iași (1975-1988). Este membru al Asociației Oamenilor de Știință, filiala Iași (din 1982). Despre orientarea sa spre lumea paranormalului, declara într-un interviu că „mi-a atras atenția un articol despre OZN și, de atunci, am început documentarea deoarece nu concepeam ca anumite fenomene să rămână fără explicații”⁹¹⁶.

Acesta a început să exploreze fenomenele aerospațiale neidentificate prin tehnica fotografică, dar și problema raportului dintre tipurile de civilizații umană și extraterestră. Florin Gheorghită este al doilea român care a scris vreodată despre „enigmele din Galaxie”, într-o perioadă comunistă în care orice informație era considerată propagandă imperialistă. „Primul meu articol a fost publicat în 1969, într-o revistă din Anglia, denumită FSR. De la acest articol, mi-am atras o corespondență internațională”⁹¹⁷.

La congresul internațional din Barcelona, din anul 1978, toată sala a fost impresionată de cercetările lui Florin Gheorghită. El a ales să vorbească despre faptul că OZN-urile sunt corpuri care se bazează pe alte legi și principii fizice. A prezentat 50 de diapozitive, fotografiile originale ale evenimentului de la Cluj. A învățat dintr-un manual de liceu gramatica limbii spaniole pentru a face prezentarea pe înțelesul celor prezenți. „După ce am terminat prezentarea, toată sala, adică 200 de persoane din toată lumea s-a ridicat în picioare și au strigat «Viva Romania», deoarece era pentru prima dată când explica cineva fenomenele OZN, după principiile fizicii”, a spus autorul. În următorul an a primit o invitație de la Academia de Științe de la Belgrad pentru a participa la Federația Internațională de Astronautică din Iugoslavia.

⁹¹⁶ *Scritori și publiciști ieșeni contemporani. Aniversări și comemorări. 2018*, Editura Asachiană, Iași, 2018, pp. 60-61.

⁹¹⁷ adevarul.ro/locale/iasi/florin-gheorghita-fizicianul-vaneaza-ozn-uri-portret-1_50ae5fd87c42d5a6639c2a6e/index.html (accesat la 25 mai 2019).

Prezența la congresele internaționale sau „farfuristice“, așa cum le numește el, iau adus o recunoaștere pe plan european, A publicat peste 30 de cărți din 1973 până în 2012, a tradus în limba română alte șase cărți și a obținut multe alte premii.

Debutază cu articole în revista *Cronica* (1972), unde deține rubrica *La limitele cunoașterii*. Colaborează la *Flying Saucer Review* (Londra), *Cufor* (Duncan, BC, Canada), *Phénomènes Spatiaux* (Paris), *Lumières dans la nuit* (Le Vaudoué, Franța), *Info Jurnal* (Arlington VA, SUA). Este autorul volumelor: *OZN - o problemă modernă* (Iași, Junimea, 1973), *Enigme în Galaxie* (Iași, Junimea, 1983), *Întrebările științei* (București, Albatros, 1988), *Temponauții Galactici* (Iași, Moldova, 1993), *Straniile Inteligențe invizibile* (Iași, Institutul European, 1993, ed. AII-a, Iași, Fides, 1996), *Comunicări cu Cealaltă Lume* (Iași, Big M, 1993, ed. a II-a, București, Aldo Press, 1995, ed. a III-a, Iași, Fides, 1996), *Spirit și Destin cosmic* (Iași, Mold-Hermes, 1994), *Lumi invizibile* (Iași, Polirom, 1996, ed. a II-a, Iași, Sedcom Libris, 2003). În continuare, publică *OZN eterice* (Iași, Polirom, 1997), *Fenomenul Valentina* (Iași, Polirom, 1997), *Incursiuni în alte Lumi* (Iași, Polirom, 1999), *Seniorii Cosmosului* (Iași, Polirom, 2001), *Revenirea Zeilor* (Craiova, Obiectiv, 2003), *Karma șitaina reîncarnării* (Iași, Polirom, 2004, ed. a II-a, București, Kullusys, 2008), *Veghetorii Terrei* (Craiova, Obiectiv, 2005), *Nevăzuții de lângă noi* (București, Cartea Daath, 2007), *Lumea de Dincolo* (Craiova, Obiectiv, 2008), *Dezvăluiri din Invizibil* (Iași, Polirom, 2008). Traduce: Charles Antoni, *Intangibilul* (Iași, Sagittarius, 1997), Benjamin Creme, *Misiunealul Maitreya*, vol. I-III (Iași, Invent-Terra Nova, 1998, 2003, Piatra Neamț, Solteris, 2007), P.E. Cornillier, *Nemurirea Sufletului* (Iași, Polirom, 2001)⁹¹⁸.

(sursa imaginii: wikipedia.org)

⁹¹⁸ http://www.asfan.ro/new_page_1.htm (accesat la 25 mai 2019).

Constantin Crișan, critic literar, epistolar, editor și traducător român din literatura franceză

Constantin Crișan s-a născut la Târgu-Neamț, la 21 noiembrie 1939, în familia lui Aurel Crișan și a Ecaterinei Crișan, fiind unul dintre cei 12 copii ai familiei. Studiile le-a început la Piatra Neamț (bacalaureat, 1956), le-a continuat la Iași (licențiat, 1960) și au fost finalizate în București (doctorat, 1974), cu teza *Introducere la o sociologie a literaturii comparate*. După terminarea studiilor, a fost profesor la Urziceni (1960-1963); corespondent relații francofone la IRRCS (1963-1967); cronicar literar și șef al redacției literare a *Televiziunii Române* (1967-1970); redactor șef de secție la *Revista Română* (1978-1986)⁹¹⁹.

A făcut parte din numeroase societăți culturale din țară și din afară, precum: *Centrul Internațional de Studii Poetice din Bruxelles* (1967); *Societatea Poeților și Artiștilor din Franța* (1970), fiind membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1976. După 1989, a fost profesor de estetică la: *Universitatea Ecologică din București* (1992-1993); *Universitatea Euro-Columna* (1993-1994) și *Universitatea Națională de Muzică București* (1996).

A realizat ediții critice la volumele lui Nichita Stănescu, *Frumos ca umbra unei idei*, 1985 și *Cărțile sibiline*, 1995. Ca traducător, s-a remarcat prin apariția lucrărilor traduse din Robert Escarpit, dar și din povestitorul cipriot Ahile Emilianides (1981), din limba franceză, precum și în această limbă din românește: Mircea Dinescu - *La dispoziția dumneavoastră* (1983, împreună cu Marc Rombaut) și Eugen Cizek (1986)⁹²⁰.

O latură mai puțin cunoscută a lui a fost întreținerea unei corespondențe private/literare cu personalități distinse ale spiritualității creatoare din țară și din străinătate: Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionesco, Constantin Noica, Leopold Senghor⁹²¹.

Opera sa literară cuprinde volumele: *Ieșirea din metaforă*, Editura Cartea Românească, 1972; *Eseu despre personalitate*, Editura Albatros, 1972; *Memorial invers: note de călătorie*, Editura Sport-Turism, 1976; *Confesiuni esențiale: eseuri de sociologia literaturii*, Editura Cartea Românească, 1977; *Nostalgiea comunicării: eseuri de sociologia literaturii*, Editura Dacia, 1978; *Conversații de bunăvoință: eseu despre adevăruri uitate*, 1980; *Sociologie și bioestetică*, Editura

⁹¹⁹ Constantin Tomșa, *op. cit.*, pp. 175-176.

⁹²⁰ Mircea Coloșenco, *10 ani de la moarte. Constantin Crișan*, în „Caiete critice”, nr.8-9 (226-227), 2006.

⁹²¹ Ruxandra Crișan, *Constantin Crișan în corespondență cu scriitorii M. Duras, Pierre Emmanuel, Eugen Ionescu, C. Noica*, în „Euromuseum”, nr. 123 (Anul IV), 2009.

Eminescu, 1987; *Repere pentru o sociofenomenologie a valorii literare*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989; *Epistole: Eseu despre moartea viguroasă. 13 epistole către Dumnezeu*, Editura Vinea, 1996; *Eminescu versus Dumnezeu: sau blestemul în genunchi; încercare asupra sintaxei logice*, Editura Eminescu, 1999⁹²².

A fost un fin cunoscător de limba franceză și italiană, dar și vorbitor fluent de engleză, rusă și spaniolă. A murit la București, la 30 octombrie 1996.

sursa imaginilor: wikipedia.org, anticariat-unu.ro

⁹²² Constantin Tomșa, *op. cit.*, p. 176.

Mariana Simionescu, tenismena căsătorită cu Björn Borg

Mariana Simionescu s-a născut la 27 noiembrie 1956, la Târgu-Neamț. Avea doar 16 ani când a ajuns la Roland Garros la juniori. Între 1973 și 1980 a jucat în circuitul profesionist WTA, iar cea mai bună performanță Grand Slam a fost turul 4 al turneului de la Wimbledon în 1977, cel mai bun ranking fiind locul 7. La dublu, juca deseori cu Virginia Ruzici sau cu Florența Mihai. Singurul trofeu câștigat a fost cel de la turneul *Hit Union Japan Open* în 1980 (simplu)⁹²³. Mariana Simionescu a fost soția suedezului Bjorn Borg timp de patru ani. Cei doi s-au căsătorit la Snagov, în 1980, și au divorțat în 1984. După divorț s-a stabilit la Monte Carlo, unde a trăi o poveste de dragoste cu un fost mare pilot de raliuri, Jean-Loius Schlesser, iar din iubirea celor doi

s-a născut fiul, Anthony.

Într-un interviu declara despre cariera ei că a „fost o jucătoare destul de bună, eram - împreună cu Florența Mihai și Virginia Ruzici - trio-ul românesc care reprezenta România în acele vremuri. Am câștigat Roland Garros la juniori, am fost în finală la Wimbledon la juniori, la Cupa Federației am ocupat locul 3 cu fetele, am câștigat multe premii. Însă, în momentul în care eu trebuia să continui să joc, l-am cunoscut pe Borg, eram foarte tânără, aveam 19 ani. Obligatoriu a trebuit să mă opresc pentru că el avea prea mare nevoie de mine, se obișnuise cu mine. Odată i-am zis vino cu mine la Seattle, să joc turneul, dar nici două zile nu a putut să stea. A înnebunit, era în camera de hotel. E foarte dificil să fii pe margine, îți trebuie o răbdare de oțel..”⁹²⁴.

⁹²³ <https://www.itftennis.com/procircuit/players/player/profile.aspx?playerid=20003790> (accesat la 25 mai 2019).

⁹²⁴ https://adevarul.ro/news/sport/interviu-mariana-simionescu-vorbeste-despre-trait-alaturi-bjorn-borg-stateam-inchisi-casa-era-ingrozitor-1_59cf54705ab6550cb8ac0646/index.html (accesat la 25 mai 2019).

Sursa imaginilor: <https://www.fanatik.ro/> și <https://www.pinterest.at/> (accesat la 25 mai 2019)

Daniel Corbu, liderul generației de poeți optzeciști

Daniel Corbu s-a născut la 7 aprilie 1953, în Târgu-Neamț. Poet, eseist, critic literar și editor. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, este considerat de academicianul Mihai Cimpoi ca fiind liderul generației de poeți optzeciști⁹²⁵, dar criticul literar Gheorghe Grigurcu consideră că poetul cultivă un lirism particularizat, neîncadrabil în șabloanele „generaționiste”⁹²⁶. Criticul literar Theodor Codreanu îl consideră pe Daniel Corbu unul dintre „bacovienii” generației '80, iar poetul George Vulturescu afirmă că poetul nemțean este cel mai orfic dintre poeții optzeciști⁹²⁷.

Urmează studii liceale la Roznov, urmând mai apoi cursurile Facultății de Litere, secția română-franceză, din București, promoția 1983. Participă activ la întrunirile *Cenaclului de Luni*, condus de criticul Nicolae Manolescu. Din anul 1984, este instructor de teatru și poezie la Casa de cultură din Târgu-Neamț, unde organizează, din anul 1984, *Colocviile naționale de poezie de la Neamț*. Pe rând, este operator chimist, laborant, profesor suplinitor, corector, inspector cultural, editor, muzeograf literar. În prezent, este director adjunct al Muzeului Literaturii Române din Iași.

Debutază în *România literară* (1979), colaborează cu poeme și eseuri în *Amfiteatru*, *Cronica*, *Luceafărul*, *Ateneu*, *Dacia literară*, *Convorbiri literare*, *Poesis* etc. Traduce pentru reviste și volume din Cioran, Roland Barthes, Daudet, Paul Valery, Elytis, Borges, Mérimée, Jabès, Michaux ș.a. Este fondator al Casei de editură *Panteon* și al revistei literare cu același nume, inițiatorul *Academiei de poezie* din Vânătorii de Neamț. Dintre volumele publicate amintim: *Naștere vinovată* (București, Albatros, 1983), *Intrare în scenă* (București, Albatros, 1984), *Plimbarea prin flăcări* (București, Cartea Românească, 1988), *Preludii pentru trompetă și patru pereți* (Piatra Neamț, Panteon, 1992), *Documentele haosului* (Piatra Neamț, Panteon, 1993) - pentru care primește Premiul Asociației Scriitorilor Iași și Premiul *Poesis* pentru cea mai bună carte a anului 1993, *Generația poetică '80, portrete critice* (Iași, Junimea, 2000), *Documentele haosului – antologie de autor* (Iași, Junimea, 2003), *Evanghelia după Corbu și alte poeme* (Iași, Princeps Edit,

⁹²⁵ usriasi.ro (accesat 10 iulie 2019).

⁹²⁶ Mihai Cimpoi, *Daniel Corbu, cavalerul Neantului*, în „Poesis”, an XX, 2009, nr. Nr. 224-225-226-227, pp. 27-29.

⁹²⁷ George Vulturescu îl consideră pe Daniel Corbu unul dintre „bacovienii” generației '80, articol de Dumitru Augustin Doman în revista „Argeș”, 16 iunie 2007.

2006) – Premiul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Iași, *Neoavangarda românească* – vol. I și vol. II (Iași, Princeps Edit, 2008)⁹²⁸.

Este prezent cu poeme în reviste, antologii sau cărți de autor în Franța, Germania, Slovacia, China, Serbia, Republica Yemen, Ungaria, Suedia. Pentru întreaga activitate literară, i se conferă, în 2004, Medalia „Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler”, iar Președinția Republicii Moldova îi oferă „Ordinul Cultural Mihai Eminescu”, a doua medalie ca importanță în stat (2011).

„Daniel Corbu știe tot ce s-a petrecut în domeniul poetic în perioada ultimă, fiind, ca și Mircea Cărtărescu și Florin Iaru, foarte receptiv la inovațiile textualiste, dar concomitent nu renunță la acel filon de liricitate ce întemeiază zona poetică a Moldovei. Așa cum am și scris, autorul este un poet adevărat” (Marin Mincu)⁹²⁹.

Este cetățean de onoare al comunei Vânători-Neamț, iar în 2017 i se decernează titlul de Cetățean de onoare al orașului Târgu-Neamț.

sursa imaginii: <https://gandaculdecolorado.com/> (accesat la 25 mai 2019).

⁹²⁸ Emanuela Ilie, „Daniel Corbu”, în *Dictionarul poeziei ieșene*, Iasi, 2011, pp. 98-104.

⁹²⁹ *Scriitori și publiciști ieșeni. Aniversări și comemorări 2018*, Editura Asachiană, Iași, 2017, p. 27.

Neculai Bancea, un om în slujba comunității

Neculai Bancea este humuleșteanul care a transpus în fapte zicala din popor, „fapte, nu vorbe”, un om care a sfințit locul. Humuleștean prin adopție. Neculai Bancea este un reper demn de urmat pentru noi cei de azi.

S-a născut la 12 octombrie 1880, la Ocea. Mama, Maria, era fiica lui Ion Oceanu, preot paroh al Bisericii din Ocea. Tatăl, Gheorghe Vasile, era originar din Boiștea, dar cu origini năsăudene, era picher al drumului din zonă. Ca unic copil al familiei, a urmat cursurile școlii primare din Grumăzești, apoi pe cele al Școlii Normale „Vasile Lupu” din Iași. În 1899, la absolvire, este numit învățător titular la Școala primară mixtă nr. 2 Humulești⁹³⁰. S-a căsătorit în

1909 cu Elisa Buttescu, din Agapia. Împreună cu soția sa a înființat Școala Normală de Fete, în Humulești, care a funcționat doar un an, fiind mutată la Piatra Neamț. A înființat Societatea Culturală „Ion Creangă”, devenită mai târziu Ateneul Cultural „Ion Creangă”, Banca Populară cu același nume și Biblioteca „Ion Creangă”⁹³¹.

A fost activ politic, liberal ca orientare, fiind ales de multe ori consilier local, prima dată în 1913, pentru a încheia cariera politică în 1937⁹³². În timpul mandatelor sale a inițiat o serie de acțiuni menite să contribuie la dezvoltarea orașului. A inițiat pietruirea străzilor principale ale târgului, amenajarea pieței centrale, etc.⁹³³ S-a implicat în deschiderea Gimnaziului mixt „Regina Maria”, în septembrie 1917, la fel și în deschiderea primei școli de meserii.

În timpul Primului Război Mondial, familia sa a adăpostit una dintre miile de familii refugiate din Muntenia, familia Ștefan Cernătescu. A fost mobilizat în cadrul Companiei a III-a, din Regimentul 15 Războieni, fiind rănit de trei ori pe frontul din Transilvania⁹³⁴. A ajutat cu alimente și alți oameni necăjiți, dar și pe evreul Haimovici, care mai târziu, a fost singurul care l-a vizitat atunci când Bancea a fost grav bolnav⁹³⁵.

A susținut biserica și tradițiile ortodoxe, chiar și în timpul regimului comunist, fiind prezent la toate sărbătorile importante de an, împreună cu Corul Bisericii pe care-l conducea⁹³⁶. A studiat tradițiile satului, înfățișarea acestuia, felul de viață și de a fi al humuleșteanului.

⁹³⁰ Maria Bancea-Ilioiaia, Christina Zarifopol-Ilias, *Două figuri de seamă ale învățământului românesc*, Editura Anima, București, 2011, pp. 12-13.

⁹³¹ *Ibidem*, p. 147.

⁹³² Gavril Luca, *Târgu Neamț. Monografie*, Editura Constantin Matasă, Piatra Neamț, 2008, p. 127.

⁹³³ Maria Bancea-Ilioiaia, Christina Zarifopol-Ilias, *op. cit.*, p. 107.

⁹³⁴ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 317.

⁹³⁵ Maria Bancea-Ilioiaia, Christina Zarifopol-Ilias, *op. cit.*, pp. 112-113.

⁹³⁶ *Ibidem*, p. 130.

Neculai Bancea și-a asumat școala nu ca pe o profesie, ci ca pe o vocație, vocația construirii noului local al școlii. Așadar, în 1919, Neculai Bancea demarează pe cont propriu eforturile de construcție a unui nou local, punând la bătaie averea sa, iar după 1944, drept răsplată comuniștii i-au confiscat averea și casa. A murit în ianuarie 1964, la 84 de ani, fiind înmormântat în cimitirul bisericii din Humulești.

sursa imaginii: Maria Bancea-Ilioiaia, Christina Zarifopol-Ilias, *op. cit.*

Grimberg Raimond, fizicianul de talie mondială

1962 ca șef de promoție.

Cunoscut ca un cercetător desăvârșit, activitatea sa științifică este ilustrată în primul rând de cele peste 264 de publicații și comunicări științifice la conferințe naționale și internaționale.

În 1977, obține doctoratul în fizică la Universitatea din Iași. A pus bazele și a condus activitatea Departamentului de Testări Nedistructive (Institutul Național de Cercetare și Dezvoltare în Fizica Tehnică din Iași) de-a lungul câtorva decenii. Grupul de cercetare al departamentului condus de prof. Dr. Raimond Grimberg, este unul dintre cele mai mari și mai active din România, rezultatele obținute în acest departament aplicându-se în domenii precum: industriile aerospațiale și de automobile, apărare, construcții civile sau în industria nucleară. Raimond Grimberg s-a stins din viață pe 21 octombrie 2013⁹³⁷.

sursa imaginii: <https://ndtiasi.wordpress.com/> (accesat la 8 august 2015).

⁹³⁷ <http://www.phys-iasi.ro/ift/laboratories/ndc/Raimond%20Grimberg.htm> (accesat la 8 august 2015).

Moshe Idel, cel mai mare specialist al Cabalei

Idel Moșhe s-a născut în anul 1947 la Târgu-Neamț. Aici și-a trăit copilăria și adolescența. În anul 1963, la vârsta de 16 ani, Moshe Idel a emigrat în Israel. În perioada 1967-1970, studiază literatura ebraică și engleză la Universitatea din Haifa, apoi urmează doctoratul în studiul cabalei la Universitatea Ebraică din Ierusalim.

Din 1971, a fost acceptat ca doctorand la Universitatea Ebraică din Ierusalim, direct în domeniul Cabalei (interpretare evreiască ezoterică și simbolică, în limba arameică, a Vechiului Testament), ceea ce reprezenta un traseu universitar cu totul particular. Doctoratul l-a susținut cu aprecieri deosebite în anul 1976. Teza de doctorat despre „Scrierile și învățătura lui Rabbi Avraham Abulafia” a pregătit-o sub îndrumarea profesorului Shlomo Pines. După ce în anii 1972-1976 a fost cadru didactic la Universitatea din Haifa, în 1974 a fost primit ca asistent la Universitatea Ebraică din Ierusalim. Din 1977, a devenit conferențiar la Universitatea Ebraică. A mai predat o vreme și la Universitatea Ben Gurion din Beer Sheva și la Academia de arte plastice Betzalel din capitală.

Începând din 1987 este profesor ordinar de gândire iudaică și șef al departamentului de gândire iudaică de la Universitatea Ebraică. Din anul 1989 este și cercetător principal la Institutul Shalom Hartman, de asemenea din Ierusalim. În prezent, este profesor de Gândire Iudaică și șeful

Departamentului de Gândire Iudaică al Universității Ebraice din Ierusalim și cercetător la Institutul *Shalom Hartman*. În anul academic 2009/2010 Moshe Idel predă la recent înființatul Tikvah Center for Law & Jewish Civilization al Universității New York.⁹³⁸

După ce s-a făcut cunoscut în America, la începutul anilor '80, Idel a devenit o somitate internațională. Cartea sa: *Cabala: noi perspective* (în engleză *Kabbalah: New Perspectives*) a fost publicată mai întâi în engleză (Yale University Press, 1988) și s-a bucurat de o recenzie elogioasă în *New York Times*, dar a fost primită la început cu răceală în Israel.

În afara sarcinilor ca profesor universitar, Moshe Idel îndeplinește actualmente numeroase alte funcții în domeniul academic: este președintele mai multor comisii academice: cea a Centrului de muzicologie al Universității Ebraice, a Centrului de studiu al iudaismului din România, și a Institutului Ben Tzvi. A fost vreme de câțiva ani redactorul șef al revistei „Tarbitz”, este membru în comitetul de

⁹³⁸ https://hartman.org.il/Fellows_View_Eng.asp?Fellows_Id=39 (accesat la 20 iulie 2019).

redacție al revistei românești de specialitate „Studia hebraica”, de asemenea al "Revue d'histoire des religions" editată de Collège de France etc.⁹³⁹

A lucrat ca Visiting Professor și cercetător la universități și instituții din întreaga lume, printre care Yale, Harvard și Princeton din SUA și *Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales* din Paris. Dintre lucrările publicate în reviste și presa de specialitate amintim, *Kabbalah: New Perspectives*, *Hasidism: Between Ecstasy and Magic si Messianic Mystics*. În 1999, Moshe Idel a primit Premiul de stat al Israelului pentru excelență în domeniul filosofiei iudaice, și anume pentru contribuția sa la cercetarea Kabalei, iar în 2003 a câștigat și Premiul Koret pentru filosofie evreiască pentru cartea *Absorbing Perfections*. Moshe Idel este membru al Academiei Americane pentru studii iudaice, director al Academiei Institute of Advanced Studies Judaica - Hartman Institute, Ierusalim.⁹⁴⁰ În anul 2009 a primit „Meritul cultural în grad de comandor”. Moshe Idel este Doctor Honoris Causa al Universității din Haifa, Institutului Spertus din Chicago, Universității din Cluj Napoca, Universității București sau a celei de la Yale.⁹⁴¹

Studiile lui Moshe Idel sunt consacrate istoriei misticii iudaice așa cum se reflectă ea în Cabala, în hașidism, în magie, și legăturile ei cu ritualul religios și cu filosofia evreiască. El a studiat evoluția gândirii mistice evreiești începând din antichitate și până în epoca contemporană, dar mai cu seamă cea din secolele XII-XVII. Cărțile și articolele sale au fost editate și traduse în numeroase limbi-ebraică, engleză, franceză, cehă, română, italiană, polonă, spaniolă, portugheză, rusă și catalană.

sursa imaginii: Marcel Grinberg

⁹³⁹ <http://suplimentuldecultura.ro/stiri/moshe-idel-la-iasi/> (accesat la 20 iulie 2019).

⁹⁴⁰ http://www.idee.ro/jewish_heritage_2/targu_neamt_ro.html (accesat 20 iulie 2019).

⁹⁴¹ <https://www.observatorcultural.ro/articol/acum-cei-mai-buni-platesc-mult-mai-mult-decit-cei-mai-rai-interviu-cu-moshe-idel-2/> (accesat la 20 iulie 2019).

Sorin Istrail, cel care a descoperit AND-ul

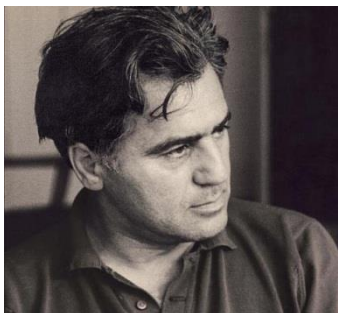

Istrail Sorin născut la Târgu-Neamț. După absolvirea Liceului „Ștefan cel Mare”, urmează cursurile Facultății de Matematică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, pe care le absolvă în 1975 cu distincția *Summa Cum Laude*. În anul 1979 a obținut titlul de Doctor în Informatică la Universitatea din București, sub conducerea domnului profesor Solomon Marcus. Până în 1983 a fost cercetător la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, în cadrul Institutului de Matematică și a Centrului de Calcul, având și atribuții didactice. Începând cu anul 1984, a ocupat următoarele poziții în SUA: la Sandia National Labs - Principal Senior Member of the Technical Staff, la Celera Genomics - Senior Director and Head of Informatics Research și Science Fellow. A deținut și poziția de profesor invitat la Massachusetts Institute of Technology și la California Institute of Technology. În 2000 a rezolvat una dintre cele mai faimoase probleme, propusă în 1923, și anume, cea legată de modelul tridimensional pentru „Ising” în statistica mecanică. Această lucrare a fost inclusă în Top 100 cele mai importante descoperiri ale Departamentului de Energie al SUA și ca a șaptea realizare în Top of Scientific Computing. În 2000, la Celera Genomics, grupul lui de 14 cercetători, între care și un alt român, și-a adus o contribuție esențială la crearea primei construcții computaționale a secvenței de ADN a omului, „the human genome”, publicată în lucrarea: J.C. Venter et al. *The Sequence of the Human Genome*, „Science (2001), precum și a metodelor de analiză „genome-wide”, publicate în lucrarea: S. Istrail et al. *Whole-genome Shotgun Assembly and Comparison of Human Genome Assemblies*, „Proc. National Academy of Sciences” (2004). De-a lungul anilor a publicat numeroase studii și a primit numeroase premii și distincții de la organisme prestigioase. Lucrarea sa privitoare la genomul uman este una din cele mai citate (9500) în 1998, activitatea sa legată de simulări pe „proteine misfolding” a fost inclusă de către American Scientific în „Best of 1998”, lista celor mai importante lucrări de cercetare. Istrail este co-editor-in-sef la „Journal of Computational Biology”, co-fondator a Conferinței Internaționale Anuale pe probleme de cercetare la „Computational Biology” (RECOMB), și co-editor-in-șef al seriei „MIT Press Computational Molecular Biology”⁹⁴².

Sursa imaginii: <http://mvlada.blogspot.com/> (accesat 23 octombrie 2015)

⁹⁴² http://www.brown.edu/Research/Istrail_Lab/sorin.php (accesat 23 octombrie 2015); <http://150.uaic.ro/personalitati/informatica/sorin-istrail/> (accesat 23 octombrie 2015),.

Layton, Irving, nominalizat la Nobel și textierul lui Leonard Cohen

Layton Irving născut la 12 martie 1912, primind numele de *Israel Pincu Lazarovici* (numele de fată al mamei sale fiind *Flamplatz*). Familia sa a emigrat în 1913 în Canada și s-a stabilit la Montreal. Pe când avea 13 ani, tatăl său moare. În ciuda protestelor familiei, renunță la muncă și se înscrie la Liceul „Baron Byng”, hotărâre care îi va schimba radical viața, descoperind cu această ocazie frumusețea limbii engleze literare. Citește mult, de la Tennyson și Walter Scott la Byron, George Eliot, Swift,

Shakespeare și Darwin, începe să fie atras de filosofie (în special Marx și Nietzsche) și se declara socialist, pentru ca mai târziu să devină un adept al Partidului Democratic din Canada.

Opțiunile sale politice, considerate radicale, atrag exmatricularea tânărului rebel, care este nevoit să își continue studiile la MacDonald College, luându-și în 1939 licența în științe agricole. Încă din timpul colegiului era cunoscut în cercurile literare pentru atitudinea sa împotriva burghezilor și critica față de politică. Devine prieten cu poeții John Sutherland, Raymond Souster și Louis Dudek⁹⁴³.

Deja începuse să scrie tot mai multe poezii sub numele Irving Layton și colaborează la ziarul studentesc „Failte Ye Times” cu articole ce șochează și plac, marcate de ideile radicale de stânga. Un bun orator, scrie în timpul liber și se întreține din slujbe anonime și mizere, fără a-și dori cu adevărat să fie scriitor. Câștigă cu una dintre povestirile sale Premiul *McGill Daily* și se mută la New York, unde va rămâne pentru un an. Se căsătorește în 1938 cu Faye Lynch, iar tânărul cuplu se mută la Halifax⁹⁴⁴.

Fiind scârbit de viața pe care o ducea și furios din cauza ororilor săvârșite de Hitler, s-a înrolat în 1942 în armata canadiană, iar în 1943 a fost lăsat la vatră. Divorțează și se căsătorește cu pictorița Betty Sutherland, cu care are primii doi copii: Maxwell Rubin (1946) și Naomi Parker (1950). La Montreal, editează săptămânalul „Northern Review”, iar în 1945 îi apare și prima carte, *Neere and Now*, la First Statement Press, editura cumnatului său, John Sutherland. Devenind unul dintre liderii tinerei generații de scriitori, Irving Layton militează pentru dimensiunea socială a poeziei, frecventează cercurile artistice în voga și din 1946 se dedica profesoratului. Începe ca profesor de engleză, istorie și științe politice la liceul evreiesc Herzliah, unde îl are ca elev pe Leonard Cohen. Tot în acel an, termină un masterat în economie și științe politice la McGill College. Layton a continuat să predea cea mai mare parte a vieții sale ca profesor de poezie modernă

⁹⁴³ https://ro.wikipedia.org/wiki/Irving_Layton (accesat la 26 iulie 2019).

⁹⁴⁴ <http://www.library.utoronto.ca/capoetry/layton/index/htm> (accesat la 26 iulie 2019).

engleză și americană la Sir George Williams University și ca profesor titular la Universitatea York din Toronto.

Începând din anii '50 este un scriitor tot mai cunoscut, mai ales după apariția cărții *The Black Huntsmen* în 1951. Călătorește foarte mult, ajungând în Italia, Israel și Grecia, este un bun prieten al lui Cohen (căruia îi va semne o parte din versurile cântecelor sale) și în 1969 publică volumul *The Whole Bloody Bird*, inspirat de aceste călătorii.

Se căsătorește pentru a treia oară, cu o mare iubire, Aviva Cantor, dar în anii '70 se despartă și de aceasta. Viața sentimentală agitată își găsește o formă de exprimare în poemele sale, iar Irving se va recăsători din nou, pentru a patra oară, cu Harriet Bernstein, una dintre fostele sale studente.

În 1981 este nominalizat la Premiul Nobel pentru Literatură, dar câștigătorul din acel an este Gabriel Garcia Marquez, eșec ce îl marchează pe poet.

Ultima sa soție va fi Anna Pottier, artist plastic și poetă, pe care o cunoaște în urma unui schimb de scrisori. Admiratoare necondiționată a poetului, aceasta îi ceruse sfaturi pentru propriile sale poezii. Cei doi se vor despărți însă la jumătatea anilor '90.

Poetul a murit pe 4 ianuarie 2006, fiind unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați autori din Canada și SUA, lucrările sale fiind traduse în țări din Europa și Asia. Dintre volumele publicate amintim: *The Improved binoculars* (1956); *The Improved binoculars, selected poems...* [2nd edition.] (1957); *A Red carpet for the sun* (1960); *The Swinging flesh* (1961); *Periods of the moon* (1967); *The Shattered plinths* (1968); *The Selected poems of Irving Layton* (1977); *A Wild peculiar joy* (1982); *Fortunate exile* (1987); *Selected poems 1945-1989* (1989) sau *Irving Layton and Robert Creeley – the complete correspondence 1953-1978* (1990).⁹⁴⁵

A fost primul poet non-italian care a primit Premiul „Petrarca” pentru poezie. Este considerat mentorul literar al lui Leonard Cohen, care a spus odată despre Layton: „L-am învățat cum să se îmbrace, el m-a învățat cum să trăiesc pentru totdeauna”⁹⁴⁶.

sursa imaginii: <https://www.discogs.com/> (accesat la 26 iulie 2019)

⁹⁴⁵https://data.bnf.fr/en/12029779/irving_layton/ (accesat la 26 iulie 2019).

⁹⁴⁶<https://www.nytimes.com/2006/01/13/books/irving-layton-93-canadian-poet-with-a-worldwide-following-dies.html?mtrref=ro.wikipedia.org&gwh=0B2CE17BC9468E67AAEF452E68E144A0&gwt=pay> (accesat la 26 iulie 2019).

Michael Zvi Nehorai, rabinul și profesorul de filosofie iudaică

Nehorai, Michael Zvi s-a născut în 1931, sub numele de Mihael Tzvi Littman, într-o familie de evrei din Humulești. La vârsta de 10 ani, în vremea regimului antonescian, familia sa a fost deportată din Humulești. Nehorai a emigrat din România cu un vapor de refugiați evrei în cadrul așa-numitei „emigrații ilegale” organizate de organizații sioniste spre Palestina (ilegală, deoarece nu avea aprobarea autorităților mandatare britanice în Palestina, care limitaseră foarte mult cota de imigrare pentru evrei). Ajuns în apropierea coastei Palestinei, vaporul a fost capturat de marina britanică, iar Nehorai și ceilalți refugiați evrei au fost deținuți câteva luni în tabăra de arest de la Atlit⁹⁴⁷.

După eliberarea din arest, Nehorai a fost primit în internatul religios evreiesc „Yakir” din satul Kfar Haroè. După trei ani el și-a continuat studiile religioase la ieșiva din Kfar Haroè, în cadrul primei promoții a acestei instituții conduse de rabinul Moshe Tzvi Neryá. Apoi el a studiat la ieșiva Merkaz Harav din Ierusalim a discipolilor rabinului Kook. Acolo a obținut autorizația de rabin din mâinile rabinului Itzhak Halevi Herzog. După o dispută cu rabinul Kook, urmează doctoratul la Universitatea Ebraică din Ierusalim în domeniul gândirii lui Maimonide⁹⁴⁸.

Profesor de filosofie iudaică la Universitatea Bar Ilan din Ramat Gan și autor al mai multor eseuri și studii dintre care amintim: *Kofin oto ad sheyomar rotze ani*, 1997; *Remarks on the Rabbinic Rulings of Rabbi Kook*, 1999; *Righteous Gentiles; Torah and Avodah – the idea and the way*, 1989; *Sin'at Hinam – Mashmautá uhashlahotèha*, 1996⁹⁴⁹.

⁹⁴⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Michael_Nehorai (accesat la 26 iulie 2019).

⁹⁴⁸ https://ro.unionpedia.org/i/Michael_Nehorai (accesat la 26 iulie 2019).

⁹⁴⁹ Constantin Tomșa, *Personalități ale culturii din județul Neamț*, Editurile Crigarux & Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2014, p. 261.

Ștefan Dănilă, primul general din arma aviație care a îndeplinit funcția de șef al Statului Major General al Armatei Române

Ștefan Dănilă s-a născut la 14 mai 1965, la Târgu-Neamț. Cursurile gimnaziale le urmează în orașul natal, apoi liceul militar din Câmpulung Moldovenesc, absolvit în 1983. Urmează cursurile Școlii Militare de Ofițeri de Aviație „Aurel Vlaicu” din Boboc, secția naviganți, pe care le-a absolvit în anul 1987, cu gradul de locotenent și brevetul de pilot militar. Între 1998-2000, a urmat cursurile Facultății Interarme din cadrul Academiei de Înalte Studii Militare⁹⁵⁰.

După absolvirea școlii militare de ofițeri, a fost repartizat ca pilot de MiG-21 la regimentul de aviație de vânătoare dislocat pe aerodromul Deveselu. În anul 1990, a fost mutat ca pilot de vânătoare la *Centrul de Trecere pe Avionul Supersonic*, de la Bacău, comandat de colonelul Vladimir Buzdugan. În 1997, a făcut trecerea pe avionul *MiG-21 LanceR*, varianta modernizată a lui MiG-21. După o întrerupere de doi ani, între 1998-2000, în care a urmat cursurile Academiei de Înalte Studii Militare, a revenit la Bacău, îndeplinind, succesiv, funcții de: șef de birou, comandant de escadrilă și comandant de grup de aviație (împuțernicit). Între anii 2005-2008, a îndeplinit funcția de șef secție metodică pregătirii de zbor în Statul Major al Forțelor Aeriene⁹⁵¹. În aprilie 2008, a fost numit comandant al Bazei 95 Aeriene, iar în septembrie, același an, comandant al Bazei (Flotilei) 90 Transport Aerian⁹⁵².

În anul 2009, a obținut titlul academic de „Doctor în Științe Militare” la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, cu lucrarea „Securitatea aeriană în contextul globalizării”, având ca îndrumător pe generalul de flotilă aeriană Florentin Râpan⁹⁵³. La data de 25 octombrie 2009, a fost avansat la gradul de general de flotilă aeriană (cu o stea).

La 1 octombrie 2010, generalul de flotilă aeriană Ștefan Dănilă este numit în funcția de locțiitor al șefului Statului Major General, amiralul Gheorghe Marin. La 1 decembrie 2010, a fost avansat la gradul de general maior (cu două stele)⁹⁵⁴. În urma trecerii în rezervă a amiralului Marin, generalul-maior Ștefan Dănilă a fost numit șef

⁹⁵⁰ https://adevarul.ro/news/eveniment/armata-sef-nou-Stefan-danila-1_50acac9e7c42d5a663881e8d/index.html (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁵¹ <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-8158684-generalul-stefan-danila-numit-sef-statului-major-general.htm> (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁵² <https://zdbc.ro/baza-aeriana-95-bacau-are-un-nou-comandant/> (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁵³ <http://biblioteca.unap.ro/Teze2009-2010.pdf> (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁵⁴ <https://gazetadecluj.ro/avansari-importante-in-armata-se-ascute-lupta-pentru-conducerea-statului-major-general/> (accesat la 15 iulie 2019).

al Statului Major General, începând cu data de 1 ianuarie 2011. Ceremonia de predare-primire a Drapelului de Luptă al Statului Major General și conducerii Armatei României a avut loc la sediul Ministerului Apărării Naționale, la data de 27 decembrie 2010. În discursul de investire, ministrul apărării naționale, Gabriel Oprea, sublinia simbolistica evenimentului, precizând că *este un moment cu semnificații aparte, întrucât pentru prima dată în istoria recentă a Armatei României, un pilot de avioane supersonice de luptă preia cea mai înaltă demnitate militară*⁹⁵⁵.

Cu ocazia „Zilei Forțelor Aeriene”, la 20 iulie 2013, a fost avansat la gradul de general-locotenent (cu trei stele)⁹⁵⁶.

La 1 decembrie 2014, a fost înaintat la gradul de general (patru stele), iar la 1 ianuarie 2015, generalul Ștefan Dănilă a predat șefia Statului Major General generalului de infanterie Nicolae Ciucă⁹⁵⁷. După predarea funcției de șef al Statului Major general, la 5 ianuarie 2015, a fost numit Consilier de Stat și șef al Departamentului Apărare la Cancelaria primului-ministru al României, iar din martie 2016 până la 26 iunie 2017 a fost consilierul militar al ministrului apărării naționale⁹⁵⁸.

Pentru activitatea desfășurată a fost distins cu o serie de ordine, medalii și decorații, dintre care cele mai importante sunt: Ordinul național „Steaua României” în grad de Ofițer (2012)⁹⁵⁹, Ordinul Legiunea de Onoare în grad de ofițer (Franța)⁹⁶⁰ și Medalia „Consolidarea Frăției de Arme” (Republica Moldova).

În anul 2015, i s-a acordă titlul de „Cetățean de onoare al orașului Târgu-Neamț”.

sursa imaginii: wikipedia.org

⁹⁵⁵<https://www.curentul.info/actualitate/pentru-prima-data-in-istoria-armatei-romaniei-un-pilot-de-supersonice-devine-sef-al-smg-2/> (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁵⁶<https://www.curierulnational.ro/old/Politic/2011-07-21/Stefan+Danila%2C+inaintat+in+gradul+de+general-locotenent++cu+trei+stele> (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁵⁷<https://www.mapn.ro/fotodb/Sefi-de-stat-major> (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁵⁸<https://www.hotnews.ro/stiri-politic-18962765-generalul-stefan-danila-deveni-consilierul-lui-ponta-dupa-isi-preda-mandatul-sef-statului-major-general.htm> (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁵⁹<https://romanioliberal.ro/actualitate/eveniment/presedintele-basescu-i-a-decorat-pe-seful-smg-stefan-danila-si-secretarul-csat-ion-oprisor-286469.html> (accesat la 15 iulie 2019).

⁹⁶⁰<https://ro.ambafrance.org/DI-General-locotenent-Stefan> (accesat la 15 iulie 2019).

Ioan Dănilă, profesorul și omul de cultură, un „domnu' Trandafir” modern

La 16 decembrie 1949, se naște, la Târgu-Neamț, Ioan Dănilă, cel care avea să ajungă, după o viață de muncă, actualul profesor universitar băcăuan. A absolvit, în 1967, Liceul „Ștefan cel Mare”, Târgu-Neamț, urmând apoi cursurile Institutul Pedagogic de 2 Ani din Suceava și ale Facultății de Filologie și Istorie, Craiova (1981). În 2004, își susține doctoratul în filologie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Cu o bogată carieră didactică, a fost învățător suplinitor și calificat la Școala nr. 4 Târgu-Neamț, Școala nr. 1 Oglinzi și Școala nr. 11 Piatra Neamț, între 1967 și 1977, mai apoi profesor de limba și literatura română la Școala „Alexandru Ioan Cuza” și Liceul Pedagogic, ambele din Bacău, între 1981 și 1988, director al Casei Corpului Didactic Bacău și profesor universitar la Universitatea din Bacău, din 1993, lector asociat și mai apoi, din 1998, lector, și, din 2006, conferențiar.⁹⁶¹ Ioan Dănilă este coordonator al Clubului UNESCO de pe lângă Liceul Pedagogic și președinte al Filialei Bacău a Societății de Științe Filologice din România (1990-2012), membru al Grupului Român de Lingvistică Aplicată (din anul 2003), al Asociației Române de Semiotică AROSS (din anul 2005) etc. A pus bazele Fundației „Vasile Alecsandri” și ale Editurii „Egal”. Este redactor-șef al revistei „Studii și cercetări științifice. Seria Filologie” a Facultății de Litere a Universității din Bacău (2007).

A debutat publicistic în revista „Ramuri” din Craiova în 1978. Colaborează la revistele „Ateneu”, „Limba și literatura română”, „Pagini bucovinene”, „Agora”, „Cartea”, „Sinteze”, „Ziua”, „Vitrăliu”, „Vestitorul” ș.a. A debutat editorial în 1996. A semnat mai multe prefețe, este coautor și coordonator al mai multor volume. Este autor a peste 50 de volume de cursuri, manuale și auxiliare didactice, realizator de rubrici/emisiuni în presa scrisă și cea audiovizuală: TV Bacău, Radio STAR-B; Radio VOX-T; Radio „Alfa” (toate în Bacău)⁹⁶².

Dintre publicațiile sale enumerăm: „Preabecedar” (în colab.), 1995; „Comunicarea” (în colab.), 1996; „Proiectarea și modelarea activităților didactice” (colectiv), 1997; „Preocupări privind modernizarea predării învățării la limba română în ciclul primar” (coord.), 1998; „Îndrumătorul învățătorului” (în colab.), 2000; „Limba română – algoritmiile analizei gramaticale”, 2001; „Fonetica și fonologie”, 2001; „Cartea de citire cu învățături” (în colab.), 2001; „Opere

⁹⁶¹ [http://www.ub.ro/files/facultati/litere/Diverse_pt_studenti/CV - Danila Ioan.pdf](http://www.ub.ro/files/facultati/litere/Diverse_pt_studenti/CV_-_Danila_Ioan.pdf) (accesat la 28 iulie 2019).

⁹⁶² <https://zch.ro/profesorul-ioan-danila-la-65-de-ani/> (accesat la 28 iulie 2019).

fundamentale ale literaturii române” (colectiv), 2001; „Unitatea națională a românilor, de la idee la faptă” (coautor), 2003; „Îndrumătorul educatoarei pentru utilizarea «Preabecedarului»” (în colab.), 2004; „Dumitru Alistar – un ilustru cărturar moldovean” (coautor), 2004; „Spiritualitate românească, ieri și azi (coautor)”, 2004; „Limba română în graiul ceangăilor din Moldova”, 2005; „Româna corectă”, 2005; „Limba română – algoritmi analizei gramaticale” (variantă teoretică), 2005; „Enciclopedia județului Bacău” (coautor), 2005; „Casa – semn al identității culturale” (coautor), 2006 ș.a.⁹⁶³

A fost distins cu Medalia Jubiliară 150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu (2000) și Premiul Internațional de Excelență DEMOS-TN-2015 pentru întreaga activitate.

Sursa imaginii: gradinaculecturi.wordpress.com (accesat la 28 iulie 2019)

⁹⁶³ <https://scholar.google.ro/citations?user=JdqHVbQAAAAJ&hl=en> (accesat la 28 iulie 2019).

George-Cristian Potrivitu Bocăneț, humuleșteanul care face propulsoare spațiale

George-Cristian Potrivitu Bocăneț S-a născut în Humulești, în 1991. A absolvit Colegiului Național „Ștefan cel Mare” din Târgu-Neamț, urmând cursurile Academiei Tehnice Militare din București ca șef de promoție, fiind acceptat în 2014 la un program internațional de dublu masterat în științe și tehnologii spațiale, „Space Master”, coordonat de Universitatea Tehnică Lulea din Suedia. Programul i-a oferit șansa să studieze în Germania și în Suedia, dincolo de Cercul Polar de Nord, în lumea aurorelor boreale și a taigalei europene. A urmat apoi programul de masterat, obținând a doua diplomă în tehnici spațiale și instrumentație satelitară, la Universitatea Paul Sabatier din Toulouse, Franța.

Din martie 2016, lucrează la Agenția Spațială Japoneză JAXA, unde desfășoară cercetarea pentru teza de masterat în domeniul propulsoarelor magnetoplasmadinamice⁹⁶⁴. În prezent își face doctoratul la Nanyang Technological University din Singapore (NTU), ca bursier al Institutului Național al Educației de acolo, și face cercetări despre propulsoarele electrice cu plasmă de mică putere, folosite în domeniul spațial⁹⁶⁵. „Sunt aproape 100% un produs al școlii românești și al societății românești, traversând împreună anii tranziției ('90) și ai redresării (primul deceniu al noului mileniu), terminându-mi studiile de licență în inginerie aerospațială la București, în 2014. Am reușit ca până la vârsta de 26 de ani să studiez, locuiesc și să muncesc în șapte țări din Europa și Asia, urmărind cu ardoare visurile copilăriei. Ultima escală, care va fi și cea mai lungă de până acum, este în Singapore unde mi-am început de curând doctoratul în fizica plasmei și propulsie electrică spațială, domenii în care am activat în ultimii 4 ani, la Nanyang Technological University. Totul a început la grădinița din centrul Humuleștiului și cu devotamentul unei educatoare minune. A urmat periplul prin băncile școlii din același Humulești, îndrumat de o învățătoare cu har și de profesori care ne-au oferit mie și colegilor tot ce aveau mai bun de dat! Liceul l-am urmat în Tg. Neamț, un mic oraș din iubita mea Moldovă. Multă teorie, puțin experiment.

Însă nu cred că asta a fost sau este principala problemă a sistemului nostru educațional. Teoria este ca o pastilă, cel mai important lucru fiind dozarea ei după

⁹⁶⁴https://mesagerulneamt.ro/2016/01/nemteanul-george-potrivitu-desemnata-cel-mai-bun-student-roman-din-europa-sa-nu-uitati-sa-visati-a-spuse-marele-castigator/?fbclid=IwAR1wVOvKhCd26dReXFZpKu5KtS_Jlwao6n-pILietUPlzIwn9GoTYkjpRd8 (accesat la 28 iulie 2019).

⁹⁶⁵<https://www.libertatea.ro/stiri/2239785-2239785> (accesat la 28 iulie 2019).

nevoile „pacientului”. Cu alte cuvinte, impactul unui învățământ pur teoretic este diferit de la elev la elev, putând da naștere la extreme (performanță maximă-eșec catastrofic) și o foarte subțire pătură de mijloc. Învățatul pe de rost este crucial în primii ani de școală, este sarcina cea mai simplă pe care un creier sănătos o poate face și trebuie să o facă”⁹⁶⁶.

Munca de cercetare l-a purtat prin șapte țări numai în ultimii șase ani, în centre de cercetare importante din domeniul spațial și nu se va opri aici. Îi e dor de România, unde vine o dată pe an, dar acasă pentru George-Cristian Potrivitu este întreaga Planetă, declarând că: „Nu am fost un copil excepțional, dar am muncit mult”.

A fost distins cu Premiul Internațional de Excelență DEMOS-TN-2015 pentru educație.

Sursa imaginii: www.ziarpiatraneamt.ro

⁹⁶⁶<https://www.scrisulfacebine.ro/2018/03/15/george-cristian-potrivitu-bocanet-daca-si-numai-daca/> (accesat la 28 iulie 2019).

Yoel Rippel, cel mai mare umorist israelian

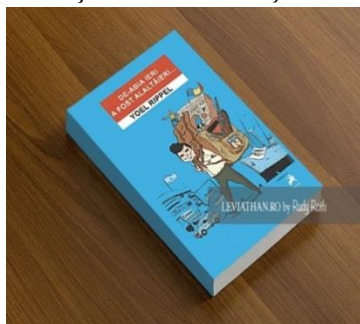
Născut la Târgu Neamț, emigrează în 1961 în Israel, stabilindu-se la Petah Tikva. În timpul studiilor universitare de drept de la Universitatea Tel Aviv, începe să publice satiră în revista studentească „Mosquito”. Participă la războiul de Yom Kippur în urma căruia rămâne cu o traumă despre care nu a vrut să vorbească niciodată.⁹⁶⁷ Devine avocat, iar astăzi are unul dintre cele mai bine cotate birouri de avocatura din Israel. În paralel, Yoel Rippel a scris de-a

lungul anilor versuri pentru melodii interpretate de cei mai mari cântăreți israelieni precum: Gadi Yigil, Tuvia Tsafir, Dudu Dotan, Moti Giladi, Sephi Rivlin, Dubei Gal, Tzipi Shavit și Hannah Leslow, dar și scheciuri pentru starurile teatrului comic. A scris, de asemenea, scenariile unora dintre cele mai reușite programe de televiziune, emisiuni de mare succes, a participat la programe radio și tv referitoare la subiecte artistice, umoristice, dar și din sfera juridică, fiind distins cu „Premiul Radioteleviziunii” în 1977.⁹⁶⁸

Cea mai cunoscută piesă pe care a scris-o este „Noapte fără stea” pentru compoziția lui Uzi Hitman de Shimi Tavori. În martie 2014, a fost publicată cartea sa plină de umor „Noi suntem romanele” iar un an mai târziu, cartea „We Are Israeli”.

În 2016 îi apare prima traducere în limba română, *De-abia ieri a fost alaltaieri*, care reunește o serie de povestiri amuzante și totodată emoționante, despre viața comunității originarilor din România, despre educație, relații de familie, gastronomie, mama româncă, despre tradițiile și folclorul lor, pe care le-a cunoscut încă din frageda copilărie petrecută în România și care au lăsat urme de neșters asupra sa.⁹⁶⁹

„Iubesc Israelul din toată inima: am fost educat în Israel, am fost în armată în Israel, am sărutat pentru prima oară în Israel, toată viața mea este legată de această țară. În același timp, însă, nu pot să ignor legăturile sufletești pe care le am cu prima mea țară, România, și rădăcinile mele românești! Într-una dintre primele mele amintiri ale copilăriei, și

⁹⁶⁷ <https://www.israelhayom.co.il/article/163861> (accesat la 2 decembrie 2019).

⁹⁶⁸ https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%95%D7%91%D7%A5:Yoel_Rippel

⁹⁶⁹ <https://radioromaniacultural.ro/scriitorul-yoel-rippel-omagiu-adus-unchiului-sau-cunoscutul-actor-mano-rippel-pe-scena-teatrului-evreiesc-de-stat/> (accesat la 2 decembrie 2019).

cele mai dragi, mă revăd la Teatrul Idiș din București. Unchiul meu, Mano Rippel, și mătușa mea, Sidy Glück, se numărau printre «stelele» teatrului pe care îl vizitam atât de des!”, declara Yoel Rippel.⁹⁷⁰

Sursa foto: wikipedia.org.

⁹⁷⁰ <https://www.icr.ro/paris/lansare-de-carte-de-abia-ieri-a-fost-alaltaieri-de-yoel-rippel>
(accesat la 2 decembrie 2019).

Heinrich Benedict, un stomatolog controversat

Heinrich Benedict, un personaj de altfel controversat prin prisma carierei sale, sa născut în 1928, la Târgu-Neamț, într-o familie de mici comercianți. În 1936, familia se mută la București, iar în 1951, aceasta emigrează în Israel. Urmează cursurile Liceului Comercial „Max Azriel” din București, însă nu știm dacă le-a și terminat. Din unele documente de arhivă, reiese că în perioada 1942-1948, a fost asistent al medicului stomatolog Nathan Rozenstein. A ajuns în Israel, practică medicina până în 1960, când un tribunal israelian îl condamnă pentru practicarea medicinei fără autorizație. După condamnare, s-a stabilit în Germania Federală, la Bremen, unde își deschide un cabinet de tehnică dentară. Se înscrie, culmea la un doctorat la Institutul de Medicină și Farmacie din București. Date interesante despre biografia sa, se regăsesc într-o notă informativă a Securității din 1988, publicată de istoricul Mihai Stănescu⁹⁷¹. Prin intermediul Interpolului, Securitatea află că Benedict era căutat în 1979 de biroul germen pentru „escrocherie, uz de identitate și titluri false”, fiind condamnat în 1982 de către un Tribunal din Bremen, la 4 ani de închisoare pentru diverse infracțiuni. Se refugiază în Israel, unde deja deținea trei cabinete dentare.

În vara lui 1988, trimitea o scrisoare Elenei Ceaușescu prin care solicita înființarea în România a unui centru internațional de implantologie orală, acesta fiind momentul când Securitatea intră pe fir și investighează viața acestuia. Despre Benedict vorbește și Vlad Solomon pe blogul său, spunând despre acesta că, Benedict era destul de cunoscut ca dentist în Israel unde brevetase mai multe invenții printre care și implantul cu titan, fiind stomatologul lui Shimon Peres sau Yitzhak Rabin. Solomon spunea că, Benedict „era un personaj controversat, multi au vrut sa-i faca rau in Israel, majoritatea din invidie. Heinrich, bun prieten al meu, om cu inima de aur, avea in sa tendinta de a atrage focul asupra sa”.⁹⁷² A decedat în 2002.

⁹⁷¹ <https://evenimentulistoric.ro/cazul-falsului-medic-matteo-politi-redeschide-arhivele-patania-e.html> . (accesat la 2 decembrie 2019).

⁹⁷² <https://acum.tv/articol/9338/> (accesat la 2 decembrie 2019).

Postfață

„Căci nu este alta, mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților” (Miron Costin)

Complexă, diversă, bine strunită, monografia lui Emanuel Bălan, dedicată orașului natal: Târgu-Neamț, reprezintă o contribuție reală în domeniul istoriei locale.

Nefiind prima de tipul ei, ea continuă un drum început de alți cercetători, cărora autorul le recunoaște meritele, aducând și suficiente note de inedit care îi consolidează statutul de lucrare serioasă, demnă de a fi luată în considerare de toți cei interesați de specificul unei zone: Neamțul. Probabil că punctul forte al cărții îl constituie abordarea care îmbină, în egală măsură, gustul pentru detaliul sec, de factură monografică (de neocolit, însă, într-o lucrare care are pretenția unei monografii) cu detaliul picant care suscită interes și recuperează, totodată, câte ceva din atmosfera unei anumite epoci.

Sub pana sa, orașul Târgu-Neamț reînvie sub ochii cititorului, periplul pe care îl propune alăturând file de istorie, în măsura în care datele puse la dispoziție de documente i-au făcut-o posibilă, din evoluția orașului de pe malul Ozanei. Doza mare de informație recomandă cartea tuturor acelor care fie vor să continue demersul său (la rândul-i o treaptă, alături de celelalte studii premergătoare dedicate orașului), fie își doresc, din poziția de cititori de ocazie, să capteze câte ceva din istoria orașului în care s-au născut sau pe care, la un moment, în timp, l-au cunoscut. Astfel, cartea se adresează tuturor. Cred că toți cei care cunosc sau au cunoscut vreodată orașul și vor acorda timp lecturii acestei cărți se vor regăsi în ea, căci zonele pe care tânărul cercetător le aduce în discuție sunt de o bogăție și de o savoare a informației care farmecă și instruește în egală măsură. Altfel, nimeni nu ar trebui să treacă peste capitolele dedicate tensiunilor politice care au influențat destinul orașului, vieții culturale și spirituale, rezistenței comuniste în zonă sau sportului. Nici măcar fenomenul prostituției nu este ocolit de autor, într-o lucrare care abordează evoluția orașului din toate punctele de vedere care fundamentează o perspectivă diacronică.

De altfel, foarte multe din informații au caracter de noutate, căci sursele (și aici mă refer la arhivele securității, în primul rând) au fost arareori cercetate cu atâta acribie și apoi însăilate într-un demers care să spună povestea orașului de sub Cetate. Căci și simplul fapt că are o istorie, atât de veche și de bogată, aș îndrăzni să spun, ar trebui să fie suficient pentru viitoare cercetări pentru care această carte se recomandă deja drept un reper.

Cartea, și acesta ar fi punctul forte al ei, susține cu argumente puternice, cu informații certificate, faptul că orașul Târgu-Neamț, în ciuda poziției actuale, care nu îi face dreptate, a reprezentat cândva un reper (din punct de vedere istoric, cultural, spiritual) și care, în toată această dinamică ce definește lumea contemporană, l-a aruncat astăzi la margine. Pentru cei care locuiesc încă un oraș, fenomenul este un fapt care provoacă fie nostalgii după un trecut pe care l-au cunoscut cândva, fie revoltă față de imaginea actuală a orașului.

Tonul nostalgic și oarecum polemic al autorului nu ar trebui să scape nimănui. Iată și câteva argumente: prezența Cetății Neamțului ca punct strategic, leagăn al spiritualității, prin vecinătatea cu mănăstirile din zonă: Neamț, Văratec, Agapia, varietatea demografică din perioada interbelică, loc al nașterii scriitorului Ion Creangă, ficționalizat și evocat ca spațiu

paradisiac, echipele sportive care au adus cinste oraşului în perioada comunistă sau festivalul de poezie care se ţinea în anii '80 la Tg. Neamţ.

Acestea ar fi doar câteva mărturii pentru care oraşul merită mai multă atenţie şi poate că nu e deloc întâmplător faptul că această carte apare acum, într-un moment de declin, care îl situează departe de zona de interes a dinamicii contemporane. Or, filele de istorie locală deschise de carte ne mărturisesc tocmai contrariul: oraşul a fost şi va fi probabil un toponim care trebuie să rămână viu între reperele de interes turistic din zonă. Poate că un muzeu ori un complex muzeal modern, interactiv, bine gândit, dedicat istoriei oraşului i-ar face mai multă dreptate!

Tocmai de aceea citesc această carte ca o pledoarie pentru refacerea unei punţi între trecut (atenţia de care s-a bucurat oraşul în timp şi care i-a acordat identitate) şi prezent (care ar trebui să îi consolideze şi să îi continue valoarea testamentară prin proiecte cu caracter cultural care să reînvie oraşul). Totul e la îndemână! Chiar şi această carte!

Prof. dr. Ioan Fărnuş

Bibliografie

A. Izvoare

I.Inedite

ANIC, fond *Institutul studii istorice și social-politice, Fototeca-case memoriale, N.55.*

fond *Președinția Consiliului de Miniștri*, dosar 42/1940.

fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 127/1942

fond *Direcția Generală a Poliției*, dosar 30/1927, 190/1942.

ACNSAS, fond *D*, 6, 15, 114, 120, vol. 2, 288, 2168, 2487, 2488, vol. I, dosar 010335.

fond *DMRU*, vol. 1, 4, 8, 10, 12, 31 A, 62.

SJAN Iași, fond *Inspectoratul regional de poliție Iași*, dos. 3/1930, 9/1930.

fond *Isprăvnicia Neamț*, dosar 141/1830.

fond *Visteria Moldovei*, tr. 644, op. 708, dosar 1.

SJAN Neamț, fond *Banca Populară Ion Creangă Humulești*, dosar 1/1925.

fond *Legiunea de Jandarmi Neamt*, dosar 19/1946.

fond *Mănăstirea Neamț*, dosar 17/1849.

fond *Poliția Piatra Neamț*, dosar 90/1930, 321/1937, 67/1937, 21/1940, 4/1941, 41/1941, 44/1941, 7/1942, 44/1942, 25/1943, 78/1943.

fond *Poliția Târgu-Neamț*, dosar 15/1930, 1/1933, 14/1935, 19/1935, 14/1940, 21/1940, 25/1940, 41/1941, 7/1942, 78/1943, 2/1945, 4/1949, 4/1950, 1/1952.

fond *Prefectura Neamț*, dosar 5/1864, 4/1868, 4/874, 3/1879, 12/1904, 83/1908, 86/1910, 15/1925, 130/1927, 302/1930, 61/1933, 56/1935, 1/1940, 336/1940, 97/1943, 321/1943, 136/1944, 234/1944.

fond *Primăria Târgu-Neamț*, dosar 3/1879, 18/1887, 29/1893, 31/1893, 6/1894, 21/1895, 20/1901, 911/1901, 1022/1902, 1246/1910, 1372/1914, 44/1915, 7/1926, 1504/1927, 1724/1928, 1755/1929, 105/1932, 1965/1936, 165/1934, 2000/1937, 2171/1940, 34/1942, 2260/1942, 2277/1942, 2351/1946-1947, 2369/1947-1948, 2480/1952, 2489/1953, 1/1956, 4/1956, 146/1956, 1/1958, 2/1958, 13/1959, 1/1960, 1/1964, 62/1965, 3/1966, 19/1970.

fond *Revizoratul Neamț*, dosar 421/1897, 1202/1937-1939.

fond *Sectorul de Jandarmi Târgu- Neamț*, dosar 1/1945-1948.

fond *Școala Israelită Târgu- Neamt*, dosar Corespondență 1917-1918; dosar Corespondență 1918-1919; dosar Coresponență 1940-1941, dosar Coresponență 1944; dosar Statistică 1947-1948.

fond *Tribunalul Neamț*, dosar 2372/ 1945, 482/1945, 2775/1945, 982/1947, 443/1949.

Arhiva comunității Târgu Neamț, *Registru de procese verbale* 1938-1940; dosar 1944; *Registru de procese verbale 1944-1948*, dosar 1945, dosar 1947, dosar Culte-1945, dosar Culte-1950, dosar 1948, dosar 1947, dosar 1950, dosar Procese verbale-

1950, Registru procese verbale ale Comitetului Comunității, mai 1963-dec.1966, dosar personal 1960-1973, Registru de procese verbale 1974-1977.

II. Izvoare edite

Achim, Venera, Tomi, Raluca (editori), *Documente de arhivă privind robia țiganilor. Epoca dezrobirii*, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 103-105

„Buletinul Oficial”, nr. 168/26 dec. 1968.

Cartea Albă a Securității, vol. 3 (1958-1968), Serviciul Român de Informații, București, 1995.

Codrescul, Th. *Uricariul*, vol. III, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1892.

Codrescu, Th., *Uricariul*, vol. VII, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1886,

Din lucrările statistice ale Moldovei, Tipografia „Adolf Bermann”, Iași, 1862,

Dobre, Florica (coord.), *Bande, bandiți și eroi. Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968). Documente*, Editura Enciclopedică, București, 2003.

Documenta Romaniae Historica. A. Moldova, vol. 1 (1384-1448), Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975

Izvoare statistice privind mutațiile demografice la est de Carpați în secolele XIX-XX, Editura Junimea, Iași, 2011

Moldova în epoca feudalismului, vol. VII, partea 1, Academia RSSR Moldovenești, Chișinău, 1975,

„Monitorul Oficial” 4 ianuarie 1878; 2 octombrie 1883; 2 iulie 1886; 3 iunie 1882; 10 noiembrie 1920; 28 iunie 1930; 18 iunie 1932; 30 decembrie 1937; 14 decembrie 2007.

Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, Vol. II, pag. 308.

B. Memorii, jurnale

C. Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. IX, Ed. Machiavelli, București, 1997, p. 428.

Din carnetul de turist al Regelui Carol, Tipografia Dimitrie C. Ionescu, București, 1915.

Memoriile Regelui Carol I al României-de un martor ocular, vol. II, Ed. Scripta, București, 1993.

Regina Maria, *Povestea vieții mele*, vol. III, Editura Rao, București, 2013.

C. Presa

„Adevărul”, nr. 3220, 4 iulie 1898; 4982, 14 iunie 1903; nr. 7887, 27 august 1911; nr. 12749, 14 octombrie 1928; 145974 august 1931.

„Avântul”, anul I, nr. 11, 14 mai 1928, nr. 14, 4 iunie, 1928, nr. 34 din 15 octombrie 1928, nr. 56 din 23 mai 1930, nr. 80-81 din 20 noiembrie 1930, nr. 100, 2 septembrie 1931, nr. 128, 24 martie 1934, nr. 160, 5 martie 1939, nr.177, iunie 1939, nr. 176 din 25 iunie 1939, nr. 188, 17 septembrie 1939.

„Ceahlăul”, an II, nr. 16, 14 februarie 1943; nr. 22, duminică 28 martie 1943.

„Ceahlăul”, nr. 57, 25 decembrie 1967; nr. 131, 23 iulie 1968; nr. 123, 13 iulie 1968; nr. 156, 21 aug. 1968; nr. 157, 22 august 1968; nr. 159, 24 august 1968; nr. 429, 8 iulie 1969; nr. 625, 24 februarie, 1970; nr. 820, 13 octombrie 1970; nr. 906, 23 ianuarie 1971; nr. 927, 17 februarie 1971; nr. 956, 23 martie 1971; nr. 991, 3 mai 1971; nr. 1010, 25 mai 1971; nr. 1031, 18 iunie 1971; nr. 1095, 1 septembrie 1971; nr. 1031, 18 iunie 1971; nr. 1190, 21 decembrie 1971; nr. 1407, 3 septembrie 1972; nr. 1220, 27 ianuarie 1972; nr. 1483, 1 decembrie 1972; nr. 1532, 30 ianuarie 1973; nr. 1552, 22 februarie 1973; nr. 1633, 27 mai 1973; nr. 1657, 24 iunie 1973; nr. 1708, 23 august 1973; nr. 1709, 25 august 1973; nr. 1836, 23 ianuarie 1974; nr. 1933, 13 iulie 1974; nr. 1944, 25 septembrie 1974; nr. 1962, 1 februarie 1975; nr. 1963, 2 februarie 1975; nr. 1970, 29 martie 1975; nr. 1985, 12 iulie 1975; nr. 1987, 26 iulie 1975; nr. 2003, 12 noiembrie 1975; nr. 2008, 20 decembrie 1975; nr. 2069, 19 februarie 1977; nr. 2146, 12 august 1978; nr. 2173, 17 februarie 1979; nr. 2198, 11 august 1979; nr. 2225, 16 februarie 1980; nr. 2236, 1 mai 1980; nr. 2299, 18 iulie 1981; nr. 2304, 22 august 1981; nr. 2366, 30 octombrie 1982; nr. 2386, 19 martie 1983; nr. 2427, 30 decembrie 1983; nr. 2429, 14 ianuarie 1984; nr. 2467, 6 octombrie 1984; nr. 2469, 20 octombrie 1984; nr. 2470, 27 octombrie 1984; nr. 2475, 1 decembrie 1984; nr. 2486, 16 februarie 1985; nr. 2581, 13 decembrie 1986; nr. 2584, 3 ianuarie 1987; nr. 2618, 29 august 1987; nr. 2625, 17 octombrie 1987; nr. 2626, 24 octombrie 1987; nr. 2627, 31 octombrie 1987; nr. 2633, 12 decembrie 1987; nr. 2644, 19 decembrie 1987; nr. 2651, 16 aprilie 1988; nr. 2731, 28 octombrie 1989; nr. 2732, 4 noiembrie 1989.

„Corespondența provincială”, 19 ianuarie 1875.

„Cronica secolului XX. Anii 1900-2000 în foiletoane”, nr. 1, anul 1939; nr. 3, anul 1941 și nr. 4, anul 1942.

„Dimineața”, 6 septembrie 1911.

„Egalitatea”, an XII, nr. 29, 10 iulie 1901.

„Evenimentul”, nr. 1570, 7 iulie 1897.

„Egalitatea”, an XXI, nr. 49, 24 decembrie 1910.

„Familia”, an XVIII, nr. 21, 1882.

„Flacăra”, an I, nr. 5, 30 octombrie 1944; nr. 48, 7 mai 1945.

„Fraternitatea”, an VII, nr. 4.

„Gazeta de Moldavia”, an XXVI, nr. 22, 18 martie 1854.

„Informatorul”, nr. 118, 14 iunie 1915, nr. 119, 20 iunie 1915.

„Ion Neculce”, fasc. 7, Iași, 1929.

„Opinia”, an VIII, nr. 1367, 4 august 1911.

„Opinia Nemțeană”, nr. 1 din 25 iulie 1931; nr. 2 din 17 august 1931; nr. 3 din 20 septembrie 1931.

„Realitatea Ilustrată”, an II, nr. 25, 7 iulie 1928.

„Reformatorul”, nr. 395, 16 august 1926; nr. 474, 24 octombrie 1927; nr. 493, 1 martie 1928; nr. 557, 27 mai 1929; nr. 676, 1 septembrie 1931; nr. 700, 15 februarie 1932; nr. 961, 14 martie 1937; nr. 991, 10 octombrie 1937.

„Românul”, an VIII, 7 septembrie 1868.

„România Liberă”, nr. 1423, 16 martie 1882; nr. 2628, 8 mai 1886.

Steagul Roșu, nr. 1609, 18 noiembrie 1958; nr. 1723, 6 august 1958; nr. 1823, 4 decembrie 1958; nr. 3747, 19 februarie 1965; nr. 5201, 21 ianuarie 1965; nr. 4421,

23 aprilie 1967; nr. 4470, 21 iunie 1967; nr. 4579, 28 octombrie 1967; nr.4629, 26 decembrie 1967; nr. 5289, 4 mai 1965.
„Telegraful”, nr. 480, 24 august 1925, nr. 1000, 16 iulie 1928 și nr. 1198, 16 septembrie 1929.
„Universul”, nr. 213, 13 septembrie 1897; 15 august 1911.

D.LUCRĂRI SPECIALE

Apostol Vasile, *Urmașii demni ai plăieșilor cetății Neamț*,
Bălan Emanuel, *Anticomunism și represiune comunistă în Neamț și Bacău.1945-1989*, Editura Egal Bacău, 2014.
Bancea-Ilioiaia Maria, Zarifopol-Ilias Christina, *Două figuri de seamă ale învățământului românesc*, Editura Anima, București, 2011.
Emanuel Bălan-*Biserici ortodoxe din Țirgu Neamț demolate* (I), în <https://www.ziartarguneamt.ro/biserici-ortodoxe-din-tirgu-neamt-demolate> **10 decembrie 2017**.
Camera de Comerț și Industrie Piatra-Neamț, *Raport asupra stării economice din județul Neamț și dare de seamă pe anul 1937*, Tipografie, steriotipie, legătorie de cărți și fabrică de ștampile „Lumina”, Piatra Neamț, 1938.
Cicoare Traian, *Oameni, locuri și comori spirituale din Ținutul Neamțului*, Editura Acțiunea, Piatra Neamț, 2012, p. 67-68.
Constantinescu, D. și colab. *Din istoria spitalului din Țirgu-Neamț*, f.a.
Cosma, C. Nicolae, *Istoria vieții bisericești a orașului Tg. Neamț-teză de licență*, Sibiu, 1977.
Cotors, Ștefan, *Țirgu-Neamț, trecător prin secole*, vol. II, Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2019.
Dimitriu Radu, *Depresiunea Neamțului - studiu de geografie umană*, Editura Universității, Iași, 2007.
Expunerea situației generale a județului Neamț pe 1927, Imprimeria județului Neamț, Piatra Neamț, 1928.
C.D. Gheorghiu, *Dicționarul geografic al județului Neamț la anul 1890*, București, Tipografia Thoma Basilescu, 1895.
Groholschi, Profira, *Țirgu Neamț. Monografie*, Imprimeria județului Neamț, Piatra Neamț, 1930.
Ispir, Mircea, *Humulești-Ion Creangă.Monografie*, vol. 2-3, Humulești-București, 1936-1966, exemplar dactilografiat.
J. Kaufman , *Cronica comunităților israelite din Județul Neamțu, cuprinzând hrisoave, documente, inscripții, fotografii etc*, Piatra Neamț, Tipografia Record, 1928-1929, vol. II, part. II.
G.T. Kirileanu, *Familia regală în Neamț*, în „Vestitorul Satelor”, an IV, 1915, nr. 11.
Gavril, Luca, *Țirgu Neamț. Monografie*, Editura „Constantin Matasă”, Piatra Neamț, 2008.
Popa, Nicolae, *Represiune și rezistență în ținutul Neamțului*, București, Editura Vremea, 2000.

Prangrati, Constantin, *Oameni politici și de stat din județul Neamț (1864-2003)*, Editura Babel, Bacău, 2004.

Idem, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț : de la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Editura Crigarux, Piatra Neamț, 1999.

Predoia V., Luchian V., *Scurtă istorie a comunei Drăgănești*, în „Identitate nemțeană”, coord. E. Preda și D. Diaconu, Editura Universitară, București, 2012.

Gh. Radu, *Contribuții la istoria județului Neamț*, Editura „Cetatea Doamnei”, Piatra Neamț, 2004.

Stan Dumitru, *Război blestemat*, Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2009.

Constantin Tomșa, *Personalități ale culturii din județul Neamț*, Editurile Crigarux & Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2014.

Vartic, Gh., *Vara anului 1944 pe Dealul Căprăriei*, în revista „România Eroică”, nr. 2, 2014.

Vrânceanu Vasile - *Călător prin orașul Târgu Neamț de altădată și de astăzi*, vol.2 f.a.

E.LUCRĂRI GENEAREALE

Aioanei Constantin, Cristian Troncotă, *Contra armatei negre a călugărilor și călugărițelor*, în „Magazin Istoric”, anul XXX, nr. 1(346), ianuarie 1996.

Aioanei Constantin, Troncotă Cristian, *Desfășurați mănăstirile-un ordin care nu a mai sosit*, în „Magazin istoric”, anul XXXII, nr. 8(377), august 1998.

Aioanei Constantin, Moraru Florin, *Biserica Ortodoxă Română în luptă cu „diavolul roșu”*, în „Altarul Banatului”, 2001, nr. 1-3.

Alecsandri Vasile, *Poezii populare ale românilor*, Editura Minerva, București, 2008.

Angheliescu N., *Din începuturile industriei în România*, București, 1934.

Ardeleanu C. *Chetronia*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2005.

Asachi Al., *Ion Pietraru banditul*, în „Calendarul pentru poporul românesc, pe anul 1873”. Tipografia „Buciumul Român”, Iași, 1873.

Bălan I., *Viața și nevoințele arhimandritului Cleopa Ilie*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1999.

Bezviconi, Gh., *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947.

Bokor Zsuzsa, *În căutarea țărâmului promis:italienii din România*, Editura Institutului pentru studierea problemei minorităților din Români, Cluj-Napoca, 2017.

Boicu Leonid, *Știri despre industria de postav din Moldova la jumătatea veacului al XIX-lea*, în „Studii. Revista de istorie”, an XIII, nr. 2, 1960.

Caravia Paul, Constantinescu Virgiliu, Stănescu, Flori, *Biserica întemnițată. România, 1944-1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998.

Caravia Paul, Constantinescu Virgiliu, Iliaș Ștefan, *Mărturisitorii de după gratii. Slujitori ai Bisericii din temnițele comuniste*, INST – Arhidiecezana Cluj, 1995.

Călători străini despre țările române, vol. III (1971), IV (1972), V (1973), VI (1976), VII (1980), VIII (1983), Editura Științifică, București.

Călători străini despre țările române. Supliment I, Editura Academiei Române, București, 2011;

Călători străini despre țările române, vol. IX, Editura Academiei Române, București, 1997.

Călători străini despre țările române, vol. X, part. 1, Editura Academiei Române, București, 2000.

Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea, vol. I (2004), vol. V (2009), vol. VIII (2013), Editura Academiei Române, București.

Cimpoi Mihai, *Daniel Corbu, cavalerul Neantului*, în „Poesis”, an XX, 2009, nr. Nr. 224-225-226-227.

Ciucă Valentin, *Dicționarul ilustrat al artelor frumoase din Moldova. 1800-2010*, Editura ART XXI, Iași, 2011.

Ciulei Ștefan G., Ciulei Nina, Ciulei Ecaterina, *Manuscrisul cu însemnări din călătoria naturalistului Julius Edel și a farmacistului Joseph Szabo prin Moldova, în 1835*, în volumul „Momente din trecutul medicinei. Studii, note și documente”, Editura medicală, București, 1983.

Ciupea Ioan, *Morții penitenciarului Aiud, 1945-1965*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj”, XLIX, 2010.

Cleopa Ilie, *Mânca-v-ar Raiul*, vol. II, Editura Mănăstirea Sihăstria, f.a.

Codreanu Corneliu Zelea, *Pentru legionari*, Editura Scara, București, 1999.

Coloșenco Mircea, *10 ani de la moarte. Constantin Crișan*, în „Caiete critice”, nr. 8-9 (226-227), 2006.

Constantinescu Gr., *Epicopia Argeșului. Cronică*, Pitești, 2017.

Constantinescu Mitiță, *Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de P. C. R. 1921-1944*, vol. II, Editura Politică, București, 1981.

Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație, Editura Hasefer, București, 2004.

Coroamă D., *Istoria Regimentului 15 Războieni*, f.e., 1939.

Corfus Ilie, *Însemnări de demult*, Editura Junimea, Iași, 1975.

Crișan Ruxandra, *Constantin Crișan în corespondență cu scriitorii M. Duras, Pierre Emmanuel, Eugen Ionescu, C. Noica*, în „Euromuseum”, anul IV, nr. 123, 2009.

Cupșa Ion, *Arta militară a moldovenilor în a doua jumătate a secolului al XV-lea.*, Editura Militară, București, 1959.

Dieaconu Daniel, *Evreii din Moldova de nord*, Editura Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2009.

Dobre Florica (coord.), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945–1989 Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2004.

Doja-Fodoreanu Luminița, *Oglinzi în oglinda timpului*, în „România Pitorească”, nr. 4 (208), 1989.

Dumea Emil, *Istoria Bisericii Catolice din Moldova*, Iași, 2017.

Evreii din România (1900-1920).Fast și nefast într-un răstimp istoric, vol. 1, Editura Hasefer, București, 2003.

Mihail Gaidău, *Despre organizația anticomunistă 2+1* , în „Gazeta de Neamț”, nr. 4, 2004, p. 24.

Galaction Gala, *Nuvele și povestiri*, Editura Dacia, Cluj, 1985.

Ghica Vladimiri I., *Scrisoarea unui preot catolic pământean din veacul al XVII-lea*, în „Revista Catolică”, 1912.

Gorovei Arthur, *Alte vremuri. Amintiri literare*, Tipografia și Librăria „J. Bendit”, Fălticeni, 1930.

Grigoraș N., *Dregătorii târgurilor moldovenești și atribuțiile lor până la Regulamentul Organic*, Tipografia „Avântul”, Iași, 1942.

Ilie Emanuela, *Daniel Corbu*, în „Dicționarul poeziei iesene”, Iasi, 2011.

Ionițoiu Cicerone, *Cartea de aur a rezistenței românești împotriva comunismului*, vol. II, Editura Hrisovul SRL, București, 1996.

Ionițoiu Cicerone, *Cartea de aur a rezistenței românești împotriva comunismului*, vol. III, Microhart SRL

Ionițoiu Cicerone, *Morminte fără cruce. Contribuții la cronica rezistenței românești împotriva dictaturii*, vol. II, Editura Coresi, Freiburg, 1983.

Ionițoiu Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar C*, Editura „Mașina de scris”, București, 2000.

Ionițoiu Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar D-E*, București, Editura „Mașina de scris”, 2000.

Ionițoiu Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar F-G*, Editura „Mașina de scris”, București, 2002.

Ionițoiu Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar H, I, J, K, L*, Editura „Mașina de scris”, București, 2003.

Ionițoiu Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar M*, Editura „Mașina de scris”, București, 2004.

Ionițoiu Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar N-O*, Editura „Mașina de scris”, București, 2005.

Ionițoiu Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar P-Q*, Editura „Mașina de scris”, București, 2006.

Ionițoiu Cicerone, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar R*, Editura „Mașina de scris”, București, 2007.

Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, Editura Ministerului de Interne, București, 1901, vol. VII, p. 374-375.

Istoria orașului Roman. 1392-1992, Imprimeria „Bacovia”, Bacău, 1992.

Istrati Corneliu, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Editura UAIC Iași, 2011.

Jela Doina, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Editura Humanitas, București, 2001.

Kotzebue W. de, *Din Moldova. Tablouri și schițe din 1850*, Tip. Athenais Gheorghiu, Iasi, 1944.

Paul Labbe, *O Românie plină de viață*, Editura Institutul European, Iași, 2008.

Marcu George (coord.), *Enciclopedia personalităților feminine din România*, Editura Meronia, București, 2012.

Maftai I., *Medicul Dumitru A. Cornelson, un secol de la naștere*, *Evenimentul*, 10 octombrie 2001.

Manea Vasile, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, ediția a II-a, Editura Patmos, 2001, p. 196.

Marin Constantin, *Un început de domnie sub semnul legitimării*, 2006.

Matașă C., *Alegătorii și aleșii Județului Neamț în camera electivă a Moldovii -1858*, în „Petrodava”, nr. 5-6-7, 1933.

Mihordea Vasile, *Relațiile agrare din secolul XVIII în Moldova*, Editura Academiei Române București, 1968.

Monahismul din Moldova și Decretul 410 din 1959, Editura Doxologia, Iași, 2012.

Neagoe Elisabeta, Plesă Liviu, *Radiografia Securității în anul 1957*, în volumul „C.N.S.A.S., Arhivele Securității”, Editura Nemira, București, 2004.

Negrutti Ecaterina, *Clasificarea localităților urbane din Moldova*, în „AIIA-Xenopol”, XII, 1975.

Negruți Ecaterina, *Structura demografică a orașelor și târgurilor din Moldova. 1800-1859*, Fundația Acedemică „A.D. Xenopol”, Iași, 1997.

Negruți-Munteanu Ecaterina, *Date noi privind structura demografică a târgurilor și orașelor moldovenești la 1832*, în vol. „Populație și societate”, vol. I, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1972.

Netzhammer Raymund, *Din România*, vol. 1, Editura Humanitas, București, 2010.

O istorie a evreilor din România în date, vol. II, Editura Hasefer, București, 2000.

Oprea, Marius, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, Iași, Editura Polirom, 2002

Onișoru Gheorghe (coord.), *Cu unanimitate de voturi*, Fundatia Academia Civica, Bucuresti, 1997.

Pascu Ștefan, *Populație și societate*, vol. 1, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1972.

Păcurariu Mircea, *Dicționarul Teologilor Români*, Univers Enciclopedic, București, 1996.

Păiușan Cristina, Ciuceanu Radu, *BOR sub regimul comunist(1945-1958), vol. 1*, București, 2001.

L. Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, Editura Paul, București, 2019.

Personalități ieșene. Aniversări și comemorări, 2017, Editura Asachiană, Iași, 2017,

Personalități ieșene. Aniversări și comemorări. 2018, Editura Asachiană, Iași, 2017,

Petcu Adrian Nicolae, *Participarea BOR la rezistența anticomunistă*, în vol. „Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. 1944-1962”, Editura „Kullyus”, București, 2003.

Petcu Adrian Nicolae, Luchian Nicolae Catalin, *Clerici și mireni mărturisitori din Arhiepiscopia Iașilor, în închisorile comuniste (1945-1964)*, Editura Doxologia, Iași, 2017.

Pirvu Ionel, *Înființarea primelor formațiuni de pompieri în ținutul Neamțului*, în „Salvatorii Nemțeni”, an I, nr. 1, 2013.

Pittard Eugene, *La Roumanie*, Editions Bossard, Paris, 1917.

Platon, Gh., *Populația orașelor moldovenești la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Carpica”, III, 1970.

Pons, E., *Țigani din România-o minoritate în tranziție*, Editura Compania, București, 1999.

Profesorul dr. Vasile G. Ispir, în revista „Biserica și școala”, nr. 31, 27 iulie 1947.

Publicațiunile periodice românești. 1820-1906, volumul 1, Editura Socec, București, 1915.

Publicațiile periodice românești, 1907-1918, volumul 2, Editura Academiei RSR, București, 1969.

Ibidem, 1931-1935, volumul 5, partea I, Editura Academiei Române, București, 2009.

- Rădulescu Mihai și PS Slătineanu, *Preoți în cătușe*, Editura „Ramida”, București, 1997.
- Relațiune statistic de starea școalelor în Moldova*, Iași, 1862.
- România, 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012.
- România în „Marele Război” . Anul 1917. Documente, impresii, mărturii*, coordonator General-maior (r) dr. Mihail E. Ionescu, Editura Militară, București, 2018, p. 198-201.
- Octavian Roske, *Mecanismele represive în România 1945-1989. Dicționar biografic*, vol. II, D-G, Editura Academiei Române, București, 2011.
- Roske Octavian, *Mecanismele represive în România 1945-1989. Dicționar biografic*, vol. IX, T-Z, Editura Academiei Române, București, 2011.
- Rosetti Radu, *Alte povești moldovenești*, Editura Viața Românească, Iași, 1920.
- Rotman Liviu, *Școala israelito-română (1851-1914)*, Hasefer, București, 1999.
- Rusu Dorel I., *Steaua blestemată*, vol. I, Editura „Cetatea Doamnei”, Piatra Neamț, 2013.
- Sava Valentin, *Învățămintul artistic național ieșean și vocația lui europeană*, Editura Artes, Iași, 2010.
- Stavri G., *Le professeur dr. D.A. Cornelson*, „Rev Med Chir Soc Med Nat Iași”, 1970, oct-dec, nr. 74(4).
- Scriitori și publiciști ieșeni contemporani. Aniversări și comemorări. 2018*, Editura Asachiană, Iași, 2018.
- Scurtu Ioan, *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol II, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000.
- Scurtu Ioan, *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol IV, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2003.
- Stănescu, Manuel, *Generalul Hugo Schwab, simbol al demnității militare*, în „Document”, nr. 2 (40), 2008.
- Stelescu Mihail, *Nici de stânga, nici de dreapta*, în „Cruciada românismului”, nr. 12, 21 februarie 1935.
- Sorer Michel, *La răspântie de veacuri. Evreii în 1900-1901*, București, 2004.
- Stoian Mihai, *Reabilitarea unui haiduc*, Editura Tineretului, București, 1968.
- Șimanschi, Leon, Ignat, Georgeta, Agache, Dumitru, *Documenta Romaniae Historica. Seria A: Moldova*, vol. II, 1449-1486.
- Șinca, Florin -*Din istoria Poliției Române*, Tipografia RCR Print, București, 2006.
- Ștefan Marian, Duțu Alexandru, *Generalul din cimitirul mănăstirii Agapia*, în „Magazin Istoric”, nr. 8 (305), 1992.
- Ștefan Marian, Buduru Valeriu, *Pe pământurile istoriei românești*, „Magazin Istoric”, an XVII, nr. 1, 1983.
- Gh. Tănase, I. Marin, *Atitudinea populației de pe teritoriul județului Neamț, față de regimul de ocupație impus de armatele hitleriste*, în „Ceahlăul”, nr. 152, 16 august 1968, p. 2.
- B. Tercatin, Lucian Zeev Herșcovici, *Prezențe rabinice în perimetrul românesc. Secolele XVI-XXI*, Hasefer, București, 2008, p. 249

Vasile Cr., *Autoritățile comuniste și problema mănăstirilor ortodoxe în anii '50*, în „Analele Sighet. Anii 1954-1960. Fluxurile și refluxurile stalinismului”, vol. VIII, Fundația „Academică Civică”, București, 2000.

Vasile Valentin, *Banii, zvonurile și politica. Reforma monetară din ianuarie 1952*, în „Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis”, 5, 2013.

Veiga Francisco, *Istoria Gărzii de Fier. 1919-1941. Mistica ultranaționalismului*, Editura Humanitas, București, 1995.

Voicescu Constantin, *Oameni ai Bisericii în rezistența anticomunistă din munții și codrii României*, în „Analele Sighet. Instaurarea comunismului-între rezistență și represiune”, vol. 2, Fundația „Academică Civică”, București, 1995 .

Vornicescu N., Sever A., *În afara legii-Ion Florea*, Editura Junimea, Iași, 1976.

Zamfir, E., Zamfir, K., *Țigani. Între ignorare și îngrijorare*, Editura Universității, București, 1993.

Zamfirescu D., *Legiunea Arhanghelului Mihail. De la mit la realitate*, Editura Enciclopedică, București, 1997.

Zane, G., *Mihail Kogălniceanu întemeietorul marii industrii textile din Moldova*, 1942.

Walker Mary Adelaide, *Untrodden paths in Roumania*, Chapman and Hall, limited, London, 1888

G.SITE-URI

https://adevarul.ro/locale/iasi/iasi-florin-gheorghita-fizicianul-vaneaza-ozn-uri-portret_1_50ae5fd87c42d5a6639c2a6e/index.html

https://adevarul.ro/news/sport/interviu-mariana-simionescu-vorbeste-despre-trait-alaturi-bjorn-borg-stateam-inchisi-casa-era-ingrozitor_1_59cf54705ab6550cb8ac0646/index.html

https://adevarul.ro/news/eveniment/armata-sef-nou-Stefan-danila_1_50acac9e7c42d5a663881e8d/index.html

http://www.asfan.ro/new_page_1.htm

<http://basilica.ro/18-decembrie-1886-s-a-nascut-in-targu-neamt-vasile-ispir-profesor-la-facultatea-de-teologie-din-bucuresti/>

<http://biblioteca.unap.ro/Teze2009-2010.pdf>

<http://biserica.org/WhosWho/DTR/I/VasileIspir.html>

http://www.brown.edu/Research/Istrail_Lab/sorin.php

http://www.cnsas.ro/cadrele_securitatii.html

<http://colectaredate.insse.ro/phc/aggregatedData.htm> (accesat la 19 septembrie 2019).

<https://www.crestinortodox.ro/dictionarul-teologilor-romani/evghenie-humulescu-87495.html>

<https://www.curentul.info/actualitate/pentru-prima-data-in-istoria-armatei-romaniei-un-pilot-de-supersonice-devine-sef-al-smg-2/>

<https://www.curierulnational.ro/old/Politic/2011-07-21/Stefan+Danila%2C+inaintat+in+gradul+de+general-locotenent++cu+trei+stele>

https://data.bnf.fr/en/12029779/irving_layton/

<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A23128/pdf>

<https://gazetadecluj.ro/avansari-importante-in-armata-se-ascute-lupta-pentru-conducerea-statului-major-general/>

<http://www.grupul.ro/?p=1064>
https://hartman.org.il/Fellows_View_Eng.asp?Fellows_Id=39
<https://www.hotnews.ro/stiri-politic-8158684-generalul-stefan-danila-numit-sef-statului-major-general.htm>
<https://www.hotnews.ro/stiri-politic-18962765-generalul-stefan-danila-deveni-consilierul-lui-ponta-dupa-isi-preda-mandatul-sef-statului-major-general.htm>
http://www.idee.ro/jewish_heritage_2/targu_neamt_ro.html
<http://www.illegalisti.ro/ro/bazadedate>
<https://www.itftennis.com/procircuit/players/player/profile.aspx?playerid=20003790>
<https://www.libertatea.ro/stiri/2239785-2239785>
<http://www.library.utoronto.ca/capoetry/layton/index/htm>
Legea nr. 5/1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române
Legea nr. 1/1968 pentru modificarea unor articole din Constituția Republicii Socialiste România
<https://www.mapn.ro/fotodb/Sefi-de-stat-major>
https://mesagerulneamt.ro/2016/01/nemteanul-george-potrivitu-desemnat-cel-mai-bun-student-roman-din-europa-sa-nu-uitati-sa-visati-a-spus-marele-castigator/?fbclid=IwAR1wVOvKhCd26dReXFZpKu5KtS_Jlwao6n-pILietUPlzlwn9GoTYkjpRd8
<https://mesagerulneamt.ro/2016/06/destainuirile-unui-milionar-afaceri-fotbal-poker-si-politica-i/>
<https://mesagerulneamt.ro/2015/03/statiunea-oglinzi-acuze-scandal-si-mari-interese/>
http://www.militiaspirituala.ro/proiecte/detalii.html?tx_ttnews%5Btt_news%5D=129&cHash=6c1fac35b279c372904873324554373f
<http://monitorulneamt.ro/6-703-nemteni-sint-etnici-tigani/> (accesat la 21 septembrie 2019).
<https://www.nytimes.com/2006/01/13/books/irving-layton-93-canadian-poet-with-a-worldwide-following-dies.html?mtrref=ro.wikipedia.org&gwh=0B2CE17BC9468E67AAEF452E68E144A0&gwt=pay>
<https://www.observatorcultural.ro/articol/acum-cei-mai-buni-platesc-mult-mai-mult-decit-cei-mai-rai-interviu-cu-moshe-idel-2/>
<http://www.phys-iasi.ro/ift/laboratories/ndc/Raimond%20Grimberg.htm>
<https://psalticadedraleipatriarhale.wordpress.com/2014/05/13/arhiereul-evghenie-humulescu/>
<https://ro.ambafrance.org/DI-General-locotenent-Stefan>
<https://romania-libera.ro/actualitate/eveniment/presedintele-basescu-i-a-decorat-pe-seful-smg-stefan-danila-si-secretarul-csat-ion-oprison-286469.html>
<https://www.roportal.ro/discutii/topic/14998-statiunea-baile-oglinzi-tg-neamt/>
accesat la 10 mai 2020.
https://ro.unionpedia.org/i/Michael_Nehorai
https://ro.wikipedia.org/wiki/Irving_Layton
https://ro.wikipedia.org/wiki/Michael_Nehorai
<https://scholar.google.ro/citations?user=JdqHVbQAAAAJ&hl=en>
<https://www.scrisulfacebine.ro/2018/03/15/george-cristian-potrivitu-bocanet-daca-si-numai-daca/>

<http://www.siebenbuerger.de/zeitung/artikel/alteartikel/436-saechsischer-general-in-der-moldau.html>.

<http://suplimentuldecultura.ro/stiri/moshe-idel-la-iasi/>

[http://www.ub.ro/files/facultati/litere/Diverse_pt_studenti/CV - Danila Ioan.pdf](http://www.ub.ro/files/facultati/litere/Diverse_pt_studenti/CV_-_Danila_Ioan.pdf)

<http://zch.ro/calendar-24-30-octombrie-2014/>

<http://zch.ro/inscriptii-nemtene-insemnari-despre-romancierul-t-c-stan/>

<https://zch.ro/profesorul-ioan-danila-la-65-de-ani/>

<https://zch.ro/calendar-22-28-august-2014/>

<https://zdbc.ro/baza-aeriana-95-bacau-are-un-nou-comandant/>

<https://www.ziarulevenimentul.ro/stiri/moldova/ana-conta-kernbach-pedagog--217348759.html>

<http://ziarullumina.ro/memoria-bisericii/invatamantul-monahal-anii-50-ai-secolului-trecut-vi>

<http://ziarullumina.ro/memoria-bisericii/invatamantul-teologic-romanesc-la-inceputul-anilor-60-din-secolul-trecut>.

<http://ziarullumina.ro/memoria-bisericii/seminarul-monahal-de-la-neamt-vremea-patriarhului-justinian>

<http://ziarullumina.ro/memoria-bisericii/patriarhul-justinian-si-manastirea-agapia>

<http://ziarullumina.ro/monahismul-romanesc-la-inceputul-regimului-democrat-popular-xxxix--103037.html>;

<http://ziarullumina.ro/privighetoarea-de-altadata-a-catedralei-patriarhale-14227.html>

<https://www.ziarulevenimentul.ro/stiri/moldova/ana-conta-kernbach-pedagog--217348759.html>

http://193.231.13.10:8991/F?func=find-b&request=000018532&find_code=SYS&local_base=BCU10&CON_LNG=ENG.

<http://193.231.13.10:8991/F?func=find->

<http://150.uaic.ro/personalitati/informatica/sorin-istrail/>

VII. Acronime

ACNSAS-Arhiva Colegiul Național pentru Studierea Arhivelor Securității
ARLUS- Asociația Română pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică
ASRI-Arhiva Serviciului Român de Informații
BOR- Biserica Ortodoxă Română
CAP-Cooperativa Agricolă de Producție
CAS Neamț- Comitetul
CENTROCOOP- Uniunea Națională a Cooperăției de Consum
CEC-Casa de Economii și Consemnațiuni
CFF-Căile ferate forestiere
CFR-Căile Ferate Române
CIE- Centrul de Informații Externe
CJCES-Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă
CLF-Centrul de Legume-Fructe
CM-Curtea Marțială
CNSAS-Colegiul Național pentru Studierea Arhivelor Securității
CNR-Centrul Național de Românilor
DGSP- Direcția Generală a Securității Poporului
DRSP- Direcția Regională a Securității Poporului
DSAPC- Direcția de Sistematizare, Arhitectură și Proiectarea Construcțiilor
DSS-Direcția Securității Statului
DUI-Dosar de urmărire informativă
FDP- Frontul Național Democrat
FRN-Frontul Renașterii Naționale
FVPCI-Formațiunea voluntară de prevenire și combatere a incendiilor
GAC-Gospodăria Agricolă Colectivă
GAS-Gospodăria Agricolă de Stat
IAPL- întreprinderea de alimentație publică locală
IAS-Întreprinderea agricolă de stat
ICCF Iași-Întreprinderea de construcții căi ferate
ICPROM- Institutul de Cercetări și Proiectări
ICIL- Întreprinderea pentru colectarea și industrializarea laptelui
IFET-Întreprinderea forestieră de exploatare și transport
IGO- Întreprinderea de Gospodărire Orășenească
IIL-Întreprinderea de industrializare a laptelui
IJCM-Întreprinderea județeană de construcții și montaj
IPCF București-Institutul de proiectări căi ferate
IRRCS- Institutul Român pentru relații culturale cu străinătatea
IRTA-Întreprinderea Raională de Transport Auto
KGB- Comitetul Securității Statului
OCL-Oficiul Comunal Locativ
MAN-Marea Adunare Națională
NKVD- Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne
ONC-Oficiul Național al Cinematografiei
ONT-Oficiul Național de Turism

OZN- Obiect zburător neidentificat
PCR-Partidul Comunist din România
PMR-Partidul Muncitoresc Român
PNL-Partidul Național Liberal
PSD-Partidul Social Democrat
PTTR- Poștă,Telegraf, Telefon, Radio
RPR-Republica Populară Română
RSR-Republica Socialistă România
SMA- Stațiunea de Mașini Agricole
SMURD- Serviciul Mobil de Urgență, Reanimare și Descarcerare
UGSR-Uniunea general a sindicatelor din România
UMTF-Unitate de mecanizare și transport forestier
UNCAP- Uniunea Națională a C.A.P.
UTC-Uniunea Tineretului Comunist
UTM-Uniunea Tineretului Muncitoresc
URCC-Uniunea Raională a Cooperativelor de Consum
URSS- Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
WTA- Women's Tennis Association

Dicționar explicativ

Agă - titlu dat comandantului pedestrilor însărcinați cu paza orașului de reședință, iar ulterior șefului agiei.

Anaforaua - În Moldova și în Țara Românească, în sec. XVIII-XIX) **1.** Raport scris adresat domnitorului (de către un mare dregător). **2.** Proclamație a domnitorului.

Armășiei - dregătoria care cerceta vinovații și păzea temnița.

Arnăut - soldat mercenar (de origine albaneză) angajat în garda domnească din Țările Române.

Arsini - Veche unitate de măsură pentru lungime, egală cu 0,711 m.

Bejenari - om venit, fugit, de peste hotare sau din alt sat al țării.

Beșliagăi - slujitor călare, turc; slujitori localnici la portărie.

Breslașii - categorie de negustori sau meșteșugari; grup de oameni slujitori ai dregătoriilor, birnici scutiți de havalele, într-o gospodărie boierească.

Caminar - funcție a boierului însărcinat cu strângerea dijmei, inițial numai pe ceară.

Căpitănie - dregător mic, al unei stații de poștă, vornic de sat, al unui grup de slujitori.

Cioclu - gropar la înmormântări.

Comis - Mare dregător în Moldova și în Țara Românească, în evul mediu, care avea în sarcina sa caii și grajdurile curții domnești, precum și aprovizionarea cu furaje.

Difteric - boală infecțioasă și contagioasă a căilor respiratorii, produsă de bacilul Loeffler.

Feredeul - stabiliment public pentru făcut baie.

Liudi - om considerat de către Visterie ca unitate fiscală.

Havalele - obligație în muncă manuală sau transport, în folosul statului, impusă birnicilor.

Logofăt - cel mai mare rang boieresc; scriitor de acte la dregătorii mari ca Divanul domnesc.

Mascur (i) – porc mascul castrat.

Medelnicer - boierului care turna domnului apă ca să se spele pe mâini și servea bucatele.

Ocină - bucată de pământ stăpânită cu drept ereditar.

Paharnic - boierul de la curtea domnilor români care avea grijă de băutura domnului, iar în împrejurări deosebite sau la sărbători îl servea personal pe domn, gustând băutura înaintea acestuia pentru a se convinge că nu este otrăvită.

Paludism - boală infecțioasă provocată de hematozoar (transmis prin înțepătura țânțarilor anofeli); malarie.

Panțiri - birnic scutit de bir, cu atribuții polițienești în serviciul isprăvniciei.

Pelagră - boală cauzată de o dietă deficitară sau de incapacitatea organismului de a absorbi, fie niacina (una dintre vitaminele complexului B), fie triptofanul (un aminoacid esențial); provocată și de consumul excesiv de porumb.

Polcovnic - comandant al unui grup de oameni însărcinați cu ordinea publică, cu paza podurilor, cu îndeplinirea unor treburi administrative etc.

Poslușnicii - birnic scutit de havalele în folosul unei mănăstiri; ucenic în vederea călugăriei.

Postelnic - titlu dat unui mare boier, membru al Sfatului domnesc, care avea în grijă camera de dormit a domnului și care, mai târziu, organiza audiențele la domn.

Prisacă - loc unde sunt așezați stupii, unde se cresc albine.

Scarlatină- boală infecțioasă, contagioasă și epidemică (mai ales la copii), care se manifestă prin febră, dureri de gât și o erupție roșie pe tot corpul, urmată de descuamare.

Slugi - birnic scutit de obligații fiscale, în serviciul unei dregătorii.

Solonar - argășitor, tăbăcar.

Spătar - dregător la Curtea domnească care purta la ceremonii sabia și buzduganul domnului, iar mai târziu avea comanda cavaleriei. Mare spătar - comandant suprem al armatei țării în lipsa domnului.

Stolnic - dregător care purta grija mesei domnești, fiind șeful bucătarilor, al pescarilor și al grădinarilor.

Sudit - locuitor scutit de dări, aflat sub protecție străină: franceză, rusă, austriacă.

Sluger - dregător în Țările Române însărcinat cu aprovizionarea Curții domnești și a armatei.

Vătaf - șeful unui grup se slujbași.

Vistiernic - ministru de finanțe mai mare peste toți diecii de vistierie, având în sarcina să izvodul țării, adunând dările și tributul pentru Poartă.

Vornic - Mare dregător din Sfatul domnesc, însărcinat cu supravegherea Curții, conducerea treburilor interne ale țării, având și atribuții judecătorești. Reprezentant al domniei în orașe, cu atribuții judecătorești. Primar al unui sat sau al unui târg.

Indice de nume

A

- A Anei, Vasile, 65
A Aniței, Ioan, 65
A Aniței, P. Vasile, 65
Abramovici, 222
Abramovici, Avram, 52
Abramovici, D., 138
Abramovici, Fani, 51, 52
Abramovici, Paulina, 51, 52, 55
Abramovici, Toni, 50
Acatincăi, Mihai, 35, 36, 78, 245
Acatrinei, Ghe., 272
Acatrinei, Ioan, 367
Acrișmăriței, Nicolae, 136
Acherman, Haim, 112
Acozmei, Constantin, 144
Adam, Gheorghe, 66
Adam, Neculai, 27, 28
Adascăliții, Andoni, 186
Afloarei, Dumitru, 106, 199
Afrăsinci, Gheorghe, 299
Agafiței, Ion, 318, 319
Agafiței, Nicolae, 399
Agapescu, N., pretor, 273
Agaton, episcop, 212
Agăpescu, 228
Agăpescu, Eugen, 70
Agavriloaei, Vasile, 65
Agiu, C., 69
Ailenei, Gheorghe, 415
Ailincăi, Ana, 348
Ailioaiei, Costache, 192, 201
Aioanei, Nicolaie, 367
Aizic, Șmil, 35, 78
Aizic, Zaharia Leiba, 334
Albin, Compera, 35, 36, 76, 78
Albu, Nicolae, 103
Al Catrinei, Vasile, 412
Alcaz, colonel, 103, 198, 282, 325
Alămaru, Rubin, 50
Altărescu, Leon, 117
Alecsandri, Vasile, 136, 141, 406, 449
Alep, Paul de, 252
Alexandru, cârciumar, 176
Alexandru, rus, 176
Alexandru, Alexandrescu, 23, 65
Alexandru cel Bun, 194, 212, 217
Alexandru, Elena, 104
Alexandru, sîn Ioan Bordieanu, 185
Alistar, Constantin V., 376
Alistar Dumitru, 450
Aliuță, turcul, 178
Alui Gheorghe, Adrian, 144, 145, 147, 148
Alucăi, 317
A Lucăi, Constantin, 65
A Lupoaiței, Ioan, 65
Almășanu, perceptorul, 259
Almășanu, Anton, 369
A Irinei, Vasile, 65
A Mariei, Avram, 191
A Mariei Neculai, 65
Amariei, Gh., 307
Amariei, Maria, 287, 342
A Măriuței, Vasile zis Orzan, 65
Amorțitu, Hascal, 191
Anastasiu, Iustinian, 25
Anastasiu, Ștefan, 21, 22,
Anastasiu, Vasile, 65
Andone, Rodica, 38, 39
Andone, Ion, 62, 66
Andoni, C., 251
Andonie, preot, 72

Andoniu, Nastasachi, 191
 Andoniu, Vasile, 21, 22
 Andreescu, Vasile, 64, 65, 257
 Andreescu, Virginia, 65
 Andrei, cebotar, 176
 Andrei, diacon, 176
 Andrei, Dumitru, 176
 Andrei, muntean, 176
 Andrei, Neculai, 36
 Andrei, professor,
 Andrei, sîn Ioniță Stahi, 184
 Andrei, sîn Petre Cibotar, 185
 Andrei, socru lui Constantin, 177
 Andrei, Vasile Aurel, 398
 Andrei, Victor, 61
 Andriescu, Ioan, 326
 Andron, Gheorghe, 37, 92, 96, 98,
 287, 296, 343, 352
 Andronache, Nicolae, 25, 273
 Andronachi, Lupul, 176
 Andrușca, Rusu, 188
 Andrușcă, Constantin, 25, 26, 27,
 28, 33, 39, 273, 326
 Andrușcă, Ioan, 24, 29, 31, 326
 Angelini din Campi, Antonio, 162,
 214
 Anegroaie, 317
 Anegroaie, Ioan, 31, 32, 75
 Anegroaei, Gheorghe, 65
 Angelescu, Constantin, 354
 Angelescu, Ioan, 136, 346, 347
 Anghel, Ioan, 186
 Angheluș, Constantin, 91, 96, 344
 Anița, căpităneasă, 178
 Anița, prezbiteră, 190
 Aniții, Vasili a, 187
 Antal, Emilian, 389
 Antim, arhierul, 283
 Antioh, hatmanul, 221
 Antohi, Ilarion, 391
 Antohi, Isihie, 57
 Anton, Emil, 64, 65
 Anton, Ioan, 219
 Antonescu, Ion, 70, 256, 266, 358,
 374
 Antonio, Angelini, 162, 214
 Aperman, Leiba, 415
 Appert, Benjamin Marie, 216
 A Petri, Chiriac N., 26, 27, 28
 Apetrii, Chiriac, 326
 Apetrei, Doru, 317
 Apetroaie, Georgeta, 198
 Apetroaie, Loghin, 129, 283
 Apetroaiei, Pavel, 385
 Apetroaie, Săvel, 198
 Apostol, Alecu, 251
 Apostol, Gheorghe, 35
 Apostol, Toader, 36, 348
 Apostol, Teodor, 245
 A Predoaie, Haralambie, 27, 28
 Apostoliu, Dimitrie, 23, 24, 38
 Apostolului, David a, 188
 Apostolului, Ioan, 188
 Apostolului, Gavril a, 188
 Apostolului, Gheorghe a, 186
 Apostolului, Timofti a, 188
 Arbore, cel Bătrân, 217
 Argento, Ioan, 161
 Argetoianu, Constantin, 58, 59
 Arhip, Pandele, 64, 65
 Ariton, salahor, 176
 Arminici, Elena, 64
 Arminici, Petru, 63
 Arnăutu, Decebal, 205
 Aron, cel bătrân, 177
 Aron, Ioan, 22
 Aron, Petru, 64
 Aron, Sach, 275, 337
 Arsinici, Elena, 65
 Arsinici, Petru, 64
 Artenia, 391
 Arvinte, Vasile, 200
 Asachi, Alexandru, 406
 Atanasiu, Vasile, 155

Athanasiu, 237
Atomei, Emil, 63
Atomulesei, Virvara, 36, 78
Avasilcăi, Ion, 65
Avasilcăi, Victor, 124
Avram, Grigori, 188
Avram, Ioan, 22, 188
Avram, Ioil, 35
Avram, Ruhla, 55
Avram, W., 53
Avraham, Abulafia, 441
Avădănei, Gheorghe, 35, 36, 78,
79
A Vădăni, Gheorghe, 23
A Vădăni, Ștefan, 22
A Vădăni, Vasile, 187
Avârvarei, Emil, 62
Axânti, 176
Axelrad, Sumer, 338
Axinte, 316
Axinte, Dumitru, 296
Axinte, Maria, 86, 346

B

Babata, Ghe., 62
Baciu, Ioan, 62
Baconițoia, Paraschiva, 189
Bagdasar, D. dr., 69
Baksici, Petre Bogdan, 161, 193
Balan, Mihai, 66
Balan, Neculai, 27, 28
Balan, Silvia, 206
Baș, Agatia, 177, 178
Baș, Grigore, 219
Baltă, Constantin, 416
Baltă, Dumitru, 416, 417
Bancea, Eliza, 106
Bancea, Neculai, 8, 24, 25, 67, 105,
106, 326, 438, 439
Bancea, Petru, 36
Banciu, Ion, 206
Banciu, Maria, 206

Banciu, Romulus, 206
Banciu, Teodor, 206
Bandini, Marco, 161, 193, 213, 217
Banu, Ștefanache, 179
Baranga, Aurel, 135
Barbu, C-tin, 398
Barcoci, Ioan, 47
Barthfeld, Leon, 96, 341, 346
Barthes, Roland, 436
Basarab, Matei, 252
Bassetti, Bartolomeo, 193
Battista del Monte Santa Maria,
Giovanni, 162, 214
Băboi, Neculai, 65
Băciuș, Nicolae, 147
Bădulescu, Virgil, 41, 129, 130, 232,
283
Băicescu, Costachi, 178
Bălan, Constantin, 391
Bălan, Emanuel, 1, 2, 4, 11, 12
Bălan, Ioan, 30, 32, 39, 67, 68, 259,
283
Bălan, Vasile, 25
Balașă, Marin, 66
Bălănescu, 130
Bălănescu, Ilie Șt., 23, 38
Bălțăteasca, Ioana, 190
Bălțătescu, Dumitru, 21
Bănică, Dimitrie, 158
Bărbuleț, Ioan, 35
Bărnuțiu, Simion, 253
Bâlea, Ion, 66
Bârliba, Constantin, 65, 198
Bârliba, Dumitru, 31, 116
Bârliba, Ioan, 33, 39, 251
Bârliba, Ioan V., 25, 26, 27, 31, 38,
259
Bârliba, Nicolae, 23, 25, 65
Bârliba, Nicolae P., 23
Bârliba, Nicolae T., 23
Bârliba, Vasile Nicolae, 25, 26
Bârliba, Vasile, 24
Bârzu, Dumitru, 23
Bârzu, Gheorghe, 25
Bârzu, Savu, 188
Bârzu, Vasile, 25

Bech, Șmil Samuel, 337
 Beck, Samuel, 25
 Bejan, Gh., 157, 159
 Bejan, Ioan, 62, 186
 Bejan, Ion, 176
 Bejan, Lupul, 179
 Bejan, Olga, 296
 Bejan, Petru, 65
 Bejanu, Ioan, 186
 Belciu, Neculai, 219
 Billecocq, 218
 Belibou, căpitan, 407
 Bellu, Radu, 358
 Berariu, Ilie, 25, 26
 Beraru, Constantin, 65
 Bercovici, 222
 Bercovici, David, 334
 Bercovici, Iosef, 237
 Bercovici, Meer zis Bercu, 336
 Bercovici, Moise, 26, 27, 28
 Bercovici, Pincu, 336
 Bercovici, Pincu Strul, 332
 Bercu, Flandra, 40
 Bercu, Froim, 25, 26, 27, 28
 Bercu, Ita, 115
 Bercu sîn, Leiba, 191
 Bercus, Ioan, 162
 Bergău, Vasile, 195
 Bergman, Iancu, 171, 337
 Berinberg, Iosif, 276
 Bernard, Froim, 114
 Bernstein, Harriet, 445
 Bicleanu, Ion, 26, 27
 Bicleanu, Mihai, 58
 Bicleanu, Virginia, 234
 Bicleanul, 59
 Bidu, C., 31
 Bidu, Melania, 206
 Bidu, Valeriu, 206
 Birnbaun, M., 112
 Birnberg, Hascal, 336
 Bistriceanu, Neculai, 61
 Bistriceanu, Nicolae, 368
 Bistriceanu, Niculai, 187
 Bivolaru, Ion, 38, 317
 Bîrlădeanu, Dumitru, 136
 Bîrzu, Elena, 398
 Bîrzu, Gheorghe, 35, 77
 Bîrzu, Mihai, 317
 Blaja, Lupu, 178
 Blamar, Vasile, 178
 Blanu, 129
 Blăbeanu, Tache, 245
 Blăgescu, A., 66
 Blăgescu Valentin, 368
 Blănaru, Dumitru, 50, 51
 Blîndoaia, Dochîța, 190
 Blebe, Gheorghe, 198
 Blejușcă, 317
 Blendea, V. Ion, 65
 Blumenfeld Moise, Moise Haim
 Marcu zis, 338
 Boacăș, Gavrilă C-tin, 398
 Boancă, Gheorghe, 367, 368
 Boboc, Neculai, 27, 28
 Boboș, Ștefan, 92, 133, 136, 304
 Bobu, Ioan, 399
 Boca, C., 152
 Bocăneț, Potrivitu George-Cristian,
 451, 452
 Bodescu, prefectul (ispravnicul), 407
 Bodaproste, Ștefan, 22
 Boerescu, Nicolae, lt. Col, 14
 Boioia, Mărina, 190
 Bojovschi, Dumitru, 92
 Boghean, Toader, 391
 Bogovschi, Ioan, 399
 Bogrea, Gheorghe, 24
 Boitan, Ioan, 185
 Boliric, Iile, 245
 Boliric, Paraschiv, 245
 Bolocan, Iosef, 169
 Bonca, Petru, 66
 Bondescu, Alexandru, 25, 26, 27, 28,
 29, 62, 66, 245
 Bondoc, Grigore, 65
 Bonicio, Paolo, 161
 Borcescu, Costachi, 159
 Borcescu, Constantin, 62, 64, 65
 Borde, Ion, 176
 Bordeianu, 72
 Bordeianu, Ecaterina, 110

Borg, Björn, 8, 12, 434
Borges, 436
Boroiană, Dumitru, 64, 65
Boroianu Gheorghe, 26, 27, 28
Boroianu, Petru, 38
Bostan, Constantin, 144
Botez, Ianacachi, 178
Botez, Neculae, 22
Botez, Vasile, 35, 36, 66, 78
Botezatu, Ion, 76
Botezatu, Maria, 194
Botezatu, Vasile, 194
Botnărescu, Gheorghe, 65
Botoșăneanul, Calinic, 167
Boureau, Dumitru, 372
Boureau, Eduard, 63, 64
Boureau, Emil, 31, 32
Braitholț, Gherșin, 54
Bradu, Alexandru, 24
Bradu, Ioan, 152
Bradu, Vasili, 187
Bran Anton, Ana, 238
Brandea, Elena, 26, 27
Brașoveanu, Chiriac, 155
Brașoveanu, Costachi, 155, 192
Brașoveanu, Smaranda, 155
Brădeanu, Marian, 399
Brăilean, Mihai, 176
Brătianu, I.C., 111
Brătianu, Ion I. C., 355
Breitholtz, Gherșin, 52
Brețcan, Adrian, 29
Brill, Leon, 35
Bruchmaer, B., 248
Bruckmaier, Marcu, 329
Bruckmaier, Strul, 171
Brutti, Bortolomeo, 212
Budu, Nicolae, 261
Buhl, E., 325
Buium, Calman zis David Bercovici, 334
Buium, Ion, 369
Buium, Iosub, 55
Bujor, Gheorghe, 399
Bujoreanu, Albu, 114
Bulbul, Iacob, 207

Bumbea, Constantin, 31, 33, 35, 66, 77
Bumbea, Gheorghe, 261
Bumbea, I. Ion, 261
Bumbea, Neculai, 31, 32
Bumbea, Nicolae, 39, 84
Bumbea, Vasile, 152
Buonvisi, Francesco, 221
Buraga, Constantin, 35
Burăch, Moise Ițic, 330
Burchi, Panaite, 22, 38
Buruiana, Ana, 397
Burdulea, Bogdan, 47
Burih, Leib, 192
Burich, Leiba, 191
Burlancea, Nicolai, 186
Bută, Ștefan, 165
Butesscu, Elisa, 438
Butnaru, Iulian, 163
Butnaru, Mihai, 65
Butnaru, Ștefan, 30, 63, 64
Buțescu, Grigore, 152, 199
Buzatu, Constantin, 31, 32
Buzatu, Gavril, 406, 407
Buzne, Epraxia, 178
Buzne, Fevronia, 180

C

Calapod, Dumitru, 23, 25, 26, 31, 47, 251, 329, 355
Calapod, D. Constantin, 63
Calapod, Emil, 26, 234
Calcan, George, 145, 146, 148
Calimahi, Gavril, 153
Calmanovici, 222
Calmuschi, N., 413
Canta, Alecu, 178
Cantacuzino, Elena, 407
Cantacuzino, Ioan, 231
Cantor, Aviva, 445
Caracalesco, Mihail, 43
Caragea, C. Ecaterina, 283
Caragea, Ioan, 252
Caragiale, Ion Luca, 139
Carata, Nicolae, 261

Caraza, Ghenadie, 388
 Caraza, Grigore, 368, 390, 391
 Carp, Vladimir, 372
 Carpu, 177
 Carol, prințul, 6, 130
 Carol I, 23, 55, 203, 204, 206, 281, 447
 Carol al II-lea, 29, 30, 129, 130, 261, 283, 330, 339, 384, 424
 Catz, Alter, 171
 Catz, Roza, 116
 Catz, Tili, 115
 Caș, Herșcu, 24
 Catargi, Sofia, 189
 Catargiu, Costandin, 178
 Catargiu, Constantin, 179
 Catargiu, Iordache, 179
 Catargiu, Ștefan, 178, 179, 219
 Cazanovă, Alexandru, 22
 Cazimir, Petrache, 178,
 Cazimir, Petrachi, 179
 Căldari, Ioan, 188
 Călinescu, Armand, 129, 283
 Călinescu, George, 147, 420
 Cămărașu, Mihai, 264
 Cărășină, Mihalache Vasiliu, 201
 Cășian, Niculai, 186
 Cărtărescu, Mircea, 437
 Câmpeanu, Bouleș, 412
 Câmpeanu, Nicolae, 23, 24, 38
 Cârligeanu, Avram, 53, 55
 Cârligeanu, Saul (Sulică), 53, 55
 Câteoae, Safta, 157
 Ceacăru, I., 24
 Ceacăru, Ioan D., 203
 Ceacăru, Suzi, 234
 Ceaușescu, Elena, 455
 Ceaușescu, Nicolae, 5, 12, 16, 81, 87, 347, 355, 357
 Ceia, maior, 393
 Celus, Haralambie, 103
 Cerbu, Constantin, 369
 Cerbu, Solomon, 26, 27, 28, 29, 114, 335
 Cercel, Petru, 24
 Cerna, Iacobovici, 338
 Cernătescu, Ștefan, 438
 Chania, Iohan, 203
 Charos, Clementina, 117
 Chelariu, Ștrul, 113
 Chelaru, Constantin, 87, 94
 Chelaru, Cristian, 137
 Chelaru, Gheorghe, 65
 Chelaru, Haim, 54, 55
 Chelaru, Maria, 287
 Chelaru, Nicolae, 65
 Chertic, Lucian, 371
 Cherș, I. Maria, 32
 Chetreanca, Vîrvara, 190
 Chetreanu, Pavăl, 189
 Chiaburu, Ioan, 188
 Chiaburu, Manoli, 188
 Chilu, Aurel, 66
 Chioaru, Dumitru, 149
 Chioaru, Mihai, 160
 Chipară, Eleonora, 399, 400
 Chirculescu, Dimitrie, 40
 Chiriac, Gheorghe, 176
 Chiriac, Ion, 176
 Chiriac, Grigore, 398
 Chiriac, Neculai, 412
 Chiriac, Nicolae, 24
 Chiriac, P. Grigore, 397, 398
 Chiriac, sîn David Roșu, 185
 Chiriac, sîn Gavril a Diaconului, 188
 Chiriac, sîn Ioan Roșu, 185
 Chiriac, sîn popa Lupul, 176
 Chiriac, sîn Petre Cibotar, 185
 Chiriac, sîn Vasile Andrei, 185
 Chiriac, V. Vasile, 398
 Chirica, Alexandru, 72, 273
 Chirilă, Dumitru, 369
 Chirilă, Vasile, 153
 Chiriță, Constantin, 144
 Chiru, 177
 Chisanovici, D., 65
 Chisanovici, Gheorghe, 35
 Chisanovici, Maria, 36, 78
 Chițu, 80
 Chițu, Constantin, 370
 Cibotaru, Grigori, 188
 Cibotaru, Paraschiva a lui Vasili, 190

Cilibu, Aneta, 416
 Cilibu, Constantin, 415, 416
 Cimpoi, Mihai, 436
 Ciobanu, Nicolae, 397
 Ciobanu, Nec. Ghe., 398
 Ciocan, Constantin, 62, 66
 Ciocoiu, Ioan, 31, 32, 299
 Ciocoiu, Mihai, 35, 78, 93
 Ciogolea, Miron, 198
 Ciolac, Pamfilia, 57
 Ciolacu, Pompilia, 60
 Ciopron, Partenie, 389
 Cioran, Emil, 432, 436
 Cîmpeanu, Constantin, 399
 Ciubotariu, Elena Gh., 252
 Ciubotariu, Maria, 253
 Ciubotariu, Vasile, 33, 39, 72, 180
 Ciubotaru, Daniil, 57
 Ciubotaru, Dumitru, 120
 Ciubotaru, Petru, 137
 Ciuca, Gr., 249
 Ciucă, Mihai, 428
 Ciucă, Nicolae, 449
 Ciudin, Manolachi,
 Ciupearcă, Haralambie, 400
 Ciupitu, 320
 Ciurea, V., 240
 Cizek, Eugen, 433
 Cîmpineasa, Catrina, 190
 Ciubuceasca, Maria, 190
 Ciumeți, Stere, 60
 Clemente, Costică, 254
 Clemente, Ghiță, 254
 Clemente, Ioan, 254
 Clemente, Maria, 254
 Clemente, Vasile, 254
 Clementa, Veta, 254
 Cleopa, Ilie, 388, 392, 416
 Clima, Victor, 136
 Clinciu, Partenie, 153
 CLOȘCĂ, Manole, 376
 Cobălcescu, Gr., 428
 Cocea, N.D., 410, 411, 413
 Cociobanu, Gheorghe, 398
 Cocoș, Vasile, 348
 Codreanu, Theodor, 436
 Cohen, Leonard, 9, 12, 444, 445
 Cohn, Herman, 112
 Cojoc, Gheorghe, 31, 62, 66, 259, 284
 Cojoc, Magda, 66
 Cojocaru, Aurel, 369
 Cojocaru, Costandin sîn Foti,
 Cojocaru, Constantin, 66
 Cojocaru, Dumitru, 33, 70, 273, 326
 Cojocaru, Emil, 286
 Cojocaru, Gavril, 35, 36, 78
 Cojocaru, Gheorghe, 37, 38, 65, 66
 Cojocaru, Ion, 65, 369
 Cojocaru, Ioan, 187
 Cojocaru, Ioniță sîn David, 189
 Cojocaru, Ioan T., 26, 27, 28
 Cojocaru, Maria, 36, 78
 Cojocaru, Paraschiva, 348
 Cojocaru, Vasile, 89, 154
 Cojocaru, Toma, 326
 Cojocaru, Zaharia, 187
 Cojocariu, Dimitrie Șt., 27
 Cojocariu, Dumitru, 25, 26, 28, 29
 Cojocariu, Emil, 342
 Cojocariu, Gh., 76
 Cojocariu, Toma, 201
 Cojocarul, Ștefan, 287
 Coman, Grigore, 245
 Comănici, Hariton, 392
 Comăniță, Constantin, 29, 30, 39
 Comoniță, doctor, 245
 Comoniță, Nicolai, 237
 Conatas, de la Neamț, 193
 Condrea, Nicolae C., 372
 Condrea, V., 201
 Condurache, Gheorghe, 43
 Constantin, grec, 177
 Constantin, muntean, 176
 Constantin, șoltuz, 176
 Constantin, Costandiniu, 21, 22
 Constantin, sîn popa Ursul, 176
 Constantinescu, 316, 317, 319
 Constantinescu, Alexandru, 43
 Constantinescu, Constantin, 37, 43, 84
 Constantinescu, D., 15
 Constantinescu, Genică, 37

Constantinescu Iași, Petre, 285
 Constantiniu, Gavril, 24
 Constantinovici, Alexandru, 152
 Conta, Griogre, 167
 Conta, Nicolae, 152
 Conta, Vasile, 4, 11, 291, 421
 Conta-Kernbach, Ana, 8
 Copoț, Miloș, 348
 Corbu, Daniel, 8, 144, 145, 146, 148, 436, 437
 Corduneanu, Nifon Nicolae, 392, 395
 Corduneanu, Vasile, 367
 Corfescu, preot, 60
 Cornelson, Dumitru A., 8, 423
 Coroamă, Lulu, 369
 Coroiu, 411
 Coruga, D-tru, 245
 Corvin, Matia, 221
 Cosma, popa, 176
 Cosma, Constantin, 27, 28, 29, 127, 153, 326, 389
 Cosma, Dumitru, 65
 Cosma, Gheorghe, 80
 Cosma, Gheorghe M., 267
 Cosma, Grigore, 62, 389
 Cosma, Ion, 62, 65
 Cosma, Ioan P., 23
 Cosma, Neculai, 26, 27, 154
 Cosma, N.I., 326
 Cosma, Neculai Simion, 326
 Cosma, Nicolae, 25
 Cosma, Vasile C., 245
 Cosmovici, Gheorghe, 24, 38, 251
 Cosmovici, Smaranda, 251
 Costache, 155
 Costachi, chir Andrei, 186
 Costachi, Veniamin, 424
 Costandin, Catrina a lui, 190
 Costandin, Crețul, 188
 Costandin, sîn Ioan Bordieanu, 185
 Costandin, sîn Cozma Roșu, 185
 Costandin, sîn Simion Ungureanu, 186
 Coste, arnăut, 177
 Coste, căldărar, 177
 Costinescu, Emil, 5, 24, 40, 103, 104
 Costinescu, Florin, 147
 Costinescu, Ioan, 355
 Coșofreț, Gh., 35, 62, 77
 Coșofreț, Vasile, 66
 Cotoros, Ștefan, 14
 Cotrube, Vasăle, 176
 Covătaru, plutonier, 239
 Covor, Gh. N., 238
 Covrig, Ioan, 35, 36, 37, 39, 78, 345
 Covrig, Neculai, 372
 Cozadin, Grigore, aga, 219
 Cozma, Alexandru, 415, 416
 Cozma, Alexandru Alecu, 376
 Cozma, Constantin, 66, 284
 Cozma, Diana, 2
 Cozma, Gheorghe Vasile, 412
 Cozma, Grigore, 65
 Cozma, I. Constantin, 65
 Cozma, Maria, 287, 415, 416, 417
 Cozma, sîn Luca Cibotar, 185
 Cozmuleasa, Maria, 191
 Cracaner, Osias, 112, 113
 Cramba, Stelian, 153
 Craus, Luca, 417
 Crăcăoanu, 223
 Crăcăoanu, Altăr, 276
 Crăcăoanu, Avram, 192
 Crăcăoanu, Nicolae, 39, 296
 Crăcăoanu, Tanasache, 22
 Crăciun, Dumitru, 390
 Crăciun, Gheorghe, 199
 Crăciun, Ion, 370
 Crăciun, Iosif, 370
 Crăciun, Manole, 24, 25
 Crăciun, Vasile, 65, 370
 Creangă, Elena, 126
 Creangă, Eugenia, 36, 78
 Creangă, Gheorghe, 168
 Creangă, Ion, 5, 6, 8, 14, 16, 80, 82, 126, 127, 142, 143, 144, 154, 168
 Crețoiu, colonel, 130
 Crețu, Constantin, 125
 Crețu, Emilian, 168
 Crețu, Eugen, 107
 Crețu, Ion, 62, 375
 Crețu, Ion V., 138, 262, 273

Crețu, Ioan Gr., 273
Crețu, Mircea, 317
Crețu, Petru, 62, 66, 292
Crețul, Constandin, 189
Crețulescu, Ilie, 108, 269
Crețulescu, Ioan, 374
Crețulescu, I.V., 373
Crețulescu, Narcis, 154, 166, 409
Cristea, Ioan, 288
Cristescu, Ioan, 25, 40
Cristescu, Petru, 318
Cristescu, V., 106
Crișan, 110
Crișan, Aurel, 440
Crișan, Constantin, 8, 440
Crișan, Ecaterina, 440
Crivățz, comisar, 238
Croitoru II, 317
Croitoru I, 317
Croitoru, Constantin, 26, 27, 318
Croitoru, Ilie, 25
Croitoru, Ion, 89
Croitoru, Mihai, 368, 369
Croitoru, Strul S., 338
Croitoru, Vasile, 318
Cruparu, Avram, 172
Cucinschi, Carol, 62, 65
Cucoș, Gheorghe, 25, 327
Cucoș, Vasile, 65
Cucu, Ioan, 190
Cucu, Vasile, 401
Cucu, Tofan, 189
Cucu, Toma, 189
Cucul, Gavril, 177
Cuculeanu, Simion, 25
Cuza, A.C., 29, 56
Cuza, Al. I., 23, 40, 42, 52, 53, 54, 55, 61, 80, 112, 120, 172, 207, 220, 223, 243, 254, 291, 313, 332, 333, 334, 335, 339, 444, 450

D

Dabija, Mihai, 206
Dabija, Nicolae, 282
Dae, Mihai, 24
Dalu, Lupul, 177
Dan, Constantin, 65, 314, 357
Dan, Constantin Gh., 37
Dan, David, 147, 148
Daniel, Patriarhul, 157, 160
Danielescu, Valeriu, 369
Dancof, Motea, brutar, 208
Dadarlat, Dumitru, 248, 249, 340
Darie, Constantin, 38, 401
Darie, Constantin N., 249
Darie, Vasile, 39, 303
Darie, Vasile Șt., 37
Dascălu, 316, 317
Dascălu, Herșcu, 112
Dascălu, Ioan, 317, 318, 319
Dascălu, Nicolae, 373, 376
Dascălu, Vasile, 87, 89
Dascălu, Veronica, 370
David, David, 116, 117
David (Katz), Roza, 116
David Ițic, David, 115
David, Mihai, 58
David, P. Gheorghe, 65
David, Șaine Nisel Herșcu, 335
Davidescu, Elena, 120
Davidescu, G., 13
Davidescu, Ion, 119, 261
Davidescu, Maria, 120
Daudet, 436
Dănilă, diacon, 176
Dănilă, muntean, 176
Dănilă, Ioan, 9, 449
Dănilă, Nicolae, 22, 23, 24
Dănilă, Nică, 348
Dănilă, Ștefan, 9, 447, 448
Dăscălescu, D., 248, 249, 340
Dăscălescu, Gheorghe, 33, 39
Dârțu, medic, 260
Dârțu, Elena, 30
Dârțu, Ioan, 30
Deciu, căpitan
Dedeagă, V., 240

Dej, Gheorghe Gheorghiu, 72, 315, 316, 341, 371
 Delavrancea, 140, 205
 Deleanu, 320
 Demetrescu, Romulus, 421
 Diaconu, Gh., 246
 Diaconu, Ioan, 31, 32
 Diaconu, Ion, 341
 Diaconu, N., 80, 246
 Diaconu, Neculai, 79
 Diaconu, Roxana, 14
 Diaconu, Vasile, 14, 66
 Diaconului, Luca, 187
 Dimitrie, ot Neamț, 181
 Dimitriu, Ioan, 120
 Dinescu, Mircea, 433
 Dobre, Alexandru, 358
 Dobre, Ioan, 346
 Dobreanu, Constantin, 107
 Dobri, muntean, 177
 Dobrianul, Ștefan Catargiu, 180
 Dobrescu, Virgil, 126
 Dochîța, Vasile, 25
 Dochîțai, Costandin a, 188
 Dochîțai, Ioan a, 188
 Dochîța, a lui Vasile Tănăsescu, 190
 Dodea, Florica, 207
 Dodea, Ilie, 137
 Dodescu, căpitan, 408
 Dogariu, Ioan, 160
 Dogariu, Horațiu Ioan, 160
 Dogaru, Toader, 65
 Dolhescu, Gh. Dumitru, 399
 Doncef, Netco, 209
 Donțu, Anastasia lui Ion, 190
 Donțu, Gheorghe, 190
 Dorobăț, Elisaveta, 179
 Doroftei, Lica, 387
 Dospinescu, Traian, 62
 Dotan, 454
 Dragalina, Ioan, 40
 Drăgan, muntean, 177
 Drăghici, Alexandru, 383, 384, 385
 Drăghici, Gh. N., 25
 Drăghici, Nică, 21, 22, 23, 38, 203, 220
 Drăghici, Toderică, 193
 Drăguțu, Mihai, 393
 Dron, Vasile, 318
 Dudek, Louis, 445
 Dulanu, Vasile, 65
 Dumas, Alexandre, 421
 Dumitrache, 320
 Dumitrache, Ion Maria, 246
 Dumitrache, Toma, 343
 Dumitraș, 317
 Dumitraș, Ion, 318
 Dumitrașcă, ungurean, 177
 Dumitrașcu, Aurel, 145, 146, 147, 149
 Dumitrașcu, Chirilă, 192, 193
 Dumitrescu, Elena, 288
 Dumitrescu, Gh., 26
 Dumitrescu, Gheorghe I., 374
 Dumitrescu, Virgil, 64
 Dumitriu, Mihai, 209
 Dumitriu, Theodor Moişă, 22
 Dumitriu, V., 318
 Dumitriu, Vasile I., 65, 377
 Dumitroaia, Gheorghe, 14
 Dumitrof, Constantin, 209
 Dumitrof, Deni, 209
 Dumitrof, Ioan, 27, 29, 117, 209
 Dumitrof, Ion D., 27
 Dumitru, muntean, 177
 Dumitru, șoltuzul, 194
 Dumitru, Dumbravă, 120
 Dumitru, Gh. Virgil, 64
 Dumitru, I., 94, 308
 Dumitru, Iancu N., 24
 Dumitru, Mihail, 393
 Dumitru, Ștefan, 208, 209
 Dumitru, Vasile, 35
 Dunca, Ion, 318
 Dunca, Vasile, 318
 Durac, L., 57
 Dușescu, Nicolae, 25, 38
 Duțu, D-tru, 252
 Duțu, Ștefan, 24
 Duțu, Vasile Șt., 26

E

G

- Gabor, Ioan, 103
Gadi, Yigil, 453
Gal, Dubei, 453
Galaction, Gala, 139, 325
Gaman, Ioan, 22, 178
Gaman, Nică, 21
Ganăr, Pavel, 207
Garoi, Agafia, 392
Garos, Roland, 434
Gavrilă, Glicheria, 392
Gavril, cârciumar vechi sârb, 177
Gavril, sichelar sîn preot Vasili slujitor, 184
Gavril, sîn Ioan a Diaconului, 188
Gavril, sîn Simion Ungureanu, 186
Gavril, sîn Vasili Tulburi, 187
Gavril, Ungurean, 176
Gavrilă, Ioan, 398
Gavrilă, M. Ioan, 397
Gavrilescu, Dumitru, 47
Gavriliu, Emilian, 36, 37, 39, 285
Gavriluță, 316
Găbureanu, V., 125
Găină, Ioan, 132
Gălbează, Anton, 369
Gămălău, Filaret, 388
Găvănescul, C., 233
Gâtej, Radu, 377
Gâtej, Victor, 377
Gârbea, Valentin, 316, 317, 318, 319
Gârleanu, Vasile, 115
Gemănar, Nicolae, 357
Georgescu, Costică T., 248
Georgescu, Dudu, 319
Georgescu, Dumitru Tache, 247, 248
Georgescu, Gh., 99, 352
Georgescu, Take, 247, 248
Gharas, A., 112
Ghedalisohn, Aron, 118
Ghelber, Riven, 26
Ghenerariu, Nicolae, 30
Gheorghe, Gavril D., 377
Gheorgheasa, P., 124
Gheorgheasa, Vasile, 367
Gheorghe, cârciumar, 175
Gheorghe, Ion V., 199
Gheorghe, Nicu, 197
Gheorghii, solonar,
Gheorghii, sîn Ilie Bordieanu, 184
Gheorghii, sîn Ioan Bejanu, 185
Gheorghii, sîn Ioan a Savinei, 186
Gheorghii, sîn Vasili Marian, 187
Gheorghii, sîn Vasili Tulburi, 186
Gheorghii, zăt Petre Stoian, 185
Gheorghe, Vasile, 437
Gherghiceanu, 40
Gheorghie, 191
Gheorghiescu, Constantin, 388
Gheorghiiță, avocat, 72, 259
Gheorghiiță, Dumitru A., 26, 27, 28, 39, 328
Gheorghiiță, Elisabeta, 134
Gheorghiiță, Elisabeta D., 26
Gheorghiiță, Elisabeta L., 115
Gheorghiiță, Florin, 8, 430
Gheorghiiță, Gheorghe, 134, 373
Gheorghiiță, Horia, 64
Gheorghiiță, Horia I., 138
Gheorghiiță, Ioan, 29, 31, 248
Gheorghiiță, Neculai, 238
Gheorghiiță, V.A., 107
Gheorghiu, Ana, 65
Gheorghiu, Constantin D., 226
Gheorghiu, Dumitru, 133
Gheorghiu, Gabriela, 72
Gheorghiu, Ioan, 392
Gheorghiu, Ioil, 415
Gheorghiu, Mihai Dinu, 147
Gheorghiu, Neculai, 26, 30, 72, 120, 259, 389
Gheorghiu, Nicolai, 389
Gheorghiu, State Elena, 64, 65
Gheorghiu, Șt., 129, 292
Gherasim, Gh., 131
Gherchel, Vasile, 393
Gherman, Dionisie, 388
Gherontie, Puiu, 393
Gherșin, Craisel, 334
Ghetel, Bercu, 191
Ghiba, Nicolai, 185

Ghiba, Teodor Gheorghe, 412
 Ghibei, Enachi a, 186
 Ghibei, Petre, 186
 Ghica, Alexandru, 111, 168
 Ghica, Dimitrie, 177
 Ghica, Grigore, 15, 164, 176, 199
 Ghica, Iordachi, 177
 Ghica, Vladimir, 405
 Ghidale, Aron, 114, 115, 116, 117
 Ghidale, Avram, 55
 Ghidale, Bercu, 54
 Ghidale, Ghidale, 339
 Ghidali, jidov, 191
 Ghidali, Froim, 191
 Ghineț, Valerian, 133
 Ghiorghiu, Neculai, 31
 Ghiorghiu, Șt., 283
 Ghiță, mecanic, 253
 Ghiță, Alexandru, 400
 Ghiță, Maria, 342
 Ghiuș, Benedict, 387
 Giladi, Moti, 453
 Giorgini, Antonio, 214
 Giurgei, Fialtin al, 193
 Gîtlan, Ioan, 186
 Gîtlan, Gavril, 186
 Gîtlan, Simion, 186
 Gligoraș, spătar, 179
 Glodeanu, Neculai, 22
 Glück, Sidy, 454
 Goean, Toader, 185
 Goian, Constantin, 29, 261
 Goian, Emil, 70
 Golda, Rubin Avram, 54
 Goldenberg, 222
 Goldenberg, Avram, 27
 Goldenberg, Haim Leib, 50, 51
 Goldemerg, Bety, 35
 Goldinștein, Misilem, 338
 Goldșmit, R., 114
 Goldsmith, Moise, 115
 Goldsmith, Rahela, 115
 Goma, Paul, 401
 Gorgos, Constantin, 30, 32, 259, 334
 Gorgos, Par Vărvara, 192, 201
 Gorovei, Arthur, 204
 Gosan, Tanase, 178
 Gotfried, I. Haim, 335
 Gramma, Theodor, 21, 22
 Grancea, Alexandru, 62
 Grancea, Al. Gheorghe, 65
 Grădinaru, Grigore, 376
 Grămadă Aurel, 373
 Grămadă, Teodor, 176
 Grecii, Toderică a, 178
 Grecu, Toader, 179
 Greculeasa, Catinca, 191
 Grigoraș cojocar, 175
 Grigoraș fâlticean, 175
 Grigoraș, rus, 175
 Grigoraș, vătaf, 177
 Grigoraș, Constantin, 30, 39, 62, 63
 Grigoraș, David, 187
 Grigoraș, D-tru, 244
 Grigoraș, Gheorghe, 61
 Grigoraș (Neculai), căminar, 176
 Grigore, cel domnesc din Neamț, 164
 Grigorescu, A., 15
 Grigorescu, Gheorghe, 103
 Grigorescu, Ioan, 24, 25, 325
 Grigorescu, Neculai, 24
 Grigorescu, Nicolae, 138, 151, 252, 281
 Grigorescu, Vasile, 65
 Grigorescu, V., 15
 Grigori, rus, 175
 Grigori, ungurean, 175
 Grigori, sîn David Roșu, 184
 Grigorie, sîn preot Isachi, 183
 Grigoriu, judecător, 237
 Grigoriu, Constantin, 316
 Grigoriu, Ioan, 22, 25, 218
 Grigoriu, Maria, 233
 Grigoriu, Nicolae, 368
 Grigurcu, Gheorghe, 146, 435
 Griler, Rodica, 119
 Griller, Betty, 115, 117
 Grimber, Ichiel, 337
 Grimberg, Marcu, 119
 Grimberg, Raimond, 8, 439
 Griimberg, Haim Leizer, 336
 Grinberg, Leizer Haim, 274

Grinberg, M., avocat, 272
Grinberg, Marcel, 171, 441
Gripa, Grigore, 252
Groholschi, Profira C., 13, 14
Grosu, Iosip, 190
Gros, Huna Ida, 332
Gross, Moise A., 26
Groza, Petru, 72, 73, 291, 369
Grozavu, Elena, 252
Grumăzescu, V. Aurelia, 66
Grumăzescu, Aneta, 66
Grumăzescu, Vasile V., 247
Guranda, Neculai, 60, 327, 332, 333, 338
Gurău, 316
Gurion, Ben, 440
Gustav al V-lea, 280
Gutman, Felix, 367
Gutman, Haim, 336
Gutman, Șmil B., 329
Guțaia, Axenia, 189

H

Hacohen, Simha Ioel, 169
Hagiica, Ancuța, 178
Haim, Carol Israel, 276
Haim Ilie, 35
Haimovici, 438
Haimovici Sali, 113
Haimsohn, M. Sara, 334
Hanganu, Grigore, 24, 247
Hanganu, Gr. Maria, 333
Hanganu, Ion, 340
Hanoș, sas, 192
Haras, Clementina, 35
Harpa, Daniel, 320
Hașdeu, Iulia, 138
Haret, Spiru, 40, 104, 117
Hău, Gheorghe, 400
Hâra, Elena,
Hâra, Ioniță
Hâra, Ștefan, 22, 23, 65
Heltman, Walter, 283
Herchelegiu, Ioan, 58, 60, 61
Herineanu, Teofil, 388

Herșcovici, 335
Herșcovici, Cecilia, 51
Herșcovici, Dan, 335, 336
Herșcovici, Maria, 51, 54, 55
Herșcovici, Rașela, 233
Herșcu, C., 55
Herșcu, David Șaine Nisel zis David
Herșcu, Iancu, 54, 55
Herșcu, Iancu S., 329
Herșcu, Marcovici, 339
Herșcu, Noich David, 329
Herșcu, Solomon, 335
Herșcu, Strul, 330
Herșcu Weisman, 330
Herșcul, cel bătrân, 176
Herța, Nicolae, 237, 408, 409
Hitman, Uzi, 453
Hociung, Eugen, 30, 128
Hogea, Grigore, 151, 166, 276
Holban, Ioan, lt.col., 22
Holban, Ioan, avocat, 30
Homoceanu, Ioan, 26
Horga, Gheorghe, 21
Hrehor, Constantin, 147
Hrușcă, 368, 369
Hrușcă, Gh., 99, 352
Hucu, Andrei, 175
Hucu, Ion, 175
Hucu, Semoil, 175
Hucu, Vasile, 175
Hucu, Ursul, 175
Humă, Andoni, 65, 187
Humă, Anton, 65
Humă, Dumitru, 346
Humă, Gheorghe, 188
Humă, Iftimi, 184
Humă, Ion, 199
Humă, Sava, 187
Humă, Vasile, 152, 199
Humă, Vasili, 187
Humă, Toader, 199
Humă, Teodor, 152
Humulescu, Constantin, 75
Humulescu, Dumitru, 31, 32
Humulescu, Evghenie,
Humulescu, I., 105, 152

Humulescu, Manole, 50
Hurghiș, Vasile, 66

I

Iacob, Alex., 238
Iacob, Gheorghe, 398
Iacob, Ioan Gheorghe, 397
Iacobi, Trise, 233
Iacobaia, Gheorghe, 35
Iacobaș, Gheorghe, 29
Iancovici, 44
Iancovici, Iosub, 53
Iancovici, Iosub zis Iancu, 52
Iancovici, Janeta, 51, 52
Iancovici, Leiba, 337
Iancovici, Leon, 337
Iancu, A. Iancu, 271
Iancu, Av. Iancu, 337
Iancu, Avr. Iancu, 336
Iancu, Clementina, 53, 116
Iancu, Iosub Leia, 330
Iancu, I. Ghizela, 53
Iancu, Iosub, 54, 55, 112
Iancu, N. Dumitru, 24
Iaru, Florin, 436
Iațașen, Petru, 65
Ibănescu, Gheorghe, 304
Ibănescu, Nicolae, 356
Ichier, Grimberg, 337
Ichiel, Șimșa, 337
Ichim, Ilie, 244
Ichim, Ioan, 65, 76, 132, 298
Ichim, Ion, 62
Ichim, N. Gr., 26
Ichim, Vasile, 367
Idel, Moshe, 8, 12, 440, 441
Iencsi, 315
Ieremia, Ion, 117
Ieșanu, N., 237
Ifrim, C., 124
Iftime, Vasile, 130
Iftimie, econom, 179
Iftimie, Constantin, 62
Igneă, Neculai, 372
Ilasievici, general, 282

Ileana, prezvitera, 189
Iliescu, Gheorghe, 341
Iliescu, Ștefănașe, 178
Ilinca, Constantin, 260
Ilinca, Gheorghe, 66
Ilioi, Vasile, 35
Ilii, muntean, 175
Ion, muntean, 175
Ion, Constantin, 65
Ion, Mircea, 146
Ioan, A. Dumitra, 38
Ioan, a Dochița, 186
Ioan, a Lupoaicii, 186
Ioan, a Ștefănesii, 186
Ioan, a Vasiicăi, 186
Ioan, nepot lui Zaharia, 186
Ioan, sîn Andrei Roșu, 184
Ioan, sîn Cozma Roșu, 184
Ioan, sîn Costandin Stan, 186
Ioan, sîn Costandin a Ștefănesii, 186
Ioan, sîn Gheorghii Munteanu, 184
Ioan, sîn Lupu Vrînceanu, 184
Ioan, sîn Pavăl Roșu, 184
Ioan, sîn Petru Stoian, 185
Ioan, sîn preot Chiriac, 184
Ioan, sîn preot Grigori slujitor, 183
Ioan, sîn preot Iordachi slujitor, 183
Ioan, sîn Simion Grigoraș, 184
Ioan, sîn Simion Ungureanu, 185
Ioan, sîn Ștefan Bordieanu, 184
Ioan, sîn Vasili a Aniții, 186
Ioan, zăt Toma Stahi, 184
Ioanescu, Nicolae, 21
Ioaniu, N., 227, 281
Ion, cebotar, 175
Ion, muntean, 175
Ion, rus, 175
Ionașcu, 315
Ionașcu, Vasile, 46
Ionașcu, Traian, 128, 282
Inchilovici, Dr., 272
Ionescu, Eugen, 431
Ionescu, Caton, 31, 32
Ionescu, C.V., 233
Ionescu, Ioan, 35, 64, 65
Ionescu, Gh. Maria, 335

Ionescu, Octav, 25, 202
Ionescu, Ștefan, 128
Ionescu, Vasile, 156
Ionescu, V. Ioan, 329
Ionesei, Irineu, 157
Ionică din Bordei, Axenia a lui, 189
Ioniță, bărbier, 175
Ioniță, muntean, 175
Ioniță, Elena, 131
Ionnițiu, Mircea, 282
Iordăchescu, Horia, 356
Iordachi, Nanu, 218
Iordachi, sîn preot Chiriac, 183
Iorist, Nicolae, 22
Iosifescu, Constantin, 368
Iosub, David, 329
Iosub, Iancu, 54, 55, 112
Iosub, Ion, 368
Iosub Iosub Simon, 330
Iosub, Leiba Avram, 54, 256
Iosub, Șmil, 170
Iosubaș I. Iancu, 335
Ioșcu, muntean, 175
Ipcar, M., 112
Irimia, inginerul agronom, 258
Irimia, Constantin, 97
Irimia, Ion, 31
Irimia, Isache, 260, 292, 297
Irimia, N., 238
Irimia, Tiberiu, 354
Irimii, Gavril a, 186
Irimii, Maștei a, 186
Isac, 176
Isac, dascăl, 176
Isac. M. Beti, 332
Isaac, 175
Isache, Eremia, 38, 99, 351
Isache, Irimia, 37, 292, 297
Isachi, 152
Isachi, David, 186
Isăcescu, David, 190
Isăcescu, David Ilie, 22, 38
Isăcescu, Gheorghe, 59
Isăcescu, Ioan, 24, 38
Isăchioaia, Nastasia, 188
Ismail, 176

Ispir, Eugen, 140
Ispir, Vasile G., 8, 423
Istrail, Carol, 345
Istrail, Sorin, 9, 442
Istrate, Ana, 79
Istrate, Gavril, 143
Istrate, Iftimie, 26, 27, 28, 29
Istrate, Ion, 62
Istrate, Maria, 197
Istrate, Vasile, 35, 36, 79, 197
Istrati, Vasile, 78
Isvoranu, Anceal, 40
Ițicovici, Hava, 332
Ivancihin, Nicolae, 37, 92, 133, 134, 140
Ivanof, Costea, 154, 207, 206
Ivanof Sposa, C.,
Ivanov, 70
Ivanovici, Dumitru, 359
Ivașcu, Mircea, 233
Iurest, Gheorghe, 22

J

Jabès, 433
Jipa, Gheorghe, 248
Jireghie, Nicolae, 397
Jitaru, Gheorghe, 375
Jitaru, Simion, 182
Jitiu, Dumitru, 149
Jitiu, Vasile, 337
Jora, Mihăiță, 216
Josanu, Rocșana, 14
Josanu, Vitalie, 14

K

Kahane, Menachem, 167
Kampel, Bruha, 52
Karacsay, Feodor, 212
Karmaziu, N., 295
Kass, Isac, 168
Katz, Herșcu, 40
Käss, Emil, 333
Keimes, Uren, 167
Keis, Isac, 412

Kernbach, George, 418
Kertzel, Iosif, 22, 38
Kiriac, 156
Kirileanu, G.T., 279
Kogălniceanu, Mihail, 6, 7, 16, 40,
102, 117, 118, 195, 216, 321, 322,
403
Koicevic, Vlas, 159, 211
Kook, rabin, 443
Körnbach, Paul, 212
Kotzebue, Wilhelm, 403, 404
Kun, Bela, 141

L

Labbe, Paul, 215
Lainer, I. Herș Haim, 334
Larger, Mirea, 35
Lateș, Vasile, 65
Lazăr, Constantin, 25, 26, 65
Lazăr, Dumitru, 22
Lazăr, Gavril, 23
Lazăr, Gheorghe, 38
Lazăr, Octav, 65
Lazarovici, Israel Pincu, 443
Lazarovici, Ițic, 26
Lazu, Costachi, 176, 177
Layton, Irving, 9, 12, 443, 444
Lăcătușu, Costandin, 185
Lăcătușu, Gh., 199
Lăcătușu, Ion, 64,
Lăcătușu, Petru, 64, 65
Lăcătușu, Vasile, 65, 244
Lădaru, 392
Lecca, stareța, 385
Lecușescu, Elena, 285
Lecușescu, Ion, 65
Lefteriu, N., 151
Lelescu, Traian, 57
Lehman, Vaisman, 117
Lehotschi, Domnica, 369
Leiba, 44
Leiba, Friptul, 176
Leiba, Leizer, 333
Leiba, Moise, 112
Leiba, sân Herșcu, 176

Leiba, sin Peisa Ruhla, 54
Leibovici, Calman, 52
Leibovici, Iosub L. Avram, 256
Leibovici, Șaia, 112
Leibovici, Zigmund, 50, 52
Leibușor, 190
Leibușor, Zlata, 116
Leivi, Ițic Haham zis Șechter, 332
Leizer, Mendel Meier, 336
Lenin, I. V., 52, 284, 285, 287, 289,
290, 293, 298, 299, 301, 302, 307
Leonard, M., 131
Leonti, Mihai, 46
Lepădatu, 277
Leslow, Hannah, 452
Leșovschi, Severin, 35, 36, 78, 79
Levente, Mihai, 69
Leonte, Mihai, 76, 256
Leonte, Vasile, 75
Leurinț, 192
Littman, Mihael Tzvi, 445
Lipan, Ioan, 35
Lipan, Mihai, 65
Lipițer, Petru, 152
Lișcu, At., colonel, 265, 266
Livitschi, Iorgu, 21
Loghin, 58
Loghin, Ioan, 65
Loghin, N. 286
Lovinescu, E., 419
Lozinschi, Th. Iosef, 206
Luca, polcovnic, 177
Luca, Constantin, 157
Luca, Gavril, 13, 14
Luca, Mihai, 35
Luca, Toader, 411
Luca, Vasile, 66
Lucaci, Aurelia, 233
Lucaci, Gheorghe, 25, 33
Lucaci, Jean, 233
Lucăi, Dumitru, 187
Lucăi, Gheorghe a, 187
Luchian, Ioan, 152
Luchian, Ștefan, 152
Luncan, 44, 238
Luncanu, Gheorghe, 65

Lungu, I. Petru, 65
Lungu, Marcu, 190
Lungu, Serafim, 38, 94, 96, 297, 317,
362, 363
Lungu, Simion, 187
Lupașcu, zet Chiriac, 175
Lupașcu, Ilarie, 62
Lupu, cârciumar, 175
Lupu, Bercu, 271
Lupu, Elena, 414, 415
Lupu, Mari, 190
Lupu, Raihman, 35
Lupu, sân Cerbu, 176
Lupu, Vasile, 160, 164, 192, 216, 437
Lupul, olar, 175
Lupul, popa, 175
Lupul, porcar, 175
Lynch, Faye, 443

M

Macarie, Constantin, 66
Macarie, Dumitru, 66
Macarie, Gheorghe, 24
Macarie, Ioan, 31, 323
Macarie, Mihai, 55
Macovei, Dumitru, 272
Macovei, George, 135
Macovei, Ioan, 58
Macovei, Irina, 35
Maftעי, Gheorghe, 298, 375
Magheru, Mihai, 69
Mahalu, Costică, 239
Mahomed, al II-lea, 220
Mahu, Constantin, 377
Mangulies, Șmil, 114
Manascu, 190
Manoilescu, Mihai, 58
Manolache, Ioan, 396, 397
Manolache, Vasile, 339
Manolachi, Eni, 177
Manole, Dumitru, 276
Manole, Lazăr, 21, 22
Manole, Natalia, 295, 345
Mnaole, Zalman, 116
Manole, Zalman Mendel, 170
Manolescu, căpitan, 231
Manolescu, Nicolae,
Manoliu, Chiriac, 40
Manoliu, Dem. N., 43
Manoliu, Gheorghe, 129
Manoliu, V. Ioan, 397
Manta, Gheorghe, 355
Marca Bety, zis Braunștein, 334
Marcoci, Haralambie, 26, 112, 158
Marcoci, Nicolae, 154
Marcovici, Bianca, 147
Marcovici, David, 25
Marcovici, Fișei, 330, 335
Marcovici, Froim, 275, 331
Marcu, Bercu Mendel, 55
Marcu, D-tru, 244
Marcu, Gh., 244
Marcu, Mendel, 53
Margulies, S., 114
Maria, principesă (regina), 281, 282
Marian, Gheorghe, 79
Marian, Dumitru, 244
Marian, V., 313
Marian, Vasili, 187
Marin, Lulu, 368
Marinescu, dr., 128
Marinescu, general, 44
Marotti, Anselmo, 195, 196
Marquez, Gabriel Garcia, 12, 444
Martin, Mihai, 376
Mîrcea, Martin, 144
Matasă, Constantin, 14, 15
Matasă, Mihail, 197
Matei, Toader, 175
Mathiescu, Gheorghe, 22
Mavrocordat, Alecu, 177
Mavrocordat, Nicolaie, 251
Mazuru, Vladimir, 395
Maxim, Gh., 156
Măcărescu, Gică, 59
Mândiță, Nicodim, 389
Mărculesei, Andrei a, 191
Mărculeț, Vasile, 297
Mărgean, Ion, 46
Mărgineanu, Liana, 135
Măriuca, Vasile, 131

Mătase, Gheorghe, 370
 Mânecută, căpitan, 237
 Mântescu, Constantin, 368
 Mârza, avocat, 386
 Medrea, Virginia, 36, 78
 Meer, Albert, 53
 Meer, Ferester, 53
 Mejo, Jean Antoine de, 195
 Melamed, Iosef, 168
 Melchisedec, Dumitru, 124, 384, 385,
 386, 387, 391
 Mendel, dascăl, 113
 Mendel, Marcu, 53
 Mendel, Marcu Bercu, 55
 Mendelovici, Arthur, 272
 Mendelovici, David, 334
 Mendelovici, David Ber, 334
 Mendelovici, I. Mendel, 330
 Menoiu, Constantin, 43
 MÉRIMÉE, 435
 Mesel, 190
 Mesis, Iancu, 246
 Mestecăneanu, Haralambie, 396
 Meterciuc, 315
 Meterciuc, Petre, 35, 65
 Michaux, 435
 Micle, Veronica, 145
 Miclescu, Sofronie, 165, 166
 Miculescu, Constantin, 35, 36, 78, 79
 Mihai, Mare Voievod de Alba Iulia,
 282
 Mihai, brăilean, 175
 Mihai, căprar, 175
 Mihai, David, 58
 Mihai, Florența, 433
 Mihai, muntean, 175
 Mihalache, cojocar, 175
 Mihalachi, Valentin, 190
 Mihalcea, Aurel, 399
 Mihalcea, Constantin, 131
 Mihăeț, 271
 Mihăesii, Ioan a, 188
 Mihăilă, comisar, 366
 Mihălcescu, Cuza, 385
 Mihălcescu, Irineu, 385
 Mihăilescu, Iacob, 156
 Mihoc, Ioan, 166
 Mihuț, Nicolae, 271
 Mile, Constantin, 409
 Mincu, Marin, 144, 146, 436
 Mingiuc, Ștefan, 316, 317, 318
 Miron, Ioan, 35, 62, 66
 Miron, Sorin, 15, 35, 36, 37, 78, 97,
 99, 354, 351
 Mironescu, I. I., 135
 Mironovici, Radu, 57
 Mitescu, Mihail, 21
 Mitrodora, monahia, 176, 179
 Mocanu, Cezar, 143
 Mocanu, Ion, 76
 Modrig, Ilie, 272
 Moga, Dumitru, 175
 Moise Ițic Burăch, 329
 Moise, Șmil Leiba, 331
 Moisiu, Gh., 25
 Molini, Domenico, 196
 Monte del Santa Maria, Giovanni
 Battista, 161, 213
 Moraru, Alexandru, 65
 Moraru, Constantin, 295
 Moraru, Dosoftei, 386
 Moraru, Gheorghe, 65
 Moraru, Gr., 236
 Moraru, Ioan, 185
 Moraru, I. Vasile, 244
 Moraru, Vasile, 38
 Moraru, Vasile Dochiță, 260
 Moraru, Traian, 96
 Moriț, Iancu, 272
 Moritz, Iancu, 52
 Moritz, Herț, 272
 Moroșanu, Celestin, 37
 Morțun, Vasile, 40, 104
 Moscovici, Haim, 169
 Moscovici, Ilieș, 190
 Moscovici, M., 136
 Moscu, Copel, 353
 Mosezon, Strul Moise, 333
 Mosor, Constantin, 157
 Mosor, Dumitru, 65, 65
 Mosor, I. Vasile, 65
 Mosor, Ioan, 32

Mosor, Petre Șt., 27, 28
 Mosor, Petru, 25
 Mosor, Vasile, 35, 92, 347
 Mosor, V. Dumitru, 65
 Mosor, Toma, 35, 36, 37, 78, 79, 99, 107, 109, 110, 119, 295, 351
 Mosoră, Petre, 188
 Moșezon, Iosub, 114
 Moșneagu, Vasile, 247
 Moțocesei, Maria, 177
 Movilă, Mihai, 244
 Movilă, sulger, 177
 Moțoc, Victor, 26, 27, 28, 30, 31, 39
 Moțoi, 233
 Muller, doctor, 222
 Muțescu, 318
 Muraru, Gheorghe, 35
 Muraru, Ion, 65
 Muraru, Ioan, 151
 Muraru, Mihai, 35, 36, 78
 Muraru, Traian, 37, 286
 Muraru, Vasile, 65, 158
 Murariu, Ioan, 151
 Munteanu, Costandin, 187
 Munteanu, Constantin, 155
 Munteanu, Gheorghe, 25, 389
 Munteanu, Gheorghe I., 22, 23, 24, 38
 Munteanu, Ioan, 184
 Munteanu, Natalia, 119
 Munteanu, Neculai, 66
 Munteanu, Paul, 370, 389
 Munteanu, Petre, 129, 282, 376
 Munteanu, Victor, 376
 Mureșan, Ion, 146
 Muscă, Vladimir, 386, 415
 Mustață, Ion, 376
 Mustață, Neculai, 414
 Mușat, Petru, 138, 216
 Mutu, Vasile, 405

N

Natanail, 165
 Natanzon, Avram, 255
 Nastasă, V., 237
 Nastasiu, Ștefanachi sîn Ilieș, 190
 Neagu, muntean, 175
 Neagu, Camelia, 357
 Nădejde, Constantin, 25, 39, 233
 Nădejde, Ioan, 233
 Năforniță, Victor, 97, 99, 351
 Năstăselu, Vălu, 316
 Năstas, giurgiuivan, 175
 Neamțu, C-tin, 244
 Neamțu, Gheorghe, 66
 Neamțu, Ioan, 66
 Neamțu, Vasile, 66, 244
 Nechifor, morar, 175
 Nechita, pogonar, 175
 Nechita, C-tin Ioan, 397
 Nedelcovici, Silvia, 392
 Negoită, Neculai, 36
 Negoită, Vasile, 78
 Negrescu, Constantin, 413
 Negrescu, Dumitru, 413, 415
 Negrescu, Neculai, 236, 413
 Negri, maică, 280
 Negri, Constantin, 280
 Negru, Iancu, jidov, 176
 Nehorai, Michael Zvi, 9, 445
 Nemțeanu, Nicolae C., 372
 Noech, Ițic, 337
 Neonil, 166
 Neryá, Moshe Tzvi, 445
 Netzhammer, Raymund, 215
 Nevel, D. Gheorghe, 65
 Never, Mihai, 65
 Nicareștiu, Alexandru, 65
 Nichita, Dumitru, 376
 Nichițiu, Petru, 21, 22
 Nicodim, Patriarh, 57, 283, 385, 389
 Nicolae, Constantin, 26
 Nicolae, Emil, 147
 Nicolai, sîn Ștefan Munteanu, 184
 Nicolai, zît Ioan a Savinei, 186
 Nicolau, Costache, 156
 Nicolau, Kiriac, 152
 Nicolau, Ioan, 23
 Nicolau, Teodor, 8, 427
 Nicolau, Viorel, 13
 Nicolăioasa, F., 238
 Nicolschi, Alexandru, 395

Niculăescu, Iftimie, 188
Niculescu, Constantin, 265
Niculescu, Ioan, 325
Nistor, Constantin, 355
Nistor, Irimia, 104
Nițescu, Tiberiu, 63, 64, 65
Noica, Constantin, 431
Noech, Ițic, 337
Nuhăm, Ber David, 336
Nuhăm, Șloim, 336
Nuță, 58
Nută, Isăr zis Goldemberg Șmil
Zamwel, 330

O

Oancea, Neculai, 316, 317
Oancea, Petru, 35, 65, 78, 110
Oancii, Iftimi a, 184
Oceanu, Ion, 437
Oceanu, Maria, 437
Oceanu, Pavel, 325
Ocheanu, Constantin, 345
Ojog, Victor, 384
Olaru, Ambrozie V., 58
Olaru, Dumitru, 66
Olaru, Eva, 392
Olaru, Gheorghe, 370
Olaru, Grigori, 187
Olaru, Manole Gh., 376
Olaru, Maria, 65
Olaru, Vasile, 64, 65
Olimbiada, iconoama de la Varatec,
177
Oliphant, Laurence, 215
Olteanu, Ella, 36, 78
Olteanu, Gheorghe, 62, 65
Olteanu, Neculai, 188
Onofrei, Neculai, 185
Onofrei, Traian, 13, 15
Onofrei, T. Simion, 65
Onu, Gh., 76
Onu, Mihai, 318
Opincaru, Sandu, 80
Oprea, Constantin, 65
Oprea, Gabriel, 447

Oprea, Gheorghe, 372
Oreștein, Aron, 247
Orghidan, Gheorghe, 24, 275, 377
Ostache, Nicolae, 89
Ostache, Vasile, 65
Oșlobanu, Dumitru, 325
Oșlobanu, Neculai, 165
Osiaș, Ițic Aron, 51
Ozias, Ițic Aron, 50
Ozis, Ițic, 53
Ozias, Marcel, 272

P

Paiss, Herșcu, 170
Pandele, Nicolae, 395
Pantazi, 129
Pantea, Ilie, 396
Panu, procuror, 51, 237
Panaitescu, Constantin C., 26, 27, 28
Panianopol, Ioan, 64, 65
Pantelimon, Catinca, 409
Pantelimon, Dumitrache, 409
Pantelimon, Toader, 43, 406, 408,
409, 410, 411, 412
Papadima, Ovidiu, 419
Papafil, subcomisar, 236
Papi, Janos, 214
Papuc, Iancu, 27,
Papuc, Ioan, 31, 124, 126, 283, 327
Papuc, Maria, 35, 36, 78, 124, 126
Paraschiv, Constantin, 35, 36, 78, 79,
80
Paraschiv, Gh., 25
Paraschiv, Grigori, 260
Paraschiv, Ștefan, 24
Parker, Naomi, 443
Partenii, brăilean, 175
Pasat, 315
Pastis, Francesco, 160
Pașa, I., 14
Patrichie, 175
Pauker, Ana, 54, 72, 375
Pașilea, Constantin, 13
Pavăl, ungurean, 175
Pavel, Gheorghe, 35

Pavel, Gh. Gheorghe, 397
 Pavel, Marcu Gh., 244
 Pavel, Nicolae, 36
 Păcuraru, Dumitru, 147
 Păscuță, Iosif, 414, 415
 Pătrașca, Axânti, 175
 Pătrașca, Ioniță sîn, 175
 Pătrașco, 193
 Pătrășcanu, Lucrețiu, 59
 Păun, 40, 176
 Pântea, Dumitru, 368
 Pârvu, Nicolae, 21
 Pedemonte, Elena, 275
 Peisah, Ilie, 170
 Penelea, Eugen, 303
 Peres, Shimon, 454
 Periețeanu-Botoșăneanu, Dosoftei, 151
 Petcu, Grigore Ioan, 399
 Petcu, Vasile, 35
 Petrachi, medelnicerul de la Răucești, 177
 Petrachi, sîn Alexandru Teoharu, 190
 Petrachi, sîn Alexandru Tohar, 189
 Petrariu, Iftimie, 317
 Petrariu, Vasile, 75
 Petraru, Ion, 8, 65, 404
 Petraș, M., 249
 Petraș, Margareta, 35, 36, 77
 Petraș, V. Margareta, 396
 Petre, caprar, 177
 Petre, sîn diaconu Andrei slujitor, 182
 Petrea, poroșnic, 176
 Petrescu, 315
 Petrescu, C., 241
 Petrescu, Daniel, 315, 316
 Petrescu, Ion, 25
 Petrescu, Ioan, 151, 324
 Petrescu, Nicolae, 24, 66
 Petrescu, Ștefan, 294
 Petrescu, Vasile, 24, 315
 Petrei, Ștefan a, 139, 186
 Petri sîn Luca Cibotaru, 183
 Petri sîn Cosma Roș, 183
 Petrii, Vasili a, 186
 Petricăi, Ioan a, 186
 Petroniu, Constantin, 23, 38, 234
 Petru, eschimonah, 219
 Petru I, 215
 Petru, sîn sichelaru Gavril, 182
 Platon, 58
 Platon, preot, 197
 Platon, Gheorghe, 25,
 Pletea, Viorica, 96
 Plugaru, Lucian, 152
 Piăieșu, Mina, 144
 Pietraru, Iftimie, 404
 Pietraru, Safta, 404
 Pilat, Grigoraș, 174
 Piluzzi din Vignanello, Vito, 212
 Pincu, David Blima, 330
 Pinteia, Ilie, 89
 Pinteia, Ion, 146
 Pintescu, Florin, 12
 Pintilie, Alexandru, 104
 Pintilie, C. Gheorghe, 65
 Pintilie, Gheorghe, 29, 394
 Pintrijel, Aurelian, 122
 Pipirigeanu, Ion, 259
 Pipirigeanu, Ioan, 37, 84, 344, 347
 Piru, Al., 418
 Pittard, 216
 Pitaru, Ruha zisă Paulina, 55
 Pița, Dan, 409
 Pîrjoloaia, Maria, 188
 Pîrjoalei, Vasili, 185
 Pîrlea, Simion, 186
 Pîntea, Ioan Ilie, 396
 Pîntea, Ilie, 80
 Poenaru, D. Saca, 62
 Pogonat, Petru, 385, 386, 392
 Pohrib, Mihai, 47
 Pohrib, Panaite, 250
 Polak, Toma, 400
 Poni, Petru, 201
 Pop, Virginia, 35
 Popa, Alecu A., 377
 Popa, Gh., 31
 Popa, Gheorghe, 275, 377
 Popa, Neculai, 390
 Popa, Nicolae V., 377

Popa, Radu, 14
Popa, Toader, 94, 287
Popa, Toader C., 38
Popa, Vasile, 65
Popa-Stoican, Constantin, 400
Popârțac, Antonie, 392
Popescu, Constantin, 384
Popescu, Cristian, 147
Popescu, Gheorghe, 31, 104, 250, 369
Popescu, Gheorghe V., 377
Popescu, Ion, 228
Popescu, Ioan, 28, 29
Popescu, Nicolae Șt., 24, 38
Popescu, Vasile, 199
Popescu, Victoria, 369
Popovici, inspector,
Popovici, Alexandru, 21, 22, 38
Popovici, Constantin, 260
Popovici, Gheorghe, 31, 152, 316
Popovici, Gh. Constantin, 29
Popovici, L., 316
Popovici, Nică A., 22, 23, 24, 38, 40,
104
Popovici, Nicolaie, 271
Popovici, Romus, 31, 32, 62, 66
Popovici, V., 316
Posa, Ichim, 186
Posa, Ioan, 21, 325
Posa, Toma, 151
Possa, Ioan, 152
Possa, Nicolae, 114
Postolachi, Ion sîn, 175
Porumbescu, Ciprian, 357
Potopeanu, T. Gheorghe, 262
Pottier, Anna, 444
Pușcuță, S., 65
Pricop, Ion, 150, 377
Pricop, Ion M., 377
Pralea, A., 55
Pralea, Constantin, 369
Profîr, Dumitru, 377
Prună, Alex., 244
Prună, Constantin, 368
Prună, Eftimia, 204
Prună, Maria, 204
Prună, Natalia, 204

Prună, Neculai, 204
Prună, Vasile, 204
Pruteanu, Paul, 422
Pșepelinschi, Leon, 58
Puiu, Ilie, 392
Pumel, 316
Punei, Gh., 316
Puioles, Leib, 167

Q

Quirini Bernardino, 159, 191

R

Rabin, Yitzhak, 454
Rachmil, Lauer, 333
Racoviță, Meletie, 157
Radu, Dumitru-Udar, 373
Radu, Ion, 64
Radu, Petre, 373
Radu, săcal, 174
Radul, coșar, 174
Raff, Leiba, 54
Raff, Tasie, 44
Rafailă, Adela, 64
Rafailă, Constantin, 29
Rafailă, Gh., 26
Rafailă, Gh. Gheorghe, 64
Rafailă, Ioan, 372
Rafailă, Sofica, 64
Rahila, de la Agapia, 176
Raicu, Florica, 204
Raiciu, C., 30
Rangu, Constantin, 400
Rapaport, Aizic, 336
Raț, Răzvan, 317
Ravu, Gh. Gheorghe, 260
Răchieru, Gheorghe, 62, 63
Rădulescu, Petru, 329
Rădulescu, Ștefan R., 43
Rădulescu, Toma, 43
Răileanu, Isac, 177
Răileanu, Vasile, 24
Răpeanu, Ștf., 250
Răsmeriță, Dumitru, 153

Rătușanu, Iosup, 189
 Răucescu, Mina, 37, 86, 91, 96
 Răutu, Leonte, 131, 132
 Renzi, Francesco Antonio, 160, 192, 212, 213
 Repcea, Constantin I., comisar, 30, 50, 205, 258
 Resmeriță, Vasile, 153
 Richter, Gh., 246, 247, 338
 Rimondi, Benedetto Emanuelle, 191
 Rippel, Mano, 453
 Rippel, Yoel, 9, 452, 453
 Risipeanu, Petre, 96
 Rista, Ștefan, 205
 Rizescu, Adrian, 43
 Roaită, Vasile, 35, 79, 290
 Roban, Ilie, 103, 339
 Roban, Ilie Virgil, 63, 64
 Roban, Valeriu, 30, 33, 39, 62, 63, 272, 373
 Roller, Haim Mordehai, 168
 Rona, Valeriu, 256
 Ronar, Șmil, 111
 Roman, Elena, 204
 Roman, Romeo, 353, 357, 358
 Roman, Vasile, 204
 Romanescu, Ioan, 177
 Romănescu, I., 181
 Ropot, Grigoraș, 174
 Ropotă, Gheorghe, 260
 Ropotă, Ștefan, 174
 Ropotică, Teodora, 311
 Rosenbaum, Coca, 232
 Rosenbaum, Eli, 232
 Rosenberg, Mihel, 271
 Rosenthal, Marcu, 336
 Roset, Bălănescu, P., 217
 Roset, Iordache, 177
 Roset, Petrache, 181
 Roset, Ștefan, 177
 Rosetti, Radu, 405, 406
 Roș, Andrei, 188
 Roș, Ioan a lui Dan, 187
 Roș, Luca, 183
 Roșiu, Romulus, 27, 28, 29, 31, 250, 258
 Roșu, Andrei, 183
 Roșu, Gheorghe, 83, 84
 Roșu, Gh. Ion, 260
 Roșu, Grigoraș, 183
 Roșu, I., 297
 Roșu, Ioan, 35, 187
 Roșu, Ion, 174
 Roșu, Iancul, 175
 Roșu, Nicolae, 298
 Roșu, Niculai, 187
 Roșu, Vasile, 237
 Roșu, Vasili, 184
 Roșeț, Zanfir, 64
 Rovaru, Radu, 370
 Rotaru, Gh., 244
 Rotompan, Stanislav, 215
 Rozenstein, Nathan, 454
 Rozențweig, Schulem, 168, 169
 Rozner, Arthur, 373
 Rozner, Frida, 115
 Rozner, Ilie, 135
 Rubin, Maxwell, 443
 Rubingher, Ozias, 35
 Rubingher, Vera, 118
 Ruckeștein, Aron, 53, 54
 Ruchenștein, Bercu Aron, 52
 Ruckenstein, F., 135, 220
 Rudolf, Fritz, 23
 Rujinschi, Franț, 177
 Rujinschi, slujbași ai stărostiei, 177
 Rusan, Sebastian, 387
 Rusu, 316
 Rusu, Adam, 377
 Rusu, Constantin A., 129
 Rusu, Dumitru, 316
 Rusu, Gavril, 184, 189
 Rusu, Gheorghe, 63, 64
 Rusu, Iftimi, 184
 Rusu, Ioachim, cpt., 22
 Rusu, Iordachi zăt, 187
 Rusu, Nică, 189
 Rusu, Octavian, 64
 Rusu, Paraschiva, 285
 Rusu, Radu N., 378
 Rusu, Toader, 187, 378
 Rusu, Vasile, 378

Russo, Alecu, 405
Russo, subcomisar, 239
Ruzici, Virginia, 433

S

Sabatier, Paul, 450
Sacagiu, I., 250
Sach, Aron, 274, 336
Sachelarie, Gavril, 188
Sachner, Leon, 35
Sadoveanu, Mihail, 81, 144, 289, 325, 384, 407, 419
Safta, 407
Samuel, Albert, 232
Samuel, L., 232
Sanda, baba cu fecior holtei, 174
Sandu, Chiriac, 410
Sandu, Gh. Gh., 25
Sandu, Sanda P., 396
Sandu, Vasile, 50
Sandului, Vasili a, 184, 186
Sapsă, Moisă, 189
Sarvo, George, 205
Sasul, Ilie, 192
Sava, Mihai, doctor,
Sava, Nicolae, 142, 143, 144, 146
Savastia, monahia, 175
Savin, Anton, 35
Savin, Ioan, 345
Savina, Neculai, 347
Savinei, Andrei a, 185
Savinescu, Elena, 125
Savinescu, Ioan, 62, 65, 123, 125, 325
Săisaracar, Ion, 174
Sănduleasa, Iftimia, 187
Sălăgeanu, Pamfil, 367
Sălăjeanu, Ion, 367
Sămion, popa, 174
Sânionesii, Neculai a, 174
Sârghie, Gheorghe, 35
Schapira, Strul, 26, 27
Schlesse, Jean-Louis, 433
Schiller, maior, 392
Schnerberg, Emil, 50
Schneiberg, Ioji, 51

Schörner, Ferdinand, 262
Schrirer, 220
Schwab, Hugo, 41, 263, 266, 267, 268
Schwartz, doctor, 111
Schwartz, Wolf, 273
Scripcă, Vasian, 415
Scripcă, Vasile, 393
Scobai, Ion, 197
Scobai, Toma, 197
Scurtu, Constantin, 296
Scurtu, I., 194
Scutariu, N., 200
Scutaru, Eugenia, 37
Scutaru, Gh., 317
Scutaru, Gh. Gheorghe, 245
Scutaru, Haralamb, 245
Scutaru, Ion, 89
Scutaru, Ion Gavril, 245
Scutaru, Vasile, 245
Secară, Gheorghe, 21, 22, 23
Secășeanu, Mih., 199
Sechter, Ernestina, 113, 114, 115
Sechter, Felix, 69, 71, 272, 372
Sechter, Iuliu, 275
Sechter, Gherș, 114, 168
Sechter, Sura, 285
Sechetman, S., 113
Segal, Marcu, 226
Segall, L. Moise, 332
Senghor, Leopold, 431
Sephi, Rivlin, 452
Serafim, monah, 178
Serghe, Gheorghe, 38
Sfartz, Clara, 35
Sfetcu, Dumitru, 153
Sfetcu, Gheorghe, 64
Sfetcu, Ion, 260
Shavit, Tzipi, 452
Shimi, Tavori, 452
Sighetău, Ana, 204
Sigismund de Luxemburg, 210, 215
Sigismund, polonul, 191
Sigler, Burăch, 168
Sigler, Ehida User, 168
Sigler, Leizer, 168
Sigler, Idel Litman, 332

Sigler, Zamvel, 330
 Sigler, Zanvel, 168
 Sillion, Constantin, 236
 Simca, Avram Ițic, 53, 55
 Simion, egumen, 191
 Simion, polcovnic, 176
 Simion, solonar, 174
 Simion, Ghe., 64, 397
 Simion, sîn Ioan Roșu, 183
 Simion, Stoilov, 69
 Simionel, polcovnic, 176
 Simon, Gheorghe, 142, 143, 144
 Simionescu, Mariana, 8, 12, 433
 Singel, Gheorghe, 22
 Singlitichia, monahie, 175
 Sisler, Ozias, 54
 Silvestru, Dumitru, 197
 Silvestru, Gh., 75
 Silvestru, Vasile, 64
 Skeene, James, 216
 Slăniceanu, Gheorghe, 280
 Smaranda, lui Ștefan a Petricăi, 188
 Sneiberg, Elena, 52
 Sneiberg, Emil, 80
 Sneiberg, Iancu, 25, 50, 52, 338
 Snirer, M. Ițic, 336
 Sobieski, Jan, 216, 219
 Soceanu, Herman, 55
 Soceanu, M. Iosub, 335
 Socianu, M. Ițic, 336
 Socolov, Vasile, 205
 Sofia, săsoaica, 159, 191, 211
 Solomon, Cerbu, 26, 27, 28, 29, 211, 334
 Solomon, Fraciko, 271
 Solomon, Heinrich, 246
 Solomon, Marcus, 442
 Solomon, Vlad, 454
 Sorea, Ion, 339
 Sorea, Neculai, 79, 250
 Sorea, Vasile, 339
 Souster, Raymond, 443
 Spera, Francesco Maria, 160, 212
 Spiescu, Gh., 297
 Spiescu, Simion, 373
 Spiridon, Eni sîn, 174
 Spiridon, Vasile, 392
 Spițăr, Froim, 54, 55
 Stafie, Constantin, 378
 Stafie, Dumitru, 378
 Stainer, Theodor, 200
 Stalin, I.V., 69, 71, 119, 169, 253, 369, 395
 Stamate, 123
 Stamate, Elena, 66
 Stamate, Mihai, 26, 27, 28, 29
 Stamate, Nicolae, 196
 Stan, C., 106
 Stan, Costachi, 185
 Stan, Vasili sîn Costandin, 185
 Stan, Constantin, 24
 Stan, Dumitru, 130
 Stan, Ioan, 157
 Stan, Iordache, 176
 Stan, Nicolae, 64
 Stan, Petru, 66
 Stan, T.C., 8, 419
 Stan, Vasile, 35, 65, 244
 Stanciu, Vasile, 400
 Stanciul, curelar, 174
 State, cebotar, 175
 State, Gheorghe, 65
 State, Ion, 89
 State, Ion Gh., 378
 State Vasile Neculai, 397
 Stati, Costachi, 184
 Stati, Ioniță, 187
 Stati, Petre, 186
 Stavăr, Iordache, 177
 Stavri, Arthur, 202
 Stănciulescu, Rodica, 362, 363
 Stănescu, Ecaterina, 252
 Stănescu, Mihai, 454
 Stănescu, Nichita, 146, 431
 Stănică, Alexandru, 130
 Stănoaia, Ioana, 187
 Stângu, Vasile, 35, 104
 Stein, Carol, 337
 Stein, Mircea, 246
 Steinhardt, N., 393
 Stekel, Karl, 334
 Stelescu, Mihail, 60

Stern, Froim, 219
 Stern, Leon, 112, 274
 Sterparu, Toderiță, 400
 Stetin, Iuliu, 105
 Sticlaru, D-tru, 249
 Stoian, comisar, 365
 Stoian, Eugen, 369
 Stoian, Mihai, 408
 Stoian, Petre, 183, 187
 Stoian, Stanciu, 68
 Stoian, Vasile, 69, 117
 Stoianu, Ioan, 183
 Stoianu, Ștefan, 183
 Stoica, arnăuț, 175
 Stoica, Vasile, 22, 23
 Stoichiță, Mihai, 317
 Stoiciu, Liviu Ioan, 144
 Stoleru, Constantin, 34
 Stoleru, Vasile I., 388
 Strat, Apostol, 186
 Stratu, Blibe, 173
 Strifu, a Rusoaei, 173
 Strujan, Petru, 315
 Strujan, Stelian, 315
 Strulovici, N., 167
 Sturdza, Ioniță Sandu, 166,
 Sturdza, Mihail, 404, 419
 Sturza, Dimitrie, 176
 Sturza, Iorga, 192
 Sturza, Olga, 384, 385
 Sturza, Sandul, 175
 Sturzu, Corneliu, 139
 Sturzu, Petre, 183
 Suliman, 315
 Suliman, Mihai, 64, 249
 Suliman, Nicolae, 25, 26, 249
 Surdul, Costandin, 186
 Susan, Ion, 64
 Susan, L., 249
 Sutherland, Betty, 443
 Sutherland, John, 443

Ș

Șahan, M., 232
 Șandru, 215
 Șapira, Z. Brana, 330
 Șarpe, Victor, 65
 Șchiopu, Constantin, 64
 Șchiopu, Elena, 64
 Șchiopu, Iftime, 64
 Șchiopu, Vasile, 274
 Șchiopul, Petru, 210
 Șechtman, Strul, 114
 Șechter, A.M. Felix, 52
 Șechter, Ernestina, 115
 Șechter, Felix, 53, 115
 Șerbănescu, A., 106
 Șerbănescu, Maria, 117
 Șerbănescu, Nicolae, 385
 Șerbănescu, Stelian, 358
 Șerbu, D. Mihail, 329
 Șinca, Avram, 52
 Șleim, Avram, 400
 Șneiberg, Emil, 50
 Șneiberg, Iancu, 53, 54
 Șoarece, Constantin, 43
 Șoldan, Ana, 35
 Șoldoiaia, Smarandei, 175
 Ștefan, Smaranda lui, 186, 187
 Ștefan I, 209, 214
 Ștefan, cebotar, 173
 Ștefan, cel Mare, 4, 12, 24, 35, 52, 53,
 54, 63, 96, 115, 126, 127, 142, 143,
 154, 203, 214, 215, 240, 259, 283,
 286, 298, 309, 326, 327, 328, 329,
 330, 331, 332, 333, 334, 336, 327,
 344, 438, 441, 447, 449
 Ștefan, diaconul, 173
 Ștefan, sîn Costandin Slăbuțu, 185
 Ștefan, sîn Neculai Blindi, 182
 Ștefan, sîn Vasili Marian, 185
 Ștefan, Victoria, 35, 76
 Ștefanache, Banu, 176
 Ștefanache, Gavril, 377
 Ștefănescu, Gheorghe, maior, 23
 Ștefănescu, Gheorghe, 385
 Ștefănescu, Ioan, 22
 Ștefănescu, Silviu, 277
 Ștefănescu, Vasile Th., 21
 Ștefănescu, Theodor, 43
 Ștefăniu, Costachi, 188

Șteflea, Ioan, 24
Știrban, Haralambie, 336
Șvarț, 406
Șuțu, Alexandru, 174
Șuțu, Mihail, 174

T

Tabacaru, Iosub, 327
Tabacaru, Marcel, 372
Tacu, Casiana, 176
Tanasa, Ghiorghe, călugăr, 255
Tanasache, Dumitru, 235
Tanentap, Aizic, 414
Tataru, Gheorghe, 38, 294
Tatomir, medic, 226
Tălpălaru, Vasile, 186
Tănase, Macarie, 413
Tănase, Nicolae, 297
Tănăsăscu, Ioan, 187
Tănăsescu, Iftimi, 174
Tănăsescu, Ioan, 324
Tănăsescu, Gheorghe, 174
Tănăsescu, Vasili, 185
Tărăță, 58
Tărpescu, Costantin, 184
Tătaru, Gheorghe, 35
Tătărășanu, Ion Gh., 243
Tăvoaia, Mărina, 187
Tăut, Mihai N., 22
Teoctist, Prea Fericitul Părinte, 352
Teodorescu, Gheorghe, 102
Teodorescu, I., 237
Teodorescu, Neculai, 129
Teodorescu, Paul, 126, 280
Teodorescu, Radu, 28, 29, 156
Teodorof, Mihai, 204, 205
Teodoru, Constantin Gh., 21
Teodoru, Mihai, 355
Teodoru, Ștefan, 42
Teodosiade, Dumitru, 368
Teofan, mitropolit, 151
Teohari, Alexandru, 154, 155
Teohari, Ioan, 21, 22, 38
Teohari, Ioan Alexandru, 22, 38, 154, 155
Teohari, Ștefan, 23, 38
Teoharie, Radu, 51, 52, 53, 54, 117, 154, 250, 258, 326, 328, 332
Theodori, doctor, 222
Theodoru, căpitan, 264
Ticu, Gheorghe, 117
Timișescu, N. Constantin, 64
Timofte, Ioan, 60
Timofți, olar, 173
Tiron, Constantin,
Titeanu, Eugen, 126, 280
Tivie, Iuster, 329
Toader, dobrogean, 174
Toader, grecul, 176
Toader, morar ot Blibe, 173
Toader, popă, 173
Toader, sîn Andrei a Savinei, 184
Toader, sîn Toma Stahi, 182
Toader, zăt Toma Stati, 183
Toma, Constantin, 203
Toma, Elena, 35
Toma, Grigore, 64
Toma, Ion A., 258
Toma, I. Ioan, 64
Toma, N. Ioan, 64
Toma, Neculaie, 28
Toma, Valentina, 203
Toma, Toader, 74
Tomescu, Th. I., 235
Tomii, Ioan a, 183
Tomii, Petre sîn Ioan a, 183
Tomovici, Nicolae, 22
Tomulescu, Nicolae, 103
Topîrceanu, George, 136, 418
Trembițche, Gheorghe, 245
Trifan, Constantin, 377
Trifan, Gheorghe, 65
Trifan, Nicolae, 43
Trofin, Ioan, 377
Trofin, Năstase, 64
Tronescu (Trihinescu), Dimitrie, 8, 424
Tschuppik, Karl, 418
Tuca, Adrian, 134
Tudor, Alexandru, 392
Tudorachi, 175

Tudoran, Petru, 62, 64
Tudorii, Dumitru, 184
Tudorii, Neculai a, 184
Tudorii, Vasili a, 186
Tudose, Gh., 243
Tudose, Vasile, 395
Tulbure, 315
Tulburi, Vasili, 185
Turcu, Aurora, 196
Turcu, Gheorghe, 25, 28, 29
Turculeți, Ioan, 185
Turșa, D., 60
Tuțuianu, Costantin, 184
Tuțuianu, Ioan, 184
Tuțuianu, Vasili sîn Ioan, 187
Tuvia, Tsafir, 451
Tuzoane, 191

T

Țalic, Raffi, 52, 53, 54
Țălănescu, Grigoraș, 173
Țăranu, Ovidiu, 314
Țețter, 219
Țigănașu, Vasile, 64
Țucă, Ion, 69
Țurcanu, 368
Țuțuianu, Dumitru, 63,

U

Udișteanu, Dionisie, 391
Ulici, Laurențiu, 142, 144
Ulle, D., 134
Ungureanu, 57
Ungureanu, Alexandru, 61
Ungureanu, C. Ioan, 63
Ungureanu, Evghenie, arhimandrit, 225
Ungureanu, Gheorghe, 37, 39, 75, 89, 295, 296, 305, 306, 340, 341, 342, 404
Ungureanu, Ioan, 189
Ungureanu, Ion, 64
Ungureanu, Neculai, 64
Ungureanu, Simion, 129
Ungureanu, V., 198

Ungureanu, Costandin sîn Simion, 183
Ungureanu, Gavril sîn Simion, 183
Ungureanu, Vasili sîn Simion, 183
Ungurului, Vasili a, 186
Ursache, Gh., 235
Ursache, Vasile, 236
Ursachi, Cenușel, 174
Ursu, Chesarie, 385
Ursu, Vasile, 366
Ursul, pescarul, 173
Ursulescu, Nicolae-doctor, 22
Urzică, Neculai, 64
Urzică, Vasile, 396, 397, 398, 399

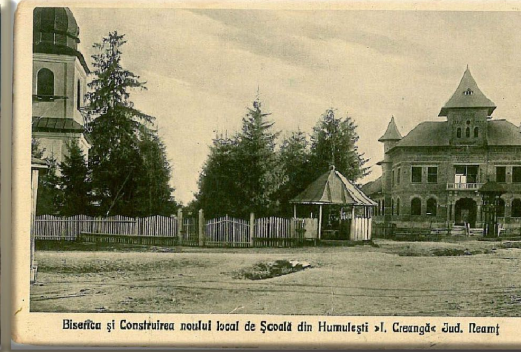
V

Vaida-Voievod, Alexandru, 58
Vaisman, Lehman, 115
Vaisman, Moise, 327
Valery, Paul, 433
Vararu, Ion, 64
Vartic, Gheorghe, 168
Vartic, Vasile, 35
Varvara, Victor, 85, 95, 343
Vasian, stareț, 383, 412
Vasâle, blănar, 173
Vasâle, căldărar, 174
Vasâle, Grigore sîn, 173
Vasâle, popă, 173
Vasilache, Gheorghe, 385
Vasilache, Haralambie, 391
Vasilache, Vasile, 383, 384, 385, 391, 392
Vasile, cărciumar, 173
Vasilca, Sofia, 196
Vasiicăi, Costandin a lui Iacob a, 184
Vasiicăi, Ilie a, 186
Vasiicăi, Ioan a, 184
Vasiicăi, Ioana lui Toader a, 186
Vasili, a Aniții, 184
Vasili, a Sandului, 183
Vasili, sîn Otavi, 182
Vasili, sîn Andrei Roș, 182
Vasili, sîn Ioan Cojocar, 184
Vasili, sîn Lupu Vrânceanu, 182

- Vasili, sîn Simion Ungureanu, 183
 Vasili, preot, 181
 Vasiliu, Alecu, 102
 Vasiliu, Al., 103
 Vasiliu, Costachi, 189
 Vasiliu, Dumitru, 76
 Vasiliu, Gavril, 23
 Vasiliu, Ioan, 35, 36, 77
 Vasiliu, Lucian, 144
 Vasiliu, Maria, 129, 195
 Vasiliu, Măria, 365
 Vasiliu, Maria paharniceasa, 154
 Vasiliu, Mihail Constantin, 8, 426
 Vasiliu, Stelian, 50
 Vasiliu, Victor, 377
 Vasile, Gh. Vasile, 242
 Vasile, Gh. Varlam, 242
 Vasluian, Niculina, 37
 Vasluiianul, Ioachim, 153
 Vădăanii, Vasili a, 184
 Văideanu, Manole, 373
 Văliianu, Isac, 188
 Văleanu, Iancu, 110
 Văleanu, L., 199
 Vârlan, Lazăr, 377
 Vârlan, Nicolae, 399
 Vârnav, Marghioala, 176
 Veleanu, Gh., 231
 Velciu, Ioan, 21
 Velciu, Neculai, 21
 Vele, Costache, 176
 Velei, Paharnicu, 189
 Venedict, 162, 174
 Verdeș, Traian, 61, 62, 63
 Vericeanu, Grigore, 57
 Verșanu, Ion, 377
 Versesc, Nicolae, 357
 Vilke, Wilhelm, 26
 Viner, Avram, 273
 Viner, Iancu, 273
 Viner, Lorică, 273
 Vintea, Grigore, 388
 Vintilă, 173
 Visarion, econom, 383
 Vișole, staroste, 175
 Vitcu, Dionisie, 133
 Vițelaru, Ion, 36, 345
 Vizitiu, Mihai, 15, 151
 Vîlcu, Mitică, 90, 92, 95, 342
 Vînicu, Gafița, 141
 Vladimirescu, Tudor, 309, 373
 Vlahuță, Al., 136, 201
 Vlaicu, Aurel, 444
 Vlădescu- Răcoasa, Gh., 68
 Vodă, Vasile, 156
 Vodă, Toader, 203
 Volfsohn, Iancu, 27, 28, 29
 Vornicescu, Nestor, 136, 405
 Vrăjitoru, Vasile, 314
 Vrânceanu, Constantin, 104
 Vrânceanu, Vasile, 15, 121
 Vrînceanu, Lupu, 182
 Vrînceanu, Neculai, 35
 Vrînceanu, Ioan sîn Lupu, 182
 Vrînceanu, Vasili sîn Lupu, 182
 Vultur, George, 145
 Vulturescu, George, 145, 433
- W**
- Waissman, Avram, 333
 Waldman, Avram, 54
 Walker, Mary, 213, 215
 Warszewicki, Stanislav, 209
 Wechsler, Lupu, 110
 Weinrauch, Arnold, 109, 110, 111
 Weinrauch, Charlotte, 109, 110
 Weis, 219
 Weiss, Richard - medic, 25
 Weissman, Alter, 112
 Weissman, Solomon, 328
 Wendel, Hermann, 417
 Wexler, Bercu, 54
 Wexler, Mesei, 336
 Wilke, Wilhelm-avocat, 70
 Wolfsohn, Bertha I., 333
- Z**
- Zbanț, Aurel, 346
 Zacharovschi, Alexandr Mihailovici, 393

Zaharia, Gheorghe, 64
Zaharia, Nicolae, 63,
Zahariei, Toader a, 185
Zahariei, Vasile a, 185
Zalman, 188
Zalman, Manole, 114
Zalman, Mendel, 167
Zamfirescu, Duiliu, 136
Zamwel, Dimitrie, 24, 38
Zamwel, Goldemberg Şmil, 327, 328
Zanvel, Sigler, 167
Zarojan, Moise, 330
Zavate, Ioan, 290
Zavodnicu, Mircea, 49
Zămărean, 188
Zbranca, Octavian, 368
Zeilicovici, Iancu, 270
Zeilicovici, Țili, 335
Zeiling, Avram, 40
Zelencovici, 44
Zisman, Brana, 36, 76
Zissman, Marcu, 58
Zisu, Ițicovici Haim, 329
Zisu, Leib, 331
Zlata, Leibușor, 114
Zoița, Mihai, 35, 76, 78
Zosel, Ițic Marcel, 44
Zosmer, Haim, 272
Zosmer, Jan, 272
Zosmer, Maria, 272
Zosner, Herșcu, 25
Zotter, Teodor, 244
Zugravu, Iacob, 64
Zwiling, Mathias, 199

Emanuel Bălan

Târgu-Neamț File de istorie

Emanuel Bălan - Târgu Neamț. File de istorie

Monografia consacrată orașului Târgu Neamț, publicată acum de harnicul profesor de istorie și istoric Emanuel Bălan de la Liceul „Vasile Conta” din localitate, umple un gol de informație și pune la dispoziția cititorilor informații concludente, multe din ele inedite, privitoare la istoria așezării de pe malurile Ozanei „cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul” (Ion Creangă).

Demersul științific al autorului se desfășoară pe parcursul a nouă capitole (secțiuni), purtând titluri sugestive: Instituții (Primăria, Consiliul Local, Armata, Poliția, Pompierii), Viața politică, Educație și cultură, Viața religioasă, Viața socială, Viața economică, Rezistența anticomunistă, Bande și bandiți din zona Neamțului (le-am putea spune în paralel, fără a greși, haiduci), Personalități ale zonei Neamțului.

Din capul locului, autorul nu și-a propus realizarea unei lucrări monografice stricto sensu, a cărei narațiune să înceapă cu prezentarea eventual cu prezentarea așezărilor neolitice din zona localității și să se sfârșească în zilele noastre (de aici și sintagma din titlu – File de istorie locală), ci a ales să realizeze o lucrare formată dintr-o suită de secvențe, remarcabile fie pentru ineditul, fie pentru spectaculozitatea lor.

Scrisă într-un stil elevat, care îmbină judicios cursivitatea expunerii cu erudiția, prezenta lucrare reprezintă o reușită remarcabilă a istoriografiei consacrate localităților urbane din România iar autorul său, profesorul și istoricul Emanuel Bălan, binemerită din nou aprecierea cititorilor îndrăgostiți de istorie.

Conf. Univ. Dr. Hab. Florin Pintescu

Monografia consacrată oraşului Târgu Neamţ, publicată acum de harnicul profesor de istorie şi istoric Emanuel Bălan de la Liceul „Vasile Conta” din localitate, umple un gol de informaţie şi pune la dispoziţia cititorilor informaţii concludente, multe din ele inedite, privitoare la istoria aşezării de pe malurile Ozanei „cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul” (Ion Creangă).

Demersul ştiinţific al autorului se desfăşoară pe parcursul a nouă capitole (secţiuni), purtând titluri sugestive: Instituţii (Primăria, Consiliul Local, Armata, Poliţia, Pompierii), Viaţa politică, Educaţie şi cultură, Viaţa religioasă, Viaţa socială, Viaţa economică, Rezistenţa anticomunistă, Bande şi bandiţi din zona Neamţului (le-am putea spune în paralel, fără a greşi, haiduci), Personalităţi ale zonei Neamţului.

Din capul locului, autorul nu şi-a propus realizarea unei lucrări monografice stricto sensu, a cărei naraţiune să înceapă cu prezentarea eventual cu prezentarea aşezărilor neolitice din zona localităţii şi să se sfârşească în zilele noastre (de aici şi sintagma din titlu – File de istorie locală), ci a ales să realizeze o lucrare formată dintr-o suită de secvenţe, remarcabile fie pentru ineditul, fie pentru spectaculozitatea lor.

Scrisă într-un stil elevat, care îmbină judicios cursivitatea expunerii cu erudiţia, prezenta lucrare reprezintă o reuşită remarcabilă a istoriografiei consacrate localităţilor urbane din România iar autorul său, profesorul şi istoricul Emanuel Bălan, binemerită din nou aprecierea cititorilor îndrăgostiţi de istorie.

Conf. Univ. Dr. Hab. Florin Pintescu